

## שוב אשוב אליך

החטיא את ישראל: הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה כדבר ה' א-לקי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמיטי הנביא אשר מגת חפר: כי ראה ה' את עני ישראל מרה מאד ואפס עצור ואפס עזוב ואין עוזר לישראל: ולא דבר ה' למחות את שם ישראל מתחת השמים ויושיעם ביד ירבעם בן יואש:

ואותו סברה שלא לתת שוחד אלא לא להכנע ולבטוח בה' מצאנו ג"כ אצל חזקיה המלך שאמרו חז"ל קיצץ דלתי היכל שלא ברצון חכמים (פסחים פרק ד') ונראה שמה שחזקיה המלך לא למד מטעותו של אסא משום שבדור של חזקיה כבר היה מלך אשר כובש רוב רובם של איי ולא סמך על ה' שיעזור במלחמה עד שאמר לו הנביא ישעיה, אולם ג"כ זה היה טעות

ולפעמים הדבר הפוך, שגם במלך בשורש צדיק גמור מ"מ על איזה חטא קטן מפסיד המלחמה. כגון במלך יאשיהו שהיה צדיק גמור כמו שהעיד עליו הכתוב, שנהרג ע"י פרעה נכה.

וא"כ רואים, שאף שנצחון מלחמה צריך איזה זכות. והפסד מלחמה בא ע"י חוב. אולם למדוד זה, יש בזה הנהגה של הקב"ה שלפי רצונו מנהיג את העולם במידת הדין ולפי רצונו מנהיג במידת הרחמים.

הנה באסא שהיה עליו טענה שלא בטח בה' ולכאורה הוא היה יכול לתלות על חטא הציבור שנכשלו בשחוטאי חוץ כמבואר בקרא. ולא לסמוך על הנס שיבא.

וע"כ שאין רשות לאדם לומר כך, אלא מצוה לו לבטוח בה'. דכיון שראה שהקב"ה עזר לו במלחמה עם הכושים אז ימשיך לעזור לו. ואין לו רשות בגלל זה לתת מתנות להדד מבית ה'. וע' ברש"י שמשמע שגם מה שנתן מממונו היה שלא כדין שהיה לו לבטוח בה' ולא להפסיד ממנו. וביאשית היה נבואה מפי ירמיה שנאמר ע"י פרעה נכה שלא יעשה מלחמה

ויש לעיין למה יש טענה על אסא. הלא יעקב אבינו ג"כ התנהג כך עם עשיו שנתן לו שוחד. ואף שהכין ג"כ למלחמה. מיהו זה רק כשלא יצליח השוחד. אבל אם יצליח השוחד אי"צ למלחמה.

ויש לומר, שדבר זה תלוי בתקופה, שיעקב אבינו היה תקופת גלות. אז

## שוב אשוב אליך

יש להשתדל להחניף לגוי, אולם אסא היה במצב של מלכות ישראל. ואז מצוה להכניע את הגוי, ואז אין לעשות השתדלות ע"י כסף. וגם ביעקב אבינו אינו ברור אם בכל המצבים צריך להתנהג כך ע' ברמב"ן מה שהביא בשם המדרש ומה שנעשה בסוף בית שני, ומה שרבי יוחנן בן זכאי נכנע זה משום שכבר נגזר החורבן כמבואר בקרא (דניאל ט' כ"ד) **שבועים שבעה נחתך על עמך ועל עיר קדשיך** ע"ש במפרשים

ועכשיו יכול להיות שיתייצר מצב של הכנה לגאולה, אז צריך להכניע את הגויים. ואף אם נאמר שעדיין יש להשתדל בכסף, אולם כל זה בכסף, אבל לתת להם שטחים, דבר זה אינו עולה על הדעת, כי זה אסור מצד שזה פ"נ גופא וכן מבואר בעירובין דף מה שעושים מלחמה אתם לגרשם אפילו בחו"ל כי נתינת שטחים אינו בכלל שוחד.

אולם כפי שנתבאר בגמ' מגילה יז: שאנו בתקופה של קיבוץ גלויות, אז יש יותר מקום להנהג כמו באסא. וכמו שאצל אסא היו הרבה ניסים להצלחת המלחמה כמו כן בדורינו היו הרבה ניסים במלחמות ובפרט במלחמת המפרץ, ועכ"פ רואים מן הפסוק שיש הנהגה עליונה שהקב"ה בודק את האדם אם בוטח בו ואם יבין מן הדברים שקראו עד עכשיו לדעת מה רצונו יתברך ואם האדם יכול להבין זה ע"י התבוננות טובעים אותו מן השמים שיתנהג כך שהקב"ה רוצה שבנ"א יכירו רצונו דרך מעשיו כמו שנא' כי ה' עיניו משוטטות בכל הארץ עם לבבם שלם אליו, כך נראה לכאורה אולם הדבר טעון הרבה ליבון ועיון ובאתי רק לעורר

ועכ"פ אם תיפול ממשלת הרשעה ותקום ממשלה חרדית שהיא הכנה לביאת המשיח. כדאיתא שם **כל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק**. היינו ממשלת צדיק לפני ביאת המשיח. אז בודאי צריך להתנהג כמו שאסא היה צריך להתנהג וע"י תבא ממשלת מלכת בית דוד למקומה. אולם נראה שגם מקודם צריך להתנהג כך שהרי חז"ן שעכשיו מנהיג הקב"ה בענין הארץ לתת לנו על אף שאנו תחת שילטון החילוני, וכ"ש שעוד מעט תיפול כל השילטון הזה, והארץ תשאר בידינו.

(ע"ע צהלכות מלחמה ח"א ח"ח ס' קי"ד ס' ק' צ' חו"מ הל' סנהדרין ס' כ"ה שו"ת ח"ס ס' מ"ד ד"ה והנה, שו"ת נ"ץ אליעזר ח"ג ס' ק' וחט"ו ס' ע')

## שוב אשוב אליך

### יא) ביאור הניסים שהיו במלחמות הקודמים

אחר מלחמת ששת הימים, כשנתפרסמו הרבה ניסים שקראו, היה חילוקי דיעות בין גדולי ישראל איך להתייחס להניסים.

המשגיח הצדיק הרב יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, (שהיה מנהיג רוחני בכל תהליך הצלת ישיבת מיר מן השואה וחזוק האמונה בשפל המצבים והיו לו גילויים מן השמים איך ללכת והוא היה מיחידי הדור בענין אמונה) דימה ניסים אלו לניסים של יציאת מצרים, ואיך רואים בחוש השגחה עליונה וכל יהודי צריך להתחזק באמונה חזקה ע"י הניסים שנעשו, וקרא בקול רם, הארץ היא שלנו, ונתקיים הפודינו מיד מלכים מלכנו הגואלינו מכף כל העריצים הא-ל הנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשינו. העושה גדולות עד אין חקר ניסים ונפלאות עד אין מספר, השם נפשינו בחיים ולא נתן למוט רגלינו המדריכינו על במות אויבינו וירם קרנינו על כל שונאינו, וחזר על יסודות אלו הרבה פעמים בדרשותיו (שמעתי ממנו כשלמדתי אז בישיבת פוניבז', רק שלא הבנתי אז כוונתו) וכן היה דעת כמה מגדולי ישראל

מאידך מרן הסטייפלר זצ"ל, היה דעתו שכל מה שמספרים הניסים הוא כדי לתת כבוד לרשעים ומחזקים בזה הכוחי ועוצם ידי שלהם. על כן אין להתייחס לזה כלל

וכן במה ששמחו על הארץ ששלנו הוא, היו אחרים שהסתייגו מזה. מכיון שמהלך זה הולך יחד עם שילטון החילוני, ונותן להם כבוד. וכיון שאנו צריכים להרחיק דעתנו משילטון הזה אשר הורס התורה. מסתייגים ג"כ מחשיבות הארץ בידינו. וכן היו דעת של עוד כמה גדולי ישראל

אולם דעת המשגיח ז"ל היה במה שהחשיב "הארץ היא שלנו", כוונתו על ההנהגה עליונה שנותן לבניו של אברהם יצחק ויעקב, והנהגתו מכוסה מתחת הכיסוי של שילטון החילוני, ועיקר עבודת המשגיח זצ"ל היה לראות השגחת ה' אף כשהיה מכוסה.

הנה כעת נשבר רוח של כוחי ועוצם ידי בשני מלחמות שבין יום הכיפורים לפורים, שבמלחמות יום הכפור היכירו שאין הצה"ל כוח עצמי, רק הקב"ה נותן כח. ואלמלא חסד ה' היה חיו חורבן גדול. ובמלחמת

## שוב אשוב אליך

המפרץ ראו שהקב"ה עוזר בלי צה"ל. וא"כ כבר נשבר רוח הזה, וכבר לכוי"ע אפשר לספר הניסים שהיו במלחמת ששת הימים.

וכן בנידון השמחה שהיה לומר שהארץ שלנו הוא, והרבה נסתייגו מזה, כדי שלא למשוך אחר שילטון החילוני. כל זה היה שייד בזמן ששילטון החילוני הולך באותו כיוון מן הכיבוש הארץ. אבל בזמן שהשילטון רוצה להסתייג מזה, א"כ כבר מי שמחשיב עכשיו את הארץ לנחלת ה' חולק על השילטון החילוני. א"כ לכוי"ע יכולים לומר שהארץ שלנו הוא, היינו נחלת ה', ועי"ז מתרחקים יותר מרוח של שילטון החילוני.

ובאמת כל הציבור בכללות זקוק לראית אור של הניסים, כי הניסים נעשו לכללות האומה, ומי שרוצה להתעלם מראיית הניסים, מכסה ממנו ומכל הנלוים אליו את קירבת ה' אשר נחוץ בשביל כל יהודי, וזה עלול ח"ו ליפול בפח היאוש ע"י ראיית החשכות בלי אור, ואח"כ שואלים למה אנו נמצאים בחושך ולא רואים אור, אולם הקב"ה האיר השחר והוא סוגר עיניו, מכסה עצמו מתחת לשמיכה וצועק איפה יש אור, ואנו אומרים לו, צא מתחת השמיכה, פתח עיניך וראה אור השחר המתחיל להאיר....!!

### יב) קצת הסבר על שילטון החילוני המתקדם לשילטון החרדי

הנה אף שלא נתגלה לנו באופן ברור הטעם שהיתה הנהגה עליונה שהשילטון נעשה מקודם ע"י החילונים ורק אח"כ יתהפך להחרדים, מ"מ קצת טעם אפשר לתת, על פי הפשט, והיינו שהנהגת מדינה צריך התרגלות ויכולים לעשות הרבה טעויות, ואילו היו נותנים ההנהגה להחרדים, ולא היה להם שום שימוש בענין זה א"כ מצוי שגיאות, אז כל השגיאות היו נעשים בשם התורה, ואח"כ היה קשה מאוד לשנות זה כי היו אומרים כבר פסקו כך גדולי הדור ואין להרהר אחריהם, על כן החליטה ההנהגה עליונה למסור מקודם לחילונים וממילא כל הטעויות לא נעשים בשם התורה, וממילא בקלות אפשר לתקן מה שלא עשו מקודם

ואף שזה גרם להרבה קילקולים ע"י ממשלת החילוני מ"מ כיון שהקילקולים האלו אינם בשם התורה ניתן הם לתיקון ביותר קלות

וכמו שמצאנו במצרים שהיו במ"ט שערי טומאה ונתעלו בחמישים יום



## שוב אשוב אליך

עליה עצומה, משום שהקילקולים לא היו בשם התורה, היו ניתן לתיקון ביותר קלות.

אולם אפשר לתת הסבר יותר בעומק

הנה יש דברים שיש הבדל גדול בין החרדים ובין החילונים ויש דברים שאין הבדל ביניהם, דברים שיש הבדל ביניהם, החרדי שומר שבת מתפלל כל יום, אוכל כשר, אינו מסתכל בטלוויזיה, אמונתו חזקה בה' וכו' וכו' והחילוני רחוק מכל זה ויש בזה דרגות הרבה בין אצל החרדים ובין אצל החילונים יש מאמין קצת ויש שאינו מאמין כלל, וגם צריך לשמור מרחק מסוים כדי שלא לגרור אחריהם ולא ללמוד ממעשיהם, לא לעשות מעשים המחזקים או מאשרים מעשיהם שאין טובים

ויש דברים שאין חילוק ביניהם, שכולם בני אברהם יצחק ויעקב, כולם יש להם נשמה יהודית שהוא חלק א-לק ממעל, אף שמידת החלק הזה משתנה בכל אדם לפי מדריגתו, וכן כולם צריכים לתקן מעשיהם במה שאין שלימים, כולם יכולים לתקן מעשיהם, וכולם זכאים לתקן מעשיהם, כולם צריכים, כולם יכולים, כולם זכאים לעלות ממדרגתם שהם נמצאים למדרגה יותר עליונה, רק שיש חילוק בין האישים, יש אשר צריך לעלות ממ"ט שערי טומאה עד למדרגה גדולה ויש אשר צריך לעלות ממ"ח שערי קדושה למ"ט, וזה יסוד התשובה

הנה אילו כיבוש הארץ היה בא ע"י החרדים, היו יכולים לאמר ודברים ח' ד' **בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת** ולא היו חושבים שצריך לתקן מעשיהם, והיה ח"ו נסתר מעיניהם דרכי התשובה, על כן הנהיגה ההנהגה עליונה שהכיבוש יעשה תחת ממשלת החילונים, ובזה אין עולה על דעת אדם לומר בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת, אלא כולם יאמרו **לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם וכו' אלא למען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב**, וזה נאמר גם לעתיד בדור האחרון כמו שנא' ויקרא כ"ו מ"ג **וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר**

ומצאנו בגמ' (נדרים ל"ג) אמר רב אבהו מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו מאתיים ועשר שנים מפני שעשה אנגריא לתלמידי חכמים שנא' וירק את חניכיו ילידי ביתו ושמואל אמר מפני שהפריז על מידותיו

## שוב אשוב אליך

של הקב"ה שאמר במה אדע, ור' יוחנן אמר שהפריז על מידותיו של הקב"ה מלהביא גרים תחת כנפי השכינה. שנא' תן לי הנפש והרכוש קח לך ורואים שלכ"ע היה כאן טענה דק מן הדק על א"א ע"ה, ויש לעיין בשלמא עונשי הגוף אפשר להבין, אבל הרי נפלו במ"ט שערי טומאה ואיך זה קרה שבגלל החטא דק שבדק נפלו בניו למדרגה כזו, אולם אפשר לומר כיון שלפי מדרגתו של א"א ע"ה היה החטא הזה הדק שבדק כבד הרבה, אולם קשה לצאת מחטא שאינו נרגש, על כן נפלו למדרגה תחתונה ומשם מרגישים הקילקול ואז כשיוצאים מזה וחוזרים בתשובה אפשר לתקן ג"כ החטא הקטן

וכן אפשר לומר כאן שבגלל התיקונים שיש לעשות בתוך היהדות החרדי, מקדמות דנא, אבל אינו נרגש, יש נפילות עצומות עד מ"ט שערי טומאה ומשם יוצאים בעלי תשובה וזה מעורר שהחרדים צריכים לתקן מעשיהם שאינם נרגשים מצד עצמם, ומי שיזכה לתשובה מכל מצב שהוא נמצא יזכה למדרגה עליונה, וכעת באמת רואים בחוש הרבה בעלי תשובה שיוצאים מן הדיוטא התחתונה של הציבור, והם משנים דרכיהם בכל הכח ויש לנו ללמוד מהם לתקן מעשינו בכל הכח, וב"ה יש עליה עצומה בתוך יהדות התורה ורואים זה ע"י ריבוי הישיבות וריבוי הספרים היוצאים בכל שטחים של התורה דבר שלא היה לעולמים, ומה שיש ג"כ נפילות, זה כדי לעורר יותר לראות את האור, ולחזק את הצבור יותר. כי כל נפילה יש בו שורש והנפילה מעורר לתקן אותו. וכבר כתבנו שחסרון ראית האור יכול לגרום נפילות, ומי שע"י שרואה נפילות כבר לא רואה האור, ונופל ומפיל אחרים ליאוש, הוא הסיבה עצמה לנפילות, והתיקון הוא לראות ולהראות את האור וזה שמעלה הכל לשורשו.

ובודאי כשהחרדים יזכו לתקן מעשיהם יהא גמר הכיבוש וכן השילטון על ידיהם

כתבתי קצת הסבר ובודאי שיש עוד הרבה הסברים רק בכל זאת מותר להסביר קצת הדברים אף שאינם מושלמים, ובודאי שסברות האלו אין לנו רשות לעשות מעצמינו ואילו היה אפשרות לקחת כל המדינה תחת שילטון חרדי היה צריכים לעשות, וכתבנו זה רק להסביר ההנהגה העליונה, ולאפוקי אלו שבגלל שאין נותנים שום הסבר אומרים שע"כ הכל מעשה

## שוב אשוב אליך

שטן ואין זה כלל הנהגה עליונה, ואין שום דבר טוב יצא מזה, ובסוף יהא חרב הכל וצריך הכל להתחיל מחדש, ואין לנו שום התעסקות בזה רק הכל יעשה ע"י משיח ואנו פטורים לגמרי מבנין הארץ, על כן כתבנו קצת הסברים אחר שנתברר לנו שהכל בהשגחה, והטוב יצא דוקא בדרך זה כי כך קבע ההנהגה העליונה, וכך ראו חז"ל כבר לפני אלפים שנה שכך עתיד להיות

### יג) חיוב התבוננות בניסים הוא חיוב מדאורייתא ונפקא מינה לדינא

כתוב בתורה (דברים ח' כ"ט) ואומר אליכם לא תערצון ולא תיראון מהם: ה' א-לקיכם ההולך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם: ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' א-לקיך כאשר ישא איש את בנו בכל הדרך אשר הלכתם עד בואכם עד המקום הזה: ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' א-לקיכם: ההולך לפניכם בדרך לתור לכם מקום לחנותכם באש לילה לראותכם בדרך אשר תלכו בה וענן יומם: ורואים שעיקר טענה של משה רבינו על דור המדבר משום שלא התבוננו בדרכי ה' ובגלל חטא זה נגזר עליהם עונש גדול ונקראים רשעים כמו שנא' **אם יראו איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטבה אשר נשבעתי לתת לאבותיכם:** וע' במשמירת הלשון ח"ב על פרשת שלח לך שכתב הטעם שלא האמינו בניסים משום שאמרו שאנו חוטאים ואין ראויים לניסים, ורואים שאם ע"י התבוננות מבינים שהקב"ה רוצה לעשות ניסים בנתינת הארץ אין רשות לפטור את עצמו ע"י טענה שאנו חוטאים ולא ראויים:

וכן נאמר (תהילים ל"ה) אל תקשו לבבכם כמריבה כיום מסה במדבר אשר ניסוני אבותיכם בחנוני גם ראו פעלי: ארבעים שנה אקוט בדור ואומר עם תועי לבב הם והם לא ידעו דרכי: ופסות הפסוקים דאיירי לפני ביאת המשיח כמו שנא' **היום אם בקולו תשמעון** והיינו שטוען המשורר **לכו נרננה לה'** ולא נבטל מצוה זו ולא נקשה לבבינו מלראות הניסים כמו שעשו אבותינו במדבר.

ולכאורה יש להקשות שכאן משמע שעיקר חטא מרגלים היה בגלל שלא

## שוב אשוב אליך

התבוננו בנסים ובמ"א כתוב בגלל (תהלים כ"ו כ"ד) **וימאסו בארץ חמדה** אולם י"ל דזה וזה גורם שבגלל שלא החשיבו מעלת ארץ חמדה לא התבוננו מספיק בניסים, ובגלל זה נענשו

וכן נאמד עוד בקרא (דברים י"ג) **וידעתם היום כי לא את בניכם אשר לא ידעו ולא ראו את מוסר ה' א-לקיכם את גדלו את ידו החזקה וזרועו הנטויה: ואת אותותיו ואת מעשיו אשר עשה בתוך מצרים וגו' כי עיניכם הראות את כל מעשה ה' הגדול אשר עשה:** ורואים שבדור אשר ראו הניסים יש יותר חיוב התבוננות. ובה מובן היטב כל הנהגת המשגיח ז"ל אשר צעק כסדר וכסדר על חיוב התבוננות בניסים ואנו מחוייבים עוד כפלי כפליים אחר שראינו הניסים במלחמת המפרץ

הנה כפי שנתברר ע"י מלחמת המפרץ, אפשר לומר בפשטות שאילו היה הסטייפלר ז"ל רואה מלחמת המפרץ היה חוזר בו שהרי אז לא שייך טעמו לתת כבוד לרשעים

וכי תימא, שאנו צריכים תמיד לראות מה אמרו הדורות הקודמים שהם היו יותר גדולים ואין לחדש דברים חדשים על אף שנתגלו בירורים חדשים שלא ידעו מקודם, דזה אינו שהרי אמרו חז"ל (ר"ה כ"ה) **אין לך אלא שופט שבימך ונאמר (קבלת ז' י') אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה וע"ש בתוס' שמסביר שעל אף שהחכמים הראשונים היו יותר גדולים מ"מ ההנהגה שלנו הוא ע"פ החכמים של אותו הדור, והכונה של חכמים של אותו הדור בודאי שאין מכוונים לאמר שמספיק מה שהוא חי במציאות של אותו הדור וכל ההדרכות שלו בגדר **אל תיטוש תורת אביך** ואינו מתחשב כלל וכלל מן הבירורים והשינויים של דורו, שהרי זה אינו "שופט" שבימך, ובאמת שופט שבימך היינו מי שישפוט לפי המציאות והבירורים שבימך וזה לא יתכן אם מספיק לו לפסוק על פי המציאות והבירורים שהיה בדור הקדום**

וא"כ אין לנו אלא הבירור שבימינו וכיון שנתברר ע"י מלחמת המפרץ שהשיטה של המשגיח ז"ל הוא היה הנכון והאמיתי, אין לנו לזוז מדבריו, והוא היה רואה אז מתוך ההסתר מה שאנו רואים עכשו מתוך הגילוי

(כתבתי זה משום שיש הרבה שנתפעלים יותר ממה שנאמר צדור הקדוש ממה שנאמר

צדורינו),

## שוב אשוב אליך

וכעת נתבונן מה שהיה במלחמת ששת הימים (כ"ו אייר עד ב' סיון תשכ"ז) כי נתקיים מה שנאמר בראשית כ"ח י"ג **והנה ה' נצב עליו ויאמר ה' א-לקי אברהם אביך וא-לקי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך** וכתב רש"י קיפל הקב"ה כל א"י תחתיו רמז לו שתהא נוח ליכבש לבניו ובמלחמה זו שבאו אומות הרבה להרוג כל כלל ישראל הנמצא בא"י, עזר הקב"ה ללחום נגד וכבשו שטחים גדולים במשך ששה ימים, והרבה חילונים אמרו (דברים ח' י"ז) **כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה**. ומה היה צריך להיות תפקיד של יהדות החרדי להתנגד להשקפה זו, האם להכחיש כל הניסים ולאמר אין לנו חלק בארץ הזאת ולא מתנת ה' היא ואין זה חלק מהבטחת ה' לאבותינו אברהם יצחק ויעקב או לומר **כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל** ולהודות לה' על ההצלה ועל נתינת הארץ כמו שנא' דברים כ"ו ג' **ואמרת אליו הגדתי היום לה' א-לקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו** וכתב רש"י שאינך כפוי טובה

ומה שלא עשו עד עכשיו אפשר עדיין לתקן

וזה מחייב אותנו למסור נפש על החזקת השטחים שנכבשו במלחמת ששת הימים, "והארץ שלנו היא" כמו שאמר המשגיח ז"ל ולא לעבור ח"ו על איסור מסירות וגזל והריסות עיירות שלמות, ואין לפחד כלל שאם לא נחזור השטחים יבואו הגוים לעשות מלחמה, חדא שזה החשש אינו לפנינו ועוד אילו את"ל שיעשו זה, הקב"ה בעזרתנו ולא מזכותינו רק למען כבוד שמו ולמען בריתו עם אבותינו אברהם יצחק ויעקב. (ע' בזה ג"כ בקונטרס של איסור החזרת שטחים)

### יד) הקושי בהצדקת הדיעה המנוגדת

אם יש ציבור אחד אשר דוגל בדיעה מסוימת ופוסל ציבור השני אשר יש להם דעה מנוגדת, ואם אחד מעורר אחר זה שאולי הדעה המנוגדת היא הצודקת אז בודאי קשה מאוד לקבל זה, וכ"ש אם מגדירים הפסול של הדיעה למדדים מרובים עד כדי קריאת אפיקורסות והחשבת דיעות נפסדות וכדומה, והדבר מתמשך בשנים רבות, ובמלחמה גלויה ומחזקים זה בתקיפות גדולה לקיים מה שנא' (דב"ז י"ז ו') **ויגבה לבו בדרכי ה'**, ושוב מעוררים שנתגלה שבדעה המנוגדת יש בו צדק, אז בודאי מתפשט

## שוב אשוב אליך

הרבה סברות להצדיק את עצמו, שהרי זה דבר קשה מאוד להכיר טעות עצמי, ואז בודקים מעשי הצד השני ורואים שבענין פלוני אינו מתנהג כשורה וכן בענין אלמוני, וזה הרי אמת שענין הזה הצדק אתנו על כן ע"כ שג"כ בהנידון שדנים עליו לא יוכל להיות טעות אצלינו, שזה מן המושכל הראשון של האדם שאם יש דבר אחד שבציבור שלנו מתנהגים כשורה ואצל השני לא ע"כ שג"כ בכל ענינים ההשקפה שלנו היא הנכונה, וממילא אף אם מעוררין שבענין מסוים הצדק שם, אין מוכנים להעלות דבר כזה על הדעת וכ"ש לא להחליט זה.

אולם צריך לבדוק עצמו אם ההנהגה זו של הצדקת עצמו בלי לבדוק עוד הפעם הענין היא הדרך הנכונה, או אולי שזה בא מכת נגיעה של חסרון הכרת האמת כיון שזה טעון שבירת רצון עצמי ובזיון של הדרך שהיה דוגל עד עכשיו.

וכן צריך לבדוק את עצמו אם אפשר להוכיח מהנהגת דרכינו שהם באמת צודקים שע"כ צודקים בכל הענינים ולא יתכן דבר כזה שבאזיה ענין הציבור השני צודק, ואולי הדבר אינו אמת אלא שיתכן נקודות שהם יותר נכונים אצל השני.

**נא לבדוק דבר זה. וחז"ל אומרים והמכשלה הזאת תחת ידיך אין אדם עומד על דברי תורה אלא א"כ נכשל בה**

ועצם עובדא זו שיש מציאות של טעות בציבור שלם, והקב"ה מנהיג הדבר עד שמוכרחים להכיר הטעות, יתכן שאפשר לפרש הנהגת הקב"ה בזה, משום שכבר בימים הקדמונים נכנסים טעויות בתוך הציבור, ולא היו יכולים לתקן משום שלא היו מוכנים להכיר המושג של טעות, עד שכמעט נשתכח מסכת הוריות מתוך כלל ישראל, וכל מושג של שינוי דרך מתקשה, אז הנהיג הקב"ה שיטעו, ובע"כ יצטרכו להכיר הטעות, ואז מושג של הכרת הטעות כבר אינו בגדר "חדש" ואז אפשר להמשיך הדרך הזו להכיר טעויות, ואז יהא אפשר לתקן כל הטעויות שנעשו במשך הדורות, ולא יגידו עוד שאנו רוצים להמשיך הדרך ולא להכיר טעות, שהרי עכשיו המשכת הדרך הוא להכיר טעויות.

וזה נראה ג"כ ענין ההנהגה עליונה, בראש ממשלה הנוכחית שעומד להוליך שלל את כל הציבור בכללות, וכל אחד מראה לו איך אפילו לטיפשים נתגלה הטעות, והוא חתם שטר מכירה תמורת שלום, והוא מדמין לעצמו שצד השני באמת התחייב בשלום, ומראים לו באצבע איך השני שוחק ממנו,

## שוב אשוב אליך

ובונתו של גדר שלום היינו להוסיף לרצוה יהודים, והשטר מזויף מתוכו, אולם הוא בגלל שיטתו שלא להכיר טעות ממשיך הדרך ואינו רוצה לחזור בו, ועובד על עצמו איך להטעות את עצמו עד שבאמת חושב שהשטר אמת וצד השני באמת התחייב מה שכתוב בשטר, וזה להראות לנו איך נראה אדם שאינו מוכן לחזור מטעויותיו, על אף שמראים לו בעליל שטעה, וזה נקל לנו לחזור מן הטעויות שלנו (ע"ע מעין זה בספר בגדי שלום ולמת ח"ג אות ה' ו' ובהוספה אות 8, ציוס הראשון תשצ"ו עמוד ל"ז)

### טו) בענין חצוצרות מלחמה

עוד יש דברים שצריך בשביל מלחמה על פי התורה כמו תקיעה בחצוצרות כמו שנא' (צמדבר י"ט) **וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות**, ואף שלא נהגו כן עד עכשיו, מ"מ צריך לחדשו, וכן עצם ענין של מלחמות לא נהגו במשך הגלות ובכל זאת נכנס כעת למציאות. ובעצם חיוב חצוצרות כבר הוציא הרב חיים שרגא פייבל פרנק קונטרס על חיוב חידוש מצות חצוצרות בעת צרה ועשו ותקעו הלכה למעשה בשנת תש"ל על פי הוראת הבי"ד דעיה"ק ירושלים המיוסד על ידי הגאון ר' שמואל סלנט זצ"ל והגאון ר' צבי פסח פרנק זצ"ל

### טז) גיטי מלחמה

וכן יש הנהגה שכל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט לאשתו (כתובות ט.ו) וצריך להיות מסוגל לכתוב הרבה גיטין בזמן קצר, ומלכות ישראל לא נהג בגיטין והיו במלחמה אחת חצי מיליון עגונות כמבואר במדרש רבה תולדות על הפסוק הקול קול יעקב, וכלל ישראל נוהג בהרבה חומרות בעניני גיטין ובהרבה קולות בעניני עגונות, והדבר מחייב שינוי ותיקון במצב ע"י לימוד הל' גיטין מן השורש לדעת מה שורש הדין ומה לא, מה היה קשור בסיבות לשונות העמים שניתן לשינוי, ומה לא, ואכמ"ל וצריך חיבור מיוחד לזה

### יז) בתי דינים ותקנות

וכן ממשלה חרדית מחייב לעשות בתי דינים למשפט וכלול בזה לעשות

## שוב אשוב אליך

תקנות בעיניי ממון שמתאימים לפי המציאות של זמנינו וכמו שנעשו הרבה תקנות בזמן חז"ל ובזמן הגאונים ובזמן הראשונים כמו תקנות שו"ס, ובלי זה נתקלים בכל צעד ושעל בבעיות שאין להם פיתרון ואכמ"ל

וכן מחויבים לעשות משטרה חרדית ולדעת מה מותר לעשות ומה אסור עד איפה הותר חילול שבת וכ'

### יח) הכנתינו לבנין בית המקדש.

כבר כתבנו מן הבבלי והירושלמי שיתכן שיבנה בית המקדש לפני ביאת המשיח.

ויש הרבה סתירות בחז"ל אם הבית המקדש תבנה מן השמים או ע"י בני אדם וכן אם תבנה לפני ביאת המשיח או אח"כ ועכ"פ יש אפשרות שתבנה לפני ביאת המשיח וגם יתכן שתבנה ע"י בני"א, וצריכים אנו להיות מוכנים לזה שיבא נביא ויגיד לנו הפרטים לזה, וגם יתכן אפשרות הבאת קרבנות במזבח בלי בית המקדש כמו שהיה בבית שני שהקריבו קרבנות י"ח שנים לפני בנין הבית ע"י ידיעות כמה דברים ע"י הנביאים. ע' עדיות פ"ח משנה ו' וזבחים ס"ב, ג' נביאים עלו עמהם מן הגולה אחד שהעיד להם על המזבח ואחד שהעיד להם על מקום המזבח ואחד שהעיד להם שמקריבים אף על פי שאין בית, וע' בספר עיר הקדש והמקדש מהגאון רב יחיאל מיכל טיקוצינסקי זצ"ל שהאריך בענין זה וא"צ להכפיל הדברים והספר מצוי, והוא דן שם על הדברים אשר יש לנו חסרון ידיעה, ובזה יש מקום לפלפל, אבל זה ברור מה שיוצא מדבריו שבאופן עקרוני יתכן בנין בית המקדש לפני ביאת המשיח ע"י בני"א, והוא ישב כל הסתירות שיש בענין זה

וטעון הכנה רבה מצדינו בין בהכנת הכהנים לעבודה ובין בהכנת הציבור למעמדות ולאכילת שלמים וקרבת פסח

ויכול להיות שיבא ג"כ זה בהדרגה שמקודם לא יהא אפר פרה ואפשר רק להקריב קרבנות ציבור וקרבת פסח וע' במגילה שם דמשמע שעיקר הקרבנות הם רק אחר ביאת המשיח ועכ"פ צריך להיות מוכן לכל מצב

הנה בבית שני אף שג' נביאים העידו להם פרטים, שלא היו יכולים לדעת, אולם כל דיני קרבנות וטומאה וטהרה היו צריכים ללמוד לבד ולא באו נביאים על זה, אדרבה, חגי הנביא עשה לכהנים בחינה אם בקיאים



## שוב אשוב אליך

בדיני טומאת קדשים.

כמו שנא' (חגי ז' י"א) כה אמר ה' צבקות שאל נא את הכהנים תורה לאמר. הן ישא איש בשר קדש בכנף בגדו ונגע בכנפו אל הלחם ואל היין ואל השמן ואל כל מאכל היקדש ויענו הכהנים ויאמרו לא: ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא: ויען חגי ויאמר כן העם הזה וכן הגוי הזה לפני נאם ה' וכן כל מעשה ידיהם ואשר יקריבו שם טמא הוא: וכתב רש"י כמו שאתם טועים בזו כן אתם טועים בכמה הלכות. ואשר יקריבו שם, אם לא יתנן לבם ללמוד, ועתה שימו נא לבבכם מן היום הזה ומעלה מטרם שום אבן אל אבן בהיכל ה'

הנה יש כאן משמעות. שהגילויים שגילו הנביאים לכהנים היה רק על הלכות שלא היו בכחם לדעת מצד עצמם. אבל על הדברים שהיה להם אפשר לדעת, בזה לא לימד אותם רק בחן אותם וכשלא השיבו כהוגן. אמר להם שילכו ללמוד הלכות עבודה.

וא"כ אפשר ללמוד בענין הכנתו לבנין בית המקדש. (שיתכן שיבנה לפני ביאת המשיח.) שהדברים אשר אין לנו יכולים לדעת. כמו מקום המזבח, וכן ענין של תכלת באבנט זה יבאו נביאים ויגידו לנו, אבל שאר דברים שאפשר ללמוד, זה עבודתינו. וב"ה שיש כבר הרבה ת"ח והרבה כהנים שמכנים עצמן לעבודה. (כבר דבר החפץ חיים ז"ל הרבה על זה.)

וכן בבית שני כשהעידו הנביאים הנ"ל עדיין היה העולם רחוק מן התיקון והיה עוד לפני גזירת המן וכן היה הרבה נישואי תערובת וחילול שבת כמבואר בספר עזרא ונחמיה, ויתכן ג"כ שיתחילו להקריב קרבנות אף לפני שהעולם יהא בתיקון ורק אח"כ לאט לאט יתוקן הדבר, ואף שאנו מצפים שהכל ילך מהר מ"מ צריך להיות מוכן ג"כ להנהגה לאט לאט, וא"כ נשמע מזה שלא ככמה בנ"א שאין חושבים כלל על הכנה לקרבנות מכיון שחושבים שזה כבר יהא בביאת המשיח ואז כבר העולם בתיקון ואין לנו דואגים וחושבים לאותו זמן כלל ואין לנו לעשות שום הכנה לזה, ומחשבה כזה הוא טעות בשרשו

(ואותו הדבר שייך ג"כ לענין קיבוץ גלויות שכבר נפתחים כל השערים וכל שבאים מן החרדים יותר מהר, מממהרים יותר הפצת התורה בא"י וזריקת שילטון החילוני וממילא תיקון כל הבריאה)

## שוב אשוב אליך

הנה כבר כתבנו שהתקדמות תהליכי הגאולה הם לפי עבודתנו בשינויים הראשוניים של תהליכי הגאולה, שאם מוכנים לזה, ההנהגה העליונה מקדמת הדבר הלאה, כך נראה מכל המדרשים והזהר, וכל מה שמתאמצים לתקן השלבים שנמצאים ביותר מהירות, ממחר הדבר להתקדם.

ולכן בענין עבודת הקרבנות שלא שייך חכמות וכל טעות במעשה קטן יכול חייו לחייב מיתה כמו שמצאנו אצל נדב ואביהו וע' בפסוק **הנה אנכי הולך למות** שעשיו לא רצה עבודת הקרבנות ורק יעקב היה מוכן לזה, והקב"ה בודק אותנו אם אנו ראויים לעבודה והיינו ע"י התנהגות בדברים שכעת אנו מחוייבים, שאם מקיימים זה כמו שצריך כמו שנא' **ושבת עד ה' א-לקיך בכל לבבך ובכל נפשך** או שמחפשים כל מיני תחבולות וערמות, בגדר "ונשתמטת מאת ה'", שאם מקיימים תפקידינו עכשיו כמו שצריך אפשר לשער שגם בעבודת הקרבנות עובדים כהוגן, אבל אם עכשו מתנהגים בתחבולות וערמות, אז אם יתנהגו כן בעניני הקרבנות לא יהא בזה משחק.

וכן צריכים אנו לבדוק עצמינו אם אנו מוכנים לשנות אורח חיינו כשנתברר שיש חיוב שינוי, שאז יש אפשרות ג"כ שאנו מוכנים לשנות אורח חיינו כשיבוא מצוות קרבנות, על כן יש להשתדל בכל האפשרות לקיים המצוות שנוהגים עכשיו כמו שצריך ולתקן מה שצריך, וזה יקדם הרבה בינין בית המקדש בב"א, ובזה מובן היטב כל הגמרות והזהר והמדרשים שהגאולה הוא כמו שחר שהולכת לאט לאט, כי לשנות במהרה קשה מאוד וכל תוספת אור מחייב תוספת שינוי ותיקון בעבודת האדם, וככל שאנו מוכנים לשנות דרכינו ולתקנם יותר מהר, יתקדמו תהליכי הגאולה יותר מהר.

נגמר צעה"ת עש"ק לסדר "כי עלה השחר" תשנ"ד פה ערד יצ"ו, הוגה עוד נר ה' של

חנוכה

# קונטרס מקום הטפת דם ברית

המחבר: ד"ר יצחק שניידר  
המוציא לאור: מוסד הרב קוק  
תש"ח

### **מודעה**

**החיבור הזה לא נכתב לתת הלכה פסוקה לכל אחד ואחד רק כדי לשימם לפני הגדולים והמורים והלומדים שידונו על הדברים ואף אם כתוב בלשון פסק אין לסמוך על זה רק אחר העיון והנתינה לפני מי שראוי לזה.**

# מקום הטפת דם ברית

## מוכן וכדר הקונטרס הזה

קיי"ל שגר שנתגיייר כשהוא מהול נריך הטפת דם ברית יו"ד ס' רס"ח סע' א' וכן נולד מהול (ס' רס"ג סע' ד') וכן הוא בס' רס"ה סע' ג'. (וע' במה שכתבנו בס' בריתי יצחק על הלכ' גרות ס' ד' ובסדר הגרות שס סע' י"ז שה"ה גוי שנימול לשם יהדות ולא לשם גרות כגון שאביו ישראל או שנימול לשם גרות בלי ב"ד או שאר פסולים בה' גרות ע"ש או שחשבו על ילד שהוא יהודי ומלו אותו ואח"כ נתעוררו שהוא גוי כולם נרצים הטפת דם ברית).

והיינו שמוציאים טיפה אחת של דם לענין גר ולענין נולד מהול יש נידון אם הוא הטפה או קילוף כתבנו בס"ק א' וב' ועכשיו נחשורר השאלה באחרונים באזה מקום מן הגיד נריך להטיף אותו טיפה.

החז"א א"ח ס' ס"ב אות כ"ז כתב שמקום הטפת דם ברית בגר ובנולד מהול הוא על העטרה וכן למטה מן העטרה דהיינו בחוט הגבוה ומחוט הגבוה עד הנקב. אבל למעלה מן העטרה דהיינו מחוט הגבוה לנד הגוף פסול ואינו יוצא כלל (וממילא בגר נשאר גוי באופנים שיש חיוב הטד"צ ודעת רז"פ שיש חיוב בגר שנימול בגיוחו) וכח שס שנשתכח ההלכה והמוהלים עושים למעלה מן העטרה. אולם המנהג כנראה נמשך מדברי האבני נור ביו"ד ס' של"ד אות כ"ז שכתב

שהמקום הוא במקום שחומכין הערלה. וזהו למעלה מן העטרה. וכ"כ בספר כורת הברית שיעשו ההטפה למעלה מן העטרה. אולם הוא כתב הטעם משום שבעטרה הוא סכנה. ומצא שם שיש עשו בעטרה כשר, ובאבני נור משמע שם עשו בעטרה לא מהני.

הנה בחז"א הוכיח דבריו מן האו"ו. ובספר בריתי יצחק ס' י' הוספתי עוד ראיה מדברי תשו' הגאונים. אולם בספר הברית על הל' מילה מהגאון ר' משה בונים פירוטסקי שליט"א דמה דברי החז"א מהלכה וביאר להלכה כדעת האבני נור והוא השיג ג"כ על מה שכתבתי בדברתי יצחק (מכתבו אלי הועתק בס"ק ט"ז בקונטרס זה) ועל זה כתבתי כל הקונטרס הזה להוכיח בדברי החז"א שלמעלה מן העטרה פסול. אולם יש עוד לשון של הראב"ה שיש לכאורה קצת משמעות שבשני מקומות כשר ועל זה דנתי אם יש ראיה ממנו. ועכ"פ יש ראיה משרר ראשונים כדעת החז"א שלמעלה מן העטרה, פסול. וגם הצאתי שגם דעת הגאון היעב"ץ והסידור דרך החיים מן בעל הנחיצות כהחז"א. (ס"ק י"ד)

ואח"כ שלח לי אברך אחד ר' ואב שכתב שהוא כתב קונטרס על זה להעמיד מנהג המוהלים שעושים למעלה מן העטרה. וטען בחוק נגד הנמשכים אחר דברי החז"א שהוציאו עירעור על הגרים שעשו הטד"צ

הטד"ב ומותר לעשות כך אף למי שמכריע ההלכה כדעת החז"א משום שער שאולי אינו מחקבל בכל הצמי דינים בעולם הוא יותר גדול מזער ההטפה.

עוד מצאנו בס"ק כ' לחזק הראיות שקטן שנימול לשם יהדות לשייכו לכלל ישראל ולא לשם גרות, שצריך הטד"ב.

בס"ק כ"ו מצאנו קושיה על מה שכחז החז"א שא"צ הוצאת דם הפועל רק שסגי צנצר הדם והוכחנו שצריך הוצאת דם בפועל. וע"ש שהגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א דחה הראייה.

למעלה מן העטרה. (גם כתב אלי מכתב לחלוק על מה שחזקתי דברי החז"א (העמקתי מכתבו ס"ק כ"ג) ועל זה השבתי למכתבו (ס"ק כ"ד) ודחייתו כל ראיותיו וכן השבתי על קונטרסו (ס"ק כ"ה) והוכחתי שדברי החז"א הם בצדק והמעררין על הגרים שנעשו להם הטד"ב למעלה מן העטרה הם נודקים. ובס"ק כ"ו הוכחתי עוד שאפילו אח"ל שלמעלה מן העטרה כשר. מ"מ בעטרה בודאי כשר. וא"כ לפי"ז היה מספיק לעשות פעם אחת הטד"ב על העטרה.

ומ"מ כתבתי בס"ק כ"ד בשם ר' משה קולוביצקי מציריך, שליט"א, שהוא עשה שתי פעמים

## מקום הטפת דם ברית

חמח תשמ"ב כולל עקם לע צען

עכשיו יוצא חידוש שלפי הגירסא ואם לא נראית יוצא לכאורה שאף שאין רואין ערלה כבושה מ"מ צריך לקלוף קצת וזהו מה שמסוכן וצריך להמחין, ועיין בפירוש שער החדש על ספר העיטור שנתקשה על גרס' הר"ף ואם לא נראית. ולפי הגירסא ואם נראית, יוצא שרק נראית ערלה כבושה צריך לקלוף (וע' לקמן ד"ל), שלכל הגירסות אין קולפין רק אם בסוף נראית ערלה (כבושה).

וצריך להסתפק כמה ספיקות בדברי רבינו האי.

אם יש כאן שני פעולות צנולד מהול שאין עושים אותן בבת אחת, אחד שצריך להטיף דם ברית רק טיפה אחת ולא לקלוף שום דבר, ויש עוד פעולה שניה שצריך לקלוף הערלה, או דלמא שיש רק פעולה אחת דהיינו שעושים הכל בבת אחת דהיינו לקלוף הערלה וממילא יוצא גם דם ברית וזהו קורא הטפת דם ברית. וכל מה שכתב וצריכא מילתא וכו' עד ואין חוששין לשמיני, בא לפרש מה שהזכיר מקודם שצריך להטיף דם ברית.

ואם נאמר כפירוש הראשון שכתוב כאן שני פעולות א"כ דברי רבינו האי מתפרשין שצריך להטיף דם ברית ומיהו בנחת דהיינו שצריך להוציא דם בנחת. ואח"כ יש עוד פעולה שניה שצריך לדקוק אם יש ערלה כבושה ולהסיר אותה ערלה אם מוציין אותה. וזהו תלוי לפי הגירסאות דלעיל אם צריך להסיר דוקא אם מוצאים ערלה כבושה או אפילו אם אין מוצאים ולפי"ז מה שכתב ולא צנולד יש

א. בדין הטפת דם ברית צנולד מהול וגשמע מזה גם לענין מקום הטפת דם ברית.

עיין ר"ף שבת פ' ראד"מ שהביא תשובת רבינו האי גאון שכתב לענין נולד מהול ו"ל ושאלת נולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית או לא ואם צריך להטיף ממנו דם ברית מצרכין עליו או לא כללו של דבר רבנן במחיצתא הכין אסמיכו שצריך להטיף ממנו דם ברית אלא מיהו בנחת וצריכא מילתא למדקא יפה יפה בידים ובמראית עינים ולא צנולד דלא לעייק ליה ואין מצרכין על המילה אלא אם כן נראית לו ערלה כבושה ורואין ומהרין היך מוהלין אותו ואם לא נראית לו ערלה ממחינין לו הרבה כדי שלא יבאזהו לידי סכנה ואין חוששין לשמיני עכ"ל הר"ף בשם רבינו האי גאון.

ואפשר לדייק בדברי רבינו האי גאון ו"ל שמה שכתב שממחינין ליה, ואין חוששין לשמיני זהו אם לא נראית לו ערלה כבושה דהיינו שהדבר ספק לנו אז ממחינין הרבה אבל אם נראית לו ערלה כבושה אז מלין אותו ביום השמיני ומיהו צטור השמיט מה שכתב ואם לא נראית לו, ומשמע שגם בערלה כבושה ודאית ממחינין לו הרבה. וכן בראש לפי גירס' שלפנינו משמע שגם בערלה ודאית ממחינין ובאמת בר"ף היה מילת "לא" צמוקפין ומשמע שמתחילה לא היה כתוב מילה זו בר"ף ואולי באמת זהו הוספה מאוזהו תלמיד טועה ומיהו באשכול בשם רבינו האי איתא הגירסא אם לא נראית לו ערלה ובעיטור ובתמים דעים להראב"ד איתא אם נראית לו,

להסתפק אם זה חוזר רק על הבדיקה או שחוזר גם על ההטפה.

ולפירוש השני שענין הטפת דם ברית הוא הכל פעולה אחת שעושים בבת אחת עם הבדיקה והמילה ולא כחובצין כאן שני פעולות וא"כ אין עושים שום דבר בנרזל. וע' חשבה על שאלה זו בס"ק ב'.

ועוד יש לעיין איך כחוצים בגמרא שני עיניים אילו. שהרי אי נאמר שכונת הגמ' בהטפת דם ברית היינו רק להטיף דם בעלמא וא"כ להסיר שום ערלה. א"כ מאיפה לוקח רבינו האי דין זה שצריך להסיר הערלה. ואולי זהו רק דין דרבנן, (ויומר נראה שזה"י החיוב רק ההטפה, רק שצריך לראות אולי מוצאים שם ערלה ממש שאינה בגדר כבושה ובה מחכים הרבה זמן ואם מוצאים אז יש כאן ערלה ממש ואינו בגדר ערלה כבושה ולפי זה אף לפי הגירסא דאם לא נראית. אין מקלפין רק אם בסוף רואין ערלה).

וע' באו"מ ס' ד"ט שמסתפק אם יש חיוב קליפה או רק הטפה בעלמא ומסיק שגם בהטפה ומשמע לכאורה שהיה מסתפק אף כשלא נראית ערלה שיש חיוב קליפה וזהו ק"מ ז"ע. וע' בחו"צ יבמות ס' ט' ס"ק שהוכיח מן הגמ' יבמות ע"א. שהחיוב הוא רק הטפה ולא קליפה ואין זה סתירה למה שכתבו הגאונים שצריך לבדוק. שהם מודים שעצם החיוב הוא רק הטפה רק שהוסיפו שצריך לבדוק אולי מוצאים עוד ערלה ממש ואז יש חיוב מילה.

ב ולענין שאלה הראשונה אם יש כאן שני פעולות שאין עושים אותן בנ"א או רק פעולה אחת ע' במאירי בגמ' אבות (ענין י"ד) שמבאר שיש כאן רק פעולה אחת והכל עושים ציפורן ולא באיזמל (רק שס"ל שיש כאן שלושה חיובים אחד הוצאת דם מזד ערלה כבושה ואחד הוצאת דם מזד שלא גרע מגר וחיוב שלישי שצריך לבדוק אולי יש שם ערלה הנראית ואם נראית צריך להסיר אותה ע' ס"ק ד').

וז"ל והטפה זו לפי הסוגיה נראה שהיא מחמת ערלה כבושה ופירושה מעט עור דק דבוק בבשר כעין קרום שמתוך דקותו ודבקותו ומיעוטו אינו ניכר ודומה

כאלו העטרה מגולית מכל וכל ושמה היום או לימים תתפרק ותתכסה זו העטרה וא"כ הטפה זו סביב העטרה לגלותה יותר מעט ותיקנו הגאונים לעשותה ציפורן דרך משמוש וגרירה ציפורן עד שיצא הדם ואם מצא בה כן הרי אית מילה ודאית ואם לא נמצא הרי יציאת הטפת דם ברית ולא באיזמל ולמוהלי הדור ראיתי שחוטכין מעט מן העור הנפרע ואינו נראה כן לפי הסוגיה שמאחר שנפרע העור מעל העטרה מאליו מה לנו ולחטוכן ואינו אלא כמתחך בבשר ומ"מ אם לא נתגלה העטרה מכל וכל אלא שעדיין דבוקה בסוף העטרה ודאי נשלים אותה פריעה ודאי בכך עכ"ל המאירי.

ומבואר בהדיה שהכל בבת אחת שהוא מנסה להפריד העור הכבש ציפורן ובשעת מעשה יש ג"כ הוצאת דם שהרי כתב ואם לא נמצאת הרי יציאת העד"ב וגם ההטפה עושים ציפורן ולא בנרזל. אולם כמה אחרונים כמו הפרישה והש"ך ס' רס"ג ס"ק ה' ס"ל שהטפה בנרזל ורק הבדיקה אם יש שם ערלה כבושה הוא ציפורן. והם ס"ל שיש כאן שני פעולות נפרדות.

וכן עיין בספר היעב"ץ הלכות מילה אות כ' שמבאר שיש כאן שני עיניים אחד להטיף דם ברית, ושנית לבדוק אם יש שם ערלה כבושה. (הג"ה ע"ע שו"ע ס"ק ד' בשם הב"ח ביאור קשה בדברי הגאון ענין אם נראה ערלה כבושה שמצד שכתב שאם נראה היינו שלא נטות שאף שאינה דומה שבת מ"מ יכול לבדק. אולם כבר נתקשים בפירוש זה ע"י בספר כורת הבית ס' רס"ג ס"ק י"ב בלשון נראית שאפשר לפרש שהוא ודאי ערלה כבושה. הוספה זו אף שאינו שייך כ"כ לענין זה כתבתי כאן שלא אשכח לכחוכ).

### דברים המבוארים בס"ק א' וב'

א. פליגי הפוסקים אם הטפת דם ברית דהיינו הוצאת טיפת דם כל שהוא, אם עושים זה בסכין או ציפורן, בש"ך ס' רס"ג ס"ק ה' כתב שעושים בסכין, ובמאירי מבאר שגם ההטפה עושים ציפורן

ב. חוץ מחיוב הטפה יש עוד חיוב לבדוק אם נמצא שם ערלה כבושה. ואם נמצא אז לכו"ע חייבים



צריך וזהו מדין ודאי. [לאלו שס"ל שיש חיוב צגר]. ומיהו המאירי ס"ל בעצמו במגן אבות שגם בספק חיוב מצרכין].

ומה שכתב המאירי שכונת הגאונים שאין לצרך על המילה שמ"מ צריך לצרך על הטד"צ כחוב גם במנהיג וכן אחת ברבינו שמחה הובא בשלטי גבורים

אולם בודאי דעת כמעט כל הראשונים כדעת הרמב"ן ודעימיה שחיוב של גר לא שייך בקטן שגולד מהול ששם החיוב הוא רק מצד ערלה כבושה.

ד. צביאור דברי המאירי במגן אבות ענין י"ד שיש ג' חיובים.

המאירי המוכח עם החכמים. שהמאירי ס"ל שהטפת דם ברית נגולד מהול צריך ברכה והחכמים ס"ל שא"צ ברכה כי טעמו שהחיוב הוא רק מצד ספק ערלה כבושה. וספק ברכה לא מצרכין. ונא עליהם המאירי בשני טענות.

טענה אחת שנספק דאורייתא ג"כ מצרכין, וממילא אף שמצד ערלה כבושה הוא רק ספק, מ"מ מספק מצרכין על הטפת דם ברית, והוסיף שאם נראית ערלה כבושה, צריך לצרך על המילה, וכוונתו. שאם לא נראית ערלה כבושה, אז אין כאן חיוב להסיר הערלה רק להוציא דם מספק. וזה מצרכין על הטפת דם ברית. אבל אם נראית ערלה כבושה, אז יש חיוב להוריד הערלה. ואז מצרכין על המילה (ע"ש ד"ה זו היא שטחית)

טענה שניה, אף אח"ל שנספק חיוב אין מצרכין מ"מ כיון שהחכמים ס"ל שצגר שנימול יש כאן חיוב הטד"צ אף שאין שם ערלה כבושה, וזהו מדין ודאי ולפ"ז הוסיף המאירי שג"כ נגולד מהול, אף על הצד שאין שם ערלה כבושה, מ"מ יש כאן חיוב מצד דלא גרוע מגר. ומש"ה צריך ג"כ לצרך על הטפת דם ברית. (ע"ש ד"ה ועם זה העמקנו הלשון בס"ק ה')

ועכשיו מה שכתב ד"ה והטפה זו, ואם מצאו בה כן הרי אית מילא ודאית ואם לא נמצא הרי יציאת הטפת דם ברית. כונתו. שאם ע"י שגוררין צניפון

לקלוף ולהסיר אותו ערלה. ובדיקה זו לכ"ע עושים צניפון ולא צנזול.

ג. בדיקה זו עושים כבר ביום השמיני

7. בדיקה זו לדעת הש"ך הוא פעולה נפרדת מן ההטפה. ולהמאירי עושים זה בבת אחת בשעת ההטפה.

ה. אם מצאו ערלה כבושה שצריך להסירו אם עושים זה ביום השמיני או לא. תלוי לפי הגירסאות. שלפי הגורסים אם לא נראית. מחכים הרבה. ויש משמעות קצת שלאחר זמן צריך לקלוף אף כשלא יהא נראה אף פעם ערלה. אולם האור זרוע מסיק שא"צ לקלוף וכתבנו שאולי ג"כ כונת הגאונים שא"צ לקלוף רק אם לבסוף מצאו. ולפי הגירסא דאם נראית. אז אם לא נראית ערלה — פטור לגמרי.

ג. אולם עוד צריך לעיין אם חוץ מן החיוב של ערלה כבושה בישראל נולד מהול יש עוד חיוב הטד"צ מצד שלא גרע מגר למאי דפסקו הגאונים שצגר יש חיוב הטפה אף בלי ערלה כבושה. אם חיוב זה שייך גם נגולד מהול על הצד שאין לו ערלה כבושה. ובשאלה זו מצאו בזה מחלוקת ראשונים דע' צמח"ן רשב"א ריטב"א ור"ן בסוגין שבת קל"ה שדנו אם צריך לצרך על הטפת דם ברית נגולד מהול וכתבו שא"צ לצרך משום שנספק חיוב מורה א"צ לצרך ודעת הרב רבינו יונה שהוצא צריך שצריך לצרך גם בספק חיוב וא"כ מכולם נשמע שאין כאן רק חיוב מצד ערלה כבושה אבל על הצד שאין כאן ערלה כבושה אין חיוב ברכה כלל שהרי צגר כתבו שצריך לצרך וכאן אין צריך לצרך אם כן נשמע שצקטן אין כאן חיוב שיש צגר וכן מובאר בר"ש פראד"מ שכתב שצגר שהיה לו ערלה יש חיוב הטפת דם ברית אבל לא בקטן שלא היה לו ערלה וא"כ למ"ד שגם בקטן חיוב זהו רק מדין ערלה כבושה.

אולם במאירי כתב (בחדושי' שבת שם וכן במגן אבות ענין י"ד) שגם בקטן יש אותו חיוב שיש צגר. ואף על הצד שאין כאן ערלה כבושה מ"מ יש חיוב להוציא דם מצד דלא גרע מגר. ומש"ה כתב שכונת הגאונים שא"צ לצרך נגולד מהול כמו שהעמקנו לשונם בס"ק ה' וזהו רק ברכה על המילה אבל ברכה להטף דם ברית

קמאי במחיצתא אסמיכו הכי שרין להטיף ממנו דם ברית ולא באיזמל שלא יעשו כרות שפכה וככ"מ שרין להטיף ממנו דם ברית צריך נמי לצרופי ברכת המילה לפי שעי' שהוא מל וחותן הכשר יא' דם לשם מזוה לפיכך צריך לצרף ברכת המילה עכ"ל.

ומצואר מדבריו שגם ההפרדה עושה ציפורן. ומש"כ אח"כ שרין לצרף אף שצדדנו האי המצואר צריך כחב שאין לצרף אלא אם כן נראים לו ערלה כבושה, נראה שר' יעקב הגזר חוזר על נראים לו ערלה. ומה שכתב אח"כ לפי שעי' שהוא מל וחותן הכשר יא' דם לשם מזוה לפיכך צריך לצרף ברכת המילה עכ"ל. נראה שאין הכונה שעכשיו צריך לחתוך באיזמל שהרי במאירי מצואר שאינו חותך כלום, רק כוננו לאמר למה מצדדן על המילה ולא על הטפת דם ברית. הרי אינו מילה ממש רק קליפה ועל זה אמר שהרי במילה רגילה כשחותך יוצא דם וזהו גם כן מן המילה, ואם כן רואין שהלשון על המילה מחפרש ג"כ על מה שיוצא דם. ומש"ה גם כאן אף שאין זה מילה גמורה מ"מ שיין לומר ברכת המילה. אולם נראה שכל מה שכתבנו בשם ר' יעקב הגזר א"א לסמוך שהספר הוא מלא שיטשים מאוד. וג"כ מה שכתבנו כאן הכל צ"ע ואינו נכון, וא"א לננות על זה שום יסודות.

#### ה. ראייה לענין מקום הטפת דם ברית.

הנה מדברי המאירי מצואר שהטפת דם ברית הוא שגורר צעור מן העטרה. ואף אם אינו מוצא עור מ"מ יש כאן הטפת דם ברית. וכוננו לפי מה שס"ל למאירי מקודם שכל קטן יש חיוב הטפת דם ברית גם מצד חיוב להכנס תחת כנפי השכינה כמו צגר כמו שביארנו בס"ק ג' אף אם אין לו ערלה כבושה כמו שטען המאירי מקודם (כנגד אלו שס"ל שאין מצדדן צנולד מהול משום שהוא רק ספק ערלה וטען עליהם המאירי) ח"ל המאירי שם ותמה עם עצמן והרי המל את הגרים ואת העבדים מצדדן על הטפתן וכדאיתא בהדיה בפרק רבי אליעזר דמילה ולצעלי שיטה שלם ראיתי צגר שנחגגיר כשהוא מהול כגון ערבי מהול שאין בו שום ספק ערלה שהוא צריך להטיף דם ברית הראיתי להם שהם מורין וצאין שמצדדן על הטפה זו אקב"ו להטיף דם ברית ופרשו הטעם מפני שהמילה הזאת

מצאו ערלה הנראית. או יש חיוב להמשיך ולגלותה, וזהו מצד חיוב מילה גמורה. ואם לא נמצאת או כבר יא' עכ"פ דם, יוצא בזה שני החיובים של הטד"ב, חיוב אחד מצד ערלה כבושה שאינו נראית. שהיה סגי בהטפה. וחיוב שני מצד שלא גרע מגר.

ומשמע לכאורה עוד מן המאירי שהערלה כבושה שיש אינו מכסה כל העטרה רק קצת ממנה שהרי הזכיר בתחילה ופירושה מעט עור דק דבוק בצבר ומשמע שזה רק מעט ואם היה מכסה הכל לא שיין לקרותה מעט וכזה כתב ג"כ בספר זכרון ברית לראשונים לר' יעקב הגזר עמוד 38 ח"ל פירוש לערלה כבושה לפי הענין מלמעלה נראית קצת מן העטרה מגולה ומלמטה לגיד במקום החרץ (ספר זה קורא מלמעלה שזהו לצד הנקב ומלמטה זהו לצד הגוף דלא כשמורגלים אנו מן הגמרא יצמות ע"ו. שלמעלה היינו לצד הגוף ומלמטה לצד הנקב) דבוק העור לצבר ומכסה העטרה למטה ולפי שאינו מגולה כולו נחלקו עליו ב"ש וב"ה כאשר אמרנו למעלה אליבא דבית שמאי צריך להטיף וכו' מאחר שאין כל הערלה מגולה ואליבא דבית הלל א"צ וכו' מאחר שנראית הערלה מגולה למעלה כ"ש בסוף המסקנא שרין להטיף וכו' ודוקא בחול אבל לא בשבת והאומן צריך לדבוק יפה ציד ולא באיזמל שלא יעשו כרות שפכה בגיד מלמטה; כבושה פירוש עטרה היא טמונה צעור והעור דבוק בצבר ונראה מהול לעינים ואינו מהול ודימיונו יכבש עונותיו ע"ש.

ועכ"פ נראה ממנו שדרך ערלה כבושה אינו מכסה כל העטרה רק קצת וזהו כמו המאירי. אולם באו"ס כ"ס צ"ט משמע שדרך כלל מכסה הכל בהערלה כבושה דו"ל ואין לך אדם הנא לקרוע עור המכסה את ראש הגויה עד שתחגלה העטרה עכ"ל.

ומה שכתבנו לעיל בשם המאירי שלא רק הצדיקה עושה ציפורן אלא הכל דהיינו כל ההטפת דם ברית הוא ציפורן והטפה היינו הפרדת העור זה כחוש שם ג"כ בדברי רבינו יעקב הגזר לעיל עמוד 34 שכתב ח"ל שאלה זו שאלו לר' האי גאון על טולד מהול בחול (א"י) [אם] צריך להטיף ממנו דם ברית או לא, ואח"ל צריך להטיף ממנו דם ברית מצדדן עליו ברכת המילה אם לא והשיב כללו של דבר רבנן

שחוטכין מעט מן העור הנפרע ואין נראה כן לפי הסוגיה שמאחר שנפרע העור מעל העטרה מאליו מה לנו ולחכות ואינו אלא כמחתך בצער עכ"ל. הנה נראה מן המאירי שגולד מהול אין הכונה שלא נמצא ערלה כלל, רק הערלה נמצאת שלא במקומו דהיינו שכבר נמצאת למעלה מן העטרה, אבל עדיין צריך הטד"ב משום שחוששין שנמצאת עוד ערלה שמוטלת אחוריו וכנראה שס"ל שציון זהו צורש ערלה רק עכשיו מונחת שלא במקומו, שייך לעשות ג"כ שם הטד"ב. וטען אליהם המאירי שציון שכבר נפרע שם. אין זה מקום של ההטפה וצריך לעשות דוקא בעטרה.

(ואין לפרש שכונת המאירי שציון שנפרע העור שם פטור לגמרי שז"ל שבסוף דבריו מוכח שרצה להשיג עליהם שצריך לעשות במקום אחר ולא להשיג עליהם שפטור. דבסוף דבריו כתב וז"ל ומ"מ אם לא נתגלת העטרה מכל וכל אלא שעדיין דבוקה בסוף העטרה ודאי נשלים אותה פריעה ודיו ואין בה ספק. עכ"ל ומשמע שמקודם כשנפרע ס"ל שלא די בך וצריך עוד להטיף בעטרה.)

ועכשיו נלמד מן המאירי שלמעלה מן העטרה פסול להטפת דם ברית והוא בודאי א"ל לומר שעל הגיד ממש למעלה מן העטרה כשר ורק בערלה הנפרעת פסול דאין זה שום סברה.

ויותר נראה לומר שאפילו מוהלי הדור שחמכו בתוך הערלה הנפרעת, ג"כ מודי שלמעלה מן העטרה פסול, רק בציור שלהם שיש שם עדיין ערלה שהייתה בשרש ערלה שמכסה העטרה רק עכשיו נפרע מאליו לפי הלידה. בזה ס"ל ששייך עדיין לעטרה כלפי מקום הטד"ב ובה חלק המאירי שדיו כלמעלה מן העטרה שפסול. אבל אם אין שם ערלה הנפרעת. בודאי לא שייך לעשות למעלה מן העטרה הטד"ב.

ומשמעות המאירי שג"כ בגר פסול, שהרי ס"ל שיש ג"כ חיוב מזד גר. והוא טען על מוהלי הדור. שהוא כמחתך בצער בעלמא. ומשמע שלא עשו בזה שום חיקון. לא החיוב מזד ערלה כבושה ולא החיוב מזד דלא גרע מגר. שאילו היה ס"ל שרק הדין דערלה כבושה אין יוצאים אבל חיוב גר יוצאים היה המאירי צריך להשיג

מכניסם תחת כנפי השכינה, ועם זה הם אומרים אבל קטן שגולד כשהוא מהול אין מצרכין וכו' שאין הטפתו אלא מספק ערלה כבושה והדברים מתמיהין והרי קטן אף הוא נכנס תחת כנפי השכינה בצרית ואם מפני שכבר הוא מורע ישראל הרי אמרו בשלשה דברים נכנסו ישראל תחת כנפי השכינה במילה ובקרבן וכי מפני שנחוסף עליו ספק ערלה כבושה מגרע אלא ודאי דברים רחוקים הם ועקר הדברים להטיף ולצרך כמו שנהגנו אנו ואבותינו ורבותינו נוחי הנפש ואין לזוז מהם עכ"ל.

והנה ס"ל למאירי שכלל גולד מהול יש שני חיובים של הטד"ב אחד מדין ספק ערלה כבושה שאינו נראים ושימית אף שאין ערלה כבושה מ"מ יש חיוב מזד דלא גרע מגר. וזה מה שכתב אה"כ ואם לא נמצא הרי יציאת הטפת דם ברית הכונה אף שאין כאן ערלה כבושה הנראית מ"מ מקיים מצות הטפת דם ברית. ויוצא בזה שני החיובים. אחד מזד ספק ערלה כבושה שאינו נראים ואחד מזד דלא גרע מגר.

ונשמע מדברי המאירי, שמקום הטפת דם ברית הוא על העטרה שהרי שם הוא מנסה לגרור העור במקום הזה אם לא נמצא עור יוצא עכ"פ דם ויוצא בזה ידי גס חיוב של הכנסה תכה"ש וא"כ מופרך כאן מה שכתב בספר הבית מהרב משה צויס פירוטניסקי שכתב בעמוד ק"מ שמה שכתב המאירי שמקום הטפת דם ברית הוא על העטרה והוא רק בגולד מהול שהחיוב הוא משום ספק ערלה כבושה אבל בגר שאין שם ערלה כבושה צריך לעשות למעלה וז"ל דכאן ס"ל למאירי שיש גם החיוב שיש בגר והוא ג"כ יוצא אם גורר על העטרה.

וראיתי עוד בספר זכר הבית שרצה לחלק ולומר שרק בגולד מהול שיש שם ערלה כבושה ההטפה היא על העטרה אבל צנימול חוץ שמונה שאין שם עטרה צריך להטיף במקום שנחתך הערלה דהיינו למעלה מן העטרה וכאן מצוה להפוך שגם בגר מטיף בעטרה

ויש ג"כ ראיה מן המאירי שלמעלה מן העטרה אינו כשר שהמאירי כתב שם וז"ל ולמוהלי הדור ראיתי

ח' ס"ק ט"ז) הנוול מהול כבר נ"ל שזריך הטפת דם ברית כתב המהר"ל שחותך מעט ציפורן ור"ל בעור שעל גבי העטרה עכ"ל המגדל עוז וכ"כ הסידור דרך החיים בעור העטרה וא"כ מצויר שהמקום הוא על העטרה ולא למעלה מן העטרה.

ואם הספר כורת הברית כיון על הספרים הנ"ל אז הבין בדברי היעב"ץ שיעשה בעור הערלה למעלה מן העטרה ומש"ה קורא לזה עור אולם זה נע"ג שצדאי למעלה מן העטרה לא ש"ך זה לקרות כלל עור העטרה. אלא הכונה בעור המכסה העטרה כמו כל עור שמכסה כל הגוף והוא נקרא עור העטרה. דהרי כתב היעב"ץ שיטף בנחת בעור העטרה דהיינו שלא יכנס בחוץ הסכין עד שיגיע גם בצד העטרה רק ימנע סכינו שלא יגע רק בעור. (ודעת היעב"ץ משמע שס"ל דעת הש"ך שהוצא בס"ק ג' שעושים הטד"צ בצרזל).

וראיתי גם בספר אות שלום שהעמיק לשון זה של הכורת ברית והוסיף מילים שכתב בתוך דברי הכורת הברית ח"ל הטיף דוקא מעור הערלה שעל העטרה (למעלה ממקום המילה) ולא מראש הגיד חלילה עכ"ל אולם לענ"ד אין זה כונת היעב"ץ ודרך החיים.

ז. אולם בספר אבני נזר יו"ד חלק ב' ס' של"ד ס"ק כ"ז כתב ח"ל מה שהקשים כיון שזריך הטפת דם לנדר אין שווה רב אלא בר אהבה כרות שפכה הרי יכול להטיף בראש העטרה הנה מעשה צא לפני צגר שנתגייר בפרייטין ותשמישי מפני הב"ד ואמרת להטיף ממנו דם ברית ולהטבילו שנית והסכמנו להטיף במקום חיצר העטרה עם הגיד כי שם יוצא תמיד דם בשעת מילה כשכורחין הערלה ובגוף העטרה רוב פעמים אינו יוצא דם כלל בשעת מילה והטפת דם ברית זריך במקום שדרך הדם לזאת בשעת מילה.

ועל כן נלע"ד בנוול מהול ואין ערלה כבושה להטיף לנדר במקום חיצר החוט וצניכר ערלה כבושה ליקלוק גם בשנת עכ"ל.

ונראה שס"ל שלא ש"ך להטיף דם ברית על העטרה משום שאין דרך הדם יוצא במילה רגילה רק

עליהם בלשון דלא קמי בזה. שעדיין זריך חיקון בתוך מקום שיש בו חשש ערלה כבושה. ולמה הזכיר שאינו אלא כמחמתך בצד. אלא ודאי שלא עשו כלום

וזהו סעייחיה לדברי החז"א שנת ס"ס"צ ס"ק כ"ז שכתב שמקום הטפת דם ברית הוא בעור העטרה ולא למעלה מן העטרה.

וכן מצויר בסידור היעב"ץ ה' מילה אות כ' שכתב וזה לשון נולד מהול מטיף ממנו דם ברית בנחת בעור העטרה בזמנו אם אפשר ואינו דוחה שנת וכשמטיף דם ברית ידוק יפה בשימוש היד (בנחת באצבע בציצית וטופרא ולא בצרזל) ובמראה עיניו שמה ערלה כבושה היא שהעור נדבק מאוד בצד (וכשהוא כן ימול בצרכה אבל לא בשנת ו"א אפילו בשנת וכשיש בו ציצין המעכבין דוחה) או שני אחר וזהו איך למולו וממחין לו הרבה ואינו מושש ליום ח' שלא יבאזהו לדי סכנה עכ"ל היעב"ץ. וכן כתב בסידור דרך החיים ח"ל ונוול כשהוא מהול זריך להטיף ממנו דם ברית בעור העטרה במקום מילה.

ו. אולם ראיתי בספר כורת הברית שהשיא דברי האחרונים ו"ל לנדר אחר שכתב בס' רס"ג ס"ק י"ג ח"ל בנחת בד"מ מציא צדס מהר"ל מעשה בנוול מהול שהטיפו ממנו דם ציפורן בלא צרכה (ולענ"ד שזריך למצוץ ג"כ) ומלשון הא"י ס' נ"ט נראה קצת דהטפה הוי בנחתה קצת (וע' ס"ק י"א ט"ז דכשהו ערלה כבושה לא די בהטפה וכן מצויר במאירי שנת קל"ד בנוול מהול דחיישין לערלה כבושה וזריך למולו מעט כעין קליפה ולהטיף ממנו דם ברית ובה הזהירו לעשות בנחת) כשריטה צהגיד אמנם הנלענ"ד לעיקר מלשון הפוסקים דיטיפו דוקא מעור הערלה שעל העטרה למעלה ולא מראש הגיד חלילה אך כדיעבד אם הטיפו מהגיד דיאל ואם יש בזה סכנה או בכל מילה אם גע באיזמל בראש צד הגיד הרפואה בזה ליקח משימת וכו' עכ"ל כורת הברית. ולא ידעתי לאיזה פוסקים נחזון דעתה לא מלשון פוסקים שמדברים בענין מקום הטד"צ רק היעב"ץ בסידור שלו ה' מילה אות כ' ואות נ"ז (העמקנו דבריו לעיל) ובספרו מגדל עוז כתב ח"ל (נחל

למעלה מן העטרה. ולא על העטרה אולם הדבר הוא פלא שיהא מעליותא שם משום שחומכין שם הרי באמת היה אפשר לחתוך בכל משך העטרה וזהו ג"כ מן המנוה ורק אילו היה חותך שם, עדיין לא גמר כל המנוה, ומש"ה יותר טוב לחתוך למעלה מן העטרה צבת אחת שאז חותך רק בפעם אחת אבל בודאי החימוך הזה מחיחס לכל משך העטרה וחשיבין כאילו חתך מעט מעט חתך אחר חתך והכל מן המנוה. ובאמת הדם יוצא מכל העטרה שהרי העטרה מלאה דם והוא חותך אותה. וא"כ אין שום מעליותא במעלה מן העטרה מן העטרה ענמה. וע"ע בס"ק כ"ו. שכתבנו עוד צירים שבמילה אין חומכין רק כנגד העטרה ואין עושים שום דבר למעלה מן העטרה ויוצאים בה מנות מילה. וגם עור הפריעה קורעין במשך כל העטרה מן הנקב השמן עד למעלה מן העטרה ויוצא שם דם וגם זה מן המנוה של הטפת דם ע' בחיקוי וזהר חיקון לו' האי דמאי דאטיפו מפריעה למהיב להאי כלבא ע"ש וא"כ יוצא דם גם על העטרה ואין שום מעליותא במעלה מן העטרה. ואף שעל העטרה במילה רגילה אין יוצא דם מן הגיד עצמו רק מן העטרה, הרי גם למעלה מן העטרה אין יוצא דם מן הגיד רק משארית העטרה וא"כ בלא"ה מה שצריך להטיף דם צבר הוא צבד שהוא כנגד המקום שהיינו מוציאים דם במילה רגילה. וא"כ אין שום עדיפות במעלה מן העטרה ועכשיו נאמר אדרבה שלמעלה מן העטרה יש ריעותה גדולה שהרי אין שם שום דין מיוחד שיחטכו שם שזה רק היכי תמצא שיחטכו הכל אבל עיקר החימוך הוא מה שהחתך מחיחס כלפי העטרה. (ע' ס"ק כ"ו עוד הוכחות לזה).

במקום העטרה ונראה דכל למטה מן העטרה כשר להטפת דם ברית (הג"ה כונתו שאף למטה מן העטרה וכ"ש בעטרה ענמה) והשרטו אין לו שיעור דאין צריך הוצאת דם בפועל אלא כל שנזכר הדם כל שהוא כדרך שרט צעור דק שבדק סגי (הג"ה למעשה אין אנו בקיאים בנזכר הדם וצריך הוצאת דם בפועל וע' ס"ק כ"ו שדין זה שא"ל הוצאת דם בפועל הוא צ"ע לדינא) והלכה זו נשתכחה ועושים הטפת דם ברית צעור שלמעלה מן העטרה וזה כמטיף דם מן האצבע ועוברין משום לא יוסיף כמבואר בטהרה דין פ"ד אחר שגמגמא. וכן צבר אין כאן הטפת דם ברית עכ"ל החו"א ז"ל.

ט. אולם בספר הצרית מהרב הגאון משה בניס פירוטניסקי שליט"א בעמוד קמ"א רצה לפרש דברי האו"י שעושה בלמעלה מן העטרה סמוך לעטרה וזהו קורא ראש הגויה.

אולם הדבר צריך עיון טובא. דהרי אמ"ל שאפשר לעשות הד"צ בלמעלה מן העטרה. אז אפשר לעשות בכל הגיד ולא רק סמוך לעטרה ואף שדרך כלל חומכין סמוך לעטרה הרי אין זה דין שהרי העטרה מנפה כל הגיד ואפשר לחתוך בכל מקום שרוצים בין קרוב לעטרה ובין רחוק מן העטרה ומה שחומכין סמוך הוא משום שאין חומכין יותר ממה שצריכים. וא"כ אם נאמר שאפשר לעשות במקום החתך א"כ כל הגיד הוא במקום חתך ואמ"ל שרק במקום שמחיצים לחתך א"כ אמ"ל לעשות רק בעשירות מילמטר סמוך לעטרה ודבר זה לא יתכן אלא אפשר לעשות גם צ"ג מלימטר סמוך לעטרה וא"כ אפשר לעשות גם בכל הגיד שאין לנו שום גבול שמה. וא"כ יוצא שהטד"צ אפשר לעשות בכל הגיד ולמה הצריך האו"י לעשות בראש הגויה דמשמע שלא בכל הגיד רק בראשו הוא כשר. אלא ודאי הכונה ראש הגיד כמו שכתב מרן החו"א ז"ל שהוא רק על העטרה ולא למעלה מן העטרה ואפילו סמוך לעטרה לא מהני. ששם יש גבול עד היכן אפשר לעשות.

ולא תימה דראש הגויה כונתו שזהו כל הגיד, דענין ראש הגויה הוא ראש האמה ולא האמה עצמה ע' ערוך ערך גויה (בפעם שנית) והגמרא נדרים ל"ב

ח. ועוד יש להקשות על אחרונים אילו שס"ל שאפשר לעשות הטפת דם ברית למעלה מן העטרה מדברי האו"י שהוצא בחו"א שכתב זה לשונו ומפני רבים אמרתי להטיף דם ברית בעלמא כעין שריטה מראש הגויה בחתיכת מילה שחומכין בראש הגויה עכ"ל ומשמע שהוא בעטרה ולא למעלה מן העטרה וכ"כ מרן החו"א ז"ל שנת כ' ס"ב ס"ק כ"ו ח"ל ומקום השרט כתב שם דלריך בראש הגויה מקום המילה והרי משום ערלה כצוה אחינן עלה וצריך הטפת דם ברית

אולם מלשון הגאונים שהוצא בשער זקן ס' י"ב מבואר דלא כסברה הנ"ל שהרי כתוב שם ו"ל וסרים עכו"ם שמתגייר א"ל להטיף ממנו דם ברית משום דדם ברית היכא הוה בערלה בגובה של עטרה וכיון דעטרה גופא פסיקא מהיכא מטיף דם ברית מאזנו או מחוטמו הלכך א"ל וכו' צמה נכנס תחת כנפי השכינה נכנס בטבילה כאשה עכ"ל.

ומבואר מלשונם שכתב דדם ברית היכא הוה ומלשון מהיכא מטיף שעיקר שהידיון הוא המקום שהוא צריך להטיף בעטרה ואם אין עטרה אין לו מקום להטיף ואין הכונה על הסברה שחבר לו הסיבה של חיוב הטפה.

ומה שכתב שהטפה היכא הוה בערלה בגובה של עטרה הכונה אילו היה לו ערלה או הדם ברית היה בערלה בגובה של העטרה דהיינו הדם שמונח בפנים הערלה ונחתך ע"י החיתוך (ולא הדם שיוצא משארית הערלה אחר החיתוך) וממילא אם אין לו ערלה צריך להטיף בעטרה וכיון שנחתך העטרה אין לו עוד מקום ומבואר כאן כדברי מרן החו"א ז"ל.

יא. אולם קשה מדברי הראב"ה שהודפס מחדש שכתב בענין נולד מהול ו"ל והאומן יתפוש בעור שאלל העטרה לצדו השמאלית שנמצאת כל העטרה חוץ לאיזמל ויטיף דם ברית בלא סכנה עכ"ל ומשמע קצת שחופש למעלה מן העטרה דזה פשטות הלשון אלל העטרה אולם הלשון נמצאת כל העטרה חוץ לאיזמל קשה. דהרי בפשטות איירי הראב"ה שהתינוק מונח ורגליו כלפי המוהל והמוהל חופש העור בצד שמאל של הגיד למעלה מן העטרה ותופש האיזמל בידו הימנית ומוהיר הראב"ה שיהא בצד השמאלית ולא בגג הגיד וא"כ למה אמר ונמצאת כל העטרה חוץ לאיזמל היה צריך לומר נמצא כל הגיד חוץ לאיזמל שע"י שמושך לצד השמאל נמצא שהעור מתרחק מן הגיד עזמה ואינו נוגע בגיד עזמה משא"כ אם היה חופש בגג הגיד (גג הכונה אם הגיד מונח לאורכו מימין לשמאל או בעליון זהו נקרא גג) אז היה קצת סכנה שיפיל האיזמל ויחתוך חוץ הגיד ועכשיו היה צריך לאמר נמצאת כל

בתחילה המליכהו הקצ"ה לאצרהם על רמ"ג אברים ולבסוף המליכהו על רמ"ח אברים ואלו הם שתי עינים ושתי אזנים וראש הגויה, וזהו ראש האמה כך פירש הערוך וכן המשנה נגעים פ"ז מ"ו ראשי אברים שבאדם אין מטמאים משום מחיה ראשי אלצעות ידים ורגלים ראשי אזנים ראש החוטם וראש הגויה. וזהו ראש האמה ודלא כעל חוס' יו"ט בנגעים שם שפירש הגמ' בנדרים שראש הגויה הוא כל הגיד כיון שהגויה הוא הגוף עצמה. דו"א שאה"נ לפעמים גויה הוא גם כן כל הגוף. מ"מ לפעמים גויה היא רק הגיד עצמה אלל ראש הגויה הוא תמיד ראש הגיד. וכן הוא בפ"י המשנה שבזבחים שם שראש הגויה קרא ראש האמה. והר"ש שפירש ראש הגויה היינו האמה. כוננו שחזור לפרש מה זה גויה ואינו מפרש עכשיו מה זה ראש הגויה.

י. ועוד מבואר הדבר שאין לעשות הטד"ב למעלה מן העטרה באור זרוע בתחילה ס"ד ז"ל שהביא דברי הגאונים ו"ל כתבו הגאונים סרים עכו"ם דמגייר א"ל להטיף ממנו דם ברית הואיל ואין לו גובהו של עטרה אלל נכנס תחת כנפי השכינה כאשה בטבילה. והוצא לשון זה בסוף פסקי ריקאנטי בטור שכתב ס' רס"ח ו"ל וכתב עוד אם נכרת הגיד אין מלחו מעכבת מלהתגייר וסגי ליה בטבילה וכ"כ גאון סרים שבא להתגייר נכנס תחת כנפי השכינה כאשה וכתב על זה הב"י מבואר היטב בסוף פסקי ריקאנטי. וע' במפרש על הריקאנטי שכתב על דברי הב"י ו"ל וכוונתו נראה דבטור כתב תחילה בנכרת הגיד וע"ז כתב וכ"כ גאון סרים וכו' וה"א דגאון נמי מיירי דוקא בנכרת הגיד לבגמרי ומש"ה צ"ן לדברי רבינו שכ' דאין לו גובהו של עטרה שאף שנשאר מהגיד סגי ליה בטבילה לחוד עכ"ל.

ומבואר כאן שאם נחתך העטרה עד שנשאר רק שארית הגיד פטור מהטפת דם ברית ומשמע שמקום הטפת דם ברית הוא רק בעטרה עצמה. ורק בדוחק גדול אפשר לומר שאה"נ למעלה מן העטרה ג"כ כשר להטפת דם ברית רק שיש תנאי אם יש עטרה או יש חיוב שהעטרה היא סיבת החיוב ואם אין עטרה או אין זה חיוב שאין לו סיבת החיוב.

מטה ויחמוך למוך בשר הגיד (פ' זה מהרה"ג ר' יחזקל ברטל שליט"א ע' ס"ק י"ז).

יג. אולם אם נפשך לומר שלשון אצל לא מתפרש כלל על עור העטרה שזה לא נקרא אצל רק עור העטרה עצמו אז אפשר לומר שכונת הראצ"ה אצל היינו שהוא חופס למטה מן חוט הגבוה כי לענין כרות שפכה אין קוראין עטרה רק חוט הגבוה וכן לענין החר ליגע ציד להשחין ע' נדה י"ג שמוחר בלמטה מן העטרה ושם עטרה עצמה הוא רק חוט הגבוה אף שכתב הבי"ם ס' רס"ד ד"ה יש צנין שלענין מילה הכל נקרה עטרה מ"מ אפשר לומר שכאן נקט הלשון עטרה חוט הגבוה שזה העטרה עצמה. ואצל העטרה היינו למטה מן העטרה. והעטם שחופש שם ולא בעטרה עצמה משום שלמטה מהעטרה אפשר ביותר קלות לתפוש ולהרחיק קצת העור מן הבשר משא"כ בחוט הגבוה עצמה אם יתפוש רק העור ע"כ יקח מן הבשר עימו ומש"ה כתב הראצ"ה שיקח אצל העטרה דהיינו למטה וכתב שיקח משמאלו ולא על גגו וזה כמו שכתבנו למעלה שאם יקח מגגו יש חשש שיפיל האויזמל ומה שכתב שנמצא כל העטרה חוץ לאויזמל דהיינו ע"י שיקח למטה ולא בחוט הגבוה יכל ליקח רק העור ולא הבשר ולפ"ז מיושב הלשון אצל ומה שהקשה בספר הברית עמוד קמ"א שלא שיך לתפוש העור הזו אינו נכון במציאות שבודאי שיך לתפוש גם העור הזה כמו שניסיתי בכמה ילדים שאף שבעטרה עצמה דהיינו בחוט הגבוה קשה לתפוס מ"מ בלמטה מעטרה אפשר לתפוס.

ולשון עור אינו מוכח כלל שאיירי בלמעלה מן העטרה שגם בלמטה מן העטרה נקרה עור כמו שנאמר בקרא אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בשרת וכולל גם ראש העטרה כדאיחא בנגעים שראש הגויה אינה מטמאה משום מחיה אצל בשר נגעים מטמאה וראש הגויה היינו ראש העטרה ע' ברמב"ם ה"ל טומאת צרעת פ"ג ה"ל ח' א"כ גם זה נקרה עור ומה שלא הזכיר הראצ"ה עור שלמטה מן העטרה רק כתב סתם עור שאלל העטרה ונתן מקום לטעות שהכוונה העור שלמעלה מן העטרה י"ל שזה היה סברה פשוטה להראצ"ה שצריך לתפוס במקום שיש חשש

הגיד חוץ לאויזמל ולא להזכיר כל העטרה. רק שאפשר לפרש כונתו שלא בא בעיקרו למעט שלא יתפוש בגג הגיד רק שצא למעט שלא יחמוך בעטרה ששם א"א לתפוש כ"כ העור ואז היה סכנה שיחמוך חוץ הבשר העטרה ולא רק בעור העטרה.

אולם אז ק"ק קשה למה הזכיר לצדדו השמאליה כיון שרואה לעיקר למעט העטרה.

ועכ"פ לפי פירוש זה מוצא בראצ"ה שגם למעלה מן העטרה כשר להטפת דם ברית אולם מוצא שגם בעטרה עצמה כשר שהרי מה שצא למעט העטרה וזה רק מצד הסכנה ולא מצד הדין.

אולם הסברה קשה מאוד להבין כיון שעיקר התיקון משום ערלה כצוה אף אי ס"ל להרצ"ה שא"צ לקלוף רק לעשות שרט א"כ מה שיך לעשות שרט למעלה מן העטרה דמה שחומכין שם במילה רגילה אין זה דין במקום ההוא רק אורחא דמילתא חומכין שם כדי להסיר הערלה אצל עיקר התיקון נעשה בזה שחומכין בעטרה א"כ כאן שאין חומכין כלום מה זה פועל. בשריטה שעושים למעלה מן העטרה כדי לתקן העטרה וגם לפ"ז חולק הראצ"ה על הגאונים והאור"ו והמאירי הג"ל.

יב. ואפשר לפרש שכונת הראצ"ה אצל העטרה היינו שהוא חופש בעור העטרה (שאפשר לתפוש שם קצת) והקצת הזה הוא יותר משאר עור הגוף שכתעט א"א למשוך כי בהכרח יקח מעט בשר אחר משא"כ בעור העטרה אם לוקחים רק מעט אפשר למשוך ואין לוקח בשר אחר ומה שהזכיר אצל ולא קאמר בעור העטרה משום שהוא חופש רק מעט שכיון שהוא חופש רק מעט אז יכול למשוך העור שיהא מרוחק קצת מן העטרה ולשון אצל מתפרש על שם סופו דהיינו אחר שחפש שם שיך לשון אצל משום שהוא מרוחק קצת מן העטרה. והזכיר הראצ"ה שלא יקח מגג העטרה ומה מיושב היטב לשון ונמצא כל העטרה חוץ לאויזמל. דהיינו לאספקי שלא יקח מגג העטרה רק מצדדיו שאם היה לוקח מגג העטרה היה סכנה שיפיל האויזמל כלפי

דברי כורת הצרית שנדפס איז שנים לפני האב"י שמטיף למעלה מן העטרה כתב שכן משמע מדברי הפוסקים ולא ז"ל לאיזה פוסקים נחזין והפוסקים המפורסמים אלזינו לא נמצא ואם כונתו לדברי היעב"ץ כבר כתבנו שכונתו כמו החז"א וז"ל וא"כ א"א לסמוך על זה. (וע' ס"ק ו')

דברי האות שלום העתיק דברי כורת הצרית וכן שאר ספרי מילה שמעתיקים דברי הכורת הצרית ואין לנו מהם יותר מדברי ספר כורת הצרית שדפי"ו ז"ל ז"ע וא"כ יוא"כ שקי"ל שרק על העטרה או למטה היו בכלל מקום הטד"צ ומי שעושה למעלה אינו יוא"כ כלל בזה ואף שהרבה נוהגים כך. אין זה משנה כלל הדין וכבר נזכר החז"א וז"ל על המנהג הזה שכנראה נמשך מדברי כורת הצרית.

דברי הזוכר הצרית וספר הצרית שמחלקים בין נולד מהול שעושים על העטרה ובין גר שעושים למעלה מן העטרה הם קשין ביותר ולא מצינו שום ראשון שיחלק בין זה לזה וקשה מן הא"י שכתב לענין נולד מהול שדי בהטפה בעלמא ולומד זה מגר מה זה בהטפה בעלמא אף זה בהטפה ומצואר שהוא אותו ענין וא"כ גם לענין מקום א"א לחלק ביניהם שהרי הגמ' נקט אותו לשון כולוהו ואי היה חילוק ביניהם היו זריכים הראשונים לפרש זה וגם מן המאירי במגן אבות מצואר שאין לחלק בין זה לזה. (כמו שכתבנו בס"ק ה')

טו. בס"ד כיג אדר תשמ"ב ברוקלין יצ"ו.

כבוד הרה"ג כו' ר' יצחק ברנד שליט"א בעמ"ח ספר בריתי יצחק.

אחדשה"ט אודה לכו' על תשורתך ששלח לי ספרו היקר בריתי יצחק, הנה ראיתי שבשפילטו זכר לנו כמה פעמים הנה בסי"י עמוד ס"ו בענין מקום הטד"ב האריך להעתיק דברי החז"א זצ"ל שכי ע"פ לשון האו"י שמקום הטפה צריך דוקא בראש הגויה כו' וכתב ולא הוצרכתי לכתוב זה רק משום שראיתי בסה"ב שרצה להעמיס דברי האו"י ראש גויה היינו למעלה מהעטרה כו' ושמעתי ממוהלים מומחין שעושים הטפת דם ברית בעטרה עצמה כו'.

ערלה כבושה וזהו על העטרה או למטה ולא שיך למעלה ששם אין שום חיוב ומש"ה אין כאן מקום לטעות ונקט לפי המוכן דאירינן בעטרה או למטה ומש"ה כתב סתם אלל העטרה. (ע"ע ס"ק כ"ה) הסברה שדוקא בעטרה או למטה.

יד. עלה צידנו מכל מה שנאמר כאן.

דברי הראשונים, במאירי במגן אבות ענין י"ד מצואר שמקום הטד"צ הוא בעטרה עצמו ומצואר שם שהוא הדין בגר (ולא כמו שהספר הצרית והזוכר הצרית ראו לחלק). וממשמעות שלמעלה מן העטרה אינו יוא"כ כלל (ע' ס"ק ה')

באור זרוע ס' ז"ט בשם תשו' הרשב"א מצואר לענין נולד מהול שמקום הטד"צ הוא בראש הגיד. וא"א לפרש אחרת ככונתו רק כדברי החז"א שלמעלה מן העטרה אינו בכלל מקום הטד"צ. (ע' ס"ק ט')

באור זרוע ס' ז"ז בשם תשו' הגאון וכן בריקנטי והלשון יותר באריכות בתשו' הגאונים שערי צדק ובאשכול שאם נחתך העטרה בגר פטור מהטד"צ ומצואר שלמעלה אינו מקום הטד"צ וא"א לומר שכונתם משום שאם אין עטרה חסר הסיצה שבשערי צדק מצואר משום חסרון מקום הטד"צ הוא לפטור. וא"כ מצואר למעלה מן העטרה אינו מקום הטד"צ כלל. (ע' ס"ק י')

דברי הראשונים שלא נשוויהו חולק על דברי שאר הראשונים אפשר לפרשו בלמטה מן העטרה. (ע' ס"ק י"ג)

דברי האחרונים: היעב"ץ בסידור ס' כ' ובמגדל עוז מצואר שעושה בעטרה עצמה (לענין נולד מהול) וכ"כ מן החז"א וז"ל וכתב שהוא הדין בגר כך (כי לא מצינו שום חילוק בין נולד מהול לגר ובמחל מחלף נקט). וכ"כ בסידור דרך החיים מצעל החוות דעת לענין נולד מהול (ע' ס"ק ב')

דברי האבני נור שכתב שרק למעלה, ומשמע דוקא קמוץ לעטרה ז"ע וקשה מן הראשונים והוא בעצמו לא הביא שום ראשון רק כ"כ מסברה. (ע' ס"ק י')



טז. נס"ד יוס' ה' פ' חזריע מזורע תשמ"ז פה עקם  
לע בען. י"ו.

לכבוד הרב הגאון וכ"ו ר' משה זוניס  
פירוטינסקי בעל המכתב ספר הברית שליט"א.

קיבלתי מכתב כת"ר נשמחה כבר הרבה זמן וען  
אשר עיינתי עוד פעם בקוגיה של הטפת דם ברית וגם  
שלחתי מכתב לארץ ישראל שימיענו עם הגאון ר' יחזקאל  
ברטלר שליט"א על אודות דברי הראב"ה שכתב כת"ר  
מש"ה נתעכב המכתב

וקודם נדבר בענין מקום הטפת דם ברית.

ועלי להעיר שיש ט"ס בספר הברית עמוד קמ"א  
(עור השני) שורה ט"ו שנקמקום שכתוב למטה מן  
העטרה ז"ל למעלה מן העטרה (שהרי כת"ר ראה  
עכשיו לומר שמקום הטפת דם ברית הוא למעלה מן  
העטרה לזד הגוף).

הנה נכון שדברי נס' בריתי יחזק ע"פ דברי  
החז"א ז"ל שמקום הטפת דם ברית הוא דוקא בעטרה  
ולא למעלה מן העטרה הם נגד דברי האב"ה. אולם כל  
לשון הגאון שהוצא באו"ז ודיותר בשערי דק וכן דברי  
האחרונים שהוצא כבוד תורתו שם לראיה לדברי כת"ר  
נראה לענ"ד שהם ראייה לדברי החז"א (וכן הסכים אחי  
הגאון ר' יחזקאל ברטלר שליט"א בציאור דברי האחרונים  
כמבואר בהמכתב (ע' לקמן ס"ק י"ו) וכן לשון משו"ת  
הגאונים המוצא באו"ז דברתי איתו בחודש אלול שעבר  
ואמר שזה ראייה לדברי החז"א).

ונדבר אחד אחד, לשון הגאונים המוצא בשערי  
דק וסריס גר שמתגיר א"ל להטיף ממנו דם ברית  
משום דדס ברית היכא הוה בערלה בגובה של עטרה  
וכיון דעטרה גופא פסיקא מהיכא מטיף דם ברית  
מאזנו או מחוטמו הלכך אין לר"ך וכו"ם צמה נכנס תחת  
כנפי השכינה נכנס בעצילה כאשה עכ"ל. הנה מצאנו  
מכאן שטיקור המקום של דם ברית הוא בעטרה ואם  
נחתך פטור. ומה שרצה כת"ר במכתב ליטש שאם נחתך  
העטרה אז העור שלמעלה מן העטרה לא חשיב לכלום  
אזל אם לא נחתך העטרה אז אפשר גם להטיף שם הנה  
הלשון לא משמע כלל כזה שהרי כתב שדס ברית היכא

תמה אני שהחז"א זצ"ל העיד שהמוהלים עושים  
הטדי"ב בעור ולא בעטרה עצמה, כן ראה המנהג רק  
טען עליהם מלשון האו"ז וכי וחרו משום ספק ערלה  
כבושה אתינן עלה וצריך הטדי"ב במקום הערלה א"כ  
זה שייך רק בנולד מהול שיש שם ספק ערלה כבושה  
ולא בנולד שלא כדיון וגם זה רק לפמ"ש שם שצריך  
לקלוף הערלה הכבושה אבל לפי מה שמסיק שדי  
בשרט בעלמא (ע' מה שביארתי שם שהוא משום שאנו  
סומכין על רב בירושלמי שאין זה ערלה כלל רק  
נתרבה להטדי"ב א"צ קילוף כלל ע"ש) והבאתי שם  
לשון הראב"ה שכי והאומן יתפוס בעור שאצל העטרה  
לצדו השמאלית שנמצאת כל העטרה חוץ לאיזמל  
ויטיף ד"ב בלי סכנה עכ"ל מפורש שאינו מטיף רק  
בעור. וכ"כ כל האחרונים שהבאתי שם וכ"כ בספר  
כורת הברית ס' רס"ג אות י"ג לעיקר מלשון הפוסקים  
דיטיפו דוקא מעור הערלה למעלה ולא מראש הגויה  
חלילה אך דיעבד אם הטיפו מן הגיד נראה דיצא עכ"ל  
וכ"כ מדברי האבני נור שהבאתי שם שנראה שהוא  
דוקא וכן מלשון הגאונים בענין סריס שכתבו דדס  
ברית היכא הוה בערלה בגובה של עטרה ע"כ ר"ל כיון  
שאין שם עטרה אין העור נקרא ערלה א"כ תמה אני  
שהאריך רק להוציא מסה"ב בדבר שכל הפוסקים  
כתבו כן.

עוד האריך בס' ד' בענין גר קטן שמהלו אביו לשם  
יהדות ולא היה בדעתו לגיירו והמוהל סבר שהוא  
יהודי הנה בשאלה זו כבר דנו גדולי עולם כמ"כ בספר  
הברית (כמו שהזכיר כבודו) וכן הגאון רצ"פ פרנק  
זצ"ל רבה של ירושלים בספר הר צבי ס' רי"ט כ' ג"כ  
כבר פסקנו דכל שנימול לשם מצוה סגי בזה ולא מעב  
כונה לגירות ע"ש ומה שהביא מדברי הרמב"ן כבר  
הובא בספר הברית עמוד קמ"ח ד"ה וכן נראה כו' ע"ש  
מה שכתבנו ובכלל אינו ראייה לנידון דידן דאפילו  
ללשון א' של הרמב"ן דבני לוי היו צריכים הטדי"ב וכן  
בני קטורה היינו משום דלא נימולו לשם כניסת מצות  
מילה דישאל רק מלו משום מצות אביהם, א"כ בני"ד  
שנימול לשם יהדות אפשר דמהני רק דפלפלו בזה אם  
הוי כונה בטעות אצל המוחל כמ"כ שם והבאתי שם  
כמה לשונות מראשונים שא"צ מילה לשם גרות ע"ש  
א"כ ללשון זה אינו שייך דברי הרשב"א והרמב"ן הנ"ל  
וגם פלפלו בענין ב"ד ע"ש.

עוד יש לפלפל בדבריו הנעימים בכמה ענינים  
אמנם אני בחפזי בדוחק הפנאי ואברכייהו בהצלחה  
בכל טוב חג כשר ושמח.

משה בונים פירוטינסקי.

ברית בעור העטרה במקום מילה עכ"ל הנה כת"ר רצה להוכיח כשיטתיה מלשון עור וסבירה ליה לכת"ר שעל העטרה גופא ליחא עור אולם יסביר לי נא כת"ר לשון עור העטרה איך יתפרש העור שלמעלה מן העטרה בלשון עטרה הרי זה אין נקרא בשום מקום עטרה אלא ודאי עור העטרה היינו העור הדק המנפה את העטרה ואת הבשר אשר למטה מן העטרה שגם שם נקרא עטרה לענין מילה והעור הזה הוא כמו כל הגוף שמנפה בעור והרי אין צריך להכניס המחט חוץ פנימיות בשר העטרה רק בשטח החיצון והוא נקרא עור וכן נקרא כתיב אדם כי יהיה בעור בשרו שאת וגו' וכולל גם ראש הגויה ע' נגעים פ"ו מ"ז שלא נחמט רק משום מחיה. ובאמת אפשר למשוך קצת את העור הזה בחינוך נימול בלי לקחת עימה מבשר העטרה כמו שניסיתי בכמה ילדים קטנים ונמשך כמו ג' ד' מילימטר ומה שהזכיר הדרה"ח במקום מילה ר"ל במקום שצריך להיות מגולה ואין הכוונה במקום שחוטכין מילה רגילה אבל לדברי כת"ר הלשון העטרה אין לו שום פירוש.

אח"כ הביא כת"ר ס' ברית אברהם בעטרה במקום המילה וגם זה בדברי מרן החו"א ז"ל ולא בדברי כת"ר דאיך יפרנס כת"ר לשון העטרה ואף שכת"ר מדייק ומלשון מקום מילה כבר כתבנו הפירוש במקום שצריך לגלות ולא במקום שחוטכין וכן מה שכתב שם בספר ברית אברהם חו"ל בעור העטרה יתפרש ג"כ כמו שכתבנו בחלק חיצון של העטרה שזה עור שמכסה בשר העטרה עור שמכסה כל הגוף. וכן הביא לשון מגדל עוז ז"ל בעור שע"ג העטרה והוא ג"כ כמו מרן החו"א ז"ל ולא בדברי כת"ר וכן הועמק לשון זה בסידור היעב"ץ.

ועכשיו נדבר על דברי הראב"ה וכתבתי ביאור על הרצ"ה להרצ הגאון ר' יחזקל ברטלר ולא קיבל הביאור שלי והוא כתב ביאור פשוט ומקודם נדבר מה שקשה לביאור כת"ר, חו"ל הראב"ה והאומן יתפוש בעור שאצל העטרה לנדרו השמאלית שנמצאת כל העטרה חוץ לאיזמל ויט"ף דם ברית בלי סכנה, עכ"ל. ומקודם חשבתי שהביאור לפי כת"ר שהחיתוך מונח שאופן שראש החיתוך בלד שמאל של המוהל ורגלי החיתוך בלד ימינו והמוהל אוחז בשמאלו בעור שלמעלה

הוא בערלה בגובה של עטרה וכיון דעטרה גופא פסיקא מהיכא מטיף, ומשמע מן הלשון שכיון שהמקום שהיה צריך להטיף ליחא אין לו עוד מקום להטיף ואילו לדברי כבוד תורתו שלמעלה מן העטרה כשר היה צריך לומר וכיון שהעטרה פסיקא פטור מן ההטפה משום שאין לו עוד עטרה ולא צריך להקדים דהטד"צ היכא הוא שהרי ע"כ אין כלל חסרון במקום ההטפה רק בחיוב ההטפה. אלמא משמע שמשום שהמקום שצריך להטיף ליחא ומש"ה פטור ומוכח שאין מקום הטד"צ רק על העטרה וכוונת הגאון במאי שכתב שדם ברית היכא הוא בערלה בגובה של העטרה. דהיינו דם ברית צמי שעדיין לא נימול, הוא בערלה בגובה של עטרה זממילא אילו הגר היה לו עטרה רק שהיה נימול עושים בעטרה וממילא צמי שנחתך העטרה אין לו עוד מקום מהיכא להטיף.

ובספר הצרית כתב כת"ר ראייה לדבריו מלשון הגאון הזה חה בכלל לא הצנתי איך יש ראייה מזה וכנראה למד כת"ר שכוונת הגאון בערלה בגובה של עטרה היינו בגבר שכבר נימול ואז שארית הערלה הנמצא למעלה מן העטרה שם הוא מקום דם ברית אולם זהו פירוש תמוה דאיך זה נקרא גובה של עטרה. הרי אין על זה שם עטרה כלל

וחוץ מזה שהסברה קשה להבין לדברי כת"ר שאם יש עטרה אז יש שם ערלה על החלק של מעלה, ואם אין עטרה אז אין שם ערלה על החלק של למעלה מן העטרה דאיזי סברה יש בדבר זה שצפשוטות חמיד החלק שלמעלה מן העטרה אין עליו שם ערלה שהרי א"צ להסירה ומה שחוטכין שם הוא רק היכא תמצא שיחתכו ע"ז החלק של העטרה אבל לענין הטד"צ לא שייך כלל לעשות למעלה. כי מה שעושין למעלה אינו פועל כלל על החלק שעל העטרה. כי הדם יוצא למעלה ולא בעטרה.

ואח"כ הביא כבוד תורתו בספר הצרית דברי האב"נ והוא באמת בדברי כת"ר.

ואח"כ הביא דברי סידור דרך החיים ה' מילה וזה לשונו ונולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם

שיחתוך בתוך הגיד כיון דעשה תפיסה קטנה. וחצריך הראבי"ה לתפוס מן הצד כדי להבטיח שלא יחתוך תוך הגיד דאם יתפוס את המשחו הזה מלמעלה הוא עלול בשעת החיתוך להשפיל את האיזמל ולחתוך את גוף העטרה, אבל מן הצד אין חשש כזה. וממילא יורד כל הראיה של בעל סה"ב שדייק מהלשון אצל העטרה וכן מהלשון כל העטרה חוץ לאיזמל דלהנייל הביאור הוא כנ"ל. עוד אמר שאין כונת סה"ב לדייק מהלשון צדו השמאלית שכתב הראבי"ה אלא מהלשונות הני"ל כמדויק במכתבו וכל מה שעניתה לו על צדו השמאלית לפי"ד לא זו היתה כונתו. את השאלה השניה הוא לא ראה כלל.

כל טוב

יח. (המשך המכתב להרב משה בונים פירוטינסקי שליט"א)

ובאמת לפי ביאור הגאון ר' יחזקל ברטלר שליט"א יותר נטע שחופס צעטרה דאס הכונה שחופס למעלה מן העטרה לצד הגוף א"כ כיון שהראבי"ה רצה לומר שיחפוס בצדו השמאלית לאפוקי שיחפוס למעלה דהיינו על גג הגיד משום שאז עלול להשפיל האיזמל א"כ אין הסכנה דווקא שיחתוך תוך העטרה אדרבה עיקר הסכנה שיחתוך תוך הגיד ולא נריך להזכיר כאן עטרה רק להזכיר שנמצא כל הגיד חוץ לאיזמל אלא משמע יותר שלמעלה מן העטרה לצד הגוף אינו כלל מקום הד"צ רק צעטרה ומש"ה הזהיר הראבי"ה שימשוך עור העטרה לצדו השמאלית ואז אינו יכל לפגוע בצער העטרה ואילו היה חופס יותר מדאי עד שנמשך גם צער העטרה אז שהיה חופס המשהו הזה למעלה דהיינו על גג העטרה. אז היה יכל לפגוע בצער העטרה (ונריך עיון אם זה ראייה) וגם בלשון המאירי מבואר שעושים הטפת דם צריח צעטרה ולא למעלה מן העטרה ואין שום הכרח לעשות מחלוקת ראשונים.

עוד הביא כח"ר בספר הצריח דברי האו"ו ח"ל להט"ף דם בעלמה כעין שריטה מראש הגויה בחתיכת מילה שחוטכין בראש הגויה עכ"ל.

וביאר דבריו היפוך מן החו"ו ח"ל ואינו רואה לורך להפוך דבריו ואפילו אם נגרוס בדברי האו"ו נגדסת כח"ר שנמקס בחתיכת גורסין בחתיכת ג"כ

מן העטרה. ואז כל העטרה חוץ לאיזמל ואז לשון לצדו השמאלית כונתו לצד שמאל של העטרה. ואין הכונה לצד שמאל של אצל העטרה. אולם לשון שמאלית אינו מתפרש היטב שהרי דרך חינוך להיות רגליו מול פני המוהל וסחמא איירי גם כאן כך.

ואפשר לומר ע"י שנתעוררתי ע"י המכתב של א"י ועיין לקמן (ס"ק י"ז) שכונת כח"ר ג"כ שהחנינוק מונח רגליו מול פני המוהל כמו צמילה רגילה והמוהל חופס העור שלמעלה מן העטרה לצד שמאל צדו השמאלית ואז הביאור לצד שמאלית של אצל העטרה ובצדו השמאלית היינו של אחורי העטרה אולם הלשון קצת קשה לאמר ששמאלית חוזר על שמאל של אצל העטרה. וגם לשון אצל ק"ק דהל"ל אחורי או מעל ומדייק כח"ר מלשון עור שזהו למעלה מן העטרה כי למטה אין שייך עור כמש"כ כח"ר בספר הצריח וגם מדויק מלשון אצל העטרה וזהו צלמעה מן העטרה כי צעטרה זהו לא אצל העטרה כי זה העטרה עצמה וגם מלשון כל העטרה חוץ לאיזמל וא"כ עושה למעלה מן העטרה כי צעטרה עצמה אינו כל העטרה חוץ לאיזמל וכחנמי מכתב לחצרי צאך ישראל שייך להרצ הגאון ר' יחזקל ברטל והוא שלם לי מכתב זה.

יז. יום ה' לסדר שמיני איסרו חג דפסח תשמ"ב. בני ברק.

לכבוד הרב יצחק ברנד שליט"א.

אחדשה"ט. הלכתי לה"ר ר' יחזקל ברטלר שליט"א כמבוקשך והראיתי לו את דבריך והוא אמר לי שאני אענה לך. בענין כל הראיות מכל האחרונים הוא מסכים איתך שבפשטות דבריהם מורה כדברי החז"א וצ"ל. ובענין דברי הראבי"ה אמר שאין ראייה כלל מדבריו לא לכאן ולא לכאן. ואמר דכונת הראבי"ה דהחנינוק שוכב עם רגליו מול פני המוהל וכונת הראבי"ה דמאי דאמר שתופס בעור שאצל העטרה, ר"ל שתופס משחו מן העור ותופס את זה מן הצד ולא בראש הגיד כמו במילה רגילה שאז תופס את הערלה בראש הגיד תפיסה גדולה אלא כאן יתפוס תפיסה קטנה של משחו, וזהו ביאור דבריו עור שאצל העטרה דר"ל רק משחו וממילא מובן מאי דקאמר ונמצא כל העטרה חוץ לאיזמל דכיון דתופס רק משחו, ממילא נשאר כל העטרה חוץ לאיזמל ולא שייך כלל

הכוונה שבמילה רגילה אם חותכין למעלה מן העטרה עי"ו נחתך הערלה שעל העטרה ולא משום שיש מקום מיוחד למקום החתך אלא שמקום החתך הוא רק היכי תמצא לחתוך החלק שעל העטרה אבל מה שמטיפין למעלה, עי"ו לא יאכל דם בעטרה, והרי זה כמטיפין מן האצבע ולשון האו"ו מתפרש כך שמטיפין כעין שריטה מראש הגויה (דהיינו בעטרה עצמה) כחתיכת מילה שחותכין בראש הגויה דהיינו כחתיכת מילה שאף שחותכין למעלה הרי עי"ו נחתך החלק של ראש הגויה. אבל מקום החתך אינו נקרא ראש הגויה. וגם לטעם הירושלמי שיש לימוד מיוחד להטפת דם ברית מ"מ המקום הוא במקום שארץ לגלות.

כת"ר הביא עוד בספרו מדברי המאירי שמצואר ג"כ שמקום הד"ב הוא בעטרה ולא למעלה וז"ל והטפה זו לפי הסוגיה נראה שהיא מחמת ערלה כבשה ופירושה מעט עור דק דבוק בצבר כעין קרום שמחוך דקותו ודביקותו ומעוטו אינו ניכר ודומה כאילו העטרה מגולת מכל וכל ושמה היום או לימים התפרק ותחככה זו העטרה וא"כ הטפה זו סביב העטרה לגלותה יותר מעט ומיקנו הגאונים לעשותו ציפורן דרך משמוש וגרירת ציפורן עד שיאכל הדם ואם מצאו זו כן הרי אית מילה ודאית ואם לא נמצאת הרי הטפת דם שיך רק בעטרה שהרי אין צריך לחתוך עור הפריעה. עכ"ל הנה ביאר המאירי שהטפת דם ברית יש בה שני אופנים שצאמת צריך לנסות אולי יש בה ערלה כבשה שאפשר להסירה ואם א"א להסירה אז סגי בהטפת דם ברית ולא צריך לקלוף כל העטרה וזהו ממש כדעת האו"ו שאם א"א לקלוף סגי בכעין שריטה רק המאירי הוסיף שמתחילה מנסים אולי אפשר לקלוף אבל אם א"א לקלוף סגי בהטפה בעלמא כאין שריטה ולא למעלה. ולא כביאור כת"ר בדברי האו"ו שהשרט הוא למעלה מן העטרה רק כת"ר הוסיף כאן בפירוש המאירי, שמה שהמקום הטפה דם ברית הוא בעטרה לדעת המאירי, וזהו רק בקטן שנולד מהול שההטפה היא משום ערלה כבשה אבל צר שכבר נימול בגויות שאין שום ערלה אז צדאי צריך להטיף למעלה מן העטרה (וחילוק כזה ראיתי בספר וזכר הכרית מצעל

(הוספה ע' קונטרס ס"ק ה' שנאמרו בעוד ראיה שהמאירי אינו מחלק בין נולד מהול ובין גר).

ובתקוניו וזהו מיקון ל"ו כחוב דלית אית ברית עד דעברין מנייהו אילו קליפין דאינון ערלה ופריעה באטיפו דדמא וכן איתא שם צריך פריעה באטפה דדמא וכן איתא שם דדמא דאטיפו מפריעה למהיב מזונה להאול כלבא (הוצא בספר הברית) ומשמע שבמילה רגילה עיקר ההטפה דם ברית הוא בפריעה וזהו לא שיך רק בעטרה שהרי אין צריך לחתוך עור הפריעה. (ודרך אגב מכאן נשמע שגם במילה רגילה צריכה הד"ב וכת"ר מסתפק בזה (בעמוד קמ"ב קמ"ג) וכן משמע בנוסח הצרכה ס"פ ראד"מ למול את הגר ולהטיף ממנו דם ברית שאלמלא דם ברית וכ"ו משמע שההטפה הוא מעיקר החיוב ואין לומר שזהו רק משום חשיבות המצוה שלא שיך זה וזונו להטיף וברמב"ן פראד"מ שכתב שמשום הכי מיקנו נוסח זה צר משום שיש גרים שאין להם רק הד"ב, ומצואר שלשון זה הוא עיקר החיוב ואין כונת הרמב"ן שרק צר שנימול כצר בגימורו יש חיוב דם ברית ולא צר שגם עכשיו שהרי הצרכה אומרים צר שמלין אותו עכשיו וכן לא שיך לכיים אלמלא דם ברית וכו' שזהו חוזר צדאי על כל המילות ע' סוף פ"ג דנדרים אלא כונת הרמב"ן שכל מילה יש חיוב הטד"ב רק שזה לא היה סיבה להסביר זה במיוחד בצרכה שכיון שאומרים למול נכלל כל חלקי

מ"מ נריך להוציא הדם (וגם לפי הירושלמי שמרבה חיוב הטפת דם ברית מהימול ימול ג"כ הכונה שאף במקום שאין חיוב למול הכל מ"מ יש חיוב להוציא דם אבל מ"מ זהו הדם שמוציאין בכל פעם), והו הפשטות (ואם אומרים שכל מילה אין חיוב וכאן יש חיוב אחר שאין בכל מילה. ונכנסים בדוחק בכל הדדים) וכיון שנריך להוציא דם מן הערלה במקום העטרה, א"כ עושים גם הד"כ בעטרה וזה מוצא במאירי ובא"י וזהו שיטת מרן החו"א ז"ל וכיון שלמדנו זה בנולד מהול א"כ גבר הוא באותו מקום שאף שאין שם שום ערלה מ"מ א"א לומר שהוא במקום אחר משום שאותו לשון מטאור גמ' וא"א לחלקו שנים ועוד שלמעלה מן העטרה אין לזה שום שייכות עם העטרה ומה שחוטכין אם הוא רק היכי תמצא וכן מוצא בתשובות הגאונים שערי נדק שגם לענין גר דוקא בעטרה ולא בלמעלה מן העטרה (ועוד שלפעמים חותכים כנגד העטרה ושארית הערלה מתכווץ ועי"ז אינו מכסה העטרה) וגם הראב"ה אפשר לפרש כך. (וגם אם הכונה בראב"ה כמו כת"ר מ"מ מודה שבעטרה אפשר לעשות). (וע' בס"ק ה' שבמאירי מפורש שגם גבר דוקא על העטרה ולא למעלה).

כ. בשאלה השניה בענין קטן שנימול לשם יהדות ולא לשם גרות ראיתי בזה הרבה אחרונים ובמנ"י ח"א ס' מ"ה משמע שפוסק שנריך הד"כ ובאג"מ יש סתירות הרבה בדבריו שפעם כותב שאין דיינים מעבדים (י"ד ח"א קנ"ח) וביו"ד ח"ב ס' קכ"ח כתב שדיינים מעבדים (וכן כתב כת"ר בעצמו בגליון בהמדורה חדשה) ובעיקר מי שרואה לדחות הראיה מן הרמב"ן לענין לויים. מה יעשה עם הרמב"ן (יבמות מ"ה) שמוצא בדבריו שמילה שייך רק אחר ק"מ בפני ג' דיינים הנאמי לשונם בדבריהם יתחק בעמוד ג' ובפסם מילה אין שם ג' דיינים. שאף שיש ג' אין מתאספים לשם ועד ב"ד לגיירו וכמאן דליחנהו דמי וכן בקטן נריך ג' דיינים להכניסו לברית וגם איך אפשר לדחות הראיה מן הרמב"ן שכתב שני לוי לא הוצרכו להד"כ משום שמצוין ומשמע שאם אין לו לא היו יוצאין וכאן במילת קטנים אילו צדאי אין מצוה למולן כל זמן שלא היה שם ב"ד שקבעו שנריך לגיירו ורק אפשר לדחוק בדוחק שני לוי כיון שלא

המצוה ועל זה כתב הרמב"ן שכיון שיש גרים שיש להם רק חלק זה של המצוה דהיינו רק הד"כ מיקנו נוסח זה בכל הגרים במיוחד ועכ"פ מוצא שזהו חיוב בכל המילות. וכן מוצא בחידושי הרמב"ן ריש שמנה שרצים שהציא ראייה ממילה שעל הוצאת דם חייבים וכן הוא בתוס' שבת ע"ה סד"ה כי היכי שחייב מילה בשבת הוא משום הוצאת דם ואף שבתוס' כתובות דף ה' ד"ה דם מייפקד הציא ראייה שיש חילול שבת בהוצאת דם ממציאה ולא הציא ממילה אולי ס"ל שאין להציא ראייה שאולי במילה החיוב הוא משום חימוך הערלה ועל הוצאת דם אולי באמת אינו חייב אף שיש חיוב להוציא, ועכ"פ מן התוס' שבת הנ"ל והרמב"ן מוצא שיש חיוב להוציא דם ונוסח הברכה ולשון הוזהר מסעיה).

אולם אם נאמר שחיוב הוצאת דם הוא רק מעור הפריעה ולא מעור המילה וגם נאמר שהחילול שבת הוא רק הוצאת דם אם כן קשה הגמ' שבת קלג: מהלקטין המילה ואם לא הילקט ענוש כרת וציאר הגמרא שהמוהל חייב כרת על המילה שלכאורה זהו כונת הגמ' שמל ולא פרע חייב המוהל כרת וא"כ מוצא שגם במילה יש חילול שבת והר"ן בחידושי פ' י"ד דשבת כתב שחילול שבת הוא משום דם וא"כ נריך לומר שגם במילה החיוב הוא הוצאת דם והוזהר נקט פריעה משום איזי טעם אבל באמת גם מילה יש חיוב הוצאת דם ולא רק משום חציבות המצוה ואף שאין נריך לכוין בזה מ"מ זהו ממילא שכיון שמל לשם מצוה כונתו סתמא על כל חלקי המצוה וכמה אחרונים שהוצאו בספר הנבית כתבו היפוך זה שאין חיוב הוצאת דם ולא זכיתי להבין דבריהם. (אולם לפירוש אחרים שהוצא ברמב"ן שם שטעם שחייבו הברכה להטיף בגרים כדי לנחמן משמע שהוא משום חציבות המצוה).

יט. ונחזור לעניינינו: בזה מוצא שדם ברית הוא בעור הפריעה וע' מש"כ שאפשר לומר שה"ה מעור מילה ולשון הגאונים הוא שדם ברית היכא הוה בערלה עובדה של עטרה ומוצא ששלא במקום החימוך רק כנגד העטרה וא"כ בנולד מהול שחוששין לערלה כשהו ואז נריך לתקן חלק זה של המצוה שאף שא"א למול

ואה"נ שדעת הרמב"ם ז"פ י"ג מא"צ שמילה אין צריך ז"ד. ולפי דבריו צריך להסתפק מה דין אם מלו אותו לשם יהדות. ולא לשם גרות ולדברי הראב"ד סי"פ ראד"מ מצואר שאם מלו ישראל אף שלא לשם מצוה יוצא ואולם הראשונים שם חלקו עליו ע' במלחמות ודברי הרמב"ן יצמות מ"ה הוצא גם בראש"א שם וכן הוא דעת הר"ן בקידושין כמו שהבאתי בדבריו בדברתי יצחק על גרות ס' ד' שצריך ג' למילה לעיכובא.

וכת"ר כתב במכתבו אלי שהביא בספרו כמה לשונות ראשונים שא"צ כונה לגרות ולא ראיתי שם שום לשון של ראשון בזה. רק הנפ"ס כתב כך בדעת הרמב"ם פ"ג מהלכות מילה לפיכך אם כיוון העוכ"ם לשם מטה מותר למולו. ודייק מזה הנפ"ס שאם צא להתגייר א"צ הד"צ אולם באמת אין זה ראיה שאולי אף שמוותר למולו מ"מ אם צא להתגייר צריך הד"צ כמו שיש שיטה שהלויים הוצרכו הד"צ

ודע: שקשה לעשות צירוף מן השיטות שא"צ הטפת דם ברית כי דעת רוב הראשונים שצריך והוא מעכב הגרות. ע' ר"ן פראד"מ שזהו קבלת הגאונים וכן דעת הנה"ג והרי"ף וכן פסק הר"ן שם וכן הרמב"ן במלחמות שם והריטב"א שם והרשב"א וכן הראב"ד במלחמות שם, וכן דעת הר"י והרשב"א בעל תוס' בפראד"מ (כך הוצא בשם בראש שם) (הרשב"א אחת גם קידושין ס"ז ויצמות מ"ה) ובס' האשכול ובספר תניא רבתי וכל אילו סתמא פסקו כן מדין ודאי וכ"פ הרי"א המצואר שם פראד"מ (בגאונים ובר"ן וברמב"ן וריטב"א והרשב"א בעל תוס' מצואר זה בזה) וכת"ר בספרו עמוד קל"ט דילג כמה ראשונים העומדים בשיטה זו ויש עוד כמה ראשונים שמסופקים בדבר וזה הרא"ש פראד"מ והרמב"ם ה"ל מילה [כך כתב הר"ן פראד"מ בדעתו] (אולם יש אומרים שהרמב"ם מחייב מדין ודאי). והמאירי בהחולק. והמרדכי בהחולק, ומי שפוטרו הוא רק הר"ם (במס' פראד"מ), והבעל המאור פראד"מ, והיראים והראב"ה (והר"ם אינו ברור ע' ר"ן בראש"מ פ' אחר בדעתו), וכת"ר כתב שם בספרו שדעת הרא"ש מעיקר הדין שפטור ואינו נכון שהרא"ש לא פסק כלום. ועכ"פ

היתה אז עדיין כלל ישראל שמצווה בתרי"ג מצות. אין זה נחשב ככניסה לדת של תרי"ג מצות ומהני רק מדין שהיו מצווין אבל עכשיו שיש מושג של כלל ישראל, אף ציווי אולם זה דוחק

אולם מה יענו על דברי הרמב"ן סוף דף מ"ז שכתב גם על מילת עבד המשתחרר שהטעם שאין צריך העד"צ משום שנימול למצותו כמו בלויים ע"ש ברמב"ן. ומה הוצרך לזה הרי עבד הוא גם כן כמו ישראל שמצווה על תרי"ג מצות (ומה שאינו מצווה רק כאשר אין זה פטור מתרי"ג מצוות רק התורה לא חייבה עבד רק על מצוות מסוימות כמו ישראל שאין מצווה על מצות כהן. וגוי שקיבל עליו מצוות כעבד, נחשב קבלתו ג"כ לקבלת גר גמור כמצואר בסוגיה דף מ"ה: הלוקח עבד מן העכו"ם וטבל עצמו לשם בן חורין קנה עצמו בן חורין. ואף שקיבל בצי"ד רק כעבד. מ"מ זהו ממילא קבלה על הכל כיון שגם עבד מצווה על תרי"ג מצוות רק שיש כאן כמה דינים מיוחדים שהעבד פטור) וא"כ למה הוצרך הרמב"ן להסביר שעבד המשתחרר א"צ העד"צ משום שנימול למצותו. הרי אי נומר שתינוק גוי ששל אביו לשם יהדות להשתייך לכלל ישראל ולא לשם גרות אף שאין כאן חיוב למולו מהני מילתו כמו שכתבו כמה ספרים, וא"כ מילת עבד בודאי לא גרע מזה שהוא בודאי חלק של כלל ישראל ומצווה בתרי"ג מצוות, ואם כן מה הוצרך הרמב"ן לומר משום שהוא מצווה בה כמו הלויין, הרי אף שאינו מצווה בה מהני כל שהיה להשתייך לכלל ישראל אלא ודאי שלא קאמר הרמב"ן רק משום שהוא מצווה בה ולא מהני זה מה שהוא לשייכו לכלל ישראל אם אין מצווה בה, ואז לא שייך רק מי שהיה כבר צ"ד של ישראל שהחליטו לגיירו או שהוא עבד ישראל שיש חיוב מצד שהוא עבד או לויין משום שמצווין מומן אברהם אבינו ע"ה, וכ"ש החולקים על הרמב"ן (ע"ש ברמב"ן) שס"ל שגם צווי לא מהני ולויים הוצרכו להד"ב, וכן עבד אף שהיה שייך לכלל ישראל היה צריך להעד"ב אילו השחרור היה צריך טבילה דאורייתא ולא פטרו שם רק משום שגם הטבילה הוא מדרבנן. ולא טרחו בזהם ברית. וע"כ שכוונה לשייכו לכלל ישראל בלי דיני גרות לא נחשב למילה.

ללד הגוף עכ"ל. וא"כ הכל מיושב שבאמת גם העליה נחשב לעטרה ורק מעומק החרץ ממקום שכבר אינו עולה ללד העטרה שם אינו חשיב עטרה.

וא"כ לפי החו"א מכל העליה אפשר להטיף אבל מוך עומק החרץ אי אפשר להטיף.



אולם בספר הנצחית הביא דיעות שהעליה אינה נחשבת לעטרה וא"כ למעשה ז"ע אם אפשר לעשות שם הטד"כ כיון שלפומקים אלו אין זה עטרה וממילא א"א לעשות שם הטד"כ.

כב. (חוברת עולת החודש אייר תשל"ט ששלח לי ר' זאב שכטר.)

זאב שעכטר

[חתן הרה"ג מטשאבא (לאנדאן) שליט"א]

בני ברק

## בענין מקום הטפת דם ברית בגר

א. בענין גוים שנימולו ובאים להתגייר (שהוא דבר המצוי בזמנינו כפי ששמעתי מחעוסקים בזה) דמבואר בשו"ע (יו"ד סי' רס"ח סעי' א') דצריכים להטיף דם מהם, והמנהג עפ"י בי"ד מדור דור לעשות ההטפה בין גיד לעטרה, דשם הוא מקום שנוטף הדם ברית בשעת מילה, (היינו אחר חיתוך הערלת המכסה העטרה).

ועתה רוצים איזה אנשים לערער ולשנות הדבר, היינו שיטיפו בגרים המולים בגוף העטרה, מחמת שהוא מקום מילה, (היינו מקום שצריך לגלותו), דשאר הגיד אינו מקום מילה כלל אלא העטרה בלבד, ועפ"י רוצים להטיף שנית בעטרה בכל הגרי צדיק

ההכרעת הדבר שצריך ואין לחשוב לזה כספק ולנרפו לספק ספיקא ואף שהש"ך ריש הל' גרות כתב שאין לנרץ. משום שיש פוטרים היינו משום חשש צרכה לנעלה כתב כן ולא מפסידין אם אין מצרכין אבל באמת רוב ראשונים מחייבים (וספק ספיקא בלא"ה קשה לעשות כאן שיש חוקת איסור ע' ש"ך כללי ס"ס ס"ק כ"ו ובלא"ה צריך לדון אם בענין חומר כזה ש"ך ספק ספיקא).

ואסיים בצרכה ובהערכת כבוד כדראוי להדר"ג.

יצחק בראנד.

כא. צריך לעיין אי בתוך החרץ אפשר לעשות הטפת דם ברית. (ע' בספר הנצחית עמוד ר"ל ס"ק ד') ע' חו"א יו"ד ס' קנ"ד שרק על העטרה אפשר לעשות הד"כ ולא למעלה מן העטרה, ועכשיו צריך לעיין אי החרץ בכלל העטרה או לא.

וע' לשון רש"י קל"ג ד"ה צינן המעבדין ויש שאינן מעבדין כגון בשר שאינו חופה רוב העטרה אלא מיעוטה ומה היא העטרה, היא שורה גבוהה המקפת הגיד סביב שממנה הגיד משפיע ויורד ללד הקרקע ומשפיע ויורד ללד הגוף עכ"ל.

ורבים מתקשין בלשון זה שכתב רש"י שממנה משפיע ויורד ללד הגוף. הרי מקוף השורה (ע' תמונה) אינה משפיע ויורד ללד הגוף אדרבה עולה שם. שהרי השורה הגבוהה היינו כל השורה ממקום הנמוך שם. ובפשטות כל העליה בכלל העטרה. וא"כ כמו שהעליה שמלד הקרקע הוא בכלל העטרה א"כ גם העליה ללד הגוף הוא בכלל העטרה. וא"כ איך ש"ך לומר שממנה משפיע ויורד ללד הגוף. ומשמע שהשיפוע גופא אינו בכלל עטרה הרי משם אינו משפיע ויורד כלל.

וראיתי במחזור וטרי (תלמיד רש"י) שהעתיק כל לשון רש"י, והוא גורס כך: אלו הם צינן המעבדין בשר החופה רוב גובהה של העטרה ולא מיעוטה, ומה היא עטרה היא שורה גבוהה המקפת את הגיד סביב שממנה הגיד משפיע ויורד ללד הקרקע ומשפיע ועולה

התחלת העטרה, וזה בכלל ראש הגוייה, כדברי האויז בזה.

ואף שבדברי האויז הנ"ל יש כמה תמיהות כמבואר בספר אות שלום להג' ח"ק ממונקאטש (עמוד רנ"ב-רנ"ד) עיי"ש, מ"מ לענין מקום ההטפת דם כתב דבר ברור שהוא במקום חתיכת הערלה, והיינו בין גיד לעטרה, ולא ע"ג העטרה כלל, דאינה מקום חתיכת מילה, דאף שהוא מקום שמגלין אותו (מער הערלה ועור הפריעה) אבל אינו מקום חתיכת מילה – כלשון האויז, ואנן מקום הטפת דם בחתיכת מילה (ערלה) בענין, גם לא חילק האויז כלל בין גר לנולד מחול, אף דבנולד מחול יש בו ספק ערלה כבושה ע"ג העטרה ולכאורה הי' מקום להצריך תיקון ההטפה במקום הספק (ע"י בתש"ו המאירי בסוף ענין הי"ד מש"כ לגבי נולד מחול), מ"מ האויז כתב אף בטולד מחול לעשות ההטפה במקום חתיכת וכריתת הערלה, ונראה דעתו משום דשם הוא המקום שנוטף ממנו דם ברית בשעת מילה, והטפת דם בעינן הכא ולא דבר אחר, ולמה נחבל בעטרה חנים אחר שאינו מקום נטיפת הדם בשעת מילה.

והנה כשהצעת דברי האויז בפני הגריי קנייבסקי שליט"א אמר לי דאף דבאויז (סוסי" צ"ט) משמע דלא כהחזו"א, מ"מ באויז בתשובה אחרת משמע כהחזו"א דצריך להטיף בעטרה דוקא, וכיון שלא זכר איה מקומה בקשני לבוא אליו שנית ויראה לי בפנים וכשבאתי אליו בפעם השנית כתבתי לפניו בזה"ל: אחר שדברתי עם כת"ר שליט"א ואמר שמתשובה אחרת באור זרוע משמע דצריך להטיף דם בעטרה דוקא, שבתי לעי' באויז ומצאתי שבסימן (צ"ז) כתב בזה בשם הגאונים, אך מחמת שקיצר בלשונם ראיתי לנחוץ להביא בזה גוף לשון תשובת הגאונים (שערי צדק שער ה' סי' י"ב) שכתב בזה"ל: וסריס גר שמגיייר אין צריך להטיף ממנו דם ברית. "משום דדם ברית היכא הוי" – בערלה בגובה של עטרה, וכיון דעטרה, גופא פסיקא מהיכא מטיף דם ברית מאזנו או מחוטמו הלכך אין צריך, וכי תימא במה נכנס תת כנפי השכינה, נכנס בטבילה כאשה, עכ"ל, והרי שכתבו בפשיטות דהטפת דם הוי במקום שנוטף הדם בשעת ברית מילה. דהוא בערלה בגובה של עטרה, והיינו בין גיד לעטרה סמוך ממש לעטרה, ולכן כשנכרתה העטרה כולה אול לו מקום החיתוך, [ומה דישנם מוהלים החותכין יותר, אין זה משנה מקום חתיכת המילה כלל] וא"כ גם דעת הגאונים מסכמת דעושיין ההטפה במקום כריתת הערלה, שהוא בין גיד לעטרה. ע"כ דברי אליו, ומחמת שבקשני לא

שהטיפו בהם (בזמן גיורם) בין גיד לעטרה, ולהטבילם שנית.

ויסוד דבריהם עפ"י המבואר בחזון איש (מועד סי' ס"ב אות כ"ז) שכתב בזה"ל: ומקום השרט כתב (האור זרוע) שם דצריך בראש הגוייה מקום מילה, והרי משום ערלה כבושה אתיין עלה וצריך הטפת דם ברית במקום הערלה, ונראה דכל למטה מן העטרה כשר להטפת דם ברית. והלכה זו נשתכחה ועושיין הטפת דם בעור שלמעלה מן העטרה, וזה כמטיף דם מן האצבע, ועוברין משום לא יוסיף, כדאמר בסנהדרין (פ"ד): אחר שגגת לאו, וכן בגר אין כאן דם ברית, עכ"ל החזו"א.

אך דבריו צע"ג, דמנין החליט בגר הנוכר דצריך לעשות ההטפה בעטרה דוקא, אי משום דצריך להטיף דם במקום מילה דוקא, הלא בכל ברית מילה כשרוצים לחתוך עור הערלה החופה את העטרה צריכים לשער ולחתוך בערלה במקום שבין גיד לעטרה (היינו מן העטרה ולמעלה לצד הגוף), כדי שיחתך גם העור החופה את חוט הסובב, ולא בערלה שע"ג העטרה, [ועי' בזה בזכר הברית פט"ו סעיף ו' ז'], וא"כ הוי תמיד מקום נטיפת הדם ברית בין גיד לעטרה דוקא, ולא בעטרה כלל, והטפת דם ברית צריכין כאן, ולא דם עטרה או אצבע, ומהיכי תיתי להטיף בעטרה דוקא. ואי משום דבנולד מחול הבין מסברה דצריך להטיף בו במקום ספק דערלה כבושה, אף דאינו מסיר שום ערלה בהאי הטפה, מ"מ מה ענין נולד מחול דאיכא בו ספק ערלה כבושה – לערבי או גבעוני מחול דודאי אין בו שום ערלה, ועל סמך מה החזיק כל הבתי דינין לטועים.

ביותר קשה דבאור זרוע גופא שהחזון איש תלה בו שיתנו משמע להיפך אף בנולד מחול, דז"ל האור זרוע (ח"ב הלכות מילה סוסי" צ"ט): זה כמה שנים שהביאו לפני תינוק (עכו"ם) כבן שנה שהי' בשכונתנו שנולד כשהוא מחול, ואין לך אדם הבא לקרוע עור המכסה את ראש הגוייה עד שתתגלה כל העטרה שלא הי' מביאו לידי סכנה כפלי כפלים מן המשוך, כי נתמעטו הלבבות והכמות האומנים, ומפני רבים אמרתי להטיף דם בעלמא כעין סריטה מראש הגוייה בחתיכת מילה שחותכים בראש הגוייה, וכדי הוא רב לסמוך עליו בשעת הדחק, ופוק חזי מה עלתה ב"י ברב אדא בר אחבה דעבר אדרב, עכ"ל האויז והרי שלא כתב דעושיין ההטפה במקום מילה סתם, אלא כתב באר היטב דעושיין ההטפה בראש הגוייה במקום חתיכת מילה שחותכין בראש הגוייה, וכל אחד יודע שחתיכת מילה הוא בעור הערלה שבקצה הגיד ע"י



מוחלן, דפשוט עכ"פ בזמנם [שהיו אומנים גדולים במילה] דהמוחל המזדמן ראשון היה קולף הערלה כבושה הנראית מעט אפילו בשבת, דבנראית לעין [המומחה] הוי מילה ודאית ודוחה שבת (כמשייכ המאירי בתשו"ו), וכיון שלא רצו להתעסק בתינוק ש"מ שהיה שם רק ענין הטפת דם בלבד, ואיכ פשוט דר"א בר אהבה עשה רק הטפה, ובעור הגיד סמוך לעטרה, כנ"ל.

וכן הוא דעת הגאון בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' שלי"ד אות כ"ז) וז"ל: מה שהקשית כיון שצריך הטפת דם לבד איך שויה ר"א בר אהבה כרות שפכה, הלא יכול להטיף בראש העטרה. הנה מעשה בא לפני בגר שנתגיר בפרייסיין וחששתי מפני הביי"ד, ואמרת להטיף ממנו דם ברית ולהטבילו שנית, והסכמנו להטיף במקום חיבור העטרה עם הגיד, כי שם יוצא תמיד גם בשעת מילה כשכורתין הערלה, ובגוף העטרה רוב פעמים אינו יוצא דם כלל בשעת מילה, והטפת דם ברית צריך במקום שדרך הדם לצאת בשעת מילה, עכ"ל האבני נזר.

וכן הוא דעת הגרי"א הענקין (בהפרדס, ניו יורק, כסלו תשכ"ג) עיי"ש שהאר"ק בביאור הדבר.

ג. והנה אחר שמבואר להדיא בתשובת הגאונים, ובראבי"ה, ובאור זרוע, וכן פשוט להגאון בעל אבני נזר וחברי בית דינו, ולחגרי"א הענקין, דעושין החטפה דוקא בין גיד לעטרה — שהוא מקום שנוטף הדם בשעת מילה, ולא בגוף העטרה, וכן מוכח בגמ' מתא דר"א בר אהבה, וכן נוהגין עפ"י המקובל בבתי דינים שגיררו גרים בחו"ל, וכעדות החזו"א עצמו, אי"כ אין מובן כלל איזה שכחת הלכה יש כאן? אדרבה מנין שצריך בעטרה דוקא? ומאן לימא לן דהמטיף בעטרה אינו כמתחך בשר בעלמא.

וביותר פלא גדול דמפורש להדיא בחזו"א "דבנולד מהול" נשתכחה ההלכה, ותימא הלא בזמנינו ידוע דליכא כלל נולד מהול ממש, כמבואר באורך ספר אות שלום (סי' רס"ג אות ד') עיי"ש, ובכולן יש עכ"פ חוט ערלה המקיף את חוט העטרה כולה או רובה ואפשר להפרידו בצפורן מהגיד ולחתכו, ואינו בגדר ערלה כבושה כלל ועיקר, והמה חייבים במילה בברכה לכו"ע ולא בני הטפה נינהו, וברור דמי שיטיף בהו בעטרה הוא חובל ועובר בלא יוסף, ועיקר המילה לא עשה כלל.

ועוד קשה דאף אי נימא בנולד מהול אמיתי צריך להטיף דם במקום הספק דערלה כבושה (שהוא

לפרסם דעתו, כי דרכו תמיד רק לפלפולא ולא לפסק, עשיתי רצוני. (הג"ה מיי"ב העיד לי מוחל חרידי אחד שנכנס אצל הגריי"ק קניבסקי צ"ל בסוף ימיו לשאול על מקום הטדי"ב והוציא לו ספר החזו"א וקרא לו כל מה שכתוב שם ואמר לו בתקיפות כזה תעשה הלכה למעשה)

ב. והנה האור זרוע (שבסי' צ"ט) הולך בזה בשיטת רבו הראבי"ה שכתב (במסכת שבת סוסי"י רפ"ה) באר היטב בזה"ל: והאומן יתפוס העור שאצל העטרה לצדו השמאלית שנמצאת כל העטרה חוץ לאיזמל, ויטיף דם ברית בלא סכנה, עכ"ל הראבי"ה, וחרי דמפורש כתב דמקום הטפת דם ברית הוא בעור שאצל העטרה (והוא מהעטרה ולמעלה לצד הגוף), וכל העטרה הוי חוץ לאיזמל ואינו עושה בה שום הטפה אלא בעור שאצלו כנ"ל. וגם לא חילק בין נולד מהול לגר הנ"ל, ונמצא דהראבי"ה והאוי"ז בדיעה אחת קיימי, וכדעת הגאונים, וממעשה דרב אדא בר אהבה הנזכר בגמ' שבת (קל"ה) מוכח כדבריהם, דהרי בגמ' מבואר שנולד לו לר"א בר אהבה בן מהול, והביאו לפני י"ג מוחלים כדי שיטיפו ממנו דם ברית, ולא רצו משום דשבת הוי, ולבסוף הוא עצמו הטיף ממנו דם ברית ועשאו כרות שפכה ע"י שחתך מן הגיד עצמו, [והיינו מן העטרה ולמעלה לצד הגוף, עיי"ש וברש"י], ועל כרחק שרב אדא בר אהבה נתכוין להטיף בעור שלמעלה מהעטרה לצד הגוף, ולכן כשחתך בעומק נמצא החתך בגיד עצמו, ואם העטרה היה כשר להטפה בודאי הי' רב אדא בר אהבה מטיף מראש העטרה והיה מונע סכנה.

ואין לומר דר"א בר אהבה חתך בגיד מחמת קליפת הערלה כבושה, דודאי לא קילף כלל וכלל, דהרי כשנראה לעין המוחל עטרה מגולה לגמרי, [והיינו נולד מהול ממש], אין קולפין כלל [אף למ"ד ודאי ערלה כבושה], אלא רק מטיפין דם ולא יותר, כמפורש בגמ' לגבי ערלה כבושה לשון הטפת דם בלבד לכו"ע, וקליפה מאן דכר שמיא וכן הוא בראשונים ובשו"ע. ומצאתי דלהדיא כתב כן בשבלי הלקט (לרבינו צדקיה הרופא בהלכות מילה סי' א') לגבי נולד מהול, וז"ל: ואין מברכין על המילה אלא אם כן נראית לו ערלה כבושה, ורואין ונוהרין היאך מלן אותו אם נראית לו ערלה כבושה, וממתינין לו הרבה ואין חוששין לשמיני שלא יבוא לידי סכנה. עכ"ל השבלי הלקט, והרי דקולפין רק כשנראית ערלה כבושה, ואז גם מברכין.

ובהכרח שהיה בנו דר"א בר אהבה נראה מהול לגמרי, דאל"כ בודאי לא היה צריך לחזר אחר י"ג

להטיף דם בעטרה, (הנקראת ראש הגוייה), אבל כשהוסיף האו"י תבות: בחתיכת מילה – שחותכים בראש הגוייה, א"כ תלה הדבר "במקום החיתוך בשעת מילה" בדוקא, ושוב חזר והדגיש "בחתיכת מילה שחותכין בראש הגוייה" אע"פ שידוע לכו"ע שחתיכת מילה אינו מעל שטח העטרה (ראש הגוייה) כלל וכלל אלא בערלה במקום שבין גיד לעטרה – דוקא, (שהרי צריך לחתוך הערלה באופן שתתגלה כל העטרה – היינו כל חוט הסובב), אלא ודאי מוכח דכוונת האו"י שחתיכתו מילה הוא בקצה ראש הגוייה במקום חיבורו לגיד, אבל לא בשטח העטרה עצמה כלל ועיקר.

[וגם בנולד מהול אמיתי, אף אם נאמר דצריך להטיף דם במקום הספק דערלה כבושה, מ"מ ברור דמקום ההטפה צריך להיות בחוט הסובב דוקא, ולא בשיפוע העטרה כלל, כמו שביארתי היטב בס"ד (בחוברת) – אות ג], (ולחבנת הראיה מהסוגיא דשבת קל"ה ע"י באות ב' שם).

ב. מתשובות הגאונים (שערי צדק סי' י"ב) הוכחתם דהטפת דם יש לעשותה בעטרה דוקא, משום ששם כתוב בזה"ל: וסריס גר שמגיר, אין צריך להטיף ממנו דם ברית, משום דדם ברית היכא הוה, "בערלה בגובה של עטרה", וכיון דעטרה גופא פסיקא, מהיכא מטיף דם ברית מאזנו או מחוטמו, הלכך אין צריך... עכ"ל, ובערלה בגובה של עטרה החליט מר שחוא בעטרה עצמה, כי גובה של העטרה הוא לכאורא השיפוע של העטרה, (אף שהשיפוע נקרא בכל מקום למטה מן העטרה, כיבמות ע"ו) וגם נימק דבריו בכך שהדין דבנחתכה העטרה אין צריך להטיף דם, שהרי מקום ההטפה חסר, וזאת אע"פ שהגיד קיים, א"כ לכאורא הוכחה ברורה שהעטרה הוא מקום ההטפה.

אך שוב פלא שלא דייק מר הן בלשון תשובת הגאונים והן בגוף הענין, שהרי הגאונים להדיא כתבו: וסריס גר שמתגיר אין צריך להטיף ממנו דם ברית, משום דדם ברית היכא הוה? בערלה בגובה של עטרה עכ"ל, הרי שתלו כל ההטפה במקום דם ברית בעלמא [כמו האור זרוע הני"ל] ולכן פשוט שגובה של עטרה בשום פנים אינו שיפוע העטרה הנקרא למטה מהעטרה, (כיבמות ע"ו), אלא אך ורק בגובה שמעל העטרה (לצד הגוף), דשם חותכים, ומשם נובע הדם ברית.

ומשי"כ הגאונים: וכיון דעטרה גופא פסיקא, מהיכא מטיף דם ברית, עכ"ל דלכאורא משמע שיש קשר בין העטרה להטפה, לק"מ, דאף שאין מטיפין בעטרה עצמה, מ"מ היות שמקום החיתוך הוא ממש

ע"ג העטרה) מ"מ ברור דמקום ההטפה צריך להיות בחוט הסובב דוקא, ואין להחליט דכל שיפוע העטרה כשר לכך כמש"כ החזו"א דמי ימר דאותה ערלה כבושה דחיישין עלה מכסית כל העטרה, אולי אינה רק על החוט הסובב בלבד, ואם יעשה ההטפה בשיפוע העטרה הרי חתך בבשר בעלמא ולא בערלה כבושה, וממעשה דר"א בר אהבה סתירה גמורה לדברי החזו"א, דאילו היה כל שיפוע העטרה כשר להטפה א"כ בודאי היה עושה ההטפה רק בקצה שיפוע העטרה, כדי למנוע סכנה גדולה דכרות שפכה, ולא במקום שאפשר לפגוע ח"ו בגיד עצמו אם יחתוך בעומק שלא ברצון.

ועכ"פ גר הנוכח דודאי אין בו שום חשש ערלה כבושה, לכו"ע אין שום סיבה לעשות ההטפה בעטרה, וְהַעוֹשָׁה הַטְּפָה שְׁנִית בְּגוֹף הָעֵטְרָה, מַלְבֵּד שְׁלֵא הָטִיף דָּם בְּרִית (שהרי דם ברית אינו מהעטרה) עוד הוי חובל במי שנתגיר כבר ועובר בלא יוסיף, וכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים ראשונים ואחרונים ידו על התחתונה.

כג. בס"ד ר"ח כסלו שנת תדש"ס פה בני ברק.

שלום רב וכי

אחדשח"ט

הנה בספרו בריתי יצחק (סי' יז) מבאר דין "מקום הטפת דם ברית – בגר" אך היות (אחר שביררתי הענין – בכתב המצוי"ב) נ"ל ששגה בדיון זה (מכח ב' טעויות שהם אחת) ע"כ באתי בזה להעיר על סדר דבריו.

א. מלשון האור זרוע (הלכות מילה סי' צ"ט) קבעתם בודאות גמורה שמקום הטפת דם ברית [בגוי מהול הבא להתגיר], הוא בעטרה עצמה (עד נקב השתן), וכל זה משום שבאור זרוע (שם) כתב: אמרתי להטיף דם בעלמא כאין סריטה "מראש הגוייה" בחתיכת מילה שחותכים בראש הגוייה עכ"ל, וראש הגוייה הוא העטרה, שהרי (שם) קודם לכן כתב: ואין לך אדם הבא לקרוע עור המכסה "ראש הגוייה" עד שתתגלה כל העטרה, עכ"ל, וא"כ לכאורא ראייה ברורה דגם בסוף דבריו כוונתו דראש הגוייה היינו מן העטרה ולמטה (היינו לצד נקב השתן).

אך פלא גדול שלא דייק מר בלשון האור זרוע (ונתפס רק על ראש דבריו), כי אילו כתב האו"י "בראש הגוייה" סתם, היה מקום לומר כדבריו, שיש

ואני תמה מאוד איך שכת"ר ביאר דברי הגאונים  
זמה שכתבו שאם נחתך העטרה שפטור מהטפת דם  
צרים והנאתי ראיה משם שלמעלה מן העטרה אין  
מקום הטד"צ וכת"ר מירץ שהמקום הוא רק ממש  
בחיבור העטרה עם הגיד וא"כ כיון שנחתך העטרה  
פטור. וא"כ לפי דברי כת"ר א"א לעשות רק במקום  
מזומאם של מזומאם דהיינו במקום חיבור גיד עם  
העטרה לא עשירית מילימטר ללד העטרה ולא עשירית  
מילימטר ללד הגוף.

ודבר זה לא יתכן שאין החורה נותנת מקום  
מזומאם שאין לו שום שטח. וגם בדברי הראב"ה לאלו  
שרוצים לפרש דבריו שמושך עור שאלל העטרה ומטיף  
שם היינו העור שלמעלה מן העטרה. ע"כ אינו מטיף  
ממש במקום החיבור שהרי הוא מופס העור ומטיף  
במקום שנמשך א"כ אינו מטיף במקום המזומאם דוקא.  
וא"כ ע"כ שיש שטח למקום הטד"צ וא"כ להטיף דוקא  
במקום המזומאם. וא"כ שוב קשין דברי הגאונים שאף  
שנחתך כל העטרה אמאי פטור מהד"צ הרי נשאר לו  
עוד מקום אלא ודאי שרק העטרה הוא המקום ולא  
למעלה מן העטרה. וגם כיון שא"א לומר שאין שטח  
למקום הטד"צ רק בע"כ צריך לתת לו שטח. ובלמעלה  
מן העטרה אין לנו גבול עד איזי מקום ניתן לו שטח  
שהרי לפי סברה זו שמועיל הטד"צ בלמעלה מן העטרה  
עושים במקום שהמוהל חותך. והרי המוהל יכול לחתוך  
בכל משך הגיד וא"כ ע"כ צריך להיות שכל הגיד כשר  
עד הציצים. וא"כ למה הוצרך האור"י בראש הגיה אלא  
ע"כ שרק העטרה כשר זה י"ש לו גבול (וכבר נכתב זה  
בהקונטרס ס"ק ט') וגם המנהג שהעידו שעושים  
למעלה מן העטרה בודאי שלא עשו במקום מזומאם,  
שהרי זה בלתי אפשרי, חדא שאין ידוע בדיוק המקום  
עד עשירית של מילימטר. וגם במציאות א"א לזמאם  
אלא ודאי שיש שטח וכיון שיש שטח קשין הקושיות  
הנ"ל.

עוד אני תמה דמה שכתב כת"ר בסוף הקונטרס  
שמי שעושה בעטרה עובר על חובל בחיורו, ונראה  
שס"ל לכת"ר שלא לו שס"ל שעושים למעלה אז בעטרה  
אינו יולא אולם אף שיש קצת משמעות מן האב"נ קר,

בין גיד לעטרה, לכן אם נפסקה העטרה לגמרי אזל לו  
מקום החיתוך, ובמקום שאין חיתוך אין בו הטפה,  
אבל כשמקום החיתוך קיים הרי הוא מקום ההטפה  
בדוקא, ולא זולת, הן לדעת הגאונים, והן לדעת האור  
זרוע, כמפורש להדיא בדבריהם.

ולכן המטיף דם לגר בסוף העטרה, שאין לו מקור  
לא בשי"ס ולא בראשונים, ושי"ס, הריחו כמטיף מראש  
אזנו או חוטמו, דהוי חובל, כנ"ל פשוט.

ואקוה לחשיית שיתברר הענין מבין שנינו.

דברי מוקירו ומכבדו המצפה למכתבו.

זאב שכטר

כד. נס"ד נר ח' דמוכה שנת תשד"ס.

פה עקם — לע — צען י"ו.

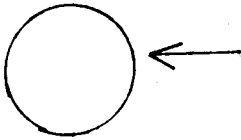
לכבוד הרב ר' זאב שכטר שליט"א.

אחדשה"ט.

קבלתי קונטרס כת"ר וגם המכתב אלי בענין  
מקום הטפת דם צרים. וכבר קיבלתי השגה מהרב  
הגאון ר' משה צונץ פירוטניסקי שליט"א בעל המחבר  
ספר הצרית על הל' מילה. וכתבתי אליו מכתב ארוך וגם  
כתבתי אז קונטרס שלם על ענין זה להודיע בדברי  
החז"ל וכת"ר יעין בכל זה ונמאם משם מתורץ כל  
הקושיות שכת"ר שאל עלי.

דמה שהקשה כת"ר שלשון האור זרוע בנתיבות  
מילה משמע במקום חיבור העטרה עם הגיד, נתישב  
זמה שכתבתי שם במכתב ס"ק י"ח שלשון בנתיבות מילה  
מחפרש על כל הערלה שמכסה העטרה. שאם חותחין  
למעלה מן העטרה, ממילא נחתך כל הערלה שמכסה  
העטרה ואינו מתיחס דוקא עד מקום החתך ומה שכתב  
עוד כת"ר בזכות הגאונים בערלה בגובה של עטרה  
ומדייק כת"ר במקום שיואל דם במילה רגילה, כבר  
נתישב זה זמה שכתבתי שם בקונטרס ס"ק ז' שנאמת  
יולא דם בכל מקום בערלה. שהרי כשחותחין הערלה  
נופל ממילא גם הדם שנחתך הערלה וגם מעור הפרעה  
יולא דם וזהו ג"כ מן המצוה ואין כונת הגאונים  
בשארית הערלה שנשאר אחרי שחתכו הערלה ע"ש עוד  
בספ"ק י.

ולא כו



ואם יש לכת"ר להעיר על זה נא לכתוב כדי שיתברר האמת.

ואסיים בצרכה שיתברך

בכל מילי דמיטב ברוחני ובגשמי

יחזק בראנד

כה. הערות על החוברת כסדר (של ר' זאב שעכטער שליט"א שנת תשל"ט) נכתב חנוכה תדש"ס.

ו"ל וא"כ הו' תמיד מקום הטפת דם ברית בין גיד לעטרה דוקא ולא בשטח העטרה כלל והטפת דם ברית נריכים כאן ולא דם העטרה או אצבע ומהיכי חיתי להטיף בעטרה דוקא (שהוא בשר אחר שעסק הברית הוא בעור בלבד) עכ"ל ותמה אני לפי דברים אלו אם המוהל חתך הערלה בריוח גדול בסנטימטר למעלה מן העטרה, א"כ שוב א"א לעשות הד"צ באותו סנטימטר, שהרי אין שם ערלה רק אצבע וזהו דבר שלא אמר שום אדם מעולם לא האבני נזר ולא הכורת הברית וכל העומדים בשיטתיה, ומה יהא אם המוהל חתך כל הערלה לגמרי עד הביצים ולא נשאר שום זכר ערלה א"כ יהא פטור מהטד"צ כיון שלא נשאר זכר ערלה וזהו לא יתכן כמובן, וא"כ ע"כ צריך להודות שאפשר לעשות הטד"צ באצבע אף שאין שם ערלה. וא"כ אין שום קושיה אם עושים הטד"צ על העטרה אף ששם הוא בגדר בשר ולא בגדר עור (לפי הגדרת החוברת).

עוד כתוב שם ו"ל ואי משום דנולד מהול הדין מתברר שצריך להטיף בו במקום ספק ערלה כשהוא אף שאינו מסיר שום ערלה כהאי הטפה, מ"מ מאי ענין

מ"מ בראצ"ה מצויר (לפי פירושם שכונתו למעלה מן העטרה) דרך משום חשש סכנה כתב ולא משום הדין, וא"כ אם עושה בעטרה אינו עובר משום צעל חוסף. וכ"כ בספר כורת הברית ששני המקומות כשרים.

ובאמת אפילו אם כבר עשה למעלה מן העטרה ורוצים לעשות עוד פעם משום דעת מרן החו"א, ו"ל אפילו לפי השיטות שס"ל שכבר יצא, מ"מ אם עושים כדי לזאת דעת אחרת אין כאן איסור חובל, שהרי עושים לתקנתו, ואף אם כלפי שמיא גליא לא היינו נריכים, מ"מ כיון שיש לפנינו דעת החו"א. א"כ יוחא ליה לגר לסבול צער של רגע שיהא גר לכו"ע, והרי אפשר לבקש ממנו רשות ולומר לו האם אתה מוכן לסבול צער של רגע כדי לזאת כל הדיעות או אפילו אם מי שאומר לו זה ברור לו שאין הלכה כהחו"א מ"מ אפשר לומר לו יוחא לך לסבול צער של רגע כדי שאלו בני אדם שס"ל כהחו"א לא ילעזו עליך שאתה גוי ובדאי יסכים לזה. ואפילו בקטן שיך לומר זה שצ"ד משערין שיוחא ליה שלא ילעזו עליו. וכ"ש אם יש ספק לדינא.

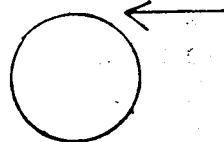
כל זה כתבנו לשיטת כת"ר שס"ל שאין הלכה כמרן החו"א ו"ל אבל לפי מה שכתבנו שאין לנטות כלל מדברי החו"א א"כ יש כאן חיוב מעיקר הדין להטיף עוד פעם בעטרה.

וכן הנהגנו כאן לעשות בשתי מקומות שאף שדעתנו כדעת מרן החו"א ו"ל. ואיני רואה צורך מעיקר הדין רק עשינו כדי שיתקל בכל בני דינים בעולם וכן עשה הרב הגאון ר' משה סלובודצ'יק שליט"א בצירוף (אף שהגאון ר' חיים גריינמן שליט"א אמר שא"צ לעשות רק על העטרה).

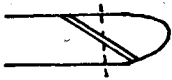
נהגנו לעשות במחט של זריקה משום שסתם מחט לפעמים אינו יוצא דם, וכדי שלא יכנס בעומק חופסים המחט

צורה

כו



וא"כ הרי קי"ל שכרות שפכה הוא רק למעלה מן העטרה או במשהו האחרון של החוט הגבוה ע' אה"ע ס' ה' וא"כ ע"כ שהטיף למעלה מן העטרה. יש לומר כזה שהוא הטיף על חוט הגבוה בעליונו של גיד (עליונה של גיד הכונה אם הגיד מונה ישר מימין לשמאל. או לנדה השמים זהו עליונו של גיד). וחמך הכל ישר עד תחתונה של גיד, והרי החוט הגבוה מונח בשיפוע ואם פוחתין ישר מעליונה לתחתונה של גיד, יוצא שבתחתונה של גיד יהא למעלה מן העטרה כזה



ונעשה כזה כרות שפכה ע' אה"ע ס' ה' סע' ב', ולפי מרן החו"א ו"ל שאפשר לעשות עד קצה האחרון ו"ל שהיה לו נוח לפסוק בחוט הגבוה ומש"ה ניסא ראצ"א לעשות על העטרה.

אולם בקונטרס ס"ק ד' הבאנו בשם המאירי ור' יעקב הגור שערלה כבושה אינה מכסה כל העטרה רק מקצתה ולפ"ז לכאורה צריך להטיף דוקא על חוט הגבוה כמש"כ בחוברת. אולם גר שבלא"ה אין שם ערלה כבושה א"כ כבר אין נפ"מ איפה עושים,

עוד שם בס"ק ב' הביא דברי הראב"ה. והארכתי בזה הרבה בקונטרס בס"ק י"א ודיותר במכתב להרב משה צויס פירוטניסקי, ואין כאן דבר המוכיח איך הכונה בראב"ה, אולם זהו ברור, שאף אח"ל שס"ל שאפשר לעשות למעלה מן העטרה. אין כוונתו משום שא"א לעשות בעטרה עצמה מכא הדין רק משום סמך שס"ל שיש יותר סכנה בעטרה מן החלק שלמעלה מן העטרה כל זה מוצא בדבריו אם תפרש דבריו שאירי למעלה מן העטרה.

דברי הא"נ שהוצא שם כבר כתבנו בזה בס"ק ו' ע"ש, וכן דברי זכר הנרי"ט ז"ע כמו שכתבנו.

דברי הגר"א העניקין לא ראיתי כלל. ואיני יודע אם הביא יותר ראיות ולשונו ראשונים שלא ראיתי. וכל

נולד מהול דאית בו ספק ערלה כבושה לערבי או גענוי מהול בודאי אין בו שום ערלה ועל סמך מה החזיק כל הנבתי דמים המגירים לטועין עכ"ל.

לע"ג חילוקו שמשמעות הגמ' שהוא אותו ענין דבשניהם הזכר הטד"צ וכבר הוצא באור זרוע ראיה מזה שהד"צ בערלה כבושה אינו קילוף רק הטפה בעלמא וא"כ גם לענין המקום הוא אותו מקום (ע' בקונטרס מקום הטד"צ שכתבנו, ס"ק י"ד בסוף) וכבר הוכחנו זה מדברי המאירי ע' בקונטרס ס"ק ה'.

אח"כ הקשה מלשון נחיתת מילה. וכבר נתייבש זה שהחתיכה מחיתם לכל הערלה ולא על מקום החמך. אח"כ כתוב שם שהאות שלום חמה כמה חמיהות על האו"ו ואין הספר ח"י כעת רק פעם ראיתי אותו וכנראה ששם למד בכוונת האו"ו שאירי בגוי כמו הגרסא שלפנינו וצריך הט"צ מלד גרות, משום זה חמה הרבה חמיהות אולם החו"א כבר מחק מילת עכו"ם, כדי להבין דברי האו"ו ובה מיושב הכל.

אח"כ כתוב שם לדיוק מדברי חשו' הגאונים שכתבו בערלה גבוהה של עטרה שהכונה בין גיד לעטרה, וגובה היינו למעלה מן העטרה. ודבר זה חמוה. שלשון גובה של עטרה אינו מתפרש כלל על דבר שאינו חלק של העטרה שלשון גובה של עטרה מתפרש חמיד חלק אחד של העטרה כמו גובה של הר גובה של בית וכו' ואף שא"צ לפרש כמו גובהה של העטרה בגמ'. מ"מ צריך להיות עכ"פ חלק של העטרה. והפשטות מכיון כאן על חוט הגבוה. שזהו חלק של העטרה וגם יותר גבוה משאר העטרה. (אולם אין לדיוק מזה לפסול החלק שלמעלה מן העטרה, דאפשר לפרש כונתם שמקום ההטפה הוא לכל היותר בחוט הגבוה ולא למעלה ממנו. ומש"ה אם החמך גם החוט הגבוה. פטור מהטפת דם ברית).

ועל מה שכתוב בחוברת ביאור הגאונים שחמך ממש במקום חיבור העטרה עם הגיד. כבר כתבנו בקונטרס ביטול סברה זו בס"ק ט' וכן כתבנו זה במכתב לבעל המחבר ומה שכתוב שם בס"ק ב' עוד נמעשה בראב"ה שהטיף דם ברית מבנו ועשו כרות שפכה.

אלו שהציאו דבריו לא הציאו ראשונים אחרים וכנראה שלא הציאו ראשונים אחרים.

מה שכתוב בחוברת ס"ק ג' מסקנת הפוסקים דלא כמרן החו"א ו"ל כבר מבואר בקונטרס ס"ק י"ד ההיפוך.

ואח"כ הקשה בחוברת אין כתב החו"א שצנולד מהול נשתכחה ההלכה, הרי זה דבר שאינו שכיח כלל וכלל ונראה לפרש כזונת החו"א ששכחה ההלכה הימה נגר ובישראל שנימול ע"י עכו"ם שזהו שכיח והחו"א הרי ס"ל בפשטות שאין שום נפ"מ בין נולד מהול ובין גר, והמנהג כאן אפשר ללמד לכאן וכן להיפך. וא"כ חזיל שפיר דברי מרן החו"א ו"ל.

אח"כ כתב עוד שבדאי א"א לעשות גם לפי החו"א רק בחוט הגבוה לענין נולד מהול שהרי אולי הערלה כבושה הוא רק בחוט הגבוה, דבר זה יש לו מקום ע' מה שכתבנו בס"ק דמן המאירי ור' יעקב הגוזר שיש רק קצת ערלה כבושה. וא"כ ל"ע מה שכתב החו"א שגם למטה מן העטרה כשר. וכנראה שס"ל להחו"א שאם יש ערלה כבושה. הימה נמצאת בכל מקום. וכן משמע באו"י שכתב ואין לך אדם הבא לקרוע עור המכסה את ראש הגויה עד שתתגלה העטרה. וכן יש קצת סברה בדבר, שאילו היה מכסה רק קצת העטרה, היה ניכר הערלה במקום הסוף.

כו. וכעת עתה אני מוסיף להביא ראיה שלמעלה מן העטרה אין שם דין מיוחד למעשה המילה. שהרי פליגי בתשו' אחרונים אם אפשר לחתוך הערלה כנגד העטרה ולקפלו אחר כך כמו שעושים בעור הפריעה או שצריך דוקא לחתוך (ע' בזה באריכות בדברי חיים ותש' נפש חיה שמתיר, ובתכ"א ותמודי דינאל הוצא בפ"ת ס' רס"ד ס"ק י"ג אוסרין וכן דעת היעב"ץ בסידורו) ואף שהעיקר נראה כדעת האוסרין דכן מבואר היטב בלשון הרמב"ם, מ"מ גם לדעת האוסרין נראה פשוט, שאם חותכין הערלה כנגד העטרה. ושארית הערלה יתכוון וממילא מתגלה כל העטרה שאז כשר וכדומי שדבר זה שכיח הרבה והרי לא הזכיר בשום מקום שצריך לחתוך למעלה מן העטרה רק שצריך לחתוך עד שהעטרה

מתגלה. וכלול בזה גם אם חותך ועי"ז מתכוין הערלה ממילא ורק אם צריך עוד קיפול ס"ל להאוסרין שזה לא מהני משום שגמר מעשה לא הימה ע"י כריחה ואין כריחה צענין ולא קיפול אצל מ"מ מעשה החיתוך הימה צעטרה. וא"כ למעלה מן העטרה אינו כלל דבר מיוחד בזה, מילה והוא רק היכי תמצא מה שא"כ העטרה הוא הוא המקום שצריך גלוי חזה עיקר מקום המילה (ואם רוצים לדחות ראיה זו צריך לומר שהמקום של החיתוך מחיחס אחר הכיוון שאז מונח למעלה מן העטרה.)

ועוד יש ראיה שלמעלה מן העטרה אין דין מיוחד למצות מילה. שאם למשל מלו מינוח בתוך ח', או בלילה או ע"י גוי ונשאר רק ציצין שמכסין רוב גובהו של עטרה ולא רוב הקיפו או שהיה נולד מהול ורק נשאר ציץ ברוב גובהו. ואח"כ מלין אותו ביום שמיני ע"י כשר אולם לא חתך כל הציצין רק מיטט אותו ברוב גובהו. הרי ברודאי קיים מצות מילה בחיקונו אף שלא עשה שום פעולה בלמעלה מן העטרה ורק צעטרה. ולא ילא שום דם בלמעלה מן העטרה. וכ"ש לדעת היד קטנה (הוצא בספר הדברית באריכות) שרוב היקף שמעכב היינו רוב הקף חוט הגבוה דהיינו רוב שטח של חוט הגבוה ולא מיפסל בחוט דק שמקיף רוב חוט הגבוה. א"כ משכחה לה בכל מילה שאין נוגעין בלמעלה מן העטרה דהיינו שהמהול חתך כל הערלה עד שנשאר מעט שטח של חוט הגבוה והיינו שנשאר עוד חוט של ערלה בחלק החוט הגבוה שבד הגוף. ואז המילה כשרה אף שלא נגע כלום בלמעלה מן העטרה רק צעטרה. וע"כ שלמעלה מן העטרה אין שום דין מיוחד.

ומיהו מה שכתבנו ראיה שלמעלה מן העטרה אין שום דין מיוחד, זהו להוכיח שלא יתכן לומר שרק למעלה מן העטרה כשר ולא העטרה. אולם אין זה ראיה למפסל בלמעלה מן העטרה. דעל זה צריך שאר ראיות מן הראשונים ועכ"פ הרווחנו שאם עושים על העטרה שיוצאין ודאי וא"ל לעשות עוד הפעם העד"ב למעלה מן העטרה רק מצד הלעו שאולי יש צ"ד אחד שיחלוק על דברים אלו ופוסל צעטרה ולא יתקבל הגר אלא, על כן יש מקום לחזור ולהעיק למעלה מן

העטרה. ואין זו משום חובל, שער שלא יתקבל בכל מקום, גדול מעשר רגע אחד של הטד"ב.

כו. בענין הטיף דם ברית ולא ילא הדם רק שנזרר בפנים

ע' בחז"ל יו"ד ס' קנ"ד ס"ק ג' ובאור"ח ס' ס"ב ס"ק כ"ז ד"ה ומקום שהטפת דם ברית אין לו שיעור דא"ל הולאת טיפת דם בפועל אלא כל שנזרר דם כל שהוא כדרך שרט בעור דק שבדק סגי עכ"ל הנה ס"ל שנזרר הדם בלדס נקרא הולאת דם וממילא חייבין עליו בחובל בשנת

ובחולין דף מו: אמרינן דבשמונה שרצים אם נזרר הדם חייב בשנת ובשאר שרצים אינו חייב עד שינא הדם וס"ל למרן ו"ל שאדס דומה לשמונה שרצים וכ"כ המ"ז ס' ט"ז ס"ק ל' בשם הרמב"ם שחייב אולם באמת ברמב"ם (פ"ח הל' ט') לא הוכרז נזרר הדם באדס רק בבהמה חיה ועוף ושמונה שרצים וא"כ אין מקור מדברי הרמב"ם לענין אדס.

ובאמת דבר זה אם נזרר הדם באדס נחשב חבלה חלי לכאורה במחלוקת ראשונים ולרובם אינו נחשב חבלה, דע' חולין מו: אמר רבא ריאה שהאדימה מקנחה כשרה כולה טריפה א"ל רבינא לרבא מקנחה מאי טעמי דהדרא בריא כולא נמי הדרא בריא מי לא תניא ושאר שקצים עד שינא מהם דם וכי תימא לשמונה שרצים מדמינן לה דחניא נזרר הדם אע"פ שלא ינא, א"ה אפילו מקנחה נמי אלא לא שגא.

וכתב רש"י דבין כולה ובין מקנחה כשרה כדאמר לקמן מו: כשרה מדרי' נתן (דהיינו ממאי דאיתא שם אדומה כשרה מדרי' נתן דחניא רבי נתן אומר פעם אחת הלכתי לכרמי הים באחת אשה לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני ראיתי שהיה אדום אמרתי לה ידתי המחיתי לו עד שיבלע זו דמו וכו' וכתב רש"י שם כשר דהדר בריא מדרי' (נ) וכ"כ הר"ף והרמב"ן שמדרי' נתן למדים שכונת הגמ' ל"ש. ששניהם כשרים וכ"פ להלכה הר"ן והרשב"א והרמב"ם והר"ז

ותוס' כתב בשם הר"ח ששניהם טריפה וכל זאת פסק דהאדימה כשרה מדרי' וע' בראש בשם רבינו אפרים שביאר דברי הר"ח שאף שקי"ל כר"נ שהדם חוזר ונבלע זהו אם אין שם מכה. אבל כאן אמרינן שיש מכה בדופן ואם חליו במכה, אז אמרינן שעור הריאה דומה לשמונה שרצים ואינו חוזר ומה שמכשירין לקמן מדרי' נתן, זהו כשאין מכה שם, ואז אמרינן שהדם בא מעצמו ואז חוזר ונבלע והסכים עם פירוש זה הרא"ש וכן המאירי.

ובר"ן הביא דברי רבינו אפרים שיש חילוק בין אדוס להאדוס שאדוס הוא אדוס חזק שגא מחמת מכה וזהו טריפה והאדוס בא מחולדה וזהו כשר מדרי' (והר"ן בעצמו ס"ל להלכה שכשר בכל גווי).

ועכשיו לפי רש"י והר"ף ודעימם, שהוכיחו שכונת הגמ' בל"ש היינו ששניהם כשרים מדין דר"נ ע"כ שס"ל שמסבירה אין שום חילוק בין אם האדימה הריאה מחמת חולדה או מחמת מכה, דאי ס"ל לחלק א"כ אין מביאין ראיה מר"ג, הרי בסוגין דף מו: איירינן מחמת מכה ור"נ איירי שהאדוס החינוק מחמת עצמו אלא ע"כ שאין לחלק ביניהם ומש"ה אף אם יודעים שהריאה קיבלה מכה. כשר. ומבואר מזה שעור האדס דומה לשאר שרצים שנזרר הדם חוזר, שכמו שהחולדה חוזר, ה"ה מחמת מכה, שהרי אין מחלקים ביניהם, דאי היה בחינוק חילוק זה. א"א להביא ראיה מר"נ על מכה.

וכן מבואר בדברי הר"ן והרשב"א שכתב שמדלא חילק הגמ' בסוגיה דר"נ בין אדוס להאדוס. ש"מ שכל גווי כשר. ודחו מכת זה דברי רבינו אפרים. ומשמע דשפיר מסכימים דאדוס בא מחמת מכה. שהרי הסוגיה דף מו: איירי מחמת מכה וכל זאת כל הנך גווי למדים מדרי' שכשר. אלא שאין לחלק בין מכה לחולדה

ולדעת רבינו אפרים שס"ל שמחמת מכה טריפה. ע' בסמ"ג ס' ל"ח במ"ז ס"ק ד' שאינו ודאי טריפה וא"כ גם עור האדס י"ל דהוה ספק אם נחשב חבלה בנזרר הדם.

ויוצא מדבריו שלדעת רש"י רי"ף רמב"ן  
רמב"ם רשב"א ר"ן רז"ה שס"ל שריאה שהאדימה  
מחמת מכה כשר. (וכ"פ המחבר ס' ל"ח סע' ד') ה"ה  
עור האדם שנזרר הדם. אינו חייב בשבת. וממילא אם  
הטיף דם ברית ולא יצא הדם אינו יוצא ידי חובתו.

ולדעת רבינו אפרים רא"ש ומאירי שס"ל שהוא  
ספק טריפה, ג"כ כאן יש להסתפק (הרמ"א חשש  
לדיעה זו ורוב אחרונים מקילין מעיקר הדין ע' יש"ש  
ש"ך ט"ו פרי"ם וגר"א דלא כשמ"ס וכו"ם וע' פמ"ג  
דבהמ"ר יש להקל)

וא"כ אין לנו ראשונים שמכשירין הטד"צ  
בזרירות דם מדין ודאי. ולדעת רוב ראשונים לא מהני  
כלל. וא"כ צריך למעשה להוציא דם בפועל ולא סגי  
בזרירות דם

והרב הגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א דחה  
ראייה זו ואמר שגם שאר הראשונים מודי שיש חילוק  
בין חולדה למכה בדם. ומה שהגמ' מביא ראייה  
מדר"ג, זהו רק מחמת חולדה. ומה שהראשונים  
מביאים ראייה שכשר בריאה גם מחמת מכה, זהו משום  
שהגמ' לא חילק וע"כ שמסיק הגמ' שכלל גויי כשר אף  
שבחמת הראייה שכשר הוא רק בציור שבא בחולדה.

(ובין כך אין לנו בקיאים בדבר וצריך לראות הדם יוצא  
בפועל. ונהגנו להניח בד לבן נקי ע"ג מקום ההטפה  
לראות אם יש טיפת דם על הבד)

דברים המבוארים בקונטרס מקום הטפת  
דם ברית

א. מקום הטפת דם ברית הוא על העטרה

ב. הטיף למעלה מחוט הגבוה לצד הגוף לא יצא  
ידי חובתו (ס"ק י"ד)

ג. אין לעשות הד"צ בחוץ החרץ ולא בעליה  
שעולה מן החרץ עד חוט הגבוה (ס"ק כ"א)

ד. מי שרצה להחמיר להטיף עוד פעם למעלה מן  
העטרה מחמת שחושש שלא יתקבל הגר בכל צ"ד יש לו  
רשות (ס"ק כ"ד) שצער שלא יתקבל בכל מקום יותר  
גדול מנזר של רגע אחד של הטפה. (ואם לא טבל כלאו  
הכי הוא עדיין גוי ולא שייך בו איסור של חובל בחבירו)  
וכל זה כל זמן שלא גילו דעתם עדיין כל גדולי ישראל  
שאלו הטיפו על העטרה יוצא בודאי. אבל אם גילו דעתם  
כל גדולי הפוסקים שאלו יטיפו על העטרה יוצאים  
בודאי. אין עוד מקום לעשות עוד פעם הטד"צ למעלה  
מן העטרה.

ה. קטן גוי שנימול לשם יהדות לשייכו לכלל  
ישראל ולא לשם גרות צריך להטיף דם ברית (ס"ק כ')

ו. אם צריך להוציא דם ברית בפועל ולא סגי  
בזרירות דם או לא (ע' ס"ק כ"ז)

ז. ע' קצת עינות לעשות הטד"צ שלא יצא לידי  
סכנה ס"ק כ"ה

ח. המכה אדם בשבת ולא יצא דם רק שנזרר הדם  
מתחת לעור, כתוב במ"צ וחז"א שחייב וזמה שכתבנו  
הבאנו ראייה לדעת רוב הראשונים אינו חייב אולם  
הגאון ר' חיים קניבסקי דחה הראייה. (ס"ק כ"ז)

נגמר קונטרס זה ג' אדר שני שנת תשמ"ז לפ"ק

ברוך רחמנא דסייע



# להוציא בלעו מפיו

ביאור היחס בין חרדים לחילונים בא"י  
והתיקון לגאולה שתבוא אי"ה בב"א

\*\*\*\*\*

## ס' ריבוא ברשות הרבים

\*\*\*\*\*

נכתב בעה"י ע"י  
יצחק ברנד

מח"ס בריתי יצחק על גרות ועירובין, פתיחת שערי העיר  
ביום הראשון תשכ"ו, בגדי שלום ואמת

כתובת המחבר

רחוב בן יאיר 20/1

ערד

טל. 07-956703

הוצאת ספרים  
מ. יצחק י. מ.

855 998 50

נכתב בעה"י ע"י

יצחק ברנר

מח"ס בריתי יצחק על גרות ועירובין, פתיחת שערי העיר, ביום הראשון תשבינו, בגדי  
שלום ואמת, שוב אשוב אליך, איסור החזרת שטחים, חשיבות ארץ חמדה, תיקוני שבת  
כהלכתו, גרמא כמעשה, חוט תכלת, הצוצרות מלחמה, קדושת הארץ באילת וגבולי צפון,  
חממות גוש קטיף, הקמת ממשלת התורה, להוציא בלעו מפיו, יבום או חליצה, לא ישבו  
בארץ, ושפל אנשים יקים עלה, פנו דרך ה', די סוני מנהיגים כחם ומגבלותיהם, (בתוך  
החיבור - הקב"ה עם הגולן, בסיו ראש לגדר ערוה והפיכתו לרועץ), הביטו אל אברהם  
אביכם, לא תנסו את ה' - תורה לא בשמים היא, זעקת שנת השביעית, רשפיה רשפי אש,  
תכלת - קיום כל התורה, עמנואל - מבחן האמונה (בתוך החיבור, עקירת השבת ע"י הקלוניות),  
הריגת עובר

(תמצית הספרים בסוף החיבור)

כתובת המחבר

ת.ד. 906

עמנואל, 44845

טל. 09-7922460

יוצא לאור ע"י



## **מפתח**

### **קונטרס להוציא בלעו מפיו**

- (א) ביאור הסתירה בין ירידה רוחני לאתחלתא דגאולה
- (ב) דברי האור החיים הקדוש מישבים הסתירה
- (ג) ביאור הפסוקים ושכתי את שבותהן את שבות סדום ובנותיה.
- (ד) איך אפשר לאדם פשוט שישגי שיצטרפו אליו נשמות קדושות וגבוהות.
- (ה) אם מותר להלעיג על מצות שנתחדש אפשרות קיומה.
- (ו) מצות העמדת מלך אם זה שייד לפני ביאת המשיח.
- (ז) הקילקול והתיקון שנעשה ע"י התנגדות לחדש ולמלכות לפני משיח
- (ח) בענין חילול ה' והיפוכו בהקמת המדינה

### **בענין שישים ריבוא ברשות הרבים**

## להוציא בלעו מפיו

## להוציא בלעו מפיו.

### א) ביאור הסתירה בין ירידה רוחני לאתחלתא דגאולה

צריך להתבונן על המצב הנוכחי של ממשלת ישראל שהיא מתנגדת לתורה בהרבה ענינים, והתוצאות הם באופן מבהיל. וחלק של החינוך יורד עד התהום, בגילוי עריות. שבירת משפחות עישון סמין לכל מיניהם, ועוד כל מיני שגעונות אשר מעבירים מבני אדם צלם א-לקים. צלם אנושות.

וכן בגידה בשטחי ארץ ושיתוף פעולה עם אויבי ה' ורוצחים וכו'.

מה עשה א-לקים לנו.

ומאידך הגדלת התורה באופן מפליא בכל השטחים. וכל מצוה ומצוה יש לה ספר או הרבה ספרים. שמירת שביעית בדוגמה שלא היה הרבה זמן כך. לימוד התורה בכל הגילים ובכל הכיוונים ומוסדות התורה בכל החוגים, החזרה בתשובה המונית, בינין בתי ישראל בנין עירות ומושבות על דרך התורה בכל רחבי הארץ.

וכן בענין קיבוץ גלויות בזמנינו. כבר כד' מליון יהודה מכל מעולם. ועיקרם של אלו שאינן שומרי תורה. וביניהם ג"כ הרבה שומרי תורה ומצות.

וצריך לעיין איפה מצאנו בתנ"ך וחז"ל קיבוץ גלויות בצורה מוזרת כזו.

ויש אומרים שאין זה עסק כלל לפרש הנהגת ה' ואין אנו מחויבים לבדוק בתנ"ך וחז"ל בענין זה.

ויש אומרים שהכל מעשה שטן, הכל בא מן הס"א, הס"ם, והכל פסול וצריך להתרחק מהכל כמטחוי קשת, וכלול בזה שמי שאומר שמה שקורה עכשיו יש לו שייכות עם קיבוץ גלויות ועם אתחלתא דגאולה הוא אפיקורוס ומין, ויינו יין נסך, וחז"ל להעלות על הדעת דברים אלו

אולם כמדומני שהתורה שכלול בה הכל מחויב שכלול ג"כ מצב זה. וגם קשה לומר שהכל מעשה שטן. רק שצריך למצא אותו. בתנ"ך וחז"ל.

ובפרט בימינו לפני משיח, שהובטח לנו שיתרבה הדעת כמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות סנהדרין פ"א. ורואים זה בחוש שיש סעיתיה דשמיא מרובה

### ב) דברי האור החיים הקדוש מישבים הסתירה

אם אנו רואים סימנים חזקים לאתחלתא דגאולה ומאידך רואים בחלק של כלל ישראל ירידה רוחנית. האם סתירה זו מחייבת לומר שע"כ אין אנו באתחלתא דגאולה. או שאפשר לישב שניהם שלא יהא סתירה ביניהם.

ויש מדברי האור החיים הקדוש שמות ג' ח', ראייה חזקה, שתהליכי הגאולה אינו מחויב שהולך יחד עם עליה רוחנית בכל הציבור ואדרבה לפעמים אחר תהליכי גאולה בא ירידה רוחנית לחלק הציבור, ירידה כזו שלא היה מעולם.

וז"ל האור החיים הקדוש:

ולחצולתו מן הארץ: פירוש כשיגיע זמן הגאולה מכאן עד י"ב חודש אעלה אותו מן הארץ וגו', לבל יתעכב שם עוד אפילו בלא עינוי. וטעם שלא העלה אותם תיכף ומיד, הוא לצד שעדיין לא הגיע זמן הגאולה אשר קצב ה'.

ובזה נחה דעתי בחקירה אחת למה האריך ה' י"ב חודש במכות המצריים. ורז"ל (שמו"ר ט' יב') מהם אמרו שהמכה היתה משמשת ג' שבועות והתראה שבוע א', ומהם אמרו ליהפך, ולמה יאחר ה' הגאולה והיה לו להביא המכות זו אחר זו ויגאלם מיד, ותספיק ההתראה ביום אחד או בשעה אחת כדין התראה ישראל שאין צריך בה זמן ומכל שכן אומות העולם

## להוציא בלעו מפיו

שאינו צריכין התראה. גם למה לא הספיק התראה אחת על כל המכות. אלא לצד שעדיין לא הגיע הזמן היה ה' מלביש הזמן ההוא להשביעם מרורות ביני ביני עד שהגיע הזמן וגאלם מיד בלא שום עיכוב:

ואם תאמר ומה בכך אם היה ה' גואל אותם קודם זמן זה, עוד למה ה' הוציאם בובולא בתרייתא בזמן שאם היו מתעכבים קצת היו נלכדים עד שהוצרך למהר ולא יכלו להתמהמה, והיה לו להוציאם בזמן מרווח:

הנה למה שקדם לנו כי עיקר הגלות הוא לברר הניצוצות שנשמעו מנ' שערי טומאה, וכמו שציינתי דבר זה כמה פעמים, בזה יניח דעת בב' השאלות, כי אם היה מוציאם קודם זה היו מפסידים בירור החלק ההוא, ותדע שעם ה' השיגו בבחינת כללותם הכלול במשה שנתחס בשם עמו השגת מ"ט שערי בינה, וטעם שלא השיג שער החמשים, הוא לצד שאין המושג אלא בהשתדלות המשיג, ולצד שישראל לא נכנסו בני' שערי טומאה לברר אותו לא השיגו בחינת הקודש שכנגדו, והבטיחנו כי לעתיד לבא ישפיע בנו א-ל עליון תורת חיים שבשער החמשים, והשגתה היא באמצעות הגליות, ובפרט בגלות האחרון אנו משיגים הדבר:

וטעם שנסתכנו ישראל במצרים בברור שער הנ', לצד שלא היו בני תורה, מה שאין כן דורות האחרונים באמצעות תורתם ישיגו ליכנס לשער הנ' ולהוציא בלעו מפיו, ואז ספו תמו בחינת הטומאה. ומעתה כל שהיה ה' מוציא ישראל קודם זמן כל שהוא היו ממעטים הברור, והיו מתמעטים במושג, ולזה הוציאם בנקודה האחרונה של מ"ט וקודם שנכנסו לשער הנ', והוא אומרם ז"ל (מכילתא נא) וגאלם מיד:

הנה דבר ברור שמעת מכת דם שהפסיק השיעבוד כבר היה תהליכי הגאולה. וראייה לזה, שהרי האור החיים ו' ו' מפרש הפסוקים והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, שהכונה על מכת דם שאז הפסיק עיקר השיעבוד, ואנו שותים כוס אחד מד' כוסות בגלל הפסוק של והוצאתי. שהוא אחד מד' לשונות הגאולה וע"כ שזה כבר חלק של הגאולה. על אף שאחר מכת דם היה עוד ירידה רוחני לתוך מ"ט שערי טומאה שלא היה לעולמים.

וכן בהגדה אומרים על הפסוק ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה, ד"א ביד חזקה שתיים ובזריע נטויה שתיים ובמורא גדול שתיים ובאותות שתיים ובמופתים שתיים אלו עשר מכות וכו' דם צרדע וכו' אלמא שמכת דם הוא כבר שלב מיציאת מצרים, שלב מן הגאולה.

ויותר מזה מבואר בסוף דברי האו"ח שהירידה הגדולה שנפלו לתוך סוף של מ"ט שערי טומאה היה אחר מכת בכורות תיכף לפני שיצאו בבוקר.

שכתב מאמרם וגאלם מיד. שהוא גרסת הרמב"ם על ההגדה מצה זו שאנו אוכלים על שום מה, על שום שלא הספיק בציקם להחמיץ על שנגלה עליהם ממ"ה הקב"ה וגאלם מיד.

והרי מה שלא הספיק בציקם להחמיץ היה אחרי מכת בכורות בבוקר אחרי י"ז דקות שלשו הבצק ולא הספיק להחמיץ. שאז היה הנפילה לחלק האחרון של מ"ט שערי טומאה ואילו היה ממתין עוד רגע שהחמיץ הבצק. היה נופלין לנ' שערי טומאה.

וא"כ רואים שאף שמכת בכורות הוא בודאי חלק חשוב מאוד של שלבי הגאולה והרבה מצות מקיימים זכר ליציאת מצרים שהוא מכת בכורות כגון פדיון הבן וכו' ואחר זה היה הירידה הרוחנית הכי גדולה שלא היה לעולמים. וא"כ היה כאן מצב של תערובת גלות וגאולה. דהיינו ממכת דם שנתקיים והוצאתי עד שיצאו ממצרים. היה מצב אחד גאולה חלקית ומצד שני גלות רוחני ונפילה עצומה.

וא"כ אפשר ללמוד מזה, שמה שכתב האור החיים הקדוש, שגלות האחרון יפלו לתוך נ' שערי טומאה ובאמצעות התורה אפשר להוציא זה משם אין זה מחייב לומר ששלבי הגאולה מתחילין רק אחר שנפלו לנ' שערי טומאה, אדרבה, שלבי הגאולה מתחילין קצת

## להוציא בלעו מפיו

מקודם. ויש בין זמן זה לגאולה השלמה זמן של תערובת גלות וגאולה.

(נראה כונתו בענין להוציא בלעו מפיו שמי שלומד תורה יכול להחזיר בתשובה זה שנפל ל"י שערי טומאה אולם אין הכוונה שכולם צריכים להתעסק בזה בפועל, אלא שבתוך הציבור יש אנשים שמטפלים בפועל, והאחרים יש להם אפשרות להיות להם חלק במצוה זו ע"י קיום מצות ואהבת לרעך כמוד, שאוהבים כל יהודי ע"י שחושב שהשני משלים חלק התורה שהוא אינו יכול לקיים כמו שכתב האור החיים הקדוש פ' פקודי על הפסוק (ל"ט נ"ז) ותכל כל עבדת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו, ומדייק מיתור חלשון כן עשו, שהכוונה, שע"י מצות ואהבת לרעך כמוד, נחשב שכל אחד עשה הכל, אף שבפועל עשה רק קצת.)

### ג) ביאור הפסוקים ושבתי את שבותהן את שבות סדום ובנותיה.

כתוב ביחזקאל (ט"ז כ"א). ושמרון כחצי חטאתיך לא חטאה, ותרבי את תועבותיך מהנה ותצדקי את אחותיך בכל תועבותיה אשר עשית (י):

(כ) גם את שאי כלימתך אשר פללת לאחותך בחטאתיך אשר התעבת מהן תצדקנה ממך, וגם את בושי ושאיי כלימתך בצדקתה אחיותה:

(ג) ושבתי את שבותהן את שבות סדום ובנותיה ואת שבות שמרון ובנותיה ושבות שמייתה בתוכהנה:

(ד) למען תשאי כלימתך ונכלמת מכל אשר עשית בנחמך אתן:

(ה) ואחותיך סדום ובנותיה תשכנה לקדמתן ושמרון ובנותיה תשובנה לקדמתן ואת בנותיה תשובנה לקדמתם:

(ו) ולוא היתה סדום אחותך לשמועה בפיה ביום גאולה.

(ז) בטרם תגלה רעתך כמו עת חרפת בנות ארם וכל סביבותיה בנות פלישתים השאטות אותך מסביב:

(ח) את זימתך ואת תועבותיך את נשאתים נאם ה':

(ט) כי כה אמר ה' א-לקים ועשית [י] אותך כאשר עשית אשר בזית אלה להפרי ברית:

(ס) וזכרתי אני את בריתי אותך בימי נעוריך והקימותי לך ברית עולם:

(סא) וזכרת את דרכיך ונכלמת בקחתך את אחותיך הגדולות ממך אל הקטנות ממך ונתתי אתהן לך לבנות ולא מפרייתה:

(סב) והקימותי אני את בריתי אתך ונדעת פי אני ה':

(סג) למען תזכרי ובשש ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני כלימתך בכפרי לך לכל אשר עשית נאם ה' א-לקים:

הנה כתוב כאן תוכחה לציבור אשר מבזה ציבור אחר כסדר.

ולבסוף מתגלה שהם עצמם אשמים יותר. והגילוי הזה נעשה ע"י שציבור שמכונה בשם סדום ובנותיה, הם יבואו לא"י בראשון וע"כ סדום ממש לא שייך שהרי נחרצ כל העיר ואנשיה ולא נשאר מהם כלום. רק הכונה אנשים אשר מתנהגים כאנשי סדום.

ואיתם יבואו אלו אשר מכונים בשם שומרון ובגדר נטפל יבואו ג"כ אלו אשר מכונים בשם יהודה.

וע' במלבים על הפסוק נ"א ותצדקי את אחותיך בכל תועבותיך. כי כבר יחשבו הם צדיקים נגדך, באשר בך יהיה המקדש והשכינה והסנהדרין ונסים מתמידים, מה שלא היה להם, שלא היו להם נביאים רבים מוכיחים אותם ומקימות המקודשים ששם ילמדו ליראה את

ה'.

גם את שאי כלמתך: יאמר כי ירושלים תכלם ותבש עתה בשלש ענינים. וזה יתבאר ע"פ משל: שופט אחד משופטי ארץ חובאו לפניו שני אנשים מדלת העם שמצאו עונם שהיה להם מאזני מרמה ואבן ואבן ויחרץ משפטם ליסרם ולגרשם מן העיר בחרפה, אח"ז נודע כי השופט עצמו גנב וגזל ועשק עשק. ובבא המשפט לפני המלך צוה תחילה לעשות אל השופט את העונש שחרץ על שני האנשים אשר עונם היה קל מעוננו, אח"ז חשב המלך למחול על עון השופט ויצו עליו שישפוט שנית משפט שני האנשים, ואחר שעתה היה השופט מוכרח לשנות את המשפט אשר חרץ. מפני שהוא פשע ואשם. אח"ז צוה המלך להחזיר את שני האנשים שיצאו עתה זכאים בדינם אל העיר ועמם יחזירו ג"כ את השופט. וזה היה לו לחרפה שלישית שהם קדמו להצטדק. להשיב שבותם ואגבם הושב הוא ג"כ והם יותר צדיקים ממנו.

השלשה השקפות אלו גילה עתה כלימות יהודה וחרפתה, כי תחילה שפטה היא את שומרון וסדום לחוטאים וראוין לעונש ואחר שנודע כי היא חטאה יותר מהם ע"י"א גם את שאי כלימתך אשר פיללת לאחותיך, אי"ב המשפט שפיללת לאחותיך תשאי את. כי בחטאתיך אשר התעבת מהן תצדקנה ממך, והרי לך בוש וכלימה רבה, זאת שנית אחר שיחשוב ה' להשיב שבותיך יעביר לפניך משפט שומרון וסדום ותצטרך להצדיק אותם ויזהר ויזהר לך בשת שנית.

ו"ש וגם את בושי ושא כלימתך בצדקתך אחיותך, היינו מה שאת בעצמך תפול עליהם עתה שהם צדיקים במשפט, וזאת שלישית שכאשר ארצה להשיב שבותך אשיב תחילה שביתתך. ו"ש (ג') ושבתי את שבותהן את שבות סדום, וכו' שהם עיקר בהשבה כי הם צדיקים ממך, ועל ידם אשיב שבות שביתך בתוכהנה, שאת תהיה טפל להם ונגרר אחריהן וכדי בזיון וקצף ע"ש כל הענין, וסוף דבריו על פסוק ס"ג למען תזכירי ובשת בכפרי לך, שתבושי ע"י הכפרה, כי ע"י תראה שנתכפר לך ע"י סדום ושומרון. שהם קדמו בכפרה כי היה חטאתן קלין לערכך וע"י תבושי ממעשך הקודמין ולא תחטאי עוד, עכ"ל.

מכל זה אפשר להבין שליטת החילונים בא"י והם עיקר קיבוץ גלויות והאחרים הם רק בגדר טפל. כי צריך לדעת שהנהגת החילונים אינו בשם התורה, משא"כ הנהגת החרדים הוא בשם התורה, וחסרון שמירת התורה בשם התורה פוגע הרבה יותר, וזה מחייב בדיקה יסודית בשמירת כל חלקי התורה ואם יהדות החרדי באמת קימה התורה כמו שצריך. ואם לגלגו על מצוות מסוימות (ע' לקמן בענין מצות שאפשרות קיומן נתחדש בזמן מסוים, וכן צריך להתבונן בענין שנתגלה טעויות בהנהגת הציבור, איך היה יהדות החרדי מתחשב בגילויים אלו.

וכן ראיתי בני"א שבכח תורתם לגלגו על אנשים שנטעו אילנות בא"י כדי לקיים המצוה של וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל ואמרו חז"ל ויקרא רבא שיתעסקו תחילה בנטיעה, והמלגלים אמרו שכונת חז"ל הוא רק לנטוע תלמידי חכמים, אבל אין כאן מצוה לנטוע עץ פרי בא"י כפשוטו, ולא הרגישו שזה נגד דברי חז"ל שעל אף שאה"י כלול בדרך רמז ג"כ מצוה לנטוע ת"ח ומוסדות התורה בא"י, אולם אין מקרא יוצא מפשוטו ע' שני הפירושים באור החיים הקדוש שהזהיר במפורש שהפשט ג"כ אמת ולא רק הדרש.

וז"ל המדרש ויקרא פ' כ"ה. אות ג' ר"י ב"ר סימן פתח (דברים י"ג) אחרי ה' א-לקיכם תלכו, וכי אפשר לבשר ודם להלך אחר הקב"ה שכתוב בו בים דרכך ושבילך, במים רבים ואתה אומר אחרי ה' א-לקיכם תלכו. ובו תדבק וכי אפשר לב"י לעלות לשמים להדבק בשמינה, אותו שכתוב בו כי ה' א-לקיך אש אוכלה, וכתוב (דניאל ז) כורסיה שביבין דינור, וכתוב, נהר דינור נגד ונפק מן קדמוהי, ואתה אומר ובו תדבקו, אלא מתחילת ברייתו של עולם לא נתעסק הקב"ה אלא במטע תחילה, הה"ד (בראשית ז) ויטע ה' א-לקים גן בעדן אף אתם כשנכנסים לארץ לא תתעסקו אלא במטע תחילה

## להוציא בלעו מפיו

הה"ד כי תבואו אל הארץ [ונטעתם]

### ד) איך אפשר לאדם פשוט שישגי שיצטרפו אליו נשמות קדושות וגבוהות.

יש עיצה ע"י שיטפל במצוה שאפשרות קיומה יש רק עכשיו ולא בדורות הקדמונים, וזה מבואר באור החיים הקדוש פ' כי תבא על הפסוק והגר אשר בקרבך, (נזפוסים היסודיים נמלא צדק קטע פסוק ה' וענינו). וז"ל ואמרו והגר יתבאר ע"פ דבריהם ז"ל (וזהו ח"ג ר"י) שאמרו כי כשיגיע ליד אדם מצוה מאיתן מצות שאינם נוהגות תמיד, אותם הנשמות שכבר נסתלקו מהעולם והם חסרי מצוה זו באים וגרים עם העושה המצוה על זה הדרך קרובים לשכר ורחוקים מן ההפסד [פ' צעזעז צאים אליו וצעזעז ח"ו דבר לא טוב צורחים ממנו] כאמור באורך בדברי המקובלים ובגד בחינה זו אמר והגר אשר בקרבך, עכ"ל.

ובמה"ז אשר נתגלו כמה מצות שלא היה אפשרות לקיים, כגון מצות תכלת שנתעלם אחר חתימת התלמוד, וכעת נתגלה מחדש, אז אפשר להשיג נשמות קדושות שילוו אותו ע"י קיום מצוה זו, ובכללם רבן סבוראי והגאונים והראשונים והאחרונים והמקובלים ומיליוני בניי אשר לא זכו לקיים מצות תכלת. ויכולים לבא ליהודי פשוט שמקיים כעת מצותה זו וממילא יוצא שהוא מתקן נשמות קדושות ועליונות ע"י קיום המצוה. וזה בודאי זכות עצום ונורה שא"א לתאר כלל. ובפרט כשזכה שיבזז אותו עבור זה. והוא יקיים מה שנאמר לא יחוש מבני אדם המלעיגים עליו בעבודת הבורא. אז בודאי שכרו כפול מאוד שמקיים מצות הבורא במסירות נפש והוא מתקן ע"י נשמות קדושות מאוד ובודאי יזכה ע"י לסעייתא דשמיא מרובה.

(כתבנו דוגמא ויכול להיות הרבה מצות אשר לא היה באפשרות לקיים ורק עכשיו מקיימים וכן למשל כל חלקי מצות ישוב א"י ומצות התלויות בארץ, שלא היו יכולים לקיים בחו"ל, או שג"כ בא"י נתעלם חלק מחיוב קיומם, וכדומה סיבות מן הסיבות שגרמו התרשלות בזה.).

וחוץ מזה מתקן ע"י החטא של מצות אנשים מלומדה. שעיקר החטא הוא שמקיימים המצות רק בגלל שכך היו מורגלים, ולא מצד שכתוב בתורה.

אולם אם מקיים מצוה שלא היו מורגלים עד עכשיו, אז מגלה דעתו שקיום המצות הוא בגלל שכך כתוב בתורה. ולא רק מצד שהיה מורגלים עד עכשיו. וע"י נותן חיזוק ג"כ לכל שאר המצות שעושה. שזה לא רק מצד שמורגל בה אלא מצד שכך חייבה התורה.

### ה) אם מותר להלעיג על מצות שנתחדש אפשרות קיומה.

ומה שכתבנו שמצוה שמקיימים אותם אף שמלעיגים עליו הוא יותר גדול, אין זה נותן זכות להמלעיג, אדרבה, אסור להלעיג על מי שמקיים מצוה, אף שהמלעיג עצמו אין לו אפשרות לקיים אותה. ואף שהרבה בניי חושבים שמה שאסור להלעיג, זה רק על מצוה שהיו מורגלים עד עכשיו, אבל מי שמקיים מצוה שלא היו מורגלים עד עכשיו, מותר או מצוה להלעיג עליו, מ"מ בפשטות אין לחלק בזה.

וכן מה שנאמר (רמזים ה' תשובה פ"ג ה' י') מחטיאי רבים כיצד אחד שהחטיא בדבר גדול, כגון ירבעם בן נבט וצדוק וב"יסות, ואחד שהחטיא בדבר קל אפילו לבטל במצות עשה, וכן מה שנאמר פ"ד ה' א' כי"ד דברים המעכבים את התשובה וכו' ואלו הן א) המחטיא את הרבים ובכלל עון זה המעכב את הרבים מלעשות מצוה. וכן שם ה' ב' ג) והמלעיג על המצות, שכיון שנתבזזו בעיניו אינו רודף אחריהם ולא עושן ואם לא יעשה במה יזכה וכו' נראה שכולל ג"כ מצות שנתחדש אפשרות קיומן בזמן מן הזמנים, ואין זה יכול לומר אין לנו חיוב קיום התורה רק מה שראינו מרבתינו. חוץ אם יש לו טענה מוצדקת שבאמת עדיין המצב שאין אפשרות קיומן,

וכן מה שכתב הרמב"ם ה' יסודי התורה פ"ט ה' א' לפיכך אם יעמוד איש בין



## להוציא בלעו מפיו

מאומות העולם בין מישראל ויעשה אות או מופת ויאמר שה' שלחו להוסיף מצוה או לגרוע מצוה או לפרש במצוה מן המצוות פירוש שלא שמענו ממושה או שיאמר שאותן מצוות שנצטוו בהן ישראל אינן לעולם ולדורי דורות אלא מצוות לפי זמן היו הרי זה נביא שקר נראה פשוט שכולל ג"כ על מצוה שלא היה באפשרות קיומן עד זמן מן הזמנים ואח"כ נתחדש אפשרות קיומן, והנביא יאמר שהמצוה היה רק לפי שעה, וכן אם יאמר שהמצוה יתחדש רק בביאת המשיח, ועכשיו פטורים מלקיים, אף שבכללים הכתובים בתורה וגמרא אין בו תנאים שפוטרים אותן מלקיים לפני ביאת המשיח, הרי זה נביא שקר.

וכן החיוב לברר האמת בתורה כולל ג"כ מצוות שאפשרות קיומן נתחדש רק בזמן מן הזמנים, ולכן למדן אשר רוצה לחפש סברות רחוקות איך לפטור מקיום מצוה שנתחדש אפשרות קיומו בזמן מן הזמנים, ועושה מזה נגיעה בבירור הלכה וכל מטרתו הוא מגמתי להגיע להמסקנה שאין לשנות הנהגה הקודמת על אף שנראה שנתחדש אפשרות קיומו, הרי זה נקרא שלומד תורה שלא לאסוקי שמעתתיה אליבא דהלכתא.

וזאת למודעי, שאין לנו רוצים כאן לחייב שום דבר ח"ו כי אלו שאומרים כך, קיבלו כך מרבותיהם שלא להתחשב עם צירורים חדשים, וחדש חסור מן התורה בכל מקום, וכן צריך להמשיך תמיד על דרך היסוד אף שנשתנה המציאות וכך נאמר **אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הציאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים**, והוסיפו ג"כ שכל מי שמחדש דברים חדשים הוא בכלל הניאולוגן, ומותר לקרות אותו מין ואפיקורוס, וא"כ כיון שכך קיבלו מרבותיהם, אין עליהם שום טענה, ולפי שיטתן עושים מצוה גדולה כשלוהמים מלחמת מצוה כנגד כל המחדשים, וממילא יש מצוה גדולה להתחשב אתם ולא להכחיש אותם וללמוד מהם כל הדברים הטובים שיש בהם, ועי' ברמב"ן פ' שלח לך, שאם הורו צ"ד בשוגג שכל התורה נאמר רק לזמן ונפסק אח"כ, אפשר לחשוב בשוגג, וא"כ כ"ש אם צ"ד הורו שהתורה לפני ביאת המשיח כוללת רק המצוות אשר הורגלנו וקיבלנו מרבותינו, אבל המצוות שנתחדש אפשרות קיומן אח"כ אין צריך לקיים, הרי צ"ד זה שוגג גמור. וגם אפשר למדוך עליהם הלכה למעשה על דברים שלא נשתנה המציאות.

וכל מה שכתבנו כאן הוא רק לצרר אמונות התורה, שלא בכל פעם אפשר להקטמם על קיום התורה שאפשרותם היה מלומדס צדירות הקודמים ונתרחצ אח"כ.

ועל חטא הזה גלו עשרת השבטים, עי' גיטין פ"ח. **א"ל רב כהנא ורב אסי לרב כתיב ביה בהושע בן אלה ויעש הרע בעיני ה' רק לא כמלכי ישראל וכתיב עליו עלה שלמנאסר וגו' אמר להו אותן פרדסיאות שהושב ירבעם על הדרכים כדי שלא יעלו ישראל לרגל בא הושע וביטלן ואע"פ לא עלו ישראל לרגל, אמר הקב"ה אותן שנים שלא עלו ישראל לרגל ילכו בשבי.**

ולמדים מזה שאף שכבר כמה מאות שנים לא עלו לרגל, מ"מ לא נפטרו בטענה שלא היינו נוחגים עד עכשיו.

הנה אמת נכון הדבר שיש בזה נסיון קשה מאוד, וכבר אמרו חז"ל שלמה התורה מחייבת מצוות שאינן תלויות בארץ ג"כ בחז"ל אף שעיקר קיום התורה בארץ, כדי שלא יהיו חדשים כשיבאו לארץ, עי' רש"י על הפסוק **ושמתם את דברי, וא"כ רואים שהתורה התחשבה בקושי הדבר לחדש לאדם התנהגות חדשה שלא היה מורגל עד עכשו, אולם אין זה פוטר את האדם מלקיים מצוה שלא היה מורגל עד עכשיו, שכונת חז"ל הוא שאילו כללות התורה היה נהוג רק בא"י היה מאוד קשה לחדש כל כללות התורה כשיגיעו לארץ, אולם כשכללות התורה כבר היו נוהגים בחז"ל ורק ניתוספו מצוות כשמגיעים לארץ, זה יש אפשרות לחדש, ולכן ג"כ שאר מצוות אשר לא היה אפשרות קיומן, ונתחדש אפשרות קיומן, צריך להשתדל לקיים, ועכ"פ מי שמאיה סיבה לא מקיים אותו, אם זה סיבה מוצדקת או אינו מוצדקת, מ"מ לא ילעג על השני שמקיים אותו.**

וענין זה תלוי באדם איך חושב בשעת שעדיין אין לו אפשרות לקיים, אם אומר ברוך שפטרני או אומר מתי אבא לידי ואקיימנה, שאם אומר ברוך שפטרני, אז אף כשיבא אפשרות לזה, יחפש כל מיני סברות לפטור, אולי אין כאן בירור גמור, לא ראינו כך

## להוציא בלעו מפיו

מרבתינו, יצא קילקול מזה וכו' וכו', ואם אומר כל ימי הייתי מצטער על הפסוק הזה מתי יבא לידי ואקיימנה, אז כשיבא לידו, אפילו כשלא יהא מאה אחוז, ירדוף אחר זה. ובזה אפשר לבדוק פנימיות האדם איך חשובים אצלו קיום מצות התורה.

### ו) מצות העמדת מלך אם זה שייך לפני ביאת המשיח.

נראה ששייך זה ג"כ חיוב העמדת מלך לפני ביאת המשיח, דהרי מפורש ברמב"ם שא"צ ביאת המשיח בשביל זה שהרי כתב בסוף מלכים, ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגע בתורה ועוסק במצות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבועל פה ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמת ה' הרי זה בחזקת משיח, אם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל, הרי זה משיח בודאי.

ולכאורה קשה אם נאמר שאסור לציבור להעמיד מלך לפני ביאת המשיח, וכל דין חזרת מלכות הוא אך ורק דין במשיח, אי"כ אדם הזה שהרמב"ם מדבר עליו, איך נעשה למלך, הרי אפילו דין של חזקת משיח הוא רק אחר שכבר עשה מלחמות, וכבר כפה כל ישראל לילך בה, אבל כדי לעשות זה צריך להיות מלך, ואיך נעשה מלך, ומי עשה אותו למלך, ואיך יתחיל לעשות מלחמות, הרי אפילו חזקת משיח אינו, אלא ודאי שדין העמדת מלך אינו דין במשיח, אלא כל שיש ציבור מתאסף בא"י, ויש להם יכולת להעמיד צבא, יש להם חיוב להעמיד מלך מדין החזקת הציבור והדין שלו הוא שילחום מלחמת ה' ויש לו רשות לכופ לקיים מצות, ואין לזה שום שייכות עם דין של משיח, וממילא יכול להיות שיש כמה מלכים כאלו וכולם אין להם דין משיח רק סתם מלך, ובזה קאמר הרמב"ם שאם אותו מלך כף כל ישראל ולחם וכו' אז מקודם הוא בחזקת משיח ואח"כ ודאי משיח, אבל בודאי מוכרח ברמב"ם שעצם העמדת מלך אין לו שום שייכות עם דין של משיח.

וכ"כ מפורש ברמב"ם פ"ה מהל' גזילה הל' י"א אבל שפסקו המלך ואמר שיקח שליש או רביע או דבר קצוב והעמיד מוכס ישראל לגבות חלק זה למלך ונודע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף כלום על מה שגזר המלך אינו בחזקת גזלן לפי שדין המלך דין הוא ולא עוד אלא שהוא עובר המבריח ממכס זה מפני שהוא גוזל מתנת המלך בין שהיה המלך עכו"ם בין שהיה המלך ישראל הובא בשו"ע חו"מ ס' שס"ט סע' ח' (והשו"ע לא איירי בזמן משיח).

### ז) הקילקול והתיקון שנעשה ע"י התנגדות לחדש ולמלכות לפני משיח

אולם הרבה חשבו שדין מלך ומלחמות שייך רק במשיח אפילו יהא מלך שומר תורה ומצות, והחרימו כל מי שחושב אחרת, ורצו להביא ראייה מן הרמב"ם הזה בעצמו, אולם יש כאן טעות גמור שברמב"ם כתוב כמו שכתבנו, וממילא לפי הנהגותם שרדפו כל מי שחושב אחרת, לא היה כלל אפשרות ליהודים שומר תורה ומצות להעמיד מדינה ע"פ תורה, שהרי מה שפסלו המושג של מדינה הוא לא מצד שאינו מתנהג ע"פ תורה אלא מצד שיש כאן הנהגה חדשה שלא היה מורגלים, וחפשו סברות שמצוה זו פטורים עד ביאת המשיח, (ידוע שהעמידו ענין של ג' שזעות של הוזכר ברמב"ם וס"ע צ"ח הכותרת ומלות יסוד ח"י שהוזכר בכל הראשונים ונפסק ברמב"ם וס"ע ששי"ך ג"כ צ"ח) כתבו שאינו נהוג וכבר הארכתי בקונטרס חשיבות ארץ חמדה מהדורה שניה של שייך כלל היום ג' שזעות) וממילא יהודי שומר תורה ומצות שהיה רוצה להעמיד מדינה, היה מוכרח לסלק רעיונו, שהרי בתור שומר תורה ומצות אינו יכול ללכת נגד ת"ח שמחרימים אותו, (והיה מעשה כזה לפני יותר ממאה שנים ע"י הגאון ר' עקיבא יוסף שלזינגר ז"ל)

וממילא לפי הנהגה זו כשהבורא עולם רצה להעמיד ממשלה לפני ביאת המשיח, כדי להסיר החילול ה' שהגוים לא יאמרו שאין הקב"ה יכול לעזור לעמו ולארצו, (ע' באריכות בס"ק ח) לא היה יכול רק לקחת אדם שמצפץ על התורה, שאינו נתפעל מחרם

## להוציא בלעו מפיו

שיחרימו אותו. ואח"כ צועקים יש כאן ראש ממשלה חוטא ומחטיא, אולם שואלים את שומרי תורה ומצות, מה אתה רוצה, ראש ממשלה חרדי, הרי אתה בעצמך היית זורק אותו...

ויוצא לפי, שהנהגה זו גופא, שמתנגדים לכל רעיון חדש, לכל מצוה שנתחדש אפשרות קיומו, הוא הוא שגרם, שהמלכות בא"י לפני ביאת המשיח יעשה ע"י יהודים שאינן שומרי תורה, וכשתצדק צהסטוריא, תראה שאותן ת"ם שהתנגדו להקמת מלכות על פי מורה לפני ביאת המשיח, הם הם דרך ג"כ להתנגד לכל רעיון חדש, מלד שהוא חדש. ואמרו שאין לנו מצות אלא מה שקבלנו מרבותינו, אף שלא היה להם טענה מוצדקת לפסול את הרעיון, והמלכות הזה הוא גופא התיקון לחטאים של יהדות החרדית, שע"י שצועקים על החילונים שאינן שומרי תו"מ, או ציבור אחר שמזלזלים במקצת מצות, ופוסלים אותם בכללותם, שאינן מחשיבים אפילו הדברים הטובים שיש בהם, (דהיינו אם פוסלים פעולתם שאינן נכונים זה נכון אבל למעשה פוסלים הכל אפילו דברים טובים, למשל אפילו כשילכו ויצילו יהודים מן האויבים יחפשו סברות לפסול המעשה) ואח"כ ישפטו את השופטים על שהם גופא ממאנים במקצת מצות, ויוכרחו ע"י לסלק טענתם שטענו על האחרים, כמו שנתבאר במלבי"ם הנ"ל (סי"ק ג) וע"י זה יהא ביוש זה יהא הכפרה לכל החטאים וזה הוא תיקון הבריאה וזה יסוד של גאולת בעיתה, שנזכה לזה בקרוב בב"א.

ולא כתבנו כאן גאולת אחישנה, כי לזה יש תנאי שצריך לחזור בתשובה ג"כ על דברים שנתחדש אפשרות קיומן בזמן מן הזמנים, וכן צריך לחזור בתשובה ג"כ על עבירות שנכשל כל הציבור, אולם אם אומרים שדברים שנתחדש אפשרות קיומן ממתנינים עד ביאת המשיח, ומשיח מחכה עד שיחזרו בתשובה, א"כ יש כאן תרתי דסתרי, וממילא יש רק אפשרות בגאולת בעיתה, שאינו תלוי בתשובה.

וכן בחטאים שנכשל כל הציבור, אם יש הנחה שלא שייך שכל כלל ישראל בכמה דורות נכשל בחטא, ואם בא אחד להוכיח בראיות שכל כלל ישראל נכשל באיזה חטא, אומרים לו שזה גופא שכל כלל ישראל עושה כן היא כבר ראייה מספקת שאין זה חטא, ולא שייך להוכיח היפוך זה, א"כ אין כאן כלל אפשרות תשובה על חטא זה, ועל חטא זה לא מהני ג"כ מלך שגזרותיו קשין כהמן, שעל זה אמרו חז"ל שבני ישראל חוזרין בתשובה, (כמדומני שכבר עברנו זה) שענין תשובה שייך רק אם מתקדם בדיקת המעשים, אבל אם עושים הנחה שדבר שכל כלל ישראל עושה אין מה לבדוק ולא שייך שם טעות, א"כ לא שייך תשובה על זה. ורק משיח עצמו של גאולת בעיתה שייך לתקן זה.

וישכן שגם צוה יהיו צ"ח שיעשו צעיות, ויאמרו הרי החטא הכי גדול הוא לומר שכל כלל ישראל חטא בזה חטא, כי לא יתכן דבר כזה, והרי אחד מסימני משיח הוא שמהזיר כלל ישראל בתשובה, וא"כ הוא צודק לר"ך להיות אדם שאינו צעל חטא, וממילא אם הוא יטעון בזה חטא שכל כלל ישראל נכשל, הרי טענה זו גופא חטא גדול וע"כ שאין זה משיח.

וכן ראיתי בקונטרס מעייני היסועה מאת הרב משה בן נחום קלנלין צויגן, משנת תרי"ט, ע"פ קבלת המחבר, מאביו המנוח נ"ע, שקיבל מהגאון רבינו אליהו מוילנא, ז"ל על עת קץ, שגם אחר שיצא משיח יהיו כת אחת שנאחזים כקדושי עליון והם יעשו נרות גדולות למשיח

וז"ל הקונטרס בעמוד 13 (מלאכי ג' י"ח) ושבבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד א-לקים לאשר לא עבדו, כי הגה היום בוער כתנור, והיו כל זדים וכל עשי רשעה בקש ולהט אותם היום הבא אמר ה' צב-קות אשר לא יעזוב להם שורש וענף: וזרחה לבם יראה שמי שמש צדקה ומרפה בכנפיה, והסמך פסוקים אלו לתוכחות הכהנים ללמדנו שמדת חסידות הסקר אשר התחילה מאלושיש הכהן הגדול שלמדו מהכותים, תהיה מתלקחת בישראל עד צוה יום הבא משפט השמש, כי ימלא בישראל כת אחת מתדמין ליראי ה' וקדושי עליון, והמה רשעים גמורים ולא יקבלו משפטן לא במדבר העמים ולא במלחמת גוג, כי יאמר הגרים וקלט מישראל והיה כלדיק כרשע, עד שיספוט ה' אותם, ע"י צנינת השמש, וידעו כי רשעים היו ולא צדיקים, ומה יהיה משפטן, יותר קשה מהמרדין כי קטני רשעי

## להוציא בלעו מפיו

ישראל יהיו וצני הכבושים יאצדו דכתיב, אשר לא יעזב להם שרש וענף הוה, מדה כנגד מדה, הם רדפו לתלמידי חכמים והשפילו את התורה ולומדיה עד עפר, ועקרו שרשם לכן לא יעזב להם שרש וענף, ודע שהכח הזה ירדפו לתלמידי חכמים אף צבא הגואל ועליהם התנבא צפניה, ג' י"א ביום ההוא פירושו כשיצוא היום צער כתנור לא תבושי וגו' כי אז אסיר מקרבך עליי גאותך ולא תוסיפו לגבתה עוד בהר קדשי: והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה' הם אלו שהיו שפלים ונצוים והדור מאסו בהם כי חכמת סופרים תסרה. עכ"ל

חולם הקצ"ה כבר יטפל בצעיה זו.

אולם אח"כ אם משנים הדיעה בשני דברים אלו, ומוכנים לשנות המעשה בדברים שנתחדש אפשרות קיומן, וכן מוכנים לבדוק ג"כ מעשים אף שעושים כן כל כלל ישראל אז אח"כ שייך גאולת אחישנה, ובפרט עכשיו שכפי הנראה אנו קרוב לסוף תהליכי גאולת בעיתה, אז ברגע האחרון אפשר לתפוס קצת הקדמה של גאולת אחישנה.

### ח) בענין חילול ה' והיפוכו בהקמת המדינה

אחר העיון ובדיקה בספרים וסופרים והשקפות שנאמרו בענין הציונות שהוא קשה כקריעת ים סוף ויש בזה סתירות ובלבולים עד אין סוף.

אשר מזה יוצאים טעויות גדולות משני הצדדים, וצריך להאיר קצת בענין. ואף שכבר כתבתי כמה ספרים על זה. מ"מ יש להוסיף עוד דברים.

הנה העמדת מדינת ישראל שהוכרז בראשה שעושים מדינה יהודית ומטרת הראש היה כדי לעקור התורה.

ויש בהעמדת מדינה זו מצד אחד חילול ה' גדול ומצד שני הסרת חילול ה' גדול. וממילא הוכרח להיות מחלוקת גדולה בין הגדולים על הקמת המדינה. אלו שראו יותר עשית החילול ה' ואלו ראו יותר הסרת חילול ה'.

וביאור שני החילול ה', אחד שנעשה ואחד שהוסר, הם כך:

החילול ה' שנעשה, שעושים מדינה ומכריזים שא"צ לשמור התורה. וקוראים לזה "ישראל" וזה היפוך התורה שעיקר עם ישראל לשמירת התורה. וכן העבירו אלפים ורבבות מאחינו בני"י לשמד ר"ל.

החילול ה' שהוסר, הוא מה שנאמר ביחזקאל. (ל"ו כ')

ויבואו אל הגויים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלו ומארכו יצאו וכתב רש"י: השפילו את כבודי ומהו החילול, באמרו אויביהם עליהם עם ה' אלו ומארכו יצאו ולא היה יכולת בידו להציל את עמו ואת ארצו.

והמשך הפסוקים הוא ואחמול על שם קדשי אשר חיללוהו בית ישראל בגויים. אשר באו שמה. לכן אמור לבית ישראל כה אמר ה' א-לקים לא למענכם אני עושה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חיללתם בגויים אשר באתם שם.

וביאור הדבר, שהגוי כשרואה שישראל בגלות, אף שהסיבה הוא בגלל חטא ישראל אולם הגוי תולה זה שהקב"ה אינו יכול להציל עמו וארצו, וכן נאמר (דברים ל"ג כ"ו) לולי כעס אויב אגור פן ינכרו צרימו פן יאמרו ידינו רמה ולא ה' פעל כל זאת.

וא"כ יוצא שהקמת המדינה היה הסרת חילול ה' הזה שכבר הגויים לא יכולים לטעון שהקב"ה אין בכוחו להציל עמו וארצו, וכלפי טענה זו של הגוי אין חילוק אם יש כאן ממשלה חרדית או חילונית.

ונראה שיש להביא עוד ראיה על חשיבות הגדולה של הסרת חילול ה' שהגויים לא יאמרו שאין ביד הקב"ה להביא עם ישראל לא"י. ושכלפי ענין זה לא משנה אם ישראל שומרים התורה או לא

שהרי בחטא העגל היו כל כלל ישראל חייבים כליה כמבואר במקרא, (שמות ל"ג י') ועתה

## להוציא בלעו מפיו

הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול אלמא שבשביל חקב"ה יותר נוח להרוג כלל ישראל מלהחזיקן אחר חטא העגל. ובכל זאת הצליח משה רבינו להציל אותם בתפילתו. ועיקר התפילה היה א' מצד ברית אבותינו אברהם יצחק ויעקב, שנית: שהגויים לא יאמרו שאין כח ביד ה' להצילן ולהביאם אל הארץ כמו שנאמר (שמות ל"ג י"ג) למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם וגו'.

(דברים ט' כ"ח) פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי יכולת ה' להביאם אל הארץ אשר דבר להם ומשנאתו אותם הוציאם להמיתם במדבר והם עמך ונחלתך וגו' וכן בחטא מרגלים שלא היה יכול לבקש בזכות האבות. כמו שכתב הרמב"ן (נמדר י"ד י"ג) משום שמרדו באבותם ולא היו חפצים במתנה שלהם ע"ש, מ"מ ביקש מטעם שהגויים לא יאמרו שאין כח ביד ה' להביאם אל הארץ כמו שנא' (נמדר י"א י"ג) ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים כי העלית וגו' יאמרו הגויים אשר שמעו את שמעך לאמר מבילתי יכולת ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישחטם במדבר. ויאמר ה' סלחתי כדברך ע' רש"י בשביל מה שאמרת שיאמרו מבילתי יכולת ה'.

וכן לפני בואם לארץ היו חייבים כליה ורק בגלל שלא יתחלל שמו בגויים הביאם לא"י כמו שנא' (יחזקאל כ' כ"א) וימרו בני הכנים בחקתי לא הלכו ואת משפטי לא שמרו לעשות אותם אשר יעשה אותם באדם וחי בהם את שבתותי חיללו, ואמר לשפך חמתי עליהם לבלות אפי בהם במדבר: והשיבותי את ידי ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגויים אשר הוצאתי אותם לעיניהם.

וא"כ רואים, דור שהגיע למצב שחייבים כליה. מ"מ מהני הטענה שהגויים לא יאמרו שאין כח ביד ה' לעזור, שהקב"ה עוזר ומביאם לארץ למען שמו שלא יתחלל בגויים,

ואף שבכל זאת צריך ג"כ זכות עצמי ליכנס לארץ ע' ברכות מ"ח: שכל שלא אמר ברית ותורה בברכת המזון לא יצא ידי חובתו וע"ש משום שנכנסו לא"י בזכות הברית מילה והתורה וע' רמב"ן שופטים י"ט ח', מ"מ בגאולת בעתה שעיקר הגאולה בגלל כבוד שמו שלא יתחלל בגויים, אז חלק הזכות שבא מצד ישראל סגי במילה כמבואר בפירוש המיוחס להרמב"ן על שיר השירים פ"ח מכח הפסוק (זכריה ט' י"א) גם את בדם בריתך שילחתי אסיריך מבור אין מים בו.

וזה מה שקרה בדור הזה. ואף שנעשה בצורה של חילול ה' גדול. שלא זכו בני ישראל לכנס בצורה הגונה, מ"מ אם לא היה מכניסים לארץ היה החילול ה' יותר גדול.

ויתכן ג"כ שבשעת השואה ר"ל שהכריז הצורר ימ"ש שרצונו להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים. ובאמת הצליח על שליש של עם ישראל. שהיה כאן גזירה יותר גדולה ממה שעשה והיה מצב מה שנאמר בתורה אמרתי אפאיהם אשבייתה מאנוש זכרם לולי כעס אויב אגור פן ינכרו צרימו פן יאמרו ידינו רמה ולא ה' פעל כל זאת רק הקב"ה הציל עמו כדי שהגויים לא יאמרו שאין בכוחו לעזור, וראייה לזה שאילו לא היה עוזר היו הגויים אומרים זה, שהרי אפילו הרבה יהודים אמרו ע"י השואה איה א-לקינו. וא"כ כ"ש הגויים, וכן ידוע ומפורסם שכל הגויים כמעט השפילו עם ישראל עד עפר ואמרו שהאליל שלהם הוא המשיח וכלל ישראל שאין להם עוד תקוה ומוכרחים לישאר תמיד בגלות, ואח"כ כשראו הצלחת עם ישראל, נשתנה קצת דעתם רק שחשבו שעכ"פ ירושלים שייך לכל האומות, וכשכבשו ירושלים בששת הימים ראו שעם ישראל שולט גם על ירושלים ועכשיו רוצים לבטל זה אולם עוד מעט יראה הקב"ה לכל העולם שעם ישראל שולטים לגמרי על ירושלים והכל למען כבוד שמו שהגויים ידעו שה' הוא הא-לקים,

ואין לזלזל בענין הכרת הגויים שכל התורה והנ"ך מלאה מזה, וכ"ש שעם ישראל יכיר כי ה' הוא א-לקים וזה סיבה כבר שה' יעזור.

וע"ע יחזקאל (ל"ט כ"ה) לכן כה אמר ה' א-לקים, עתה אשיב את (שבית) [שכות]

**להוציא בלעו מפיו**

יעקב ורחמתי כל בית ישראל וקנאתי לשם קדשי: וָנָשׂוּ אֶת כָּל כְּלִימָתָם וְאֵת כָּל מַעֲלָם אֲשֶׁר מַעֲלוּ בִי, בִּשְׂכַתָּם עַל אֲדַמָּתָם וְאִין מַחֲרִיד, בְּשׁוֹבְבֵי אוֹתָם מִן הָעַמִּים וּקְבַצְתִּי אוֹתָם מֵאַרְצוֹת אִיבִיָּהֶם וּנְקַדְשֹׁתִי בָם לְעִינֵי גוֹיִם רַבִּים: וְדַבְרִים בְּרוּרִים שִׁלְפַעְמִים רַק עֵינֵי יִשׁוּעָה ה' לַעַם יִשְׂרָאֵל בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל יִכּוֹל לְהַגְלוֹת חֲטָאֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹלָה, שֶׁאֵם כָּלֵל יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ חֹזֵר בְּתִשְׁבּוּבָה עֵינֵי יִסּוּרִים וּגְלוֹת, כִּי הֵם יֹאמְרוּ שְׁחִיסוּרִים בָּאִים מִשׁוּם שֶׁהִקְבִּ"ה אֵינוֹ יִכּוֹל לַעְזוֹר, אִזְּ הִקְבִּ"ה עֹזֵר לֵהֵם בְּנִיסִים גְּלוּיִם וְאִזְּ רוֹאִים שֶׁהִקְבִּ"ה יִכּוֹל לַעְזוֹר וְאִזְּ יִבְיִנוּ שְׁמָה שֶׁלֹּא עֹזֵר מְקוֹדֵם הִיָּה מִשׁוּם הַחֲטָא.

ואף שאנו עדיין לא בסוף מ"מ יש התחלה.

ונאמר (יחזקאל ט"ז כ"ט) כי כה אמר ה' א-לקים ועשית אותך כאשר עשית אשר בזית אלה לחפר ברית.

וזכרתי אני את בריתי אותך בימי נעורריך והקימותי לך ברית עולם. וזכרת את דרכיך ונכלמת בקחתך את אחותיך הגדלות ממך אל הקטנות ממך ונתת אתהן לך לבנות ולא מבריתך. והקימתי אני את בריתי אתך וידעת כי אני ה' . למען תזכרי ובשת ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני כלמתך בְּכַפְרִי לך לכל אשר עשית נאם א' א-לֹהִים.

וע' ברכות י"ב: ואמר רבה בר חנינא סבא משמיה דרב כל העושה דבר עבירה ומתביש בו, מוחלים לו כל עונותיו, שנאמר למען תזכרי ובשת ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני כלמתך בכפרי לך לכל אשר עשית נאם א' א-לקים. דילמא ציבור שאני, אלמא שזה אחד מהנהגותיו של הקב"ה שעוזר לכלל ישראל ומכניסן לא"י כדי שידעו שאף שהם חטאו ועברו על הברית, הקב"ה עושה בהיפוך ועוזר להם וממילא יתביישו מזה, ויכירו חטאם וביוש הזה מכפר עונותם.

נגמר בעה"ת כ"ו אלול תשנ"ד פה ערד ת"ו

וַיִּקְרָא יְהוָה אֶת־שְׁמִי עֹזֶר־אֱלֹהִים׃ <sup>א</sup>וַיִּזְכֹּרֶתְךָ  
אֶת־דְּרֹכֶיךָ וְנִבְלַמְתָּ בְּקִחְתְּךָ אֶת־  
אֲחֻזְתְּךָ הַגְּדֹלוֹת מִמֶּךָ אֶל־הַקְּטָנוֹת  
מִמֶּךָ וְנָתַתִּי אֶתְּהֶן לָךְ לְבָנוֹת וְלֹא  
מִבְרִיתְךָ׃ <sup>ב</sup>וַיִּקְרָא יְהוָה אֶת־שְׁמִי עֹזֶר־אֱלֹהִים  
אֶתְךָ וַיֵּדַעַת פִּי־אֲנִי יְיָ וְהָיָה׃ <sup>ג</sup>לְמַעַן  
תִּזְכְּרִי וְבִשְׁתִּי וְלֹא יִהְיֶה־לְךָ עוֹד פֶּתַח־חַיִּים

אֶת־הַמִּסֵּבָה וְהַדְּבָרִים  
 הַזֵּה אֶת־חֲמִשָּׁה וְהַתְּכַנְעוּ  
 בְּקִרְבֵּיכֶם יְהִי קִדְּוֹ  
 דְּבִרְכּוֹ מִלֵּיד עַם  
 דְּעִלְמוֹ מִיָּד וּמִסִּדְּרָה  
 יִהְיֶה לֵּךְ לְאַשְׁתַּמְעָא  
 וְאַתָּה לֹא עֲבִידָהּ יְהִי  
 אֲרִי־תָא מִן וְאַנְשִׁים  
 אֲנִי יְהִי קִי־יָא עֲקֹד  
 וְהִידְעֵן אֲרִי אֲנִי וְיִי  
 מִן בְּרִיל רַחֲמֵךְ בְּרִין  
 וְהַתְּכַנְעִין וְלֹא יְהִי לֵךְ  
 עוֹד לְאַתְּבָרְכָא בְּמִלֵּי  
 ת"א לְיִמֵּי אֶתֶר . מִן סִדְרָה אֶתֶר  
 סִדְרָה וְכֵן בְּרִין אֶתֶר

רצ"ו

**מהר"י קרא**  
 אותה ביטוי נעזרתי בהיותך במצרים; והקטומתי לך ברית עולם –  
 וקטומתי עמך ברית שלא להפוך ברית אתכם לעולם: (סא) אלא  
 הקטנת מנח. (מח') [מת]כן הקטנת מנח, ודומה לו ג' ג' ו  
 לבבתי אל כפים, שפת' כס' כפים; ונתתי אתהן לך לבנות ולא  
 בנותיך, ולא חמסת ששכמך ברותי; אבל אני איני כסוך  
 שחמרת את בריתי. אלא והקטומתי [אנני] את בריתי אתך;  
 (סב) מתן חסורי ובשת, ושנולדו ארבע בנות; וכלם חסורי בשת (א'  
 ואח) בריתי אלא והקטומתי אני את בריתי; הוא כסוך מנחין (א' )

נעוריו: (סא) וזכרה, כשמיני לך את דרכך הרעים  
והכלמת מפני על שמואל לי רעה ואני גומלך טובה:  
בחקתך את אחותיך, כשחבבני ליום את האחות  
אשר ציביתך הקטנות והגדולות: לבנות, לפשוטות וז'  
מאעבדים לך כמו סדום וננותיה ופסרכה: ולא  
מביריך, ולא ממזמר לך הבירות אשר ברתני, אחד אלה  
בשמי ודברתי, ואחד שומר את ידעתי ודברתי:

תחומה ולא מבדילת לא מפרטותיו שכן דרך נתיים לאברהם אבינו וזה ה"ל קרוב לנ"ל שכן קורין  
עתה לקרבות (מפרטותיו) א"ל ב"ל ארבע (קורבנות) קורין על דבר שיש לו לאדם מנחת אבותיו: (סג) למען הושרי.

פנקס שי

(סג) וקיימתי אתי את צדיקתי אחד . אלהך כדעת ובלמעלה איתך : (סג) לנא  
אשר עשית . כתיבו בלא נקודת . כחל נרוב ספרים בלי :

[illegible]

מצודת ציון.  
(סא) לזנות. ר"ל לכפרים הנכנעים אל המצור.

[illegible]

## בענין ס' ריבוא ברשות הרבים

### בענין ס' רבוא ברה"ר

יש לי חידוש לומר בענין השיטה שצריך ס' ריבוא. הנה הרמב"ן פ"ה בעירובין וכן הרבה ראשונים הקשו דמאיפה יש לזה מקור בגמרא שצריך ס' ריבוא. והגמ' מחפשת דברים שהם כרמלית, ולמה לא קאמרינן רחוב שאין בה ס' ריבוא, ועוד כאילו קושיות חזקות שכמעט שאין תשובה ברורה על זה כשתעיין,

הנה הקושיה עצומה, וצריך לדעת מהיכא בא דבר כזה.

הנה הביאו שיש ראייה מן הגאונים. והבה"ג ויש כלל שכל דבריהם דברי קבלה ולכן יש מקום לומר שאין להרהר אחר זה

וזה בתשובת חמדה גנוזה ס' ע' בשם שר שלום גאון. אולם נראה שאין ראייה ונעתיק דבריו.

מדינות ועיירות שאין בהם שישים רבוא או יש בהם שישים ריבוא ויש בהם חומה ודלתותיהן נעולות בלילה אין נעשות רשות הרבים ואין חייבים עליהם כרת וסקילא מאי טעמה דבעינן כדגלי מדבר שלא היה עליהם גדר אבל יש עליהן גדר אפילו היתה כירושלים שהיה בה אלף אלפים אין נעשית כרשות הרבים דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אלמלא ירושלים דלתותיה נעולות בלילה חייבים עליה משום רשות הרבים אלא הרי היא כרמלית. עכ"ל.

הנה למדו כאן, שרב שר שלום קאמר שני דברים שאין בהם רשות הרבים: א) אין בו שישים ריבוא אף שאין חומה.

ב) יש בהם שישים ריבוא רק שיש חומה.

אולם יש קושיה גדולה על זה. הרי רב שר שלום גאון קאמר על שני הדברים רק פעם אחד שאינו רשות הרבים. ובעיקר כשקאמר הנתנית טעם. קאמר טעמא דבעינן כדגלי מדבר שלא היה גדר עליהן. וקשה למה לא קאמר נתנית טעם לדין הראשון שכשאין בה ס"ר לא היה רשה"ר משום שבמדבר היה ס"ר, ומשמע שנתנית טעם דקאמר משום שדבעינן דומיא דדגלי מדבר שלא היה שם גדר. הוא בא לפרש על כל מה שאמר מקודם, דהיינו ג"כ על שאין בו ס"ר. הוה טעמא משום שיש גדר. וא"כ קאמר רק דין אחד דהיינו בין שאין ס"ר ובין כשיש ס"ר. אם יש עליהם גדר אינו רשה"ר אבל אם אין גדר. אז בין כשיש ס"ר ובין כשאין ס"ר הוה רשות הרבים.

וכי תימא א"כ למה בא כאן לאמר שני הציורים. ומה לו להזכיר כלל ענין של ס"ר.

הנה נראה מן התשובה דקאמר אפילו יש בו אלף אלפים כירושלים מהני חומה. שהיה כאן שואל שטעה בדין זה וחשב שכשיש הרבה אנשים לא מהני חומה. ומשי"ה קאמר זה לאפוקי השואל.

ואולי סברת השואל, שהיה סבור שבמדבר היו ענני הכבוד. וחשב השואל שענני הכבוד נחשבים כחומה. (כמו שראיתי ג"כ היום כמה גדולים שחשבו כך.) והוקשה לו, דא"כ למה הוה רשות הרבים. והיה מתרץ משום דכשיש ס"ר. לא מהני חומה. וכל ענין חומה הוא רק בפחות, ועכשיו בא רב שר שלום גאון לומר, שאין זה אמת. דענני הכבוד לא הוה חומה. ומשי"ה הוא רשה"ר אבל כשיש בו חומה אינו כדגלי מדבר. ולא הוה רשה"ר. ומשי"ה הזכיר בתשובה שבין כשאין בו ס"ר מהני חומה. ובין כשיש בו ס"ר מהני חומה. מ"ט דבעינן דומיא דרגלי מדבר שלא היה בו חומה. ומשי"ה כתב בתורת הפלגא אפילו אלף אלפים מהני חומה. לאפוקי סברת השואל.

הנה בתשובת הגאונים שערי תשובה ס' ר"ט העתיק לשון שר שלום ז"ל נספריס שלנו כתוב לשון שר שלום ז"ל נמשזה לפני זה נסוף. והוא טעות המעתיק. והוא סיך לתשובה ר"ט ושם כתב מילה יותר. והלכתא מדינות ועיירות שאין בהם שישים ריבוא ואפילו יש בהם שישים ריבוא ויש עליהם חומה וכו' כמו לעיל אולם בסוף התשובה הוא מקוצר. וכנראה שעיקר הלשון הוא

## בענין ס' ריבוא ברשות הרבים

בחמדה גנוזה. ושערי תשובה הוא רק קיצור והעתק.

הנה סיגנון הלשון בחמדה גנוזה הולך יותר קל לפי פירושינו ובשערי תשובה הוא קצת יותר דוחק אף שג"כ שם נכנס. אולם כיון שאין זה המקורי, נלמד מן המקורי. (ואדרבה כיון שיש כאן האיננו מקורי. יכול להיות שהראשונים ז"ל ראו רק האיננו מקורי. ומשי"ה למדו זה משום דבעינן ס"ר, אולם מן המקורי יותר משמע כמו שכתבנו. וא"כ יוצא שכל ענין של ס"ר הוא טעות מעיקרי. וכל הראשונים שכתבו ס"ר הוא השתלשלות טעות זה.

וכן היה מקום לטעות בהלכות פסוקות ס' ע' שכתב זה בשם רב עמרם גאון, ובר"ע גאון בגאוניקה בפנים שנתגלה עכשיו לא כתוב כלום. (ולפי דברינו בביאור רב שלום גאון נחא. שרב עמרם היה קרוב מאוד אחרי רב שר שלום גאון, כי רק רב נטרונאי גאון מפסק ביניהם, ורב עמרם מביא הרבה תשובות בסדר שלו בשם רב צדוק גאון שהיה לפני רב שר שלום. וא"כ איך לא כתב ר"ע בשם רב שלום גאון דבעי ס"ר והשמיט תנאי זה. אולם לפי מה שכתבנו נחא שרב שלום גאון לא אמר זה מעולם.

וא"כ נחא דעת הראשונים, שכתבו ס"ר שהראשונים חשבו, מכיון דאמרין על הגאונים שכל דבריהם דברי קבלה. א"כ חשבו שכך קיבלו מן האמוראים, אולם האמת שהגאונים לא אמרו זה אף פעם.

הנה בהלכות פסוקות ס' ע' הובא כל הלכות ציצית בשם ר"ע גאון רק בקיצור כמו שהובא באריכות בתשו' גאוניקא מתחיל עמוד 326 והביא שם בהלכות פסוקות סוף של תשובה (2), תשובה (5), תשובה (6), תשובה (7), תשובה (9), תשובה (11), (12), (14), (15), (16), (17), (18), (19), ותשובה (20) היא התשובה לענין נפסק ציצית בטלית בשבת, רק שבתשובה בפנים ליכא ענין של ס"ר והלכות פסוקות הוסיפו.

וז"ל הגאוניקא, עמוד 336 מי שנפסקה לו ציצית בשבת בדרך אם כרמלית היא מתכסה בה עד שיבא לביתו ואינו חושש ואם רשות הרבים הי' יושב ומשמרה עד שתחשך דהלכ' כמר בר רב אשי דלישנא בתרא בסופיה דהקומץ עכ"ל.

ובהלכות פסוקות איתא וז"ל. מי שפסקה לו ציצית בדרך בשבת אם מקום שנפסקה ציצית רשות הרבים הוא מקום שיש שם שישים ריבוא בני אדם אסור לטלטלה. עד שתצא השבת ואם כרמלית היא מותר לטלטלה להיות אותו טלית עליו עד שיבוא לביתו וכל שכן בעיר המגופפת ומעורבת שהתר גמור הוא שכך אמרו חז"ל (מנחות ל:). רבינא הוה קא אזל בתריה דמר בר רב אשי בשבתא דריגלא איפסיק קרנא דחוטי לא אמר ליה מידי וכוליה שמעתיה וכן בלישנא בתראי קא אמרינן אמר ליה רבינא והא תרגמא רב בר שבא קמיה דרב בלאו דלא תסור אף רב אשי הכי נמי כרמלית דרבנן היא והלכה בכרמלית מותר שגדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה ומטלטל עד שיבא לביתו ושפיר דמי עכ"ל.

הנה החלכות פסוקות הוסיף הרבה דברים שלא כתובים בר"ע וכן משמע מיניה כאילו הדין כתוב בשני לשונות של מר בר רב אשי, ואינו כן שזה כתוב רק בל"ב דמר בר רב אשי, ובאמת בר"ע בפנים לא הובא רק ל"ב. וע"כ שכל זה הוספה של איזה תלמיד.

אולם ברמב"ן עירובים פ"ה הביא שג"כ בבה"ג וכ"כ כמה ראשונים שג"כ הבה"ג אולם בבה"ג שלפנינו ליתא (וכבר העירו בזה בבית אפרים ומשכנות יעקב שלא מצאו זה בבה"ג וכן ראיתי בהוצאה חדשה של הבה"ג דליתא.

ובספר רחובות העיר הביא שיש גירסא אחת של הבה"ג, בדפוס ברלין עמוד 131

אולם אפשר לומר, מכיון שרואים שג"כ כתבו כך בשם ר"ע גאון ובאמת ליתא שם א"כ אפשר לומר שכך הוסיפו ג"כ בבה"ג. ומשי"ה נחא שבאמת בבה"ג המקורי ליתא ומשי"ה בהרבה גירסאות ליתא. ועכ"פ קשה לבנות על זה שיש חילופי גירסאות.

הנה חיפשתי קצת בגרסאות. ובדפוס הידרסהיימר עמוד 265 כתוב שם וז"ל ואסור



## בענין ס' ריבוא ברשות הרבים

למשקל אבנים של בית הכסא מרשות הרבים בשבת אבל בכרמלית שארי והכין אמרו משמיה דרב יהודה ריש כלה דמנהר פקוד דבצרה ביממא רשות הרבים היא ובליילה כיון דאית להו חרסאה ככרמלית.

ובהגהות שם הביא באות 28, שבדפוס ברלין יש הוספה. וכן הובא בהעתקה בספר העתים אות ר"ט רה"ר דוכתא דדשין ליה שית מאה אלפין גברא ביומא כדגלי מדבר. עכ"ל.

(בצ"ג החדש הולדת מכוון ירושלים הוא בעמוד קס"ט)

הנה ידוע הוא שהבה"ג הוסיפו בה הרבה הוספות. והרי בדפוס הילדרסהיימר יש בו הרבה תשובות משר שלום גאון. רב עמרם גאון, רב צמח בן פלטוי גאון שכולם אחרי הבה"ג וע' בהקדמה שם. שהרבה כתבו בדברי הבה"ג מן הצד ואח"כ נכנס בתוכו. ושם כתב שבדפוס ברלין יש יותר הוספות. וא"כ שפיר אפשר לתלות שתלמיד כתבו

הנה בבה"ג בריש הלכות שבת ובריש הלכות עירובין כשמדבר על יסודי רשה"ר לא מזכיר כלל ענין של ס"ר. ורק כאן כשמביא פסק לענין אבני בית הכיסא בשם מר רב יהודה אלוף דנהר פקוד. ולמה הביא זה כדבר צדדי ולא בעיקר דינו.

וכן קשה למה בכל שאר הדפוסין נשמט זה ורק בדפוס ברלין נמצא.

ועכשיו כיון שנתברר לן ששלטו כאן ידים בתוך דברי ר"ע והוסיפו ענין של ס"ר שלא היה כתוב. אפשר לישב ג"כ הקושיות העצומות שיש בדברי הבה"ג. (א) למה יש גירסאות בבה"ג שיש נוסח של ס"ר ויש שאין בו נוסח זה.

(ב) כל הקושיות ששאל הרמב"ן בעירובין פרק ה' על הבה"ג שלא הוזכר בשום מקום בגמרא ענין של ס"ר.

(ג) בבה"ג גופא בהלי שבת בתחילה לא הוזכר ענין של ס"ר.

ולפי מה שכתבו שידים זרות שלטו ניחא הכל. שבאמת הבה"ג לא כתב מעולם שצריך ס"ר רק ידים שלטו בה.

ויש סברה פשוטה מכיון שנתברר לנו שהוסיפו בר"ע גאון מה שלא אמר. למה לא יוסיף זה בבה"ג. שמי שס"ל שמותר להוסיף בדברי ר"ע גאון מה שלא אמר מעולם. למה יאסור להוסיף בבה"ג מה שלא אמר מעולם ומאי אולמיה האי מהאי.

ונזדמן ליה להרמב"ן גירסא זו. ותמה עליו. אבל באמת לא כתב הבה"ג מעולם זה. ובודאי אילו היה להרמב"ן כמה גירסאות בבה"ג היה מישב את הבה"ג בדרך זה שמעולם לא אמרו, וא"כ אנו שיש לנו דברי הבה"ג שאין שם הגרסא, בודאי אפשר לומר כך

וכן כל הראשונים שכתבו ענין זה. יצא להם מן הבה"ג ששלטו בה ידים וחשבו שגם זה מן ההלכות שנאמר עליו שכל דבריו דברי קבלה, אולם הוא לא כתבו

וכן כל הראשונים שהביאו דבר זה העתיקו זה ממי שנזדמן לידו גירסא המשובשת של הבה"ג או שהתיקו דברי רש"י או ראשונים אחרים שנזדמן להם.

וא"כ ניחא השתא למה לא היה קשה לרש"י מאיפה המקור. מכיון שחשבו שכך דעת הבה"ג שכל דבריו דברי קבלה. ממילא סמך עליו, והבה"ג עצמו לא קשה מכיון שאף פעם לא אמר דבר כזה.

ומי שהוסיף זה בבה"ג וכן בר"ע גאון יתכן שהוא טעה בדברי רב שר שלום גאון וחשב שענין של ס"ר הוא דבר בפני עצמו. ולכן הוסיף זה בכל הראשונים בר"ע בבה"ג וכו' אבל באמת רב שר שלום גאון מעולם לא נתכון לזה אלא איירי דוקא כשיש שם חומה. וא"כ הכל מיושב.

הנה אף שלא בכל פעם יכולים לאמר ידידים שלטו בגאונים. דא"כ בטלית ליה כל דברי גאונים וראשונים וכו' רק כאן שיש הרבה הוכחות. אחד שרואים ששלטו בר"ע גאון. וכן יש לפנינו באמת חילופי גרסאות. וכן עצם הדין הוא מוקשה מאוד וכמעט מופרך מכל הש"ס, אז בודאי אפשר לתלות בשליטת זרים. כל זה כתבתי להעיר ללומדים,

נגמר בעה"ת כ"ו אלול תשנ"ד פה ערד



ביאור הלכה בענין

# החזרת שטחים

נכתב בעה"י ע"י

יצחק ברנד

אין הזכות שמורות וכל אחד יש לו רשות להעתיק  
ולהדפיס ולמכור כמו שירצה  
ותבא עליו ברכה

# מפתח

## הקדמה

- ביאור הלכה בענין החזרת השטחים  
(א) זמן הכיבוש  
(ב) האיסורים שיש בהחזרת השטחים.  
(ג) בענין איסור מוסר.  
(ד) בדיקה אם היה הנידון על שלו.  
(ה) גדר סכנה אם מחזירים  
(ו) אם זה גדר סכנה כשאינ מחזירים  
(ז) הדרכות שנתן החפץ חיים ז"ל לפני מלחמת עולם השניה.  
(ח) קצת ביאור סוגיה של מוסר  
(ט) אם הגוים פיקחים אין עושים מלחמה  
(י) בענין נפילת מלחמה  
(יא) חשש מלחמה אף אם מחזירים  
(יב) אם אפשר לסמוך על האמריקנים שישמרו אותנו  
(יג) רגזנות גוים אינו סיבה לפחד  
(יד) רציחה ע"י ערבים פרטים אם נחשב לפ"נ להתיר החזרת שטחים  
(טו) מסקנא לענין סכנה  
(טז) ביאור חטא מרגלים בזמנינו  
(יז) הנהגת רבי יוחנן בן זכאי  
(יח) במקום שיש חטא מרגלים אם שייך התר של פיקוח נפש  
(יט) שני סוגי גלות, גלות מן הארץ וגלות הרוח בארץ  
(כ) ביאור הרמב"ן  
(כא) איסור להתחבר עם רשעים  
(כב) מסקנא לדינא

## תיקון טעות והוספה

צס"ק כ' ד"ה אולם עכ"פ, יש למחוק "צומן ינאי המלך והורדוס", והטעם, שצינאי המלך, בשעת הכיבוש לא היה עדיין לדוקי ע' קידושין ס"ו. והורדוס אין יודעים אם הכיבוש היה רוח חכמים נוחה הימנו אבל ציואש יש ראיה חזקה ע' תנא דבי אליהו זוטא פ"ז, וז"ל וכיוצא בדבר אתה אומר: אמרו עליו, על ירבעם בן יואש, שהוא היה בן-אדם, שהיה נוכח כבוד בנביאים: לכן אותן העמים מה שלא מסר הקדוש-צרוך-הוא ביד יהושע בן נון ולא ביד דוד, מלך ישראל - מסר הקדוש-צרוך-הוא ביד ירבעם בן יואש, שנאמר (מלכים ב' יד, כה): הוא השיב את גבול ישראל ג' כדבר ה' ג', אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי ג', כי ראה ה' את עני ישראל מרה מאד, ואפס עזר ואפס עוזב וגו', ויושיעם ביד ירבעם בן יואש. וכי מה טיבו של ירבעם בן יואש, שהוא השיב את גבול ישראל? והלא היה עובד עבודה אלילים? הלא משום שלא קבל לשון הרע על עמוס, שנאמר (עמוס ז' י'): וישלח אמניו, בהן בית ישראל, לא תוכל הארץ להכיל את כל דבריו, כי כה אמר עמוס: בחרב ימות ירבעם וגו'. מיד גער בו ירבעם באמנים והוציאו צניפה ואמר לו: חס ושלום, לא נתנבא אותו הנדיק כך: ואם נתנבא כך - לא מדעתו הוא מתנבא כך, הלא מן השמים נאמר לו, שיתנבא כך. צאותה שעה אמר הקדוש-צרוך-הוא אף על פי שהדור ההוא עבדו עבודה-אלילים, וגם ראש הדור עובד עבודה אלילים - אפילו הכי הארץ, אשר אמרתי לאברהם, ליחזק וליעקב לתת לזרעם - אתננה צידו של זה. לכך נאמר: הוא השיב את גבול ישראל וגו'. עכ"ל וע' צס"ק כ"א צאותיות קטנות

## הקדמה

אחר מלחמת ששת הימים, כשנתפרסמו הרבה ניסים שקרו, היה חילוקי דיעות בין גדולי ישראל איך להתייחס להניסים.

המשגיח הצדיק הרב יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, דימה ניסים אלו לניסים של יציאת מצרים, ואיך רואים בחוש השגחה עליונה וכל יהודי צריך להתחזק באמונה חזקה ע"י הניסים שנעשו. וקרא בקול רם, הארץ היא שלנו, ונתקיים הא-ל הנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשינו.

מאידך הסטייפלר זצ"ל, דעתו שכל מה שמספרים הניסים הוא כדי לתת כבוד לרשעים ומחזקים בזה הכוחי ועוצם ידי שלהם. על כן אין להתייחס לזה כלל.

וכן במה ששמחו על הארץ ששלנו הוא, היו אחרים שהסתייגו מזה. מכיון שמהלך זה הולך יחד עם שילטון החילוני, ונותן להם כבוד. וכיון שאנו צריכים להרחיק דעתינו משילטון הזה אשר הורס התורה. מסתייגים ג"כ מחשיבות הארץ בידינו. ומה שהמשגיח ז"ל החשיב "הארץ היא שלנו", כוונתו על ההנהגה עליונה שנותן לבניו של אברהם יצחק ויעקב, והנהגתו מכוסה מתחת הכיסוי של שילטון החילוני, ועיקר עבודת המשגיח זצ"ל היה לראות השגחת ה' אף כשהיה מכוסה.

הנה כעת נשבר רוח של כוחי ועוצם ידי בשני מלחמות שבין יום הכיפורים לפורים, שבמלחמות יום הכפור היכירו שאין הצה"ל כוח עצמי, רק הקב"ה

## החזרת שטחים

נותן כח. ואלמלא חסד ה' היה ח"ו חורבן גדול. ובמלחמת המפרץ ראו שהקב"ה עוזר בלי צה"ל. וא"כ כבר נשבר רוח הזה, וכבר לכו"ע אפשר לספר הניסים שהיו במלחמת ששת הימים.

וכן בנידון השמחה שהיה לומר שהארץ שלנו הוא, והרבה נסתייגו מזה, כדי שלא למשוך אחר שילטון החופשי. כל זה היה שייד בזמן ששילטון החופשי הולך באותו כיוון מן הכיבוש הארץ. אבל בזמן שהשילטון הרשעה רוצה להסתייג מזה, א"כ כבר מי שמחשיב עכשיו את הארץ לנחלת ה' חולק על השילטון החילוני. א"כ לכו"ע יכולים לומר שהארץ שלנו הוא, היינו נחלת ה', ועי"ז מתרחקים יותר מרוח של שילטון החילוני.

ומה שמפחדים מן הגויים כשאוחזים בנחלת ה', כבר הזהיר לנו הפסוק כמו שנא' (יסעיכ נ"א יג) **ותשכח ה' עשך נטה שמים ויוסד ארץ ותפחד תמיד מחמת המציק כאשר כונן להשחית ואיה חמת המציק**. ע"ש ברש"י. וע' מדרש רבה בראשית על הפסוק ויירא יעקב

וצריך לזהר מאוד שלא ליכשל בחטא שאבותינו נכשלו שתי פעמים ע"י העמדת טענת פיקוח נפש שלא במקומו. אחד במכירת יוסף שטענו שיש פ"נ, ע' רבינו עובדיה ספורנו על הפסוק **וישבו לאכל לחם**. שחשבו כרודף, (וציון דומה ליוסף ע' תנחומה ויגש).

שנית חטא מרגלים, שמאסו בארץ חמדה מחמת טענת פ"נ כמבואר במקרא.

וכעת שייד ג"כ חטא מרגלים כשדנים על החזרת השטחים ע' רמב"ן בהוספה לספר המצות. מצוה ד' וטענת המגילת אסתר שיש ג' שבועות, (סוף כתובות) לא שייכים כשדנים להחזיק שטחים כדאמרינן עירובין לה. נכרים שצרו על עיירות ע' שו"ע ס' שכ"ט ות"ז.

וא"כ למה לא לבטוח בה" שיעזור לנו כמו שעזר עד עכשיו, והרי בזמן הקיבוץ גלויות שכבר התחיל כעת כמו שרואים בחוש לפני ביאת המשיח בזמן עיקבתא דמשיחא, הקב"ה עוזר במלחמה ג"כ בלי זכות רק למען כבוד שמו.



## החזרת שטחים

כמו שנא' (ישעיה נ"ט י"ב) כי רבו פשעינו נגדך וחטאותינו ענתה בנו כי פשעינו אתנו ועונותינו ידענום: פשע וכחש בה' ונסוג מאחר א-לקינו דבר עשק וסרה הרו והגו מלב דברי שקר: והוסג אחר משפט וצדקה מרחוק תעמוד, כי כשלה ברחוב אמת ונכוחה לא תוכל לבוא: ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל ע' סנהדרין ל"ו וסוף סוטה פסוקים אלו מתקיימים בזמן עיקבתא דמשיחא, וירא ה' וירע בעיניו כי אין משפט: וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע, ותושע לו זרועו וצדקתו היא סמכתהו: (פסוק זה איירי כשלא יזכו לתשובה כדליתא סנהדרין ל"ח וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו, וילבש בגדי נקם תלבושת ויעט כמעיל קנאה: כעל גמולות כעל ישלם חמה לצריו גמול לאויביו, לאיים גמול ישלם: ויראו ממערב את שם ה' וממזרח שמש את כבודו, כי יבא כנהר צר רוח ה' נססה בו: גם פסוק זה לפני ביאת הגואל כמבואר סנהדרין ל"ח ומבואר שגם אחרי מלחמות שהקצי"ה עוזר יש עדין לרות ובא לציון גואל, ולשבי פשע ביעקב נאם ה'. ומבואר שכבר לפני ביאת הגואל יהיו מלחמות למען כבוד שמו אף אם אין זכות. (ע' רד"ק פסוק ט"ז) וכן ראינו בעינינו ישועת השם

וקיבוץ גלויות שכבר התחיל, מבואר בקרא, שאם לא יזכו לתשובה יבא בלי תשובה ואח"כ יהא הטהרה כמו שנא' יחזקאל ל"ו ואחמול על שם קדשי אשר חיללהו בית ישראל בגוים אשר באו שמה לכן אמר לבית ישראל כה אמר ה' א-לקים לא למענכם אני עושה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חיללתם בגוים אשר באתם שם וגו' ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם (פסוק זה מתחיל להתקיים לאט לאט ומבואר בקרא שיצואו לא"י עדיין מלוכלך בחטא) ואח"כ יתקיים מה שנא' וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם

ואף שבודאי צריך לעשות תשובה וכל שממהרים לחזור בתשובה יבא הגואל יותר מוקדם, אבל כשדנים על החזרת שטחים. אפשר לסמוך על הבורא עולם, שיעזור אף אם אנו אין ראויים לישועה, שהרי אין אנו מבקשים ישועה בזכותינו רק בגלל כבוד שמו, ולמה ניכשל ח"ו בחטאים שיש בהחזרת

## החזרת שטחים

השטחים, (גול, השנת גבול, מוסר קרקע לגוי, לא תחנם, חטא מרגלים, הריסת בתי כנסיות ובתי מדרשות, בתי ספר חרדים וישיבות וכו' וכו') ואנו נאמר ה' **א-לקכם ההולך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשו אתכם במצרים לעיניכם**, וכן אנו ראינו ניסים גלויים במלחמות שעברו, ואיך אפשר למשך אחר שילטון החילוני אשר אינן מאמינים בה' ולא בוטחים בישועתו וזפרט שעלם החזרת השטחים הוא ג"כ סכנה ע' סנהדרין ט"ז אין עושים עיר הנידחת צספר שמא ישמעו גוים ויחריצו א"י, וכן עירוצין ל"ה, אולם אין הדבר תלוי איך מומחי מלחמה משערים, רק עלם האמונה בצורא עולם כמו שעשה ניסים לקבל השטחים למען כבוד שמו ג"כ יעזור להחזיק השטחים למען כבוד שמו ואין לפחד כלל אלא נאמר **אלה ברכב ואלא בסוסים ואנחנו בשם ה' א-לקינו נזכיר המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד ה' הושיעה המלך יענינו ביום קראינו**.

נכתב ערך ר"ח תמוז תשנ"ג

## הקדמה למהדורא שניה

הקונטרס הזה נכתב כשהיה נידון על החזרת הגולן, אולם כעת עומדים לעשות אוטונומיה פלסטינית, ונתברר אמיתיות הדברים שנכתבו אז והמצב חמור עד מאוד ורואים איך ממשלה הנוכחית עוברים על מה שנאמר אין מוכרין להם כלי זיין, ולא רק הכלי זיין שנותנים להם רק הרוצחים גופא המפעילים הכלי זיין משחררין, ודמם של ישראל נשפך כל יום, ואין זה רק נידון על מסירת קרקע רק ג"כ על מסירת נפשות וע' ט"ז אין מוכרים להם לא זיין ולא כלי זיין וכו' (הוצא רמז"ס פ' י"צ מהל' רוצח ה' י"צ), מ"מ משנה לא וזה ממקומה וכל מה שנאמר אז הוא ק"ו למצב של עכשיו השי"ת יעזור שיתבטל כל הראיון הזה במהרה, ויעשה לנו ניסים כמו שעשה בימים ההם בזמן הזה

נכתב נר ד' של חנכה תשנ"ד פה ערך

## החזרת שטחים

### ביאור הלכה בענין החזרת השטחים

אף שכבר דנו בזה גדולי עולם, מ"מ לכל אחד ניתן חלקו בתורה.  
הנה כעת יש נידון אם להחזיר השטחים שניתוספו במלחמת ששת הימים  
מחמת לחץ המדינות.

וצריך לבדוק איזה איסורים יש בדבר, ואח"כ לבדוק אם יש התר משום  
פיקוח נפש.

#### (א) זמן הכיבוש

הנה שטחים נכבשו במלחמת ששת הימים בשנת תשכ"ז. כשבאו כל  
האומות שסביב א"י להלחם בא"י ועזר הבורא עולם והצילנו מיד האומות  
ואז כבשו השטחים יהודה ושומרון, והגולן, רצועת עזה, וסיני. וכעת הוחזר  
סיני. ונשארו שאר השטחים. והם נקנים לכלל ישראל בדין כיבוש מלחמה  
כדאמרינן בגיטין לח. עמון ומואב טיהרו בסיחון. ואם עכו"ם קונה מעכו"ם  
ישראל מעכו"ם לא כ"ש. ע' בפסחים ל"א: כעין ק"ו זה וכן מבואר בכל מקום  
בפסוקים שכיבוש א"י במלחמה נקנית. וכלול ג"כ כיבוש שנעשה ע"י מלכי  
עובדי ע"ז ע' תנא דבי אליהו זוטא פרק ז'

ויותר מזה מבואר ברמב"ם פ"ג מהלכות שלוחים ושותפים בשם הגאונים  
שקרקע של א"י נשאר תמיד בבעלות ישראל אף בזמן הגלות והרמב"ם  
מסכים בזה בשורש הדין רק שס"ל שאינו נקרא ברשותו, ואינו יכול  
להקנות, וא"כ כיון שע"י המלחמות נכנס ברשות ישראל שוב שייך זה  
לגמרי לכלל ישראל וא"צ אפילו דין מיוחד של כיבוש מלחמה.

ויסוד הגאונים הוא ע"פ הגמרא ע"ז (נ"ג): דירושה היא מאבותינו ואינו  
נקרא של הגוי ומש"ה אין הגוי יכול לאסור האשירות דאין אדם אוסר דבר  
שאינו שלו, (ע' זכע עוד בתוס' ר"ה י"ג. ד"ה ולא קליר, וצח"א חו"מ ס' א' ס"ק כ"ז  
וי"ד ס' ס"ד ס"ק ה' וצניעות ס' כ"א ס"ק ה')

הנה יש לדון על איסורים שיש בהחזרת השטחים. ואח"כ נדון אם יש  
מקום להתיר משום פ"נ

## החזרת שטחים

### (ב) האיסורים שיש בהחזרת השטחים

- (א) איסור לא תחנם.
- (ב) ביטול מצות ישוב א"י.
- (ג) איסור גזל של השטחים ששייכים ליחידים.
- (ד) איסור לא תשיג גבול רעד. בשדות ששייכים ליחידים.
- (ה) איסור גזל על הקרקע שלא ניתן ליחידים אבל שייכים לכלל ישראל בני בניו של אברהם יצחק ויעקב.
- (ו) איסור לא תעשון כן לה' א-לקיך על סתירת הבתי כנסיות ובתי מדרשות וישיבות וכוללין הנמצאים באותן מקומות
- (ז) ביטול תורה וחורבן התורה שעוברים על מצות ודברת בס וכן הרבה לאוין ועשין שכלול כל התורה כשהורסין מקומות התורה וחיווך וכלול ג"כ איסור ארור אשר לא יקום את דברי התורה וכ"ש כשהורסין התורה
- (ח) סתירת הברית שכרת הקב"ה לאברהם יצחק ויעקב. ושייך גם לעתיד כמו שנא' **וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר.**
- (ט) איסור מוסר קרקע של ישראל לגוי שיש לו דין רודף, ומותר להורגו. (כשיש כח לזה).
- (י) חטא מרגלים שמאסו בא"י.
- (יא) איסור ולא ימס את לבב אחיו כלבבו
- (יב) התחברות לרשעים עוכרי הדת

### (ג) בענין איסור מוסר.

ע' רמב"ם פ"ח מחוצל ומזיק הל' ט' וז"ל **אסור למסור ישראל ביד גויים בין בגופו בין בממנו. אפילו היה רשע ובעל עבירות אפילו היה מיצר לו ומצער וכל המוסר ישראל ביד גויים בין בגופו בין בממונו אין לו חלק לעולם הבא.**

(י) מותר להרוג המוסר בכל מקום אפילו בזמן הזה שאין דנים דיני

## החזרת שטחים

נפשות. ומותר להרגו קודם שימסור אלא כשאמר הריני מוסר לפלוני בגופו או בממונו ואפילו ממון קל הרי התיר עצמו למיתה ומתירין בו ואומרים לו אל תמסור. אם העיז פניו ואמר לא כי אלא אמסרנו מצוה להרגו וכל הקודם להרגו זכה.

(יא) עשה המוסר אשר זמם ומסר יראה לי שאסור להרגו אלא אם כן הוחזק למסור הרי זה יהרג שמה ימסור אחרים. ומעשים בכל זמן בערי המערב להרוג המוסרים שהוחזקו למסור ממון ישראל ולמסור המוסרים ביד הגוים להרגם ולהכתם ולאסרם כפי רשעם וכן כל המיצר לציבור ומצער אותן מותר למסרו ביד גוים להכתו ולאסרו ולקנסו, אבל מפני צער יחיד אסור למסרו. ואסור לאבד ממנו של מוסר ואע"פ שמותר לאבד גופו שהרי ממנו ראוי לירשו עכ"ל.

ובה"ל תשובה (פ"ג הל' ו'), וז"ל ואלו הן שאין להם חלק לעולם הבא אלא נכרתים ואובדים ונידונים על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים. המינים והאפיקורסים והכופרים בתורה וכופרים בתחיית המתים ובביאת הגואל, והמורדים ומחטיאי רבים והפורשים מדרכי ציבור והעושה עבירות ביד רמה בפרהסיא כיהויקים והמוסרים ומטילי אימא על הציבור שלא לשם שמים ושופכי דמים ובעלי לשון הרע והמושך ערלתו.

ושם (הל' י"ג) שנים הם המוסרים המוסר חבירו ביד עכ"ם להורגו או להכתו. והמוסר ממון חבירו ביד עכ"ם או ביד אנס שהוא כעכו"ם ושניהם אין להם חלק לעולם הבא.

הנה איסור מוסר הותר משום פיקוח נפש כדאמרין, ב"ק פרק י' ע' לשון הרמב"ם (הל' חובל פ"ח הל' ז') בד"א בשהראה המוסר מעצמו אבל אם אנסוהו גוים או ישראל אנס להראות והראה הרי זה פטור מן התשלומין ואם נשא ונתן ביד אע"פ שהוא אנוס חייב לשלם שהמציל עצמו בממון חבירו חייב לשלם. כיצד הרי שגזר המלך להביא לו יין או תבן וכיוצא בדברים אלו ועמד מוסר ואמר הרי יש לפלוני אוצר יין או תבן במקום פלוני והלכו ודחוהו חייב לשלם. אנסו המלך למוסר זה עד שיראה לו אוצרות יין או תבן או עד שיראה לו ממון פלוני שהוא בורח מלפניו. והראה לו מפני האנוס הרי זה פטור שאם לו יראה לו יכיהו או ימיתו.

ויש לדקדק בלשון הרמב"ם. שבגזר המלך שאינו נקרא אנוס. הזכיר רק ציור שלא יחד ממון פלוני. ובציור השני שנקרא אנוס שאנסו המלך למוסר

## החזרת שטחים

זה. הזכיר שני ציורים. אחד שיחד ממון פלוני שנית שלא יחד ממון פלוני.

אולם הפשטות היא שסמך הרמב"ם על הסיפא. ועיקר החילוק בין רישא לסיפא, שברישא לא ייחד המלך או האנס את האנוס. רק מדבר באופן כללי להציבור שיתנו לו, ובסיפא, שיחד את האנוס ואמר לו שהוא יראה לו, ואם לא יראה לו ימיתהו. אז נקרא אנוס.

ומשמע שברישא, אף שיש סכנה כללית לאיזה יהודי, שהמלך שגזר שיראו לו חשוד שאם אף אחד לא יתנה לו יקח יהודי פרטי ואם לא יתנו יתרג. אותו. אין זה סיבה למסור. כיון שזה עדיין לא סכנה לפנינו. ולשון המאירי ראה אנוסים גויים או ישראלים מחזירים ליטול יין או פירות או שאר נכסים מכל מקום שימצאו והראה להם את של חבירו מאליו בלי שום אונס חייב לשלם. ולמדים מכאן שעצם העובדא שמסתובב כאן אנס. שמסוגל להרוג. אין זה עדיין סיבה למסור כל זמן שלא דיבר ישר לאדם.

ועכ"פ הדבר פשוט שמתי מותר למסור משום פ"נ. זה רק אם ע"י המסירה ניצול מפ"נ. אולם אם ג"כ ע"י מסירה יש בו פ"נ. לא הותר לו.

### (ד) בדיקה אם היה הנידון על שלו.

וכדי לבדוק הדבר, צריך מקודם האדם ג"כ לחשוב אילו הנידון היה שרוצים למסור ממון שלו, קרקע שלו, מפעל שלו בית כנסת שלו, ישיבה שלו, עיר שלו, אם היה מחשיב את המצב לפ"נ להתיר למסור. או היה אומר סברות שאין כאן פ"נ או ג"כ המסירה הוא גדר פ"נ ועוד כמה סברות שלא להתיר המסירה. ואילו אם היה הנידון על שלו. היה אומר שאסור למסור לגוי, ואין כאן התר של פ"נ, אז ג"כ אינו יכול לומר על של השני שצריך למסור מחמת פ"נ.

ולא תימא שבבדיקה זו הוא נוגע בדבר וחשוד לומר שאינו סכנה אף שבאמת הוא סכנה. דז"א דכיון שאילו ח"ו יש סכנה, יש סכנה ג"כ בשבילו. ממילא אין כאן נגיעה, וראייה לדבר מגמ' ב"ק (ק"י:) רודף שהיה רודף אחר חבירו ושיבר כלים וכו' פטור ונרדף ששיבר כלים של רודף פטור של כל אדם חייב ורודף שהיה רודף אחר הרודף להציל הנרדף ושיבר כלים בין של נרדף ובין של כל אדם פטור ולא מן הדין אלא דא"כ אין לך אדם שרודף אחר הרודף להצילו.

## החזרת שטחים

ולכאורה קשה, למה הנרדף חייב, ניחוש שמא יתעצל להציל עצמו, אלא ודאי של הצלת עצמו אדם אינו חשוד להתעצל מחמת הפסד ממון.

ונשמע מזה שאדם יכול לבדוק עצמו אם היה מוכן שימסרו קרקעותיו והמפעל והישיבה שלו ועירו בגלל סכנה, או שיאמר שאיסור גמור למסור. ואומר הרבה סברות שאין זה סכנה אם אין מוסרין ושיש סכנה אם מוסרין וכו' וכו'.

ואם יאמר כצד השני שאסור למסור, אז אפשר לקחת פסק זה ג"כ כשהנידון על השטחים וקרקעות ועירות של אחרים.

### (ה) גדר סכנה אם מחזירים

הקדמה בהלכות סכנה (נכתב במהדורה שניה)

בדיני סכנה יש הרבה למדנות, וצריך לבדוק בחז"ל באיזה דברים מתחשבים עם סכנה ובאיזה לא, ובכמה מקומות מותר לכנס לסכנה ובהרבה מקומות צריך לחלל שבת כדי שלא יבא לידי סכנה, על כן אף שיש מצבים שאפשר לשאול למומחה אם הדבר גדר סכנה או לא, אולם אין זה כלל, מכיון שיש עוד הרבה גורמים בהלכה אשר קובעים, באיזה מצבים מתחשבים עם הסכנה ובאיזה לא, באיזה מצבים סומכים על בטחון בה' ובאיזה צריך השתדלות, וגם הגדרת התקופה שנמצאים משנה הרבה בדינים אלו, על כן יש חיוב גמור ללמוד מן ההסטוריא ומן חז"ל ותנ"ך וזוהר להבין הגדרת התקופה, והדינים משתנים מתקופה לתקופה וממקום למקום, וע' משנה ריש אבות הו מתונים בדין, על כן א"א לסמוך כאן על שימוש מרבו שחי בתקופה אחרת כשיכול להיות נפקא מינה ע"י שינוי התקופה, וכ"ש לא על עם הארץ בתורה או אפילו על ת"ח שלא עסק בהגדרת התקופה. על כן כתבנו הקונטרס **שוב אשוב אליך**, לבאר הגדרת התקופה וזה חשוב מאוד בדינים אלו. וע"י טעות ח"י בדינים אלו יכול אדם להתהפך מנרדף לרודף וממסר למוסר, יש צדיק אובד צדקו ומאידך רשע גמור שקונה עולמו בשעה אחת. ולא תמיד ניתן זמן לחשוב הרבה, ונבקש מהי"ת שלא נטעה בדינים אלו, ויציאנו מצרה לרוחה ומאפילה לאורה ומשיעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב, ע"כ

## החזרת שטחים

ההקדמה

הנה איתא בעירובין (מ"ה.) נכרי שצריך על עיירות ישראל אם באים על עסקי נפשות יוצאים עליהם בכלי זין ומחללין עליהן את השבת ואם באו על עסקי קש ותבן אין יוצאים עליהם ואין מחללין עליהן את השבת. ובעיר הסמוכה לספר אפילו אין באים אלא על עסקי תבן וקש יוצאים עליהם ומחללין עליהם את השבת. וכתב רש"י וז"ל לספר עיר שמבדלת בין גבול ישראל לגבול האומות יוצאים עליהם שמא ילכדוהו ומשם תהא נוחה ליכבש בפניהם. עכ"ל

ויש לעיין, למה זה נקרא סכנה, הרי לכאורה אין כאן כלל סכנה לפנינו, שהרי אם זה לא עיר הסמוכה לספר, היינו אומרים שאסור לחלל, ואין חוששין שמא ירצו להרוג, וא"כ מה יש לחשוש שהארץ נוחה ליכבש, הרי הם אינם חשודים על רציחה והכל גדר של חשש רחוק, ולמה מותר לחלל שבת. הרי כיון שעל העיר הזאת שבאים עליו אין חוששין שיהרגו אותם, א"כ איך נחשוש לכיבוש הארץ באופן כללי שהוא חשש יותר רחוק.

ונראה לבאר כי יש יסוד בהל' פ"נ שלא תמיד מתחשבים על אחוזים של חשש כמה יש כאן לחשוש, רק יש דברים שהם יסוד של שמירה, ושבירת השמירה. הוא הגדר של פ"נ לפנינו, אף שלמעשה עצם החשש של פ"נ הוא עדיין רחוק, רק כיון שזה השמירה, מחשיבים כל התוצאות כאילו כבר מונחים בתוך השמירה וחושבים את שבירת השמירה כבר כמו פ"נ.

וממילא עיר הסמוכה לספר, כיון שזה השמירה אז חשש שמא ילכדוהו הוא הוא שנחשב הפ"נ, שכאן כלול בתוכו כל התוצאות. אף שעצם חשש התוצאות הם רחוקים ולא היינו מתירים בשבילן חילול שבת.

ומצאנו מעין סברה זו גיטין (מה) אין מבריחים השבויים מפני תיקון העולם. ואמרינן שם שאפילו אם יש רק שבוי אחד אסור להבריחו משום שמא יקפצו על השבויים העתידים לבא ויתנום בשלשלאות ובחריצים.

ולכאורה קשה, הרי שבוי זה לפנינו, והאחרים הם שלא לפנינו. ועדיין לא נשבו וגם לא שמענו שרוצים לקחם שבויים. אולם כיון שעושים עכשיו פעולה שמסכן לעתיד הציבור. נחשב פעולה זו כאילו עשיתי עכשיו כל הפעולות העתידים לבא, שפעולה זו עשה את הכל ומחשיבים זה יותר מסכנת השבוי הנמצא עכשיו.



## החזרת שטחים

וא"כ יוצא, שאם מחזירים השטחים, זהו גדר פ"ג שח"ל התייחסו אליה.

גם צמ"אות שמעתי שיש סכנה גדולה בהחזרת השטחים, לדוגמה אם מחזירים הגולן יכולים הסורים להרעיל את הכינרת ע"י שופכים נפט לנהרות הנכנסים מן הגולן לכינרת משא"כ עכשיו אין לסורים נהרות שנשפכים לכנרת, וכו' וכו' דברים לאין מספר אפילו צלי שיעשו מלחמה, והוא ממש גדר נותן חרצ צידס להרגיט, וע' ע"ז ט"ו אין מוכרים להם לא זיין ולא כלי זיין וכו' הוצא רמב"ם פ' י"ב מהל' רוחה הלי' י"ג) וכאן נותנים צידס כל הנהרות שיכולים להרעיל את יסוד מימי א"י, זה אחד מן הדברים ואכמ"ל

### (ו) אם זה גדר סכנה כשאין מחזירים

הנה מה שמפחידים שירצו לעשות מלחמה, זה לא טענה, חדא מאן ימר לך שיעשו, הרי הם ג"כ מפחדים, וכבר הפסידו מלחמת ששת הימים. וכל מה שמצאנו באנס שמותר למסור, הוא באנס שאינו מפחד להרוג.

ועוד הרי אפשר לומר להם שאם ירצו לעשות מלחמה, צריכים לחשוש שיפסידו המלחמה ויקחו מהם עוד שטחים כהנה וכהנה, כמו שקרא להם במלחמת ששת הימים שבאו לערוך מלחמה וכתוצאה מכך הפסידו הרבה שטחים

ואם בכל זאת ירצו לעשות מלחמה, אז הרי אפשר לעשות ג"כ מלחמה נגדם. והרי הבורא עולם נקרא איש מלחמה והוא עוזר לנו כמו שראינו במלחמות הקודמין, ובפרט בזמן עיקבתא דמשיחא דמבואר במקרא שהקב"ה עוזר במלחמה בלי שום זכות ע' ישעיה נ"ט כי רבו פשעינו נגדך וחטאותינו ענתה בנו כי פשעינו אתנו ועונותינו ידענום: פשע וכחש בה' ונסוג מאחר א-לקינו דבר עשק וסרה הרו והגו מלב דברי שקר: והוסג אחור משפט וצדקה מרחוק תעמוד, כי כשלה ברחוב אמת ונכוחה לא תוכל לבוא: ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל ע' סנהדרין ל"ז וסוף סוטה שפסקים אלו מתקיימים בזמן עיקבתא דמשיחא, וירא ה' וירע בעיניו כי אין משפט: וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע, ותושע לו זרועו וצדקתו היא סמכתהו: (פסוק זה איירי כשלא יזכו לתשובה כדליתא סנהדרין ס' וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו, וילבש בגדי נקם תלבושת ויעט כמעיל קנאה: כעל גמולות כעל ישלם חמה לצריו גמול לאויביו, לאיים

## החזרת שטחים

**גמול ישלם: ויראו ממערב את שם ה' וממזרח שמש את כבודו, כי יבא כנהר צר רוח ה' נססה בו:** גם פסוק זה לפני בוא הגואל כמבואר סנהדרין סס ומבואר שגם אחרי מלחמות שהקצ"ה עוזר יש עדין נרות **ובא לציון גואל, ולשבי פשע ביעקב נאם ה'.** ומבואר שכבר לפני ביאת הגואל יהיו מלחמות למען כבוד שמו אף אם אין זכות, (ע' רד"ק פסוק ט"ז) וכן ראינו בעינינו ישועת השם

מה שכתבו שנציאים הוצטח שזמן עיקבתא דמשיחא ה' יעזור אף עלי זכות, זה רק על ענין מלחמות באופן כללי אבל בודאי יש דין ודיין על כל אדם באופן פרטי, שדניס אותו על כל מעשיו ואיך מקיים מצות של התורה, וכן מבואר בישיבה בסוף, והמצות כלולים כל המצות שנוהגים עכשיו אף דברים שלא היה אפשר לקיים במשך הרבה זמן בחו"ל, כגון מצות התלויות בארץ וכן כל המצות עשין ולאויין שדניס עכשיו לא היה שייך צמחיות לדון עליו צומנים הקודמים, ומ"מ עכשיו שהדבר נוגע צריך לדון עליו, ויש משפט על כל דבר, וזה יסוד של אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתצרך שמו נותן שכר טוב לעושה רצונו ומעניש לעוברי רצונו, ולא שייך בענינים אלו שימוש ת"ח מדור שעבר, כי המלך נשתנה לגמרי מן הקלה אל הקלה וצריך לדון מה התורה והנציאים וחז"ל ופוסקים אומרים על המלך שלנו.

יש שטוענים שישועה זו לא היתה מאת ה' כי נעשה ע"י כחם ועוצם ידם של החופשים, אולם נראה פשוט שטענה זו אינו תופס כלל שכשם שאסור לומר כוחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה ה"ה שאסור לומר כוחם ועוצם ידם עשה להם החיל הזה. וכבר הובא בהקדמה דברי המשגיח ז"ל שזה חיוב עבודת האדם לראות השגחת ה' ולהכיר הניסים אף שהדבר מכוסה. וכעת כ"ע מסכימים לזה

### ז) הדרכות שנתן החפץ חיים ז"ל לפני מלחמת עולם השניה.

הנה ידוע מה שכתב החפץ חיים ז"ל בביאור לתורה על הפסוק בפרשת דברים, (צ' ג') **פנו לכם צפונה**, שיש למנוע להתקוטט עם הגויים והביא המדרש שאומר פנו לכם צפונה, הצפינו עצמכם. וכתב שם שהרבה צרות באים מזה כשלוחמים עם הגויים אולם צריך לדעת שלא כתב זה הנהגה קבועה לדורות רק כתב זה לפי המצב שהיה אז. אולם עכשיו נשתנה כל המצב ע"י כל המלחמות שעברו, כמו שכתבנו כאן. וצריך ללמוד כעת

## החזרת שטחים

מחלק התורה שמדבר על המצב שלנו, שהרי התורה היא נצחית והמצב לא נצחי

הנה מבחינת הלכה בלי להסתכל בדרושים, בודאי יש דין שצריך להציל ישראל כשבאים הגויים להלחם בס. ואין אומרים כולם יברחו ויניחו קרקעם לעכו"ם, וזה מבואר בכל הסוגיה עירובין לה. וכן נפסק בשו"ע ס' שכ"ט וס' ת"ז סע' ב' וכן איתא בחז"א או"ח ס' קי"ד סע' א' ד"ה אמנם בא"ד שכתב וז"ל ואפשר דד' דברים שפטרו במחנה אינו אלא במלחמת כל ישראל מלחמת מצוה או רשות ע"פ מלך וסנהדרין אבל גייס העומד על עיר ובני העיר יוצאים להדפס ולהציל אף שמלחמתן מלחמת מצוה מ"מ אין להם פטור מחנה. עכ"ל, ומבואר מכל זה שכדי לתת דין מלחמת מצוה להציל אין צריך מלך. רק המציאות שיש גוים עומדים על עיר, ואין אומרים יתנו העיר לגויים אלו אומרים בואו ונצילו את העיר.

ומה דאיתא במדרש על עשיו אם ראיתם אותו שמבקש להתגרות בהם לא תעמדו כנגדו אלא הצפינו עצמכם. ואיתא שם במדרש וז"ל **אמר הקב"ה ולא לכם בלבד אני מצוה אלא אף אתם ציוו לבניכם.** ומשמע שנוהג לדורות, ע"כ צריך לתרץ. דשם איירי שבני ישראל דרים בתוך עיירות של אדום, והם באו להתגרות בס. אז אין לעמוד כנגדם אלא להצפין. וזה דומיא דקרא דכתיב **פנו לכם צפונה ואת העם צו לאמר אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו הישבים בשעיר וייראו מכם ונשמרתם מאוד אל תתגרו בס כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל וגו'** וזה שייך כשבני ישראל אין להם עיירות נפרדות

וכן מה שהביא מן הרמב"ן פ' וישלח שיש בזה רמז לדורות כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד עם בני עשו וראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק שנזמין עצמינו לשלשת הדברים שהזמין הוא עצמו לתפלה ולדורון ולהצלחה בדרך לברוח ולהנצל עכ"ל. כונתו כשאנו שרויין בין האומות ואין עיירות מיוחדות לישראל.

אולם בודאי כשיש עיר המתיחד לישראל אפילו בחוץ לארץ כמו בבבל כדאיתא עירובין מה. וכ"ש בא"י אז אין שייך הצפינו אלא אדרבה, כשבאים להלחם אתנו נלחם אתם עד שמגרשים אותם. וכן ביעקב אבינו לא היה לו עיר המתיחד לישראל.

וכן מה שהובא שם במעשה למלך ממדרש לענין בריחת משה מפרעה.

## החזרת שטחים

שם איירי ג"כ מעין משה שהיה במצרים.

וכל מה שהבאנו לעיל מן הדרושים וממלחמת מפרץ. הוא לחזק הענין שיש כעת זמן הצלחה במלחמה כשהגוים באים ללחום נגדינו. אבל לא צריך מבחינת הלכה. שההלכה כבר נפסקה

וע' עירובין מה. שדוד המלך אחר ששאל את ההלכה לגבי עיר הסמוכה לספר והגויים באים על עסקי קש ותבן. אם מחללין שבת או לא ופסקו שמחללין שבת. שאל עדיין באורים ותומים אם יצליח.

והשיב שיצליח, ומשמע שגם אחר ההלכה צריך חיזוק אם יצליח, הנה היום אין לנו אורים ותומים, והלכה נפסק, שצריך לעשות מלחמה מ"מ אפשר להשתמש לחיזוק הדבר ממאורעות שהיו. וכ"ש שיש נבואת ישעיה על תקופת עיקבתא דמשיחא שאנו נמצאים היום, וכן אפשר לעשות גורל הגר"א, אבל אין רשות סתם לפסוק שיש סכנה וצריך להחזיר

### ח) קצת ביאור סוגיה של מוסר

ע' ב"ק (קט"ז קי"ז) דפליגא הרי"ף עם רב האי גאון אם האנס אומר תביא ממון פלוני ואם לא אני הורג אותך והביא אם חייב לשלם שדעת הרי"ף שחייב לשלם ודעת רב האי גאון שפטור ויש הרבה ראשונים לכאן ולכאן, והש"ע (ח"מ ס' שפ"ח) פסק כדעת הרי"ף והש"ך ס"ק כ"ד פסק כדעת רב האי גאון

הרי"ף הביא ראייה ממה דאמרינן שם ההוא גברא דאנסוהו עכו"ם ואחוי אחמרי דרב מרי בריה דר' פנחס בריה דר"ח אמר ליה דר ואמטי בהדיהו אתא לקמיה דר"א פטריה א"ל רבנן לרב אשי והא תניא ואם נטל ונתן ביד חייב וכתב הרי"ף ראייה מכאן שאף שהיה אנוס ליתן של חבירו חייב

והעיטור (הובא בר"ן) דחה ראייה זו דכאן איירי שלא היה אנוס על הנתינה רק על מה שהוצרך להראות

ויש לעין דלכאורה אם יש אנוס דכופיהו להראות אז אם אח"כ רק אומרים לו להביא בלי שיזכירו לו מפורש שיהרגו אותו אם לא יביא זה כבר נקרא אנוס שטבע אדם לפחד מן האנס כיון שכבר פעם אמר לו שאם לא

## החזרת שטחים

יראה יהרגו אותו

וצ"ל לפי רב האי גאון כיון שמוסר הוא חמור כ"כ צריך לתלות שלא יהרגוהו כל זמן שלא התרה בו מפורש, ובפשטות ס"ל לרב האי שהיה אסור למסור ומשי"ה חייב שאילו ס"ל שהיה מותר למסור מחמת פ"נ היה פוטר שהרי ס"ל שכשהיה אנוס על ממון חבירו פטור לשלם ולא ס"ל כהר"ף שאף שהיה אנוס והיה מותר להראות שחייב לשלם

ויש לעיין אם הר"ף חולק וס"ל שזה נקרא אנוס ומשי"ה הביא ראיתו אוו אינו חולק בזה רק שס"ל שהמעשה היה שאמר ליה שאם לא תתן אני הורג אותך

אולם נראה שגם אם נאמר שהר"ף חולק וס"ל שזה נקרא אנוס עכ"פ מתחילה אמר לו שאם לא ימסור יהרגו אותו, אבל אם ג"כ מתחילה לא אמר לו זו רק שהוא מזוין אין זה נקרא אנוס להתיר מסירה דלא פליג כ"כ על רב האי גאון

עוד הביא הר"ף ראייה מן הגמ' דעמיר דאמר לו הושיט לי עמיר זה חייב ומקשה הגמ' על סברת רב אשי דמקלי קלי פטור ודחה רב אשי דהברייתא איירי בתרי עיברי דנהרא

והביא הר"ף ראייה שגם אם אמר ליה להושיט חייב. ודחה הנמ"י דשם מתרצין דאיירי בתרי עברי נהרא, שאינו מסוכן.

אולם בש"ך ס' שפ"ח ס"ק כ"ד דחה תירוץ זה שהרי המקשן לא ידע דאיירי בתרי עברי נהרי, וא"כ לדידיה למה חייב כיון שהוא אנוס והרי הוא מקשה על סברת מקלי קלי, וקושיה זו של הש"ך חזקה.

ומשום זה תירץ הש"ך וז"ל אלא נראה דבין להמקשן ובין להתרצן מיירי בשאין האנס מאנסו אלא שאמר ליה האנס והיינו דקתני אמר לו אנס הושיט לי פקיע זה, ולא קתני אנסו להושיט לו פקיע זה וכו' דאע"ג דאנס הוא לא אמרינן דאמירת אנס אנוס הוא אלא כל כמה דלא מאנס ליה בהדיה דהיינו שאומר לו אם לא תושיט לי אהרגך רק אמר ליה הושיט לי חייב עכ"ל הש"ך בביאור רב האי גאון

וחזינן לדעת רב האי גאון שמציאות של צווי אנס אינו התר להראות רק כשאמר ליה מפורש שאהרגך,

## החזרת שטחים

ועכשיו בנידון של השטחים אין אומרים מפורש שאם לא יחזירו שהורגים. ובאמת אפילו אומרים מפורש שהורגין לית בהו ממשא כי אין אנו תחתיהם, כי שם איירי שלאנס יש כלי זיין ולנאנס אין כלי זיין משא"כ כאן יש לשניהם כלי זיין וע' בראש השנה (כז). ואם צודה להם לוקחים בידם מקלות, ומבואר שאף שיש ליסטים בדרך, מ"מ כשיש להם גופא כלי זיין כבר לא נחשב לסכנה. וכ"ש כאן שכבר הובטח מן הנביאים שהקב"ה עוזר במלחמה. וכ"ש שכבר ראינו הרבה ניסים במלחמות שעברו וראינו שאנו בתקופת קיום הנביאות, בתקופת קיבוץ גלויות

### ט) אם הגוים פיקחים אין עושים מלחמה

ובאמת אם הם פיקחים, לא יעשו מלחמה כיון שכבר הפסידו מלחמות ואם בכל זאת עושים זה רק משום שהבורא עולם יחזק לבבם לקיים מה שנא' (דברים ז' ל') **כי הקשה ה' א-לקיך את רוחו ואמץ את לבבו למען תתו בידך כיום הזה**

### י) בענין נפילת מלחמה

ועכשיו נדון, אם צריך לעשות מלחמה ויש נופלים במלחמה אם זה נחשב כפ"י שלא לעשות מלחמה.

ואפשר ללמוד שעצם מה שנופלים במלחמה לא נקרא גדר סכנה. שהרי הרבה פעמים במלחמה נופלים, וכן כתוב בתורה ג' פעמים פן ימות במלחמה. ובכל זאת מבואר בגמ' שאפילו על עסקי קש ותבן, אפילו לא בעיר הסמוכה לספר, יוצאים עליהם במלחמה בחול ורק בשבת אסור. וע"כ שנפילה במלחמה לא נחשב כפ"י. ונראה הטעם שנפילה בשעת המלחמה אינו גדר פ"י, דכיון שמת בשעת מלחמה קיים תפקידו, דכיון שפרשת מלחמה בתורה הוא חלק של התורה, ואדעתא דהכי ניתנה תורה שיש נפילות במלחמה, וא"כ ג"כ הנפילה הוא חלק מן התורה.

וסברה זו מוכרחים לומר בהרבה מקומות שהרי מותר לצאת למלחמת הרשות ואף שיש כלל (ש"צ י"א כ"ה) **כִּזָּה וְכִזָּה תֹאכַל הָחֵרֶב**. אלא ודאי שנפילת מלחמה אינו נחשב לפ"י.

## **החזרת שטחים**

### **יא) חשש מלחמה אף אם מחזירים**

וחוץ מזה ג"כ אם מחזירין השטחים הם יכולים לעשות מלחמה, ותדע לך, שבמלחמת ששת הימים לא היה עדיין שטחים, ובכל זאת באו כולם לעשות מלחמה. וא"כ החזרת השטחים לא מרוויחים. ולכל היותר מפסידים כמו שכתבנו. והרי הסיבה שהם שונאים אותנו הוא לא בגלל השטחים שניתוספו בששת המים, וראיה לזה שהרי לפני מלחמת ששת הימים לא היה להם השטחים ובכל זאת עשו מלחמה, רק באופן כללי הם שונאים אותנו וטענתם על ישוב א"י הוא לכל השטחים, וכמו שכתב רש"י ריש בראשית אם יאמרו אומות העולם ליסטים אתם שכבשתם ארץ ז' עממין ע"ש ומבואר שטענתם על כל ארץ ישראל ואינו נוגע למה שניתוסף בששת הימים, רק עכשיו מנצלים את ההזדמנות לדבר על שטחים של ששת הימים.

### **יב) אם אפשר לסמוך על האמריקנים שישמרו אותנו**

וכי תימא הרי אפשר לסמוך על האמריקנים שישמרו אותנו אם נחזיר אבל אם לא נחזיר לא ישמרו אותנו, שהרי כך הם אומרים, והרי האמריקנים הם חזקים מאוד ואפשר לבטוח בהם, אולם טענה זו אינו תופס מקום, שהרי כל מה שרוצים להחזיר השטחים, ולעבור על כל העבירות, משום שאין סומכין על הבורא עולם שיעזור לנו על אף שראינו שעשה לנו ניסים גלויים במלחמות שעברו, ובפרט במלחמת ששת הימים ומלחמת המפרץ, ואם על הבורא עולם א"א לסמוך אף שהוא חי וקים לעולם ולעולמי עולמים, והבטיח לנו שיעזור בזמן עיקבתא דמשיחא כמו שהבאנו פסוקים מפורשים, א"כ על אחת כמה וכמה שא"א לסמוך על האמריקנים שהיום יש נשיא זה ומחר מחליפים אותו או שישנה דעתו, או שבכלל אין לו כח נגד הערבים שמתחזקים כל יום, וממציאים נשק גרעיני

וא"ת שנסמוך על הבורא עולם שלא יניח לשנות דעת הנשיא של אמריקא א"כ אפשר לסמוך עליו ג"כ אם אין מחזירים השטחים

### **יג) רגזנות גוים אינו סיבה לפחד**

ועוד מבואר בפסוקים שאין לפחד מהרגזות הגוים שמאיימים שיעשו

## החזרת שטחים

צרות, כי זה איננו בגדר סיבה לפחד. וכן כתוב (ישעיה נ"א י"ג הפטרה סופטית) **אנכי אנכי הוא מנחמכם מי את ותיראי מאנוש ימות ומבן חציר ינתן, ותשכח ה' עושך נוטה שמים ויוסד ארץ ותפחד תמיד כל היום מפני חמת המציק כאשר כונן להשחית ואיה חמת המציק.**

וע' רש"י ותשכח ה' עשך, ולא נשענת עליו המציק, מושלי העכו"ם המשעבדין בכם, **כאשר כונן, נזדמן, ואיה חמת המציק, מחר בא ואיננו.**

הנה פסוק זה מדבר בזמן שלפני הגאולה. שבשעת הגאולה ממש קשה לומר טענה ותפחד תמיד.

ומבואר מכאן שהתרגזות הגויים אינו סיבה לפחד.

וע' במדרש וישלח פרשה ע"ז לוח א', ר' פנחס בשם ר' ראובן שני בני אדם הבטיחו הקב"ה ונתיראו הבחור שבאבות והבחור שבנביאים הבחור שבאבות זה יעקב שנא' **כי יעקב בחר לו קה, וא"ל הקב"ה והנה אנכי עמך ובסוף נתירא שנא' ויירא יעקב, ובחור שבנביאים זה משה שנא' לולי משה בחירו וא"ל הקב"ה כי אהיה עמך ולבסוף נתירא (במדבר כ"א ל"ד). ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו. אינו אומר אל תירא אותו אלא למי שנתירא .**

ר' ברכיא ור' חלבו בשם רב שמואל בר נחמן משם ר' נתן ראויים היו ישראל כליה בימי המן אילולא שנסמכה דעתן על דעת הזקן אביהם אמרו מה אבינו יעקב שהבטיחו הקב"ה וא"ל והנה אנכי עמך נתירא . אנו עאכ"ו. הוא שהנביא מקנטר את ישראל ואומר להם (ישע' נ"א י"ג) ותשכח ה' עושך נוטה שמים ויוסד ארץ אמר להון אנשיתון מה אמר לכון כה אמר ה' אם ימדו השמים מלמעלה, אם ראיתם שמים שמטו והארץ מתמוטטה מנטיית שמים וארץ לא היה לכם ללמוד , אלא ותפחד תמיד כל היום עכ"ל המדרש.

ומבואר שאף שאין איסור לפחד , מ"מ זה רק בגדר לימוד זכות אבל יותר טוב היה שלא לפחד. משום שאף שהגוי מתרגז מחר ימות.

וא"כ עכ"פ לעניינינו שנוגע לעבור על הרבה איסורים. בודאי צריך להשתמש בסברה שאין לפחד.



## החזרת שטחים

ועוד , הרי מה שיעקב אבינו פחד , זה משום שהיה מתירא מן החטא כמו שאמרו אז.

ועיין ברמב"ן על החומש פסוק (נראה ל"ג י"ג) **ואתה אמרת** ששאל מאיזה חטא פחד יעקב ותירץ שפחד על מה שכרת ברית עם לבן ע"ש.

וא"כ עכ"פ למידים מזה . שאין לכרות ברית עם הגויים כי זה גופא קילקול בפרט בזמן שהם תובעים לעבור על כל מיני עבירות .

ועכ"פ אילו כיום העזר של ה' במלחמות היה תלוי בקיום המצות א"כ עצם עשיית הברית עם גויים הוא בעיה גדולה . וכן למסור א"י לגויים הוא עבירה גדולה ח"ו. כמו שנתבאר לעיל . וזה גופא יכול לגרום ח"ו לצרות . ועל כן העצה שלא יעשו הגויים רע הוא שלא לעבור על כל החטאים האלה.

וחוץ מזה, הרי דברים אלו אין אדם יכול לשער איך הסכנה יותר, ואפילו אומרים הכרעה כך אין זה מכריע שזה בגדר לפנינו. ועיקר הענין של הפוליטיקה, משתנה מיום ליום **ולב מלכים ביד ה'.**

וכן כתוב בתורה **וכי תאמר בלבבך רבים הגויים ההם איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם זכור תזכור את אשר עשה ה' למצרים וגו'.** ומבאר מזה שבענין ארץ ישראל אין מתחשבים עם השערת מומחי מלחמה אם ינצחו או לא.

וממילא אין לנו אלא לשמור תורה ומצוות וצריך לשמור שלא ליכשל בכל העבירות שתלוין בהחזרת השטחים.

### **יד) רציחה ע"י ערבים פרטים אם נחשב לפ"נ להתיר החזרת שטחים**

וכי תימא הרי הערבים הורגים כעת אנשים כפעם בפעם, ואולי זה סיבה להחזרת השטים, אולם טענה זו אינו תופס שזה מהווה העולם ותמיד יש סכנת דרכים. ואין זה סיבה להחזיר שטחים, ואם תחוש לזה, היינו צריכים לאסור לנסוע במכוניות, מכיון שיש כסדר תאונות דרכים, ויותר מזה היינו צריכים להתיר לאדם לחלל שבת כדי לעכב את השני מללכת לרחוב משום שיש הרבה פעמים איזה תאונה במדינה. אלא מאי, מה שיש

## החזרת שטחים

באופן כללי תאונת דרכים במדינה אין זה אוסר לאדם לנסוע כעת פה ושם, כי הילוך זה אינו גדר חשש לפנינו של סכנה. אף כאן מה שיש לפעמים כאן ולפעמים כאן רציחה, אין זה נקרא לפנינו. ואין זה סיבה להתיר איסור מסירות ושאר איסורים להחזרת שטחים שטחים. (אפילו אם החזרת השטחים גופא לא היתה סכנה וכ"ש לפני מה שכתבנו שהחזרת שטחים גופא סכנה שחז"ל התייחסו אליה.)

ויותר מזה, הרי מותר לאדם ליכנס למדבר וים (גם בזמנים הקודמים) בשביל פרנסה אף שהיה אז קצת סכנה. וכ"ש שא"צ להפסיד פרנסתו בשביל זה. וכ"ש במקום מצוה ושלוחי מצוה אין ניזוקין.

ועוד, מאן יאמר שאם מחזירין יחא יותר טוב. הג"ה מהדורא שניה עכשיו נתצרך שכל מה שיותר רוצים להחזיר הם הוויגס הרבה יותר, אולם עצם הטענה צ"ע דאיתא בגמ' ב"ב ה' דלא ליסתר אינש בית כנסת עד שבונים אחר, והטעם, דיילמא מזדמן להם פדיון שבויים, ויתנו הכסף לפדיון שבויים, ושואל הגמ' אי הכי אפילו בנו נמי, ומשיב, דירתא דאינשי לא מזבני. וא"כ רואין שאין לסתור דירה בשביל להציל שבויין, וא"כ ה"ה הכא שאין למסור קרקע א"י לגויים. (וכ"ש שיש בנינים ובתי כנסיות וכו')

והרי אלו שדרין שם אין רוצים שיחזירו, א"כ אין רשות לאותם אחרים להחזירן מפני פ"נ של מי שהוא אחר

## טו) מסקנא לענין סכנה

החזרת שטחים הוא גדר סכנה שחז"ל התייחסו לזה, שזה עכשיו פעולה ודאית של שבירת שמירה שכלול בתוכו כל התוצאות של סכנה, ואם אין מחזירין שטחים, אז החשש שיעשו בגלל זה מלחמה כללית אינו סכנה שצריך להתייחס אליה. שעל זה יש הרבה מי יומר, שאין מתייחסין כלל לזה, ואפילו אם באמת באים למלחמה יש כבר הבטחה מן הבורא עולם שנצליח ואין בזה דין סכנה, וא"כ המוסר קרקע לגוי הרי הוא בכלל מוסר שדינו כבר הוזכר, ואפילו אילו היה שני הצדדים שוין ג"כ היה לו דין מוסר. שלא הותר איסור במקום סכנה אם עשית האיסור ג"כ סכנה. ואין זה בגדר ספק סכנה. אלא בגדר ודאי איסור. במקום שאין סכנה, דמאי נפ"מ אם אין סכנה או שיש בשני הצדדים סכנה.

## החזרת שטחים

### טז) ביאור חטא מרגלים בזמנינו

ע' ברמב"ן בהוספה על ספר המצוות מצוה ד', שמשמע בפשטות שנוהג מצות כיבוש הארץ וחטא מרגלים גם בזמנינו.

ואפילו אם ת"ל שכיבוש אינו נוהג בזמנינו מחמת הג' שבועות שלא יעלו ישראל בחומה (כתובות ק"א) וכן דעת המגילת אסתר שם מ"מ כל זה על תחילת הכיבוש, אבל אם כבר נכבש, לכאורה צריך להחזיקו.

דבפשטות האיסור שלא יעלו בחומה הוא ליכבש הארץ ועכשיו כבר נכבש, והחזקה אינו בכלל כיבוש.

ע' מדרש שיר השירים על הפסוק השבעתי אתכם לשון שלא יעלו חומה מן הגולה. ומבואר שם, שבא"י גופא כשנמצא בידינו, אין דין של לא יעלו.

וכן מרידה באומות היינו לקחת מהם בכת. אבל כשנמצאים כאן והאומות תובעים אין זה נקרא מרידה כי מרידה היינו שהם הבעלים ואנו תחתיהם. ועכשיו אין אנו תחתיהם. ואף שיש באיזה ענינים הסכם בין לאומי, שצריך לשמור עליהם, מ"מ אין זה גדר תחתיהם.

ועיקר הדבר מבואר בעירובין ל"ה. שנכרים שצרו על עיירות ישראל עושים עמהם מלחמה ואין אומרים שניתן להם הארץ ונפסק בש"ע ס' שכ"ט ות"ז וזה שייך אפילו בבבל כדאיתא שם, ואף שהיו תחת שילטון הבבליים, וכ"כ עכשיו

יש אולי מקום לומר שאיסור למידים מן הפסוק (שיר השירים ז' ז') **השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ.**

והיינו שאסור לעורר את האהבה שיש בין הקצ"ה לכנסת ישראל וכיבוש הארץ מעורר את האהבה. אולם כל זה שייך כשצאים לעורר את האהבה. אבל אם כבר נתעורר האהבה, אז אין איסור להמשיך את האהבה. אדרבה בפשטות אסור לסתור האהבה בין ישראל לאחיזה ששמים.

וכאן ע"י הכיבוש בפשטות כבר נתעורר האהבה, וכבר ראינו סימנים גלויים צמלחמת המפרץ על התעוררות האהבה שיש בין הקצ"ה לכנסת ישראל היושג בא"י. כ"ס כשרואים צחוס קיצון גלויות גדול

ונבאר הדבר שלא בטוח שמתחילה עזרו על הג' שבועות ואף שצודאי מה שחשבו

## החזרת שטחים

לעקור התורה ע"י המדינה הוא עון פלילי, ומ"מ אין משנה המצב ומותרים לנו להשתמש במה שעשו כמו שגא' (אויצ כ"ז י"ז) **יכין רשע וילבש צדיק**, ע' צ"מ ס"א: שהוצא פסוק זה להתיר רציית לבנו של הלוקח רציית

ע' דעת ר"ח ויטל בהקדמה של ספר ען חיים עמוד ח' דלא שייך השצועות רק אלף שנים דז"ל אמר עוד צמדרש הנ"ל ובג"ד **השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו'** פירוש הדברים כי הגה היתה השצועה הגדולה לאלקים שלא יעוררו את הגאולה, עד שאותה האהבה תהיה בחפץ ורצון טוב. כמ"ס **עד שתחפץ**. כגן העוזד את אביו, ועייל צכל פלטרין דיליה ובכל גניזין דיליה ולא כעבד. העוזד צמשנה. ולוקח השפחה ע"מ לקבל פרס. וכבר אמרו חז"ל כי זמן השצועה היא עד אלף שנים כמס"כ חז"ל צצרייתא דר' ישמעאל ע"פ דניאל וז"ל ואחיהבון בדידיה עד עידן ועידנין ופלג עידן ואיך הראהו הקצ"ה ליעקב אבינו שר עולם והוא שרו של צכל ע' עוקין וכו' ע"ש.

וכן צוהר פרשת וירא ד' קי"ז ע"א וז"ל **אמר ר' יוסי, כל דא אריכו זמנא יתיב מכמה דאוקמא חבריא**, דאיהו יומא חד גלותא דכנסת ישראל ולא יתיר דכתיב (איכה א' י"ג) **נתנני שוממה כל היום דוה** עכ"ל רח"ו (וכנראה מן האוהר שם שהכונה על אלף החמישי ואין מודדין מזמן החורבן).

ואף שאין לנו מצינים דברי האוהר שאין לנו עסק צנסתרות, מ"מ רח"ו ז"ל הבין את האוהר והוא כתב שאין טוהר רק אלף שנים.

ואף שצספר ויחל משה אות ע"צ דחק שהכונה שלא מהני התעוררות למעלה חולם הלשון לא משמע כן אלא עמס השצועה היתה רק אלף שנים וחוזר על כל השצועות שנתצנים צגמ'.

וכן אומרים צסס האור שמה צצההרת צלפור שאושר אח"כ צסן רימה, ירדו הג' שצועות, ולפ"ז כ"ש אחרי הסכם האו"ם כסליו תש"ח.

וצפרט אחרי מלחמת המפרץ שראינו גילוי האהבה של הקצ"ה לכנסת ישראל ולא היה שם סצרות של טעות לומר כוחי ועולם ידי עשה לי את החיל, שנתעורר האהבה ולא שייך כלל ג' שצועות.

וכן כל הטענות שכתב צספר על הגאולה ועל התמורה צנוגע למלחמת ששת הימים, לא שייכים כלל צמלחמת המפרץ.

חולם כל זה אינו נוגע צצציליו, שאף אם יש טעות צפרט זה וצחמת עצרו על

## החזרת שטחים

השצועות, מ"מ להחזיק הארץ חיו נוגע כלל לשצועות כמצואר צ"ע. ס' שכ"ט. ות"ז

מסקנה. בין אם נאמר שמתחילה עברו על הג' שבועות או לא עברו, מ"מ כלפי להחזיק א"י בודאי אין שייכות לשבועות, וממילא מצוין אנו להחזיק א"י ושייך חטא מרגלים אם מוסרין א"י לגויים. וכמבואר ברמב"ן שגם היום נוהג חטא מרגלים, וגם המגילת אסתר מודה בזה במקום שאין דין של ג' שבועות.

### יז) הנהגת רבי יוחנן בן זכאי

וכי תימא א"כ למה רבי יוחנן בן זכאי נכנע בפני הרומיים וחלק בזה על הבריונים ונראה דלא קשה, ששם ראה שהחורבן ממשמש ובא, והרי מפורש בתורה שאם ישראל חטאו יהא חורבן וכן יש פסוק בדניאל (ט' כ"ד) **שבעים שבעים נחתך על עמך** ומשם ידעו חורבן בית שני כמו שכתבו המפרשים שם, ע"פ הגמרא נדרים (ל"ב:) וא"כ ראה שכעת אין הזמן שהקב"ה עומד בברית. והגיע מצב של החורבן, ועשה הכל כדי שעכ"פ יציל התורה.

אולם עכשיו אנו רואין בחוש, שנתהפך המצב שבניי חוזרין על אדמתן.

ומה שהחופשים שולטין, אין זה שום סתירה לזה, כמו שכבר ביארנו וחז"ל אמרו לנו זה מפורש במשנה סוטה בעיקבתא דמשיחא חוצפא יסגי וכו' וכן מפורש בפסוק, שכשיהיה קיבוץ גלויות, עדיין ישראל מלוכלכים בחטא ורק אח"כ חוזרין בתשובה, (ע' הפטרה של פרשת פרה) וא"כ מצד מצב א"י רואין אנו שהגאולה קרובה, ואין שום דבר הסותר, וא"כ יש לנו הבטחה שא"י ישאר בידינו אבל מ"מ הבחירה נשאר בידינו, ואם רוצים לעבור על הברית ולהחזיר השטחים, ח"ו אז יכול הדבר עוד להתעכב. אולם זה כבר חשבון של זה שהחזיר וכל התומכים בו והוא עבירה גדולה.

ועוד הרי מחלקי העבודה שלנו הוא לומר להם שאנו צודקים ושהארץ היא שלנו כמו שכתוב בתורה **בראשית ברא א-לקים את השמים ואת הארץ**. וע' רש"י שכתב וז"ל אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא בהחדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל ומה טעם פתח בבראשית משום (תהילים קי"א ו') **כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים**, שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעת גויים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה

## החזרת שטחים

היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. עכ"ל.

והארץ שנמצא כעת ביד ישראל, הוא מכח הבטחה לאברהם יצחק ויעקב כמו שנא' (ויקרא כ"ו מ"ג) **וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר**, אי"כ מוטל עלינו לאמר זה לאומות העולם, לענות על טענותיהם של ליסטים אתם.

### **יח) במקום שיש חטא מרגלים אם שייך התר של פיקוח נפש**

הנה טענת המרגלים היה שא"א לכבוש אי"י משום שהגויים שם חזקים מאוד כמו שכתוב (זמזכר י"ג כ"ח) **אפס כי עז העם הישב בארץ והערים בצורות גדולות מאוד וגם בני הענק ראינו שם, עמלק יושב בארץ הנגב והחתי והיבוסי והאמרי יושב בהר והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן**.

וכן כתוב בדברים (ו' כ"ח) **אנה אנחנו עליהם אחינו המסו את לבבינו לאמר עם גדול ורם ממנו ערים גדולות ובצורות בשמים וגם בני ענק ראינו שם**.

וכי תימא תינח בזמן המדבר שהיה ציווי ה' מיוחד, אבל עכשיו אין לנו נביאים שיאמרו לנו כי הגיע זמן הגאולה, ושצריך לכבוש הארץ.

אולם כבר מבואר ברמב"ן ספר המצות מצוה ד' שבשורש ציווי כיבוש הארץ נוהג בכל הדורות, רק שהמגילת אסתר טוען, שיש ג' השבועות שמעכבין בדבר. ובאמת בחז"ל לא מצאנו בזמן הגלות שיש חיוב לכבוש, אולם כל זה היה שייך אילו נוהגין היום ג' שבועות, אולם כבר נתבאר הדבר שכאשר בניי כבר בא"י וכבר הארץ בידינו, לא שייך כל זה, בין מבחינת הלכה ובין מבחינה שכבר נתעורר האהבה.

וכן ראינו זה בחוש שכבר נתעורר האהבה במלחמת המפרץ עכ"פ להחזיק הארץ.

ויתכן שבשביל כיבוש הארץ צריך התעוררות מיוחד מן השמים, וע' בספרים על נס חנוכה שהביאו שחוץ מן החשמונאים לחמו ג"כ אחרים

## החזרת שטחים

והפסידו המלחמה. כי לא היה רצון הבורא לתת בידם את האויבים.

ע' לשון ספר החשמונאים א' פרק ה' פסוקים נ"ה עד ס'.

ויהי בהיות יהודה ויונתן בארץ הגלעד ושמעון אחיהם בגליל לצור על עכו, ויוסף בן זכריה ועזריה שמעו את כל הגדולות אשר עשו ויאמרו למה נגרע לעשות לנו שם בארץ ואחינו. הבה נלחמה גם אנחנו את הגויים אשר סביבותינו ויצו את אנשי מלחמתם להחליץ ויצאו לקראת יבנה למלחמה ויסע גורגיאש וחילו לקראתם ויניסם עד גבולי ארץ יהודה ויפקדו מהם כאלפיים איש ותהיה מהומה גדול בישראל. יען אשר לא שמעו לקול יהודה ואחיו ויחשבו לעשות נפלאות והם לא היו מזרע האנשים אשר בחר ה' בהם לתת בידם תשועה לעמו.

ועכ"פ מה שיש כבר בידינו אין רשות לעזוב.

והכונה בידינו, היינו ביד בני בניו של אברהם יצחק ויעקב, ולא ביד דבר הנקרא "מדינת ישראל" שכולל ג"כ גויים, שאלו אין להם זכות עצמי רק במה שנוגע לקנין של בני בניו של אברהם יצחק ויעקב.

וא"כ יש היום הטענה של כלב שאמר (במדבר י"ג ל') **עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה**, וכן טענה של משה רבינו (דברים א' כ"ט) **ואמר אלכם לא תערצון ולא תיראון מהם ה' א-לקיכם ההולך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם**, ובמדבר **אשר ראית אשר נשאך ה' א-לקיך כאשר ישא איש את בנו בכל הדרך אשר הלכתם עד באכם עד המקום הזה. ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' א-לקכם ההולך לפניכם בדרך לתור לכם מקום לחנתכם באש לילה להראותכם בדרך אשר תלכו בה ובענן יומם**.

הנה אירעו כאן דברים רבים הדומין לזה, ובעיקר במלחמות שעברו ובמלמת המפרץ שראינו חסדי ה' עלינו.

ומה שבמלחמת יום כיפורים נפלו הרבה חיילים, זה היה צורך לשבור הרוח של כוחי ועוצם ידי שנסתובב מחמת מלחמת ששת הימים, שלא תורגם כהוגן. וא"כ שתי המלחמות, בין יום הכיפורים ופורים הסירו הקליפה שהיה במלחמות הקודמין ונתבאר התוכן הפנימי של מלחמות הקודמין.

## החזרת שטחים

ויש שרצו לטעון שאינו דומה למצב של יהושע משום ששם ראו שבמלחמות לא מת אחד וכאן נפל הרבה, שבכל המלחמות היו נפילות חוץ ממלחמת המפרץ אולם נראה בפשטות שחיוב מלחמה שנאמר בתורה אינו כפוף להנהגה שלא ימות אחד במלחמה. והרי במלחמת העי נפלו שלושים ושש איש, ואין הבטחה שבכל המלחמות לא יפול איש.

ובמלחמת מדין התורה מספרת חידוש (נמדצר ל"א מ"ט) **ולא נפקד ממנו איש**. וזה רק אחר המלחמה סיפרו זה בתורה חידוש ובתורת הכרת הטוב להבורא עולם על הנהגה עליונה, אולם לא ידעו זה מעיקרו והם נכנסו למלחמה ג"כ אדעתא דהכי שיתכן נפילות וכן כתוב בתורה (וצריס כ' ה') **פן ימות במלחמה**.

### יט) שני סוגי גלות, גלות מן הארץ וגלות הרוח בארץ

הקדמה לציור הרמזין שהוזכר שם ענין של גלות

וצריך לדעת בביאור ענין של גלות כי יש שני סוגי גלות

אחד גלות הארץ שנגזר מן השמים על כלל ישראל לצאת לחוץ לארץ, שנית גלות הרוח שאפילו בא"י עצמה נמצאים תחת מלך רשע וכדו'

וגלות שניה היה כבר כמה פעמים כגון בעשרת השבטים שהיו תחת ירבעם בן נבט וכדו' וכן בבית שני לפני מלחמת החשמונאים היו תחת היונים וזה נחשב בחז"ל לגלות יון אולם הגלות הזה הוא לא גלות הארץ רק גלות הרוח

הנה כעת נתבטל גלות הארץ כי כל אחד יכול לבא לא"י לדור, ומי שנשאר בחז"ל זה לא מצד גזרת המלך רק משום בחירה עצמי שרצונו לישאר שם או שטועה שמצוה לשבת בחז"ל או שמוטעה מאחרים או שמנהג אבותיו בידיו ולא הרגיש שנשתנו העיתים, או שיש לו באמת סיבה פרטית שצריך להיות בחז"ל, אבל ודאי זה לא באה מצד מצות הבורא עולם של פטור כללי של מצות ישוב א"י כי הוא לא ציוה על זה ולא גזר עליו ולא זרק אותו לשם

וכן מתחיל להתקיים קיבוץ גלויות כמו שרואים בחוש שאלפים ורבבות באים מרוסיא ושאר מקומות וזה מן ההבטחה הכללית שתבא לפני טהרה



## החזרת שטחים

הכללית ע' יחזקאל ליו (הפטרה פרשת פרה)

וע' רד"ק (תהלים קמ"ו) על הפסוק **בבן אדם שאין לו תשועה** שאם לא ברצון הקל יתברך אין ביד האדם להושיע חבירו מצרתו כי לה' לבדו התשועה והוא יסובבנו ע"י בני אדם כמו שסיבב תשועת גלות בבל ע"י כורש וכן לעתיד יסובב גאולת ישראל ע"י מלכי הגוים שיעיר את רוחם לשלחם כמ"ש **והביאו את אחיכם מכל הגוים מנחה לה'** וזה יהיה לפי שבטחו בגלות בא-ל יתברך עכ"ל

אולם יש כאן עדיין גלות הרוח שהחילונם שולטים וזה כעין שילטון היונים והמתיונים, וגלות הזה הולך ומתמעט ע"י ריבוי חרדים שמתרבים בא"י וכן מאלו שבאים מחו"ל וע"י ריבוי הבעלי תשובה.

ומה שלפני ביאת הגואל יש עדיין גלות הרוח מבואר בזוהר סוף פרשת פנחת דף רמ"ט ב' בדרוש של אילת השחר שכשהאילת השחר יולדת יבא נחש ויכיש אותה שני פעמים ומקודם יצא דם ואח"כ יצא מים וכשיצא דם אז הנחש ג"כ יונק מזה ובפעם שניה כבר אינה יונק הנחש רק כולם ישתו וסימן צמדנר כ' י"א) **ויך את הסלע פעמים וכתוב ותשת העדה ובעירם** ע"ש (ע' ביאור הגר"א על זוהר פ' משפטים דף קי"ט ד"ה שחרות שכל ההולדה של אילת השחר מרומז על הגאולה)

### כ) וכעת נשוב לביאור הרמב"ן

הנה מצות כיבוש א"י כתב הרמב"ן (השמטה לספר המצות עשין מצוה ד') שנוהג בכל הדורות, ומבואר שם שחטא מרגלים נוהג בכל הדורות, ושוב כתב ואומר אני כי המצוה שחכמים מפליגים בה והוא דירת ארץ ישראל עד שאמרו כתובות (ק) כל היוצא ממנה ודר בחו"ל יהא בעיניך כעובד ע"ז שנא' **כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה'** לאמר לך עבוד אלהים אחרים וזולת זה הפלגת גדולות שאמרו בה הכל הוא ממצות עשה הוא שנצטוינו לרשת הארץ לשבת בה א"כ היא מצות עשה לדורות מתחייב כל אחד ממנו ואפילו בזמן הגלות כידוע בתלמוד במקומות הרבה עכ"ל

ומשמע לכאורה שבזמן הגלות אין דין כיבוש רק מצות ישיבה

ואפשר לפרש בשני אופנים אחד מצד הג' שבועות שהוזכרו בסוף

## החזרת שטחים

כתובות, או אפשר מצד המציאות שכדי לעשות מלחמה צריך צבא מאורגן ולא היה זה באפשרות בזמן הגלות ועל זה כתב הרמב"ן שלא תחשוב כיון שעצם הכיבוש אי"א לעשות ממילא פטורים ג"כ משיבת הארץ אלא מה שאפשר לעשות עכ"פ מחויבים

אולם עכ"פ מה שהזכיר בזמן גלות הכונה לגלות הארץ ולא לגלות הרוח, שהרי היה זמנים שהיה גלות הרוח ונוהג מצות כיבוש כמו שכתוב בתנה דבי אליהו זוטא פ"ז לענין כיבוש ירבעם בן יהואש וכן היה בזמן בית שני בזמן ינאי המלך והורדוס וכו'

ואת"ל שכדי לכבוש הארץ צריך התעוררות מיוחד, מ"מ לענין החזקת הארץ יש חיוב מצד מצות ישוב אי"י שכלול ג"כ ע"י מלחמה אם צריך לזה ואם הגוים באים להלחם וכדי להנצל מהם כובשים שטחים, אז הרי זה בכלל מצות כיבוש וקונים בדין כיבוש מלחמה, והרי מה שבאים להלחם זהו התעוררות לעשות מלחמה נגדם

ומי שיכול לעשות מלחמה ואינו עושה, והזמן הוא שצריך לעשות, הוא עובר על חטא זה של ביטול כיבוש הארץ וכלול בזה חטא מרגלים אשר התורה מאריך בזה בהרבה מקומות, (וצמדנר פרשת שלח לך סוף פרשת מטות, דברים א' כ"ז עד ל"ט, שם ט' כ"ג)

רק שצריך לדעת מה הגדר של יכול לעשות ויש בעיה של גיוס בנות בצבא ושאר קיקולים ע"י קילקול הרוח ששורה שם, וכן ת"ח פטורים מזה, אולם מי שיוכל להיות במקום שאין חשש קילקול, או מי שבין כך נמצא שם צריך לעשות מלחמה כשצריך לזה, וכן כשאפשר לבטל הקילקולים שיש בתוך הצבא מחויבים לעשות זה, וכן מצוה להחזיק אנשי המלחמה ולעודדם ברוח ובנפש ולהתפלל עליהם שיצליחו בזה

ומי שמתנגד לכל תהליך הזה וחושש לסכנה, הוא עובר על חטא מרגלים ששייך ג"כ בזמנינו

וכן מי שאינו שומר תורה ומצות אינו פטור ממצוה זו כמבואר בירבעם בן יהואש שהיה עובד ע"ז, ובכל זאת היה מצווה במצות כיבוש, והיינו כמו שע"י שמקיים מצות כיבוש אין זה פוטר אותו מלקיים כל התורה, ה"ה אם עובר על כל התורה אין זה פטור לקיים מצות כיבוש. ואף שיש מ"ד שכל מי שעובר עבירה חוזר מעורכי המלחמה, מ"מ אין זה פטור מתרי טעמי

## החזרת שטחים

הדא שלא קיייל כהך מ"ד, ע' רמב"ם הל' מלכים סוף פ"ז, שנית במלחמות מצוה אין דין של חוזרים מעורכי המלחמה, וחזקת הארץ נקרא מלחמת מצוה. שרק לכבוש ארצות מחוץ לא"י הוא מלחמת רשות

ומי שהוא פחדן, ומפיץ שמועות לעורר את הציבור לפחד, עובר על מה שכתוב בתורה (דברים כ' ה') **ולא ימס את לבב אחיו כלבבו**, וכ"ש כשבא בשיטה שצריך לפחד.

### כא) איסור להתחבר עם רשעים אחרי שינוי הנהגה

#### עליונה

ידוע כי להתחבר עם רשעים הוא עון חמור כמו שנא' (ד"צ כ' ל"ז) **בהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך** וע' בשערי תשובה של רבינו יונה בשער החניפות איך הוא מדבר בגודל הקילקול בנתינת כבוד לרשעים

והיום יש כאן שינוי המצב שלא היה בזמן הקדום, שבזמן הקדום ראשי מנהיגי המדינה אשר לחמו למען הארץ היו רשעים מחטיאי הרבים ואף שגם ככל המלחמות לחמו הרבה מאנשי הימין אשר לא התנגדו לדת, ויש שהיו מסורתיים וגם יש שהיו חרדים רק שאנשי השמאל שהתנגדו לדת לקחו השלטון בזרוע, כידוע המעשה שראש ממשלת ישראל של היום שר"י, שוחו של ראש ממשלה הראשון שר"י, רצה להרוג את מנחם בגין וחצריו והטציע הספינה "אלטלנה" ונהרגו כמה אנשים מאנשי הימין) והיו הרבה מן החרדים מתנגדים לכל המושג שקרה בשטחים כדי שלא להתחבר עם הרשעים אולם היום הדבר בדיוק הפוך שהראשים אשר רוצים להחזיר השטחים הם הרשעים הגמורים עוכרי הדת אשר בכל יום תמיד מחדשים גזירות חדשות נגד הדת. אולם מאידך ראשי אלו אשר לוחמים למען החזקת השטחים הם החרדים שומרי תורה ומצוות שלוחמים למען כבוד שמים והדתיים במקצתן נמשכים אחריהם והחילונים של הימין הם הזנב של דרך זה (כך ביררתי הדבר).

והטעם של שינוי זה נראה שמקודם חשבו הרבה שנצחון המלחמות היה ע"י כוחם ועצם ידם של אנשי צה"ל וזה משך החילונים, אולם במלחמת יום כיפור נשבר קצת רוח זה ובמלחמת המפרץ שלא היה לצה"ל מה לעשות נשבר רוח זה עוד יותר, עד שכבר אין להם עוד רוח לחוס מלחמות

אולם אלו אשר ידעו מקודם שכל ההצלחה במלחמה היה מאת הבורא

## החזרת שטחים

עולם כמו שנא' (דברים ח' י"ח) **כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל** וראו כל הניסים שהיו שם אז במלחמת המפרץ שראו השגחת ה' באופן נפלא נתחזק רוחם עוד יותר וזה נותן חיזוק להמשיך הדרך ללחום מלחמות ה' למען כבוד שמו

וא"כ יוצא עכשיו, שמי שתומך השיטה שצריך להחזיר השטחים, תומך בזה הרשעים עוכרי הדת, ונותן חיזוק לרוח של כוחי ועוצם ידי, וגם נותן להם חיזוק בממשלה, ומי שתומך אלו אשר אווזים בשטחים, הם תומכים בזה החרדים אשר לוחמים למען כבוד שמו ונותן חיזוק לאמונה בבורא עולם שכל אחד יודע שהוא המנהיג הוא הבורא הוא איש המלחמה

## כב) מסקנא לדינא

לפי מה שנתבאר יוצא שמי שמחזיר שטח משטחי ארץ ישראל. בין מהשטחים שהיו לפני מלחמת ששת הימים בין מאלו שניתוספו אחר כך, עובר על כל העבירות של גזל ומשיג גבול ואיסור מסירות ועובר על חטא מרגלים, ועל לא תחנם ועל הריסת בתי כנסיות ובתי מדרשות וישיבות וחדרים ושאר מוסדות התורה וחורבן קהילות, ומבטל מצות ישוב א"י ואין שום התר של פיקוח נפש, וחוף מזה שמכניס כל כלל ישראל שבא"י לסכנה, ואם מפיץ שמועות לפחד מן האויבים עובר על לאו של ולא ימס לבב אחיו כלבבו. וכ"ש כשעושה שיטה מזה שיש לפחד

וכל התומכים בהם הם מתחברים עם רשעים ולא רק על ענין זה של החזרת השטחים אלא ג"כ עם שאר רישעותם. כיון שראשי תנואה זו הם מעוכרי הדת אשר הורסים הדת בכל מקום שאפשר להם

ומי שאינו מחזיר השטחים ומוכן לעשות מלחמה כשצריך יש לו זכות גדול

ונעתיק לשון הרמב"ם פי"ז מהל' מלכים הל' ט"ו ומאחר שנכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה ויודע שעל יחוד ה' הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זיכרונם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה. וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה שנא' **אל ירך לבבכם אל תראו ואל תחפזו ואל תערכו מפניהם** ולא עוד אלא שכל

## החזרת שטחים

דמי ישראל תלויין בצאורו ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו הרי זה כשופך דמי הכל שנא' **ולא ימס את לבב אחיו כלבבו**. והרי מפורש בקבלה **ארור עושה מלאכת ה' רמיה וארור מונע חרב מדם**. וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה. ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא. שנא' **כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמות ה' אדוני נלחם ורעה לא ימצא בך וגו' והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' א-לקיך**, עכ"ל הרמב"ם.

נכתב ערך יום ד' לסדר "אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו ואת כל ארצו" שנת "וקול התור" נשמע בארצנו, מהדורא שניה נר ה' חנוכה תשנ"ד

\*\*\*\*\*

לעילוי נשמת ולזכרון עולם

זקני הגאון הצדיק

**הרב מרדכי בן חיים יהודה זצ"ל**

וזוגתו זקנתו, הרבנית הצנועה והצדקנית

**מרת ליבא בת הרב הגאון רב יצחק ע"ה**

לעלית נשמות בניהם

**ר' הלל בן הרב מרדכי הי"ד**

**ר' ברוך בנדיט בן הרב מרדכי הי"ד**

**ר' יוסף בן הרב מרדכי ז"ל**

**מרת שינדל בת הרב מרדכי ע"ה**

**מרת רבקה בת הרב מרדכי הי"ד**

**מרת פיגא בת הרב מרדכי הי"ד**

לעילוי נשמת

**ר' אהרן בן ר' יחיאל ז"ל**

**וזוגתו מרת לאה בת ר' זאב ע"ה**

ת.ב.צ.ב.ה.

\*\*\*\*\*

\*\*\*\*\*

לעילוי נשמת

חמי הרה"ח שרגא פייבל בן ר' צבי ז"ל  
הרה"ח יחזקאל שרגא בן ר' שלמה ז"ל

לעילוי נשמת

הרה"ח חיים שמואל בן ר' מרדכי הלוי ז"ל  
אברהם יהודה בן ר' חיים שמואל הלוי ז"ל

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' משה חיים בן ר' שלמה ז"ל  
וזוגתו מרת חיה בת ר' יאיר נטע הי"ד

לעילוי נשמות בניהם

יצחק בן ר' משה חיים ז"ל  
ראובן בן ר' משה חיים ז"ל  
בריינדל בת ר' משה חיים הי"ד  
הינדא בת ר' משה חיים הי"ד  
ישעי' דוד בן ר' משה חיים הי"ד  
זיסל בת ר' משה חיים הי"ד  
שמואל בן ר' משה חיים הי"ד  
יעקב וולף בן ר' משה חיים הי"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

\*\*\*\*\*





# גרמא כמעשה

**לבאר שמכשירי גרמא שנעשו ע"י "מכון טכנולוגיה לבעית הלכה", וע"י "מכון צומת" להתיר מלאכת שבת, הם לפי הדין מעשה בידים והמשתמש בהם חייב חטאת, במקום פיקוח נפש יש להשתמש במכשירים רגילים ולא במכשירי גרמא, כדי שלא לתת יד לחילול ועקירת השבת**

ספר זה הוא העתק חלקי מספר המקורי "גרמא כמעשה", המתורגם מתוכנית 'ספיר' לתוכנית 'וורד', בספר זה נשאר רק ההקדמה שהיא מצד עצמו חשיבות יתירה לבאר כל יסודי השתלשלות של עקירת התורה דרך היתרים שאינן נכונים, וכן נשאר סי' י' וסי' י"א בענין איזה מלאכה זה חשמל, וחידוש תולדות, וכן כמה מכתבים להרב ישראל רוזן ראש מכון צומת, שבא בעקבות חליפות מכתבים אלו, וכן יש כאן מכתב להרב פרופסור זאב לב בהרבה ענינים של שבת, ובעיקר בענין חידוש תולדות. יסוד של חידוש תולדות נכתבו בסי' י' וסי' י"א שהועתק כאן חלקית בסוף ספר זה, ויותר באריכות במאמר **רשפיה רשפי אש** שעדיין לא הועתק לתוכנית 'וורד'. אולם עיקר הספר הארוך חסר כאן

במקום זה הוכנס בסוף ספר זה (כעת עמוד 65) מאמר בשם **סכנת עקירת השבת ע"י התפשטות הקלנועית ושאר מכוונת גרמא של מכון צומת**

ששם מבוארים בקיצור עיקר הנקודות נגד מכשירי גרמא המבוארים בספר המקורי של גרמא כמעשה, אולם הוכנס שם רק הנקודות של גרמא הנוגעים לשבת ולא הנוגעים לשאר חלקי תורה, וזה היה עיקר כוונת הספר של גרמא כמעשה.

## הקדמה

### **(א) דברי הנצי"ב בסכנת לת"ח להתיר דברים שלא כדין**

ע' בנצי"ב פ' ואתחנן בסכנה שנמצאים תלמידי חכמים שלמדים תורה שע"י כח התורה יכולים ליכשל להפוך דברי תורה לצורכם ויש בזה קילקולים גדולים וז"ל על הפסוק ד' י"ד ד"ה לעשותכם אותם. כאשר נראה שבא להזהיר בכאן על ע"ז בכל אופנים שאפשר כמו שיבואר, וכל זה נמשך לתחילת הפרשה שמזהיר לתלמידי חכמים העוסקים בחקים ומשפטים ביחוד רק השמר ושמור נפשך מאוד, ומבואר מזה שהת"ח היה עלול לבוא גם להשחתת ע"ז יותר משאר אנשים, וכאשר באמת כן היה בראשי המביאים פ"ז ומחטיאים לכל ישראל היו ירבעם, אחאב ומנשה שהיו ת"ח גדולים כדאיתא פ' חלק וכו', והדעת נותנת על כך באמת שתלמיד חכם בחכמתו מוצא דרכים להורות היתר ולהפך דברי אלקים חיים לדעתו, ומטעה את הדעת אשר עוד הפעם הוא מצוה וכו', והראה להם ציור של מתן תורה שלכך נתנה התורה באימה וביראה ברדת ובזיעה כדי שלא יהיו התלמידי חכמים נכשלים ומכשילים. עכ"ל.

## **(ב) ייצור תכניות ומכשירי גרמא לאפשר להתיר כל ל"ט מלאכות**

הנה בזמן האחרון יצאו כמה ת"ח ליצר תוכניות של מכוונות גרמא שע"יז אפשר לעשות כל ל"ט מלאכות כביכול דרך היתר ומבססין דבריהם על מה שמוזכר בחז"ל שהתורה לא אסרה רק מעשה בידים ולא גרמא, (שבת קכ:) וכן יש עוד מקומות שיש מושג של מניעת מונע, שהוזכר בש"ע, ס' רע"ז סע' א' בהג"ה אבל וכו', וסע' ב' אבל וכו'. והם בונים מכוח זה מכשירים שעובדים על הבסיס הזה.

ומתחילה מיועד הדבר לצורכי ביטחון וחולים אולם לאט לאט הדבר כבר נכנס לכל תשמישים שיש בהם איזה צורך, כמו אופנוע של שבת וכו' וככל הדבר יתמשך יכול הדבר להתפשט שיעשו כל ל"ט מלאכות כביכול בהיתר, יעשו מכוניות גרמא, מכונית כביסה גרמא, ידליקו האור בדרך גרמא וכו' ויתבטל כל השבת ע"יז ח"ו

כל המפעלים יעבדו כרגיל בשבת ויו"ט, הכל דרך מכשירי גרמא וכו' ואף אם אלו שעושים זה לא מכוונים שיבא הדבר עד כדי כך, אז אחרים יבואו במקומם וימשכו הדבר עד שיקרה מה שכתבנו

הנה יש כאן שני שאלות, אחד לו יצויר שהיה נכון שמה שעושים באמת הוא בגדר גרמא האם מותר לעשות דבר שע"יז יעקרו כל השבת,

שנית האם זה באמת נכון שמה שעושים הוא דומה לציורים שהוזכרו בגמרא, האם מצאנו בגמרא ציור אחד שהותרה גרמא בצורה של מכשיר גרמא, או שכל הדברים שהוזכרו בגמרא הם צירוף מיקרים ולא בצורה של מכשיר מיוחד לכך, שאז השכל הפשוט אומר שזה שונה מצירוף מקרים, אף אם לא היה לנו ראיה שזה כבר מעשה בידים, או אולי יותר מזה שבאמת מצאנו בגמרא ובראשונים דברים מפורשים שאם נעשה בצורת מכשיר זה כבר לא גרמא רק מעשה בידים, (ע' בזה ס' ב' ס"ק ב' וס' ד' ס"ק י"א אות ג' וס' ו' ס"ק ט')

האם כל דבר שלא נעשה באותו רגע הוא בכלל גרמא או מצאנו בגמ' ציורים שאף שנעשה הפעולה לאחר זמן הוא מעשה בידים, (ע' ס' ד' ס"ק יא אות ג')

האם הכלל של מניעת מונע הוא כלל מוחלט אף אם הדבר נעשה בצורת מכשיר מתוכנן לכך, או רק אם זה בצורת מיקרי או דברים שאין להם קשר ישיר זה לזה, האם היתר זה קיים גם כשתיכף ומיד נעשית התוצאה כמו שעושים זה כיום או הוזכר רק אם התוצאה נעשה לאחר זמן. (ע' ס' ו' ס"ק ח) ויותר מזה האם הכלל הזה נאמר גם במקום שיש תרתי לריעותה, שנעשה תיכף ומיד וגם ע"י מכשיר מיוחד לכך. (ע' ס' ו' ס"ק ט וי"ז)

וכן האם גרמא שייך אף במקום שמכוון לכך, או רק במקום שאינו מכוון לכך, אבל במכוון לכך חייב בכל גיוני מדין מלאכת מחשבת אסרה תורה, למעט במלאכת מכבה כשתוצאות הפעולה מתקיים במקום שעדיין אין האש התפשט, (ע' בזה ס' ה' ס"ק ה' בדעת הר"ח)

האם גרמא שהוזכר כשעדיין לא התפשט האש לשם הוא אף במקום שבודאי יתפשט או רק כשאנו ודאי שיתפשט, ע' בזה ס' ד' ס"ק י"א, אות ה', וס"ק יג אות ג', וס' ה' ס"ק ה')

**לשון הגמרא בהיתר גרמא (שבת קכ.) 'ואם כבתה כבתה' מוכרח אחד משני דברים, או רק בספק אם יתכבה כמו שמדייקין מזה רוב הראשונים, או שאינו מכוון לכבות אלא מכוון שלא יתפשט האש כמו שמדייק השלטי גבורים בדפי הרי"ף מ"ה. אות ב', והיינו שעושה הפעולה רק במקום שעדיין אין אש וזה ראיה ברורה כנגד כל ההיתרים, שלא שייך אצלם לשון 'ואם כבתה כבתה' שהרי כל המכשיר מתוכנן לכך.**

הנה דיני גרמא ידוע שכל דבר קטן משנה הדין, ובנזיקים יש דין חילוק בין דיני גרמא לגרמי, שגרמא פטור אבל אסור וגרמי חייב, ויש ראשונים שטרחו לחלק בין כל המקרים כמו הרמב"ן בספרו דיני דגרמי ויש שיטות שנתאשו לחלק ביניהם ואמרו

שכל זה חילוקים בדרבנן, ע' תוס' ב"ב כב :  
ועכ"פ הדבר פשוט שכל שהדבר יותר קרוב למעשה בידים א"א ללמוד ממה שנאמר  
בגמ' וכ"ש כשיש ראייה שציור הזה כבר אינו בגדר גרמא  
וכן ידוע הגמרא בב"ק ס' ששבת יותר חמור מנזיקין, שגרמא בנזיקין אסור ושבת  
מלאכת מחשבת אסרה תורה, ויש כמה פירושים שם בגמ' ועכ"פ שבת יש בו חומרא  
מיוחדת, שלא כל דבר מותר, ואם מצאנו מיקרה שבנזיקין נחשב לגרמא עדיין זה לא  
ראייה שגם בשבת הוא גרמא  
ומבואר בגמ' ב"ב כו. שכל מה שחשוב גירי דיליה לענין חיוב הרחקה, אף שאינו חייב  
לשלם, חשיב חיוב לענין שבת, ולחד מ"ד שבת אף יותר חמור מחיוב הרחקה וא"כ מה  
שנחשב לגרמי לענין נזיקין שהוא עוד יותר חמור מגרמא, שחייב גם נזיקין, חייב לענין  
שבת, אם נאמר שגרמי הוא מעיקר הדין כמו לדעת הרמב"ן בספרו דיני דגרמי

כע1גרמא כמעשה.  
כע2 הקדמה ס"ק ג

### **ג) המכשירים מוכרחים לבסס דבריהם על כל מיני תיקונים פיקטיבים שנעשו בדורות שעברו**

הנה ראיתי שאחד מאלו אשר עוסקים בזה ליצר מכשירים אלו נתעוררו בזה  
שמכללים הרגילים א"א להכשיר כל זה, (ע' לקמן ס"ק ח' שהעתקנו את דבריו של אחד  
הממצרים כלים אלו) אולם בונים כלל אחר, והוא מבוסס על כל מיני תחבולות שנעשו  
בדורות האחרונים על שאר חלקי תורה, שעשו פעולות שנתבררו שאינן קיימים בעצם  
בשייכות ההלכה המקורית, ונשתנו במשך הדורות לדברים סימלים בעלמא או קרוב  
לזה שאין להם אחיזה בשורש ההלכה, ורק חושבים, שאלו דברים שאכן כן נאמרו  
במקורות, הם אותן דברים שנתגלגלו אח"כ ולא חילקו ביניהם, וחושבים שגם  
במקורות יש דברים פיקטיבים, ואחרי שהכלל של פיקטיביות כבר נכנס, וממילא אין  
אנו מחויבים כאן לדקדק אם באמת מה שעושים מתאים על מה שנכתב במקורות  
בהלכה זו שאנו דנין עליו כעת, סגי שבאופן סימלי ופיקטיבית או דברים קרובים לזה  
יש לו איזה דמיון. והרי כבר יש יסוד שבעניני תורה אפשר להסתדר גם בדברים  
פיקטיבים.

והתחבולה האחרונה שהמציאו בדורות האחרונים הוא מכירת ארץ ישראל להפקיע  
שביעת, והם כבר ביררו ומודים שאין שום גמירות דעת לישראל למכור הקרקע, ואף  
שבכל מכירה יש אחד מעיקרי המכירה שהוא גמירות דעת משני צדדים, מ"מ כאן שיש  
בעיה לציבור ושעת הדחק וכו', סגי לעשות קנין פיקטיבי שאין לו אחיזה במציאות,  
ומבססין שגם לפני זה היה תמיד תחבולות כאלה, כמו מכירת חמץ ומכירת חנויות  
לשבת ולחזור ולקנות לאחר שבת, להפקיע שבת, ועל בסיס זה אפשר ג"כ לעשות  
מכשירי גרמא וממילא אין להקשות שזה לא מה שנאמר בגמ' מכיון שכאן הרי לא  
מחפשים דברים אמיתיים רק מספיק דברים פיקטיבים או קרובים לזה,

כע1גרמא כמעשה.  
כע2 הקדמה ס"ק ד

### **ד) הבדל בין פרוזבול למכירת חמץ ומכירת א"י להפקיע שביעת**

הנה חושבים שבאמת גם בגמרא יש דברים כאלו כמו פרוזבול וכדומה, וחושבים  
כאילו הלל תיקן כאן כלל של דבר פיקטיבי והערמה, אולם זה טעות גמור שהלל לא  
הערים בשום דבר, רק עקר הדין שמיטת כספים בכוח שיש לו, והעמיד אותו על

פרוזבול, שהגמר' עצמו (גיטין לו.) שואל איך עשה הלל דבר כזה, ומתרץ משום ששביעית בזה"ז דרבנן תיקן ועקר שביעת כשעושים פרוזבול, או משום הפקר ב"ד הפקר, והיינו שהפרוזבול אין לו ערך עצמי לפני שתיקן הלל, והוא לא שוה יותר מחתיכת נייר, רק כח תקנת הלל של הפקר ב"ד הפקר הוא שנתן הכח לחלות הפרוזבול, ואין זה שום הערמה ולא שום פיקטיביות רק עקירה ישירה, אולם התנה בתנאי העקירה שצריך לעשות פרוזבול ובלי זה לא חל העקירה, אבל במקום שאין לנו ב"ד בכח כזה שיכול לעשות תקנות להפקיע דיני דרבנן, או במקום שלא שייך במציאות ענין הפקר ב"ד הפקר, לא שייך זה

ויותר מבואר לשיטת תוס' גיטין לו. ד"ה מי ומכות ג', שיש דין תורה של מוסר שטרותיו לב"ד וזה היה שייך גם לפני תקנת הלל, רק שהיה צריך למסור בפועל השטרות לב"ד, וב"ד יגבו ממנו. אולם לא רצה הלל ללמד לעשות תחבולה זו לציבור אף שהיה מהני מעיקר הדין, שלא רוצים ללמד לציבור לעשות תחבולות, ורק מכח התקנה שלו של פרוזבול מהני, והוסיפו עוד תוס' שרק במקום ששביעית דרבנן, תיקן, ואז מהני אף אם אינו מוסר בפועל שטרותיו לב"ד, שהרי לא הדין תורה של מוסר שטרותיו לב"ד פועל כאן רק תקנתו, ובלי תקנתו אין לפרוזבול שום ערך. וע' בזה בסמ"ע חו"מ ס' ס"ז ס"ק כב, (אולם תוס' אח"כ בד"ה בזמן כתבו שלרוב מהני גם בדאורייתא מדין הפקר ב"ד הפקר) (ואין זה המקום להאריך בדיני פרוזבול רק להראות שלא היה שם שום ערמה רק תקנה להפקעת שביעית)

ולכן במכירת חמץ שלא שייך זה, שאם הב"ד מפקיר החמץ לגוי, הגוי יכול לקחת בלי לשלם וזה הישראל אינו מוכן, ולחייב בגוי לשלם אף שאינו גומר בדעתו לא שייך כי מה אשם הגוי שיחייבו אותו ב"ד מה שאינו רוצה, וא"כ מכירת חמץ לא שייך כלל תקנה, ורק אם המכירה ושטרותם הם אמיתיים שיש להם חלות דין בהל' קנינים, מועילים אבל לא זולת זה.

וכ"ש לענין שבת שלא שייך להפקיר את השבת, וכאן הדבר הוא בדאורייתא, ואף דרבנן אין לנו ב"ד שיפקיע דרבנן, ולכן אין לזה שייכות עם דיני פרוזבול, רק מבססין מה שעשו דברים פיקטיבים או קרוב לזה בדורות שעברו.

וכן תקנות של יהושע בן נון בעניני ממונות או כל מה שעשו בכל הדורות כמו תקנות ב"ד בכל הענינים שבין אדם לחברו ובין איש לאשתו, כמו שתקנו תקנות בכל הדורות, בזמן יהושע, בזמן המשנה, הגמרא, ובתקופת הגאונים והראשונים כמו תקנות טוליטולה וש"ס (שו"ע אה"ע ס' קי"ח), בועד ארבע ארצות, הם בעיקר תקנות בממונות. כי המציאות מחייבת תקנות חדשות. וכן מדין (דברים ו יח) ועשית הישר והטוב צריך לעשות תקנות, כי דיני התורה הכתובים אינם מספיקים לעשות סדר, ע' רמב"ן שם ולרבותינו בזה מדרש יפה אמרו זו פשרה ולפנים משורת הדין, וכו' וזה ענין גדול לפי שאי אפשר להזכיר בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו ורעיו וכל משאו ומתנו ותיקוני הישוב והמדינות כולם, אבל אחרי שהזכיר מהם הרבה, כגון לא תלך רכיל, לא תקום ולא תטור, ולא תעמוד על דם ריעך לא תקלל חרש מפני שיבה תקום, וכיו"ב, חזר לומר בדרך כלל שיעשה הטוב והישר בכל דבר, עד שיכנס בזה הפשרה ולפנים משורת הדין, וכגון מה שהזכירו בדינא דבר מצרא, ואפילו מה שאמרו פרקו נאה ודבורו בנחת עם הבריות עד שיקרא בכל ענין תם וישר ומלשונו מבואר שמכאן סמכו חז"ל דיני שכנים, וכן כלול דברים שהם אסורים מעיקר הדין רק שא"א לכתוב בתורה מחמת ריבוי הדברים, אולם כל זה בעיקר בין אדם לחבירו, וע' בזה עוד דרכי משה ס' ב' ס"ק ב'

או שעשו גזירות להרחיק מן האיסור, אבל א"א להתיר איסור, ורק לפעמים תיקנו חז"ל מכח יש כח לב"ד לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה, כמו לולב ושופר בשבת משום גזירה שמא יעבור ד"א ברשה"ר, ע' יבמות פט', אבל א"א להציג התורה בתור פיקטיבי.

וכן פרוזבול לא תיקן הלל משום שלא יעברו על איסור (דברים יד ב) לא תיגוש את רעהו כי קרא שמיטה לה', כי מי שאינו רוצה לקיים התורה לא יקיימו ויהא נענש על זה, ואין זה סיבה לבטל מצוה, רק הסיבה היה משום שלא יעברו על השמר לך פן יהיה עם לבבך בליעל לאמר קרבה וגוי' דהיינו, שמטרת התורה בדין השמטה כדי לגמול חסד עם העני שלא יצטרך לשלם אחרי שביעית, וע"י קילקול הדורות, נתהפך מצות שביעית לרועץ, שלא רק שהעני נפטר מלשלם, אלא לא קיבל הלואה, וממילא כל מטרת התורה נתהפך לקילול, ומש"ה תיקן, אבל לא תיקן שלא יעברו על עצם האיסור, וכן מה שביטלו לולב ושופר זה לא משום שקשה לקיים מצות אלו, אלא משום שלא יבוא לחלל שבת באיסור הוצאה

כע1גרמא כמעשה.  
כע2 הקדמה ס"ק ה

### **(ה) להערים במעשר שני לפטור מן החומש, ולהערים על הבכור**

ומה שעשו ענין של ערמה להפטר מן מעשר שני (מ"ש ד' ד'), שם יש פסוק מיוחד שכתוב בו ברכה, כדאיתא בירושלמי מ"ש ד' ד', וגם זה רק בצורה דהקנין מהני ע"פ דין ולא פיקטיבי, ואותו דבר בענין אחר אסור כמו להפקיע מחלה ע' פסחים מח: , וכן אסור למכור א"י לגוי משום שמפקיע מתרומות ומעשרות, (וזה לבד מאיסור לא תחנם) ע' ע"ז כא. וכן להפקיע מן הבכורה ע"י מכירה לגוי אסור בזמן שבית המקדש קיים, ורק לאחר החורבן משום שבין כך א"א להקריבו ויש חשש שמא יבא לידי גיזה ועבודה התירו להפקיע לפני שנולד, (ע' בכורות נג.) אבל רק קנין אמיתי דמהני ע"פ דין עם גמירות דעת משני צדדים ולא קנין פיקטיבי, וכמו שנבאר (ע' תוס' ע"ז עא. ד"ה רב אשי, הובא בש"ך יו"ד סי' ש"כ ס"ק ז' ולקמן ס"ק ו') ואין לזה שום שייכות למכירת חמץ הנהוג ולא למכירת הארץ הנהוג

ואפילו הפקעה זו הותר רק בזמן שלא היה אפשרות לעשות ע"י הטלת מום קודם שנולד, אבל אם אפשר לעשות הטלת מום קודם שנולד אסור להקנות לגוי, ע' בזה בכורות ג: ותוס' שם, ורב מרי בר רחל נענש על זה שמתו כל הבהמות בגלל זה, כי התיקון של קנין לא כ"כ טוב, לעומת הטלת מום, משום שבמום לא מפקיע רק מן המזבח אבל ע"י מכירה מפקיע גם לכהן, או משום שיצא לידי תקלה שבני אדם ילמדו ממנו להתיר גם בקנין שאינו נכון, וע"כ אחרי שבגלל חסרון ידיעה של הטלת מום הותר לנו למכור, זה רק בקנין עם גמירות דעת משני צדדים ולא זולת זה, וכ"ש במקום שאין חשש של גיזה ועבודה ושימוש בקדשים אסור להפקיע ולבטל מצוה אפילו בצורה דמהני ע"פ דין, וכ"ש שאסור לעשות הצגות בקנינים שאין להם גמירות דעת

וכן המשנה כיצד מערימים על בכור (תמורה ה) איירי במקדש לפני שיצא לעולם שעדיין לא חל הקדושה, וגם זה לא הותר רק לקרבן עולה ולא לקדושה פחותה, כמפורש בגמ' שם, ולהטיל מום לפני שיצא, הותר רק בזמן שאין ביהמ"ק קיים כדמפורש שם.

כע1גרמא כמעשה.  
כע2 הקדמה ס"ק ו

### **(ו) בענין ההבדל בין מכירת בכור למכירת חמץ וא"י להפקיע שביעית, והדמיון שבין מכירת חמץ למכירת הארץ**

הנה אעתיק כאן מה שכתבתי בחיבורי "זעקת שנת השביעית", שמתוך זה תדע לך מה קרה להטעות החמורה לענין הקשר בין מכירת חמץ למכירת שביעית, שבין אם תדמה

זה לזה ובין אם לא תדמה , במכירת הארץ לא חל, שאם לא תדמה מה יש לך ראייה משם, ואם תדמה, זה ראייה שגם במכירת חמץ לא חל, אבל לומר שבאמת גם מכירה פיקטיבית מהני, הוא טעות גמור

ביותר פרטים בטעות של מכירת חמץ ומכירת הארץ הסכם וחתימת אוסלו אי' היה כמה ימים לפני ראש השנה תשנ"ד, שנת השביעית, ואושר בכנסת שני ימים לפני יום הכיפורים

האינטיפאדה הגדולה והממושכת התחיל שני ימים לפני ראש השנה תשס"א, שנת השביעית, והפקרת קבר יוסף בשכם היה ביום ח' תשרי לפנות בוקר. הבחורים והאברכים של הישיבה "עוד יוסף חי", הוציאו כבר בער"ה

שני המאורעות לפני שני הראשי השנים של שביעית היו כמעט באותו זמן אשר רבנות הראשית לישראל ביצע ההסכם והחתימה המכונה בפי הרבנים "מכירת הארץ", או "היתר מכירה",

ויש כאן שאלה, האם זה מקרה שהסכם אוסלו, וכן שבע שנים אח"כ בפרוץ האינטיפאדה הגדולה, אשר נתגלה לכל העולם השקר של הסכם זה, נפלו שני פעמים בשעת שחותמים על הסכם מכירת הארץ במטרה להפקיע קדושת שביעית מא"י, או שיש איזה קשר ביניהם.

ויש נגד מכירה זו שני טענות עיקריות, אחד, עצם המכירה, את"ל שהיה חל עוברים על לא תחנם, וכן איסור להפקיע הארץ ממצות, המוזכר בסוף פרק ראשון של ע"ז דף כ"א.

שנית, המכירה לא חל, שאין כאן שום גמירות דעת לא מצד הגוי על התחייבותו לשלם, וכן מצד ישראל למכור הקרקע, ובלי גמ"ד אין קנין, וזה הא-ב של הל' קנינים, ועל בסיס זה יש דינים של אסמכתא לא קניא, ומקח טעות, וכן ע' חו"מ ס' ר"ז סע' ד' בהג"ה דאומדנא דמוכח כאילו אמרו, ור"ט סע' ב', וב"מ סו. פטומי מילא בעלמא, ושם סז. לא גמר ומקני לגר' הרמב"ם, וכו' וכו'

וטענה שאין גמ"ד מצד ישראל הוזכר בחז"א שביעית ס' כז ס"ק ז' ד"ה הנלקטים, ובאיסור לא תחנם הזכיר ג"כ שם ועיקר בס' כד,

והחז"א טרח שם לחלק בין מכירת חמץ הנהוגה ובין מכירת שביעית, שבמכירת חמץ יש גמירות דעת מצד ישראל למכור החמץ כדי שלא יעבור על בל יראה ובל ימצא, משא"כ במכירת הארץ אין ישראל מוכן לתת לו את הקרקע, שאם הגוי היה אומר תן לי הקרקע ואני עובד אותה ומוכר יבולה, לא היה ישראל מוכן לתת לו, שהרי מה שמוכר לו הקרקע הוא לא כדי שהגוי ירויח בזה אלא כדי שישראל ירויח בזה ומה שמוכר לו הוא רק כדי שיפקיע איסור שביעית, אולם החז"א לא הרגיש שבמכירת חמץ ג"כ הרי אין גמ"ד מצד הגוי להתחייב לשלם את המחיר וכן לא האחריות אונסין וזולא, כיון שאצלו הכל חוכי ואיטלולי.

ופעם דברתי עם הרב יחזקאל ברטלר שליט"א ואמר לי שהוא שאל את החז"א על זה, (הוא טען בעיקר על חיוב אחריות אונסין וזולא, שהגוי היה צריך לקבל ולמעשה אינו מקבל רק על הנייר), שבגלל זה אינו מבין החילוק בין מכירת חמץ לשביעית, ולא השיב לו

הנה בספר ביום הראשון תשביתו שהוצאנו בשנת תשנ"ב כתבנו באריכות הוכחות שמצד שאין גמ"ד של הגוי נתבטל כל המכירת חמץ, וכתבתי הרבה מכתבים לגדולי ישראל ולא קיבלתי תשובה הוגנת, רבנים של קהילות אמרו לי שצריך ללכת אצל זקני הדור, והלכתי אצל הגאון ר' שלמה זלמן אויערבך זצ"ל ואמר לי שאינו יודע, השבתי לו, שצעירי הדור אומרים שצריך ללכת אצל זקני הדור וזקני הדור אומרים שאינם יודעים, מה אני אעשה עכשיו, והשיב שאני צודק בטענה זו (והביא על זה הגמ' ב"ק ס': באיש שיש לו שתי נשים אחת זקנה ואחת צעירה. והזקנה לוקטת לו שערות השחורות והצעירה שערות לבנות ונמצא קרח מכאן ומכאן). אבל מה יעשה כיון שאינו יודע,

והוסיף לומר שבלי ערמה אומר שאינו יודע ואח"כ הלכתי אצל אחד מזקני הדור שליט"א אחד מגדולי הרבנים בדורינו, (שמפני כבודו איני רוצה להזכיר שמו, והוא אחד שאינו יכול לומר לי שאני צודק וגם אינו יכול לומר לי בחוג שלו הוא הכי גדול) ואמר לי שאינו יכול לומר לי שאני צודק, כי יש הרבה רבנים אשר שאני לא צודק, והסביר לי למה אינו יכול לומר שאני צודק, כי יש הרבה רבנים אשר שומעים לו, ואם יאמר להם שהמכירת חמץ אין לו ערך, יטענו עליו שיפסידו הפרנסה שלהם, כי מכירת חמץ הנהוגה נותנת הרבה פרנסה לרבנים, ואמר לי בזה הלשון, האם אתה לא מבין דבר זה?

ע"כ הענין של מכירת חמץ וכעת נחזור למכירת שביעית הנה אלו הרבנים שהכשירו גם את מכירת שביעית, אינן מקבלים החילוקים אשר חילק החז"א בין מכירת חמץ למכירת הארץ, וטוענים הרי גם במכירת חמץ אין גמירות דעת מצד הגוי ובכל זאת עושים מכירה וא"כ ה"ה במכירת שביעית, (ע' ילקוט יוסף מצות התלויות בארץ ח"א עמוד תר"ד ד"ה ובעצם) ועל לא תחנם יש כמה היתרים, אחד שזה רק זמנית, וכן מוכרים לישמעאלים שאינו עובד ע"ז ואינו בכלל לא תחנם, ונדון אחד אחד

על טענה שגם מכירת חמץ אין גמ"ד ובכל זאת עושים מכירה, הנה אני מצדיק ההיקש הזה באופן מוחלט, אולם האם זה סיבה להכשיר מכירת שביעית או סיבה לפסול מכירת חמץ, איך מצאנו מכירה בלי גמירות דעת אתמה, אולם כנראה הבנתי שיש ענין של מכירה הלכתי אף שאינו מכירה מעשית, וכאילו א"צ כאן שינוי בעלות והתחייבות בעולם המעשה רק מספיק שינוי בעלות בעולמות העליונים, הנקרא מכירה לאפוקי מאיסורי, ובספר של הרב קוק זצ"ל יש לשונות כאלו, (ע' שבת הארץ עמוד קי"א) אולם הדבר תמוה שאין דבר כזה בהלכה, שתורה לאו בשמים היא אלא בארץ, (וכן בילקו"י עמ' תר"ב כתב שגומר בדעתו למכור רק הארץ לענין שביעית ולא עצם הארץ וצ"ע) והרב קוק בעצמו כתב שבזמן חז"ל לא עשו לא מכירת חמץ ולא מכירת הארץ רק ממנהג מכירת חמץ אפשר ללמוד לעשות היום מה שבזמן חז"ל לא עשו, אף שהיה שם עברניים על בל יראה, וא"כ ה"ה שהיום אפשר למכור הארץ

ורצה שם לדמות למכירת בכורות, אולם הדבר תמוה, שמכירת בכור סגי בריאה או באוזן, והגוי משלם פרוטה ויותר מזה אינו מתחייב ואין מבקשים ממנו, משא"כ בחמץ צריך למכור הכל, ומבקשים מחיר מלא והגוי נותן רק פרוטה לדמי קדימה והשאר מתחייב, וכל אחד יודע שאינו מתחייב כלום ויש כאן בליבו ובלב כל אדם שאינו מתחייב, וממילא כל המכירה בטיילה, אולם כיון שכבר הורגלו במכירת חמץ, נתחזק בעם ישראל שאפשר לעשות מכירה בלי גמירות דעת, ונתן פרוטה וזוקף השאר במלוה והכל רק על הנייר וממילא הוכשר ג"כ מכירת שביעית אבל הכל תמוה מאוד, ואם רוצים לדמות מכירה זו צריך לדמות להסכם אוסלו שחתמו על שלום ואין שלום,

ובאמת ממכירת בכורות גופא יש ראייה שצריך גמירות דעת, דע' תוס' (ע"ז עא. ד"ה רב אשי, הובא בש"ך יו"ד סי' ש"כ ס"ק ז') וא"צ שיתן העכו"ם מעות שוה הראש או הריאה אלא סגי שיקנה בפרוטה ואע"פ ששוה יותר כפליים אפי"ה אין לחוש משום ביטול מקח דאנן סהדא שהישראל גומר ומקנה לעכו"ם כדי להפטר. הנה הוצרך להסביר שיש כאן גמ"ד, ולא אמר שזה ענין דתי שא"צ גמ"ד, או שיספיק גמ"ד להפקיע הבכורה ולא לתת הריאה, כי זה אינו כלום, וכונת תוס' שהישראל גומר בדעתו שאם הגוי יקח הראש או הריאה ששוה הרבה יתן לו ואינו דומה לשאר קנינים שבטל המקח אם מטעה יותר משתות, כי כאן שאני שהישראל מוכן לתת הריאה ממש אם הגוי יבקש, שלא יפסיד הבהמה.

ועל הטענה שאין כאן איסור לא תחנם, משום שזה רק לזמן, הנה אם באמת המכירה רק לזמן צע"ג אם ע"ז נפקע קדושת הארץ, (ע' חז"א שביעית סי' כ"א ס"ק ח) ואם עושים על הנייר מכירה לעולם רק שלמעשה זה רק לזמן, הנה הודו שאין כאן מכירה.

(ועי' ס"ק כא בענין זה)

ומה שעושים מכירה לישמעאלי שאינו עובד ע"ז, וטוענים ששייך ליחסו לגר תושב ואין בו משום לא תחנם, בזה צדקו טענת החז"א (שביעית ס' כ"ד ס"ק ג') שלא שייך לקבל ג"ת ישמעאלי שמאמין באיסלם, משום שאינו מאמין שעם ישראל מצווה בתרי"ג מצוות והם רק בשבע, (וכ"מ ברמב"ם ספ"ח דמלכים) ובזמן הזה נתגלה הדבר עוד יותר, שהם רוצים לזרוק כל ישראל מא"י ואין להם שייכות עם ג"ת, שג"ת הוא אדם שנמצא בצורת גר ושפלות, ולא אחד שרוצה להשתלט על עם ישראל.

וע' במשפט כהן בסי' ס"ג, שרצה לצרף דעת הב"ח בחו"מ סי' רמ"ט לענין שאסור לתת מתנת חנם לגוי, שלמדים מאותו פסוק של לא תחנם, שכתב הטור שאסור לתת לעצ"ז, וכתב הב"י שאין כונת הטור להתיר ישמעאלי שאינו עצ"ז, אלא ג"כ הוא בכלל האיסור, והב"ח תמה על הב"י, דלמה כתב הטור לפ"ז שרק לעצ"ז אסור, ובמשפט כהן למד מכאן זה שהב"ח חולק על הב"י וס"ל לישמעאלי מותר. אולם כל זה גרס לו בגלל הצנזורה שלא סיימו דברי הב"ח, אבל בטור החדש הובא הגירסא השלמה של הב"ח, ושם כתוב שהב"ח אומר שיש טעות בטור ובמקום עצ"ז צ"ל גוי, וסיבת הטעות בא מכאן הצנזורה בטור, (רק שוב היה צנזורה לדברי הב"ח האלו) וכן בהגה' הטור כתב שבגירסא המקורית של הטור היה כתוב גוי במקום עצ"ז, וא"כ כ"ע מסכימים שאסור לתת מתנת חנם לישמעאלי, וא"כ ה"ה לתת לו חניה בקרקע. וא"כ צירוף זה יורד מן הפרק

אולם כשאני מדבר עם אלו שמכשירים המכירה, עונים על יהדות החרדי שצועק עליהם על מה שמוכרים את א"י להפקיע משביעית, הרי גם במכירת חמץ שהוא איסור תורה עושים פטנטים א"כ כ"ש על שביעית שהוא מדרבנן, אולם אני שואל, זה אפשר לענות למי שמכשיר מכירת חמץ אבל מה תענו למי שמתנגד בתוקף ובצדק נגד מכירת חמץ,

ויותר מזה אני אומר שאלו שמחלקים בין מכירת חמץ למכירת שביעית קשה מאוד להוכיח אותם על זה כי כך נהגו מדור דור והם אומרים שיש כאן גמ"ד מצד הישראל, וכמו שכתבו האחרונים ז"ל ומתעלמים מחסרון גמ"ד של הגוי, אולם אלו אשר רוצים לדמות ולהשוות בין מכירת חמץ לשביעית, הרי גילו בדעתם והודו שגם במכירת חמץ אין גמירות דעת שהרי הם יודעים שבמכירת הארץ בודאי אין גמ"ד, ורוצים להוכיח ממכירת חמץ למכירת הארץ שא"צ גמ"ד, א"כ הם אלו אשר צריכים יותר להתנגד בכל תוקף למכירת חמץ, כיון שזה הא"ב של הלכות מכירה שצריך גמ"ד ולא לעשות ההיקש להתיר.

במילים אחרות, היתר מכירת הארץ הוא מעין זכויות מגדלת להיתר מכירת חמץ, שע"י שרואין שאין גמ"ד במכירת הארץ נתגלה שגם במכירת חמץ אין גמ"ד וממילא מי שעושה מכירת הארץ, יש עליו יותר חיוב לבטל ג"כ מכירת חמץ, כי הוא רואה טוב הדבר, משא"כ למי שמתנגד למכירת הארץ ותומך רק במכירת חמץ, אינו רואה הדבר כ"כ טוב ויש לו מקום להטעות את עצמו ולדמיין לעצמו שיש שם גמ"ד, אף שבאמת גם שם אין גמ"ד.

ועל הטענה שיש כאן לא תחנם, טוענים על החרדים, איך אתם צועקים על לא תחנם, למה אתם לא מוחים נגד הנסיגה, ויש גם שתומכין בנסיגה, שהיא לא תחנם פי אלף, שנותנים ממש ארץ ישראל לישמעאלים,

הנה טענה זו צודקת רק מצד אחד ולא משני צדדים, ואסביר הדבר, אחד אוכל חזיר והשני אוכל גבינת עכו"ם שהוא איסור דרבנן, בא האוכל חזיר וצועק על זה שאוכל גבינת עכו"ם, רשע שכמותך איך אתה מזלזל באיסור שחז"ל גזרו עליו, השיב לו מה אתה טוען עלי, הרי אתה אוכל חזיר שהוא איסור תורה,

ואני שואל, האם בגלל זה הצדיק את עצמו שאוכל גבינת עכו"ם, ואה"נ שיש לו טענה על השני אבל לא הצדיק את עצמו בכלום,

ועוד, זה יכולים לענות רק למי שבאמת שותק על הנסיגה או שתומך בנסיגות, אבל



מה יענו אם המוכיח מתנגד גם לנסיגה ומוחה נגדו בכל הכח, ובכל זאת טוען נגד מכירת הארץ.

כעגגרמא כמעשה  
כע2 הקדמה ס"ק ז

### ז) רב יוסף גאון ורב עמרם גאון כתבו דברים חריפים על מכירות בערמה

וזה לשון רב יוסף גאון הובא בהלכות פסוקות מן הגאונים ס' קכ"ז ובסוף ספר כל בו ובמהר"ם אלשקר ס' מ"ב בשם רבינו יוסף גאון (הובא בבה"ל ס"ס רמ"ו. רק ששם קיצר דבריו ולא הביאו לגמרי).

וז"ל המהר"ם אלשקר אבל רבינו יוסף גאון כתב זה לשונו וכן נמי אסור לבר ישראל שיעשה הערמה עם העובדי כוכבים השותף שהוא חורש עמו שימכור לו בהמה שהוא חורש בה או מקח שבחנותו ולאחר שבת יחזור ויקנה בהמה והמקח מאותו העובדי כוכבים דכיון דהערמה הוא אסור עד (דנתיק לחוץ) [דנפיק להון גרס' כלבו] להיא בהמה ולהיא מקח לגמרי עד כאן. עכ"ל מהר"ם אלשקר

ומצאתי בגאוניקה עמוד 196 (Gש"א) שהועתק כעין תשו' זו ביותר אריכות, וכנראה שזו היתה תשובה העיקרית של ר' יוסף גאון. כי בתשובת הגאונים בהלכות פסוקות ס' קכ"ז ובכלבו הובאו לפני תשו' הנ"ל עוד ג' תשובות בשם ר' יוסף גאון. וכל הד' תשובות הובאו בגאוניקה ביותר אריכות באותו סדר. על כן נראה שהתשו' בהל' פסוקות וכלבו הם קיצור של התשו' שהובאו בגאוניקה. (ע' בהלכות פסוקות בהקדמה אות ח' שכל הה"פ הם רק ליקוט מתשו' הגאונים) התשובות הועתקו בספר ביום הראשון תשבי"ח

וז"ל ישראל שמבקש לעשות ערמה עם שותפו גוי שיש לו עמו שורים לחרישה וחנוות שלמקח וממכר ומוכרין לו בערב שבת וחוזיר לוקחן ממנו לאחר שבת זה מנהג שלפושעי ישראל ואסור לעשות כן מפני שני דברים כאן מתחילין ג' דרגות בדרך לא זו אף זו, א) ואין צריך לומר אם לא לקח ישראל דמי שורים וחנוות ומה שבתוכה מן הגוי אילא בדברים בעולם (=בעלמא) שמכר לו שאין שוה כלום ואין בו מכירה כלל ואסור לעשות כן ב) ואפלו לקח ממנו דמים ומכר לו מכירה גמורה והעיד עליו עדים שמכרת לי שורים אילו וחנוות זו אפעלפי כן כיון שמתנה עמו על מנת שתחזירם לי לאחר שבת אסור מפני שעשה ערמה להשתכר בשבת ולעשות מלאכה בשבת בכונה ואיסור גמור הוא: ג) אילא (או) אפילו מכר לו מכירה גמורה ואין מתנה עמו על מנת שתחזירו לי וקנאו גוי קנין גמור כיון שבמוצא שבת חוזר ובא ישראל לחנותו כמנהגו: הוכר הדבר שבערמה עשו להיתערם במצות ולגנוב דעת עליונה ודעת הבריות ויש כאן איסור שבת... וחילול שבת וחילול השם בפני ישראל וגוים שאפלו הערמה...ב...ן (בכ"י היה כאן חסר כמה אותיות) אפילו בדבר הרשות אסור לעשות לכתחלה ערמה דאמרו ליה רבנן לרב (ששי) [אשי] חזי מר האיי מרבנן ורב (חייה) [הונא] בר חיון וכולי (שבת קלט:) ומעשה מברא שבות בעלמא הוא ואף על פי כן צורבא מרבנן לא אתי למעבר (אצלינו בגמ' למעבד ואולי יש ט"ס כאן או שהוא גרס כך בגמ' וחוזר רק על מעשה דמעברא ולא על מעשה דתומי ומיושב בזה פסק הרמב"ם פ' כ"ג הל' ג') כן [נראה דצ"ל כאן] שיש חרישה שהיא איסור מלאכה ופתיחת חנות בשבת לא כל שכן שאסור מכל צד וצד ויש בו חילול השם: עכ"ל. נראה כוונתו דענין מעברא הוא שבות קל וע"ע בתשו' רב האי גאון הובא בעיתים צד 57 שאיסור מעברא וספינה הוא אותו איסור וספינה מותר בע"ש לצורך מצוה וע"ש דמשמע דעת רה"ג שהותר שם רק אם לא ידע בודאי שהגוי יעבירו ואם ידע אסור וזה הכוונה לא אתי למעבד (או למעבר) לכתחילה.

ובדברי רב יוסף גאון אין אנו צריכים לומר שחולק על מה שנא' בש"ע ס' רמ"ו ד' וה',

שאפשר לזקוף אחריות על הגוי ששוכר ממנו כדי להתיר איסור שביתת בהמה, ששם הגוי צריך את הבהמה לצורך עצמו והישראל אומר לו שאינו יכול להרשות לו עד שיקנה ממנו או יעשנו עליו צאן ברזל ואח"כ משתמש הגוי הרבה זמן בתורת שם פרה מחבירו ולא רק בשבת, וזה אינו הערמה משא"כ בר' יוסף גאון שהגוי א"צ לבהמה וחנות רק הישראל רוצה להקנותו כדי שיוכל לעבוד בהתר ואחר שבת חוזר וקונה ממנו זה הערמה ודו"ק

ויש בתשובה שלו כמה לשונות, לבאר חומר האיסור למכור החנות בשביל שבת ולחזור לקנות ממנו לאחר השבת והכל כדי להפקיע איסור עבודה בשבת, אף שהעבודה נעשה רק ע"י גוי, ומכל זה אפשר ללמוד לענין היתר מכירה של א"י להפקיע שביעית, (ושבזה ניתוספו עוד בעיות של לא תחנם, וכו')

(א) מנהג של פושעי ישראל.

(ב) הוכר הדבר שבערמה עשו להתערם במצות.

(ג) לגנוב דעת עליונה.

(ד) לגנוב דעת הבריות.

(ה) איסור שבת וחילול שבת.

(ו) חילול ה' בפני ישראל.

(ז) חילול ה' בפני גויים.

תשובה מתלמיד ר' צדוק גאון (רב עמרם גאון) בענין הערמה

עוד מצאתי בגאוניקה דף 81 תשובה הגאונים [לא כתוב שם אומרו, אבל היה תלמיד רב צדוק גאון כמבואר בחבל תשובות של אח"כ. וז"ל: ואתא לקמי אדונינו מאור עינינו מר רב צדוק גאון נחא נפשיה בגן עדן ופסק להו דינא דיצאו לחרות וכפייה ליורש דנתן שמעיה בריה דיצחק ראש גלותא וכתב להון גיטא דחירותא. עכ"ל (רב צדוק גאון היה בשנת ד"א תקפ"א, ושוב נתברר לי שזה מרב עמרם גאון, כי לשון זה "אדונינו מאור עינינו מר רב צדוק גאון" לא מצאתי בתשובת הגאונים, לא מצד צורת התואר וכ"ש לא בצירוף שם זה, ומצאתי רק בסידור רב עמרם בסדר פסח וז"ל "וכך אמר בה טעם מאור עינינו מר רב צדוק גאון זצ"ל") וז"ל החז"א או"ח דף נח בקונטרס השיעורים, אח"כ ראיתי תשובת גאון [הנדפס באוצר הגאונים עירובין פ"ג, ואף שאין לסמוך על כת"י הנמצאים בהפסקת מסורת דור דור אבל כאן נראין שהם דברי גאון] עכ"ל החז"א. ואסיר ליה לישראל להשכיר בהמתו לגוי לרכוב עליה בין ביו"ט בין בשבת מפני שמצווה ישראל על שביתת בהמתו כעצמו שני (שמות כ' י') אתה ובנך ובתך (ו)עבדך ואמתך ובהמתך (דברים ה' י"ד) ושורך וחמורך וכל בהמתך וכתוב (שמות כ"ג י"ב) למען ינוח שורך וחמורך וכי ולהערים ולמכור בהמה לגוי מערב שבת ולחזור וללוקחה למוצאי שבת אסור איסור גמור. השתא הערמת ריבית שאסור ממון הוא (ב"מ ס"ב:), קידושין ו: ואסור סירוס בחוצה לארץ שהוא איסור קל הערמה דילהון איסור (=אסור) (ב"מ צ: ועי' ש"ע אה"ע ס' ה' סעי' י"ד) הערמה בשבת דאיסורה איסור חמור ומוזהרין עליה בכל התורה על אחת כמה וכמה שהערמה אסור.

ויש ללמוד הלכתא גבירתא מתשובה זו.

(א) בשביתת בהמתו אסור ביום טוב כדעת המהרש"ל שהובא במ"ב ס' רמ"ו ס"ק י"ט.

(ב) דגם רכיבה אסור ואף דחי נושא את עצמו. מ"מ אסור מדרבנן והא דאמרינן בן בתירה מתיר בסוס (פסחים נג. שבת צד.) הוא רק היתר למכור אבל להשכיר אסור מדרבנן כמש"כ רש"י שבת שם. ויש כאן שביתת בהמתו מדרבנן משום איסור הוצאה, (וס"ל לא כמו תוס' שנץ שהובא במרדכי פ"ק דשבת ס' רמ"א, ושו"ע ס' ש"ה שעי' כ"ב, דס"ל שלא גזרו על שביתת בהמתו כשוכבים עליה) ולא משום גזירה שאסור לרכוב על בהמה שמא יחתוך זמורה המוזכר ביצה לו. דזה לא מתיחס להבהמה ולא שייך לאסור משום שביתת בהמתו, והא דהוצרך הגמ' בביצה לאסור רכיבה משום שמא יחתוך

זמורה, שם איירי ביו"ט והרוכב הוא ישראל שאין כאן איסור הוצאה, וכן צריכים הגזירה לאסור בשבת ברשות היחיד, אבל ברשה"ר בשבת א"נ ביו"ט כשהגוי רוכב עליו, שאין רשות לישראל או לבהמתו לעשות מלכה בשביל גוי, אז אה"נ שמשום איסור הוצאה אסור, והא דמביא מן הפסוק למען ינוח, אף דהוה רק מדרבנן, היינו שהשורש הוא דאורייתא, ובסירוס ג"כ הוא רק דרבנן דאיירי ע"י גוי ע"ש בגמ' וכ"מ הל' א"ב ספטי"ז

(כל זה כתבנו ע"פ המ"א ס' תצ"ה ס"ק ה', אבל הגר"א שם פסק כהירושלמי ביצה פ"ה הל' ב' הובא בר"ח שם ורא"ש פ"ה ס' ב', שרכיבה ביו"ט אסור משום שבינת בהמה, ואף בישראל רוכב אסור דלא שייך בבהמה היתר של מתוך שהותרה, הובא במ"ב שם ס' י"ד, ולפי דבריו אתיה ר"ע גאון כפשוטו, אולם לא הבנתי לפ"ז דבבבלי לא קאמר טעם של אין רוכבים משום שבינת בהמה, וע' בקרבן נתנאל ביצה פ"ה אות ז' שמתרץ זה שצריך בין טעם הבבלי ובין טעם הירושלמי ובירושלמי זה מפורש ג"כ שיש איסור רכיבה משום שבינת בהמתו ולא אמרינן חי נושא את עצמו רק לענין להסיר איסור דאורייתא ולא להסיר האיסור דרבנן, וזה דלא כהש"ע ש"ה סעי' כב)

ג) דגם בדרבנן אסור להערים. (וגם ביו"ט יש איסור הוצאה כשזה לצורך הגוי.) וזה דלא כהבה"ל ס' רמ"ו בה"ל ד"ה רק בשם הפמ"ג.

ד) דאיסור שהוזכר בריבית ב"מ ס"ב: דאסור להערים, הוא לא רק ענין פרטי שתיקנו בציור שם רק הוא ענין שאפשר ללמוד לשאר חלקי התורה וכ"ש בריבית עצמו, וזה כדעת הריטב"א דף סח. שאסור להערים בעיסקא

אולם מה שקשה לי על תשובה זו מה שכתב סירוס בחוצה לארץ הוא איסור קל. דאיזה קלות יש בזה הרי דרשינן בספרא פ' אמור ובארצכם לא תעשו אין לי אלא בארץ בחוצה לארץ מנין ת"ל לא תעשו בכל מקום שאתם. ודבר זה הוא מוסכם בין כל הראשונים. ע' בשו"ע אה"ע ס' ה' סעי' י"א, וחייבים מלקות על סירוס בחוץ לארץ כמו שכתב הרמב"ם. (פטי"ז מהל' א"ב הל' י)

ואולי אפשר לומר בכונת הגאון ז"ל דאף דהוה מדאורייתא, מ"מ כיון דאתיא מדרשא. הוה יותר קל וסגי ליה לעשות ק"ו מזה לשבת. והרי כתב דבשבת שכתוב הרבה פעמים בתורה יותר חמור ומשמע דמה דמפורש בתורה נותן חומר. וכעין דאיתא בחז"ל (רש"י בראשית כ"ד מ"ב) אמר רב אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה. אלמא דמה דמפורש בתורה יש בו עדיפות וכ"ש דבר שכתוב כמה פעמים בתורה. וכן כאן מה שנא' בתורה ובארצכם לא תעשו אין מקרא יוצא מידי פשוטו (שבת ס"ג יבמות י"א: כ"ד). כל זמן שלא עקרו הדרש לגמרי. וממילא גם איסור סירוס איירי בא"י וחז"ל מרבינן שג"כ חייב. אבל ארץ ישראל יש לו חומר שכתוב בתורה מפורש. ומצינו בכעין זה על הפסוק דברים (כ"ו י"ד) לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו. ואיתא בגמ' (סנהדרין דף כ"ז:): דרישא דקרא מלמד דלא יומתו אבות בעדות בנים ורק סיפא דקרא מלמד שלא יומתו אבות בעון בנים. ומאידך איתא (במלכים ב' פרק י"ד) שדרש הנביא גם רישא דקרא על האיסור שלא יומתו בנים בעון אבות. שנא' ואת בני המכים לא המית ככתוב בספר תורת משה אשר צוה ה' לאמר לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות כי אם איש בחטאו ימות ע"כ ע"ש במפרשים. וכך מוכח שם בפסוק שהוסיף הנביא בביאור הקרא מילים "כי אם" איש בחטאו ימות. לבאר שגם רישא דקרא בא לומר זה ורואים דאף אחר הדרש. נשאר פשט הפסוק. (וע' תוס' יומא מד. ד"ה מאי, והעמק דבר ויקרא יט יט)

איסור להערים באיסור דרבנן מפורש בגמ'

הדברים מפורשים בב"מ צ. דאסור להערים סירוס ע"י גוי, דהיינו שהגוי גונב הבהמות ומסרס לצורך הישראל אף שהישראל לא אמר ליה לעשות רק הגוי ידע

דלישראל ניחא ליה, וגם קנסינן ליה שמחויב למכור המבהמה, ואסור לחרוש בה, הובא בש"ע אה"ע ס' ה' סעי' יא, ומכח גמרא זו לומד הרא"ש שבת פט"ז ס' יב, הובא בש"ע או"ח ס' שכ"ה סעי' ג' שאם ליקט העכו"ם והאכיל לישראל א"צ למחות אבל ברגיל בכך צריך למחות משום שזה הערמה וכ"כ המרדכי ס' תו ומגיד משנה פ"ו הל' ד', וזה אחד מן המקורות של ר"ע גאון

איסור חמור להערים בממונות, ובענין שאר הערמות שהוזכרו בש"ס וע' בחו"מ ס' צ"ט סעי' ח' בהג"ה על איסור ערמה בין אדם לחבירו ובביאור הגר"א שם הרבה מקורות והמקור הוא בתש"ו הרא"ש כלל ע"ח ג' וז"ל אחר כל הראיות על איסור ערמה בין אדם לחבירו וכן ביבמות פרק כ"ש (ק"י) הוא עשה שלא כהוגן אף אנו עושים לו שלא כהוגן כהנה רבות בתלמוד מכל הלין חזינן דכל הרוצה להערים להפקיע תקנת חכמים ולעשות לחבירו תחבולה לכדוהו חכמים בערמם ועמדו כנגדו להפר עצתו ולבטל מחשבתו הרעה ואנו נדון דבר מדבר ונלמד דבר מדבר כי חכמי התלמוד לא הספיקו לכתוב כל הנולדות העתידות לבא המתחדשות בכל יום אלא שהבאים אחריהם יוצאים בעקבותיהם ומדמין מילתא למילתא וכיוצא בזה ראיתי מרנא ורבנא מאיר ז"ל וכו' עכ"ל ושם מדובר בענין בין אדם לחבירו וה"ה בין אדם למקום ביסוד דסני עלך לחברך לא תעביד וכלול ג"כ הבורא עולם וכ"ש דברים שהם בפרהסיא ובפני כל העולם כולו.

ואף שמצאנו לפעמים בחז"ל שהתירו ערמה אולם אין למדים משם רק באותו מעשה וגם רק במידה ובמשקל שהם ראו ברוח קדשם שאינו פוגע ביסוד שורש המצוה ולכן כל הערמות שהוזכרו בש"ס להתר כמו לענין למלוח כמה חתיכות חלב ביו"ט (ביצה יא:) וכן לחד מ"ד לענין להעלות אותו ואת בנו מן הבור זה רק במקום שנאמר מדין הם אמרו והם אמרו ואין למידים מהם למקום אחר. וכמ"ש ברא"ש שבת פרק כ' ס' ה' שאין למדים מהערמות מזה לזה. וכן הוא לשון הרמב"ם פ' כ"ג הל' ג', ומותר להערים בדבר זה. ומדויק לשונו בדבר זה ולא בדבר אחר (וכן הוא לשון הרמב"ם פכ"ב הל' ט"ז ואם הערים בדבר זה מותר ע' ביאור הגר"א ס' שלי"ה סעי' ג' שכתב שם שדעת הרמב"ם לחלק בין הערמה ניכרת להערמה שאינה ניכרת כמשי"כ פ"ז מהל' יו"ט, אולם זה פשוט שלא שייך הערמה רק במקום שחז"ל הבינו שהערמה זו אינה פוגעת ביסוד המצוה, אבל אם פוגע ביסוד המצוה, לא וכ"ש במקום שהכל רק חוכי וטלולי, זה גרוע מהערמה, וגם על מה שהיתיר הרמב"ם, אינו מוסכם, שבשני מקומות חולקים, פ' כב הל' ט"ז חולק הטור, ובפ' כ"ג הל' ג' חולק הרמ"ך) וכן הוא בתוס' הרא"ש שבת קלט: ובריטב"א החדשים שם. חידושי רשב"א ביצה יא:.. וז"ל הרשב"א שם, רב אדא בר אהבה מערים ומלח גרמא גרמא. ואין אומרים בהערמות זו דומה לזו דלגבי עיר התירו למלוח עליו לצלי ואמרין בירושלמי מלח הכא ומלח הכא עד דמלח כוליה, ואילו בפרקיה דלקמן גבי מי שלא הניח עירוב תבשילין אמרי' אסרי' ליה טפי ממזיד. ויש לי לוי' בהערמות דהכא היינו דוקא בדברים שההפסד בא להן מחמת שמחת יו"ט, שלא מחמת פשיעתו במליחת העור ומליחת גרמא, דא"א לו לחתיכות שהוא צריך ליו"ט בלא שחיטה ויפסידו על כל שאר חתיכות הילכך שרי ליה הערמה אבל גבי ערוב בפשיעתו גרמא לו שלא הניח ערוב תבשילין או שנאבד ונאכל בפשיעתו שלא נשמר כראוי לפיכך אסרו עליו הערמה וכן כיוצא בזה, עכ"ל.

כעגגרמא כמעשה

כעז הקדמה ס"ק ח

### ח) מאמר של הרב ישראל רוזן, ראש מכון צומת, אחד ממיצרי מכשירי גרמא

ואחרי שהודעתך כל זאת אעתיק מה שכתוב בגליון שבת בשבתו שיצא ע"י "מכון צומת", פרשת ראה תשס"א, שהוא אחד ממיצרי מכוונות גרמא, והודעת בעל דין כמאה

עידים, כמה ערך יש למכונות גרמא האלו, עוד לפני שנגיע לעצם בירור ההלכה.

### נקודות מבט, הרב ישראל רוזן (יח באב)\*

הערמות הלכתיות כתקנות ציבור

וזה דבר השמיטה ... לא יגוש את רעהו כי קרא שמיטה לה' (טו ב-ג)

"הלל תיקן פרוזבול מפני תיקון העולם" (משנה גיטין ד ג)

"זה אחד מן הדברים שהתקין כשראה שנמנעו העם מלהלות" (שביעית י ג)

מוציאים אנו בפרשתינו, כמה וכמה מצוות ואיסורים המתקשרים בדרך זו או אחרת לעניני 'הערמות' הלכתיות, הזכרנו בציטוט דלעיל את ענין של הפרוזבול שענינו 'להערים' על חיוב שמיטת כספים.

מספר פסוקים קודם לכן מופיע פרשת מעשר שני ופדיונו כדי להוציא הדמים בירושלים, בענין זה מצינו במשנה (מע"ש ד"ד) את המילה המפורשת "מערימים על מעשר שני, כדי לחסוך תוספת חומש לפדיונו, ע"י הקנאת מעותיו או פירותיו לבנו או לעבדו,

מספר פסוקים לאחר מכאן מופיע פרשת בכור שנצטוו להקדיש לשמים, גם מצינו במשנה ביטוי דומה (תמורה ה' א') כיצד מערימים על הבכור? (ע"י הקדשתו מבטן לקרבן) כיום ממוסדות 'הערמות' מבכירות ע"י מכירת אבר לנכרי כדי לפטרן מבכורה

גם פרשת הפסח מופיע מיד להלן בפרשתינו (ולא יראה לך שאר בכל גבולך שבעת ימים טז ד) ואנו נזכרים מ'הערמה' הקלסית של מכירת חמץ לנכרי

אמנם מיסגרנו את המילה הערמה בין מרכאות, לציון משמעות של 'כביכול', אך זו רק שאלת סמנטיקה ותיוג, הרמב"ם בפירוש המשניות (תמורה שם) מגדיר "תחבולות ההיתר תיקרא הערמה" ושאינו להיתר תיקרא מרמה (ור' בתוס' יו"ט שיש הבדל במינוח זה בין לשון מקרא ללשון חכמים). ובכן, לא המילה היא נקודת הדיון, ולא משמעותה התקשורתית בימינו. השאלה היא פנים-הלכתית; האמנם ההערמה לגיטימית?

והנה ה'תזזה'; לעתים ההערמה היא תקנת הציבור ויש להתחסס אליה ככזו, במיוחד כאשר השימוש בה קשור לארחות חיי הציבור ולתקנת הרבים.

החתם סופר (או"ח סב, בדברו על מכירת חמץ) שומע בלשון המשניות שצוטטו לענין בכור ומעשר שני "כיצד מערימין? ... כאילו תקנתא דרבנן היא להערים ... ונתנו חז"ל עצה" הפרוזבול הוא אחד מן הדברים שהתקין ואף לשון זו תומכת במגמת דברינו; תקנת ציבור ותיקון העולם, מעין תקנות משה, יהושע עזרא ו...ועד ארבע ארצות

צורת הפתח לענין שבת, דהיינו 'חוט העירוב' המתוח ע"ג עמודים, או ניצול חוטי חשמל, כך שכל הכלול בהם נחשב הלכתית רשות היחיד - כל כולו של הסדר זה הינו 'הערמה' (תחבולות היתר) שהתמסדה ונתקדשה, וכי יש המפקפק בתקנת הציבור הגלומה בה?

מכון צומת פיתח מאות יישומי גרמא, והפעלות חשמליות עקיפות נוספות, לפתרון בעיות שבת בבת"ח, בתחום הבטחון, בחקלאות (רפת!), במלונאות וכד', חלק מן הפתרונות נושאים אופי 'הערמתי' שהותר בכלל או בפרט, בהתאם לנסיבות (התקן לעגלת נכים חשמלית למשל), היש למישהו תקנת ציבור חליפית.

(א.ה. מכאן עד סוף המאמר בנייר צבוע לשם הדגשה)

ומכאן לפולמוס השמיטה ולספיחיו (!); היתר המכירה הינו 'הערמה' זהה לשורת הערמות מוכרות וותיקות. משום מה בתשס"א העלו 'על המוקד', ומיקדו את הפולמוס, באי-גמירות הדעת של המוכרים העממים והחילוניים, ולא זכרו כי בכל מכירת חמץ קיים צד נכרי היודע היטב,

מאשתקד, מהי מהות המכירה ומה גורלה העתידי. אין משמעות לגמירת דעת כאשר מתבצע קנין פורמלי כראוי, והדברים אורכים ומוכחים. אצטט משפט מהקדמת הגרש"ז אורבך זצ"ל לספרו מעדני ארץ: "ומה שכתב כי היא (המכירה) דבר זר מאד והערמה דמוכה, חוכי וטלולי וחילול ה' , הנה כבר דברנו הרבה עם הגאון מהרי"ל דיסקין בענין זה יותר מכל הדברים ולא שמעתי ממנו שיש לחוש לזה.

\*ראה מאמר בפרוטרוט בנושא זה ב'תחומין' כא עמ' 209-222  
(ע"כ המאמר של הרב ישראל רוזן)

כע1גרמא כמעשה  
כע2 הקדמה ס"ק ט

### ט) עיון טוב על מה הוא מבסס, וערבך ערבא צריך

הנה בנה יסודו על כל הקילקולים הנעשים במשך הדורות, כולל דברים פיקטיביים שבענין בין אדם לחבירו לא יעלה על הדעת לעשות אותם, רק כלפי הקב"ה חושבים שאפשר להתנהג בצורה של פיקטיביות ולחשוב שהקב"ה מקבל כל זה.

ואי"ה נדון בהקדמה זו בכל מה שמביא למקור, ויש בזה שני אופנים, או שמן המקור אינו ראייה למה שכתב הוא, או שבאמת גם מה שעשו במקור לא היה בסדר, וחלקם כבר הבאתי כמו לענין מכירת חמץ ומכירת שביעית ומכירת בכורות והערמה במעשר שני, ולענין עירובין ושאר דברים עוד נדבר ס"ק י'

ויש נפ"מ לדינא בכל אף לפי שיטתם, שאם למשל אחד יזיק במכונת גרמא את השני בשוגג או במזיד, למשל שיעשה לו מיקסר גרמא, והפעיל אותו בשעת שהשני הניח אצבעותיו בפנים או שהזיק חפציו של השני, ועכשיו טוען המזיק, אני הייתי מוכן לשלם לך אף בלי ב"ד, אם באמת אני חייב, אולם כאן אני פטור מדין גרמא, שאם אפילו לענין שבת, שדינו נחשב יותר מעשה מלענין נזיקין, כמבואר ב"ק ס. מ"מ מחשיבים זה לגרמא, ולא רק לספק גרמא אלא לודאי גרמא, שהרי מתירים גם איסור דאורייתא, אי"כ לענין נזיקין בודאי זה גרמא ואני פטור, ויותר מזה אפילו אם יעלה בדעתך לתפוס ממוני, אני אכופ אותך בב"ד להחזיר, כי אין לך אפילו ספק טענה של מעשה בידים, שהרי לגבי שבת מחשיבים זה לודאי גרמא

עונה לו הניזק, האם אתה חושב שאלו שהתירו זה מחשיבים זה באמת לגרמא, הרי יש כמה ראיות שזה לא גרמא, וכ"ש במקום שיש מכשיר מיוחד לכך אינו דומה לציורים של הגמרא שחשובים גרמא, ואלו שייצרו זה, זה רק 'פטנט כזה' כמו היתר מכירה של אי"י,

ואני שואל אותך אם אחרי שהרבנים עשו היתר מכירה יבא הגוי ליהודי ויאמר לו אני רוצה להתאחז ברקע זה לעולם, ואפילו יאמר שאני רוצה להשתמש ברקע זה רק בשנה שביעית ולסחור בכל הפירות ולא ישאר לך כלום מן היבול, הרי בודאי הישראל יאמר שלא עלה על דעתו כלל שהגוי ישתמש בפועל בשדה זו, זה רק 'פטנט כזה', ואני בטוח שגם הרבנים יצדיקו אותו ויוכיחו באלף ראיות שמכירה בלי גמירות דעת במקום שבלבבו ובלב כל אדם יודעים שאין גמירות דעת לא חל המכירה, ורק לענין הפקעת שביעית מחשיבים זה כמכירה שזה 'פטנט כזה', ולא דבר אמיתי דמהני לשאר חלקי תורה,

( והאם יעלה על הדעת לחייב את הערב קבלן שמזמינים אותו לחתום על כתיבת תנאים כנהוג, כמו שמזמינים אותו לברך שבע ברכות. והרי כל אחד יודע שאין כן רצונו, וכבר פסקו הפוסקים שחתימה שלו אינה שוה כלום. וכי יעלה על הדעת שערב קבלן הנהוג בכתיבת תנאים שמזמינים אותו לקבל קנין כמו שמזמינים לצירוף מנין או לכבד לכסא של אליהו, יתחייב לשלם, הרי כל אחד יודע שאין כאן כוונה להתחייב וזה רק

טכס בהמשכת מנהג הקדום, (ע' באוצר הפוסקים חלק ט"ו ס' נ' ס"ק ל"ח אות ד' עמוד 212 טור ב' ד"ה עוד כתב שם, וע' בספרי ביום הראשון תשביתו עמוד קכב)

וא"כ ג"כ כאן הרבנים יצדיקו שאתה מחויב לשלם לי את הנזק, שבמכשירים מסוג זה נחשב מעשה בידים לענין שאר חלקי תורה ורק במקום שרוצים להפקיע את השבת מחשיבים זה לגרמא, וכ"ש אם אני אתפוס ממך התשלומים, לא יכופו אותי להחזיר, כי עכ"פ ספק יש להם שזה מעשה בידים, ורק לענין שבת בתור דוחק השעה מחשיבים זה לגרמא

וכמדומני שבמקרה כזה יצדיקו הרבנים מיצרי המכשירי גרמא את הניזק, - ובפרט מי שכותב המאמר הזה לדמיון להיתר מכירה, ולא יצדיקו את המזיק, אלא יחייבו אותו לשלם מעידית דעידית

ואפילו אם טעיתי בזה, ואילו הרבנים חושבים באמת שזה גרמא כי לא רוצים לעשות בעצמם תרתי דסתרי, מ"מ אם ידונו בזה רבנים אחרים שאין להם שום נגיעה בענין, בודאי יגידו שהניזק צודק ואין לזה שייכות לגרמא כל שנעשה בצורת מכשיר מתוקן לכך ועוד טענות וראיות

הנה כעת יש שני מכוני שיעובדים בשורש בענין מכשירי גרמא, אחד מכוון תכנולוגי בבעיות הלכה, שנית, מכוון צומת, ויכול להיות שיש נפ"מ דקין ביניהם אולם בגדול בנוי על אותו יסוד, לעשות מכשירים כדי לעשות מלאכת שבת במסוה של גרמא או מניעת מונע וכד'

ויש ג"כ נפ"מ על מה בנוי שאפשר לעשות תחבולות כאלה, המכוון תכנולוגיה בונה על מכירת חמץ ולא על מכירת ארץ ישראל, משום שהוא שייך לחוג שאינו מכיר במכירת הארץ, ומכוון צמת בונה ג"כ על היתר מכירה של א"י משום שהוא שייך לחוג שמקבל ג"כ היתר זה, אבל בענין העיקרי הכל שוין

כע1גרמא כמעשה

כע2 הקדמה ס"ק י

### **(י) תוכנית אנטי וירוס המבוסס על תשו' רב יוסף גאון**

והריני מעתיק מה שכתבתי בשנת תשנ"ג בחיבורי "נחפשה דרכינו" ששלחתי רק לגדולי ישראל, בענין תוכנית אנטי וירוס, וכעת אני רואה שהסכנה מתפשטת והמאמר של הרב ישראל רוזן מעיד על אמיתיות המאמר שכתבתי אז, והא שייך לתשוב' ר' יוסף גאון שהעתיקתי לעיל.

תוכנית אנטי-וירוס

הנה בזמנינו שרגילים להשתמש במחשבים (קומפיוטר) ידוע שיש כל מיני וירוסים שמקלקלים המחשב והדיסקטים. וזה מחלה מדבקת שאם מכניסים דיסקט בתוך מחשב נגוע בוירוס נדבק הוירוס בדיסקט וכשמכניסים למחשב אחר, נדבק ג"כ שם. ויש וירוסים שמסתובבים בכל העולם וזה עושה קילקולים גדולים.

ושבו המציאו תוכנית "אנטי-וירוס", שיכול לבדוק המחשב והדיסקט אם יש בו וירוס וגם יכול להשמידו משם. ולפעמים אפשר עוד להציל כל זמן שלא קילקל שם הרבה. ובודאי היו שמחים כשהמציאו התכנית הזו, ולא אמר אדם מעולם שעד עכשיו לא השתמשנו בתוכנית הזו א"כ נמשיך בלי זה. אלא משתדלין לקנותו. ויש גם מחשבים המצוידים באזעקה, שאם מכניסים שם דיסקט נגוע בוירוס תיכף מצלצל, וזה שמירה גדולה.

הנה בהרבה חלקי התורה והתפשטות מנהגי ישראל יש מין "וירוס" כזה שנקרא "ערמה", ומי שלומד סוגיה זו עם וירוס ערמה, ואח"כ לומד סוגיה אחרת מדביק שם ג"כ אותו "וירוס" עד שעלול עוד להתפשט בעוד חלקי תורה שעדיין לא היו נגועים ומתחיל לקלקל המצוה לאט לאט עד שעוקרין אותו לגמרי ע"י דבר סימלי בעלמא.

אולם כעת זכינו בעה"ת, לתשובת רב יוסף גאון שלא היה ידוע עד עכשיו רק בקיצור בתשי' מהר"ם אלשקר והובא ברמז במ"ב בבה"ל ס' רמ"ו ד"ה רק, ועכשיו נתגלה ממקורו עם כל סברותיו וראיותיו וטעמיו, שמבואר שם שיש כאן סברה פשוטה לאסור ונקרא מנהג פושעי ישראל וכולל כל התורה וגם דרבנן חוץ ממקום שהתירו חכמים, ויש עצם האיסור וגם חילול ה', וזה כעין "אנטי-וירוס", וצריך להכניסו בכל חלקי תורה ומנהגי ישראל לבדקן ולנקותם מן הוירוס של ערמה, וגם להעמיד אנשי אמנה שמשגיחים על הנהגת הציבור שאם רוצים להכניס מנהג של ערמה, תיכף מזעיקים את הציבור.

כע1גרמא כמעשה  
כע2 הקדמה ס"ק יא

### יא) בענין צורת הפתח לתיקון עירובין

אחד מן הדברים שהרב רוצה להוכיח, שמספיק ג"כ דברים סימליים כדוגמת היתר מכירה, הוא ממה שהכשירו תיקוני עירובין בצוה"פ עמוד מכאן ועמוד מכאן וחוט ע"ג, וכן ממה שהכשירו ג"כ חוטי טלגרף

הנה כלל כאן שני דברים שאינן שווין, שעמוד מכאן ועמוד מכאן וקנה ע"ג מבואר בגמ' עירובין יא. והוא צוה"פ ג"כ לענין מזוזה, וכן בירושלמי הוזכר שגם בגמ' ע"ג, אולם ענין של חוטי טלגרף הוא דבר שדנו בזה האחרונים ואינו מוסכם כלל, וע' בזה במ"ב ס' שס"ב ס"ק ס"ד שהביא דיעות בזה, וע"ע בחז"א ס' קי"א ס"ק ה', וע' ס' תר"ל סע' ב' ברמ"א ובמ"א שהביא ירושלמי הפוסל כשהקנה מגיע לסכך, והרמ"א מתיר, ויש שאלה אם הבבלי חולק, אולם באמת גם לפי הרמ"א המתיר אין ראיה רק במקום שניכר שיש כאן הבדל רשות רק שלא נעשה לשם צוה"פ אבל במקום שאין ניכר כלל שיש כאן הבדל רשות מנא לן.

ודעת האוסרין ע' בזה במשכנות יעקב ס' קכ"ג ד"ה ומזה נראה, שכתב שעמודים שנעשה מאליהם ולא ניכר שזה בשביל שער, פסולים לתיקון עירובים, מכח הגמ' מנחות לג: שעמודים שנעשו לחיזוק תקרה אינו צוה"פ לענין חיוב מזוזה, וא"כ מסתבר שה"ה לענין צושה"פ של עירובין שהרי הגמ' מדמה זה לזה.

וכן זה דומה לפתחי שמאי, שהיינו אבן נכנס אבן יוצא שזה נראה צורת הריסה ולא שער, ע' תוס' מנחות שם, וממילא ה"ה עמודים שלא ניכר בהם שזה שער, ולפי דבריו בודאי חוטי טלגרף פסולין, אולם אלו שהכשירו זה ס"ל שגם בזה נראה בהם צוה"פ. ועכשיו מי שסבר שהסברה אומרת כדעת הפוסלים, א"כ צריך לפסול אותם, (שהרי אין גמרא שחוטי טלגרף כשרים לצוה"פ) ולא ללמוד מזה שאפשר להכשיר ג"כ דברים שהסברה אומרת שהוא פסול.

והרי הגמ' לא קאמר שאפשר לעשות הערמות, וממילא ממה נפשך, שאם תאמר שחוטי טלגרף אינו חלוק ממה שנאמר בגמ' א"כ איך תלמוד מזה למקום אחר שהסברה אומרת שזה הערמה, ואם תאמר שחוטי טלגרף אין סברה להכשיר, א"כ תפסול אותם, ואתה מסכים לדעת האוסרין, אולם לעשות דבר כזה לומר שהסברה אומרת שהוא פסול ובכל זאת הכשירו אותם, אלמא שגם דבר שהסברה לפסול משום שזה אינו ניכר כלל שזה שער, מ"מ אפשר להכשיר ג"כ דברים תמוהים, ולעשות ערמות בכל התורה כולה, לימוד כזה הוא בלתי אפשרי

ובספרי בריתי יצחק על עירובים ס' ז' ס"ק \*\*\* באמת כתבתי שהסברה כדעת האוסרים, דהוה בכלל פתחי שמאי ובכלל עמודים דלחיזוקי תקרה עבידי, וסברת הרב רוצן מסייע לזה רק הוא רצה להכשיר הפסול, וללמוד שאפשר לעשות בכל התורה דברים פיקטיבים.

ואסביר משל על גישה כזו, היה רופה שעשה תרופה שנתגלה לו שהיא מסוכנת, אולם



בגלל סיבות מן הסיבות רוצה בכל זאת להפיץ אותו ולמוכרו, וכעת מחפש סברה לומר שגם תרופה מסוכנת מותר למכור, הנה מצא על איזה תרופה אחרת שהיה חילוקי דיעות בין הרופאים אם היא מסוכנת או לא, יש שטענו שהיא מועילה ואינה מסוכנת, ועל כן הותרה למכירה, ויש שצעקו עליהם שביררו שהיא מסוכנת ועל כן אסור למוכרה, וכעת הרופא דידן הלך לחקור אחרי התרופה האחרת, ומצא שבאמת הרופאים שפסלו אותה, הם צודקים, אולם שאל א"כ איך יתכן שאלו הכשירו אותו, אלא ודאי שהם סוברים שגם תרופה מסוכנת אפשר למכור ואם החולה ימות ימות ואין זה עסק של הרופא, וממילא גם תרופה זו אפשר למכור אף שבודאי היא מסוכנת והנמשל ד"ל

ואם יתברר באמת שיש רבנים שהתירו דבר שידעו שזה פסול, רק מחמת איזה סיבה התירו הפסול, אם היה הוראת שעה, ורצו להעלים האיסור ועיקר ההיתר היה מחמת הוראת שעה, א"כ אין כאן פסק כלל כלפי הדין שדנו עליו וא"א ללמוד מזה כלום. ואם נתברר שזה לא סיבה להתיר ובכל התירו, על זה נאמר (הוריות ד:): הורו מזידים ועשו שוגגין מביאים כשבה ושעירה, אלמא שיש מציאות כזה שסנהדרין הגדול בירושלים שכולם ראויים להוראה יורו במיזיד, להתיר איסור כרת, ואז כל הציבור מביא קרבן, ואין אומרים כיון שהם הורו במיזיד אנחנו ג"כ נלתד מהם להורות במיזיד. ובאמת גם במקום פיקוח נפש לא שייך לומר על דבר אסור שהוא מותר בעצם, רק אפשר לומר שפ"נ דוחה האיסור אם משום הותרה או דחוייה אבל אינה נהפך להיות מותר, כגון אכילת חזיר אפשר להתיר במקום פ"נ אבל א"א לומר עליו שהוא כבש, וכן כל סברה שהיא עקומה ואינה נכונה, אינה נהפך להיות ישר אפילו במקום פ"נ, ורק אפשר להתיר ולדחות האיסור במקום פ"נ.

כעגרמא כמעשה

כע2 הקדמה ס"ק יב

### יב) חוטי טלגרף מן הצד

ומידי דאנו עוסקים בענין צה"פ ע"י חוטי טלגרף יש לי כאן קושיה גדולה על השואל ומשיב, שהוא אחד מן המחברים שהיתר אותם, הובא ברמז במ"ב ס' שס"ב ס"ק ס"ד. אולם לא הסתפק להתיר אם החוט עובר למעלה מן העמוד אלא התיר ג"כ עם עובר מן הצד, אף שמפורש בגמ' שלענין עירובין צוה"פ מן הצד פסול, (עירובין יא. שו"ע ס' שס"ב סעי' יא) והוא נימק דבריו לומר, שמה הסיבה שצוה"פ מן הצד פסול משום שאין דרך פתחים כך, אבל אם עושים צוה"פ ע"י חוטי טלגרף, שדרך חוטי טלגרף להיות כך כשר, ועל סברה זו סמכו הרבה מקומות בפולין לטלטל, ודבר זה תמוה ביותר, שאם צורת הפתח שנעשה לשם פתח פסול כשהוא מן הצד א"כ כשאתה סובר בדוחק שגם עמודי טלגרף כשרים אבל לא יותר מאילו עשה לשם כך אולם האמת היא שבענין עירובין יצאו הקולות וקולי קולות לגמרי מגדרי ההלכה וסמכו עשר פעמים על שיטת יחדאי בין מה שנוגע לדאורייתא לענין דיני רשה"ר ובין מה שנוגע לדיני מחיצה ובין לדיני שכירות רשות וכו', ודברתי עם הרבה רבנים על זה ואחד אמר לי שבענין עירובין גררו קולות מתחת לקרקע. וטענתי שא"כ א"א כלל ללמוד מדיני עירובין מה שנהגו בדורות האחרונים כיון שהדבר יצא לגמרי מגדרי ההלכה, כתבתי באריכות בזה בספרי "פתיחת שערי העיר", וחפשו היתרים קלושים מאוד שלא יהא נחשבים כמחללי שבת בפרהסיא, ע' בזה בס' נפש חיה ס"ס כ"ה, (הארכתי בענין זה ג"כ בספרי ביום הראשון תשבייתו עמוד קנ"ב) אולם היה צריך להכריז שהעירוב פסול, אולם לא עשו כך אלא אחרי שעשו עירוב כבר כמעט כולם טילטלו, ויש ש'הידרו' להכריז שכל שאינו מטלטל נקרא אינו מודה בעירוב.

ויש כאן סיפור מענין, לפני כעשר שנים עלה בדעת אחד מן הרבנים של לונדון לתקן שם עירוב, בשכונה אחת, והיה עוד עיר אחרת באנגליה שרצו לתקן זה, רק חיכו שמקודם יעשו בלונדון ועל סמך זה יעשו ג"כ שם. והלכתי שם למנוע אותם מזה, והצאתי קונטרס קטן בשם "אל יצא איש ממקומו" להוכיח שלונדון שהוא רשה"ר דאורייתא לכ"ע, (ובעה"ת נתבטל אז הרעיון, בצירוף למתנגדי העירוב של לונדון) ואולם הרב טען, אם בעיה"ק ירשלים שהם צדיקים גדולים יש עירוב אף שכבר יש שם ס' ריבוא בעיר, א"כ על אכו"כ אפשר לעשות עירוב בלונדון, ולאחר זמן הלכתי לדבר עם כמה רבנים בירושלים וטענתי שירושלים יש כבר ס' ריבוא תושבים וכל התושבים מצטרפין כמבואר ברש"י עירובין ו. מז. נט., ולכל הדיעות יש ס' ריבוא, ואמר לי אחד מן הרבנים, הרי בלונדון יש הרבה יותר תושבים מבירושלים ובכל זאת היה הוה אמינא לעשות שם עירוב, וא"כ אעכו"כ בירושלים....

כע1גרמא כמעשה

כע2 הקדמה ס"ק יג

### **יג) איסור ב"י וב"י והוצאת שבת בצורה היתר פיקטיבים מביא לידי עקירת כל השבת**

הנה עד עכשיו נעשה איסור בל יראה ובל ימצא בצורת פיקטיבית לגמרי וכל אלו שסומכין על זה עוברים על ב"י וב"י, וכמעט כל תיקוני עירובין הם פסולים מכל מיני סיבות, וברוב עיירות יש להם איסור סקילה, הארכתו בספרי בריתי יצחק על עירובין ובקונטרס "פתיחת שערי העיר", וכן הרבה סומכין על היתר מכירת א"י, שהפירות של זה אנו אוכלים עכשיו, שמעת ער"ה שמכרו א"י לא עבר יום שאין פיגוע או נסיון פיגוע, וכן יש בצורת עצומה שלא היה כדוגמתה הרבה שנים, ונתקיים מה שנאמר שני פעמים וישבתם על הארץ בטח ושישבתם לבטח עליה, ופרש"י פסוק אחד שיהא בטוח מן הגייסות ושנית מן הבצורת, וכעת נתקיים ההיפוך, אולם קצת נחמתינו הוא שעדיין יסודי הדת נשארו, שאיסור ב"י וב"י הוא לא מן הדברים שנאמר עליהם שכל העובר עליהם כעובר על כל התורה כולה, ולענין איסור הוצאה אף שזה כבר מן החמורות שכל המחלל שבת במיזיד כע"ז זרה והוה מומר לכל התורה כולה, מ"מ מתוך ל"ט מלאכות נשארו עדיין ל"ח במקומם, שעדיין לא עקרו אותם, אולם עכשיו כבר התחיל התהליך לעקור גם הל"ח המלאכות שנשארו, תחת "היתר רבני", עד שלבסופו של דבר יסעו במכוניות ובאוטובוסים בשבת, וכן כל המפעלים יעבדו בשבת, תחת הכשר בד"ץ גרמא, וכן מכונת כביסה וכן הדלקת האור בשבת, ובפרט בשביל אשה ששכחה להדליק נירות בע"ש ר"ל, יש לה עדיין עצה להדליק בשבת קודש אור חשמלי ע"י מכונת גרמא, ואז ידונו אם תברך על זה או לא.

וא"כ יגיע הזמן שתהפוך כל שומרי תורה ומצות למחללי שבת בפרהסיא בהכשר של בד"ץ גרמא ח"ו ולא ישאר מן השבת רק קידוש והבדלה ואכילת טשולנט, כמו מי שטעה בדרך ושכח מתי שבת, וכן יבואו לבית כנסת באוטובוסים ויזמרו "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי ענג עם מקדשי שביעי." (וחוששני שגם הטשולנט יתבטל, כיון שמקודם יבשלו אותו בשבת עצמה ע"י תנורי גרמא בהכשר בד"ץ גרמא, אולם אז זה כבר לא טשולנט, כיון שכל המעלה שלה משום שנעשה כבר מע"ש ומונח כל הלילה ע"ג האש וצ"ג).

וכן יתבטל ג"כ יו"ט ויוה"כ, וישאר רק מצוות עשה כמו מצה וסוכה ושופר, וכן איסור אכילת חמץ ואכילת יוה"כ, עד הזמן שימצאו הנוסחא לעקור גם את זה.

כע1גרמא כמעשה

כע2 הקדמה ס"ק יד

### **יד) דברים שיש עליהם פירות, הוא סיבה לבטל אותם ולא ללמוד מהם להוסיף לקלקל, דברי הריטב"א**

ואם יטען כיון שכבר נהגו כן גדולי ישראל, לעשות כל מיני פיקטיביות, אף אם יש לנו קושיות עליהם, א"א להיות שטעו, וא"כ אדרבה כל קושיה שיש עליהם, ננצל בזה, להקל עוד יותר וללמוד שגם אנחנו יכולים לעשות דברים שיש עליהם קושיות, אולם טענה זו אינו נכונה, שאם באמת יש קושיות שאין עליהם תירוץ כהוגן צריך לבטל המנהג ולא להמשיך אותו וכ"ש שלא לעשות מזה יסודות חדשות שמגיעים לעקור מצוות נוספות בתורה.

וכבר הביא כן המ"ב בס' תר"ץ סעי' י"א בבה"ל פסק הפר"ח במנהגי איסור שמקורו בריטב"א שאין לילך אחר מנהג אף שנתפשט בכלל ישראל ונתיסד ע"פ גדולים ע"י הריטב"א פסחים דף נ"א שכתוב שם בעניני מנהגים שאין רשות לבטלם וז"ל, וכתב עוד וז"ל (הריטב"א בשם הרא"ה) והדבר פשוט שאין משנתינו וכל הגמרא ועובדא אלא במנהג להחמיר אבל במנהג להקל לעולם אין חוששין לו ואפילו היה על פי גדולים שבעולם כל שנראה בו צד איסור לחכם בעל הוראה אשר יהיה בימים ההם שאין לנו אלא שופט שהוא בימינו ומיהו במקום שאין האיסור ברור והמנהג קבוע כבר עד שא"א לו (להעלו) [לבטלו] נהי דליכא הכא משום סירכא דכותים דאי (מסתברא) [מסתרכי] להחמיר מסתרכי אפי' הכי כיון שאין בני תורה ואין (בחבירו) [כח בידו] יש לו לעשות לעצמו בענין שלא יהא בדבר מחלוקת עד שיוכל להחזירם לאט לאט ואם הטענה מוכרע אין חכמה ואין תבונה נגד ה' עכ"ל (הגהתי ע"פ שו"ת הרדב"ז אלף קס"ה). עכ"ל הריטב"א.

(הובא ברדב"ז אלף קס"ה הובא בפר"ח ה' מנהגי איסור ס"ס י' הובא בחתם סופר ס' קנ"ט הובא בבה"ל ס' תר"ץ ד"ה ואין לבטל.)

כע1גרמא כמעשה  
כע2 הקדמה ס"ק טו

### **טו) בתהליך עקירת השבת, ובענין מצות שמור את יום השבת לקדשו**

הנה הרב ישראל רוזן יקח זה לראייה לשיטתיה, דאדרבה מכאן אתה רואה שלא היה כלל גדרי הלכה רק עשו דברים פיקטיבים אף שאין להם שייכות עם ההלכה, וא"כ זה מסעייה לו להמציא דברים של גרמא ולהתחיל תהליך עקירת השבת, ואין צריך שיהא באמת ע"פ ההלכה רק סגי איזה זכר ודברים פיקטיבים, ומקודם עשו זה בשביל בתי חולים ואח"כ בשביל הפסד ממון ואח"כ בשביל להציל החילונים שלא יהיו נחשבים מחללי שבת בפרהסיא, וכעת כבר כותבים שאין שום פיקפוק בזה, והכל כשר למהדרין בהכשר הרב הגאון וכו'.

ונראה בענין לפרש פסוק בתורה שלפי הפשט ק"ק, כי נאמר שמור את יום השבת לקדשו, ולכאורה קשה, האם השבת כלי או כסף שצריך לשמור עליו שלא יגנבו אותו, וכי תימא שצריך הפסוק כדי לומר שאסור לעשות מלאכה בשבת, הרי זה כבר יש פסוק אח"כ לא תעשה כל מלאכה, וכי תימא כדי להוסיף על זה עשה שיהא כל מלאכה עשה ולא תעשה, א"כ יש כמה לשונות אחרים שיכולים לבטא הדבר יותר מתאים, כמו תשבות בשבת, ולמה נקט הקרא לשון שעיקר הפירוש לפי הפשט שמירה שלא יגנבו אותו וכדו'.

אולם כעת נראה לפרש שהשבת הוא בסכנת גנבה ועקירה ע"י מכוונות ומכשירים במסוה של גרמא ומניעת מונע. שיכולים לעשות כל ל"ט מלאכות כאילו בהיתר. ועל זה הזהירה תורה שתשמור על השבת שלא יקחו אותו ממך ויעקרו אותו ח"ו, ואף שיש עוד פירושים בפסוק זה, מ"מ בודאי שגם זה כלול בפסוק

כע1גרמא כמעשה  
כע2 הקדמה ס"ק טז

### **טז) עוד בענין מכירת חמץ, מאמר של הרב רוזן מסיעה לאמיתות דברי רב עמרם גאון**

בענין מכירת חמץ הבין הרב רוזן במאמרו שאם עושים זה בשנה שניה זה בכלל  
הערמה

ובאמת כך כתוב ברב עמרם גאון, הובא בהרבה ראשונים, שאחרי שהביא התוספתא  
שזה המקור של המכירה שמותר למכור לגוי ולחזור ולקנות לאחר הפסח, הוסיף הרב  
עמרם גאון (הובא תשו' גאוני מזרח ומערב ס' ק"י) ובלבד שלא יערים שלא לעשות דבר  
זה בשנה שהבאה, ולשון זה ובלבד של יערים שלא לעשות זה בשאר שנים הובא בהרבה  
ראשונים ע' מהר"ם חלוואה ל. ומאירי ו. ד"ה ובתוספתא, וריטב"א ריש כל שעה,  
ונמוקי יוסף פסחים, הובאו דברי רב עמרם גאון, ואוהל מועד שער הפסח דרך יב ריש  
נתיב ט' (שלא נתגלו להב"י)

ויש שהביאו רק הלשון ובלבד שלא יערים, ע' תשוב' הרשב"א ס"ס ע' ורבינו דוד ו.  
ורבינו ירוחם, נתיב ה' ח"ה

ורק הב"י ס' תמ"ח, שהביא דברי רבינו ירוחם, וכתב עליו ואיני מבין דבריו, כי לא  
ראה תשובת ר"ע ואלו שהביאו דבריו, ומכח זה הקיל הרבה,

ובתשו' ח"ס ס' קי"ג, חשב שלשון של הב"י "ואיני מבין דבריו" הוא לשון של רבינו  
ירוחם, והבין מזה שרבינו ירוחם סבר שמותר להערים במכירת חמץ, אולם הח"ס לא  
ראה רבינו ירוחם בפנים, אבל מי שראה אותו בפנים רואה שרבינו ירוחם כתב רק  
ובלבד שלא יערים, ולשון ואיני מבין דבריו זה דברי הב"י, והוא כתב זה משום שלא  
ראה דברי ר"ע, וכבר הסיגו בזה על תשו' הח"ס בספר ליקוטי הערות על תשו' ח"ס.  
אולם כעת לוקחים דברי הח"ס שהם צע"ג, למקור לעשות הערמות בכל מקום.

וכתבתי באריכות בספרי "ביום הראשון תשביתו", וביארתי שם שבמשך הדורות עשו  
הדבר יותר ויותר פיקטיבי, חלק של הקולות נעשו עד הב"י ואח"כ הוסיפו להקל  
ולעשות פיקטיבי יותר ויותר עד שכבר כמעט כולם מסכימים שהכל חוכי וטלילי, עד  
שכבר למדו מזה ג"כ לענין היתר מכירה של א"י, שכבר כולם מסכימים שאין כאן  
גמירות דעת, וחושבים שיש להם לבנות על מכירת חמץ, אולם הדבר בהיפוך, שאם כבר  
הגעת למסקנה האמיתית שבמכירת חמץ אין גמירות דעת, לא תלמד מזה להתיר  
מכירת ארץ ישראל אלא תיפסול מכירת חמץ, והרי אין מקור בגמ' לעשות חוכי וטלולי  
, אדרבה הגאונים והראשונים הביאו הכלל "ובלבד שלא יערים" וכן הרמב"ם כתב (הל' חמץ ומצה ד' ו') "ובלבד שיתן במתנה גמורה", וזה אינו דומה למה שחז"ל התירו  
הערמה כגון בבכור, שכאן הענין אחר, ויש רק מקרים מסוימים שחז"ל התירו וגם שם  
לא בצורת חוכי וטלולי,

ועכשיו תחת הכותרת של "ובלבד שלא יערים" שנאמר במכירת חמץ, נתגלגל הדבר  
בגלגולים גדולים עד שזה נעשה המקור והשורש לכל הערמות ולכל הזיופים ולכל גונב  
דעת עליון בכל התורה כולה, וכעת באים לעקור את השבת עי"ז, האם על זה כיוונו  
חז"ל בזמן שהזהירו במכירת חמץ ובלבד שלא יערים!!!!!!

כע1גרמא כמעשה  
כע2 הקדמה ס"ק יז

## **י' פיקוח נפש ושעת הדחק גדול בענין שמיטה הוא סיבה נוספת לפסול המכירה ולא להכשירה**

אחד מתומכי היתר מכירה הוא הראי"ה קוק זצ"ל, הוא טוען בכל מכתבו על גודל שעת הדחק ואם לא יעבדו בשביעית ימותו ברעב, ולא יוכלו לשלם החובות ויתבטל הישוב, ע' בזה באגרות הראי"ה ח"ב עמ' קפ"ז ס' תקנ"ה  
ב"ה עה"ק יפו ת"ו כ"ד סיון תרע"ג  
לכבוד ידידי וכו',

תמהני מאוד איך יפצעו דברי את לבו הטהור, ואיפה מצא שאני רוצה לעקור שביעית מא"י וכי לא חזרתי כמה פעמים על דברי ששהוראה זו היא רק הוראת שעה ורק לפי הצורך ההכרחי הגדול, כי חלילה להפקיע מצוה גדולה וכללית כקדושת השמיטה בלא הכרח גדול הנוגע עד נפש, בחיי נפש ממש, שלא יגועו ח"ו ברעב נפשות רבות מאין עבודה ומחיה ושלא להרוס יסוד הישוב הקדוש בראשית צמיחתו, אבל ככל עת אשר ימצא ב"ד יפה, שכבר הוטב המצב ושיש יכולת בלא סכנה לקיים את השביעית כמאמרה בלי שום הפקעה, חלילה וחלילה לשלח יד בקודש, ולהפקיע קדושת הארץ ולהכנס ראש בין הרים גדולים, ועל יסוד זה מוסבים כל דברי, בין בע"פ בין בכתב בין בדפוס, ואיך יאמר עלי שאני רוצה ח"ו לעקור את השמיטה

הנה אם זה באמת היה מצב של פיקוח נפש או ביטול הישוב באופן שיכולים להתיר איסור מדין הוראת שעה המבואר ברמב"ם הל' ממרים פ"ב הל' ד', והיו מתירים לזרוע בשביעית מכח דין זה, זה דבר המצדיק, וזה מעין מה דאיתא סנהדרין כו. הכריז רב ינאי צאו וזרעו בשביעית מפני ארנונא, ולא עשה שם היתר מכירה, או שהקרקע היה באמת של גוי,

ע' לשון הרמב"ם פ"ב דממרים הל' ב-ג במה דברים אמורים בדברים שלא אסרו אותן כדי לעשות סייג לתורה אלא כשאר דיני תורה. אבל דברים שראו בית דין לגזור ולאסרן לעשות סייג אם פשט איסורן בכל ישראל אין בית דין גדול אחר יכול לעקרון ולהתירן אפילו היה גדול מן הראשונים. (ג) ויש לבית דין לעקור אף דברים אלו לפי שעה אף על פי שהוא קטן מן הראשונים שלא יהו גזרות אלו חמורין מדברי תורה עצמה שאפילו דברי תורה יש לכל בית דין לעקרו הוראת שעה. (ד) כיצד בית דין שראו לחזק הדת ולעשות סייג כדי שלא יעברו העם על דברי תורה. מכין ועונשין שלא כדין אבל אין קובעין הדבר לדורות ואומרים שהלכה כך הוא. וכן אם ראו לפי שעה לבטל מצות עשה או לעבור על מצות לא תעשה כדי להחזיר רבים לדת או להציל רבים מישראל מלהכשל בדברים אחרים עושין לפי מה שצריכה השעה. כשם שהרופא חותך ידו או רגלו של זה כדי שיחיה כולו כך בית דין מורים בזמן מן הזמנים לעבור על קצת מצות לפי שעה כדי שיתקיימו כולם כדרך שאמרו חכמים הראשונים חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.

ואם היו שם גדולים אחרים שסברו שאין המצב פיקוח נפש ואין כאן סיבה להוראת שעה, א"כ זה מחלוקת בהל' פיקוח נפש, והגדרת המצב, שבדורינו אין אנו יכולים להתערב, כי אין זה מחלוקת בהל' מכירה או בהל' שביעית רק בלשער אם המצב היה אז פ"נ או לא, ודברים כאילו שייך לדון עליהם רק גדולי ישראל שנמצאים בשעתו ובמקומו

ומצאנו מחלוקת כזו בירושלמי דמאי פ"א הל' ג ותענית פ"ג הל' א', שרבי ביקש להתיר שביעית ור' פנחס בן יאיר לא הסכים אתו, וביאר הגר"א שם בדמאי, שהמחלוקת היה אם המצב פ"נ או לא, (ע' חז"א שביעית ס' כב ס"ק ד', ומה שכתב שם שלא מצאנו שעולשין אין בהם ספחים, נעלם ממנו הירושלמי נדרים פ"ו הל' יג ודו"ק ואכמ"ל)

אולם מה שיש כאן טענה, זה שמכרו את ארץ ישראל כדי להפקיע קדושת שביעית, ובוזה אנו יכולים לומר, שכל מה שמוסיפים לדבר על פ"נ וביטול הישוב, זה סיבה נוספת לבטל המכירה, שהרי מכירה היינו שהיהודי מוכן לתת הקרקע לגוי, והרי כעת צועק היהודי שאם אין הוא זורע ימותו בני אדם ואם עכשיו אומר הגוי מכרת לי הקרקע אני עובד אותה ואני מתשתמש בכל מה שאני רוצה, הרי היהודי יצחק מרה מרה ופ"נ, ולא רק שהמצב הוא בגדר בלב ובלב כל אדם שאין היהודי מוכן למכור הקרקע באמת (שזה כבר לבד היה סיבה לבטל המכירה) הרי כאן ניתוסף דיבורים מפורשים שאין היהודי מוכן לתת הקרקע אפילו לשנת השביעית, והרי הישראל מוכרח להסביר לגוי שאין כאן כוונה אמיתית למכירה רק מכירה סימלית-פיקטיבית-דתית שאין לו שום אחיזה במציאות, והקרקע נשאר בבעלות ישראל וכל השטרות שעשו הם חספא בעלמא או במילים אחרות, מכירה בגדר מתנת בית חורות המבואר בנדרים מח. שאין המתנה חל, וכן בירושלמי הנ"ל שרבי רצה לבטל שביעית מפני פ"נ, לא רצה לעשות היתר מכירה רק להתיר לזרוע בלי שום תחבולות היתר.

ומה שטוען הראי"ה קוק זצ"ל (עמוד קצ"א), נגד מי שטוען שהיה מן הראוי להתיר בלי מכירה ממה שיתירו ע"י מכירה, והשיב הראי"ה, שמוטב שיאכלו בשר תמותות שחוטות ממה שיאכלו בשר תמותות נבלות, (קידושין כא:) הנה החשיב כאן המכירה כממעט מן האיסור, אולם נהפך הדבר, שהרי ע"י המכירה נתן ערך לפיקטיביות, והוא בכלל מה שכתב רב יוסף גאון על מי שמוכר בהמה או חנות לגוי בע"ש וחוזר וקונה אחרי שבת, (הובא ס"ק ז) דיבורים חריפים ביותר ע"ש, ויש חלקים ששיכים כאן, ויש כאן איסורים הרבה יותר חמורים מלזרוע בשביעית דרבנן

אולם היו מורגלים לעשות דברים כאלו כבר מקודם, ולא הרגישו הפגם, אבל הא גופא קשיה שאין הדבר משנה המציאות ממה שכבר נעשה מקודם והיו צריכים לחזור בתשובה על זה ולא להוסיף עוד דברים כאלו

וכן עצם הדבר לעשות דברים פיקטיבים הולך להתפשט כעת, מקודם על שמירה עצמה לא במצב של פיקוח נפש, כמו שרואים היום שאין המצב פיקוח נפש ומחפשים תירוצים להמשיך ההיתר, ויש שמתרצים הנהגותם כדי שלא יקנו מן הערבים הרוצחים ויפרנסו אותם, אבל הם בעצמם מביאים אותן רוצחים כדי לבנות בתיים. ובודאי שלא מחשיבים פרנסת הערבים כפיקוח נפש רק כהנהגה טובה שלא לפרנס הערבים ובשעת הדחק אפשר להקל, אבל אין זה סיבה להתיר למכור לגוי שהותר רק במקום פ"נ וביטול הישוב. (עצם לקנות מערבים רוצחים ולהפעילם בבנינים באמת צע"ג, ומי יימר שצריך לאכול ירקות בשמיטה, וע' נדרים נג. שלא היו להם ירקות בשמיטה ורק ירקות שצמחים לבד ולא ירקות שדרך לזרוע ורק בזמן שהיה אפשר להביא מחו"ל הביאו, ובודאי שאין זה בגדר פ"נ וביטול הישוב אם אין עגבניות ומלפפון ופילפל ואכמ"ל, וכן מבואר בתורה וכי תאמר מה נאכל בשנה השביעית, ותירוצו, וצוית את ברכתך בשנה השישית, ולכאורה קשה, התינו תבואה וקטניות שאפשר לשמור אותם, או ליבש אותם, אבל עדיין עגבניות ופילפל ומלפפון טריים איך נאכל, ועל זה אין תירוצו בתורה, אבל התירוצו הוא שאל תאכל ולא תמות ומספיק לך מה שיש לך משנה השישית ומה הוזכר במשנה שביעית שאכלו ירקות היינו ירקות שדה שאין דרך לזרוע וצמחו פרא והיה בזה קצת מהם, אבל לא תמידים כסידרן ומוספים כהלכתן.

וכעת התפשט יסוד הנהגה זו לא רק על ענינים דרבנן אלא גם על חילול שבת קודש ויום הכיפורים ויו"ט, בענין מכשירי גרמא,

ורואים מזה שאם מתירים במקום פ"נ ע"י תחבולות היתר זה הולך להתפשט גם במקום שאין פ"נ, משא"כ אם משתמשים במקום פ"נ בלי תחבולות היתר, אין סכנה שיבא להתפשט. ויש לזה ראייה לענין מכשירי גרמא שאין להשתמש בהם אפילו במקום פ"נ, אלא במכשירים רגילים, וע' ס"ק כ' עוד מזה.

## עד כאן מה שנשאר מן ההקדמה

### גרמא כמעשה ס' י

כע1גרמא כמעשה

כע2סימן י ס"ק ה

#### (ה עוד בענין בנין (מהדורה השניה)

מצאנו שכל כלל שנאמר בבנין, אינו דבר השווה לכל הציורים.  
(א) כגון אין בנין בכלים. ומ"מ דעת הרבה ראשונים שבנין שלם יש בכלים וכן חזרה  
אם צריך מעשה אומן. (תוס' קב. ורמב"ן פרק הבונה ור"ן שם).  
(ב) לענין נגר כתבו תוס' קכ"ו שאם אינו מבטלו שם לא הוה בנין ואף דאיתא  
בירושלמי פרק כלל גדול סוף הל' ב' דבנין לפי שעה הוה בנין וחייב. מ"מ צ"ל דלעשות  
בנין שלם בקרקע חייב אפילו לפי שעה משא"כ נגר שהוא רק דבר צדדי.  
(ג) אהל קבע חייב חטאת, ושיטות הרי"ף (פרק תולין דף נו:) שאם נטה אהל שיש בגגה  
טפח חשוב קבע. וחייב, ואם אין בגגה טפח לא חשיב קבע (וע' במ"ב ס' שט"ו ס"ק ל"ה  
\*\* דבעינן שעשאו לקבע שיתקיים כמה ימים).

וא"כ רואין כדי שיתקיים כמה ימים חשיב קבע לענין אהל. ומ"מ אם אין בו טפח  
פטור. דלא חשיב אהל. והנה קיי"ל דבנין כל שהוא חייב. (ק"ב:). ואם עשה חור בקרקע  
להצניע שם מטבעות חייב משום בונה כדאיתא ריש הבונה אף שאין שם טפח וא"כ  
רואין ששייך בנין אף בפחות מטפח.

וע"כ צ"ל שבנין בקרקע ממש חייב אף בפחות מטפח משום שיש חשיבות מצד שהוא  
בקרקע ממש. משא"כ באוהל נטוי כעין כילה אינו חשיב כ"כ ובעינן טפח. (ובחז"א ס'  
נ"ב ס"ק ד' כתב החילוק בין טפח ואינו טפח משום שבפחות מטפח בטלה דעתו ואינו  
עשוי להתקיים אולם לא משמע כך. אלא משום שאין כאן קביעות גמור. ממילא אינו  
חייב רק מטפח שהוא חשוב ולא בפחות מטפח).

(ד) וכן מי שתקע כלי חייב לדעת כמה ראשונים משום בנין אף שאין שם טפח, ע' מס'  
קב: ד"ה \*\* הא: וא"כ למה באהל צריך טפח, והתירוץ הוא שבכלי החשיבות הוא הכלי  
ואין שם חשיבות בטפח, אבל באוהל, החשיבות הוא האוהל. ואהל אין לו חשיבות  
בפחות מטפח.

ומ"מ אף שבאהל חייב בטפח, אם עשוי לכמה ימים. מ"מ בנגר שמחזירו אינו חייב  
בכמה ימים ושם צריך קביעות.

(ה) דעת ר' יוסף בדף קלז: שתולה משמרת חייב חטאת אף שהוא רק ארעי, אף  
שכיסוי קרקע מותר מ"מ במשמרת ס"ל שהוא יותר חשוב חייב. אפילו בכלי. (ע' חו"ב  
שבת ס' י"ט ס"ק ב') ואף דאנן קיי"ל כאב"י דאינו חייב, מ"מ אפשר להודות בבנין יותר  
חשוב חייבים גם לדידן אף שהוא עראי. (וכך משמע קצת לשון רש"י שם ד"ה ה"נ  
דמחייב וז"ל והכא מאי חיובא איכא באהל ארעי בנין גמור לא הוי ומדרבנן הוא  
דמתסר. עכ"ל, ומשמע בבנין גמור היה חייב אף שהוא ארעי.) וקושיית אב"י אינו קושייה  
מוחלטת ע' בריטב"א \*\* הישנים (ויש לעיין בריטב"א מה"ק), ובחידושי הר"ן בשם  
הרא"ה.

ורואים מכל זה, שכל יסודי בנין הוא בחשיבות הבנין. יש שצריך אומנות ויש שא"צ  
אומנות. (כגון בחזרת כלי צריך אומנות ובחזרת קרקע א"צ אומנות \*\* וקכב:).  
ויש שצריך טפח ויש שא"צ טפח, יש שצריך קביעות גמור (כמו נגר הנגרר.) ויש שצריך

קביעות קצת (כמו אהל) ויש שא"צ קביעות כלל (כגון בית שלם שמחברו אף שאינו רק לפי שעה כמו במשכן.

והחילוק ביניהם הוא לפי חשיבות הבנין. שאם יש בו חשיבות גדולה. סגי גם לפי שעה. וכשאין בו חשיבות גדולה כ"כ צריך יותר זמן (כגון אהל) וכשאין בו חשיבות כלל. צריך ממש בנין בקרקע או חיבור לעולם וכדומה.

(ו) וגם לעניני דרבנן יש הרבה חילוקים, שדלת מותר לפתוח ולסגור. ואילו מנורה של חוליות המחובר בבית אסור לזקפו אף שהיה הכל כבר מחובר בצירים (כדמבואר בתוס' שבת לז).

וכן לענין נגר לדעת חכמים קכ"ו. דמונח יש בו משום בנין דאורייתא לדעת רש"י אף שהוא רק ארעי ואף החולקים על רש"י מ"מ יש בו משום בנין דרבנן ושבית חמור שאסור גם במקדש (ע' ריטב"א). אלמא דלפי חשיבות הענין הוא יותר חמור. ואף דקיי"ל שם כרבי יהודה. שגם במונח הוא שבות כשאר שבותים משום בונה ע' שו"ע ס' שיי"ג סע' א' מ"מ שבות של בנין מיהו הוה. ודבר שהוא יותר חשוב י"ל שלכ"ע הוה דאורייתא.

(ז) וכן לענין איסור של אין מבטלין כלי מהיכנו דס"ל כמה שיטות שהאיסור הוא משום שמוסיף על הבנין (ע' חידושי הר"ן שבת קכ"ח, רש"י מ"ב: ד"ה כלי, ותוס' מ"ג. ד"ה דמבטל) אף שאין מבטלו שם רק עד מוצאי שבת. אף שסתם בנין בכלי לפי שעה מותר. רק כאן יש חשיבות משום שאינו רוצה ליקח. (אף שאילו היה רוצה להפסיד השמן היה יכול לזרוק. רק כיון שאינו רוצה להפסיד השמן והביצה, נחשב כקובעו שם. ע' רז"ה פרק כ"ד).

(ח) ועכשיו לענין חשמל שיש לומר שיש איסור משום בונה. א"א להקשות למה אינו דומה לפתיחת דלת, דא"א ללמוד משם רק בדרגא של חשיבות של דלת. אבל מה שהוא בדרגא יותר חשובה, יש כבר איסור דרבנן. (כגון לזקוף מנורה) ושפיר י"ל שאם הוא בדרגא עוד יותר חשובה, שכבר חייב.

וכגון מי שיעמיד בית שלם עם חומה וגג וכו' שהיה הכל מחובר בצירים מע"ש ומונח מקופל ע"ג הקרקע ובשבת מעמיד הכל, ועושה בית שלם, דלא מבעי דיש כאן איסור דרבנן, כמו במנורה. אלא אפשר גם לומר שיש כאן איסור תורה. כיון שהוא חשיב הרבה ודומה למשכן.

(אף שמשכן לא היה מחובר בצירים, מ"מ יש לומר שגם במחברו בצירים הוא כך. אם הוא בנין שלם שענין צירים אינו התר מוחלט. רק בדרגא שמצאנו כגון בפתח וכד' וכיסוי גג של סוכה. ע' רמ"א ס' תרכ"ו סע' ג'. ולא בבנין שלם.)

ולפ"ז מה שהוזכר ברמ"א שמותר לסגור הגג אם מחובר בצירים זה רק בגג. אבל אם למשל יעמיד סוכה שלמה מקופלת ע"י צירים, לא מצאנו להתיר.

וא"כ לענין חשמל שהוא חשיב חיבור חשוב מאוד שע"י חיבור החוטים מחברים כאן אחדות שלמה בכל החוטים, שהזרם עובר שם הרבה פעמים בכל שניה וכל חלק צריך להאחר בכל רגע. ועוד סברות אחרות רבות בחשיבות הענין. אין כאן התר של דלת..

וכ"ש שמכניס תקע לתוך השקע אף שהוא רק ארעי שחייב בזה. וכי דבר זה הוא פחות מלעשות משמרת לדעת ר' יוסף שהוא חייב אף שהוא ארעי וכאן הוא הרבה פעמים יותר חשוב. ולא פליג אביי בזה.

ובאתי כאן להסביר סברה ראשונה של החז"א שהוזכר באגרת הראשונה ששלח להגרשז"א. הועתק בספרי החז"א החדשים ס' קנ"ו לס' שיי"ג, מכתב שני.

ויש מקום לומר שאף שאין כאן עדיין זרם חייב. כיון שמחבר חיבור שראוי לזרום זרם והוה התחלת הבנין. וכמו מי שבונה בית ועדיין לא גמרו ואינו עדיין ראוי לשימוש חייב. כדאיתא ריש הבונה.

(ט) וכל זה בקרקע, אבל בכלי אף דלכאורה יש מקום לומר שאינו חייב, דאין בנין בכלים, אולם כיון שמצינו שאין בנין בכלים הוא כלל שאינו שוה בכל, שהרי בתקיעה



ואומנות חייבים ג"כ בכלים ואף למאן דס"ל דהחיוב הוא משום מכה בפטיש מ"מ בגבינה ס"ל דחייב משום בונה וא"כ לפי חשיבות הענין הדבר הולך ואינו כלל מוחלט, א"כ שפיר שייך לומר שחשמל בכלי חייבים. שיש כאן חשיבות גדולה יותר מתקיעה. וחייב אף בכלי וכן דעת רב יוסף שתלה משמרת חיוב (דף קל"ז) אף שהוא ארעי ואף שהוא כלי. מ"מ מחמת חשיבות מלאכתו מחשב בונה מן התורה. וחלוק זה מכל שאר ציורים שהוזכרו בש"ס שאין בהם משום בינין, ואף דלא קי"ל כן מ"מ בבנין שהוא יותר חשוב אפשר להודות לר' יוסף.

ואם הכל מחובר בצירים, מ"מ כשתקע שייך להתחייב, ע' בתוס' מז. במנורה של חוליות שאף שמחוברת בצירים, שייך בנין לב"ש. וה"ה לב"ה אילו תקע, (רק במחוברת בצירים לא חיישין כ"כ שמא יתקע ומותר להחזירה). אבל מ"מ בחשיבות גדולה כמו חיבור חשמל שפיר שייך להתחייב.

(ו) ובזה מיושב כל הקושיות של הגרשז"א בספר קובץ מאמרים בעניני חשמל, שהקשה על החז"א מכל מיני ציורים. וכתב דמנ"ל דחשמל חשיב בנין. אולם אה"נ שאין לנו ראייה מן הגמ' שחשמל חשיב בנין, דהרי לא היה חשמל בזמן הגמ' אולם אין לנו ג"כ ראייה מן הגמ' דחשמל לא חשיב בנין. שהרי לא היה חשמל בזמן חז"ל וכל הדוגמאות שהביא שאין בו משום בנין לא מגיעים כלל לחשיבות חיבור החשמל.

הגע עצמך, מי שיבנה ארמון של מלכים או מכונה מסובכת, שהיה הכל מפורק מע"ש, רק כל חלק וחלק מחובר בצירים אחד לשני ומקופל, וע"י אומנות שלימה הוא מחבר כל הבנין בשלימות עם חומה ועליות ודלתות וגג וארונות ויש לו תוכנית ע"י כל מיני חבלים המחברים באבנים כבידות לשווי משקל, ודחיפה קלה באצבעו, מחזירין הכל לבנין שלם וכל המכונה המסובכת מתאחדת בשלמות. האם גם נתיר שם לעשות בשבת ונביא ראייה מפתחת וסגירת דלת שמותר ואפילו איסור דרבנן אין כאן או שעכ"פ איסור תורה אין כאן כמו שאין איסור תורה בסגירת דלת. או נחשב שכאן שעושה בנין שלם הוא אחרת ושייך בנין בכה"ג. ואין להביא ראייה מפתחת דלת. וא"כ בחשמל שפיר י"ל דחייב משום בונה. שהוא בבחינת ארמון מלכים בקטנות קטנה. וחשיבות גדולה. מפעילים כל מיני מכונות ומוליכים רכבות וגם עצם הדבר הוא אומנות שלימה. ורק ע"י דחיפה קלה מפעילים כל האומנות הזה.

ועל זה נאמר בירושלמי שר' יוחנן ור"ל היו עוסקים שנה וחצי בפרקת כלל גדול וחשבו ל"ט תולדות בכל אב. וכל דבר שהיו יכולים לחשוב לאב היו מחשיבים ואם לא היו יכולים, היו מחשיבים למכה בפטיש. והיינו שהיו חושבים על איזה פעולה אם יש בו משום מלאכה אף לפני שיודעים למאי לדמות. וכשהיו מוצאים איזה פעולה שהיא מלאכה, היו מחפשים לדמות. וכשלא ידעו לדמות אמרו שהוא מכה בפטיש. וכאן החשמל יש כאן סברה שיש כ"כ חשיבות של מלאכה. וגם אפשר לדמות לבונה וזה גם טעם החז"א שמחשיב הפעלת שעון לבונה.

הנה הטעם שלא היה חשמל בזמן חז"ל, דאיתא בזוהר סוף פ' וירא דבשנת ת"ר לאלף השישי יתגלון תרעי דחכמה. ומסמך הזוהר על הפסוק (בראשית ז' יא') בשנת שש מאות לחיי נח בחדש השני בשבעה עשר יום לחדש ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו, א"כ זה חלק של הבריאה שיש דברים שמתגלין רק בזמן יותר מאוחר, אולם זה חלק של הבריאה וצריכים אנו לדון עליהם בחלק בהלכות שבת אף שלא נמצאו בגמ'. וההרגש שיש כאן מלאכה הוא המחייב לדון. ואין רשות לחשבינו כחמורים שאין לנו רשות לחדש חידושי תורה. דכיון שנתחדש החכמה, ממילא נתחדש ג"כ חשמל בענין מלאכת שבת. (שו"ר סברה זו בתחומין ח' ע' 40 הרב יאיר מאיר)

כע1גרמא כמעשה.

כע2סימן יא

## סימן יא

### בענין מלאכת מבעיר בחשמל

#### הקדמה לס' זה

יש כאן חידוש גדול שצריך לעיין עליו אם הוא נכון ומ"מ מותר לומר ג"כ חידוש והרי נאמר בירושלמי פ"ז הל' ב', שר' יוחנן ור"ל היו עוסקים שנה וחצי בפרקת כלל גדול וחשבו ל"ט תולדות בכל אב. וכל דבר שהיו יכולים לחשוב לאב היו מחשיבים ואם לא היו יכולים, היו מחשיבים למכה בפטיש. והיינו שהיו חושבים על איזה פעולה אם יש בו משום מלאכה אף לפני שיודעים למאי לדמות. וכשהיו מוצאים איזה פעולה שהיא מלאכה, היו מחפשים לדמות. וכשלא ידעו לדמות אמרו שהוא מכה בפטיש. וכאן החשמל יש כאן סברה שיש כ"כ חשיבות של מלאכה. וצריך רק לחפש לאיזה מלאכה לדמות והחז"א דימה לבונה. אולם יש כמה אחרונים שדימו למבעיר אף אם אין בו אור והדבר צריך ביאור

ואפשר לומר שיש רמז בבבלי על סברה זו שיש מושג של הרגשה פנימית שדבר פלוני הוא מלאכה לפני שיודעים למה שזה משתייך. ע' צ"ה רב נחמן בר גוריא אקלע לנהרדעא. בעו מיניה חולב משום מאי מחייב אמר להו משום חולב, מחבץ משום מאי חייב אמר להו משום מחבץ מגבן משום מאי חייב א"ל משום מגבן אמרו ליה רבך קטיל קני דאגמא הוה וכו' ולכאורה קשה. אם לא ידע לעשות, למה אמר דבר שאין לו שום משמעות. היה צריך לומר שאינו יודע. אולם לפי הירושלמי ניחא. שהוא ענה להם חצי תשובה. חולב חייב משום חולב. דהיינו שיש כאן הרגשה פנימית שזה מוכרח להיות מלאכה. אולם לא אמר להם תשובה גמורה כיון שלא אמר לאיזה מלאכה זה שייך. ומש"ה אמרו ליה רבך וכו' ולשון קטיל קניא דאגמא. אין הוא לשון גוזמא שאומרים למי שאינו בדרגא גבוה של ידיעת התורה. אבל אין הכונה שהוא ע"ה גמור. וכך מבואר לשון זה בסנהדרין לג. במובן הזה.

#### ע"כ ההקדמה

ע' רמב"ם פ"ב, הל' ב', המחמם את הברז כדי לצורפו הרי זה תולדות מבעיר. ובפ"ט הל' ו' כתב הרמב"ם שהחייב הוא משום מבשל. ודעת המ"מ שהחייב הוא כן רק משום מבעיר והלחם משנה כתב שחייב משום שניהם. והראב"ד פ' ב' חולק שאין חייב משום מבעיר. וצריך לעיין בענין בת כהן דאמרינן דמבעיר הוא בישול הפתילה, ומשמע שיש שם שתי מלאכות, מבעיר ומבשל (כך איתא בגמ' יבמות ו. וכן בשבת פרק י"ג). א"כ צריך לעיין איך מפרש הראב"ד שם. (ראיתי באב"נ ס' רכ"ט שנתקשה בזה). ובאמת גם הרמב"ם ק"ק דאם בישול הפתילה הוא המבעיר, איך קורא זה תולדה, דלכאורה מה שנאמר בתורה לא תבערו אש דחוזר על הבערת ב"כ, קשה לומר שהוא רק בגדר תולדה. וכן א"כ הרי הרמב"ם כתב שרק אם מכון לצירוף חייב. ובב"כ אין מכון לצירוף.

וצ"ל לכאורה דבבת כהן. דהוא הבערת עצים לבשל הפתילה. ומשמעות בתוס' ביבמות ו. וכן בפסחים עה. למטה, שבישול פתילה גופא הוא ההבערה.

ועכ"פ נלמד מן הרמב"ם שמבעיר גחלת של מתכת חייב אף שאין בו כיליון רק אם וידוע הוא דפליגא האבני נזר ס' רל"ח עם הש"ע הרב ס' תצ"ה אם עיקר מבעיר הוא הכליון או האש, שדעת הש"ע הרב שהעיקר הוא האש וראיה מן הרמב"ם של גחלת של

מתכת שאין שם כיליון והאב"נ ס"ל שעיקר הוא הכליון ומה שגחלת של מתכת חייב הוא רק תולדה

והאבני נזר הביא ראייה מן הירושלמי שבת על המשנה דשפופרת דאיתא שם למה אסור כשלא חיברה משום שלא התחיל המלאכה מבעו"י, אלמא שעיקר הוא הכיליון דאילו האש התחיל כבר מבעו"י

והנה על דרך האב"נ אפשר לומר שכמו שאף שעיקר מבעיר הוא הכיליון מ"מ בתורת תולדה חייב גם על אש בלי כיליון א"כ ה"ה בכיליון בלי אש יש לחייב וע' לקמן ואף לפי הש"ע הרב אפשר לומר שאב מלאכה הוא כיליון עם אש ותולדה הוא אש בלי כיליון אולם כיליון בלי אש אפשר ג"כ לחייב משום תולדה כשהדבר הוא חשוב שוב מצאתי סמך מרש"י ביצה כז: בענין נותן חלה טמאה לכלבו דמשמעות רש"י שבכליון יש מלאכת מבעיר כיון דעיקר המלאכה מתיחס לביעור החלה ולא לאכילת הכלב. אף שאין כאן אש בפועל רק כליון.

וז"ל רש"י: חלה שנטמאה אינה ראויה לכהן היום, דהא באכילה אסורה לעולם ובהסקה או לתנו לכלבו ביו"ט אסור, דאין מבערין קדשים טמאים מן העולם ביו"ט ואפילו ע"י אכילת בהמה, דקיי"ל שאין שורפין קדשים ביו"ט. ולא תימה דוקא שריפה משום דהבערה שלא לצורך היא (כונתו אבל אכילת בהמה נקרא לצורך) דהא אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט הבערה לצורך היא דהדלקת נר ביו"ט צורך אכילה היא ומותרת אפילו הכי בשמן שריפה לא, והוא שמן תרומה שנטמאת, דגזירת הכתוב הוא שאין קדשים טמאים מתבערין ביו"ט דרחמנא אחשביה להבערתן דכתיב באש ישרף הלכך מלאכה היא. עכ"ל. א"כ רואין כאן דענין של כילוי שייך ליחס למלאכת מבעיר אף שאין אש.

ולא תימה שרק שם שהתורה החשיבה, דהרי בתורה מדבר בלשון באש תשרופון וזה אין אש. אלא שזה היה סברה שגם ביעור ע"י אכילה נחשב לשריפה. ולהבערה. ומה שלומדים מן הפסוק הוא רק שזה דבר חשוב. ומתבטל צורך הדיוט לגבי צורך גבוה ולא הותר ביו"ט מדין צורך אוכל נפש כמבואר בלשון רש"י.

ונראה שאף תוס' שם שחלקו על רש"י ולא ס"ל שיש איסור תורה באכילת כלב. מ"מ מודי ביסוד זה ששייך מלאכת מבעיר בצורת כליון. וחלקו רק מטעם דס"ל דדרך אכילה לא שייך ליחס למלאכה. דתוס' שם אחר שהעתיקו לשון רש"י כתבו וז"ל וקשה דהא דאין שורפין קדשים ביו"ט היינו טעמא משום טורח מלאכה לעשות אש ולעסוק בשריפתו אבל הכא כשנותן החלה לפני כלבו אין כאן שום טורח מלאכה. עכ"ל

הנה אילו תוס' היה חולק על רש"י דענין של כליון לא שייך ליחס למבעיר משום שאין כאן אש. לא היה לו לתוס' להקשות משום שכאן אין טורח מלאכה שהרי אף אם היה טורח, אין כאן מלאכה שאין כאן אש. וכן לא יזכיר ענין של טורח בתחילת דבריו, דהרי מלאכת יו"ט נאסר אף אם אינו טורח. דוכי מי שזורק קדשים טמאים לתוך התנור בלי שום טורח יהא מותר.

רק יאמרו פשוט, דשאני אכילת כלב שאין כאן אש ולא שייך ליחס למבעיר, וכל לשון של טורח שהוזכר בתוס' הוא שפת יתר.

אלא נראה כונת תוס' כמו שביארתי בס' א' ס"ק ב' וס' ד' ס"ק ב' במה שמותר להניח לבהמתו לאכול מן המחובר ואף להעמידו ממש על המחובר. משום הפסוק דלמען ינוח. והקשה באבן העוזר ס' שכח. לדעת הרשב"א ב"ק נו: דמעמיד בהמתו על קמת חבירו חייב משום אדם המזיק א"כ נחייב למעמיד בשבת בהמתו על המחובר משום אדם הקוצר. ותירצתי דכונת התורה בלמען ינוח הוא, דדרך אכילה אינו בכלל מלאכת שבת. וכמו בכל אדם שאוכל ירקות היה אפשר לחייבו משום טוחן. ובכל זאת מותר. משום שזה דרך אכילה. וכלפי בהמה, אכילת מחובר הוא דרך אכילה. ולא דרך מלאכה. וממילא אף אם תיחס אכילת הבהמה למעשה האדם, מ"מ נחשב דרך אכילה. (וכתבתי שם שגם כונת האבן העוזר צ"ל כך.) משא"כ לגבי מזיק, ג"כ דרך אכילה חייבים. והיינו

שכל מלאכת שבת הוא רק כשהוא בגדר טורח. ואינו טורח ממש שצריך להזיע. רק טורח לאפוקי דרך אכילה שזה אינו בגדר טורח רק בגדר תענוג. (כעת מצאתי בתשובות הרשב"א החדשים על סדר התוה"ב בס' ז' שכתב ממש היפוך מכאן. ששם כתב שטעם התר להניח ע"ג עשבים הוא משום שאינו נחשב כמאכילה בידים. וצע"ג הרשב"א ב"ק הנ"ל וצ"ע).

ועכשיו הביאור בתוס' שהקשו דאיך אכילת כלב הוא מלאכה. דהרי מלאכה הוא רק שריפה שהוא טורח לעשות אש ולהתעסק בשריפתו דהיינו שזה בגדר מלאכה משום שהוא טורח ולא תענוג. משא"כ אכילת כלב שהוא לא בגדר טורח רק בגדר תענוג ודרך אכילה. אין זה מלאכה.

הנה יוצא שתוס' מודים שענין של אכילה שהוא בגדר כליון שייך ליחס למלאכת מבעיר אף שאין בו אש רק הטעם שאינו מלאכה הוא משום שהוא גדר דרך אכילה. ויש להקשות על מה שכתבנו בדעת רש"י שאכילת כלב כשהוא בתורה כליון הוה מלאכת שריפה, ממה דאיתא פסחים ד': דר"ע לומד דתשבינו הוא בערב פסח. ממה שס"ל דאין ביעור חמץ אלא שריפה וא"א לשרוף ביו"ט וכתב שם רש"י דאי אמרת דביעור חמץ אפשר בלי שריפה. א"כ היה יכול לזרוק לים או להאכיל לכלבו ביו"ט גופא, אלא ודאי שהוא רק שריפה. וזה א"א ביו"ט. ומשמע ברש"י שלהאכיל לכלבו ביו"ט היה מותר, אף שמקיים בה מצות ביעור חמץ.

ונראה דל"ק. שרק בביעור תרומה שהכתוב מחשיבו לשריפה. דהיינו כליון הדבר ולא רק שאבוד מן האדם. וס"ל לרש"י שה"ה לתת לכלבו נחשב כליון הדבר. ומקיים בזה מצות שריפת תרומה. בזה מתחייבים ביו"ט. אבל במצות תשבינו, לדעת חכמים שס"ל שתשבינו בכל דבר ולא למדים מנותר. אין כאן דין כליון, רק שיהא אבוד מן האדם ואפשר לזרוק לים. א"כ אם נותן לכלב אינו משום שמכלהו רק משום שמאבדו משימוש אדם. ובזה אין אכילתו חשיבות שריפה. ובזה אינו חייב. ומה שממילא יש כאן כליון, הרי זה דרך אכילה. ואין בו משום מלאכה. ויש עוד לעיין בדברי רש"י איך הוה הבערה מלאכה, הא רש"י ס"ל בדף יב. שהוצאה מותר מדין כיון שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך והיינו שלא לצורך כלל. וא"כ למה נאסר כאן.

ואותו קושיה הוא ג"כ על הרמב"ם שס"ל שמתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך כלל. וכמו שהאריך בביאור הגר"א ס' תקי"ח. א"כ מה עושה עם הדין דאין שורפין קדשים ביו"ט. וברמב"ם פ"ג הל' ח' כתב שהשורף תרומה או קדשים ביו"ט יש כאן לא תעשה.

וז"ל פ"ג הל' ח'. ואם היתה עיסה טמאה או שנטמאת החלה לא יבשל את החלה שאין מבשלין ביו"ט אלא לאכל וזו לשרפה עומדת וכן אין שורפין אותה ביו"ט שאין שורפין קדשים שנטמאו ביו"ט ששריפת קדשים שנטמאו מצות עשה שני באש ישרף ולעשית מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיו"ב עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה. עכ"ל.

וע' בלח"מ שכתב דהכא אחשביה רחמנא. אולם לא הבנתי. שאם שלא לצורך כלל מותר, איך שייך לומר שאחשביה רחמנא הרי התורה לא אמרה רק שיש כאן מצות שריפה. ובשלמא אי היה צד להתיר משום שאין כאן חשיבות. אז שייך לומר שכאן יש חשיבות. אבל אי משום שהותרה המלאכה. א"כ מאי ענין של חשיבות כאן וצ"ע.

וע' בקרן אורה שבת כב. שהאריך בזה וכן בשער המלך פ"א מהל' יו"ט הל' ד' ד"ה עוד (טו' ד') והפרי"ח כתב באמת שדעת הרמב"ם רק כשיש צורך קצת אבל שאר האחרונים שלא ס"ל כך צריך לדון.

ועוד יש לעיין בתשו' רדב"ז ס' אלף תקט"ו (קמ"ב).

וצריך להבין דעת רש"י שס"ל שאכילת כלב נחשב מלאכה. דנהי שכליון הוא בגדר מבעיר. הא עכ"פ יש כאן דרך אכילה ודרך אכילה אינו בגדר מלאכה.

ואפשר לומר דס"ל לרש"י שמתן דרך אכילה אינו מלאכה. זה כשעיקר המעשה

מתיחס לאכילת והנאת האדם והכלב. אבל כשעיקר האכילת מתיחס לתועלת ביעור ואיבוד הדבר, רק ממילא מתהנין מזה, זה מלאכה.

(וכתבתי סברה זו להסביר דעת המחייבים בעלוקה שאף שהעלוקה אוכלת, מ"מ עיקר המעשה מתיחס למציצת הדם שיהא להאדם רפואה ע"י הוצאת דם. וזה מלאכה). ע' ס' א' ס"ק ב' וס"ד ס"ק ב'.

וכן בענין דאין מדיירין. (מו"ק דף י"ב) ע' במ"א הובא במ"ב ס' תקל"ז ס"ק מ"ב, דהוא רק מדרבנן משום שאינו עושה מעשה בידים.

ולכאורה צריך להיות בו איסור תורה משום שביתת בהמה שכלפי הבהמה הוא הטלת זבל מעשה בידים. אלא צ"ל דכלפי הבהמה הוה דרך אכילה בכך, ולא שייך לאסור ורק האדם שכוונתו לא להנאת הבהמה רק לתיקון השדה. לגביו נחשב למעשה מלאכה ורק משום שאינו בידים הוא רק איסור דרבנן.

ומ"מ נשמע שלגבי האדם נחשב עכ"פ לאיסור מלאכה מדרבנן, ולא מתירין משום דרך אכילה. כיון שעיקר הכונה לצורך השדה. ומזה ראייה לדין עלוקה שיש כאן איסור הוצאת דם ולא הותר משום דרך אכילה. (ורק בעלוקה יש איסור תורה משום שלגבי האדם הוא יותר מעשה בידים. ודומה למעמיד בהמתו ע"ג קמת חבירו שנחשב למעשה בידים לענין נזיקין).

ובזה מיושב דברי רש"י דלהאכיל לכלב תרומה טמאה נחשב למלאכה אף דהוה דרך אכילה. כיון שהאדם כיון כאן לאבוד התרומה ועיקר המעשה מתיחס לכך. וצריך עוד לבאר למה תוס' ס"ל דאכילת כלב את התרומה נחשב כדרך אכילה ולמה לא נדמה לדייר שדהו שיש כאן איסור עכ"פ.

ונראה לומר שס"ל לתוס' שלא שייך איסור לדייר רק שם שהאדם עושה כאן תוספת מעשה להוליד הבהמות דוקא לשדה שיעשו שם זבלים ומעשה זו נחשב למעשה מלאכה (מדרבנן עכ"פ).

אבל מריצה תרומה לפני כלבו, שאין כאן תוספת מעשה רק מעשה רגילה להאכיל כמו שמאכיל תמיד לכלב. אין זה שייך לחשוב למלאכה. אף שיש כאן כונה למלאכה, אין זה איסור. שכונה לבד בלי מעשה לא נאסרת. וזה מדיוק מאוד בלשון התוס' שכתבו אבל הכא כשנותן החלה לפני כלבו אין כאן שום טורח מלאכה, עכ"ל.

ועכשיו אפשר ללמוד בין מרש"י ובין מתוס', שבמקום שיש טורח מלאכה בכליון. ויש תועלת בכליון זה, יש בו משום תולדות מבעיר. וא"כ אפשר ללמוד לענין חשמל.

ויש כאן עוד להאריך, דהנה פליגא השו"ע הרב ס' תצ"ה עם האבני נזר ס' רל"ח אם מלאכת מבעיר עיקרו האש או עיקרו הכליון. שהשו"ע הרב סובר שעיקרו משום ריבוי האש והאבני נזר סבר משום כילוי השמן ולפי מה שנתבאר כאן יוצא שבאמת שניהם הם משום מבעיר. דהרי גחלת של מתכת יש בו אש ואין בו כליון וחייב משום מבעיר. וכן דעת האבני נזר ששניהם חייבים. ואף שיש לדון על ראיות האב"נ, מ"מ מכאן משמע שכליון נמי בכלל מבעיר. וממילא י"ל דאף דאב מלאכה הוא כשיש כליון וגם אש. ואם יש רק אש ולא כליון הוא רק תולדה כמבואר ברמב"ם ובאב"נ שם וכאן נתחדש שאם יש כליון ולא אש יש ג"כ תולדה דמבעיר.

הנה במאורי אש הקשה אל האבני נזר דס"ל דכליון השמן הוא עיקר ההבערה א"כ למה כתב הרא"ש בביצה דבמוסיף שמן שבנר חייב רק משום שמוסיף בזמן ההדלקה, לחייב משום שמכלה השמן ששופך עכשיו.

וכן הקשה ממה שהאיסור של טילטול נר של שמן הוא רק כשירחיק הפתילה מן האש או מקרבו, שיש שינוי באש בגחלת. אבל כשלא יהא שינוי באש, מותר, ואמאי, הא השמן זז במקומו ובמקום ששמן זה דולק, ידלק שמן זה, ויתחייב משום כילוי השמן. ובשלמא לפי השו"ע הרב ניחה שעיקר חיוב הוא משום האש אבל לפי האב"נ קשה. וכן לפי מה שכתבנו כאן קשה זה.

וני"ל לתרץ דמה דכליון השמן נחשב מבעיר. זה רק אם יש תוצאה ראויה מכליון זה.

כגון שיש אש וכדו' מכליון זה. אבל כשהאש בין כך בוער, רק עכשיו יונק ג"כ משמן אחר. אין זה מבעיר. שזה כליון בלי שום תכלית, ורק משום שמאריך בהדלקתו הוה מבעיר. והיינו אף שמבער הוא כליון, מ"מ צריך תנאי שהכליון הזה יש בו תוצאה. וממילא במוסיף שמן שבנר יהא רק חיוב משום מאריך. וכן אין איסור טילטול משום מנענע. משום שהניענוע אין בו שום תוצאה כלפי האש.

אולם מי שישפוך שמן שריפה לתוך הנר והאש מבעיר עכשיו קצת מן השמן שריפה, יהא חייב, תיכף. שיש כאן תועלת של ביעור תרומה טמאה. (וראיתי דעת האו"ז (הועתק סי' ד' ס"ק י') שחייב באמת בהוספת שמן משום שיונק תיכף מן השמן החדש. אולם הרא"ש לא ס"ל כך).

מכאן נדבר בענין חשמל

הנה אם עושה אור ע"י חשמל כבר כתב בס' מאורי האש עמוד פט שחייב משום מבעיר. ודבריו מסתברים. וכ"כ בהסכמה על ספר מאורי האש מהג' ר"ח עוזר וגם ביו"ט אסור. וכ"כ בס' שמירת שבת. אולם כאן מדובר בחשמל שאינו מפעיל אור רק דבר אחר, כגון ונטיטור וכדו'.

ע' בכמה אחרונים, ע' מנחת יצחק ח"א סי' ל"ז שהביא כך בשם הרב מפרשבורג. שענין של חשמל הוא מבעיר וכן כתב בספר חשמל מהגרשז"א שליט"א עמוד 45 בסוף בשם כמה גדולים שכתבו שענין של חשמל הוא מבעיר. רק הוא חלק עליהם. (וכך דעת המשפטי כהן סי' \*\*)

ונראה כונתם שאינו מבעיר ממש שהרי אינו אש ממש. אולם כונתם על תולדות מבעיר וענין תולדה א"צ להיות דומה לגמרי להאב כגון המגבן שחייב משום בונה, הוא דבר חידוש שהוא קצת רחוק מבנין.

וכן המחבץ חייב משום בורר. היינו שנותן קיבה בתוך החלב כדי שיפרד המי חלב מן החלב שחייב משום בורר. אף שדרך כלל בורר צריך להיות אוכל ופסולת או שני מינים, וכאן היה רק מין אחד וכן לא היה שם פסולת, רק שאח"כ נעשה לשני דברים. עכ"פ שייך תולדה אף שאינו דומה לגמרי.

הנה חשמל דומה למבעיר קצת שיש כאן כליון שהחשמל כלה וע"י פועלות כוחות גדולות ושייך ליחס לגדר תולדות אש. שאחד מתפקידי האש הוא לכלות והחשמל ג"כ כלה והכליון הזה יש בו חשיבות גדולה

דמ"ו.

ואף שבודאי שאסור להדליק חשמל ביו"ט מדין מוליד אש. ולא אמרינן שמקודם כבר היה אש ועכשיו מוסיף אש. שזה אינו, דמקודם היה רק בגדר בחינת אש ועכשיו נעשה אש. אבל מ"מ לענין להתחייב בשבת מדין תולדות אש שייך גם בחשמל. ובזה מיושב הטענה של הגרשז"א עליהם שטען דלפי דבריהם יהא מותר להדליק חשמל ביו"ט ואין הדבר כן.

הנה כל זה הוא חידוש גדול בדיני חשמל וצריך לעיין אם ניתן להאמר

ברוך רחמנא דסייען

נגמר ערך כ"ו אייר תשנ"ג

הוצאה שניה עם תיקונים, עמנואל כד אדר ב' תש"ס

**עד סימן יא מה שנשאר**

## מכתבים להרב ישראל רוזן ראש מכון צומת

כע מכתב להרב ישראל רוזן בענין גרמא ומכירות פיקטיביות

### מכתב להרב ישראל רוזן בענין גרמא ומכירות פיקטיביות

בס"ד

ז' מרחשון תשס"ב, בית המדרש תועה בשדה שע"י שער מחנה חורון בפאתי שכם  
לכבוד הרב ישראל רוזן שליט"א  
אחדשה"ט

אנצל במכתבי כאן שלא כתבתי במכתב הקודם הערכה נכונה על החוברת בענין א"י  
והעיירת שכת"ר ביאר אותם הדק היטב בפנימיותם ומשמעותם, ובאמת זה יקר מאוד  
וראוי לכת"ר להערכה אמיתית

ועכשיו נחזור קצת למה שכתב במכתבו

ואחד מן הדברים שכתב הוא מסירת מודעה שכל המכשירים שעשה הם הם רק  
בשביל שעת הדחק והפסד מרובה, וכו' ומבסס דבריו על הרמ"א ס' של"ד סע' כב שרק  
במקום פסידא הותר גרמא

הנה אם מה שכל שמכשירים אלו הם לא לכתחילה, הוא אך ורק בגלל הרמ"א הזה,  
אז יבאו ספרדים ויאמרו, שאנו קבלנו דעת מרן, והוא לא הזכיר שרק משום הפסד,  
ויבואו ויאמרו הרי גם הרמ"א הוא רק חומרא בעלמא ויצינו בזה על המ"ב בשע"צ ס'  
תקי"ד ס"ק לא, שלא מצא חבר לחומרא זו,

[אף שבאמת מצאתי עוד ראשונים שרק במקום פסידא הותר, ע' חידושי הר"ן דף קכ.  
ד"ה פורסין, וכן במאירי במשנה שם, ואכמ"ל]

ויאמרו מה שהרב רוזן החמיר כאן שרק במקום פסידא זהו משום שהוא אשכנזי,  
אבל אנו הספרדים יכולים לסמוך על מכשירים שהוא עשה, גם לכתחילה

וחוץ מזה חזו מה דעמא דבר, שבעיר \*\*\*\*\* יש יהודי מבוגר, לא נכה, שנוסע עם  
האופנוע של מכון צומת בפרהסיא בין לבית כנסת ובין לטיול בעלמא, וזכרני שמכון  
צומת עשה פעם מודעה על האופנוע הזה בגליון "לכתחילה" וכתוב שם שכדי להקל  
ללכת לבית כנסת אפשר להשתמש בזה בלי שום פקפוק, ומשמעות הדברים אף למי  
שאם רוצה יש לו אפשרות ללכת לבית כנסת בלי האופנוע הזה

וחוץ מזה, הרי יבואו אנשים ויאמרו, יש כ"כ מחללי שבת בעם ישראל בואו ונצילו  
אותם מחילול שבת ונעשה מכונת גרמא בכל ל"ט מלאכות, ומחשבים זה למצוה גדולה  
עד מאד להחזיר בתשובה כל עם ישראל, וזה יותר חשוב מבמקום הפסד, וכשיעשו  
הדבר ממילא כבר ישתמשו כל הדתיים וכמו שקרה בענין הכשר עירובין שעשו זה כדי  
שאלו שבין כך מטלטלים לא יכשלו בלי שום עירוב, ואח"כ כבר כבר כמעט כולם  
מטלטלים,

ויוצא שאלו אנשים רוצים כאן להפוך כל מחללי שבת לשומרי שבת, ולמעשה עושים  
בדיוק ההיפוך שהופכים שומרי שבת למחללי שבת,

ועוד אני שואל, הרי זה מוסכם בכל עם ישראל, שלא נוסעים באופניים בשבת וביו"ט  
משום זלזול של שבת, ויש בזה ביסוס בענין שאין הולכים במקל, וכאן יש עוד זלזול  
יותר, וכל מי שעובר על זה נחשב כפורץ גדר, ועכשיו חוץ מן הבעיה שיש באופנוע משום

מלאכה, הרי לא עדיף אופנוע מאופניים, ואיך מכניס כת"ר כאן פירצה בחומת השבת וכן מסרו נפשם הרבה מבני ישראל לסגור שכונות ועיירות שלא יעבור שם רכב בשבת ויו"ט, והצליחו בהרבה ישובים בצורה כזו, אולם כל זה עומד בפני מהרסי דת חילונים, שלא יכולים ליכנס במקומות אלו, אולם האופנוע של מכון צומת פורץ ג"כ הגדר הזה, כי הוא בא בהכשר כביכול, וזה הורס את השבת מבפנים

ומכאן ועד עשית אוטובוסים אין הדרך רחוקה ויש רק בעית טכנית וכבר הארכתני בזה

וכעת אני מתיחס לענין מה שכתבתי שכת"ר מתיר בפקטיביות וכת"ר כותב עלי שאני מוציא שם רע.

הנה בניתי זה ממה שהבנתי של דעת כת"ר ענין של מכירת חמץ ומכירת שביעית הוא רק לענין איסור ולא לענין ממון, ועכ"פ יש לו צד כזה, והדבר נתאשר במה ששלח לי המאמר של תחומין כ"א, שהביא כך בשם הרב צ"פ פרנק זצ"ל, אולם א"כ איך כתוב בתוספתא ובכל הראשונים ובש"ע ובלבד שיתן במתנה גמורה, הכזה יקרא מתנה גמורה אם הגוי אינו יכול לאכלו ולמוכרו וכו', וע' במ"ב ס"ק יג, שאם אין הגוי רוצה להחזיר אסור לתבוע אותו בדיניהם, ולפי כת"ר למה אסור לתבוע, הרי לא נתן לו החמץ לענין ממונות רק לענין ב"י וב"י

וכן במכירה הרי כתבו הפוסקים שצריך לפסק המחיר בסך כך וכך ע' מ"ב ס"ק י"ט, או לפי מה שישומו השמאים, ע' בה"ל ד"ה בדבר מועט, ושואל אני, אם יש חמץ בערך של מליון שקל, והוא מוכרו רק לענין ב"י וב"י, ולא לענין ממונות, כמה ערך קנה הגוי בחמץ הנמכר, הרי זה לא שוה כלום, ומה שייך כאן שמאים, הרי הערך הוא 0,00 ש"ח.

וכן כותבים מה שנותן עכשיו הוא רק דמי קדימה והשאר מקבל עליו לשלם אח"כ, (ע' מ"ב ס"ק יט), ושואל אני כמה מקבל עליו בסחורה שהוא קנה בערך של 0,00 ש"ח.

וכן למה כתבו הפוסקים שאסור להניח חותם או מסגר ע"ג החדר שהחמץ בתוכו, (מ"ב שם) כדי שהנכרי לא יקח החמץ דמוכח מזה שלא היה רק הערמה בעלמא, והרי לפי כת"ר באמת לא מכר לו רק לענין ב"י וב"י, ולא לענין ממונות וכלפי זה מה זה מפריע החותם

אלא ודאי שאיך שכת"ר הבין המכירה, שזה רק קנין פיקטיבית וכל מה שכותבים ומדברים על מחירים ושמאים, הוא טיאטרון אחד גדול זכר למכירה.

(וכן לא הבנתי למה כתבו הפוסקים שאחר פסח צריך לקנות בחזרה מן הגוי, וכן נוהגין, הרי לאחר הפסח כבר לא עוברים על ב"י וב"י, ולענין ממונות היה בכל ימי הפסח בבעלות הישראל ומה ענין של הקנין הזה וצע"ג)

בקיצור לכתוב שמכירת חמץ הוא רק לענין ב"י וב"י ולא לענין ממונות, חולק כאן על התוספתא והגאונים והראשונים והשו"ע והאחרונים

ובאמת כל האחרונים שעשו המכירה סברי שחל ג"כ לענין ממונות, רק הצע"ג עליהם איך באמת חל הרי אין הגוי גומר בדעתו להתחייב ויש כאן בלב ובלב כל אדם, ואין זה בגדר דברים שבלב,

ונמצא שמה שאנו חולקים על הפוסקים, זה מצד ר"ע גאון שהב"י לא ראה וכן מצד המשכיות המכירה אחרי הב"י, במקום שיש כבר בלבו ובלב כל אדם שאין כאן גמ"ד, אולם כת"ר מסכים שאין כאן גמ"ד, רק שחולק כאן על כולם בבת אחת, גמרא גאונים ראשונים אחרונים, וכותב שבאמת א"צ כאן מכירה לענין ממונות וכת"ר נדבר על הפיקטיביות של גרמא.

הנה מכח זה שכת"ר למד גרמא ממכירת חמץ שאפילו חילוני שבודאי אין לו גמ"ד מהני, שחל לענין ב"י וב"י, וכן לענין מכירת הארץ, והסיבה שהגיעו לדברים מוזרים שכאילו הוא בגלל שהלחץ של פתרון בעית החמץ והשביעית, הלחץ אותם לומר דברים כ"כ מוקשים, אני מדייק שכל מה שכתב כת"ר שאף דבר שהוא בתכנון וכלי מכשיר נחשב לגרמא, והתעלם מן הבעיה שכאן שזה כלי מכשיר ומתוכנן לכך כבר נחשב



למעשה בידים, שבאמת כת"ר מודה שלענין נזיקין אם אחד יזיק את השני במיקסר של גרמא ע"פ תיכנון של מכון צומת, שחייב, כי סברה כזו מבין כת"ר היטב, ורק לענין שבת שמחשיב כת"ר לבעיה שצריך לפתור אותה, משתמשין גם סברות כאילו שרמת אמיתיות שלהם הוא ברמת אמיתיות הסברת של מכירת חמץ וא"י לענין שביעית, אולם אה"נ שאני צריך אישור מכת"ר שאכן כן שיערתי דעתו לענין נזיקין נכון, ותראה בהקדמה שכתבתי כן לא במוחלט רק כך שיערתי בדעתו

ובכל זה יהיה ג"כ נפ"מ לענין מי שהורג בהמה בנשק אוטומטי, והפגיעות היו רק מכדור השני ואילך, דלענין חילול שבת להתחייב חטאת משום מלאכת שוחט, יוצא שלפי גדרי מכוונות שמתירים ע"פ מכון צומת, כאן יהיה פטור, כי כדור שני הוא רק גרמא, (כך לכאורה), אולם לענין נזיקין, שלא היה כאן צורך לחדש סברות רחוקות, אומרים שכיון שהכל כלי מכשיר ומתוכנן לכך נחשב הכל מעשה בידים, וחייב על כל נזקים של כל הכדורים אפילו האחרון שבהם.

אולם כמובן שאני צריך אישור מכת"ר על זה, ואם כת"ר מאשר שכך דעתו, הרי זה הסכמה שכת"ר משתמש בסברות פיקטיביות

וא"א לומר שבעצם יש הבדל בין גרמא לענין שבת לגרמא לענין נזיקין ולומר שאף מה שחשוב גרמא לענין שבת, מ"מ לענין נזיקין חשוב מעשה שהרי איפכא שנינו ב"ק ס. לדעת רב אשי ולשאר אמורים הדינים הם שווים, וכך הוכיח האבן העוזר ס' שכ"ח מגמ' זו, בענין עלוקא.

אולם אפילו אם כת"ר לא יאשר זה, ויכריז ויאמר שכל מי שמזיק במכשירי גרמא הוא פטור מלשלם, ואח"כ ח"ו יתפשטו המכשירים האלו, מחר יבואו אנשים ויוכיחו שמכשירי גרמא הם מעשה בידים, ויחייבו לשלם נזק, ואח"כ ישאלו א"כ איך בכל זאת היתיר מכון צומת, ואז במקום לומר שבאמת לפ"ז המכשירים אסורים, יאמרו כיון שהיה כאן שעת הדחק למד ממכירת חמץ שאפשר לעשות ג"כ דברים פיקטיבים, ורק לענין שבת כתב זה ולא לענין נזיקין, וא"כ ישמש מכשירי מכון צומת לתקדים מחודש לעשות בכל התורה לעת הצורך לדברים פיקטיבים ויעשו סוג גרמא כאלו שגם כת"ר לא היה מחשיב אותם כגרמא רק כמעשה,

והרי תהליך הזה כבר עברנו כעת, שבמכירת חמץ לא עלה על דעת אחד שיואיל רק לענין ב"י וב"י, ולא לענין ממונות, ורק ע"י שהשתלשל הדבר בקלקול המכירה עד שהיה כבר בלב ובלב כל אדם שאין לגוי גמ"ד, ואמרו מקודם שג"כ זה חל גם לענין ממונות אף שהדבר תמוה, ושוב כבר הסכימו שבודאי לא חל לענין ממונות אם אין גמ"ד, ושוב במקום לומר שממילא אין המכירה חל, אמרו שבאמת א"צ כלל למכור לענין ממונות ורק לענין ב"י וב"י ולזה יש לו גמ"ד, אף שזה כבר מופרך בכל מכל מכל הראשונים והאחרונים, מ"מ רואים שכך התהליך, ובערך כזה יש לצפות שהתהליך יצמח ממכשירי גרמא

וממילא אם הדבר כך שכת"ר לא יאשר מה שאני חושב שהוא חושב, וממילא אני בגדר מוציא שם רע במה שאני טענתי שכת"ר עושה דברים פיקטיבים, מ"מ התוצאה שיצא מזה לעשות דברים פיקטיבים זה כנראה כת"ר אינו יכול להכחיש

שוב בא לידי תחומין ב' וראיתי שם מאמר בענין שבתפון, שהעיקר שם בנוי על שיש כאילו שני פעולות נפרדות, שכל אחד הוא רק בגדר גרמא, רק בסוף המאמר נתעורר בעל המאמר שאולי כאן כיון שהכל מחובר והכל מתוכנן נחשב הכל כדבר אחד, והוה מלאכת מחשבת ולא שייך לחלק כאן הפעולות, ורק שנשאר בצ"ע

ובאמת הוא הוא זה שכתבתי בכל הספר גרמא כמעשה, וענין צ"ע היינו שצריך לבדוק אם יש במקורות הוכחה לכאן או לכאן, ובאמת יש הוכחה לאיסור מן המשנה של שפורפרת של ביצה (שבת כט.) שמרש"י למדים שאם שם השמן בשפורפרת, כיון שיחד השמן להדלקת הנר נחשב כדבר אחד, והמסתפק ממנו חייב, ועל אף שהפעולה נעשה עכשיו והתוצאה הוא רק אחרי כמה שעות, כשיכבה הנר, וכן על אף שהפעולה היא

בשפופרת והתוצאה היא בנר, והשמן צריך לעשות דרכו ע"י טיף ממוקם למקום, וגם שזה בגדר כח שני ושלישי, וכאן יש יותר חידוש אף בלי מלאכת מחשבת, שהרי הוא כיוון רק להתשמש בשמן ולא כיוון לענין כיבוי הנר חייב, וכ"ש אם באמת כיוון לכבות הנר, שניתוסף סברת מלאכת מחשבת הכתובה ב"ק ס. ואולם כיוון שסתם בני אדם לא מרגישים שזה מתיחס לנר בגלל מחשבתו, הוסיפו חז"ל לגזור שגם בע"ש אסור לעשות זה.

ויש כאן עוד חידוש, שעל אף שאינו עושה פעולת כיבוי דוגמת שפיכת מים על אש והוא רק מונע שלא יהא חומר דלק כ"כ להבערה מ"מ חייב. (וחילוק זה יש מקום עכ"פ בתור הוה אמינא, בגמ' ק"כ: אימור דאמר ר"ש בן ננס בעיכובי דליקא גרם כיבוי מי אמר, מ"מ כאן אחרת, וזה צריך לעיין החילוק, והיה מקום לומר משום ששם לא תכנן ולא כיוון שידלק, אולם יש מקום שאף שכיוון שידלק אין איסור להסיר, ע' בזה ברמב"ם פ"ד דיו"ט הל' ג' שאגודה שאחזה האור כל עץ שלא אחז האור מותר לשמטו ואינו דומה למסיר שמן שבנר, (הובא בש"ע ס' תק"ב סעי' ב') וביאור הרמב"ם, שבשמן שבנר השמן משמשת הפתילה שכבר בוערת וממילא המכבה נקרא שמכבה אש שכבר קיימת, שהפתילה היה דולקת שעתיים ועכשיו רק שעה, אבל במסיר עץ במדורה, אין העץ משמש להנר שכבר קיימת ואין עתיד לשמשו אלא עתיד לשמש לעצמו, כי העץ הוא גם חומר דלק וגם פתילה, וזה עדיין לא דולק והוא רק כמסיר פתילה שעדיין לא דולקת, ואין זה מכבה רק מונע מלהדלק, ועיקר דליקה תלוי בפתילה כמש"כ רש"י שבת לא: ד"ה לעולם וסברה זו שייך ג"כ במכסה תיבה בעור גדי. הארכת בזה בס' ד' ס"ק ה' וט' ועכ"פ ממה שאסור להסיר שמן שבנר, כ"ש אם מוסיף שמן שבנר שיש כאן פעולה יותר חיונית שזה שעושה פעולה חיובית בהמשכיות ההדלקה, ולא רק מניעת חומר דלק.

ובזה אפשר לפרש ג"כ למה כל החשש הוא שמא יסתפק ממנו ולא חיישין שמא יוסיף שמן, ויתחייב משום מבעיר, (כך רואים בגמ' שהיה הוה אמינא שבכלי חרס שמאוס לא חיישין שמא יסתפק ממנו, ומבואר שלהוסיף שמן לא יעלה על הדעת לחשוש לזה), משום שכל מה שהיה נראה בעיני בני אדם שלא יהא איסור, זה כשמסיר שמן שאין מתעסק בכיבוי רק בהסרת חומר דלק, שאינו נראה כ"כ לכיבוי אבל בהוספת שמן שמתעסק באופן חיובי בהדלקה, זה כל אחד מרגיש שעושה כאן מלאכה ולא הוצרכו לגזור, אולם יש מקום לפרש אחרת החילוק, שרק במסתפק שלא כיוון כלל לכיבוי רק להשתמש בשמן, ואין כאן מלאכת מחשבת, חששו שיטעה אבל במוסיף שמן שיש כאן מלאכת מחשבת שדעתו שידלק יותר זמן, כל אחד יודע שזה אסור, ולא הוצרכו לגזור.

ועוד כתוב במשנה שאם חיברה היוצר מתחילה מותר משום שהוא כלי אחד, דהיינו שאז כל אחד מבין שאסור, שהחיבור עושה אותה למציאות של כלי אחד, ולא צריכים למחשבתו שייחד השמן שבשפופרת, רק החיבור עצמו עושה זה לכלי אחד ומחייב משום מכבה, וזה כל אחד מבין שזה כך ולא הוצרכו חז"ל לגזור שגם בע"ש יאסר ולמידים מזה שאם לא שם שמן בתוך השפופרת שלא חיברה, רק קרה מקרה שהיה חור בגג ונשפך שם שמן בתוך השפופרת, אז אין איסור להסיר שמן שבנר, כי אז לא ייחד לזה, אולם אם חיברה היוצר מתחילה, אז מחשבת היוצר מחשיב לכלי אחד ומחבר הכל בלי שזכר ייחד השמן, אז חייב המסירו אף אם נפל במקרה מן הגג. (צריך עוד לעיין בפרט זה)

וא"כ עאכ"כ אם ייחד השמן וגם חיברה היוצר מתחילה, המסתפק ממנו חייב, אף שלא כיוון לכבות רק להשתמש בשמן, ועאכ"כ אם כל מטרת הסרת השמן הוא כדי לכבות, ועל אף שהפעולה והתוצאות לא היו באותו זמן ולא באותו מקום של הכלי רק בהתחברות של שני כלים, ובהילוך מכאן לכאן דרך כח שני ושלישי ואני חושב שבה הוכרע ספיקת בעל המאמר שפיקפק בכלי מכשיר הנקרא

"שבתפון", אם זה נחשב גרמא או לא שכאן מבואר שזה מעשה בידיים. וע' בזה בס' ב' ס"ק ב' עוד הרבה ראיות ועוד בס' ד' ס"ק י' וי"א באריכות, שזה דעת כמעט כל הראשונים

ובענין מה שדן שם במאמר לענין יצירת חשמל ועשית מתח, ע' במה שכתבנו בסוף החיבור, ולא יבא כת"ר בטענה שאנו דור חמורים בני חמורים ואין לנו רשות לחדש חידושים, כי אם יבא בטענה זו, מקודם יסגור כל מכוון צומת, כי מי שמחשיב עצמו כדור חמורים בני חמורים שאין לו רשות לחדש, מי יתן רשות אפילו להתחיל לחשוב על מכוונות בצורת גרמא או שאר סברות כדי להגיע לעשית מלאכות בדרך עקיפין, ואין להאריך יותר בענין זה

וכעת רציתי להתייחס להדמיון שכת"ר עושה בין מכירת חמץ ושביעית ובין מכוונות גרמא, באופן רעיוני

ויש כאן שאלה בסיסית, האם דיני התורה נקבעו אך ורק באופן הטכני בלי דעת, או שהדעת הוא יכול ג"כ לקבוע דינים בין בעניני דאורייתא ובין בעניני דרבנן, או אף אם נאמר שדיני התורה מושפעים בין מעניני טכני ובין מעניני דעת, אבל לעת הצורך ובשעת הדחק, יש לנו רשות לתעלם מצד הדעת של דיני התורה ואנו מעמידים כל הדינים אך ורק על צד הטכני של הדבר.

ועכשיו בענין מכירת חמץ, שיש צד בכת"ר דמהני אף לענין ממון, אף שאין כאן גמירות דעת, מ"מ אנו אומרים לעת הצורך שדיני קנינים קובעים אך ורק הענין הטכני של קנין דהיינו למשל במשיכה קובע הזזת חפץ ממקום למקום, ובענין סודר היינו העברת סודר מיד ליד, ובענין כסף היינו העברת הכסף מיד ליד ובענין שטר היינו העברת היד ע"ג הנייר, ובענין הדיבור היינו הוצאת מילים מן הפה, אולם אין צורך שכל הפעולות האילו מבטאים ענין של דעת או גמירות דעת שרצונו לקנות או למכור, כי אנו מתעלמים כאן מן הדעת ורק הפעולות הטכניות קובעים ההלכה.

ולפ"ז אפשר להבין שבענין שבת וגרמא בשבת מה נקרא מעשה ומה נקרא גרמא, זה רק הציור הטכני קובע אבל דעת למה נעשה זה ואיך נעשה זה אינו קובע ולא משנה הדין, וממילא מובן שאין מקום למה שכתב רש"י כט: שייחוד השמן להדלקה עושה לכל השמן כדבר אחד, שהרי כאן מדובר לעת הצורך ואז מתעלמים בה' שבת מן הדעת, וכן כל ענין של מכוונות המתוכננות לכך, אין במה שמתוכנן לכך סיבה להחמיר כי זה כבר דבר שתלוי בדעת, ובהל' שבת לעת הצורך אנו מתעלמים מן הדעת ואין זה קובע הלכה.

אולם יש כאן טעות יסודי, כי באמת המון דינים בין לענין קנינים ובין לענין שבת, הדעת קובע אותו, כי בענין קנין, עיקר הוא הגמירות דעת והרצון למכור, והקנין הוא רק הביטוי החיצוני לגלות מה רוצים כאן לעשות, אבל בלי דעת אין כאן קנין. וכן המון דינים בהל' שבת הדעת קובע, למשל, דבר המתכוון ואינו פס"ר חייב ואם אינו מתכוון מותר, וכן לענין מלאכת מחשבת, המבואר ב"ק ס., הדעת קובע, וכן יש דין שמתעסק פטור, וזה רק נפ"מ בענין הדעת, ויותר מזה כל השבת כולו תלוי בדעת, שהרי אמרו חז"ל למה אומרים הבדלה באתה חונן אם אין דעת הבדלה מנין, (ע' ירושלמי שהובא ברע"ב פ"ה דברכות מ"ב.

וכן בענין טומאה וטהרה מה נקרא כלי ומה אינו לפעמים הדעת לבד משנה הדין (ע' ב"ק סו:). עורות של בעל הבית מחשבה מטמאתו, וכן לענין גרות, אף שצריך מילה וטבילה, אבל צריך גם דעת להתגייר ובלי זה לא חל, וכן ענין של קבלת מצות,

וכן יש המון דינים שהביטוי החיצוני לא מספיק וצריך ג"כ תוכן, ולפ"ז נראה לענין ברכת המלך, שנתן מכבודו לבשר ודם, אם יש נידון אם לברך על מלכת אליזבת היום או לא, נראה פשוט שלא שייך לברך, על אף שהיא לבושה בבגדי מלכות, ודרה בארמון מלכים ויש שם שומרים ומצעדות וכו' וכו' וקורים לה מלכה, אבל עיקר חסר מן הספר, דהיינו יכולת של שילטון שזה עיקר המלכות, וכל הדברים האחרים הם רק תוספת

וביטוי של יכולת שילטון אבל כשהשילטון אינו קיים, נחשב הכל כהצגה ואין לה דין מלכה.

כתבתי כאן רק על קצה המזלג, אבל כשתבדוק בכל התורה תמצא אלף אלפי דינים שהתוכן והמחשבה הוא הקובע, לפעמים רק בצירוף פעולות טכניות ולפעמים המחשבה לבד, אבל להגיד באופן עקרוני שאין לנו רק פעולות טכניות, זה עקירת כל התורה וכל הבריאה

ולכן, אם רוצים לדמות בהלכה מילתא למילתא, לא סגי לן לדמות זה לזה כשהפעולה החיצונית דומה זה לזה, אלא אנו צריכים ג"כ לראות אם התוכן או הכוונה או הדעת שוה, ואם בנושא "דעת" יש חילוק ביניהם, אז זה כבר סיבה חזקה שהדין יכול להשתנות.

וזה כתבתי, שכת"ר עושה דברים פיקטיביים, דהיינו אני ראיתי בהנהגת כת"ר בענין יצירת מכוונות גרמא או תחת סוג אחר של היתר, איזה התעלמות מן המושג של "דעת" אלא העמדת דיני שבת בצד הדמיון הטכני בלבד, וכמו שכת"ר מציג ענין של מכירת חמץ ושביעית, וזה שאני קורא "פיקטיבי".

עוד רציתי להתייחס למאמר בתחומין שכתב שלענין ממונות בין אדם לחבירו אסור להערים אבל בענין בין אדם למקום מותר להערים, והרי כתיב (מלאכי א ח) הקריבו נא לפתחך הירצך או הישא פניך ורואים מזה שצריך להתנהג עם הקב"ה לכל הפחות איך שמתנהגים עם בני אדם, וכן מבואר במעשה של הלל שאמר להגר (שבת לא.) דעלך סנאה לחברך לא תעביד, זו כל התורה כולה, וכתב שם רש"י, שבתוך חברך כלול ג"כ הקב"ה

עוד רציתי להתייחס למה שהובא במאמר בתחומין לענין שכירות רשות מן הגוי, (ס"ק ד' אות 4) שכת"ר רצה ללמוד מזה שאפשר לעשות קנין פיקטיבי,

הנה בענין שכירות רשות מן הגוי באמת חז"ל לא הצריכו רק קנין סימלי ופיקטיבי שהרי לא נשתנה שום דבר בממונות ע"י זה, והרי אפשר ג"כ לשכור רשות מאשתו ושכירו ולקטו בעל כרחו של הגוי (ס' שפ"ב סע' י"א) ובהלכות ממונות אין דבר כזה תופס, אלא כאן חז"ל מלכתחילה לא הצריכו יותר, והטעם בזה שהצריכו קנין כדי שהגוי יראה קנין מוזר כזה ויחוש לכשפים ולא יסכים להשכיר ואז היהודי לא יכול לטלטל וזה יגרום לו שלא ידור עם הגוי ולא ילמוד ממעשיו, כל זה מבואר בגמ' ריש פרק הדר.

וא"כ א"א ללמוד מכאן למקום שצריך קנין אמיתי, כי שם צריך קנין שמהני בדיני ממונות ולא שייך ללמוד משכירות רשות לענין עירובין. ובודאי אנו מודים שאם חז"ל תיקנו איזה קנין שמעיקר התקנה מעיקרי היה רק לעשות קנין פיקטיבי, שאין שום בעיה לעשות קנין פיקטיבי, וכל מה שאנו טוענים, זה במקום שהתורה או חז"ל מחייבים לעשות קנין אמיתי, ואנו עושים זה בצורה פיקטיבית אז זה חטא ופשע, וכמו שהאריך רב יוסף גאון וכן הסברה מחייבת גם בלי ראיות.

אולם צריך לדעת שגם בהשכירות רשות אף שהקנין פיקטיבי, מ"מ ממי שצריך לשכור דהיינו אם אין מן הגוי עצמו, צריך לשכור משכירו ולקטו, בזה צריך שהשכירו ולקטו יש לו רשות להניח הכלים שלו בבית הגוי (ע' בה"ל ס' שפ"ב סע' יא, ד"ה או משכירו), והארכת בזה בספרי בריתי יצחק עירובין ובספרי "פתיחת שער העיר" שזה מוכח מכל הראשונים, וכדי שיהא לשול"ק רשות להניח הכלים צריך להיות רשות אמיתי ולא רשות פיקטיבי, ולא כל שר העיר יש לו רשות כזה, ובזה הוסיפו במשך הדורות להקל ולהקל עד שאין שום משמעות לדבר זה.

וזכרנו שפעם נתעורר הרב יוסף שלמה אלישיב שליט"א שמחמת שינוי החוקים בעיר, אז התקוה האחרונה שנתר עוד להחשיב לשר העיר כשכירו ולקטו של גוי העיר גם זה נתבטל, ואמר לפרסם לבני תורה שלא לטלטל בירושלים, (כנראה שהיה בעיקבות פירסום חיבורי "פתיחת שער העיר") והרשז"א לא הסכים לזה, ושמעתי שהוא היה

טוען הסיבה, שבמכירת חמץ עושים דברים יותר גרועים מזה, (דברתי עם הרב יהושע נויבירט שליט"א אח"כ בכמה ענינים, ומתוך הדברים אישר לי שהיה כאן חילוקי דיעות בין הגאון ר' י"ש אלישיב שליט"א והגאון ר' ש"ז אויערבך זצ"ל, שרש"ז לא הסכים עם הטענה של ר' אלישיב אולם לא אמר לי למה, וגם דברתי אתו על מכירת חמץ ואמר לי שאלך לר' ש"ז, ושאישיב לו אח"כ מה שאמר, וזה הסיבה שהלכתי אח"כ לדבר עם הג' רש"ז אויערבך בענין מכירת חמץ וגרמא, והשיב לי מה שהשיב ע' בהקדמה.

אולם אל תחשבו שהגאון ר' ש"ז ס"ל שהעירוב כשר, ששמעתי פעם שאברך אחד אמר להגאון ר' ש"ז אויערבך, שלמד כל מסכת עירובין, ושאל לו הגאון אם הוא מטלטל בירושלים, והשיב לו שכן, אז אמר לו הגאון, א"כ לא למדת עירובין

ופשר הדברים בענין הנהגת רש"ז אויערבך זצ"ל, אספר כאן סיפור, כשהייתי גר בחו"ל, הסתובבתי בעירות אוירופא, כדי לאסוף כסף לכולל שהיה לי בצרפת, וכשהגעתי לעיר אנטווערפן שבבלגיה, והייתי באמצע כתיבת ספר בריתי יצחק על ערובין, מתוך דיבורים עם הראש כולל שם, נתברר לי סוגיות בעירובים גם מה שנוגע להעירוב באנטוורפן, והוספתי זה בתוך הספר, ומתוך רישום של העירות שכתבתי עליהם שהמטלטל על סמך העירוב חייב חטאת, כגון ירושלים ת"א ב"ב, (שמצרפין כל העיר לס' ריבוא, וגוש דן דהיינו ת"א ר"ג ב"ב גבעתיים ועוד היא עיר אחת), כללתי ג"כ אנטוורפן. ושלחתי הספר לבתי מדרשות של אנטווערפן

ואז יצא העסקן הגדול ר' פנחס קורנפלד נ"י שהוא עשה העירוב באנטוורפן, בספר בשם "רחובות העיר", להצדיק העירוב שם, והביא שם המון ראשונים על ענין של ס' ריבוא, ובסופו של הספר כתב שיר יפה בשם "בעת נעילת השער", בהמון שורות, שכל שורה גומרת במילת "שער", לחלוק דרך כבוד ובהרגשה נעימה נגד הספר בריתי יצחק ואז כתבתי קונטרס ארוך בשם "פתיחת שערי העיר", להוכיח גם מתוך המון ראשונים שנעזרתי מכח הספר רחובות העיר, נתברר שגם אלו שהצריכו ס' ריבוא, מ"מ מצרפין כל דיירי העיר וגם אלו ששכיחים לבא לעיר במחוץ.

וזה שער הראשון שקראתי "שער של ס' ריבוא,"

ועוד שער שני בשם "שער הרבים", שביארתי שם שאתי רבים ומבטלי מחיצות והבאתי שם בערך שלושים ראשונים נגד ההיתר של החז"א בענין רשה"ר ושער שלישי "שער המכוון לשער", שביארתי שם שכדי שיהא מפולש א"צ שהרחוב ישר כמקל לכל אורך העיר רק מספיק שיהא הדרך מתחיל מצד אחד של העיר לצד השני אפילו כתמונת ד' לאפוקי כתמונת ח', שיוצא באתו כיוון שאז זה אינו רשה"ר ושער רביעי, "שער המלך", שביארתי ששכירות רשות ששוכרים היום משר העיר אין שייכות עם מה שהוזכר במקורות, שכעת שר העיר אין לו רשות להניח הכלים בכל בתי העיר, וגם לא את החיילים, כי זה תלוי בממשלה והיא אינו יכולה לעשות מלחמה מצד עצמו והכל דבר שלא בא לעולם בכמה מי יימר, ואין לזה שייכות עם "בידו"

והלכתי שוב לאנטוורפן לאסוף כסף וכן כדי לתת הספר להמחבר רחובות העיר וכן לחלק בבתי מדרשות שם, ואז נפגשתי עם הראש ישיבה של ישיבת ווילרייק, שע"י אנטוורפן, שהוא חתנו של הגאון רש"ז אויערבך זצ"ל, ודברתי אתו על הבעיות של העירוב, ואמר לי שבדאי מי שלומד מסכת עירובין יש לו המון קושיות על העירוב, אולם מה שעושים למעשה יש לו גדרים אחרים, וסומכין גם על דברים רחוקים.

(וגם שאלתי אותו מה דעת חותנו בענין פאה נכרית ואמר שהוא מאוד מצטער על זה ורוצה שלא יהא פאה נכרית לא בבנות ביתו ולא אצל אחרות)

ואולי מתוך התשובה של הראש ישיבה אולי ניתן להסביר הנהגת רש"ז זצ"ל בענין עירוב

רק לא הבנתי דבר אחד, כי לפ"ז יוצא שאם למשל יש לנו תשע ראשונים שער פלונית היא רשה"ר ולא מהני צורת הפתח, וראשון אחד שהיא לא רשה"ר ואפשר לתקן בצוה"פ, אז לפי גישה זו שהלכה למעשה לא מתחשבים עם קושיות, ואפשר לתקן

ולהכשיר העירוב במקום הזה, א"כ לענין חיוב חטאת בודאי חייב להביא ולא לחוש לחולין לעזרה, שאם על סמך ראשון אחד נגד תשע ראשונים אפשר להתיר איסור סקילה, א"כ עאכ"כ שעל סמך תשע ראשונים נגד ראשון אחד, אפשר לחייב ולהכשיר הקרבן ולאכלו ולא לחוש לאיסור חולין בעזרה

אולם בזה יש פטור של שב מידיעתו, ע' שבת סט. השב מידיעתו מביא קרבן אינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן, דכיון שהוא כבר יודע שתשע ראשונים מחייבים חטאת ובכל זאת סמך על המתיר, אין זה שב מידיעתו, שהרי לא נתחדש לו עכשיו שום דבר, והנ"מ הוא רק אם יסבירו לו שאסור לסמוך על שיטת יחידאי וחוזר בתשובה על זה אז אפשר להביא חטאת

אולם הרבנים לא סובלים כשמדברים על חטאת, כי כל זמן שמדברים על קושיות וראיות נגד ההיתר, אז אומרים קושיות זה קושיות וראיות זה ראיות אבל הלכה למעשה הוא ענין אחר, אבל כשמדברים על חטאת או עונשי שמים, אז מתחילים לצעוק, שמזכירים ענין של חטא, וצועקים איך אתה מעיז לומר "חטא" על דבר שיש לו הכשר. וסופו של דרך זה עקירת כל השבת כמו שכתבתי כאן, ואם רואים שזה ח"ו הולך לקרות, אולי אז יתעוררו שיש כאן איזה בעיה. אולם כדאי להתעורר לפני זה.

הצגתי הדברים והבוחר יבחר

אסיים בברכה שהקב"ה יגלה עינינו יאיר האמת בתורה ונזכה בקרוב לגאולה שלמה יצחק ברנד, בית המדרש תועה בשדה

כע1 מכתב 2 לרב ישראל רוזן בענין מכירת חמץ וגרמא וחידוש תולדות

### **מכתב 2 לרב ישראל רוזן בענין מכירת חמץ וגרמא וחידוש תולדות**

בס"ד

עש"ק פ' חיי שרה תשס"ב כאן עמנואל.

לכבוד הרב ישראל רוזן שליט"א.

אחדשה"ט.

קבלתי מכתבכם של מוש"ק פ' וירא בשמחה.

מקודם אני רוצה להתייחס על דברים טכניים בשילוח מכתבים, כת"ר כתב ששלח לי מכתב במוש"ק לך לך, אולם לא הגיע לידי מכתב זה ואיני יודע איפה היתה התקלה של המשלוח, שנית במכתב של עכשיו כתוב שמצורף בזה המאמר של כת"ר "המשכת מצב", אולם לא היה שום צירוף בתוך המכתב וכנראה שהיה כאן איזה טעות טכני. וכן אני רוצה לומר שבזמן האחרון ראיתי כמה מספרי תחומין שמדברים על עניני גרמא, ויש שם מאמרים שהם כפי דעת כת"ר ויש מאמרים שכותבים כמו שאני כתבתי, ואי"ה נתייחס עוד לענין זה.

### **(א) האם כת"ר כתב ענין מכירה שחל רק לענין איסור ולא לענין ממונות**

כעת אני מתייחס לזה שכת"ר כתב במכתבו וז"ל

אתה שם דברים בפי שלא דברתי ולא עלתה על לבי, וכבר הערתי על כך במכתבי הראשון, איני יודע מנין שאבת אמירות חוזרות ונשנות במכתבך השני כאילו אני סבור שיש מושג של מכירה פיקטיבית בהלכה, שאינה שייכת לדיני ממונות אלא רק לעניני איסור, כמו 'בל יראה ובל ימצא' ועוד. מה שכתבתי הוא שגדולי ישראל בכל הדורות ובענינים שונים מקבלים קנינים שנערכו בדרך פורמלית תקינה, גם אם הכל יודעים שהמכוון הוא לצד ההלכתי (פסח שביעית ורבים נוספים) לזה לא יקרא "מכירה פיקטיבית" אלא "פורמלית", וכבר דשו בה רבים ואני נמצא ב'חברה טובה'. ואשיב על זה, לכו נא ונוכחה, האם כת"ר כתב מה שאני מיחס לו או לא כתב.

וכעת אני מצדד חלק של המאמר של תחומין כ"א שכת"ר שלח לי בנוגע לענין זה .  
הרצ"פ פרנק דן (הר צבי או"ח ח"ב ס' מ"ד ) לענין "מכירת חמץ ומכירת שדה  
בשביעית אי הוה כראוי לענין בכור נוטל פי שנים" וכו'..

סוף דבר נוטה לומר שם כי למרות שמכירה כזו תקפה לחלוטין מבחינת הלכות פסח  
ושביעית ואעפ"כ הבכור יורש פי שנים, דלא חשיב ראוי (ונסתייע בתשובת בעל שואל  
ומשיב, עיי"ש).

חידשו גדול שמענו בדבריו הרקע ההלכתי למטרת הקנאה דוקא מיקל על גמירות  
דעת והתוצאה ההיא מעין תרתי דסתרי - הקנין גמור ומפקיע איסורין ובכ"ז לדינא  
דממונא הבכור יטול פי שנים כאילו.... אין קנין.

'החזקת החבל בשני ראשיו' ע"י מתן חלות לקנין רק להיבט ההלכתי-איסורי ולא  
להיבט הממוני, הוא פשר דברי הרמ"א הנ"ל לענין הפקרת בהמותיו להנצל מאיסור  
שביתת בהמה, אך אחר לא יוכל לזכות בהן.

הנה כת"ר מסביר הרמ"א ס' רמ"ו כפי ביאור המ"א, שהמ"ב ס"ק י"ח ושה"צ ס"ק  
כ' דחה אותו מכל וכל והמ"ב מפרש הרמ"א כדעת החולקים על המ"א, אולם עכ"פ  
כת"ר לוקח כאן את מהותו של המ"א שיש קנין שחל רק לענין איסור ולא לענין  
ממונות, ומעתיק את הכלל הזה לענין מכירת חמץ, שאינו חל לענין ממונות, וכתוצאה  
מכך, אם מת המוכר באמצע פסח או באמצע שביעית, ואח"כ חוזר הקרקע לתפוסת  
הבית, אז הבכור יורש פי שנים גם מחלק הנמכר בפסח ושביעית,  
ועוד כתב בסיכום דבריו אות 5, שבא לסכם הדיעה הזו,

יתר על כן, מצינו דעות כי הפעולה הקנינית קיימת לצורך ההלכתי של המנעות  
מאיסור בלבד, ואילו להיבטים נוספים הקנין או ההפקר אינם חלים.  
ועכשיו אני שואל עוד הפעם, האם כת"ר כתב מה שאני מיחס לו או לא כתב?

#### **(ב) כל הסבר שתתן למכירת חמץ ושביעית יש פירכא**

הנה כת"ר כתב זה לחד צד, וכן אני במכתבי כתבתי שכת"ר כתב לחד צד, כי יש עוד  
צד דמהני לענין ממונות, אף שאין כאן גמירות דעת, כמו אצל חילוני שבודאי אינו  
מסכים לתת הקרקע או החמץ לגוי, ועל זה יש קושיה הגדולה איך מהני קנין בלי גמ"ד,  
ויש שם עוד צד שבגלל האיסור של חמץ באמת מוכן למכור גם לענין ממונות, וזה יסוד  
שמתחילה בססו את מכירת חמץ, אבל הרי הגיעו דרך הקושיה שאצל מכירת חמץ אין  
גמ"ד אצל הגוי ובכל זאת מהני וממילא גם אצל חילוני מהני, וממילא גם אצל מכירת  
שביעית מהני אף שאין גמ"ד, וטענה זו טען כת"ר במאמרו שבת בשבתו פ' ראה

משום מה בתשס"א העלו 'על המוקד', ומיקדו את הפולמוס, באי-גמירות הדעת של  
המוכרים העממים והחילוניים, ולא זכרו כי בכל מכירת חמץ קיים צד נכרי היודע היטב  
, מאשתקד, מהי מהות המכירה ומה גורלה העתידי. אין משמעות לגמירת דעת כאשר  
מתבצע קנין פורמלי כראוי,

וזה דבר תמוה איך מהני קנין בלי גמ"ד, ויש רק תירוץ שהוא באמת מוכר רק לענין  
איסור ולא לענין ממונות, ולזה יש לו גמ"ד ואז ישבת קושיה זו, רק שבמקומו בא  
קושיה עוד יותר גדולה איך מהני זה לאפוקי האיסור, ועל עמדה זו הקשתי המון  
קושיות, מן התוספתא עצמו שנאמר ובלבד שיתן במתנה גמורה, וכן מכל האחרונים  
שהצריכו שהדמים שנותנים הוא רק דמי קדימה והשאר זוקפין במלוה, ואילו היה  
אפשר למכור רק לענין ב"י וב"י א"כ לא שייך מחיר ולא שמאים והכל שוה אפס, עד  
שהקושיה כ"כ חזקה שכת"ר הכחיש שכתב זו, ועל זה בא הויכח כאן שאני טוען בצדק  
שכת"ר כתב צד כזה דמוכר רק לענין איסור ולא לענין ממונות, וכת"ר מכחיש שלא  
כתב מעולם, והנך רואה מה שכת"ר כתב.

או בנוסח אחר, אם אנו לא מוכנים לקבל ששייך קנין בלי גמירות דעת, וכמו שכת"ר

בעצמו נתעורר בזה במאמר בתחומין אות ד' 1..2, ואנו מחויבים בגלל זה לומר שבגלל שעיקר הקנין הוא לאפוקי מאיסורא מיקל כזה על הבעיה של גמירות דעת, וכמו שהזכיר כת"ר גם במאמרו בתחומין, יש לזה רק שני הסברים, או שנאמר שבגלל שמוכן למכור לענין בל יראה ממילא מוכן למכור גם לענין ממונות, או שנאמר שבאמת א"צ למכור לענין ממונות ולזה יש לו גמ"ד.

ולשני הסברים יש פירכה, להסבר הראשון יש פירכה שהרי הגוי לא עובר על בל יראה וממילא לו אין לו גמירות דעת להתחייב, וכן לפי הסבר זה לא מהני בחילוני ולא לענין מכירת א"י. ולהסבר השני קשה שמבואר בכל מקום שאם אינו מוכר לענין ממונות לא חל לענין איסור, וא"כ אנו צריכים לומר שבאמת אין לו גמירות דעת ובכל זאת חל גם לענין ממונות, ואז קשה שוב איך מהני קנין בלי גמירות דעת, [כמובן כל מה שטוענים שאין גמ"ד היינו שיש בלבו ובלב כל אדם שאין לו גמ"ד, דבלי זה קיי"ל דברים שבלב אינן דברים]. בקיצור איך שתסבב הגלגל לא תמצא הסבר.

### ג) קנין של אמונות חכמים, והפירכא

ויש עוד הסבר נוסף שרבים משתמשים בזה, שזה קנין של אמונות חכמים ואין אנו מחויבים להבין איך זה פועל, אולם זה נסתר מן המשנה וכל המסכתא בהוריות שאחד שאומר טועים אתם צריך ללכת לב"ד ולסנהדרין לומר להם.

וע' (הוריות ב:) ששואלת הגמ' בת"ח שיודע שב"ד טעה איך מביא חטאת, הרי אסור לשמוע לב"ד ומתרת הגמ' שטעה במצוה לשמוע דברי חכמים, שלא ידע שאסור לשמוע לסנהדרין שמתירים דבר איסור, וכתב שם בתוס' הרא"ש בשם הירושלמי, על פי הפסוק (דברים יז יא) לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, עד שיאמר לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל.

והא דאיתא בחז"ל (ע' רש"י שם) אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין תשמע לו, איירי במי שלא הגיע להוראה וחושב שהדיין טעה אבל אינו יודע בבירור, וכן אם בא לפניו ואומר טענותיו ושבשו עליו טענותיו, מחויב לקבל הכרעתם אף שהוא עצמו חכם גדול, אבל כל זמן שלא שיבשו עליו טענותיו, אסור לשמוע להם. כמו שהאריך בזה הרמב"ן בהשגותיו לספר המצות (שורש א, דפוס ישן ז:), דפוס פרנקל עמוד כו) וכשיבשו עליו טענותיו מחויב לשמוע להם, וזה היה המעשה של רבי יהושע ורבן גמליאל במעשה דקידוש החודש סוף פרק ב' דר"ה.

וכאן הלכתי אצל גדולי ישראל, והשיבו מה שהשיבו, ואיך שתתרגם ותפרש ההשתמטות שלהם, הדבר ברור שלא היה כאן מצב של שיבשו טענותיו.

וא"כ טענה שלנו נשאר לאמיתו ואנו יכולים להחליט שהיית טעות גדולה במשך הרבה דורות, רק דבר זה קשה לקבל, ונוח להמשיך הדרך ולומר מכירת חמץ חל מדין קנין של אמונות חכמים בלי הסבר, אולם במצב כזה כל האמונות חכמים עומד בערפל ובצע"ג, ונסתר מפרשת העלם דבר של ציבור ומכל מסכת הוריות, והתורה ועולם הרבנים מוצג כחוכי וטלולי לעיני בני ישראל ולעיני העמים, והדבר יתגלה באיזה זמן ואם לא עכשיו יבא בזמן יותר מאוחר, ועל זה אמרו חז"ל (שמו"ר פ"ו) כשטען היו"ד של "לא ירבה", לפני הקב"ה ששלמה המלך מבטל אותו, אמר לה הקב"ה, שלמה ואלף כיוצא בו יהיו בטלים וקוצה ממך איני מבטל.

### ד) כבוד שמים וכבוד התורה, עדיף מכבוד רבנים

ותחת שהציבור יאמר ע"י הנהגת הרבנים, שהתורה היא חוכי וטלולי, נוח לנו לומר שהתורה היא אמת רק הרבנים טעו בהבנת התורה אבל בתורה עצמה כתוב שמכירת חמץ איך שעושים לא חל והכל בטל ומבוטל, וא"כ הצלנו עכ"פ את התורה מלהתחלל



לעיני כל. ועל זה נאמר (ברכות יט:): במקום חילול ה' אין חולקים כבוד לרב אין כאן טענה כללית נגד גדולי ישראל ח"ו וח"ו, כי בלי גדולי ישראל היתה כל התורה נתבטל ח"ו לגמרי ואין ישראל מתקיימים רק ע"י הגדולי ישראל, רק הטענה היא נגד מכירת חמץ ותולדותיה ותולדות תולדותיה, ובעיקר כל מה שמתנגד לתשובת רב יוסף גאון, ותשובת ר"ע גאון, וכמו לענין שלמה המלך ע"ה יש לנו שיר השירים וקהלת ומשלי ותקנת ערובין ושנית לעריות ונטילת ידים, ומה שנתבטל ממנו הוא רק החלק שחלק על התורה

רק צריך כאן להודיע, אם יש דין שכתוב בגמרא שנראה תמוה לעינינו, אנו צריכים לקיים אותו ולא לחוש לחילול ה', וכמו בעקדת יצחק, אף שלשחוט הבן הוא חילול ה' גדול, מ"מ כך ציוה הקב"ה, והוא אחראי על זה, ואין אנו זקוקים לדאוג בשביל חילול ה' יותר מהקב"ה, וכל הטענה שלנו הוא בדין שלא כתוב בגמ', ובאו אח"כ עם ישראל וגלגלו הדברים עד שנעשה מזה חוכי וטלולי ולא הקב"ה אמר זה, וא"כ נוסף על עצם האיסור יש ג"כ החילול ה'. וכמבואר בתשו' רב יוסף גאון שהבאתי בהקדמה. וזה דלא כמו שכתב כת"ר במכתבו וז"ל בענינים שונים הקשורים בתקנת הציבור ניתן להתבצר בפניה פורמלית (שאתה קורא תכנית) ולראות בה את גדולת תורתנו כתורת חיים, מבט-על זה גובר על העדר סמיכת דעת שכן תיקנו רבותינו בדורם בענינים שונים

#### ה) דרגות פירסום שהאפנוע הוא רק למוגבלים

את המודעה להאפנוע לקחתי מהגליון "לכתחילה", ולא היה כאן סיבה להתקיף כת"ר רק פירסומת. וכעת אני שואל, אם על האפנוע עצמה כתוב האזהרה הגדולה שרק לצורך אנשים מוגבלים הדבר ניתן להתיר, או רק במכתבים שאין מחויבי המציאות שהקונה יקרא זה. אולם כל זה שאלה צדדית ועיקר הטענה שלנו שכל הגרמא הוא מעשה ממש ע"פ ההלכה

#### ו) הצדקה להיתר גרמא והפירכות על זה

מה שכת"ר כתב בענין גרמא שאינו דומה למסיר שמן, משום שכאן נוגע בחומר דלק, הנה לענין תכנון זה לא משנה איך התיכנון, הרי ג"כ כאן עדיין לא התחיל כלל הכיבוי הרי השמן צריך עוד לידלק הרבה זמן, וכן הוא רק מונע השמן ואינו עוסק בכיבוי כמו במים, ומה שמדובר כאן שזה חומר דלק, זה להסביר שמתעסק כאן בהחפץ וא"כ ה"ה בשעון שבת שהכל אותו חפץ ומתוכנן להדליק בזמן פלוני, ומאידך, הדמיון של שעון שבת שמפעילים בשבת עצמו למפסיק בכלי חרס שמותר במקום פסידא, רחוק הרבה ששם אין תכנון, ולא כלי אחד, ולא היה אף פעם רצון שהאש תגיע לשם, (ע' באבני נזר לקמן

אולם הרי לא הסתפקתי בראייה זו גרידא, יש כאן עוד הרבה ראיות, כגון הרבה ראשונים שס"ל שאסור לשים כלי מים מתחת האש, אף שעדיין צריך האש להגיע, והבאנו שגם לדעת רבינו פורת שס"ל שזה לא עצם האיסור ורק מצד שמא בשעת מעשה יכבה, מ"מ כתב הרשב"א שאם שם המים בתוך הנר עצמו חייב אף לר"פ, ואף ששם עדיין צריך האש לרדת הרבה זמן עד שיגיע למים, ועדיין אין כאן התחלה לכיבוי ע' ס"ס ב'.

וכן הבאתי חמשה ראשונים שכל דין של מפסיק בכלי חרס הוא רק כשספק אם יתכבה ולא כאשר הוא ודאי ומדייקין זה מן לשון הגמ' ק"כ אם תכבה תכבה. וזה אחד מן הדברים שנתעלם מהגאון רש"י אויערבך זצ"ל שכששאלתי אותו שהרשב"א כתב שרק בספק ואמר לי שהרשב"א קשה, (ע' ס' ב' ס"ק ב' אות ד'), ובאמת אינו קשה, כי כך כתבו הרבה ראשונים, ומי שחולק הוא הרמב"ם והטור שכתבו שבדאי תתכבה,

(אין ראייה אם כוונם שגם בודאי תגיע, אבל נניח שכן, מ"מ יש מגבלים אחרים לשיטתם ע' לקמן האב"נ והמרכבת המשנה)

וכן הבאתי הסוגיה ב"ק ס. ששבת היא מלאכת מחשבת וחייב אף בגרמא, ובין להרא"ש שמפרש שאם כך הדרך לעשות, אז ע"י שעון הדרך לעשות כעת, ובין לרש"י ור"ח שעיקר הוא הכונה א"כ ג"כ כאן הכוונה לזה, וע"כ בענין מכבה בכלי חרס יש דבר מיוחד, וא"א ללמוד לשאר מקומות. (וע' ס"ה ס"ק ה')

ובהסבר הדבר מצאתי גם באבני נזר ס' ר"ל, שכתב לחלק בין הגמ' ב"ק ס' שמה שנחשב גרמא לענין נזיקין מ"מ לענין שבת הוה מלאכת מחשבת וחייב, ומאידך מפסיק בכלי חרס ונתנית מים בדליקה בצד שני של הבגד מותר, ותירץ דשאני דליקה שאינו רוצה שהדליקה תתפשט אף שרוצה שתתכבה כשתגיע לשם, כי ענין מלאכת מחשבת שנתחדשה בגרמא צריך שכל התהליך יהא ברצונו. ולפ"ז בודאי נסתרים כל מכשירי גרמא, שרוצה שהשעון יעשה פעולתו.

וכן יש חילוק שבמכבה הוא במקום שהאש עדיין לא הגיע וצריך להתפשט שם, וזה מעין אש חדש שעין לא דולק, משא"כ כשפוגע לבסוף בפתילה שכבר דולקת, וא"כ סברת ההיתר הוא במיוחד במלאכת מכבה שצריך שהאש הקיימת תתכבה, ולא שתכבה האש שעדיין אינה קיימת, וסברה זו מצאתי במרכבת המשנה פ"ב הל' ד' שכתב בזה לישב הרמב"ם שכתב בפיה"מ פ"ב מ"ב שמסתפק בשמן חייב משום שמקרב זמן כיבוי, וכן בסוף פ"ג שנותן מים תחת הנר שגרם כיבוי אסור, ומאידך במפסיק בכלי חרס מותר, ותירץ מה שכתבנו, שמבסיר שמן מכבה הפתילה שכבר דולקת, וכן בשם מים תחת הנר מכבה חלק הפתילה שנפרדת מן הפתילה הדולקת, וכל זה לא שייך במלאכת מבעיר ששם המלאכה הוא להדליק מה שאינו דלוק, וכן לא במלאכת מכבה כשמכבה האש על הפתילה שהיא כבר דולקת. וממילא לא שייך להתיר אם מכוון לכבות פתילה דלוקה שמתגלגלת למקום המים או שמים יתגלגל למקום הפתילה (חילוק זה כתבתי בחיבור י' ס' ה' ס"ק ה' ורמזתי בהקדמה ס"ק ב')

וכן אינו דומה לכיבוי נר ע"י רוח המוזכר ברמ"א ס' תקי"ד, דשם עדיין אין רוח כמבואר במ"ב שם ס"ק כה, ומה שיבא רוח אח"כ אולי, זה הנהגת הקב"ה שמשיב הרוח ומוריד הגשם, ואין זה מחויב המציאות במתוכנן, (וכן מבואר בבה"ל שם שאינו פס"ר) וא"א ללמוד משם למי שהכין שם מכונת רוח עם שעון שבשעת פלונית יפעול ויכבה הנר

הנה בספר מנחת שלמה ס' יג התיר רש"י אויערבך זצ"ל רק בענין מכבה פתילה של מתכת שהוא שבות קל ולא לענין מכבה גחלת של עץ וכ"ש לא לענין מבעיר שחושש שזה מעשה בידים, אולם בשש"כ התיר בשעת הצורך, אולם כבר כתבנו שהכל תמוה ונגד הגמרא ונגד הראשונים והאחרונים בדור הקדום. ובענין זה אפילו אמונת חכמים מדורות שעברו אין כאן,

#### ז) רובה אוטומטי גם לדעת כת"ר הוה מעשה בידים

לענין מה שכתבתי בענין רובה אוטומטי, אם לפי כת"ר מודה שזה חייב לענין שבת דל מהכא טענה זו, ונשאר רק הטענה מה יאמר כת"ר על מכוונות גרמא, או אם אחד ישם שעון שיפעיל החשמל משעת פלוני ויהרוג בהמת חברו, וכדי שלא להכנס לדיני דגרמי, מה אם קוף יעשה זאת, שא"א לחייב מדיני דגרמי, (ע' חו"מ ס' שפ"ו סע' ג' בהג"ה) ואני שואל בלי דין של הוראת שעה המבואר בחו"מ בס' ב', אם חייב עכ"פ חצי נזק צרורות או שלפי כת"ר פטור לגמרי שזה גרמא .

**ח) צירוף טענה נגד היתר גרמא ונגד היתר מכירת חמץ ושביעית, במשל לגוף בלי ראש**

הנה כת"ר ביקש ממני שאני אצרף הטענה על מכונת גרמא לכל הטענות שלי על מכירת חמץ ושביעית, ולא ידעתי למה צריך לבקש ממני זה, הרי זה אני עושה וכתב בדברים מפורשים.

וזה נמשל לגדר פסיק רישא ולא ימות במשמעות המילולי בלא לשון תמיה. דהיינו ענין של קנין הוא ביסודו מורכב משני דברים, אחד גמירות דעת, שני, מעשה הקנין, ואפשר לדמות לענין גוף האדם, שיש לו ראש ויש לו ידים, והגמירות דעת הוא הראש והמעשה הקנין הם הידים, ואם נאמר פסיק רישא ולא ימות, שאדם אחד שחתכו ממנו הראש עדיין יכול לחיות והידיים פועלות, אז אני מסכים שאפשר לעשות קנין בלי גמירות דעת, וכל מכירת חמץ ומכירת הארץ חל בלי שום פיקפוק, (אין אנו מדברים כעת מה הדין בארץ שייך באמת לגוי) ובאופן כזה אני גם כן מסכים שמכונת גרמא אף שהדמיון למקורות שהוזכר גרמא, הם בלי להתחשב עם מטרת ואופן התיכנון של הדברים, ורק הצד הטכני והפורמלי יש בזה דמיון, מ"מ בבחינת ידים בלי ראש יש דמיון טוטלי וכל המכונות גרמא הם אמת לאמיתו של תורה, ואם לצורך ציבור ושעת הדחק אפשר לחיות בלי ראש, (בין אם תפרש "בלי ראש" כפשוטו או בהשאלה) אז הכל על מקומו יבא בשלום.

**ט) מיחם של שבת על מה מבוסס**

בענין מיחם בשבת שכתב כת"ר שאינו מבסס על גרמא נא לשלוח לי או לציין איפה אפשר למצא זה, ועל איזה בסיס מתבסס זה, ואם על הבסיס שמבסס יש הטענה שדבר שהוא בתיכנון וכלי מכשיר לא שייך ההיתר הזה או שזה מין היתר כזה שמוציא ג"כ מכל טענה זו.

**י) כמה מאמרי תחומין**

כעת אני מתייחס למה שעינתי קצת בספרי תחומין, וא"א ללמוד הכל בבת אחת, כי זה ארוך מאוד בתוך תחומין י"א עמוד 137 מהרב שלמה הלוי, כתובים דברים קרובים למה שכתבנו.

**יא) מכונת חליבה בשבת בתחבולה לאיבוד ע"מ לקבלו**

לענין חליבה יש בתחומין ז' עמוד 162, מהרב שמואל דוד עוד היתר על בסיס של חליבה לאבוד ואח"כ ידנית או ע"י תכנון מראש עובר לשמירה, וע' בס' ד' ס"ק כג בביטול היתר זה, שבחליבה המלאכה כבר נגמר בשעת חליבה והקבלת החלב אינו מן המלאכה, ויש רק תנאי באיסור חליבה שבשעת החליבה דעתו לקבלו ותנאי זה נתקיים כאן ואין נפ"מ איך נתקבל אח"כ, אם ע"י גרמא או גוי או קוף או במוצאי שבת, או שלבסופו של דבר קרה מקרה ונשפך החלב, אם הוא היה דעתו לקבלו באיזה צורה שזה יקרה כבר נתחייב בשעת החליבה, וכמו למשל בבורר לאחר זמן חייב מיד ואף אם לבסוף אכלו זה לאלתר, וזה אינו דומה למוציא מרשות לרשות שיש עקירה והנחה וכל זמן שלא עשה הנחה לא נגמר המלאכה, וכן אם הוציא משה"י למקום פטור ואח"כ לרשה"ר אינו חייב, כי אף פעם לא עשה מלאכה שלמה, ואז שייך לדון שענין "ובלבד שלא יחליפו" זה רק איסור דרבנן,

וכן כל הנך דסנהדרין עז: בענין זרק חבירו לבור ואח"כ הסיר הסולם או זרק חץ והיה תריס וסילק התריס או חבל בו והיה לו סממנים ואח"כ הסיר הסממנים, שם כל זמן שלא מת עדיין אין כאן רציחה וכיון שיש אפשרות להציל אינו חייב על מעשה זה

ואח"כ כשביטל ההצלה, זו כבר מעשה אחרת בצורת גרמא שאינו חייב עליה, משא"כ בחליבה החיוב נגמר בשעת חליבה כשהיה דעתו לקבלו, ואין נפ"מ מה סיבת הפטור של חולב לאיבוד, אם זה מצד משאצ"ג או מצד שאינו כלל מלאכה, כאן זה לא נקרא חולב לאיבוד כיון שהיה בשעת החליבה דעתו לקבלו.

סברות אלו הושגו מהרב ישראל רוזן בעצמו, בסוף המאמר, עכ"פ במקום שהשמירה נעשה ממילא דרך גרמא.

אולם בתחומין י"א עמוד 175 מספר 3, קיבל לבסוף עיצה זו להתיר החליבה, וזה צע"ג, המיצר של מכון צומת מבין שתחבולה של חולב לאיבוד ע"מ לקבלו אח"כ, הוא תחבולת שוא, ולבסוף למעשה סומך על זה להתיר.

וכן לא מהני אם טיפות הראשונות הולכים לאיבוד ואח"כ מקבל השאר, כיון שבמכתב אלי הודה שברובה מתיחס כל המשך היריה להיורה, וא"כ בודאי מודה שכל המשך החליבה מתיחס למי שמחבר המכונה, וכיון שדעתו לקבל את החלב שבא אחרי הטיפות הראשונים א"כ זה חולב למשמרת ולא לאיבוד, וצע"ג.

### יב) התיחסות נכונה לטכנולוגיה בשבת מהרב פייטל הלוי לוי

בתחומין ז' עמוד 473-474, מביא הרב פייטל הלוי לוי, טיעון דידן על כל מכוונת גרמא, שבדבר שהכל כלי אחד ומתוכנן נחשב מעשה ומביא זה הערה 46 ג"כ מן השואל ומשיב תנינא ה' לענין להדליק נר לאחר זמן ע"י השעון שמקודם חשב שזה גרמא, ואח"כ כתב בתור אפשרות שזה מעשה, רק שכתב שהרב ש"ז אויערבך כתב שזה גרמא.

ושם בהערה 45 הביא ראייה מרש"י שבת כט: ד"ה כשחיבר היוצר, שדבר שהוא כלי אחד ומתוכנן לכך הוה מעשה בידיים, וכן טוען שם שכשהתוצאה היא ודאית לא הוה גרמא, ויש שם עוד דברים מאוד מעניינים אולם לא הספקתי לקרות את כל המאמר.

באותו מאמר עמוד 469 הערה 16 כתב בדיעות לענין נורה פלורוסנט אם יש בה מבעיר ואחר שהביא כל הדיעות כתב דמאיך גיסה אפשר לומר שיש בנורה שלהבת.

ולפי מה שכתבנו בס' י' שאפשר להוסיף תולדות, בודאי אפשר להחשיב כשלהבת אף אינו דומה למבעיר ממש. וע' לקמן ס"ק יד)

וכן דן שם לענין מיקרו-גל אם יש בו משום מבעיר אולם הביא דיעות אם יש בו משום מבשל, [ע"ע לקמן ס"ק יז בהשגותי נגד המאמר של הפרופ' זאב לב שפוטר מיקרו-גל ממלאכת מבשל, ודבריו צע"ג].

ושם בהערה 17 אות ב' דן בשיטת האב"נ או"ח ס' רל"ח, שעיקר האש הוא כליון כתב, האם בכליון של זרם חשמלי שיש בו השימוש באנרגיה אבל לא באיבודו הוי בגדר אש. (ע"ע בס' י"א מה שכתבנו בכיוון זה, ולדינא צריך לחשוב הרבה אם הסברה נכונה או לא)

### יג) רמז בתורה לחדש תולדות

ולענין לחדש תולדות, שהבאתי בהקדמה ס' י' מן הירושלמי ומן הבבלי, (שו"ר סברה זו בתחומין ח' עמוד 40 במאמר הרב יאיר מאיר) מצאתי רמז בתורה על זה (שמות לא טז) ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם, והלשון לעשות קשה, דכאן מדובר בלאו ולא בעשה, וכן מה לשון לדורותם, הרי כל התורה הוא לדורות ומה נתחדש כאן בשבת, וכן שלשה פסוקים מקודם כבר כתוב לענין שבת לדורותיכם, וע' במפרשים, ספורנו אור החיים ועוד, שפירוש על עולם האמת, וזה קשה לפי פשוטו של מקרא, ונראה לפרש שהתורה ציוותה לדורות הבאים כשהפעולות יעשו בצורה אחרת, שיעמדו חכמי הדור ויעשו ויעצבו מחדש את השבת, שיחדשו תולדות לאבות לפי מציאות החדשה, ופעולות חדשות, וזה שנאמר לעשות את השבת לדורותם.

### יד) לענין הדלקה בפלורוסנט (ניאון)

לענין הדלקה בניאון (פלורוסנט), [אף בלי לחדש ענין של חשמל] יש כאן תולדות מבעיר, דאפשר לחשוב לשלהבת קרה, ויש שטוענים שיש חלקים בניאון שבאמת מתחממין, אולם כתבנו כאן אף אם אין הדבר כך. והנה מטרת אש הוא לחמם או להאיר או לשרוף, ואחד מהם להאיר כמו שנא' וה' הולך לפניו וכו' ולילה בעמוד אש להאיר להם, וממילא אם יש אש קרה שא"א לחמם בו אבל מ"מ אפשר להאיר, אפשר להחשיב בתור תולדה וראייה לזה שאפשר להחשיב תולדה אף שאינו דומה לאב רק בענין התוצאה ולא בענין עצם מהותו, שהרי משקה זרעים חייב לחד מ"ד משום זורע, משום שמה זורע מגדל צמחים אף משקה מגדל צמחים ע' מו"ק ב:; ואף דלכאורה מים זורע הם מצד עצמותם רחוקים זה מזה, וכל הדמיון הוא רק בתוצאה, וממילא שייך זה ג"כ לענין מבעיר, מה אש מאיר אף חשמל מאיר אף אם באמת הוא בעצמו נשאר קר, וממילא חייב משום מבעיר בניאון,

### טו) עוד לענין לחדש תולדות, נפ"מ בין שבת לטריפות

וכעת אני מעתיק כאן מה שכתבתי במכתב לגיסי שליט"א על טענה אחד, שטען נגדי על שאני מצדיק הוספת תולדות לדברים שנתחדשו ע"י הטכנולוגיה, וז"ל המכתב שהשבתי לו.

עיקר טענתך על ההקדמה בסי' י' שכתבנו מן הירושלמי פ"ז מר"י ור"ל ומכח הבבלי צה. שאפשר להוסיף תולדות ע"פ ההרגשה הפנימית שזה מלאכה ואח"כ לחפש למה לדמות, ואתה טענת שלא שייך להוסיף על תולדות שבת כמו שלא שייך להוסיף על הטריפות, כמש"כ הרמב"ם פי' י' מהל' שחיטה הלי' י"ג, שע"פ הסבר החז"א יו"ד ס' ה' ס"ק י"ג שהלכות טריפות נקבעו לפי היסוד של אלפים תורה. ואתה למדת מזה יסוד לכל התורה כולה שאין לחדש שום דבר אחרי אלפיים תורה, וצריכים אנו להתנהג בכל דבר כפי המציאות שהיה בזמן אלפיים תורה. וממילא לא שייך להוסיף תולדות לשבת בדברים שנתחדשו מציאותם אחרי אלפיים תורה.

הנה הרמב"ם כתב זה רק לענין טריפות, שהם הלכה למשה מסיני של מנין טריפות כדאיתא חולין מב, ונמנין בסך הכל לשבעים טריפות, ואמרו חז"ל נ"ד. וכי להוסיף על הטריפות באת, אין לך אלא מה שמנו חכמים,

אולם לא נאמר כלל זה לענין תולדות שבת, שאין שום הלמ"מ מה זה תולדה ורק מספר האבות קיבלו הלמ"מ, ואין להוסיף ולגרוע על מספר ל"ט אבות מלאכות. אבל התולדות אמרו מסברה כדאיתא בירושלמי.

ואם אנו רוצים לדמות בדוקא הכלל הזה ש"אין להוסיף" לנוגע לענין שבת, אפשר לומר בצורה כזו, שאין להוסיף על הצימצום שחז"ל אמרו לנו שאין להוסיף, אלא במה שמנו חכמים, דהיינו לענין טריפות, אבל בשאר חלקי התורה שחז"ל לא אמרו זה, אפשר להוסיף אם הסברה אומרת זה.

וזה מאוד מדויק בלשון חז"ל שאין להוסיף על מה שמנו, אבל לא על שלא מנו, ומה דאיתא בירושלמי שהוציאו ל"ט תולדות על כל אב, פשוט הוא שזה לאו דוקא, רק הכוונה שהיו הרבה תולדות וכן לא נמנו שם בפרק ל"ט תולדות על כל אב.

ועוד עצם ביאור החז"א שניתנה הלי' טריפות רק לאלפיים תורה, הוא דבר שאינו מוסכם, דע' בנצי"ב בהעמק שאלה שאילתא קכ"ה אות א' שלפי דבריו גם בטריפות יש מקרים מסוימים שאפשר להוסיף, והא' ס"ל שבדיני טריפות יש שני דינים, אחד עצם האיסור מן הפסוק (שמות כב ל) בשר בשדה טריפה לא תאכלו, שנית מריבוי הפסוק של לכלב תשליכון אותו, והוא מפרש שיש ח"י טריפות שהם בפרטות ע' טריפות, שהם

הללמ"מ, ושם טריפה שאף שיש רפואה לא מהני, משום שצריך להיות שיכול לחיות בלי רפואה רק באופן טבעי, וזה עצם האיסור מבשר בשדה טריפה לא תאכלו, ויש עוד דין אחר וזה מלכלב תשליכון אותו וזה כולל דברים שהם מחוץ לע' טריפות, ובאלו אם יש רפואה לא הוי טריפה, ובה אמרו חז"ל וכי להוסיף על הטריפות באת איך לך אלא מה שמנו חכמים, גמירי דאי בדרא לה סמא חייא, והיינו כיון שאין זה מע' טריפות שמנו חכמים ומהני סם, בזה מקובל דמהני רפואה, אבל דבר שיודעים שלא מהני רפואה הוא טריפה אף שאינו מע' טריפות,

ולפ"ז בודאי א"א ללמוד משם לצמצם בשבת, שהרי בטריפות גופא אינו מצומצם. וע' רמב"ם בהל' ממרים פ"ב הל' ב' שאפילו ב"ד של היום יכול לדרוש טעם אחר מה שהב"ד דרש בדור הקדום, ואף שכעת אחרי רבינא ורב אשי שהוא סוף הוראה, א"א לחלוק על מה שנאמר בגמ', כל זה בדבר שהיה מציאות בזמן חז"ל, שאין אנו יכולים לחלוק, אבל דבר שלא היה מציאות בזמן חז"ל ויש מציאות חדשה, צריכים אנו לדון כפי אותו סוג מהלך שהיו דנים בה בזמן חז"ל, ואין לזה שום שייכות על הכלל דרבינא ורב אשי סוף הוראה.

והגרש"ז אויערבך זצ"ל התנגד באופן עקרוני לחידושים, וגם חידוש של הבית יצחק הידוע שחשמל חשוב מוליד כמו סחופי כסא אשיראי (בצה כג.) לא היה נחא לו כ"כ אם לא דכבר הורה זקן, ע' בזה בקובץ מאמרים בעניני חשמל עמוד 35, וכן למעשה חשש לדעת החז"א, משום שכבר הורה זקן,

אולם עצם הגישה הזו צע"ג, דלמה אין לנו רשות לחדש אם הסברה נותנת כך, וכיון שהטכנולוגיה מתחדשת בכל יום תמיד, לא תהא כהנת כפונדקית, שהתורה תשאר על מצב הישן והטכנולוגיה הולכת ומתגברת, וסופו של גישה זו שהטכנולוגיה עוקרת לנו את השבת.

ויותר מזה, לענין לקולא לא מפחדים לומר דברים חדשים, דאיך מצאנו בגמ' מכשירי גרמא, ומשתמשין במכשירי גרמא האלו אף מלאכות שכבר כתובות בגמ', וא"כ לפני שבכלל מתחילים לחשוב על יצירת מכשירים כאלו, ולפני שבודקים אם הם אמת או לא, צריך מקודם לומר שאנו כעת מוכנים לחדש דברים חדשים שלא נשמע מימות משה רבינו, ואנו מוכנים להשתמש בטכנולוגיה החדשה להפוך את כל השבת בצורה אחרת לגמרי, וא"כ למה לענין להוסיף תולדות ממאנים לחדש.

ולפי גישה זו שאין להוסיף תולדות, אף בלי מכשירי גרמא יעקרו את השבת, ילדיקו נרות בניאון ואומרים זה אינו אש, יבשלו במיקרו גל, ואומרים, זה לא צורת בישול שאסרה תורה, (ואינו דומה לחמה שא"א לבשל בה תבשיל נורמלי) וכן לאט לאט ימצאו לכל מלאכה איזה דרך לעשות המלכות דרך שינוי קטן ממה שהיה בזמן חז"ל וזה עצה אחרת איך להשתמש בטכנולוגיה לעקור את השבת.

וכן שמעתי כבר אנשים שכותבים במחשב הדלוק בע"ש ואומרים שאין זה כתיבה. אולם לפי מה שכתבנו, יש לנו חיוב לחדש תולדות ע"פ מה רגילים לעשות כעת, ואף אם לא מוצאים דמיון טוטלי, אבל יש קצת דמיון, יש לחדש תולדות לענין שבת, והרי למשל עוקר דבר מגידולו לענין כשותא היגי והזמי, שבת קז; מי חידש לנו זה הרי לענין תרומת ומעשרות לא נחשב מחובר, וא"כ איך זה דומה לקוצר, אלא לענין שבת מחדשים תולדות אף שאין זה דומה להאב לכל הצדדים,

### טז) לענין כתיבה במחשב

וממילא לענין מחשב, אף אם לענין מחיקת השם אינו נחשב כתב, כיון שבתוך הדיסק אינו ניכר ואינו בצורת אותיות, מ"מ לענין שבת אפשר לחייב כי כך כותבים היום, ואם לא תוכל לחייב מדין מכה בפטיש אפשר לחייב ג"כ מדין תולדות כותב כי כך דרך כתיבה היום, וא"צ דמיון טוטלי.

וכן לענין כתיבה בחק תוכות, שאינו נחשב כתב לענין סת"ם וגיטין, מ"מ כתבו רוב

ראשונים (ע' ר"ן סוף הבונה לענין מחק גג החית ועשה שני זיינין) דלענין שבת חייב, דשבת א"צ להיות דומה לשאר דברים, אף שיש נושאים שכן מדמין כגון לענין כתב שאינו של קיימא יש לו אותן דינים כמו גיטין, כי לענין זה יש סברה לפטור גם בשבת, וכן לענין תולש מעציץ שאינו נקוב פטור לענין שבת כמו לענין תרו"מ, כי אין דרך זריעה בכך, משא"כ לענין כשותא חייב, אף שאינו נקרא מחובר לענין תרו"מ (ע' מ"ב ס' של"ו ס"ק לה).

וכן כתב הבה"ל (ס' ש"מ עמוד קצ"א), שהצר צורה חייב משום כותב ומפרש באופן שעושה הקדמה ורישום לעשות הצורה, והדמיון לכותב הוא שכמו שכותב האותיות מורין על איזה דבר אף כאן הרושם מורה על איזה דבר, ואף שאין כאן דמיון ממש רק באיזה צד.

ובאמת מצד הבה"ל זה מספיק לחייב כותב על המחשב אף שעדיין לא הוציאו אותו, דכאן הכין להוצאה וכן אפשר לחייב מצלם אף שלא הוציא אותו. ומכל זה אפשר ללמוד לענין מה שכתבנו שאפשר לחדש תולדות, שא"צ דמיון גמור רק דמיון באיזה צד, ע"כ חלק של המכתב לגיסי.

### יז) לענין מיקרו-גל

לענין מיקרו-גל, אם חייב משום מבשל ע' תחומין ח' עמוד 27, מאמר מפרופ' זאב לב שכתב שאין בו איסור תורה רק איסור דרבנן, וחולק על האגרות משה או"ח ח"ב ס' נ"ב ויש ג"כ דעת רשז"א זצ"ל קובץ מאמרים בענין חשמל בשבת עמוד 85 הערה 4 שפוטר, והסיבה לכך שאינו מחייב משום מבשל משום שבישול צריך אש, אבל בחמה מותר ומיקרו-גל לא נחשב אש לענין מבעיר, והאג"מ טוען שמה שחמה אינו אש זה משום שאין דרך לבשל כמ"כ רש"י, אבל מיקרו-גל דרך לבשל,

ויסודו של פרפ' לב, ממה שהבין בתוס' פסחים ע"ה. ד"ה למעוטי, מרבינו יעקב מאורליני"ש, דאבר מעיקרי [אבר שהוציאו חס מן הקרקע] לא הוה אש לענין מבעיר בשבת אף שהוא חס הרבה כמו שאינו אש לענין שריפת בת כהן, וממילא דימה ג"כ לענין בישול באבר מעיקרי שאינו חייב ע"פ הרמב"ם פ"ט הל' ו' דצריך אש לענין בישול. אולם במחכ"ת, לא הבין טוב את התוס', שתוס' לא שואל שאבר מעקרי לא הוה אש לענין מבעיר בשבת, רק תוס' שואל שאבר מעיקרי א"צ להבעירו כי הוא ממילא חס וא"צ לחלל עליו את השבת בעבורו, ותוס' ס"ל דמה דהוה מבעיר לענין בת כהן זה לא השלכת האבר לתוך פי הב"כ אלא חימום האבר, וכן רואים בסוף התוס' שדימה אבר מעיקרי לחימום אבר בערב שבת, ושם בודאי הוא אש רק שא"צ לחלל עליו את השבת, וכיון שאבר מעיקרי הוה אש ממילא חייב ג"כ המבשל באבר מעיקרי.

וכל זה אינו דומה למבשל בחמה ששם אינו בישול טוב כמבואר מנחות כא לענין דם שבישלו בחמה שחוזר לדוכתא משא"כ דם שבישלו באש אינו חוזר לדוכתא. ותוס' פסחים כד: ד"ה פרט לאוכל חלב חי, שאם המחמה חלב חי באור נקרא אוכל דרך אכילתו, אבל אם המחמה בחמה, נקרא עדיין אוכל שלא כדרך אכילתו, ומה שהביא שם עמוד 29 בשם המאירי שטעם שבישול בחמה מותר משום שהחמה אין בו תורת בישול, אין כאן ראייה לענין מיקרו-גל, דשפיר י"ל דחמה אינו מבשל טוב כמנחות כא.

אולם הביא שם דברי הקרית ספר (המב"ט) פ"ט דבישול לא היה אלא באור ותולדותיו דהכי נמי הוה בסממנים של המשכן,

הנה תנאי שהיה במשכן צע"ג דתולדות לא בעינן דומיא דמשכן, דמי אוכל גבינה במשכן, ונתחדש תולדות בונה על גבינה, אף שהוא רחוק קצת מבנין, וע' ס"ק טו, לענין עוקר דבר מגידולו לא היה במשכן, וכן הרבה דברים לאין מספר, וכן קשה אם זה הסיבה למה פטור במבשל ק"פ (פסחים מא) וע' ב"ק ב. תוס בתירוץ השני שבתולדות לא בעינן במשכן, וע"כ גם תירוץ ראשון מוכרח לסבור כך רק לתירוץ ראשון זה לא

כתוב כאן בגמ'.

וכן לשון המאירי פסחים מא. שבת לט: שאין בישול אלא בתולדות אש, (הוא לשון הגמ' פסחים מא.) אין הכונה שיש כאן גזירת הכתוב, שאין גזירת הכתוב בשבת כי כל בישול לא כתוב בתורה רק בלשון לא תעשה כל מלאכה, וע"כ מה שבישול בחמה מותר משום שאינו בישול טוב

וכעת ראיתי במנחת שלמה ס' יב, שהביא ראיה שתולדות חמה מה שפטור זה לא משום שאין דרך לבשל כמ"ש רש"י שבת לט. ד"ה דשרי, דאין דרך בישולי בכך, דא"כ מה המחלוקת בין רבנן ורבי יוסי אם חמי טבריה הוא חייב משום בישול או לא, ופליג אם נחשב תולדות חמה או תולדות אור, נחזי אנן אם דרך לבשל או לא. אלא ודאי שאין זה הקובע, אלא יש דין כזה שרק בתולדות אור חייב ולא בתולדות חמה

אולם נראה שאין הדבר כן וכמו שהובא מכל הנ"ל, וכן מסברה לא יוכל ליהיות דבר כזה שמלאכת שבת לא כתובה פרטיה בתורה, ואם מצד איכות הדבר אין הבדל בין אור לחמה, לא שייך לחלק, ולא נפ"מ אם היה במשכן או לא שתולדות, א"צ להיות במשכן, וכן לענין קרבן פסח לא שייך דומיא דמשכן, וכן לא לענין דם שבישלו שיתחייב משום דם, ולא לענין חלב שהמחה שיפטור משום אוכל שלא כדרך אכילתו, אלא הכונה בענין חמי טבריה, ששם בודאי א"א לבשל טוב תבשילין, כמו בשר, ואולי ביצה מתבשלת טוב, אבל זה לא דרך בישול באופן כללי, אולם דבר שהוא תולדות אור, לא מסתכלים אם כעת זה דרך לבשל כך או לא, כי כל מה שנכנס בסוג בישול של תולדות אור שעל זה שייך לבשל טוב, ג"כ חייבים אף אם כעת לא מתבשל טוב, וא"כ מובן המחלוקת בענין חמי טבריה אם נחשב חמי אור או חמי חמה

ובעיקר איך למידים ממבשל בחמה לענין מיקרו-גל, הרי כאן זה לא חמה, והאם תוסי' יכתבו על מבשל חלב במיקרו-גל שזה יקרא אוכל שלא כדרך אכילתו

ואם יעשו פטנט שיבשלו החמה ע"י זכוכית מגדלת באופן שמתחמם הרבה כמו אור, ויהיה הדרך לבשל כך, אה"נ שחייב, ואין לנו שום ראיה מן הגמרא שפטור, והגמ' מדבר באופן שלא נתערבו להגדיל כח החמה בצורה חזקה מאוד, או אפשר לומר ג"כ אם זה בצורה מיקרית שעושים כך, לא נכנס עדיין למלאכת שבת, אבל כשיפתחו צורת בישול ע"י זכוכית, אה"נ יתחייב משום מבשל.

וממילא מיקרו-גל אף שאינו דומה לגמרי לבישול רגיל מ"מ שינוי קטן אינו סיבה להפקיע מדין בשול.

וע' במנחת שלמה ס' יב, לענין מזלג חשמלי ויכוח עם החז"א שלדעת החז"א יש עיבור לאש, וחייב משום מבשל בחשמל אף אם החשמל לא חם, משום עיבור לאש, ואפשר ללמוד מזה דה"ה לענין מיקרו-גל שחייב, שזה ג"כ בנוי על אותו בסיס שהחשמל הוא קר והא מחמם את האוכל, והרשז"א זצ"ל לשיטתיה שאין להוסיף תולדות, וכן אין לחדש חידושים לאסור ולחייב בדורינו, שלזה צריך רשב"א, והחז"א ס"ל שא"צ רשב"א בשביל זה,

ואינו מובן דברי הגרש"ז זצ"ל, האם בשביל לייצר מזלג כזה צריך רשב"א, האם הדור שלנו הם טפשים, ואם אין אנו טפשים, כמו שאפשר לחדש מזלג כזה, אפשר ג"כ לחדש בהל' שבת ולא תהא כהנת כפונדקית, (וכמו לענין להקל דברים תמוהים עושים בלי רשב"א וגם נגד הרשב"א, שרי ליה מרא להאי גאון) ויוצא מציאות כזה שהטכנולוגיה הולכת וגוברת והתורה נשארת דבר ישן נושן, ומשתמשין בטכנולוגיה בענין ההלכות רק בזמן שאפשר לעשות פטנט איך לעקור אותו גם במלאכות שכבר היו בדורות שעברו, אבל בשביל להתאים מה שנאמר ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך וביום השביעי שבת לה', דהיינו שבכל דור מסתכלים איך נעשים המלאכות וזה שנאסר בשבת, על זה אין מתחשבים



### יח) בענין עגלת נכים

בתחומין ב' כתב יסוד של איסור חשמל ע"פ מוליד של הבית יצחק יו"ד השמטות בסוף הספר לס' לא, ובא באחיעזר ח"ד ס' ו' ע"פ הגמ' ביצה כג. סחופי כסא אשיראי אסור,

ולפ"ז צימצם האיסור ע"פ הגמ' שם דאמרינן שם ומ"ש ממוללו ומריח בו וקוטמו ומריח, התם ריח מיהו איתא ואוסופי דקמוסיף הכא אולודי דקמוליד ריחא. ומכח זה העלה, שאם יש כבר מתח קטן ורק מוסיף בשבת אין איסור, אולם יש שם צע"ג, דאם המתח החלש אינו מסוגל לעשות שום פעולה, נחשב כאינו ומי שמוסיף נקרא מחדש,

ובתחומין ח' עמוד 43 הרגיש בבעיה זו, ומוצא עצה לבעיה זו שיש מקודם קצת אפשרות לחילה רק הוא עוצר זה מכני ואח"כ מפעיל זה יותר.

אולם עדיין צ"ע בכל זה, דע' במ"א ס' תקי"א ס"ק יא, שהביא הגמ' דאוסופי היא דקמוסיף, וכתב וז"ל ואין להביא ראיה מכאן דבגד שמריח כבר מותר ליתן עליו בשמים שיריח יותר, דשאני הכא שהריח הוא שם רק שמוסיפו במלילתו שיצא הריח משא"כ בבגד דמ"מ מוסיף ריח חדש. ומ"מ אתרוג שהיה מונח מעי"ט על הבגד ונטלו מותר להחזירו בי"ט דאינו מריח יותר בשביל כך. וע' ס' תרנ"ח

לכאורה המ"א מפרש דכל ענין שהוספה מותר היינו שאינו מוליד באיזה מקום שהרי העשבים שמוללים מוציאים הריח ואינן נכנסים במקום מסוים אולם במוסיף ריח בבגד אסור.

וצ"ל שאף שמ"מ מוסיף קצת, מ"מ זה דבר שאין בו חשיבות מיוחדת אולם בש"ע הרב מפרש בכונת המ"א שיש נפ"מ בין אם מוסיף מאותו מין שמותר ובין שמוסיף מין אחר שאסור, ובודאי שאין זו משמעות המ"א, דלמה הוצריך לומר שבחזרת האתרוג מותר משום שאינו מריח יותר משום זה, לימא ששם אף שמוסיף, הרי זה אותו הריח, אלא ודאי כמו שכתבנו

ואף שאמרנו שאם בכל זאת מוסיף מותר משום שאין כאן משמעות מיוחדת, אין זה סתירה במ"א, שזה הכונה שאינו מוסיף ריח שיש להתשב בו, והמועט שמוסיף, אין לו שום חשיבות

ולפ"ז אם נדמה בחשמל שהאיסור הוא משום שמוליד חשמל בכלי, וא"כ אם מקודם היה זרם חלש ואח"כ מוסיף זרם, נראה פשוט שזה בכלל המ"א שאוסר, שהרי כאן בודאי יש לו חשיבות שהרי זה מה שרוצה לעשות, ולא מיבעי אם מקודם לא היה הולך ועכשיו הולך, אלא אפילו אם מקודם היה הולך לאט, ועכשיו מהר, בודאי יש לזה חשיבות מיוחדת, ואינו דומה למה שכתב המ"א שמותר להחזיר את האתרוג

אולם ג"כ לפי הש"ע הרב, נראה שכל ההבדל בין מין אחד למין השני הוא בחשיבות, וממילא אם מוסיף מין אחד אבל יש בו חשיבות מיוחדת הוה כמין אחר, וא"כ כיון שכל תועלת הנסיעה בשביל שיסע רגיל וללא דרך זחילה, ומקודם היה בו רק כדי זחילה, ועכשיו נוסע רגיל, זה חשוב ממין אחר

ויש שם עוד בעיה חמורה שמפעיל המנוע בשבת גופא דרך גרמא וזה כבר כתבנו שיש בזה מלאכה גמורה ולא נחשב גרמא כיון שהכל בתיכנון

### יט) גמירות דעת לענין שבת

בסוף המכתב כתב כת"ר הנה בגרמא בשבת לא שייך ענין של גמירות דעת אמנם יש מושג של "מלאכת מחשבת" מ"מ צריכה להיות פעולת אדם ובצירוף "מלאכת מחשבת" מחייבין, אך אם חסרה הפעולה, משום שאין כאן מעשה אלא גרמא, לכאורה תסכים שזה קל, ותקף יותר מהערמות הקנינית עכ"ל

הנה בודאי אדם שאינו עושה כלום רק חושב לעשות מלאכה לא שייך לחייב, שזה

נקרא מחשבת ולא מלאכת מחשבת, אבל כאן אנו מדברים שעושה מעשה רק דרך גרמא ובוזה למדנו בגמ' ב"ק ס. שמלאכת מחשבת הופך הגרמא כמעשה, וכבר הובא לעיל דברי האבני נזר דלמה במפסיק בכלי חרס אינו בכלל מלאכת מחשבת, משום שאינו רוצה שהאש תתפשט. וכבר הארכנו בביאור זה בס' ה' ס"ק ה' וז"ל רש"י נתקיים מחשבתו דניחא ליה ברוח מסייעת וכן מצאנו שהמחשבה מהפך הגרמא למעשה לענין נר ושמן, (שבת כט: ברש"י) שאם לא יחדה, המסיר פטור ואם יחדה חייב, וכל שכן במקום שיש תכנון גמור,

### כ) לענין חולה שצריך לקרות לאחות

ע' עירובין קד. מטיפין מיארק לחולה בשבת, לחולה אין לבריא לא, ומסקינן דאיירי דמשתמע כי קלא דזמזומי, ומבואר מזה, שחז"ל לא גזרו איסור השמעת קול לחולה, ע"י כלי המיוחד לכך, וא"כ יש עצה, שיעשו חבל ארוך שבסופו תלוי פעמון המצלצל במקום שהאחות יכולה לשמוע וכן יעשו דבר כדי לידע איזה חולה שצילצל, שע"י משיכת החבל יפול איזה דבר, ומי שמסוגל לעשות מכוונות מסובכות, יכול לסדר דברים כאלו בצורה מכנית

כא) אם שייך לעשות כל המלאכות דרך גרמא, וכן מחשבי דיבור במכתב כתב כת"ר אם השתכנעת כי הגרמות שאנו עוסקים אינן בר ביצוע לכל המלאכות שכן הם מורכבות ולא יעילים בהפעלה ומבחינת מהותית אין בהם התחלת פעולה של האדם בגלגולי סיבות ומסיבות כמו כח ירייה ונשק, א"כ מנא לך להחמיר ולפוסלן ולחייב חטאת עכ"ל

דרך שעון אני עושה לך כל ל"ט מלאכות על הבסיס שמכונת צומת עושה, למשל זורע, מכונה שמפזר זרע שמתוכנן בע"ש ע"י שעון שבשעה פלונית עובדת, אולם יש מתג שאם לא מפעילים אותו, המכונה אינה יכול לפעול אף כשיגיע השעה, ועכשיו בשבת מפעיל המתג שני דקות לפני השעה המתוכנן.

או שיש מתג שמפעילה את השעון או דבר הדומה, שתפעיל המכונה בעוד שני דקות או שני שניות, כפי התיכנון שמצויר בתחומין ז' עמוד 145 בשוליים מס' 2 חרישה, אותו ענין יעשו ג"כ במכונת חרישה, והרי לענין שביעית עשו טרקטור בגרמא, ואותו דבר יעשו ג"כ לענין שבת, רק דרך כלל אין צורך בזה, כי אפשר לחרוש ולזרוע בע"ש, אולם מדברים כעת על האפשרות,

ובעיקר כל המפעלים שרצונם לעבוד בשבת, והם בשורש חילונים, אולם מצד לחץ של קבלת הכשר נאלצים לעשות בהיתר, אז מכון צומת או מכון אחר שיתחדש בזמן מן הזמנים על בסיס של מכון צומת, יטפל בכל המלאכות לעשות בצורה כזו, ויהיה כבר מצב של שעת הדחק והפסד מרובה ואפרושי מאיסורי וכו',

בדקתי כל ל"ט מלאכות ולא ראיתי באחד מהם שא"א לעשות בדרך הזו. ואם לא עכשיו, כיון שבנושא זה עדין הטכנולוגיה לא מפותחת מספיק, יבא זה לאחר זמן למשל בכתיבה במחשב, אף אם כבר יסכים שהשמירה הוא מלאכה, מ"מ יסדר שבכל עשרים דקות יהא שמירה אוטומטית, ובמשך העשרים דקות עד דקה לפני השמירה יכתוב כל מה שרוצה, וכדי שלא יכתוב בשעת השמירה גופה יסדר צילצול אזהרה רגע לפני השמירה, וכדי שלא יהא בעיה שצריכים כאן הפסד, אז למשל אם זה בדברי תורה, נאמר לענין חול המועד שמותר לכתוב משום דבר האבד וכו' וממילא זה כבר יספיק להתיר לכתוב גם בשבת.

וכן עוד מעט אפשר להפעיל ע"י כתיבת מחשב כל ל"ט מלאכות, שיש מחשב כזו שמחובר למכונות אף שהם בסוף העולם, שאם במחשב כתוב תעשה מלאכה פלונית, אז המחשב מפעיל המכונה ועושה לך כל מה שאתה רוצה ויותר מזה, יש כבר מחשבים שאי"צ אפילו לכתוב בידיים רק מספיק לדבר עליהם, (ראיתי זה בעינים שלי), וא"כ אפשר כבר לעשות כל הל"ט מלאכות דרך דיבור, ובדרך

זה אפשר לעקור כל השבת.

ופעם נכנס יהודי לבית המדרש תעה בשדה ואמר שעוד מעט לא יהיה בעיה של שבת, כי אפשר לעשות כל מלאכות דרך דיבור, ואמרתי לו, עליך אמר הפסוק, לעשות את השבת לדורותם, שצריך לרענן ולעצב את השבת בכל הדורות על פי מה שעושים המלאכות אז, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, והיינו ע"י דיבור כמו שנאמר ויאמר א-לקים יהי אור ויהי אור, וכן כל מעשה בראשית כך, וביום השביעי שבת וינפש, דהיינו שנח מדיבור, אף אנו נחים מדבור כזה שעושה מלאכות. ויש עוד להאריך בענין זה אבל אין זמן כעת משום שרצוני כבר לשלוח המכתב הזה

ואם יאמר לא אני עשיתי רק המחשב, על זה אמר רש"י נתקיים מחשבתו דניחא ליה ברוח מסייעתו, אף כאן נתקיים מחשבתו וניחא ליה במחשב מסייעתו, וכאן עוד יותר חמור שהכל מסודר ומתוקן ומתוכנן וממוחשב, ואין לך מלאכת מחשבת יותר מזה.

והאם כת"ר לא מסכים, שמלבד שזה מלאכת מחשבת אסרה תורה, (אף אם לא ישתמשו בלשון מליצה "מלאכת מחשב") זה נרמז ג"כ בפסוק ושמרו בני ישראל את השבת, שישמרו שלא יבוא לעקור את השבת בצורה כזו,

אולם דיבורים אלו הם מיותרים, כי מספיק שבמלאכת אחת יעשו באיסור רק כת"ר סמך על השש"כ פי"ג בהערות צא, וקז, ובאמת דבריו צע"ג מכל מה שהבאנו.

אסיים בברכה שכת"ר יצליח בכל ענינים ויתגלה האמת בתורה ויתגלה כבוד שמים בכל העולם

יצחק ברנד, נכתב בבית המדרש "תעה בשדה" שע"י שער מחנה חורון בפאתי שכס, ובעמנואל, נגמר כעת עש"ק פי' תולדות ר"ח כסלו תשס"ב

אבקש מחילה שלא הגהתי כל צרכו כי אם אני אגיה עוד הפעם, בינתיים יתוספו עוד דברים שצריך לכתוב אותם, ואין לדבר סוף, והשבת קרובה.

כע. 15 מכתב 3 להרב ישראל רוזן בענין המשכיות מצב

### **מכתב 3 להרב ישראל רוזן בענין המשכיות מצב**

בס"ד

נר שלישי של חנוכה תשס"ב פה עמנואל ת"ו

לכבוד הרב ישראל רוזן שליט"א

אחדה"ט

במכתבי הקדום כתבתי שלא נשלח לי המאמר של כת"ר בענין המשכיות המצב וכעת בהכנות להדלקת חנוכה מצאו אותו בני ביתי, וכנראה שע"י שנשלח במאוחר, לא מסרו לי באיזה סיבה שהוא

כת"ר התחיל המאמר בענין ממשלה ע"פ הלכה, וזה דבר מאוד יסודי וחשוב ועיקר תכלית הבריאה הוא להקים דבר זה, ובאמת כל ספרי תחומין הולכים בכיוון זה, ובבחינה זו המפעל של כת"ר הוא דבר חשוב מאוד, שמדברים בכל הנושאים שהם בתפקיד הקמת ממשלה ע"פ תורה. וכולל עניני בית המקדש ועניני כיבוש א"י, וכו' וכו' וכבר הוצאתי בשנת תשנ"ד קונטרס קטן על מהותו של ממשלה כזו.

אולם כבר הזהרתי אז בסוף של הקונטרס על הסכנה הגדולה אם מנצלים הממשלה הזו לעשות מן הטכנולוגיה עקירת השבת ח"ו, ולהציג התורה בצורה שמתנגד לשכל האדם, כל זמן שהתורה לא כתבה שכאן צריך לבטל השכל לשכל העליון.

הנה כמו שהבנתי לפני שראיתי המאמר, הוא באותו כיוון כמו ההיתרים של גרמא, שההיתר בנוי רק באופן פורמלי

וענין זה של היתר המשכיות מצב יש כאן שני בעיות, אחד, אם בכלל יש דבר כזה של המשכיות מצב, שנית, על הצד שיש דבר כזה, שייך זה רק כשהאדם עושה הפעולה בזמן

שהמלאכה כבר נעשית והא רק ממשיך אותו, אולם בפטנטים של כת"ר, הפעולות של האדם נעשית לפני שהמצב קיים, רק ההשפעה של הפעולה הוא לאחר מכאן, אולם מכיון שהפעולה שנעשה ממילא אינו מחוסר בעל בחירה, א"כ האדם שפועל לפני הפעולת הממילא, גורם לכך שהפעולה הממילא נעשה באופן לאורך זמן, וממילא כבר ברגע זו שהפעולה הממילא נעשית, כבר הוכרע מכח פעולת האדם שהתוצאה כאן להרבה זמן, ממילא אין כאן רק המשכיות מצב אלא גם תחילת הפעולה

או במילים אחרות, אין אנו מסתכלים כאן על תכניות המנגנון הפנימי, אלא מה שנראה בעיני בני אדם כתוצאה של הפעולה, והרי מה שרואה האדם כאן הוא, שאילו האדם לא היה עושה הפעולה, היה האור דולק לשניה וע"י שמפעיל המתג, דולק 90 שניות, וא"כ היינו שהאדם הדליק והוסיף כאן אור 89 שניות, ואין לנו שום נפ"מ מה קורה בפנימיות המנגנון,

ובענין של המשכיות מצב באופן שזה באמת המשכיות מצב, דהיינו שהאדם עושה פעולה שלו אחר שכבר יש מצב קיים, כתבתי כבר שני הערות והשגות על הספר שש"כ ואעתיק דברי

פ' י"ג, סע' כ"ה: היה השעון מכוון מבע"י להפסיק את הזרם החשמל בשעה מסויימת מותר לעשות בשבת את הדרוש כדי שיפסיק בשעה מאוחרת יותר  
ע' בחז"א ס' ל"ח ס"ק ב' שכל תיקון בשעון חשמל יש בו איסור תורה שמתקן הבנין, בין אם התיקון הוא לכבות או להדליק, אף אם מצד הכיבוי הוא רק גרמא מ"מ אסור משום שמתקן הבנין עכשיו. ולפ"ז גם בזה יש איסור תורה. וחוף מזה שיש כאן איסור של מוסיף שמן שבנר, ואפילו בנר שבתוך השפופרת אף שאינו מוסיף רק לאחר זמן, ומה שהוכיח להתיר מסי' רע"ז סע' א' שמותר לסגור הדלת בפני הנר שלא תכבנו הרוח ולא חשיב מבעיר, אינו ראייה ששם הרוח לא נתיחד לכבות הנר, וממילא המסיר רוח אינו נקרא מבעיר. משא"כ כאן שהשעון נתיחד לכבות הנר אז המסירו נקרא מבעיר. וחילוק זה מבואר, ממלאכת כיבוי, שהרי מותר לסגור דלת בפני מדורה כדי שלא תבערנו הרוח. (שו"ע ס' רע"ז סע' ב') ולא חשיב מכבה, אף שממילא תכבה לאחר זמן, ואילו להסיר שמן שבתוך השפופרת של ביצה המנטף לתוך הנר, חייב (ע' רש"י שבת כ"ט: והברטנורא וראש ביצה דף כ"ב ושו"ע ס' רס"ה סע' א' ולא אמרינן הרי הוא רק מונע שהשמן לא יטיף. וממילא מתכבה והטעם שאסור כמו שכתב רש"י שם דכיון דהתיחד לדליקה, המסירו חשיב מכבה, ובזה מיושב למה מותר לסגור הדלת בפני המדורה שלא תבערנו הרוח ולא חשיב מכבה משום שהרוח לא נתיחד להבערתו. אז הסרת הרוח לא חשיב מכבה. וכל סברות אלו שייך גם במבעיר וכנ"ל

והביאור של חילוק בין נתיחד ללא נתיחד הוא כך, בענין מלאכת מכבה, אם יש אש דולק לזמן קצר ויש כח אחר שיכול להאריך הדלקתו, אז אם הכח האחר לא נתיחד להאש, אז אמרינן שגוף האש דולק לזמן קצר ויש רק דבר אחר שעתיד להאריכו, והמסיר כח האחר אינו נקרא מכבה רק מעמיד האש על תכונת גופו ונקרא רק מעכב הבערה, ואין זה נקרא מכבה, אבל אם כח האחר נתיחד להבערתו, א"כ כח האחר נעשה חלק של כח ההבערה ואומרים עכשיו שגוף האש מאריך ההדלקה, וממילא מי שמסיר כח האחר. נקרא מקצר זמן האש ונקרא מכבה ואותו דבר הוא ג"כ במלאכת מבעיר דאם יש אש מאריך בהבערתו ויש כח אחר שעומד לכבותו. אם הכח האחר לא נתיחד לכבותו אמרינן שגוף האש מאריך רק יש כח צדדי שרוצה לכבות. וממילא מי שמסיר כח האחר, נקרא רק שמעכב הכיבוי ומעמיד האש על כח עצמותו ואינו נקרא מבעיר, אבל אם הכח האחר נתיחד לכבותו, נעשה הוא חלק ממכונת ההבערה ואמרינן שעצם האש שעומד לידלק הוא רק זמן קצר, ומי שמסיר כח המכבה נקרא שהוא האריך ההדלקה ונקרא מבעיר. וזה כונת רש"י שבת כט: דכיון שנתחד השמן שבתוך השפופרת להנר, המסירו נקרא מכבה. רק סברה זו שיחוד מילתא היא סברה דקה ובנ"א מתקשים להבינו, ומש"ה הוצרכו חכמים לתקן שאסור לשים שפופרת של ביצה

ע"פ הנר, משום שבנ"א לא מחשיבים זה לכיבוי דחושבין יחוד לא מילתא היא ע' ברטנורא שם, היוצא מדברינו, שעון שבת שעומד לכבות האור בזמן מסויים, המקדימו חייב משום מכבה והמאחרו חייב משום מבעיר.

בהערות ס"ק צ"ו וצ"ג כתב דלהקדים הכיבוי וההבערה אסור רק משום גרמא ובמקום מצוה או הפסד מותר ולפי מש"כ כאן יש בזה איסור תורה. שו"ר בספר מאורי האש מגרשז"א בצעירותו שכ"כ בעמוד פ"ג: מפורש וכ"כ במילואים ס"ק י'.

פ' טו, סעי' ע"ג: אין לשים סבון על גרב ניילון במקום הרכבת (עיין שנופלת) כדי למנוע את ההתפשטות הקרע בגרב וגם טוב להמעי ממריחה לקה (גם נזילה לצורך זה)

לא רק טוב להמנע אלא איסור תורה יש בזה משום תופר, ואף שהוא רק להמנע שלא יקרע וזה היה מלאכה חשובה במשכן כמו שנאמר במעיל והיה פי ראשו בתוכו וגוי' וכל הראיות שאסף אינו ענין לכאן שלא איירי במלאכת תופר רק בזרע אחר שנתלש מן הקרקע שלא שייך עליהם זרע, וכשהוא במחובר חייב באמת משום זרע אף שרק מונע קילקול כמו עושה בתים לאילן בירושלמי פ"ז דף מ"ח.

ומה שהביא כת"ר מן המשנה דמותר לסמוך קורה, שם מדובר בצורת ארעי, והנידון הוא בדרבנן, וכן נראה שלא התירו זה רק כשקרה חולשה מיקרית להקורה, אבל אם למשל אחד עושה בכוונה קורה שיוכל להחזיק מעמד רק שעתיים, ורוצה שאחר שעתיים תיפול ואח"כ סומך אותו כדי שלא תיפול, לא נראה שזה כלל ההיתר של המשנה, שזה לא ענין של המשכיות מצב רק תחילת מצב שמתחילה היה אמור להיות שעתיים ועכשיו הרבה זמן

וממלאכת צידה א"א כלל להביא ראיה, שזה מהותו של צידה לתפוס צבי שהיה במצב הפקר ובלתי נצוד ולהכניסו למצב של נצוד, אבל אם כבר היה נצוד אין זה בכלל מלאכת צידה, ולא שייך גם הלשון צידה שהרי לא צד אותו רק מחזיק אותו, וזה כמו צד צבי שבור שאינו יכול ללכת או כמו שהיה בביבר שאינו מחוסר ציד, וא"א ללמוד מזה על מלאכת מבעיר שהמוסיף שמן שבנר חייב וכל תוספת הוא מלאכה,

זה מה שיש לנו לומר על המשכיות מצב אפילו כשזה באמת המשכיות מצב, וכ"ש מנגנון של כת"ר, שזה אפילו לא נחשב כהמשכיות מצב אלא כתחילת מצב.

כעת שראיתי בתחומין טו, מאמרו של כת"ר בענין מיקרו גל ועוד פטנטים להסיר החיוב ממלאכת בישול, אשלח המאמר שכתבתי כעת וחלקו כבר שלחתי לכ"ר

בכבוד רב

יצחק ברנד

הערה מאוחרת, ע' במאמר הזזות שעון שבת עם השגה עליו והתשובה על זה

## מכתב 4 לרב ישראל רוזן בענין עקירת השבת

דח.

במ.

בס"ד

עש"ק פ' ויקרא ב' בניסן תשס"ב פה עה"ק עמנואל ת"ו

לכבוד הרב ישראל רוזן שליט"א

אחדשה"ט

במכתבי השני כתבתי דבר שמשמעות הדברים כאילו שכת"ר שהמציא כל מכשירי גרמא יש להם ביסוס מכל אלו שהכשירו מכירת חמץ ומכירת שביעית

אולם אני רוצה כאן להבהיר שזה כתבתי, הוא רק בכיון אחד דהיינו שמה שאני מתנגד לזה, יש בזה שייכות עם התנגדות הכללי לכל עניני פיקטיביות, אולם בודאי א"א ללמוד אחד מן השני, ולומר שכל מי שהתיר מכירת שביעית התיר ג"כ מכשירי גרמא

שכל אחד נידון בפני עצמו  
וכן שמעתי כעת בשם הרב יהודה סילמן שליט"א רב ברמת אלחנן שאמר טענה שלנו  
שכל מכשיר המתוכנן לכך הוא מעשה בידים ולא גרמא  
וחוץ מזה, הרי הראי"ה קוק זצ"ל שהתיר מכירת הארץ במקום סכנת ביטול הישוב,  
מבואר מדבריו בכל הספר שבת הארץ מרישא לסיפא, שזה משום שביעית בזמא"ז  
מדרבנן, אבל אילו היה שביעית דאורייתא, לא היה מתיר זה בשום פנים ואופן, וא"כ  
אדרבה, משם רואים שבשבת שהוא דאורייתא, אין לעשות שום תחבולות, אף אם הגיע  
המצב למצב שדומה לסכנת שהיה שם,  
וא"כ לפי כת"ר שהוצרך להביא תמיכה מהיתר מכירת שביעית, משם יש ראייה  
להיפוך, שבשבת לא מנהיגי שום תחבולה שכפוף לראייה משביעית,  
ואפילו באיסורי דרבנן של שבת א"א ללמוד כיון שביסוד השבת הוא דאורייתא  
כעת נתברר לי שהגאון הרב אלישיב שליט"א מתנגד בתוקף לכל מכשירי גרמא של  
מכון צומת ומכון טכנולוגיה לבעית הלכה וכן אמר על האופנוע של מכון צומת שהוא  
ממש איסור דאורייתא

וע' בזה בספר שיצא מהרב ניסים קרליץ "חוט השני" על שבת, שהביא כן בשם הרב  
יוסף שלום אלישיב שליט"א, וא"כ אין זה רק מבני ברק כמו שחשב כת"ר, אלא גם  
מירושלים, וכתב שם שאפילו במקום פיקוח נפש אין להשתמש בזה אלא יש להשתמש  
רק במכשירים רגילים, וכנראה שהדבר מבוסס על יסוד שחילול שבת הותרה במקום  
פיקוח נפש ולא עקירת השבת, והמכשירים של כת"ר הם בגדר עקירת השבת  
ועוד יש תיקון שצריך לעשות, במה שכתבתי בהקדמה ס"ק כ' שאם אין לפניו רק  
מכשיר גרמא ולא מכשיר רגיל שמותר להשתמש בו במקום פיקוח נפש, הנה לאחר זמן  
כשבא שליח המכון צומת לעמנואל והראה לנו המכשירים ראיתי שבכל מכשיר אפשר  
לסדר ג"כ בצורה רגילה, וא"כ לא שכיח המציאות הזו, ומי שאין לו רק מכשיר גרמא,  
ונמצא במצב של פיקוח נפש, יש לו האפשרות לסדר הכפתור על מצב חול ולא על מצב  
שבת כדי שלא יכשל בחשש של עקירת השבת, ומדין הקל הקל תחילה יש להשתמש  
במצב של חול, ולא במצב של שבת

אולם הנפ"מ הוא רק כשהזמן בהול ואין לו זמן לחשוב על זה, אפשר מדין פ"נ  
להשתמש ג"כ באיסור החמור של מכשיר גרמא  
וכן לא שייך בענינים אלו לומר המיקל יש לו על מי לסמוך, כיון שכאן הדבר נוגע  
לעיקרת השבת ויו"ט ויו"כ, וכעת שמעתי שלא רק במקום חולה משתמשים בזה אלא גם  
בישיבות, שהוא מקום חינוך לדורות, והדרכה לעם ישראל, שבמקום לקנות קדירה  
גדולה לבישול המים, משתמשים במכשיר חימום של מכון צומת, ואין נפ"מ על מה  
מבוסס שם ההיתר אם על גרמא או סוג היתר אחר, סוף דבר הוא הכל מתוכנן ומסודר  
בכלי מיוחד לכך שע"י שהאדם מסיר מים חמין, נכנסים מים קרים ומתבשלים שם,  
וממילא יש כאן איסור תורה כמו במכשירי גרמא.

וא"כ לבסוף לא ישאר לנו שום דבר מן השבת ח"ו, ויש כאן מלחמת הדת שצריך  
למסור נפש ללחום נגד זה, וכמו לענין מסירת חלקי ארץ ישראל אף שהיו כמה גדולי  
ישראל בעד זה, לא שייך לומר המיקל יש לו על מי לסמוך, כי הם סיכנו כל עם ישראל  
ר"ל

אסיים בברכה שיצליח בכל ענינים שהם על דרך אמיתיות התורה  
יצחק ברנד

כע. מכתב 5 לרב ישראל רוזן בענין מיחם של שבת

## מכתב 5 לרב ישראל רוזן בענין מיחם של שבת

בס"ד

עש"ק פ' שמיני תשס"ב פה עה"ק עמנואל ת"ו  
לכבוד הרב ישראל רוזן שליט"א

קיבלתי מכתב כת"ר מערב פסח כעת, ושם טען בתוקף שלא התיר גרמא רק במקום ציבורי וצורך גדול וכו', אולם אני הייתי בד' בניסן בעה"ק חברון, אחר ששלחתי המכתב של ב' ניסן שכת"ר ענה לי כעת, וראיתי בישיבת שבי חברון המיחם לשבת, וכתוב עליו

כשר למהדרין בהכשר מכון צומת, אין להשתמש בשבת רק בשעת שהאור דלוק וא"כ כת"ר התיר עכ"פ המיחם לכתחילה ולמהדרין בלי שום שעת הדחק וכת"ר יענה, שהמיחם אינו מבוסס על היתר גרמא רק על היתר המשכיות מצב, כך הסבירו לי בחברון שזה, שזה ההיתר של ההיתר של המיחם אולם כבר כתבתי שאת"ל שיש מושג כזה של המשכיות מצב, זה רק במלאכת מבעיר והוא באמת עושה הפעולה שלא יכבה בזמן שזה כבר דולק אבל לא אבל לא כשעושה הפעולה לפני שדולק,

(הג"ה ובקונטרס פתרון להפעלה חשמלית חיוניות בשבת תדפיס מתוך מורשה י' חורף לשל"ו עמוד 64, רצה כת"ר לומר שפעולת המשכיות מצב לפני הדלקה עוד קיל יותר וראיה מגוי שעתיד להדילק והוא מוסיף שמן שבנר שאין הישראל חייב, וזה טעות גמור, ששם מחוסר בעל בחירה ואינה מתיחסת לישראל

וכן רצה לדמות למה שכתב הטי"ז בשם הב"ח ס' תקי"ד ס"ק ו' חותך הנר לפני הדלקתו אין בו אשילו גרם כיבוי, וזה באמת שיטת הש"ע שם שמותר לשים קודם שידליק דבר המונע לישרף בענין שיכבה כיגיע לשם, אף שס"ל שאח"כ לאסור, אולם אין משם ראייה כלל, חדא שבשעת ששם, עדיין מחוסר בעל בחירה, ואם תחשוב שהיה מקום לאסור בשעת שמדליק משום שגורם שיכבה אח"כ, זה אינו, משום שאין כאן גרם כיבוי שכיבוי הוא תמיד להחליף ממצב של יש אש למצב שאין אש, אבל כאן שעושה הפעולה ממצב שאין אש לא שייך ליחס למלאכת מכבה, ורק למלאכת מבעיר שייך ליחס, ושם ביו"ט אין איסור מבעיר

אולם לעשות פעולה של מלאכת מבעיר כגון מוסיף שמן שבנר לפני שנדלק ואינו מחוסר בעל בחירה, בודאי שייך למלאכת מבעיר וליחס למי שמוסיף שמן, שעכשיו הוא עושה שאח"כ יעשה תוספת מבעיר, לפי מה שכתבנו באריכות בס' גרמא כמעשה שהפעולה שנעשה עכשיו והתוצאות לאח"כ הוה מלאכה, ואין לזה שייכות להמשכיות מצב, שאפילו לדעת רשז"א זצ"ל שמחשיב עיכוב הכיבוי להמשכיות מצב ואין בו משום מבעיר, זה רק אחר שכבר דולק אבל לפני שדולק והוא עושה שידלק יותר זמן, ואינו מחוסר בעל בחירה אין לזה שייכות עם המשכיות מצב, וגם בעיכוב כיבוי לא הסכמנו עם רשז"א זצ"ל, אלא כל שהכיבוי היה בכלי מתוכנן והוא מעכב אותו הוה הבערה ולא הוזכר עיכוב כיבוי רק כשהכיבוי לא היה מתוכנן, ע"כ הג"ה)

וכ"ש כאן במלאכת בישול של המים, הדבר ברור שאם לא היה מסיר בשבת המים החמין שכבר נתבשלו, לא היה מתבשלים המים החדשים, ואף אם היו נכנסים ממילא, מ"מ לא היו מתבשלים, ורק ע"י שמוציא המים החמין מתבשלים המים החדשים שכבר נכנסו, ולא יתכן אחרת, שאם היו ממילא מתבשלים ואין שום נ"מ אם מוציא המים או לא, לא הואיל שום דבר בתיכנון הזה והיה שם מתבשלין לאלפים ליטר בכל שבת וזה יעלה להון תועפות, אלא ודאי שהמים מתבשלים רק בגלל שהוציאו מים ממנו

וא"כ אין זה מצב של המשכיות מצב אמיתי רק מצב חדש שמתבשלים המים בשבת, וזה למעשה בישול גמור מדאוריתא, ומתי שייך לומר מושג של המשכיות מצב במלאכת בישול, אם למשל המים כבר נתבשלו והוא מניח על האש שלא יתקררו, אז באופן שאין

בו בעיה של חזרה, מותר לשים על האש, שאף שאם תקררו המים יש דיעה שיש בישול אחר בישול (שי"ח סעי' ד') אבל כאן שעדיין חם, הוא רק ממשיך המצב של בישול המים, אבל לבשל מחדש זה לא המשכיות מצב, אלא בישול גמור, ואף אם המים היו כבר ממילא שם אבל לולי פעולה שלו היו יוצאים ולא מתבשלים וע"י פעולה שלו אין יוצאים, ומתבשלים, זה לא המשכיות מצב כלפי בישול רק הוא ממשיך שהמים לא יצאו, אבל סוף סוף בגלל הפעולה שלו הם מתבשלים ומקבלים מצב חדש

ובאמת גם שאר מכשירי גרמא שמחברים לכל מכשיר חשמלי ע"פ היתר של מכון צומת, מבוססים איך שהוא על היתר על בסיס המשכיות מצב, כך ראיתי כמו שהסביר השליח מטעם מכון צומת כשהגיע לעמנואל, הוא עשה שם הצגה גדולה על צידת צבי שאין איסור לעכב הצבי שכבר ניצד, ולפי הסבירו יש להבין שהמכשיר שמכון צומת עשה יש לו איזה שייכות אם המקרה הזה, (והאמת זה לא המשכיות מצב אמיתי רק על בסיס המשכיות מצב כיון שהפעילות של האדם בשבת עושה לפני שהמצב כבר קיים), ואה"נ הוא אמר שההיתר רק בשעת הדחק ולצורך מצוה, ואני הסברתי לו שכל ההיתר הוא טעות גמור וחייב חטאת

אולם אחר שראיתי המיחם בחברון שכתוב עליו ברור כשמש שההיתר הוא כשר למהדרין, דהיינו שא"צ כאן שום שעת הדחק, וא"כ עכ"פ בהיתר של המשכיות מצב דהיינו דבר שהוא בעצם לא המשכיות מצב רק היתר על בסיס של המשכיות מצב כותב עליו כת"ר שזה כשר למהדרין וא"כ מי יעכב הפירצה להשתמש בכל מכשירין לכל ענינים, ואף אילו היה רק פירצת המיחם, מספיק להרעיש עולמות על זה, שעושה כאן פטנט לבשל מים בשבת עצמו וכותב עליו שהוא היתר למהדרין וכל צמא ייתי וישתא וכנראה שמה שכת"ר סובר שאין להתיר רק במקום פסידא, זה רק דבר שמבוסס על בסיס של גרמא, משום דעת רבינו יואל שמובא ברמ"א, משא"כ בהיתר אחר כמו על בסיס של המשכיות מצב, או סוג בסיס אחרת בזה אין לנו רבינו יואל, זה אפשר להתיר בשופי, ואף שיש כא בעיה יותר רציני, שאינו דומה למקור ההיתר משום שהוא בצורה מכשיר מתוכנן לכך שלא שייך אצלו שום התירים, מ"מ מבחינה זו לא מחשיב כת"ר שזה ראוי להחמיר שלא במקום הפסד,

וא"כ יוצא, שע"פ הגישה שכל היתר שמוזכר בגמרא, שאפשר לעשות ממנו תוכנית ומכשיר מתוכנן לכך, הוא כבר בסיס למכון צומת ליצר אותו, ואז יהא מותר בשופי, בתנאי שבסיס ההיתר הוא לא גרמא.

וא"כ שוב אפשר לעקור כל השבת, על ידי בסיס של התירים אחרים, ואין חסר התירים שעל בסיסם אפשר לעשות מכשירים, כיון שא"צ כאן דמיון אמיתי למקור המוזכר בגמרא רק דמיון חיצוני ויש לנו רשות להתעלם ממה שהבסיס אינו מכשיר המיוחד והמכונה של מכון צומת הוא כן מכשיר המיוחד, ויסוד זה למדנו ממה שכת"ר מתיר המיחם בשופי וכשר למהדרין.

ואף אם כת"ר אינו רוצה עוד התכתבות, אולם אני צריך כאן לברר את האמת, שלא יאמר שההתחכמות שלו הוא רק לחולים וכדומה, אלא מתיר אותם גם לכתחילה וכשר למהדרין,

בענין חשמל, כתב כת"ר שיש כאן מחלוקת בין רש"י אויערבך ובין החז"א אם יש בזה איסור תורה, ולא הזכיר כלל דעת הראי"ה קוק זצ"ל באורח משפט סי' ע"א שס"ל ג"כ שיש בזה איסור תורה של מבעיר, וכן בספר מערכי לב שהביא הרבה שיטות בנוגע לחשמל, השמיט לגמרי שיטה זו, ואנו הסברנו היטב שיטה זו, וכשהייתי בחברון והראתי זה לאחד מן האברכים החשובים שם ונתפעל מאוד מן ההסבר שלנו, ואמר שבלשון המודרני קוראים זה אנרגיה, שאנרגיה נחשב למבעיר דאורייתא.

אולם כנראה שאנשי צומת מוכנים להזכיר דברי הראי"ה קוק זצ"ל רק כשנוח להם, כגון לענין היתר מכירה (אף ששם שיטתו מרפסין איגרא וצע"ג כמו שהארכתי) אבל בזה שהוא מחמיר מאוד בענין, והדבר מסתבר כמו שכתבנו ברשפיה רשפי אש,



מקיימים ואדם לא זכר את האיש המסכן והיה ראוי לכתוב על כל מכשיר שבנוי על זה שחשמל אינו דאורייתא, שלדעת הראי"ה קוק והחז"א יש בזה איסור תורה וכן המעלית של שבת כמדומה איך שהבנתי שמאחד מתשובת כת"ר בתחומין ה' עמוד 76, שיש הוספת חשמל בשימוש במעלית ע"י שהאדם נכנס לשם, ולדעת המחייבים בכל חשמל משום מבעיר חייב כאן רק כת"ר לא חשש כלל לדיעה זו, וכן ברמקול של שבת משתמשין בחשמל, וכבר שמעתי שיש הרצאות בשבת ע"י רמקול בשבת בהכשר של מכון צומת, אף שהרא"י קוק זצ"ל התנגד בתוקף לזה, אף לצורך מצוה דרבים, משום איסור שימוש בחשמל אסיים בברכה שיצליח בכל ענינים בגשמיות ורוחניות ונזכה בקרוב לכיבוש א"י ולבנין בית המקדש ולגאולה שלימה יצחק ברנד

### חילול שבת בצבא כדי שלא יבא לידי שבירת המורל

ויש להוסיף כאן בענין מלאכת שבת בצבא, כי יש הרבה דברים שאפשר להתיר אותם בצבא מה שא"א להתיר אותם בשאר מקומות, וא"צ כאן להמציא התירים תמוהין של מכשירי גרמא, שהשכל מתנגדת לו כי כל מה שנוגע לנצחון הוא בלל חילול שבת שהתורה התירה, וכמו דדרשינן שבת יט. עד רידתה אפילו בשבת, ומלחמה בין מלחמת רשות ובין מלחמת מצוה דוחה שבת, וכ"כ הרמב"ם כמה פעמים ואחד מהם ספ"ב דשבת ואף שלא כל דבר התירו בצבא, שהרי אמרינן עירובין \*\*ארבעה דברים פטרו במחנה, ואחד מהם ערובי חצרות, ואמרינן שם שלא התירו עירובי תחומין, מ"מ כל זה איירי שאין לו שייכות עם תכסיסי מלחמה, אבל כשיש לו שייכות עם תכסיסי מלחמה, אז זה בכלל עד רידתה אפילו בשבת והיתר זה הוא לא מדין פיקוח נפש, שהרי מלחמת מצוה דוחה שבת ואפילו לכתחילה מותר להתחיל המלחמה בשבת, כמו דאיתא בירושלמי שהובא בטור ס' רמ"ט, ואין שם פיקוח נפש רק מצות כיבוש א"י, רק עצם המלחמה דוחה שבת. ושמעתי שאחד מן הדברים שמתירים אף שאין בו פיקוח נפש ישר רק לענין חזוק המורל, שזה ג"כ חלק של המלחמה, והמקור של חיזוק מורל שנחשב פיקוח נפש הוא מן הגמרא שבת שכ"ח: קמ"ל איתובי מיתבי דעתה, ומדין פיקוח נפש אפשר ללמוד לענין היתר של הצבא שכל דבר ששאם לא עושים יכל להחליש דעת החיילים ולא יהא להם מורל להלחם, הוא בכלל היתר של עד רידתה. ולכן נראה לומר שאם חייל נפצע, באופן שאין בו פיקוח נפש רק כחולה כל הגוף או סכנת אבר, אף שבאדם רגיל אסור לעשות לו איסור תורה, מ"מ כאן יש להתיר, שאם לא תתיר לא ילחם כמו שצריך, וכן לענן גופות של חיילים שנפלו, אפשר להוציא הגופא להכנת קבורה, כי אם לא כן, מחליש דעת שאר החיילים, וכאן אין אנו דנים החייל הזה מצד עצמו רק כל החיילים נחשבים כגוף אחד, שאם מזלזלים בחייל יש חלישות הדעת לשאר חיילים, וכן זה בגדר אם כן אתה מכשילם לעתיד לבא, וכמו שהתירו על עדות החודש להעיד אף שיודעים שכבר יש מספיק מעידים והטעם משום דא"כ אתה מכשילם לעתיד לבא (ר"ה כא:)

כע מכתב להרב פרופסור זאב לב

# מכתב להרב פרופסור זאב לב בעיני גרמא וחידוש תולדות

יום א' פ' משפטים תשס"ב בית המדרש תועה בשדה שע"י מחנה חורון בפאתי שכם.  
לכבוד הרב פרופסור זאב לב לאוי"ט.  
אחדשה"ט.

קיבלתי מכתבכם בשמחה, וכל זה נכתב לפני שכת"ר קיבל החוברת גרמא כמעשה  
שרק בשעת קבלת המכתב שלחתי את החיבור הזה.  
וכעת אני מתייחס למה שכתב שגדולי ישראל התירו שעון שבת, וכאילו שיש כאן  
סתירה למה שכתבתי, אולם כל מה שכתבתי בין בחיבור "רשפיה רשפי אש" ובין  
בחיבור "גרמא כמעשה", מדבר רק בענין שהאדם עושה פעולה בשבת עצמו ולא דנתי  
כלל בענין אם אדם עושה פעולה בע"ש ואינו עושה כלום בשבת.  
אולם כיון שכת"ר הזכיר ענין זה אני כותב כאן דעתי בזה.

יסוד לעשות מלאכה בע"ש ונמשך בשבת, למדנו מן המשנה יז: שדעת ב"ה להתיר  
ודעת ב"ש לאסור וקיי"ל כב"ה שיותר, וכלל בזה השקיה וצביעה וכו'.

אולם יש בזה שתי הסתייגויות,  
אחד אם הדבר אוושה מילתא כגון רחיים, בזה דעת רבה שאסור ודעת ר' יוסף  
שיותר ויש בזה מחלוקת בין הראשונים כמי קיי"ל וכן מחלוקת בפוסקים שדעת  
המחבר להתיר ודעת הרמ"א לאיסור ס' רנ"ב סע' ה'.

ועוד הסתייגות יותר חמורה, שלמדנו מן הגמרא דף יח: שכל דבר שיש חשש סביר  
שע"י הפעולה שעשה בע"ש יבוא לעשות מלאכה בשבת גופא, גזרו חז"ל שלא לעשות  
בע"ש ובעיקר זה דברים שעלולים להיות קילקולים באמצע השבת ושצריך לתקן זה.  
וזה שלמדנו לא תמלא אשה קדירה של עשישיות וכו' ואמרין שם אפילו תימא ב"ה  
גזירה שמא יחתה, וכך קיי"ל לדינא.

ומבואר בגמרא, שהגמרא הולכת לבדוק אחד אחד מכל מה שנאמר במשנה וברייתא  
להיתר להתחיל בע"ש, למה אין בו חשש הזה שמא יעשה מלאכה בשבת גופא, ויש שם  
אחרי הקושיה דליחוש, שני סוגי תירוצים,

אחד, שאם יתקן בשבת גופא יש בזה ג"כ קילקול בהתיקון וממילא אין חוששין לזה,  
כמו לענין גפרית וכן לענין תנור בגדיים ועוד ע"ש.

שנית, שעושים אוקימתא בהיתר, שנאמר רק במקרה מסוים שהסירו ממנו החשש,  
כגון לענין יורה של צביעה שעושים אוקימתא ביורה עקורה שאין בו חשש שמא יחתה,  
ועוד תנאי אחר דאיירי בטוחא בטיט שאין כאן גזירה שמא יגיס.

ורואים בגמ' שלא היה כאן תקנה פרטית על כל דבר בנפרד שעמדו ב"ד ותיקנו שכאן  
אסור להתחיל בע"ש גזירה שמא יעשה מלאכה בשבת, אלא היה גזירה כללית, שבכל  
מקום שיש חשש שמא יעשה מלאכה בשבת אסור להתחיל בע"ש, דאי היה כאן גזירה  
פרטית על כל דבר, א"כ מה מקשה הגמרא ליגזור כאן ולגזור כאן, הרי יש לומר  
בפשטות כאן עמדו ב"ד וגזרו וכאן לא עמדו ב"ד וגזרו, אלא משמע שזה היה גזירה  
כללית, וממילא שואלים על כל דבר למה כאן זה מותר, וצריך לתרץ אחד משני  
התירוצים.

ואפשר ללמוד לדורינו, שאם עושים מלאכה בע"ש וזה נמשך בשבת, והאדם אינו  
עושה שום דבר בשבת, אז זה מותר, בתנאי שלא יהא חשש שע"י יעשה מלאכה בשבת  
גופא, מאותו סוג ודרגא של חשש מה שהיה במקרים שהוזכרו בגמרא, ואם יש חשש  
כזה אסור לעשות המלאכה גם בע"ש, והותר רק אם מסירים החשש הזה מעין טוחא  
בטיט ועקירה מן אש וכו', ובודאי לא מהני שישימו גוי להשגיח שאם יצטרכו לעשות

מלאכה שהוא יעשה, שהיתר זה לא מצאנו בגמרא אלא רק אם בטוחים אנו שלא יעשה מלאכה בשבת גופא.

אולם עצם הדבר שהמלאכה נעשה בשבת גופא בלי התערבות של האדם בשבת, אין בזה זילזול של שבת כך מבואר בגמרא ואין להרהר אחר זה, ואף שיתכן שבירושלמי יוצא אחרת מ"מ קי"ל כהבבלי.

לענין מכירה של מפעלים בשביל שבת שהתירו חכמי גליציה ואסרו חכמי הונגריה, עי' מה שכתבנו בהקדמה לגרמא כמעשה בשם רב יוסף גאון דברים חריפים ביותר, וכן מבואר ברב עמרם גאון לאיסור, ומה כתב שחכמי הונגריה לא הגיעו לקרסולי חכמי גליציה, הנה איני בקיא בהגדרות ומדידות אלו, אולם מה שכן ברור לכולם, שלא אלו ולא אלו ולא שניהם ביחד הגיעו לקרסולי רב יוסף גאון ורב עמרם גאון.

לענין אפית מצת מכונה, כנראה שמאלו שהתירו נראה שס"ל שגם דרך גרמא נחשב כמעשה כיון שכך התיכנון, ומזה יש לנו ראיה למה שכתבנו ב"גרמא כמעשה" שכל דבר שנעשה ע"י תכנון הוה מעשה בידים, אולם צריך לעיין בפנים ואין הספרים ת"י כעת.

בענין מה שטען שכדי לחדש תולדות הוה מעין רפורמה וקונסרבטיבה, עי' בזה בהקדמה ל"גרמא כמעשה" ס"ק י"ט שמי שטוען טענה מעין זו, מקודם יגיד זה למכון טכנולוגיה לבעית הלכה ולמכון צומת, שהם הולכים לחדש דברים רחוקים להתיר שאין דומים למה שנאמר בגמרא, שאין דבר כזה של גרמא להתיר בצורת כלי מכשיר מתוכנן לכך, שלפי דעתנו יש בזה ודאי איסור תורה ואפילו לפי דבריהם מודים שיש צד כזה וא"כ אם הולכים לפי גישה שאין לנו לחדש, אין להם רשות בכלל להתחיל לדון בכל מה שעושים.

ולענין עצם הנידון אם אפשר לחדש תולדות הנה הרמב"ם חידש תולדות כמו מפריד עור מדוכסוסטוס שהיא תולדות מפשיט וכמש"כ המרכה"מ פי"א הל' ו'.

וחוץ מזה, הראי"ה קוק זצ"ל כתב באורח משפט ס' ע"א לדבר במיקרופון הוא מבעיר וכתב שם שכל מקום שמצאנו לשון הבערה בתורה או בנביאים וכתובים אפשר ללמוד מזה על מלאכת הבערה, וציין לדוגמא הגמרא ביומא כא: ת"ר שש אשות הן, יש אוכלת ואינה שותה ויש שותה ואינה אוכלת, ויש אוכלת ושותה ויש אוכלת לחין כיבשין ויש אש דוחה אש ויש אש אוכלת אש, יש אש אוכלת ואינה שותה הא דידן, שותה ואינה אוכלת דחולין, אוכלת ושותה דאליהו, הנה הרחיב מאוד ענין של מבעיר, ולא חשש לומר שיש בזה ענין של רפורמה וקונסרבטיבה למי שמרחיב ענין של אש יותר ממה שמקובל מדור דור, ובחיבור רשפיה רשפי אש הרחבנו הדבר עד שמצאנו יותר מפורש שחשמל מתיחס למבעיר, ובכל ספר מערכי לב שהובא כל השיטות מה זה חשמל, השמיט לגמרי שיטה זו שחשמל הוא מבעיר.

אולם יש גישה כזו דלחומרא אסור לחדש וזה בכלל רפורמים וקונסרבטיבים אבל לקולא מותר לחדש, אף שע"י עוקרים כל השבת ואדם יכול לטחון וללוש ולאפות כמו ביום חול ע"פ מכשירי גרמא, ולענין זה אין לזה שייכות עם רפורמה וקונסרבטיבה. (וגם הקמח שוב לא יהא מוקצה כיון שיש אפשרות לאפות בשבת).

וכן החז"א שחידש בונה אינן מוכנים לקבל, אבל כשהקיל בענין חליבה, זה מוכנים לקבל, אף שכמדומה שכת"ר בעצמו השיג עליו הרבה בשני ההיתרים של החז"א, בספרו מערכי לב פ"ו נספח א, אחד להדביק העטינים על המכונה שעתיד שעון להפעיל, ועי' מה שכתבנו בס' ב' ס"ק ב' אות ג', וכן היתר של התחלת לאיבוד ולבסוף לשמירה, ועי' מה שכתבנו בזה בס' ד ס"ק כג.

וכן דברי הראי"ה קוק זצ"ל כשכתב כל חשמל הוא מבעיר כולל לדבר במיקרופון, לא מסתכלים כלל ולא מביאים דבריו, אף שהדבר מובן לפי מה שכתבנו, ורק בענין היתר מכירה מביאים דבריו אף שכבר הוכרע שהדבר תמוה ביותר בנושא זה, (עי' בהקדמה ל"גרמא כמעשה" ס"ק י"ז) וכן הוא עצמו כתב רק בענין דרבנן ובמקום ביטול הישוב ובתורת הוראת שעה.

אולם גישה כזו צ"ע דלמה אם גדול הקיל צריך לקבל דבריו אף שדברים מוקשים ואם מחמיר אין לחוש לדבריו אף אם יש מקום לדבריו ורק משום שהוא חידוש אין שומעין לו.

וכן מה שכתב כת"ר בסוף המכתב "מה אנו קטני הדור יכולים לחדש ולומר שיש תולדות מלאכות חדשים שלא הזכירו הראשונים וכו'", "הדבר היחיד שאפשר לדון עם שכלינו הקטן אם פעולה מסוימת נכנסת לתוך מסגרת של תולדות ואפילו בזה קשה להשוות דבר לדבר".

ולמה יאמר שהשכל שלנו הוא קטן אם אפשר לעלות ליריח, ובכל ענין של טכנולוגיה לא אומרים שהשכל שלנו הוא קטן ואין אפשרות לחדש, ורק בנוגע לדת להחמיר בזה משתמשים בעונה פסולה לומר שאין רשות לחדש, וכן לענין להקל ולחדש מכשירי גרמא השכל שלנו הוא גדול מאוד, ויש לנו להוסיף ולחדש גם אם הדבר רחוק ממה שנאמר בגמרא, שאין מציאות כזה בגמרא של מכשיר גרמא להתיר כשהכל מתוכנן מראש וכלי אחד מיוחד לכך, ואז לא משתמשים במילים "מה אנו קטני הדור יכולים לחדש ולומר וכו'", ולא משתמשים במילים "הדבר היחיד שאפשר לדון עם שכלינו הקטן אם פעולה מסוימת נכנסת לתוך מסגרת של "גרמא" ואפילו בזה קשה להשוות דבר לדבר", אלא אומרים שהשכל שלנו גדול מאוד ויכולים לדמות דבר לדבר אף שהדבר רחוק, ואינו דומה רק בצורה מאוד חיצונית ולא בצורה האמיתית, ואז אין עונה ואין שיפלות רק גדלות לחדש עד שמוצאים לעשות כל ה"ט מלאכות כאילו בדרך היתר, (ואם מביאים ראיה מרש"י כט: שהמסיר מהשפופרת של ביצה שמן חייב משום מכבה אלמא שמכשירי גרמא חייב, בזה כבר מוצאים חילוקים דק שבדק), ואם בכל זאת מוכנים לקבל שיש מקום להחמיר, זה ששלא בשעת הדחק אין להשתמש במכשירין אלו מכיון שלא נוח כ"כ לחיות בצורה כזו בשבת, ואין ה"גפילטע פיש" מטעימים אם מדליקים האור על ידו ומבשלים ואופין הכל בשבת, שחסר כאן טעם שבת.

אולם צריך לדעת, שאם מסדרין השבת בצורה כזו שבאמת אפשר לעשות כל ה"ט מלאכות בהיתר ע"י מכונת גרמא, ומסדרין כן בכל מכונת חשמל שמתוכנן במכשיר גרמא שאם יהא שעת הדחק ישתמשו בזה, והספרדים שלא קיבלו חומרת רבינו יואל, אפילו שלא בשעת הדחק, ורק בכדי שירגישו קדושת השבת נמנעים לעשות זאת, בסופו של דבר לא ירגישו שום קדושת שבת, והשבת יהא כמו חול, וזה מרומז בפסוק (שמות לא יד) ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם, מחלליה מות יומת וכו': ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש לה', כל העושה מלאכה ביום השבת מות יומת: ולכאורה הפסוק השני מות יומת מיותר שכבר כתוב בפסוק ראשון, וכבר דברו המפרשים על זה.

ונראה לפרש, שהתורה בא להזכיר כאן וביום השביעי שבת שבתון קדש לה' דהיינו שאתה תרגיש קדושת השבת, אבל מתי תרגיש זה, כשמתקיים התנאי של כל העושה מלאכה ביום השבת מות יומת, אולם כשאתה תחשוב שאתה יכול לסדר השבת לעשות כל מלאכה דרך מכשירי גרמא, ותדמיין לעצמך שכעת כבר אינו המצב של כל העושה מלאכה יומת, אלא אם אני רוצה אני יכול לעשות כל ה"ט מלאכות, אז לא תרגיש ג"כ קדושת השבת, וזה למדנו כאן מיתור הפסוק.

וכי תימא אם האמת הוא כך כמו שאמרנו שהכותב במחשב הוא תולדות כותב והמבשל במיקרו גל הוא אב או תולדת מבשל, וכן כל חשמל הוא תולדת מבעיר וכו' א"כ למה הראשונים לא אמרו זה, ולמה לא מצאנו בכל הש"ס כולו שהזהירו לנו על ענין זה, ומה קרה בדור שלנו שפתאום מתעוררים שיש בזה מלאכה.

יש לתרץ, שצריך לדעת שכל אלו הכלים לא היו בזמן הראשונים, ולא היה להם האפשרות לומר כל זה, אולם עכשיו שיש לנו אלו הכלים, יכולים וצריכים אנו לומר שיש כאן תולדות.

לענין צידה שהזכיר במכתבו, הנה מה שעושים בע"ש אין בזה שום בעיה לדעת ב"ה,

דקיי"ל כוונתייהו, ואם עושה בשבת, יש דיעות שאינו חייב רק אם ניצוד מיד וביארנו הענין משום שהוא מחוסר בעל בחירה, שהחיה יש לה עדיין אפשרות שלא לבא לכאן והיא בוחרת לבא לכאן וא"כ אין הפעולה מתיחסת להאדם ע"י ה' ס"ק ח', וע"ש הראיה מצידת חלזון ששם חייב אף שניצוד לאחר זמן.

בענין מיקרו-גל שהביא דעת הגרשז"א שס"ל שהוא רק מדרבנן, אולם איהו ס"ל שמה שמותר לבשל בחמה הוא הלכה למשה מסיני שצריך להיות דומיא דמשכן ע"י מנחת שלמה (ס' יב בשוליים מס' 4) וזה דבר מאוד תמוה שלא מצאנו הלל"מ בהל' שבת רק בד' אמות ברשה"ר שבת צו: וגם שם הגמרא מחפשת מקודם מקור אחר, וכיון שלא מצאו אמרו הלל"מ אבל בשאר מלאכות אין מושג של הלמ"מ, וכן לענין קרבן פסח אמרינן שפטור במבשל בחמה ולמידים משבת, ואם זה הלל"מ איך אפשר ללמוד ק"פ משבת, ולפי מה שכתבנו ע"פ רש"י דאין דרך לבשל לק"מ, ועכ"פ א"א ללמוד מדבר הגרשז"א אויערבך זצ"ל בנושא זה.

מה שכתב שא"א ללמוד ע"פ הירושלמי, הנה הרמב"ם שחידש תולדת מפשיט פ"א הל' ו', כתב המרכבת המשנה שלמד ע"פ הירושלמי פ"ז סוף הל' ב', אף שהלכה זו עצמו לא כתוב כלל בירושלמי רק שכתוב שלכל מלאכה יש תולדה, והרמב"ם לא מצא בבבלי ובירושלמי ובתוספתא תולדה למפשיט על כן המציא תולדה מדעתו, וא"כ רואים שהרמב"ם למד ג"כ ע"פ הירושלמי ולא כתב שהבבלי חולק, וא"כ יכולים אנו ג"כ ללמוד מן הירושלמי, וכתבנו סמך לדבר גם מן הבבלי ע"י רפשי אש ס"ק ד', (וכן הערוך השולחן ס' רמ"ב סע' י"ג הביא דברי הירושלמי הזה שלכל אב יש ל"ט תולדות) ועוד הרי כל ענין של תולדות אינן הלמ"מ רק חז"ל אמרו זה מסברה, וא"כ אנו ג"כ נאמר מסברה תולדות ולא צריך אפילו ירושלמי על זה, רק יש ת"ח שיש להם גישה כללית שבענין התורה כשזה נוגע לחומרא או לחדש מצוה הכל תקוע, אף שבשאר עניני העולם מחדשים בכל יום תמיד כל דבר חדש.

ואני שואל, למשל לענין מצות כיבוש א"י אם אפשר לכבוש ע"י טנקים ומסוקי קרב, אם מי שהוא רוצה לומר, הרי לא מצאנו בתנ"ך ובחז"ל רק קשת ורומח וחרב וכדומה, אבל לא טנקים ומסוקי קרב, וא"כ מאן לימא לך שאפשר לקיים מצות כיבוש א"י ע"י טנקים, ומה עונים על זה, הרי בתורה לא כתוב פרטים רק באופן כללי והורשתם את הארץ, רק יש לנו ללמוד מן התנ"ך שלחמו בצורה מסוימת, אבל כשהמלחמה מתנהגת ע"י טנקים אז זה הכלי שעושים בו מלחמה, ומי שחושב אחרת בזה הוא משוגע לגמרי, וא"כ ה"ה לגבי שבת, בתורה לא כתוב פרטים רק כל מלאכה לא תעשו, וגם כתוב ברית עולם שהשבת נוהג בכל הדורות, אולם חז"ל ביארו לנו פרטים מה זה מלאכה לפי המציאות שהיה בזמנם, כי זה מה שהיה אפשר להם לבאר, וחידשו כל מיני תולדות, ולא היה להם שום אפשרות לבאר במלאכות שנתחדשו היום כמו ניאון ומחשב וכל ענין של חשמל, ועכשיו שיש לנו הכלים והמלאכות אלו, אנחנו מבארים שאם הסברה נותנת שזה ג"כ בכלל מלאכה, ממילא זה ג"כ נכנס במלאכת שבת, באותן סוג סברות שחז"ל ביארו הכלים והמלאכות שהיה להם, ולא צריך כאן לא בבלי ולא ירושלמי על זה, רק לרווחא דמילתא הבאנו ירושלמי וכן הרמז בבבלי רק יש אנשים שכל דבר שמריח מדת, נעשים מצומצמים וכפופים לכל דבר שהיה פעם.

והרי תראה, אין הרבה אנשים הולכים בתכלת החדשה, (ארגמן קהה קוצים) אף שנתברר שזה האמיתי ואומרים אין לנו אלא מה שקיבלנו מרביתנו, אבל מיקסר חדש ומכונית חדשה קונים אף שהסבא לא היה לו מיקסר, וזה הנהגה מאוד תמוה, לא תהא כהנית כפונדקית, למה תהא התורה רק ישן נושן והטכנולוגיה מתחדשת בכל יום תמיד, ואמרו חז"ל יפתח בדורו כשמואל בדורו, ואנו צריכים לחדש תולדות כמו שעשו חז"ל בזמנם לפי המציאות שהיה אז, וענין הרחקה של הקונסרבטיבים היינו שהיה מטרתם להרוס התורה, אבל כאן הדבר בהיפוך שמי שאינו מחדש הוא זה שהורס התורה, ע"י

כלים חדשים שמתפתחות ומשתמשים בהם גם להפעילם בשבת. וכן האחרונים חידשו מלאכות, אף שלא הזכירו מפורש הירושלמי הזה, כגון החז"א חידש שכלי שפועל ע"י חשמל הוה בונה, וכן חידש המזלג החשמלי שהוא עיבור לאש (הובא במנחת שלמה סי' י"ב שוליים מס' 3) הראי"ה קוק חידש שכל חשמל הוה מבעיר, ולא חששו שיש איזה בעיה להיות קונסרבטיבה בגלל שחידש זה ורק רש"ז אויערבך זצ"ל ס"ל שאין לחדש חומרות בזמנינו רק קולות, (כגון מכשירי גרמא) אבל דבריו ז"ל בזה צע"ג, וכבר הארכנו בזה בחיבור דלמה להחמיר אין לחדש ולהקל מותר.

כעת קיבלתי מכתב מבחור בישיבת מרכז הרב שחיזק מאוד את ההתעוררות של חידוש תולדות מכח הירושלמי ולמה שכתבתי שיש רמז בזה בבבלי, וציין לעיין באגרות הראי"ה ח"א סי' ק"ג, ששם ביאר היחס בין תלמוד בבלי ותלמוד ירושלמי, שדרך לימוד הירושלמי הוא ע"י הערת שפע עליון שבא ע"י אוירא דארץ ישראל מחכים, ודרך הבבלי הוא ע"י שכל ופילפול, וכתב שם שמצאנו לפעמים שהבבלי רמז לסברה שכתוב בירושלמי, אולם לא כתוב מפורש משום שהתלמידים לא היו ראוים לקבל זה, משום שדרך הלימוד היה דרך השכל ולא דרך השפעה עליונה, משום שבטומאת ארץ העמים אינו ראוי לדרך לימוד ע"י השפעה עליונה, ודרך זה ביאר כמה מקומות הסתומים בבבלי, (וע"ע באגרת צ"ו בנושא זה).

ואעתיק קצת מדבריו עמוד קכ"ו וכבר כתב רמ"ע מפאנו (עשרת מאמרות יונת עלם פ' ק') דכל מקום שיש "שתיק רב" היה בו ענין נסתר ויש לזה כמה פנים זה לפנים מזה, וכל שהשכל יותר כללי הוא משוטט יותר מענינים דקים ודי לו פלפל מועט, והכלליות של השכל עצמו נמשכת משפע של רוח"ק עד אשר אפילו בדרך רחוק הרבה יש בו איזה רושם, וזה הרושם הוא עיקר ההבדל שבין הבבלי והירושלמי, ומש"ה לדין הבבלי עיקר דרך הלימוד הפשוט מוסבר בו בהרחבה, ומ"מ לכל עת שיחדש השי"ת לב חדש על עמו ויוחזר כח קדושת אה"ק בגילוי, יגלה האור של הירושלמי מצד סגנונו הקצר והעומק, שמסתייע ממהלך שכל העליון, וההגדה המקובלת מחוברת בו על ההלכה בדרך פעולה נסתרת.

ובזה מיושב שמי שמקושר עם א"י יכול להשיג דברים שלא היו יכולים להשיג בחו"ל

ובזה מיושב ג"כ על מה שטען כת"ר שהחידושים הם חידוש מהפכני שלא שמענו אצל גדולי האחרונים והוא שיש לנו כח לגזור תולדות מלאכות חדשות לפי רוח של מלאכות שבת (אין הכוונה שלנו על גזירות דרבנן אלא על איסור תורה) אפילו אילו היה טענת כת"ר אמת שלא שמע זאת מ"מ כל זה לא שייך לטעון על מי שמקושר עם א"י וכ"ש לא על מה שנתחדש בבית המדרש תועה בשדה המציל ציון יוסף הצדיק בבעלות ישראל כמו שהארכנו, ששורה כאן השראת קדושת יוסף הצדיק בענין גודל תשוקתו לא"י שעלה למעלה מגודל תשוקתו לא"י של משה רבינו ע"ה וכמו שאמרו חז"ל (דברים רבה ב' ה') יוסף שהודה בארצו נקבר בארצו משה שלא הודה בארצו לא נקבר בארצו, והמדריגה האמיתי שנקבר בארצו היינו במקום שהוא בעלות ישראל שנסתייעה כעת במצבינו ע"י בית המדרש תועה בשדה.

וכ"ש בענין שבת שזכות יוסף הצדיק ששמר שבת אף בחו"ל גם בזמן שלא היה מצווה על זה ע' רמב"ן פ' תולדות כו' ה' בשם ב"ר צב' ו) מסייעה לחדש תולדות לשבת כדי לתת חיזוק לשבת בזמנינו שיש מי שרוצה להמציא לעשות הרבה פעולות ומלאכות שבת בתחבולות היתר ולהגיע לתוצאות הרצויה, בדרך אחרת ממה שהגיעו בזמן חז"ל, שזה לא בכלל מלאכה.

וחוץ מזה, לא היו צריכים לחדש זה, כי מי עלה על דעת עד דורינו שמיקרו-גל לא הוה בכלל מבשל או ניאון אינו בכלל מבעיר, ומי עלה על הדעת לאמר שמחשב אינו בכלל כותב עד שכת"ר ודיעימיה באו לומר דברים כאלו, וזה המחייב לנו לעמוד על המשמר לחדש תולדות, ויתכן שהוא בכל אב, רק על הצד שאינו בכלל אב הוא בכלל תולדה

ובודאי שמי שרוצה לחלוק על שכתבנו משום שהסברה לא נכונה או שיש לו ראיות נגד זה יכול לחלוק, ואין אנו אומרים שכל מה שנכתב הוא הלכה למשה מסיני, אבל לטעון בלי שום ביסוס אמיתי ורק משום שאין אנו יכולים להוציא רעיונות חדשים זה בודאי טענה שלא במקומה.

אולם כדי להסביר גישה כת"ר המחשיב עצמו בשפלות עצומה, וחשב שכל עם ישראל הם כאילו בגדר "מה אנו קטני הדור יכולים לחדש ולומר שיש תולדות מלאכות חדשים שלא הזכירו הראשונים וכו'", "הדבר היחיד שאפשר לדון עם שכלינו הקטן אם פעולה מסוימת נכנסת לתוך מסגרת של תולדות ואפילו בזה קשה להשוות דבר לדבר", הריני מציע לעיין באגרות הראי"ה בנושא זה ח"א סי' צ"ו עמוד קי"ג ד"ה יסוד, ואולי אם יקבל העצות שנאמרו שם יתרומם ויתעלה מן השפלות הזאת ויאיר לו ג"כ החידושים אשר נכתבו בחיבורינו. ובקיצור נכתב שם שאסור לת"ח בא"י להתנהג בשפלות, ולהיות כפוף לשפלות שהיה בחו"ל רק שצריך להכיר שיש לו מעלת א"י ושאפשר לו להשיג דברים שלא היו יכולים להשיג בחו"ל, ואם אינו מכיר זה, ונמשך אחרי השפלות שהיה לת"ח בחו"ל אז הוא נשאר בשפלות ועוד יותר גרוע, מכיון שת"ח בא"י מיועדים לגדלות יותר מת"ח בחו"ל ואינו מנצל זה, נעשה יותר נמוך

ועוד כתב שם שהתרחבות ההתישבות בא"י מסייעה לסיעתיה דשמיא מיוחדת לגילוי חידושי תורה, ולפי זה כ"ש אחרי חיזוק והתרחבות ההתישבות ביש"ע יש סיעתיה דשמיא מיוחדת לגילוי חידושי תורה, מה שלא היה אפשרי בדור הקודם, ורק כמובן שצריך להכיר בכך ובלי זה נשארים כפופים למה שנאמר בחו"ל או לת"ח שנמשכים אחרי הצימצום של לימוד של חו"ל. (לא ח"ו שת"ח בחו"ל היו קטנים, רק שחסר להם ענין אורא דא"י מחכים.)

ועוד מבואר שם שת"ח שאינו מנצל את הכוחות שנתנו לו בא"י ואינו מאמין בזה, הרי הוא בכלל חטא מרגלים, שאינו מכיר חשיבות א"י בנוגע לחידושי תורה ויוצא לפ"ז שמי שמתנגד באופן עקרוני לחדש תולדות שבת, בגלל שחשב שבחוץ לארץ לא נהגו כן, אז אפילו לפי שיטתיה שחושב שבחו"ל לא נהגו כן, מ"מ כיון שבא"י לא שייך כל זה, וממילא מלבד החילול שבת שיוצא מזה שעושים מלאכות בטכנולוגיה החדשה, ניתוסף עוד חטא מרגלים, שאינו מכיר שכאן בא"י אפשר להשיג מה שבחו"ל לא היו יכולים להשיג

וזה דומה מאוד למה שהממשלה מתנהגת שיש להם טנקים ומסוקי קרב אולם אינן מנצלים זה, ומתנהגין לפעמים בשיפלות עצומה, ומפזרין מפגינים בגז מדמיע במקום לכנס בהם בטנקים, וזה יש לו ג"כ השפעה מכח ת"ח של דורינו שמתנהגין בשיפלות בענין כיבוש א"י כידוע ואין להאריך כאן בענין זה

(כתבנו זה למי שמתנהג בשפלות בין לקולא ובין לחומרא אבל למי שמתנהג בשיפלות רק לחומרא אבל לקולא נוהג בגדלות, יש עליו צע"ג שאין לי עליו שום הסבר)

וכעת נדבר עוד קצת איך התיחסות של הראשונים לענין הירושלמי הנה ברי"ף סוף עירובין כתב שבכל מקום שיש מחלוקת בין הבבלי ובין הירושלמי הלכה כהבבלי מדין הלכתא כבתרא, אולם במקום שאין לנו ראיה מן הבבלי שחולק על הירושלמי סומכין על הירושלמי

וזה הנהגה כללית בראשונים בכיוון זה

ע' לדוגמא סוף סי' שכ"א בענין שאסור לקלוף שומין בשבת, יש לו מקור רק בירושלמי,

אולם הרמב"ם לא לקח כלל זה ככלל ברזל ולפעמים ס"ל כהירושלמי וכ"ש במקום שהבבלי מסתפק לפעמים מכריע כהירושלמי, ע' בזה בביאור הגר"א סי' רנ"ג אות מא-מב וז"ל ופסק האבעי לקולא שאחז דרך הירושלמי כשיטתו בכמה מקומות וכ"כ בביאור הגר"א סי' תל"ו אות ג' אבל הרמב"ם דרכו לנטות אחרי הירושלמי ברוב מקומות

וגם רוב ראשונים שאינן נוטים אחרי הירושלמי, היינו רק במקום שיש סתירה מן הבבלי וכמו שכתב הרי"ף, או שלא ידעו הירושלמי, אבל במקום שידעו אותו ואין סתירה בבבלי, פסקו כהירושלמי, וכמו שהבאנו דוגמא לעיל ויש על זה דוגמות לאין סוף

וא"כ לעניינינו לפעולות וכלים שלא היו בזמן חז"ל, כיון שיש לנו ראיה מן הירושלמי שאפשר לחדש תולדות, לא שייך כאן לומר שהבבלי חולק, וכ"ש שיש רמז גם בבבלי על עצם היסוד

וחוץ מזה, כל זה מיותר לגמרי וכמו שכתבנו לעיל, שזה מבואר בכל התורה שלא הוזכר פרטים במלאכת שבת ורק חז"ל אמרו זה מסברה, וא"כ אנו נאמר ע"פ רוחם ג"כ מסברה מה שנוגע לכלים ופעולות שנתחדשו בדורינו

וכעת אוסיף סיפור נפלא שנתגלה על ידו בפסוק רמז עצום על חידוש תולדות במכונות חדשים.

פעם נסעתי באוטובוס מבית המדרש "תעה בשדה" לכיוון תפוח, ושאל אותי יהודי אם יש לי חיבור חדש, והשבתי לו שכעת הוצאתי החיבור "רשפיה רשפי אש" שעיקרו לחדש תולדות חדשים בשבת, וגם כתבתי רמז חשוב בפשטות הפסוק (כמדומני שהוא יותר מרמז אלא הפשט ממש) לעשות את השבת לדורותם ברית עולם, שצריך בכל דור לעצב ולחדש השבת לפי ההמצאות החדשים כדי שהשבת יהא נשמר לכל הדורות, והשיב לי היהודי, שלפ"ז מבואר דבר בפסוק, שהרי כתוב שני פעמים עולם בפסוק, לעשות את השבת לדורותם ברית עולם, ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם, ופעם הראשונה כתוב עולם עם וי"ו ופעם שניה כתוב בלי וי"ו, וזה טעון ביאור, והסביר שמצאנו על הפסוק (שמות ג טו) זה שמי לעולם, שכתוב חסר וי"ו, ודרשו חז"ל לעולם מלשון העולם, (ע' רש"י במקום וקידושין עא), שצריך להעלים השם ולא לבטא אותו, ואמר לי, שלפי דברי, אפשר ג"כ כאן להסביר שהמילה לעולם חסר, מרמז על מלאכות שהיו בהעלם בזמן מתן תורה ורק בדורות עתידים הם יתגלו, וגם הם בכלל מלאכות שבת, ולכן כתוב פעם עם וי"ו בזמן שמתגלים ופעם בלי וי"ו בזמן שהם בהעלם, ונהנתי מאוד מזה, ובדאי שהיהודי הזה קיבל השראה עליונה לומר דבר נפלא כזה, וראיתי שהקב"ה לא עזב אותנו ולא הפקיר את השבת ביד אלו שרצונם ע"י הטכנולוגיה לעשות כל פעולות בשבת בהיתר, אלא הדברים המתחדשים ע"י הטכנולוגיה, יד ביד מתחדשים ג"כ לענין מלאכת שבת. ולא תהא כהנת כפונדקית. חידוש נפלא זה נתגלה בשעת נסיעה בכבישי ישי"ע, והוא משמח כמו שניתנו כעת מסיני, ובודאי כל פמליא של מעלה שמחו כששמעו החידוש הזה. וראיה לזה, שלכל אדם שאני אומר לו החידוש הזה, מאוד שמח ומתתפלא על החידוש הנפלא ועל קדושת כל אות וחסר אות של התורה

אסיים שיצליח בכל העניינים בהרבצת תורה ויצירת כל מיני מכשירים לעזור לעם ישראל ולהשתמש בהם בצורת היתר ולא באיסור ויתגלה אמיתות התורה בכל העולם. יצחק ברנד

כע2 עקירת השבת ע"י הקלנועית, ס"ק א



## סכנת עקירת השבת ע"י התפשטות הקלנועית ושאר מכונות גרמא של מכון צומת

### א) התפשטות ההיתר וההתנגדות של הגאון ר' יוסף שלום אלישיב שליט"א

בזמן האחרון הולכת ומתפשטת בתוך ציבור הדתי-לאומי מכשירי גרמא שנבנו ע"י מכון צומת, ויש בעיתונים ששייכים לחוגים אלו מודעות גדולות של קלנועית (אופנוע) שהתירו לנסוע בהם גם בשבת, ורק באותיות קטנות כתוב שרק למוגבלים הותר בשבת אף שאינן נכים. לא הזכיר שם שרק לבית כנסת מותר ומשמע אפילו לטיול בעלמא (וכן למעשה שמעתי שאלו נוסעים גם לטיול בעלמא)

וידוע פסק של הגאון ר' יוסף שלום אלישיב שהשימוש בו הוא איסור תורה, וכן מצד שסופו של דרך זו לעקור את כל השבת, (הובא דעתו גם בספר חוט שני על שבת מהרב נסים קרליץ שליט"א שכתב כך בשמו והסכים אתו)

וכן פסקו שאסור להשתמש במכונת גרמא ודעימיה גם במקום פיקוח נפש, אלא ישתמשו במכשירים רגילים, כדי שלא לתת יד והיתר לשום קולא בענין זה וכך שמעתי כעת שפסק הגאון ר' שמואל הלוי ווזנר שליט"א, לבית חולים "מעייני הישועה" שאין להשתמש במכשירי גרמא אף במקום פיקוח נפש אלא יש להשתמש במכשירים רגילים

והסיבה לכך שיש כאן עקירת השבת, כי באותו תכנון אפשר לעשות גם מכוניות ואוטובוסים, אפשר לעשות בדלק ואם רוצים אפשר לעשות גם בחשמל, וכן המציאו מכונה על בסיס המשך מצב, (לא המשך מצב אלא על בסיס המשך מצב, (ע' לקמן ס"ק ג' בענין זה) מכשיר שאפשר להשתמש בו בכל מכונית חשמל, ע"י שמחברים אותו בין התקע להשקע ובשבת כשרוצים לעשות איזה מלאכה, מפעילים זה בשבת ואחר כמה שניות מתחיל המכונה לפעול, (ראיתי מכשיר זה כשבא מרצה שליח של מכון צומת לעמנואל) וטוענים שרק לצורך מצוה מותר, זאת אומרת שאם יבא אורח בשבת ויש מצות הכנסת אורחים, אפשר לטחון וללוש ולאפות ולבשל ולכבס, וכן כל המפעלים יעבדו בשבת בטענה של הפסד מרובה, וכן למען השלום עם החילונים, וכן למען זיכוי את הרבים למי שקשה לו לשמור שבת, אפשר לעשות כל ל"ט מלאכות בהיתר מדומה וכתבתי חיבור על זה בשם גרמא כמעשה, וביארתי באריכות כל דבר ואיך שבסופו של דבר כולם כבר ישתמשו בזה

ועיקר הביסוס שלו הוא ממה שהתירו מכירת שביעית על אף שכל אחד יודע שאין גמירות דעת, שהרי ישראל אינו מוכן לתת הקרקע לגוי מ"מ מתעלמים מזה, וממילא ג"כ אף שמכשיר מתוכנן לא שייך ליחס לגרמא וזה כל שכל פשוט מבין, מ"מ מתעלמים מן בעיה זו. (ע' במאמר של הרב ישראל רוזן בעלון שבת בשבתו, פ' ראה תשס"א) שהעתיקתי בהקדמה לגרמא כמעשה)

כע2 ס' ב' עקירת השבת ע"י הקלנועית, ס"ק ב אות א

### ב) קיצור הטענות נגד היתר גרמא

והנה הספר גרמא כמעשה יש בה אריכות דברים מאוד וז"ל הכותרת השבת בסכנת עקירה ע"י מכשירים במסוה של גרמא שנותנים אפשרות לעשות כל ל"ט מלאכות ע"י היתר מדומה

### גרמא כמעשה

לבאר שמכשירי גרמא שנעשו ע"י "מכון טכנולוגיה לבעית הלכה", וע"י "מכון צומת" להתיר מלאכת שבת, הם לפי הדין מעשה בידים והמשתמש בהם חייב חטאת, במקום פיקוח נפש יש להשתמש במכשירים רגילים ולא במכשירי גרמא, כדי שלא לתת יד לחילול ועקירת השבת

ואכתוב כאן רק קיצור הדברים למה מכשיר גרמא אינו דומה למה שהתירו לשים קנקנים מלאים מים כדי להפסיק התפשטות הדליקה. והקנקנים מתבקעים ומכבים הדליקה (שבת ק"כ). (הציונים כאן הם מן הספר גרמא כמעשה)

א) לשון הגמ' שם אמר רבי יהודה אמר רב טלית שאחז בו האור מצד אחד נותן עליו מים מצד אחר ואם כבתה כבתה, ולשון אם כבתה כתבה מעורר שלא היה כאן תיכנון מיוחד לכך, שאם יש תכנון מיוחד לא שייך לשון "אם" הרי הכל נעשה רק כדי שזה יקרה, ובאמת יש חמשה ראשונים שמדייקין מזה שרק כשספק אם יתכבה ע"ז מותר, ואז ג"כ מתאים לשון "אם" כי זה רק ספק

בחינושי הרמב"ן ד"ה דאר"י, וכ"כ בחידושי הר"ן ק"כ: ד"ה הוא דאמר, וכן בחידושי הריטב"א (מוסד הרב קוק), וכ"כ במאירי בפשטות דאירי כשאנו ודאי שמגיע לשם, ד"ה טלית, וכ"כ ברשב"א בענין מחיקת השם משום שאינו ודאי שימחק משא"כ בדעת רב יהודה את"ל שאסור שם דלא כרב יהודה, משום שאם יגיע שם ודאי תכבה, אולם משמע שעל הצד שמתירין כרב יהודה, משום שאולי האש לא תגיע לשם. וא"כ לכל אלו הראשונים מבואר שכל גרמא מותר רק בספק אבל לא בודאי וכן מבואר שבמוסיף שמן שבנר חייב (ביצה כב). אף שיבא רק לאחר זמן,

ואף לאלו שס"ל שאף כשודאי יתכבה מותר (אולי הרמב"ם פ' י"ב הל' ד' ס"ל כך שכתב שאף שבודאי מתבקעים ומכבים, אולם אין ראיה שאולי הכונה שאינו ודאי שיגיע שם, וקצת משמע כך בש"ע ס' של"ד סעי' כב וע' בזה) מ"מ צריכים הסבר בלשון אם כבתה כבתה, וע' בשלטי גבורים (בדפי הרי"ף מה). שכל ההיתר הוא אם אינו מכוון לכיבוי רק מכוון שלא יתפשט הדליקה והיינו שהוא עושה הפעולה במקום שעדיין אין אש, וזה מיוחד במלאכת כיבוי ששייך לחלק בין כיבוי לעיכוב התפשטות הדליקה, (וכ"כ בתוס' סוף כירה) שאם עושה עיכוב התפשטות הדליקה עדיין נחשב שאינו מכוון לכיבוי, ולכן כתב שאת"ל ששייך היתר גרמא בשאר מלאכות, זה אך ורק כשאנו מכוון לזה, ועכשיו מיושב לשון אם כבתה כבתה, וא"כ בודאי לא שייך זה במכונה המתכוונת לכך ע' בזה ס' ד' ס"ק י"א, אות ה', וס"ק יג אות ג', וס' ה' ס"ק ה') וז"ל הש"ג

ומה שכ' הטוא"ח ס' של"ד טלית שאחז בה האור שרי לפושטו, אע"פ שהוא נכבה כיון שאינו מכוון בפשיטותו זאת לכבות, דמשמע שאם מכוין לכך שאסור לפושטו, ואין שום אחד מהפוסקים שיזכיר דבר זה כי מדברי כולם מוכח דגרם כיבוי שרי אף אם מכוין לכך, מ"מ נראה דודאי כל גרם כיבוי דשרינן הוא בענין שאינו מכוין לכבות אלא הוא עושה שום דבר לחצוץ בפני הדליקה וע"י כך בא הכיבוי כההיא דפריסת עור או מחיצת כלים מלאים מים או נתינת כלי ריקן תחת הנר וכיוצא באלו שאינו מכוין לכבות אלא להגין, והלכך אי בהאי מעשה שעושה בא ממילא הכיבוי שפיר דמי, דלא הוה אלא גרם כיבוי בלא מתכוין דאי מכוין לכך אפילו ע"י גרם אסור כמ"ש הטור, ומיהו כשאנו מכוין לכך אע"פ דהוי פסיק רישיה שרי ע"י גרם, שהרי התירו לחצות בכלים מלאים מים אע"פ שבודאי יתבקעו ויכבו והוי פסיק רישיה מ"מ שרי כיון שאינו אלא גרם ואינו מכוין לכך, וע' בתוס' פ' בתרא דיומא (פד: ד"ה מכבין). ומסופקני בכל מלאכות שבת הנעשית בלא מתכוין ע"י גרם בפסיק רישיה כי האי דגרם כיבוי אי שריא, או דילמא גבי דליקה הקילו. וכן מבואר בב"י ס' של"ד ד"ה וטלית, שההתירים שנאמרו בלשון 'ואם כבתה כבתה',

הוא רק באחד משני אופנים, או שהפעולה במקום שעדיין אין אש, והוא עושה שלא יתפשט (זה דין נתינת מים בצד שני של הטלית) או שאינו ודאי שיתכבה (דין טלית שאחז בו האור פושטה ומתכסה ואם כבתה כבתה) וכך כתוב בסוף דברי הב"י, שהביא דברי הר"ן, שהיתר לשים מים על בגד הדלוק, הוא משום שלא יתפשט, אבל אינו פוגע באש שכבר דולק, משא"כ בנותן מים תחת הנר אסור ואינו בכלל גרמא, אף שהכיבוי בא לאחר זמן ע"ע כאן אות ד'.

וכן מבואר שם בגמ' עמוד ב', שהרי גרמא שייך גם באיסור מחיקת ה', שמי שכותב שם על בשרו יכול להכנס בתוך המים, ושם ההיתר רק משום שאינו מכוון למחיקה, שאילו מכוון אסור, וראיה לזה, מן הגמרא (סוכה נג.) שדוד המלך כשרצה לזרוק פתק עם שם לתוך התהום וימחוק השם, הוצרך ללמוד ק"ו מסוטה שהתורה התירה מחיקת השם, דהיינו התורה נתנה כאן היתר לעבור על איסור מחיקה לעשות שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, אבל יש כאן בעצם האיסור של מחיקת ה', אף שזה רק גרמא כמו מי שנכנס בתוך המים ושם כתוב על בשרו, אלא כיון שמכוון לזה אינו בכלל גרמא. ובשלמא לאלו ראשונים שס"ל שרק בספק מותר, כאן הוא ודאי, אבל לאלו שס"ל שגם בודאי מותר, ע"כ כאן משום כונה, וא"כ הוכח אחד משני דברים, או רק בספק או רק שלא בכונה אבל בודאי וגם בכונה אסור,

וזה אחד מן הדברים שדברתי עם הגאון ר' שלמה זלמן אויערבך זצ"ל להקשות על מכשירי גרמא, שהרשב"א מתיר רק בספק ואמר לי "א שווערער רשב"א" (רשב"א קשה) אולם הרבה ראשונים ס"ל כמותו כנ"ל, וגם אם לא סוברים כמותו, מ"מ מוכרחים לפרש לשון ואם כבתה כבתה שבא לאפוקי שאין כאן תיכנון מיוחד לכיבוי. (מחמת זקנותו ומחמת שדברתי עמו על כמה נושאים לא היה לי אפשרות להאריך בנושא זה, ואחד מן הדברים שאלתי אותו מה אומר על היתר מכירת ארץ ישראל, והשיב שאיך שהרבנות הראשית עושה היום הוא בודאי דברים בטלים)

כע2 עקירת השבת ע"י הקלנועית, ס"ק ב אות ב

**ב)** עוד מבואר שגרמא בשבת שייך רק במקום שאינו מכוון לכך, אבל במכוון לכך חייב בכל גווני מדין מלאכת מחשבת אסרה תורה כמבואר בגמ' ב"ק ס. רב אשי אמר כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו, ה"מ לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזיקין פטור וז"ל רש"י שם, מלאכת מחשבת, נתקיימה מחשבתו דניחא ליה ברוח מסייעתו. ולא תקשה ממפסיק בכלים מלאים מים במלאכת מכבה דשאני מלאכת מכבה במפסיק בכלי חרס, שתוצאות הפעולה מתקיים במקום שעדיין אין האש התפשט, (ע' מרכבת המשנה פ"ב הל' ד ובש"ג שהובא לעיל) או משום שאינו רוצה שהאש יתפשט אין בו משום מלאכת מחשבת, (אב"נ ס' ר"ל) וע' בזה ס' ה' ס"ק ה' בדעת הר"ח שבת קכ: וז"ל רב אשי אמר היכא אמרינן זורה ורוח מסייעתו לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה. אבל הכא גרמא בעלמא היא וגרמא בנזיקין פטור, ש"מ כיון דמשוי אורחא אפילו לרוח מצויה ללבות ומחשב לכן, אסור בשבת דהיינו מלאכת מחשבת. עכ"ל)

ואף שבגמ' ב"ק ס. כתב הרא"ש שרק בענין זורה שדרכו בכך נאמר זה, מ"מ ברש"י מבואר שבכל מלאכות כך, וכך מפורש ברש"י ב"ב כו. ד"ה ורבינא, שממונא מאיסורא לא ילפינן אלמא דאיסורא מאיסורא ילפינן, וכן בר"ח הנ"ל מפורש שבכל מלאכות הדין כך ולא רק בזורה, וכן ע' בס' ה' שגם לפי הרא"ש אם דרכו בכך חייב בכל מלאכות, והיום כל הטכנולוגיה בנוי על גרמות המתוכננת לכך, כגון מכונת כביסה שבזמן פלוני עושה מלאכה זו ואח"כ מלאכה זו וכן כל המחשבים המחושבים מתוכננים בכך, ולא שייך היום ענין גרמא שאין דרך לעשות כשזה מכשיר המתוכנן לכך, וחופץ מזה לפי הרא"ש יש מספיק סיבות אחרות לחייב, ע' לקמן אות ג

(וכן לפי המבואר באות ב' שבמכוון לא שייך גרמא, מה שהוצרך הרא"ש דרך מלאכה בזורה משום שיש שם רוח בידי שמים, אינו כ"כ מתיחס למעשיו, אבל במקום שהכל על ידו, אינו כלל גרמא.)

כע2 עקירת השבת ע"י הקלנועית, ס"ק ב אות ג

ג) ועוד נראה לומר שלא שייך ענין גרמא רק בדבר שאין בו גדר תכנון. רק דבר מקרי והוא עושה הפעולה כאן וזה נעשה התוצאה שם, אבל אין התחברות מכוונת לשני הדברים יחד, אבל דבר שהוא בתיכנון וכלי אחד, חשיב כאיתא קמן בגוף הדבר והכל דבר אחד כעין שכתב הרא"ש בביצה פ"ב ס' י"ז לענין שפופרת של ביצה. (בביאור המשנה שבת כט:) לא יקוב אדם שפופרת של ביצה ויתן בצד הנר. והטעם משום גזירה שמא יסתפק מן השמן שבשפופרת ויתחייב משום מכבה. וביאר הרא"ש שהשמן שבתוך השפופרת חשיב כגוף דבר הדולק. והמסירו חייב, וכמ"ש רש"י בשבת דף כט: דכיון דיחדו להדלקה חשיב כמכבה, אף שרק לבסוף יכנס לתוך הנר ואז יתכבה. מ"מ המסירו נחשב למכבה ואינו כגורם. וג"כ כאן כיון שהכל מתוכנן ע"י כלי אחד, חשיב כגוף דבר הדולק. לענין מכבה. (והיינו כמו שלענין מכבה חשיב כל השמן כגוף דבר הדולק ה"נ לענין מבעיר סגי בגוף דבר העתיד לידלק. ולהכי במוסיף שמן בתוך השפופרת חייב.) וכאן כיון שהכל מתוכנן ומיוחד לזה חשיב המכשיר כדבר אחד, ואין לו שייכות עם גרמא, וכן אינו דומה לסוף חמה לבא (סנהדרין עז.) שאין שם תיכנון ויחוד רק מיקרה שאינו מיוחד לזה.

דברי הרא"ש נפסק בש"ע ס' רס"ה, במ"ב ובמ"א, וכן כמעט כל הראשונים ס"ל כהרא"ש בזה, ולא כתוס' ביצה כב. שהאיסור שם משום שמכה תיכף. (הארכתיו בס' ד' ס"ק יא, וכתבתי שם ס"ק יג אות ב-ג, שגם תוס' לא כתבו זה רק לענין מכבה ולא לענין מוסיף שמן, ומש"ה המתינו להקשות קושיתם רק על מסתפק מן השמן ולא הקדימו קושיתם על מוסיף שמן שבנר, (ויש כמה סברות לחלק, אחד משום שבכיבוי מתעסק רק בהסרת השמן וס"ל שזה נחשב כאילו עדיין אין השמן מתיחס להאש ומלאכת כיבוי הוא לכבות אש שכבר דולק ע' בש"ג המובא לעיל אות א', אבל במוסיף שמן הוא דבר חיובי להדלקה, וכן אפשר לומר שהכלי נחשב למיוחד להדלקה אבל לא למיוחד לכיבוי)

שיטת הרא"ש שהאיסור הוא משום שגורם לכבות לאחר זמן. וס"ל שזה איסור מן התורה משום שנוגע בדבר הדולק עצמו, וכדי להחשיב כגוף דבר הדולק, מצרפין גם מה שבשפופרת משום כונה שלו. וכן דעת רש"י וברטנורא ונפסק כך בש"ע ס' רס"ה סעי' א'. (וכ"כ המ"א והמ"ב שם) וכן דעת המאירי, והראב"ד שהובא במאירי (ביצה כב.) והר"ן שם, שמסיר שמן שבנר חייב משום שמכבה לאחר זמן, וכ"כ בשיטה ביצה שם בשם הריטב"א והסכים איתו. (ע' כל זה בס"ק י) וכן נראה דעת הגר"א ס' תקי"ד ד"ה ויש מתירין, שהסכים עם סברת הרא"ש שגם לאחר זמן אסור.

וכ"כ הרמב"ם בפה"מ פ"ב מ"ב אלא שבשני שמנים שאסור להדליק בהם בשבת, האחד שמן אפרסמון, זו למעלתו שמא יסיך ממנו ואסור לנו למעט דבר מן השמן שבנר לפי שהוא מקרב זמן כיבוי והעיקר אצלנו גרם כיבוי אסור וכ"כ סוף פ"ג ואסרו לתת בו מים ואפילו בע"ש וכל שכן בשבת לפי שממהר כיבוי הניצוצות והעיקר גרם כיבוי אסור כאשר הודעתך, וע' במרכבת המשנה פ"ב הל' ד' שלומד מן הרמב"ם שמחייב במסתפק מן השמן משום שממהר הכיבוי כמו הרא"ש ולא כמו התוס' ביצה כב.

התפארת שמואל בגליון הרא"ש בביצה כתב שהרא"ש אוסר רק מדרבנן, אולם א"א להכניס זה ברא"ש כי כתב שני פעמים שחייב ומפרש כך הברייתא שהובא בגמרא שכתב שחייב, וכן רש"י בשבת כתב מפורש שחייב וכ"כ בש"ע ס' רס"ה, וכשדברתי עם הרב לוי יצחק הלפרין לפני שבע שנים והקשתי על כל ההיתר שלו מדברי הרא"ש, שלח לי

להסתכל בתפארת שמואל, אולם התפארת שמואל הוא נגד הראשונים, וחופץ מזה כתבנו שגם התוס' שם מדבר רק בכיבוי ולא בהבערה, וא"כ כל אלו ממציאי התיורים, מוכרחים לחלוק על הראשונים ועל הש"ע, אף אם זה מדרבנן, עכ"פ אסור מדרבנן, והוא לא הזכיר בכל הספר שלו דבר הרא"ש, ועכ"פ רואים, שהרב הלפרין ראש מכון טכנולוגיה לבעית הלכה, לא היה יכול להסתדר עם הרא"ש אם מפרשים אותו כפשוטו, ובאמת כל ענין של כלי מכשיר הוא גם סברה פשוטה וע"ע ס"ק ד', ואין בהל' שבת שכלי מתוכנן הוא גרמא,

כע2 עקירת השבת ע"י הקלנועית, ס"ק ב אות ד

ד) ולענין אם יש מלאכה שנעשה לאחר זמן, יוצא ג"כ מן התוס' סוף כירה לדעת כל אלו שחולקים על רבינו פורת וס"ל לאחר זמן אסור, ולא רק אסור אלא גם חייב, כמבואר ברש"י סוף כירה (וכמש"כ בריטב"א מוסד הרב קוק מרש"י ולא כתוס' שכתבו שרש"י ל"ד). ע' ס"ב ס"ק ה' ו' ז', וס' ד' ס"ק כ"ד. לענין נתינת מים תחת הנר לקבל ניצוצות דאיתא בגמרא שמקרב כיבוי ואסור, וכתב רש"י **זימן כיבוי להדיה והוה ליה מכבה אי יהיב ליה בשבת**, וכן דעת הר"ן שם, והר"ף החמיר יותר מזה ע' בזה בב"י ס' של"ד הובא או"ק א'.

וביארנו בס' ב' ס"ק ח' שמבואר ברשב"א סוף כירה, שגם לדעת רבינו פורת, שמי ששם מים תחת הנר ויתכבה לאחר זמן אינו חייב, זה רק כששם תחת הנר אבל אם שם לתוך הנר, חייב אף שהכיבוי בא רק לאחר זמן

ובאמת יש הוכחה לביטול של כמה סברות של היתר גרמא מן המשנה של שפורפרת של ביצה (שבת כט:). שמרש"י למדים שאם שם השמן בשפורפרת, כיון שיחד השמן להדלקת הנר נחשב כדבר אחד, והמסתפק ממנו חייב, ורואים מזה שמחשבת יחוד השמן משנה הדין להתחייב בזה, (ורואים מזה שמחשבה ודעת האדם קובע דינים גם בדאורייתא ומסיר דין גרמא, וכן מבואר ברש"י ב"ק ס. הועתק אות א) שמחשבתו של אדם מסיר דין גרמא, (וע"ע ס"ק ד') וכן רואים שעל אף שהפעולה נעשה עכשיו והתוצאה הוא רק אחרי כמה שעות, כשיכבה הנר חייב, וכן על אף שהפעולה היא בשפורפרת והתוצאה היא בנר, והשמן צריך לעשות דרכו ע"י טיף מים ממקום למקום, וגם שזה בגדר כח שני ושלישי, וכאן יש יותר חידוש אף בלי מלאכת מחשבת, שהרי הוא כיוון רק להתשמש בשמן ולא כיוון לענין כיבוי הנר חייב,

וכ"ש אם באמת כיון לכבות הנר, שניתוסף סברת מלאכת מחשבת הכתובה ב"ק ס. ואולם כיון שסתם בני אדם לא מרגישים שזה מתיחס לנר בגלל מחשבתו, הוסיפו חז"ל לגזור שגם בע"ש אסור לעשות זה.

ויש כאן עוד חידוש, שעל אף שאינו עושה פעולת כיבוי דוגמת שפיכת מים על אש והוא רק מונע שלא יהא חומר דלק כ"כ להבערה מ"מ חייב. (וחילוק זה יש מקום עכ"פ בתור הוה אמינא, בגמ' ק"כ: אימור דאמר ר"ש בן ננס בעיכובי דליקא גרם כיבוי מי אמר,

וכעת צריך לפרש מאי שנא מלהסיר שמן שבנר שחייב ולשפוך מים כדי שלא תגיע הדליקה מותר, (מימרא דרב יהודה אמר רב) וחילוק אחד הוא משום ששם לא תיכנן ולא כיון שידלק וכמו שמדויק מרש"י, אולם יש מקום לומר, שאף שכיון שידלק אין איסור להסיר, ע' בזה ברמב"ם פ"ד דיו"ט הל' ג' שאגודה שאחזה האור כל עץ שלא אחז האור מותר לשמטו ואינו דומה למסיר שמן שבנר, (הובא בש"ע ס' תק"ב סע' ב') וביאור דברי הרמב"ם, שבשמן שבנר, השמן משמשת הפתילה שכבר בוערת וממילא המכבה נקרא שמכבה אש שכבר קיימת, שהפתילה היתה דולקת שעתיים ועכשיו רק שעה, אבל במסיר עץ במדורה, אין העץ משמש להנר שכבר קיימת ואין עתיד לשמשו אלא עתיד לשמש לעצמו, כי העץ הוא גם חומר דלק וגם פתילה, וזה עדיין לא דולק והוא רק

כמסיר פתילה שעדיין לא דולקת, ואין זה מכבה רק מונע מלהדלק, ועיקר דליקה תלוי בפתילה כמש"כ רש"י שבת לא: ד"ה לעולם, וסברה זו שייך ג"כ במכסה תיבה בעור גדי שמותר (שבת קכ). הארכת בזה בס' ד' ס"ק ה' וט', ואינו דומה למסיר שמן שבנר. ועכ"פ ממה שאסור להסיר שמן שבנר, כ"ש אם מוסיף שמן שבנר שחייב שיש כאן פעולה יותר חיובית שזה שעושה פעולה חיובית בהמשכיות ההדלקה, ולא רק מניעת חומר דלק.

ובזה אפשר לפרש ג"כ למה כל החשש שאסרו גם בע"ש ליתן השפופרת, הוא שמא יסתפק ממנו ויתחייב משום מכבה, ולא חיישין שמא יוסיף שמן, ויתחייב משום מבעיר, (כך רואים בגמ' שהיה הוה אמינא שבכלי חרס שמאוס לא חיישין שמא יסתפק ממנו, ומבואר שלהוסיף שמן לא יעלה על הדעת לחשוש לזה), משום שכל מה שהיה נראה בעיני בני אדם שלא יהא איסור, זה כשמסיר שמן שאין מתעסק בכיבוי רק בהסרת חומר דלק, שאינו נראה כ"כ לכיבוי אבל בהוספת שמן שמתעסק באופן חיובי בהדלקה, זה כל אחד מרגיש שעושה כאן מלאכה ולא הוצרכו לגזור, אולם יש מקום לפרש אחרת החילוק, שרק במסתפק שלא כיון כלל לכיבוי רק להשתמש בשמן, ואין כאן מלאכת מחשבת, חששו שיטעה, אבל במוסיף שמן שיש כאן מלאכת מחשבת שדעתו שידלק יותר זמן, כל אחד יודע שזה אסור, ולא הוצרכו לגזור.

ועוד כתוב במשנה שאם חיברה היוצר מתחילה מותר משום שהוא כלי אחד, דהיינו שאז כל אחד מבין שאסור, שהחיבור עושה אותה למציאות של כלי אחד, ולא צריכים למחשבתו שייחד השמן שבשפופרת, רק החיבר עצמו עושה זה לכלי אחד ומחייב משום מכבה, וזה כל אחד מבין שזה כך ולא הוצרכו חז"ל לגזור שגם בע"ש יאסר, מכל זה ראייה שכלי מתוכנן לא שייך גרמא, ובאמת גם מסברה פשוטה הוא כך, ובודאי שא"א ללמוד היתר מדין כלי מלאים מים שמותר להפסיק ע"י את הדליקה.

כע2 עקירת השבת ע"י הקלנועית, ס"ק ב אות ה

ה) עוד טענה חזקה שכלי מתוכנן לכך הוא מעשה בידים, שהרי כתוב ברמב"ן שבת דף קנ"ג: שהאדם שחורש בבהמה חייב סקילה, אף בלי הפסוק של בהמתך, אלא שחייב מצד אדם ועי' בביאור ההבדל בין חורש בבהמה שנחשב מעשה אדם ובין מחמר שאינו חייב סקילה, משום שהבהמה כפוף לגמרי תחתיו, אולם עכ"פ למידים מזה שאם ע"י פעולתו נעשית המלאכה בלי עוד בעל בחירה, חייב אף על הדיבור וכ"ש ע"י פעולתו בידים, אף שהבהמה עושה הפעולות כמה שניות אחרי שהאדם לחץ אותה, וגם בכוחות עצמה וז"ל הרמב"ן אלא שמ"מ צריך טעם בדבר שהרי החורש בבהמות אתה ובהמתך הוא כמחמר, שהחרישה בכח הבהמה היא נעשה. ונאמר בזה שמפני שהחורש בבהמה הוא נותן עליה עול והוא כובש אותה תחת ידו וברשותו היא עומדת, כל המלאכה על שם האדם היא ובו היא תלויה ואין הבהמה אלא ככלי ביד אומן, ואינו דומה למחמר שהבהמה היא הולכת לנפשה אלא שיש לה התעוררות מעט מן המחמר ורואים מזה שכלי מכשיר שביד האדם חייב בכל גווני

כע2 עקירת השבת ע"י הקלנועית, ס"ק ב אות ו

ו) ועוד יש להביא ראיה מן הירושלמי (כתובות פ"ג הל' א') שהמדליק גדישו של חברו בשבת יש התראת מיתה על כל שיבולת, אלמא שבמכוון חייב אף שבא לאחר זמן.

כע2 עקירת השבת ע"י הקלנועית, ס"ק ג

## ג) טענות נגד היתר המשך מצב

וגם היתר של המשך מצב שהרב ישראל רוזן טוען שיש לו כלי שעל בסיס המשך מצב שמותר לשמור על צבי ניצוד, יכול להרחיב ההיתר לעשות כל מלאכת שבת, כתבתי שם במכתב שלישי לרב רוזן, שכל היתר של המשך מצב הוא צ"ע חוץ משמירת צבי או סגירת דלת בפני הרוח שלא יכבה, אבל להיתר מכח זה הסרת מתג של שעון שבת שהיה מתוכנן לכבות לזמן פלוני והא מסירו בשבת או מאחרו, צע"ג להתיר כיון שהכל מתוכנן, וכאילו אין בכלי זה חשמל שמתחיס לנר זה רק כשיעור עד שיתכבה ע"י השעון והמאחר נקרא מוסיף שמן שבנר, וכ"ש שבמכשיר של מכון צומת עושה הוא לא בעצם המשך מצב שהרי הפעולה עושה לפני שהמצב קיים בפועל, ויש רק היתר על "בסיס" של המשך מצב, שעושה סוג תחבולה כזו, שכמו לענין מכירת א"י על "בסיס" של מכירה אך שאין כאן באמת מכירה של כלום כיון שאין כאן גמירות דעת כלל. וכן כאן הרי הוא כלי מכשיר עושה כל מלאכה בשבת לכתחילה ואין לזה שום שייכות עם המשכיות מצב אף על הצד שדבר זה קיים,

בקיצור, הרב רוזן לומד מן הדין שהוזכר בס' רע"ז סע' א שמותר לסגור דלת בפני הנר כדי שלא יכבה הרוח, על אף שע"ז הנר ממשיך לידלק, וכן מדין צבי שניצוד, שמותר לשמור עליו שלא יברח, בס' שט"ז סע' ו', ומגיע לידי תחבולה כזו של כלי מכשיר לעשות כל הלי"ט מלאכות, ויש כאן אלף נפ"מ בין זה לזה וחבל להאריך בזה.

וזכרוננו כשהשליח של מכון צומת הגיע לעמנואל, ורצה להסביר איך המנגנון עובד, לקח ילד ועשה הצגה שזה צבי, ותפס אותו, ואמר לילד אחר תשמור עליו שלא יברח, ואמר שזה כתוב במשנה שמותר לשמור את הצבי, ואז הסביר איך המנגנון של המכשיר עובד על הבסיס הזה, ואז לקח המכשיר וחיבר אותו מצד זה לחשמל ומצד זה לנורה חשמלית, ופתח את הכפתור ואחר כמה שניות נדלקה הנורה, ואמר שאם יש איזה הפסד או צורך מצוה, אפשר ככה להדליק את האור דהיינו אם חיבר מע"ש את המכשיר, ובשבת קרא דבר שנחוץ להדליק האור, אז אפשר להדליק האור כך בשבת והכל על בסיס של צבי שניצוד מותר לשמור עליו וזה נקרא המשך מצב, (אף שלמעשה ע"י פעולתו בשבת הדליק האור) אולם כל זה ליצנות ממש, כי בצידת צבי, האיסור הוא לצוד, ואם הוא כבר ניצוד מותר לשומרו כי שמירה אינו צידה, משא"כ במכשירים שלו הולך כאן להדליק את האור בשבת וכן כל שאר ל"ט מלאכות כל מה שאפשר לחבר לחשמל, ומאי נפקא מינה במנגנון הפנימי שלו.

בקונטרס ששלח לי בענין המשך מצב (דהיינו תחבולה שיש מכשיר מתוכנן מע"ש שהאש דולק כל כמה שניות למשל אחר עשרים שניות לשניה, ובשבת אם רוצה שידלוק כל הזמן פותח מתג לפני שידלק, שהאש שידלק אח"כ לשניה לא יתכבה,) וטוען שע"י שעושים לפני שהמצב קיים עוד יותר קל, והביא ראיה מש"ע ס' תקי"ד סע' ג' ביו"ט, שלפני שהדליק יכול לשים דבר המונע מלשרף אבל אח"כ אסור, ולמד משם שה"ה לענין הדלקה שאם אנו יכולים לומר שאחר הדלקה אפשר לעשות המשך מצב כ"ש לפני הדלקה

וראיה זו טעות גמור, שיש חילוק גדול בין מכבה למדליק, שמכבה הוא לכבות אש קיימת ולהדליק הוא להדליק דבר שאינו קיים, וממילא מה שהוזכר שלפני שהדליק מותר לשים דבר המונע מלשרף. זה שייך לענין מלאכת מכבה, דכיון שהפעולה עושה לפני שהדליק אין כאן מלאכת מכבה רק הוא עושה שהאש שעתיד להדלק לא ידלוק כ"כ זמן, ואין זה בכלל מלאכת כיבוי וכן בשעת שמדליק אינו נחשב למכבה, אף שיש שם דבר שמתוכנן לכיבוי, שאנו אומרים שהוא הדליק רק לזמן מצומצם, משא"כ לאחר ההדלקה הרי זו מלאכת כיבוי, אבל לענין מלאכת מבעיר, אז לפני ההדלקה יותר חמור כי עושה שידליק אח"כ יותר זמן, אולם יש להוסיף כאן, שבמקום שאחר שעושה הפעולה שלו עדיין לא נדלק האש ומחוסר מעשה בעל בחירה, לא שייך ליחס מלאכה

למי שעושה הפעולה הראשונה ורק מדרבנן אפשר לאסור מדין אחד נתן את הקדירה ואחד את האש שהראשון פטור אבל אסור (מ"ב ס' רנ"ג ס"ק ק') לכן המוסיף שמן שבנר לפני שהדליק אינו חייב בשבת, אבל אם זה עתיד לדלק בלי מחוסר בעל בחירה, אז גם המוסיף שמן שבנר לפני הדלקה חייב, שהרי עכשיו עושה שידלק יותר זמן או נר יותר גדול

וכ"ש בכל מה שעושה כעת, שעצם הנר שרצונו להדליק לא דולק כלל, רק במנגנון הפנימי של המכשיר גרמא יש לו איזה דבר שדולק לשניה כל כמה שניות, והוא עושה בשבת שידלק יותר זמן ועי"ז אחר כך נדלק הנורה או שאר מכונה שרוצה להפעיל, אין לזה שום שייכות לכל ענין של המשך מצב

בקיצור, הוא יש לו מנגנון שע"י עושה כל ל"ט מלאכות לכתחילה, וכל מי שהתיר איזה דבר, אף שהוא דחוק, זה כבר נעשה היתר גמור ואח"כ אפשר להוסיף עוד קולה, וזה כבר נעשה היתר גמור, ואפשר להוסיף עוד קולא וכן הלאה וכן מה שהקשיתי לעיל ס"ק ב' אות ה' מבהמה חורשת שייך ג"כ כאן, ועוד הרבה מן הקושיות שם.

כע2 ס' ב' עקירת השבת ע"י הקלנועית, ס"ק ד

### **(ד) שיחה עם בעל הבית שיש לו שכל ישר**

כשהלכתי למשה פייגלין להתוכח עמו על מה שהם מפרסמים איזה מכונה של מכון טכנולוגיה לבעית הלכה, שאלתי אותו, מה אתה אומר, האם אפשר ללמוד ממה שכתוב בגמרא שמותר לשים כלים מלאים מים להפסיק בין הדליקה והכלי יפקע וישפוך ויכבה הדליקה, לכל מה שעושים כלי גרמא בהמכון לטכנולוגיה לבעית הלכה ומכון צומת, השיב לי, בודאי אי אפשר ללמוד משם, כי הציור בגמרא זה לא כלי מכשיר וכאן זה כלי מכשיר, והסברא אומרת שכאן זה לא גרמא, רק שאני לא למדן ולא בעל הלכה, אמרתי לו, שאתה צודק מאה אחוז כי הסברא הפשוטה שלך הוא גם ההלכה. (הם הפסיקו עם המודעות מסוג זה, והוסיף שהרב שלו ר' יצחק ליפשיץ מתנגד מאוד למכשירי גרמא (ע' כאן סוף ס' א)

ואז שאלתי את עצמי, למה בעל הבית הפשוט הזה מבין סברה ישרה ולמדנים אלו של מיצרי המכשירים אינם מבינים דבר פשוט כזה.

אולם אח"כ נתברר לי הענין, שבאמת כל אלו שתומכין במכשירי גרמא, עם כל החכמה הגדולה שלהם, הם חושבים שאפשר להסיר מן התורה את הדעת והשכל, כי בעת הצורך אם יש איזה איסור בתורה שמפריע לנו, מסירים מן התורה את הדעת ואז אפשר להסתדר, ואה"נ לפי מהלך כזה בודאי אפשר ללמוד מן הגמרא כלי מכשיר, כי בלי להשתמש בדעת הם דומים זה לזה. כי כל הסברה שכלי מכשיר אינו גרמא אלא מעשה בידים, זה כיון שהכל כלי אחד מתוכנן ומסודר ומיוחד לכך זה כבר לא גרמא, אבל חילוק זה עובד רק כשאנו משתמשים במושג "דעת" אבל כשמסירים ה"דעת" והשכל, אין מקום לחילוקים אלו (זכר לדבר למה אומרים הבדלה באתה חונן אם אין דעת הבדלה מנין, (ע' ירושלמי שהובא ברע"ב פ"ה דברכות מ"ב.) והיינו כי בלי "דעת" אפשר לדמות כל דבר זה לזה (ואם יש ראיות חזקות לאיסור, שם כן משתמשים לחלק אף אם החילוקים דקין שבדקין שאין להם שום משמעות

וראייה לזה שהמתירים הסירו "הדעת" מן התורה, כי הרב ישראל רוזן הביא ראיה להיתר מכוונות גרמא, ממה שהתירו למכור את ארץ ישראל להפקיע שביעית, אף שאין גמירות דעת למכור, שאף שכל קנין צריך גמירות וסמיכות דעת, מ"מ כשאיזה איסור מפריע לנו יכולים להסיר הדעת מן הקנין ולהציג התורה שעובדת בלי דעת, וממילא גם מכשירי גרמא עובדים על הבסיס הזה של הסרת הדעת מן התורה, וז"ל במאמר שכתב



פ' ראה תשס"א כשבא להצדיק מכשירי גרמא על ידי לימוד מהיתר מכירת א"י, משום מה בתשס"א העלו 'על המוקד', ומיקדו את הפולמוס, באי-גמירות הדעת של המוכרים העממים והחילוניים, ולא זכרו כי בכל מכירת חמץ קיים צד נכרי היודע היטב, מאשתקד, מהי מהות המכירה ומה גורלה העתידי. אין משמעות לגמירות דעת כאשר מתבצע קנין פורמלי כראוי, והדברים אורכים ומוכחים. הבאתי כל המאמר שם בהקדמה לגרמא כמעשה וע' שם כל מה שעניתי לו על כל הראיות שלו, בין בהקדמה ובין בכמה מכתבים בסוף החיבור.

וא"כ מובן הכל, כי כל אלו החכמים הגדולים הממציאים מכשירי גרמא, ולא מתחשבים עם הסברה הפשוטה שבעל הבית פשוט מבין שכלי מכשיר הוא לא גרמא, שבאמת הם כן מבינים שאם משתמשים בשכל הישר ובדעת הפשוט א"א לומר שזה גרמא, רק הם טוענים שאפשר להסיר השכל והדעת מן התורה, ואז עושים מן התורה כחפץ שאין לו דעת, וע"ז באים לחילול ועקירת השבת וממילא לעקירת כל התורה כולה.

וע"ע ברש"י שבת כט, ורש"י ב"ק ס. שמחשבתו של אדם אפילו בלי תכנון ויצירת כלי מיוחדת כבר יכול להסיר דין של גרמא, וכ"ש אם כל הכלי בנוי לכך, ע' לעיל ס"ק ב' אות ד

וממילא יוצא, שלא רק שיש במכשירים אלו חילול ועקירת השבת ועקירת הדת, אלא בעיקר הסרת השכל והדעת מן התורה, והצגת התורה ככלי ריק מתוכן וריק משכל, והצגת התורה כחוכי וטלולי לעיני כל העולם. בקיצור, עקירת הדעת ועקירת הדת. כע"ז עקירת השבת ע"י הקלנועית, ס"ק ה

## **(ה) הדמיון בין חילול ועקירת השבת לעקירת ישובים**

### **עקירת ישובים קורעת את העם**

### **עקירת השבת קורעת את העם**

הנה, כמו לענין הקילקול והאיסור החמור של עקירת ישובים, היה כאן ג' טענות (א) מצד הישוב עצמו שכל עקירת ישוב הוא חטא חמור, אף אם לא היה בעיה שע"ז יעקרו עוד ישובים, כי כל ישוב חלק של התורה, ומי שמוסר זה לגוים הוא עובר על איסור מסירות וגזל והשגת גבול וביטול כיבוש א"י והריסת בתי כנסיות ובתי מדרשות וכו'

(ב) כל ויתור גורם ויתור נוסף וזה מסכנת כל העם, כמבואר שו"ע ס' שכ"ט סע' ו'

(ג) יש בזה פירוד וקריעה בתוך העם שאחד לוחם עם השני

ואותו דבר שייך ג"כ בענין מכונת גרמא, כי הרי אין אנו דנים כאן על איזה הלכה פרטית בהל' שבת שמצוי מאוד חילוקי דיעות, וזה לא פילוג העם, אלא כאן אנו דנים אם אפשר לעשות מכונה שמסיר האיסור שבת בכל מכל כל, משום הפסד או מצוה, ונשאר רק הנהגה לכתחילה במקום שאין צורך, או שכל זה הוא איסור גמור מדאורייתא שלא הותר אף במקום הפסד או מצוה, כל זמן שאין פיקוח נפש, ואז אין צורך בתחבולות, ויש כאן אותן שלשה דרגות

(א) עצם האיסור של חילול שבת כגון נסיעה בקלנועית, אף אם לא יתפשט בשאר דברים

(ב) ויתור גורם ויתור, קלנועית גורם קילקול והתפשטות בשאר דברים וזה כבר קרא (ג) עקירת השבת מציבור אחד קורעת את העם, כי א"א להתחתן ולחיות יחד אם ציבור אחד שומר שבת, וציבור שני מחלל שבת בכל השבת ע"י מכוונת גרמא, ושם כשיש אורח, הותרה השבת ומבשלין ואופין ומכבסין והכל מותר, והמפעל עובד בשבת וכן נוסעים באוטובוסים לבית כנסת.

שאלתי אחד מהרבנים שיש לו אחיזה במכון צומת ע"י שמתיר מודעות להקלנועית, האם הוא מוכן לעשות מודעות להתיר נסיגה מא"י ע"י מכשירי גרמא של מכון צומת, למשל על חתימת הסכם אוסלו וכדומה, אפשר לכתוב במכונת כתיבת גרמא שנבנה על בסיס של מכון צומת, וכן אפשר להעביר נשק לערבים ע"י הקלנועית של מכון צומת, וכן הריסת בתים של ישי"ע אפשר ע"י טרקטור של מכון צומת, (הרי כבר עשו טרקטור כזה להתיר חרישה וזריעה בשביעית, וכן לעניינינו למען השלום עם השמאלנים אפשר לעשות טרקטור של הריסת בתים ע"פ העיקרון של גרמא)

והא ענה לי שענין של ישוב א"י הוא ענין של פיקוח נפש ויותר חמור משבת, אמרתי לו שנכון שאם יש פיקוח נפש מותר לחלל שבת, וכן כיבוש א"י דוחה שבת שהרי כל מלחמה דוחה שבת, (ע' רמב"ם סוף פ"ב דשבת) אולם בשורש הענין במקום שאין פיקוח נפש, יש חומרא בשבת שהוא איסור סקילה, והרי גם אם מודדין איסור רציחה לעומת חילול שבת, יש דברים ששבת יותר חומר, ששבת חייב סקילה ורציחה חייב הרג ואין קוברים רוצח אצל מחלל שבת משום שאין קוברים רשע קטן אצל רשע גדול, ומחלל שבת נחשב רשע גדול לעומת רוצח, (סנהדרין מו. מז.) אולם מאידך שבת נדחה מפני פיקוח נפש ורציחה לא, וכן הרוצח ניתן להצילו בנפשו ומחלל שבת לא (סנהדרין עג.), אלמא שכל אחד יש לו ענינים משלו, ולכן א"א לומר שעל א"י לא ניתן לעשות פשרות ועקירות ועל שבת ניתן לעשות, ח"ו היה לא תיהיה.

וחוץ מזה, כל ענין של מכונת גרמא הוא עשית חוכי וטלולי מן השבת ומכל התורה כולה, וזה חילול ה' שאין כמוהו וכבר הארכנו בזה, בחיבור גרמא כמעשה ועוד חיבורים, תשובת רב יוסף גאון ורב עמרם גאון, בענין מי שעושה תחבולה למכור חנות ובהמה לגוי ולחזור ולקנות אחרי שבת, שכתוב שם לשונות חמורות מאוד

(א) מנהג של פושעי ישראל.

(ב) הוכר הדבר שבערמה עשו להתערם במצות.

(ג) לגנוב דעת עליונה.

(ד) לגנוב דעת הבריות.

(ה) איסור שבת וחילול שבת.

(ו) חילול ה' בפני ישראל.

(ז) חילול ה' בפני גויים.

וכל זה שייך בודאי בכל מכשירי גרמא ודעימיה

כע2 עקירת השבת ע"י הקלנועית, ס"ק ו

### (ו) ההתעוררות יכול לבא מלמטה אם לא בא מלמעלה

הנה, לענין נושא א"י בציבור החרדי, ידוע שהאחיזה בא"י בא בעיקר מלמטה ולא מלמעלה, ואף בזמן שהרבה רבנים ואדמו"רים שתקו בענין הנסיגה או אפילו תמכו בנסיגה, מ"מ בתוך הציבור היו מתנגדים לזה, (הדברים ידועים) עד שלבסופו של דבר עלה גם אצל הרבה מן הרבנים ואדמו"רים

ואותו דבר צריך לקרות בתוך הציבור הדתי-לאומי, לענין שבת, אלו שנוגע יראת ה' בלבבם, ויודעים חומר האיסור וכן מה שיצא מזה, ואם עקירת השבת לא יקרה עכשיו, יקרה בעוד דור, שציבור שלם יהיו מחללי שבת ויהיו מובדלים מעדת שומרי תורה, הם שצריכים לצאת בתוקף נגד מכון צומת, ויותר טוב שעה אחת מקודם, עד שלא יתפשט לגמרי ההיתרים, או להשפיע על הרבנים שיצאו נגד זה, ובמקום שיש חילול ה' אין חולקים כבוד לרב (ע' ברכות כ.). ולצעוק על הרבנים המתירים, אל תוציאו אותנו מעדת שומרי שבת, אל תהפכו אותנו למחללי שבת בפרהסיא וידוע שהדברים האילו ישפיעו.

וא"כ אותן מילים החריפות שנאמרו בזמנם בתוך הציבור הדתי-לאומי נגד הרבנים שתמכו בנסיגה, בגלל שהלכו לעקור ח"ו ארץ ישראל, צריך לומר כעת נגד אלו שתומכין במכשירי גרמא של מכון צומת, שבאים לעקור את השבת.

הנה אחד מן הדברים שהבדילה בין הציבור החרדי לבין הציבור הדתי-לאומי היה היתר המכירה למכור את א"י להפקיע שביעית, שהחז"א השפיעה ללחום נגד היתר המכירה, אולם זה עזר בהתחלה רק לציבור החרדי, ולא לציבור הדתי-לאומי, והם טענו תמיד ששביעית רק מדרבנן והחז"א אמר אז שגם דרבנן הוא חמור, ולאט לאט ע"י התפשטות התורה בתוך ציבור הדתי-לאומי הרבה מסתייגים בזה, אולם המאבק עדיין לפנינו

הנה המאבק עכשיו נתחרף מאוד, שמתוך ההיתר של מכירת שביעית למדו היתר של מכונת גרמא, וזה לא בא כאן לעקור רק שביעית מדרבנן אלא שבת מאורייתא, וזה מגלה ג"כ שכל אלו שהשתמשו מקודם בהיתר מכירה, וטענו שבגלל ששביעית דרבנן אנו סומכים להתיר, ועכשיו נתגלה שאין הדבר כן אלא גם אם היה שביעית דאורייתא היו עושים כן, שהרי שבת בודאי הוא מדאורייתא ומחפשים תחבולות לעוקרו, וכן אלו שהתירו, זה רק כלפי מלאכות שהם בשורש דרבנן אבל מלאכת זריעה וחרישה שהוא בשורש דאורייתא לא התירו ע"י ישראל, ועכשיו ע"י מכונת גרמא שמשותמשין בזה גם במלאכות דאורייתא לעקירת שבת, אפשר ללמוד להתיר מכירת א"י גם במלאכות דאורייתא גם בזמן ששביעית דאורייתא כע"ז עקירת השבת ע"י הקלנועית, ס"ק ז

### **ז) מכשירי גרמא למיניהם מכתים בכתם שחור את תומכיהם ומסכן עי"ז את ארץ ישראל**

הנה איתא בגמרא שת"ח שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה, והטעם משום שמי שרואה אותו, כמו שחושב שהכתם לא בסדר ג"כ כל האדם לא בסדר וממילא אינו מוכן לקבל ממנו גם מחלק הטוב שבו.

הנה אחד מן הדברים שהציבור הדתי-לאומי לא היה יכול להשפיע על הציבור החרדי בענין א"י, זה משום הקולות הגדולות שנהגו בזה כגון בענין היתר מכירה להפקיע שביעית, וממילא כיון שהרבנים החרדים שתקו בענין א"י או שהיו גם בעד הנסיגה, היה סכנה גדולה לכל ענין של א"י

וכל זה רק בגלל הפקירות בענין שביעית, ומה יהא כעת אם יזלזלו בענין שבת ותומכין במכשירי חילול ועקירת השבת, הרי זה כתם שחור משחור, ובאמת טענה זו היא הפוכה ג"כ, שכל האדישות של הרבנים החרדים בענין א"י, גרם שהציבור הדתי-לאומי לא קיבלו דבריהם לענין שביעית ועוד דברים, ויש כלל שככל שאחד מוכן לקבל צד הטוב של השני, השני מקבל ג"כ צד הטוב שלו. ולכן מי שרוצה להשפיע לביטול היתר של מכשירי גרמא וחילול ועקירת השבת, יותר מוכשר מי שתומך בא"י.

וממילא שכמו שכל מי שתמך בהסכמי אוסלו, יש לו ג"כ אחריות על הקילקולים הרוחניים שנגרמו בצבור שמתנגד להסכמי אוסלו, כיון שהוא לא היה יכול להשפיע עליהם, כך כל רב שתומך במכון צומת, יש לו גם אחריות על חורבן בענין א"י כיון שע"י מעשיו וקילקולים בענין שבת אינו יכול להשפיע על הציבור האחר בנושא א"י. כע"ז עקירת השבת ע"י הקלנועית, ס"ק ח

### **ח) חילול ועקירת השבת הוא כפירה בחידוש העולם וסכנה לא"י**

יש כאן עוד דבר, שעצם חילול ועקירת השבת הוא סכנה לכל ארץ ישראל, שהרי יש כלל, שהשומר שבת מעיד שהקב"ה ברא את העולם, והמחלל שבת כופר שהקב"ה ברא

את העולם, כך מבואר בפסוקים ושמרו בני ישראל את השבת וכו' כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ (וע' במ"ב בהקדמה לח"ג) ובגלל זה המחלל שבת חייב סקילה, שהוא עונש הכי חמור.

ועכשיו, הרי כל אומות העולם טוענים שארץ ישראל הוא של הערבים ועם ישראל הם ליסטים, ומה אנו צריכים להשיב להם, זה מה שכתב רש"י בתחילת בראשית, שהקב"ה ברא את העולם ומשום זה הארץ היא שלו והוא לקח הארץ מן הגוים ונתן לנו, אולם מתי אנו יכולים להשיב טענה זו, זה אם אנו באמת מאמינים שהקב"ה ברא את העולם, כי אז אנו מאמינים ג"כ שיש להקב"ה זכות היוצר והבורא והוא יכול לעשות עם א"י מה שהוא רוצה, אולם אם אין אנו מאמינים שהקב"ה ברא את העולם, א"כ אף אם נאמין שיש הקב"ה, וגם מאמינים שהוא נתן לנו את הארץ, אולם איך אנו יכולים לטעון שיש כח להקב"ה לתת לנו את הארץ, מי נתן לו את הארץ, האם הוא בעלים על הארץ שיהא לו זכות לתת לנו את הארץ,

ואם אנו טוענים שהקב"ה ברא את העולם, יכולים לטעון האם אתם באמת מאמינים בזה, אז בשלמה אם שומרים את השבת, יכולים אנו לטעון שבזה אנו מכריזים שהקב"ה ברא את העולם וממילא מגיע לנו את הארץ, אבל אם ח"ו אין שומרים את השבת, או שעוקרים אותו ע"י מכשירי גרמא ודעימיה עד שכל השבת נעשה חול גמור, אז מי יעיד שהקב"ה ברא את העולם,

ואפילו אם מכח הסטוריה מאמינים שהקב"ה ברא את העולם, אולם אם אין שומרים שבת, אז הידיעה זו היא ידיעה שאינו מחייב שום דבר, ולכן המחללי שבת מרחיקים בריאת העולם למיליונים ולמילרדים שנים, והכל כדי להרחיק הרצף וההתחייבות לנו על יסוד שהקב"ה ברא את העולם, ולכן לפי מהלך זה של חילול שבת, אין בריאת העולם נותן זכות להקב"ה לתת לנו את הארץ, כמו שחושב שלא נותן לו זכות לחייב אותנו בשמירת שבת, ואותו דבר אם חושבים שאפשר לסלק את השבת ע"י מכוונות גרמא, כבר האמונה ג"כ אפשר לסלק ע"י דברים קלים מעין זה, וחושבים שכל השבת הוא משחק ילדים

הנה אם ח"ו ההיתר הזה של מכוונות גרמא יתפשט אצל כל הציבור הדתי-לאומי, אז לכאורה יכולים עדיין לטעון, לכו אצל החרדים הם שומרים שבת ולא קיבלו ההיתר הזה, והם יגידו שהקב"ה ברא את העולם, וממילא יודעים שהארץ שלנו כי הקב"ה נתן לנו,

אולם דא עקא, כשהולכים אצל החרדים, יש מהם שיאמרו, אין הכי נמי שהקב"ה ברא את העולם, והראיה לזה שאנו באמת שומרים שבת, והוא נתן א"י לעם ישראל, אולם הכיבוש שנעשה עכשיו, זה לא הקב"ה נתן כדי לקיים השבועה, אלא הציונים כבשו זה מעצמם או השטן עשה כל זה או הסבר אחר שהקב"ה נתן כאן עונש להקים מדינה וצריך לפטור ממנו, ואין לזה שייכות עם ברית ושבועה של הקב"ה לתת לנו את הארץ, ומה שכתב רש"י שהקב"ה נתן לנו את הארץ, זה היה בזמן יהושע בן נון, וכן לעתיד לבא כשמשיח יגיע, אז יכבוש את הארץ, אבל עכשיו זה לא מתנת ה' שהקב"ה קיים השבועה שנשבע לתת לנו את הארץ

וא"כ יצא מי יאמר באמת שהארץ שנכבש עכשיו שייך לנו.

וכי תימא שיאמרו לכו למקומות ששומרים שבת וגם מאמינים שגם הכיבוש של עכשיו בא מהקב"ה, אולם האם ציבור זה מספיק גדול לטעון נגד כל העולם, אלא ודאי שצריך ללחום נגד כל מי שתומך במכשירי גרמא שהם מכשירי עקירת השבת, מכשירי עקירת הדעת והדת, מכשירי כפירה בהקב"ה במעשה בראשית, מכשירי ליצנות מן התורה, ואז כשיבטלו היתר זה, ושומרים שבת כהלכתו בלי עקירות ומכשירי גרמא, אז יכולים לומר שהקב"ה ברא את העולם והוא בעלים על העולם והוא נתן לנו את הארץ.

וכן רואים בחוש, שמי שמחלל שבת אף שנחשב מאנשי ימין, אין לו אחיזה אמיתית

בא"י וכל ענינו לשמור על א"י זה רק מה שחושב שנחוץ לבטחון (יש על זה יחידים יוצא מן הכלל)  
כע"ז עקירת השבת ע"י הקלנועית, ס"ק ט

### **(ט) מי שיכול למחות צריך למחות ואם לאו שתיקה כהודאה**

ע' גמרא ב"מ ו. תקף אחד לפנינו מהו, היכא דמי, אי דשתק אודויי אודי ליה, אי דקא צווח מאי הוה ליה למעבד  
ורואים מזה שאם רואים דבר ואפשר לצעוק צריך לצעוק ואם לא כן כאילו הסכימו עם זה.

ולמדתי מכאן שבשעת שרצו למסור שטחים של א"י לגוים, היה חייב למחות ואם לא מחו, זאת אומרת שהיה כאן הסכמה שא"י שייכת לערבים, וכן מבואר בגמרא סנהדרין לד': ההוא סמיא דהוה בשבבותיה דר' יוחנן דהוה דאין דינא ולא אמר ליה ר' יוחנן ולא מידי, היכי עביד הכא והאמר ר' יוחנן וכו', דהיינו שהגמרא לומד ממה שר' יוחנן שתק ולא מחה, שהוא ס"ל שהיה בסדר מה שהסומא עשה, ומקשה הגמ' שר' יוחנן ס"ל שאסור, עד שמתרץ הגמ' שס"ל שמותר, וכל זה רק בגלל ששתק. אלמא שתיקה של אדם גדול נחשב הסכמה מוחלטת, וא"כ כאן ג"כ לענינינו רב בעיר שיש קלנועית, והוא אינו מוחה, כאילו הסכים לחילול ועקירת השבת.

ואף אם הוא אינו מוחה מחמת שספק בידו, מ"מ תוצאות הספק הם, התגברות ההיתר בודאי, שהרי מיצרי מכשירי גרמא עושים כל הזמן תעמולה לסחורה שלהם, וזה נכנס מדין ודאי בתוך הציבור, והשתיקה, אף שהוא רק מדין ספק, אינו יכול לעכב כניסת הודאי, ונמצא שבגלל שתיקה מספק יש קילקול ודאי, ובשלמא אילו מספק היה מוחה, אז הספק שלו עושה שבודאי לא נכנס, אבל אם מספק אינו מוחה, אז נכנס בודאי.

### **(י) איך ע"י היתר גרמא יגיעו להתיר לעשן בשבת**

יהודי שאל אותי איך אתה טוען שיעקרו השבת, הרי א"א לעשן בגרמא, וא"כ עדיין יהא שבת ניכר ע"י מניעת עישון, אמרתי לו עוד קצת טכנולוגיה ויגיעו להמציא ג"כ סיגריות של גרמא,

אולם אח"כ חשבתי, שגם אם זה לא יקרה, מ"מ יתירו העישון, (כמובן יכתבו שזה רק למי שבגדר מוגבל וקשה לו בלי לעשן) והוא על בסיס שהולך הרב רוזן, שכל דבר שנשתרש ההיתר, עצם ההיתר יותר חזק מטעם ההיתר, והיינו שאף אם יפריכו הטעם, ישאר ההיתר ויש לנו רשות להמציא טעם אחר אף שהוא מופרך ולא עלתה בדעתם של המתירים מ"מ כדי לקיים ההיתר ממציאם טעם אחר,

וראייה שזה מהלך של הרב רוזן, ממה שהבאתי ס"ק ד' ד"ה וראייה, איך הוא מבסס היתר מכירת א"י אף שאין גמירות דעת של היהודי למכור, ולומד זה ממכירת חמץ, אף ששם כתבו האחרונים שיש גמירות דעת לישראל למכור החמץ, שאם הגוי משלם לו מוכן לתת לו את החמץ וכדי שלא יעבור על ב"י וב"י או כדי שלא יהא נאסר החמץ, גומר בדעתו למכור (ע"פ התוס' ע"ז עא. ד"ה רב אשי, הובא בש"ך יו"ד סי' ש"כ ס"ק ז' בענין מכירת בכורות, ולענין מכירת חמץ הובא בחק יעקב סי' תמ"ח, הובא במ"ב סי' תמ"ח שע"צ ס"ק מ"ט, וחז"א שביעית סי' כ"ז ס"ק ז' ד"ה הנלקטין) ואח"כ בא הרב רוזן לטעון הרי אין גמירות דעת מצד הגוי ואצלו לא שייך סברא זו כדי שלא יעבור על ב"י וב"י שהרי הגוי אינו עובר על האיסור, וזה באמת טענה שאני טענתי תמיד שהגוי מתחייב כאן בדמים מרובים לשלם וכן לקבל אחריות, בחמץ שאין לו שום צורך ואין לו

סיבה להתחייב, וממילא אין לו גמירות דעת, והגדולים התעלמו מקושיה זו, רק אני השתמשתי בקושיה זו לפסול מכירת חמץ (ע' בספר ביום הראשון תשבינו, ואינו דומה לבכורות שהגוי משלם רק פרוטה ואינו מתחייב יותר), אולם הוא השתמש בסברה זו, שמכח קושיה זו א"א לומר שזה סיבת ההיתר של מכירת חמץ, אולם לומר שהמכירה לא חל, זה ג"כ א"א שהרי כך נהגו תמיד, וע"כ שיש סברה אחרת להיתר, וא"כ אנו צריכים לחדש שא"צ כלל גמירות דעת כשיש לנו בעיה מאיזה איסור שמפריע לנו, וא"כ אף מכירת ארץ ישראל מותר אף ששם בודאי אין גמירות דעת גם מצד היהודי למכור, (אף שלומר ששייך קנין בלי גמירות דעת יש עליו קושיות מכל הש"ס ואכמ"ל רק ע' בתוס' ע"ז לעיל בתור דוגמא) וא"כ הסביר כאן מכירת חמץ בהסבר שאף המתירים לא השתמשו בסברה תמוה זו

בקיצור, היתר שנשתרש הרבה זמן הוא יותר חזק מסיבת ההיתר. ואם יפרכו הסיבה, ההיתר נשאר

ועכשיו במהלך זה אפשר לומר ג"כ, בענין סיגוריות, הנה כעת מתירים במכשירי גרמא, אף שזה קשה מאוד לומר שזה גרמא מ"מ דוחקים לומר שזה גרמא, שהרי אם לא היו אומרים שזה גרמא, לא היו יכולים להיתר

אולם כשיעבור הרבה זמן שההיתר ישתרש, אז יבא מישהו ויקשה קושיה עצומה ובצדק, היתכן שזה גרמא, הרי זה מכשיר מתוכנן לכך, אולם כיון שכבר נשתרש ההיתר, א"א לומר שזה אסור, ועל כרחך שיש סיבה אחרת להיתר, ואז יחפשו לומר סברות אחרות שהגדולים התירו, ויש לדמיין לדוגמא סברה מעין זו, שבעצם כתוב "תורה חדשה מאיתי תצא", שיבא זמן של משיח ואז כבר לא יהא אותו תורה, (טענה זו מופרכת מן הפסוק בדברים ל ח ואכמ"ל) ממילא מעיקר הדין לא צריך כלל לשמור שבת, ועכשיו אנו כבר בזמן משיח, אולם כדי לעשות זכר לשבת וזכר למעשה בראשית, הצריכו מ"מ לעשות מכשירי גרמא, אולם כל זה במקום שאפשר לעשות מכשירים כאילו, אבל לעשן סגוריות, שא"א ע"י מכוונת גרמא, זה כבר אפשר גם בלי מכשירים.

כעת ראיתי סוג סברה כזו לענין היתר שביעית, שאמרו אחר שכבר התירו גדולים, ויש קושיה שהרי אין גמירות דעת למכור, ואמרו שבעצם שביעית היום זה לא ממש איסור רק זכר לשביעית וממילא מהני המכירה, אולם בודאי לא אמרו זה על שבת, אבל יבא הזמן שגם על שבת יאמרו זה, וכל מי שיאמר ששבת חייב מעיקר הדין, יצקו עליו שאתה חולק על כל הגדולים שהתירו מכשירי גרמא אף שבודאי ידעו שזה בעצם לא גרמא אמיתית, רק ההיתר משום ששבת אינו נוהג כעת מעיקר הדין, וממילא בודאי בשעת הדחק אפשר להקל לעשן סיגוריות למי שקשה לו.....

### **יא) דור המבול נאבדו בגלל הסתמכות על התירים מדומים**

ע' במרדש רבה ריש נח (לא ה) כך היו אנשי המבול עושים אחד מהם היה מוציא קופתו מליאה תורמוסין, והיה זה בא ונוטל פחות משה פרוטה, וזה בא ונוטל פחות משה פרוטה, עד מקום שאינו יכול להוציא ממנו בדין, א"ל הקב"ה אתם עשיתם שלא כשורה אף אני אעשה עמכם שלא כשורה היינו שחיפשו תחבולות שלא יענשו, והקב"ה העניש אותם עוד יותר, וא"כ כ"ש שמי שמחפש תחבולות לעקור את השבת, שאין אפילו סיבה אמיתית שלא יהא חייב, וכמו שהארכנו שמכוונות גרמא הם תחבולות שוא ושקר והמשתמש בהם חייב חטאת.

נגמר בעה"ת בעמנואל כ"ז אלול תשס"ב, מהדורא שניה י"א מרחשון תשס"ג  
דח.

## תמצית הספרים של המחבר

**הספר בריתי יצחק גרות** (ביאור הלכה בדיני גרות והטפת דם ברית, זעקה נגד גרות בקבלת מצות בצורת "הצגה", ואיסור לגייר לשם אישות).

**הספר בריתי יצחק על עירובין** (פילפול בסוגיות ובהלכה על כל המסכתא, וערעור גדול על רוב רובם של תיקוני עירובין, שנהוג לגרור קולות ע"ג קולות שיוצא לגמרי מכללי הפסק).

**פתיחת שערי העיר**, (להוכיח שאף המצריכים ס"ר מצטרף כל העיר, ועוד דיני רשות הרבים ושכירות רשות, ובו השגות על ספר רחובות העיר שבא לישיב הקושיות על הערוב באנטווערפן, וכן תוכחה לאלו שגוררין קולות בה' עירובין).

**יבום או חליצה** (ביאור הלכה והתעוררות לבטל הנהגת ההתנגדות ליבום בגלילות אשכנז, גם לדעת אבא שאול, והשאלה ששואלים ליבום (שאינו נשוי) אם רוצה יבום או חליצה צריך להיות אמיתי ולא שאלה פיקטיבית, וחיזוק לדאגה שלא ימחה שם אחד מישראל).

ובסוף החיבור כתבתי דרוש על כל הפרשה יהודה ותמר שהיא פרשת אורו של משיח, שמסביר כל התקופה שלנו והשתלשלות ישוב א"י שהתחיל במיעוטו ע"י גדולי ישראל והמשיך בתוקף ע"י חילונים ולבסוף יתהפך לשומרי תורה

**בגדי שלום ואמת**, (התוכן, חיזוק לחיוב קישוט לאשה בבית ולמעט ברחוב, והתנגדות לפאה נכרית ברחוב, כ"ש להפאות החדשות של זמנינו)

תיקוני שבת כהלכתו (הערות על ספר שמירת שבת כהלכתו)  
קונטרס **שוב אשוב אליך**, ואיסור החזרת שטחים (הסברת התקופה שאנו בתהליכי הגאולה, וחיוב הכרת הניסים של ששת הימים וחשיבות שטחים שנכבשו, וחומר האיסורים לתתם לגוים)

קונטרס **חשיבות ארץ חמדה**, (חשיבות התישבות בכל שטחי א"י ואין לנו רק התורה שנתנה למשה רבינו ע"ה ומצוה לומר האמת אף שמקבלים בזיונות מזה, והסברת התקופה),

**ביום הראשון תשביתו**, (ביאור הלכה ועירעור עצום נגד מכירת חמץ הנהוגה, וזעקה נגד קיום מצוות בצורת "הצגה")

בסוף קונטרס זה מאמר **התורה חסה על ממונם של ישראל**, (מבואר גודל הענין לגור במקום הזול, ולא לתבוע בשביל שידוך כסף הרבה כדי לדור במרכז הארץ, וחוף מזה יש מצוה לישיב כל הארץ),

קונטרס **גרמא כמעשה**, (ביאור הלכה ועירעור נגד נסיונות להתיר חילול שבת במסוה של גרמא וכח שני ומניעת מונע),

**חוט תכלת**, (ביאור הלכה למספר חוטי תכלת וקשירתם, הכרעה כדעת הראב"ד במספר החוטין שנים תכלת ושה לכן, ודברי חיזוק להחלזון שנמצא בזמן האחרון ארגמן קהה קוצים, התנגדות לאלו שאין רוצים לדון בדברים שנתחדשו)

**חצוצרות מלחמה** (לחדש מצות חצוצרות בעת צרה ויותר בעת מלחמה, וחיזוק לניצוח במלחמה נגד האויבים)

**לא ישבו בארצך**, (חיוב גירוש גוים שאין מקיימים ז' מצוות, וכ"ש אומה שמסכנת קיומנו, וחיזוק למתנחלים שמקיימים מצות ביעור ע"ז, והבטחה לניצוח במלחמה)

בסוף הקונטרס מאמר **בני בני בני** (דרוש בפרשת דוד ואבשלום במצות תשובה לשומרי תורה) לבאר שחטאי החילונים הגלויים הם כזוכית מגדלת לחטאי שומרי תו"מ הנסתרים מתחת מסוה של התירים מדומים והצעת מאמרי חז"ל שלא במקומם, ביסוד של הפסוק כי אתה עשית בסתר ואני אעשה את הדבר הזה נגד כל ישראל ונגד השמש)

**חממות גוש קטיף**, (ביאור הלכה שלא להתיר זריעת ירקות בחממות בשביעית אף

בעציץ שאינו נקוב, וכן דחית צירוף ההיתר מכירת העציצים לגוי בצורת "הצגה" להוציא בלעו מפיו (ע"פ האוה"ח הקדוש שמות ג' ח' בתהליכי גאולה מתוך נ' שערי טומאה, והיחס בין חרדים לחילונים)

קונטרס הקמת ממשלת התורה, (ביאור הלכה על חיוב לעשות ממשלת התורה וראשי פרקים של תפקיד ממשלה זו)

קונטרס **קדושת הארץ באילת וגבולי צפון** (לחזק הדיעה שאילת היא א"י לענין יו"ט שני מכח גבולי משפטים, ולא מחמת גבולי מסעי, וכן לחזק השיטה שגבול צפון מגיע עד טורי אמנוס שנמצאים היום בדרום טורקיה, בגובה של עיקום הפרת, וכן עד עיקום הפרת הוא א"י גמור ומשם מתחיל סוריא, וכדי לכבוש עד שם הוה מלחמת מצוה וא"צ סנהדרין, נכתב להעיר ללומדים)

**פנו דרך ה'**, מצות פינוי קברים לצורך בנין כביש לעה"ק ירושלים, **ושפל אנשים יקים עליה** ביאור ענין של משיח בגאולת בעיתה שהוא בדרגא נמוכה מכל הבחינות, והעולם מתנהג בנסים מלובשים בטבע, ואין לצפות לאיש מופת עושה נסים, וא"צ לנביא ולא לת"ח מופלג אלא כמתואר ברמב"ם הל' מלכים ולא כמתואר בהל' תשובה, ונסיון לישב הסתירה בהרמב"ם. ובסופו דרושים בס' בראשית בהתחפשויות, יעקב לעשו, תמר לזונה, ויוסף למלך אכזר, המרמזים איך ולמה התחפשו תהליכי הגאולה בתוך מדינה חילונית, ואיך הקב"ה כביכול "התחפש" בתוך הבריאה, ביסוד של מלא כל הארץ כבודו

**ד' סוגי מנהיגים כחס ומגבלותיהם** (ביאור חילוק מנהיגות למלך שופט כהן ונביא, ואפשרות טעות לכל אדם כולל סנהדרין ומלך המשיח, כדי שכל נברא לא יתגאה שנתהפך לבורא או מעין זה תואר מוגזם שאסור לומר על נברא, או שהבורא ית' מתגשם בו שזה בכלל ע"ז, וביאור כמה פרטי טעות שטעו גדולי עולם, בתוך הספר מאמר "הקב"ה עם הגולן", וגודל הקילקול בלחיצת יד לערפאת ולטלויזיה וכיו"ב ר"ל, (מצות כיבוש א"י כולל גירוש גוים שאין שומרים ז' מצות, והדגשה על כל גוי שאינו מאמין שעם ישראל הוא עם הנבחר, וכן כולל הוצאת הכלים מן הבית שע"י רואים דברי כפירה ועריות וכיו"ב),

עוד בתוך הספר, ביאור הלכה ודברי חיזוק בנושא "**כסוי ראש לגדר ערוה והפיכתו לרועץ**", (קריאה לביטול היתר פאה נכרית ברחוב, וכן קריאה לביטול החומרא שהנהיגו ע"פ הזוהר לכסות כל השערות בבית, שחומרא זו גורמת בדורינו להריסת בתי ישראל, וכמו שר"ע ביטל חומרות זקנים הראשונים מטעם זה).

**הביטול אל אברהם אביכם** (ביאורים לאורך פרשת וירא ממצות מילה עד העקדה לסימן בתהליכי הגאולה, מזמן אור החיים הקדוש הגר"א והבעש"ט עד הסכם "וו"י", והתחלפות הממשלה לממשלה שבקדושה, ובנין בית המקדש. הוספה של מהדורא השניה, ממשלת ברק ונפילתה. הוספה במהדורה שלישית עוד הפעם מאמר בני בני ע' לעיל, וכאן ניתוסף עוד הפעם משום שהוא ג"כ מרומז בפרשת וירא בשחיטת האיל

**כתם פחות מכגריס**, לבאר שטהרת כתם פחות מכגריס המבואר בגמרא, העיקר כדעת האחרונים ז"ל שאינו היתר מוחלט רק תליה במאכולת, ואם אין תליה בגודל כגריס ועוד, אין לטהר רק כפי המצוי ואם אין בכלל מאכולת מצוין, הכתם טמא.

**לא תהא כהנת כפונדקית**, ביאור מה שעושים היום אשה פונדקאית לביצית של אחרת, האימא היא בעלת הביצית ולא בעלת הפונדקאית, וחייב כרת על בת בעלת הביצית ומותר בבית הפונדקאית מן התורה ורק יש לאסור מצד מראית העין, וכל דבר זה אסור לעשות מצד חיוב הבחנה שמא ישא אחותו מן האם.



**מאמרים בענין ההתנתקות,**

מאמרים לפני ההתנתקות: מהרסיך ומחריביך ממך יצאו, ליתן להם חניה בקרקע הוא חלק ממצות ביעור ע"ז (דברי מרן החז"א זצ"ל), ערי קדשך היו מדבר, ומצרים הבל וריק יעזורו, ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו, חורבן גוש קטיף וצפון השומרון = חורבן א"י, על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעליים, כי אם החרש תחרישי בעת הזאת, שאלות ותשובות בענין ההתנתקות, תפילה להצלת גוש קטיף וצפון השומרון, הושענא גיד ועצם,

**אחרי ההתנתקות:** כי גרשוני היות מהסתפח בנחלת ה', גירוש יצחק אבינו מגוש קטיף, ימות המשיח לחוד ותחית המתים לחוד, כי לא לפניו חנף יבוא.

# פנו דרך ה'

בענין מצות פינוי עצמות  
לצורך בנין כביש לירושלים

נכתב בעה"י ע"י

## יצחק ברנד

מח"ס בריתי יצחק על גרות ועירובין, פתיחת שיערי העיר, ביום הראשון תשכ"ו, בנדי  
שלום ואמת, שוב אשוב אליך, איסור החזרת שטחים, חשיבות ארץ חמדה, תיקוני שבת  
כהלכתו, נרמא כמעשה, חוט תכלת, חצוצרות מלחמה, קדושת הארץ באילת ונבולי צפון,  
חממות גוש קטיף, הקמת ממשלת התורה, להוציא בלעז מפיו, יבום או חליצה, לא ישובו  
בארצך, ושפל אנשים יקים עליה

כתובת המחבר

ת.ד. 906

עמנואל, 44845

טל. 09-7922460

## מפתח

א) ציורים שאסור לפנות קבר

ב) ציורים שמותר לפנות

א) לקבור בקבורת אבותיו

ב) לקבור בארץ ישראל

ג) התנו ע"מ לפנות

ד) אינו משתמר

ה) אם יש מנהג לקבור במחמורות

ו) קבר המזיק את הרבים,

ז) קבר הסמוך לעיר נ' אמות והעיר מקפת אותו משני רוחות

ח) ואם יש הסכמת בני העיר אפילו ביותר מנ'

ט) אם העיר מקיף מג' רוחות,

י) הרחבה בדין קבר שהקיפתו העיר מב' וג' וד' רוחות

יא) הרחבה בדין הסכמת בני העיר לפינוי קבר

יב) שאלת ז' טובי העיר למורה הוראה

יג) במצוה לבנות כבישים ישרים

יד) מצות הנביא לבנות דרך ישר ומהיר לירושלים

טו) חילוק בין חטוטי שכבי ובין פינוי עצמות

טז) סיכום

## **(א) ציורים שאסור לפנות קבר**

אסור לפנות לקבר אחר אפילו מבזוי למכובד (ש"ע ס' שס"ג סע' א)

## **(ב) ציורים שמותר לפנות**

(א) לקבור בקבורת אבותיו (שם)

(ב) לקבור בארץ ישראל (שם)

(ג) התנוע' לפנות (שם)

(ד) אינו משתמר (שם)

(ה) אם יש מנהג לקבור במהמורות בלא ארון עד שיתעכל הבשר ואח"כ מלקטין עצמות וקוברין אותו בארון (שם סע' ד', וע"ע חז"א אהלות כב לב)

(ו) קבר המזיק את הרבים, בין אם הקבר קדוש ובין אם הדרך קדוש (שס"ד סע' ה') וע' בחז"א אהלות ס' כב ס"ק כו שמסתפק אי איירי באופן שא"א לזהר ובודאי יכשלו בו רבים או דמפני דוחק הרבים שיצטרכו לבקש דרך אחרת שרי לפנות

(ז) קבר הסמוך לעיר והעיר מקפת אותו משני רוחות ונמצא בתוך נ' אמה של העיר, (לפי התוספתא ואבל רבתי, ולפי הירושלמי בתוך ע' אמה ושרייס), (תוספתא ב"ב פ"א דין ז', ירושלמי נזיר פ"ט הל' ג', אבל רבתי (שמחות) פ"ד, רמב"ם פ"ז מהל' בית הבחירה הל' י"ג, רמב"ן תורת האדם דף קכ"א, ב"י יו"ד ס' שס"ד

דין זה העמיד הרמב"ם בעיירות המוקפות חומה והרמב"ן בתורת האדם שבכל עיר מותר לפנות וע' בחז"א אהלות ס' כב ס"ק לט שגם דעת הראב"ד כדעת הרמב"ן ובאמת כך פשוט האבל רבתי (שמחות פ' יד) והירושלמי והתוספתא שהיא המקור לדין זה, שלא הוזכר שם כלל בתי ערי חומה אלא סתם עיר, וע' בערוך השולחן העתיד הל' בית המקדש ס' יד אות כא, שמכח קושיה זו כתב שגם כונת הרמב"ם בכל העיר רק שהעמיד אותה בבתי ערי חומה ע"ש וע"ע במפתח של הרמב"ם פרנקל שם כל הספרים שכ"כ ואין ת"י) וכ"כ בפשטות הב"י שם דאיירי בכל עיר

(ח) ואם יש הסכמת בני העיר אפילו ביותר מנ' וע' אמה מותר לפנות (רמב"ם שם)

(ט) לפי הירושלמי, אם העיר מקיף מג' רוחות, מפנים אף ברחוק מע' אמה (וכ"פ הב"י ס' שס"ד) אולם בזה הרמב"ם חולק ע"פ התוספתא, ומתיר רק כשיסכימו בני העיר

## **(ג) הרחבה בדין קבר שהקיפתו העיר מב' וג' וד' רוחות**

יש לעיין אם מותר לכתחילה להרחיב העיר עד שמתקרב לקבר ויצטרך לפנותו,

הנה מן התוספתא, הירושלמי ואבל רבתי מפורש שמותר, וז"ל התוספתא קבר שהקיפתו העיר בין מארבע רוחות בין משלש רוחות בין משתי רוחות זו כנגד זו, יותר מחמישים אמה לכאן ומחמישים אמה לכאן אין מפנין אותו, פחות מכאן מפנין אותו, כל קברות מתפנין חוץ מקבר המלך ומקבר הנביא רבי עקיבא אומר אף קבר המלך וקבר הנביא מתפנין, אמרו לו והלא קבר בית דוד וקבר חולדה הנביאה היו בירושלים ולא נגע בהן אדם מעולם, אמר להם משם ראייה, מחילה היתה להן והיתה מוציאה טומאה לנחל קדרון

הנה ממה שכתוב סתמא קבר שהקיפתו העיר, משמע שזה היה בהיתר דלאו ברשיעי עסקינן, אף שזה סיבה שלבסוף יצטרכו לפנות קברים,

והראייה יותר חזקה היא ממה שחלקו על דין של קברי מלך ונביא, ושאר קברים היו מפנים,

## פנו דרך ה'

ואיירי שמתחילה קברו אותן מחוץ לעיר שהרי איירי בירושלים שאין קוברים בתוך העיר ואח"כ הגדילו העיר והוצרכו לפנות הקברים, ואז פינו כל הקברים חוץ מקברי המלכים והנביאים, וכ"כ בתשובת מהרי"ט ח"ב ס' לז, אלמא שמותר להרחיב העיר, ואין לחוש שע"ז יצטרכו לפנות הקברים,

והסיבה לזה שמותר להרחיב העיר, אף שזה יגרום לפינוי הקבר, משום שצרכי העיר החיים דוחין צרכי המתים, ועיקר איסור פינוי המת הוא רק איסור דרבנן, כמו שכתב הפתחי תשובה יו"ד ס' שס"ד ס"ק ד', וכנראה טעמו שחז"ל התירו לפנות בכל הנ"ל, ואפילו לכבודו של המת, וקשה לתאר היתרים אלו אילו היה כאן איסור תורה,

וכעין זה ע' ב"ב כ"ד: מרחיקים את האילן מן העיר כ"ה אמה ובחרוב ושיקמה נ' אמה ואם העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים האילן קודם, קוצץ ונותן דמים וזה ג"כ פשוט המשנה שמותר לבנות או להרחיב העיר אף שזה פוגע אח"כ בזכויות היחיד שיצטרך לקצוץ האילן, וכן יש כאן בעיה של בל תשחית אם הוא אילן מאכל (המשנה איירי גם בחרוב ושיקמה שהם אילן מאכל, ע' כ"מ הל' מלכים פ"ו הל' ח' על הרמב"ם אם היה מזיק את אחרים, ) מ"מ צרכי העיר דוחין כל זה, וגם אין כאן בל תשחית שיש כאן תועלת משום נוי העיר של ארץ ישראל כמבואר בגמ', וגם זה כלול ברמב"ם של מזיק את אחרים, דהיינו שמזיק נוי העיר וכן בגמ' שם קורא נוי העיר הזיקא דרבים (מי שלומד רק חומר איסור של בל תשחית ואינו לומד חשיבות ישוב ארץ ישראל אפילו בצד החיצונית שלו, קשה לו להבין איך ידחה נוי ארץ ישראל את איסור בל תשחית של אילן מאכל, אולם כך הוא הדין שבו לא נחשב השחתה ואין כאן מה להרהר אחר זה, וכן לענין איסור פינוי קבר, הוא נדחה מפני דברים יותר חשובים כגון הרחבת העיר

## ד) הרחבה בדין הסכמת בני העיר לפינוי קבר

וז"ל הרמב"ם פ"ז מהל' בית הבחירה עיירות המוקפת חומה מקודשות משאר הארץ שמשלחין מתוכן את המצורעין ואין קוברים את המת בתוכן עד שירצו שבעה טובי העיר או כל אנשי העיר, ואם יצא המת חוץ לעיר אין מחזירין אותו לתוכה אע"פ שרצו כולן להחזירו: רצו בני העיר להוציא קבר מן המדינה מפנין אותו, וכל הקברות מפנין חוץ מקבר נביא או מלך, קבר שהקיפתו העיר בין מארבע רוחותיו בין משתי רוחות זו כנגד זו, אם היה בינו ובין העיר יותר מחמישים אמה לכאן וחמישים אמה לכאן אין מפנין אותו עד שירצו כולן, פחות מכאן מפנין אותו

וכבר כתבנו בשם הערה"ש הל' בית המקדש, פ"ד הל' כא, שע"כ הרמב"ם מדבר בקטע השני בכל העיירות,

הנה מה שכתב רצו בני העיר להוציא קבר, וכן מה שכתב עד שירצו כולן, בפשוטו ה"ה בהסכמת ז' טובי העיר כמו בדין הראשון, וע"ש במהר"י קורקוס, שכתב שדין ז' טובי העיר שכתב הרמב"ם, אף שבמשנה כתוב רק עד שירצו, מ"מ הוציא מדין הכללי שז' טובי העיר עושים רצון העיר, וכל דין של ירצו בני העיר איירי כשאין ז' טובי העיר

וא"כ אפשר להוציא מזה שה"ה מה שכתב בסוף עד שירצו כל בני העיר, שה"ה ז' טובי העיר

ויש לעיין איך רצון בני העיר יכולים להתיר איסור פינוי עצמות. במקום שהוא רחוק יותר מן אמה

ואפשר לומר שבאמת קצת מפריע ג"כ כל קבר שבתוך העיר, משום הטומאה (שכל דין זה של פינוי עצמות הוא משום טומאה וכמו שהוכיח הב"י מן סיפא של הירושלמי בויכוח של ר"ע וחכמים), רק חז"ל לא קבעו זה היתר פינוי רק אם יסכימו עליו בני העיר, אבל כשיסכימו, מחשיבים אותם כסמכות שקובעים שזה מזיק העיר ומותר להם לפנות, ובתוך נ' אמה קבעו בסתמא שזה מזיק לעיר, ואין צריך קביעות מיוחדת לזה

## ה) שאלת ז' טובי העיר למורה הוראה

יש לעיין כשז' טובי העיר יש להם שאלה איך להתנהג כשיש לפנייהם התנקשות בין שתי הלכות, הלכה א והלכה ב' ויש שני בתי דינים, ב"ד אחד דן תמיד בשני ההלכות ומוטל עליהם כובד שני הדינים, וב"ד השני אינו דן רק בדין א' אבל בדין ב' סילקו כל ההתעסקות בזה, ופסלו כל מי שיש לו

## פנו דרך ה'

שייכות להלכות אלו, לאיזה ב"ד צריכים לשאול,

ונראה פשוט שצריך לשאול את הב"ד שמוטל עליהם שני הדינים, כי הב"ד השני לא יכול לדון הדבר כהוגן

הנה בנידן של בעיה של פינוי קברים במקום שיש מצות צרכי העיר, ויש התנקשות בין שני הדינים, דהיינו בין איסור פינוי קבר וענין צרכי העיר, כגון בנין רחובות וכדומה, הוא דבר שכעת מוטל על העיריה ועל המדינה, ויש ב"ד אחד בעיר שמתענינת בצרכי העיר ע"י ששולח נציגים להנהלת העיר והמדינה, ומצווה לבוחרים לבחור לענין זה, כדי שהתורה יהיה לה דיעה בכל עניני העיר והמדינה, ויש ב"ד שני שמתנגדת לכל עניני העיר והמדינה, ואוסר על אנשיה לשלוח נציגים וכן לבחור נציגים לעיריה ולמדינה, וא"כ את מי צריכים אותן ז' טובי העיר לשאול, האם את הב"ד שמרגיש מחויבות לדון בשני ההלכות, או את הב"ד שאינו מרגיש שום אחריות רק על הלכה אחת??, שאלה זו אין כאן מקום לפשוט, ודי בהצגת השאלה

## (ו) במצוה לבנות כבישים ישרים

ע' ב"ק פ: הלוקח עיר בארץ ישראל כופין אותו ליקח לה דרך מארבע רוחותיה משום ישוב א"י. (הובא רמב"ם הל' שכנים פ"ז הל' ב').

ורואים מזה שיש חיוב לראות שאפשר ללכת בא"י בקלות ממקום למקום.

ע' מו"ק דף ב' ומתקנין את קילקולי המים שברשות הרבים וחוטטין אותן ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוה המים ועושים כל צרכי רבים. הובא רמב"ם פ"ז מהל' יו"ט ובשו"ע או"ח ס' תקמ"ד.

וע"ש בגמ' דף ה' יוצאים לקוץ את הדרכים ולתקן את הרחובות ואת האסטרטאות ולמוד את המקואות וכל מקוה שאין בו מ' סאה מרגילים לתוכה מ' סאה. ומנין שאם לא יצאו ועשו כל אלו שכל דמים שנשפכו שם מעלה עליהם הכתוב כאילו הם שפכו ת"ל והיו עליך דמים.

ופשוט הוא שענין תיקון הדרכים כולל כל סוגי דרכים ואופני תחבורה שנהוגים באותו תקופה. שאם רגילים ללכת בחמורים, צריך לתקן הדרכים שראוין לחמורים ואם רגילין ללכת בגמלים, צריך לתקן לגמלים כמבואר בק' נ"ב. ואי דשכיחי גמלים אמאי פטור פושע הוא.

וא"כ בזמנינו שנהוגים במכוניות ובאוטובוסים ובאירונוים, צריך לתקן כל סוגי דרכים כראוי, כלול בזה תיקון דרכים ראויים למכניות, כלול בנין שדה התעופה מוכן לאירונוים כראוי וכל חוקי התחבורה ומשטרת תנועה. וכן כל מקומות הלימודים להפעיל האירונוים וכו'.

הנה בענין דרכים יש כלל שכל דרך שהוא יותר ישר הוא יותר מהר ופחות מסוכן, ויש היום לצערינו הרבה תאונות דרכים וכל שעושים יותר רחובות ובעיקר רחובות ישרים ככל האפשר, ממעטים בזה תאונות דרכים, כי ברחוב עקום אין רואים כ"כ איך להנהיג, וכן בזמן הגשם יש סכנת החלקה, וכו' וכל ענינים אלו הם בכלל מתקנים את הדרכים וכן הם הרבה יותר חשובים מנוי העיר שגם על זה נאמר הזיקא דרבים כנ"ל ס"ק ג' וכ"ש כאן, וא"כ הכלל דקבר המזיק את הרבים מפנים (ע' ס"ק ב' אות ו') נאמר בכ"ש על ענין זה

וכן התקציב שמקבלים מן המדינה ומן העיריה לבנין ולתיקון דרכים, צריך לנצל להרבות דרכים, כי אחד מן הבעיות העיקריות של התאונות דרכים שהמכוניות נוסעות צפופות אחד אחר השני וזה יכול לגרום לתאונות, אולם יש קצת לימוד זכות, שבאמת אין מספיק מקום ברחובות, ואין מספיק רחובות בא"י, וזאת המדינה לפי הסטטיסטיקה, לפי מספר המכוניות ולאורך כל הכבישים, המדינה הכי צפופה מכל העולם, וכל הוספת בנין כבישים הוא הצלת נפשות, וא"כ א"א להאריך רחובות, ולעקם אותן, או להגביהן ולהנמיכו ע"י מנהרות וגשרים, דמלבד העקום עצמו שגורם לתאונות, עוד ממעטים בנין הרחובות ע"י הוספת התקציב העצום לרחוב זה במקום להוסיף עוד רחוב. או שיקחו התוספת המרובה הזו ממקום אחר של צרכי ציבור (אין מדובר כאן בתוספת של מיליונים רק בתוספת של מלירדים) וכל זה נקרא יותר לגדר מזיק את הרבים מענין של נוי העיר שכבר נחשב למזיק את הרבים, וכלול בתוך היתר של מזיק את הרבים וכ"ש כאן, (כל המדינה מלאה קברים, ואם לאורך כל אלפי קילומטרים של כבישים שנחוץ לעשות, כשימצאו איזה קבר בדרך יצטרכו לעשות

## פנו דרך ה'

מנהרה או גשר, אין לדבר סוף) וע' לקמן ס"ק ז' שבפסוק מבואר שיש לעשות גשר. או מנהרה רק כשזה נחוץ להשוות הדרך, ולא שעייז יגביהו או ינמיכו הדרך

### ז) מצות הנביא לבנות דרך ישר ומהיר לירושלים

נאמר (ישעיה מ, ג) קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישרו בערבה מסילה לא-לקינו: כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו והיה העקב למישור והרכסים לבקעה: ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר:

וע' רש"י קול, רוח הקודש קורא במדבר, פנו דרך ה', דרך ירושלים לשוב גלויותיה לתוכה, כל גיא ינשא, וההר ישפול הרי דרך חלקה ושוה ונוחה, והרכסים, הרים הסמוכים זה לזה ומתוך סמיכתן מורד שביניהם זקוף ואינו מעוקם שיהא נוח לירד ולעלות, לבקעה, ארץ חלקה ושוה

וא"כ מצווים אנו לבנות כבישים שוים ונוחים לעה"ק ירושלים שיהא אפשר להגיע מהר, וזה מה שמביא לסיפא דקרא ונגלה כבוד ה'

ועכשיו אם מפני כבוד המת לקבור אצל אבותיו או בא"י מותר לפנות עצמות, (ע' ס"ק ב' אות א') כ"ש מפני כבוד שמים, ומפני בנין ירושלים וא"כ מה שנאמר פנו דרך ה', ע' במצודות דוד ענין הסרת מכשול הכונה ג"כ בענין פינוי עצמות שעומדים בדרך ואינן מניחים לבנות הכביש הכי ישר שאפשר לעשות, וזה הנביא מצווה, "פנו דרך ה'", פנו העצמות מפני דרך ה' המוביל לעה"ק ירושלים

### ח) חילוק בין חטוטי שכבי ובין פינוי עצמות

ע' יבמות ס"ג: והיתה יד ה' בכם ובאבותיכם (ש"א יב) אמר רבה בר שמואל זו חטוטי שכבי ורואים מזה שזה עונש גדול אם מסירים קבר, ויש לעיין איך התיירו חז"ל בכל הנך דלעיל לפנות קבר עד שאמרו כל הקברים מתפנים חוץ מקבר נביא ומלך ולדעת ר"ע אפילו נביא ומלך,

אולם נראה שיש הבדל בין חטוטי שכבי ובין פינוי עצמות, שחטוטי שכבי היינו שמוציאים אותן דרך ביזיון, וזורקים אותן החוצה או שמשתמשין בהם, (כגון בזמנינו במעבדות ר"ל), אולם להעביר קבר ממקום למקום דרך כבוד, אין לו שייכות לחטוטי שכבי, ובכל זאת אסור מדרבנן, והתיירו בכל הנך שהתיירו

### ט) סיכום

פינוי עצמות כדי לאפשר לעשות רחוב הכי ישר, בפסגת זאב, מותר ומצוה מדין קבר המזיק את הרבים, ס"ק א אות ו' וס"ק ג' בענין נוי העיר וכ"ש כאן שנקרא היזק הרבים, וכן ע' ס"ק ו' בחיוב לבנות רחבות ישרות למנוע תאונות ולאפשר להגיע מהר לירושלים, וכן ס"ק ז' מדין מצות נביא לבנין כבישים ישרים לירושלים, וכן בס"ק ב' אות ט' מדין עיר המקיף הקבר מג' רוחות המבואר בירושלמי ובב"י ס' שס"ג שכשהעיר מקיף מג' רוחות, אפילו הקבר רחוק יותר מנ' אמה (כעת לא הרחבנו בדין זה) וכן בס"ק ד לפי הרמב"ם כשיש הסכמה מז' טובי העיר מהני אף ברחוק נ' אמה וע' בזה בס"ק ה' שז' טובי העיר צריכים לשאול שאלות אלו לב"ד שמוטל עליהם כל צרכי העיר, וכן אם יש התנגדות בתוך ז' טובי העיר, לא שייך זה רק אם יש התנגדות אמיתית שדנים מה כאן צרכי העיר, אולם אם באים בטענה בלתי מוצדקת, שיש בפינוי עצמות חומר של חטוטי שכבי, ומוסיפים לומר שזה פוגע ביסודי הדת וכאילו כופרים בתחית המתים ח"ו, ולא יודעים להבחין בין חטוטי שכבי ובין פינוי עצמות, שחז"ל התיירו בהרבה מקומות, ע' ס"ק ח', א"כ יש כאן טענות שלא לענין, ואין להם שייכות לדון בתור ז' טובי העיר שדנים על צרכי העיר, אפילו אם היו בתוך ז' טובי העיר

ומי שמטפל בבנין כבישים ובפינוי עצמות המעכבים הכביש מקיים מה שנאמר קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישרו בערבה מסילה לא-לקינו: כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו והיה העקב למישור והרכסים לבקעה: ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר:

נכתב בעה"ת ו' מנחם אב תשנ"ח עמנואל - שכס, ציון יוסף הצדיק



# **ארבעה סוגי מנהיגים**

## **כוחם ומגבלותיהם**



בתוך הספר

ביאור הלכה ודברי חיזוק בנושא

## **הקב"ה עם הגולן**

וגודל הקילקול בלחיצת יד

לערפאת ולטלויזיה וכיו"ב ר"ל



ביאור הלכה ודברי חיזוק בנושא

**כסוי ראש לגדר ערוה והפיכתו לרועץ**





## מפתח

- הקדמה א', בנושא ד' סוגי מנהיגים כוחם ומגבלותיהם
- הקדמה ב', בנושא "הקב"ה עם הגולן" ועם כל א"י
- מצות כיבוש א"י והצלה מפני הצר כולל ג"כ הוצאת הטלויזיה ודברים הדומין לזה
- הקדמה ג', בענין כיסוי ראש נשואה
- א) סמכות כללי של ארבע סוגי מנהיגים
- א) מלך סנהדרין כהן ונביא
- ב) מלך וההשתלשלות
- ג) סנהדרין וההשתלשלות
- ד) כהן גדול
- ה) נביא וההשתלשלות
- ב) כפיפות לתורה כולל את כולם
- א) כפיפה כללית והיוצא מן הכלל
- ב) כפיפת הסנהדרין
- ג) כפיפת המלך
- ג) גם מלך המשיח כפוף לזה
- ד) כפיפת נביא לתורה חוץ מהוראת שעה
- ה) כפיפת סנהדרין לתורה, ודין סנהדרין שטעה
- א) סנהדרין הגדול
- ב) סנהדרין של שבת
- ג) שופט שבימין ולא שופט של דור שעבר
- ד) בעיה בזמנינו לזיהוי נביא וכדומה
- ה) חיזוק שלא לפחד מן הגוים ע"י ראית מלחמות תשי"ח, תשכ"ז ומלחמת המפרץ "הקב"ה עם הגולן"
- ו) חשיבות הגולן והחרמון בתורה
- ז) אם הכיבוש של שנת תשי"ח תשי"ט ושנת תשכ"ז מתיחס לשבועה שהקב"ה נשבע לאבותינו
- ח) מי כבש א"י בדורינו, הקב"ה או הציונים או השטן
- ט) מקום בא"י שהוא תחת שילטון גוי יש לו מקצת דיני חו"ל לגבי איסור יציאה
- י) מצאנו בתורה שבנוגע לאחיזה בא"י בא לפעמים ההתערורות מלמטה ולא ממנהיגי ישראל
- יא) במלחמת מצוה אם ראשי העם הולכים לבדוק צדקות העם אם ראויים לנצחון או לא
- יב) ענותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתינו
- יג) שופט אסור לקבל שוחד ופסול לדון כשנוגע בדבר
- יד) בענין שופט שנותנים לו הרבה כסף למוסדות שלו כדי שיפסוק שמותר לתת שטחי א"י לגוים
- טו) ביאור תביעה של ריב"ז על רופא בשביל רבי צדוק
- טז) הטובות שעשה לנו הקב"ה בדורינו בא"י (הוספה לאות ז)
- יז) חיוב כיבוש א"י בזמנינו מחייב לכבוש כל העולם, בגלל קילקול הטלויזיה
- ע"כ "הקב"ה עם הגולן"

- (ו) ענין של הוראת שעה לסנהדרין ולב"ד
- (ז) האיזון בין שילטון המלך ובין שילטון הסנהדרין
- (א) לענין מלחמות
- (ב) מלך אסור לשבת בסנהדרין
- (ג) תוצאות שמלך אינו יכול לשבת בסנהדרין
- (ד) מלך מבית דוד דן ודני אותו,
- (ה) הרבה פעמים אדם אחד מילא שני או כמה תפקידים
- (ו) מי ממנה את המלך
- (ז) מי ממנה את הסנהדרין
- (ח) מי ממנה את הכהן גדול
- (ט) האיזון בין המלך ובין הכהן הגדול בימות המשיח.
- (י) ביאור הרמב"ם בענין מלך המשיח שתפקידו לחזק בדקה.
- (ט) דוגמה ששייך לדון בזמנינו. (בענין הפיכת מצות כיסוי ראש נשואה לרועץ)
- (א) ביטול היתר פ"י בזמן משיח
- (ב) כל הראשונים סוברים שפ"י הוא בשימוש שער ולא שימוש כיסוי שער
- (ג) ב"ד שהורו נגד המציאות
- (ד) מנהג טעות אף שהונהג ע"י גדולי ישראל צריך לבטל
- (ה) הוספת איסור של חילול ה' וגונב דעת עליון ע"י היתר פיקטיבי
- (ו) חלול ה' בפני ישראל ובפני גוים. ועיקר הגאולה להסיר חילול ה' מן העולם
- (ז) לימוד זכות במקום שא"א למחות
- (ח) חומרות שגרמו לקלקול, (בענין הקפדה לכסות כל השערות בבית)
- (ט) רבי עקיבא ביטל חומרות של זקנים הראשונים
- ע"כ כיסוי ראש נשואה
- (י) להבין מציאות שסנהדרין יפסוק שאין ע"ז ושבת ונדה בתורה
- (יא) אמונה בהקב"ה צריך להיות יותר חזק מאמונה באדם הכי גדול
- (יב) סיבה שהקב"ה ברא מציאות כזה של טעות של כל גדולי ישראל
- (יג) והייתי שפל בעיני, בענין נשיאת הארון
- (א) מדריגת שפלות דוד המלך
- (ב) נסיון לשלמה המלך בענין הכנסה של הארון
- (ג) ביאור מאמר חז"ל שלשה שנקראים על שם הקב"ה
- (ד) ביאור מאמר הזוהר [את] פני האדון ה' דא רשב"י
- (ה) מאמר חז"ל רב יוסף אמר כשאמו נכנסה איקום מקמיה שכינה
- (ו) אם יש להליץ בעד המנהג לומר "שעו שערים" כשנכנס אדם גדול
- יד(ז) מלך צריך יותר הכנעה בתפילה
- תמצית ספרים של המחבר

## הקדמה א', בנושא ד' סוגי מנהיגים כוחם ומגבלותיהם

יסוד היסודות הוא שהבורא ית"ש הוא בורא ומנהיג לכל הברואים, וכל הנבראין כאין נגדו

ואחד מהנהגותיו של הקב"ה שנתן מקצת כבוד גם לנבראים, וציוה על כיבוד אב ואם וכיבוד תלמידי חכמים, וכבוד מלכות, וכבוד כהן גדול, וכו', ויש לשונות של חז"ל שמראין כאילו שיש איזה השוואה בין כבודו יתב' לכבוד הנברא, כגון מה שאמרו חז"ל על אב ואם (קידושין ל:): **הושוו הכתוב לכבוד אב ואם לכבוד המקום**, וכן יש לשונות כאלו ג"כ על כבוד נבראים גדולים. הנה (פסחים כב:) על הפסוק (דברים י כ) **את ה' א-להיך תירא, לרבות ת"ח**, ולשונות כאלו וכו', הם כולם רק בבחינה מסוימת, אולם עדיין צריך לדעת שהקב"ה הוא גבוה מעל גבוה, וכל הנבראים כאין נגדו, ואדם הכי גדול שיכולים לתאר, עדיין לא נפיק ממצאות של נברא והוא כאין נגד הקב"ה,

ומטרת הקב"ה בענין זה, כדי שע"י כבוד הנבראים, יכולים להגיע לכבוד הקב"ה, וכן המנהיגות הוא במטרה להגיע לדביקות בהקב"ה כמו שדרשו חז"ל (דברים יא כב) **ולדבקו בו** וכתב רש"י אפשר לומר כן והלא אש אוכלת הוא אלא הדבק בתלמידים ובחכמים ומעלה אני עליך כאילו נדבקת בו

אולם הנסיון בענין זה הוא גדול, ואדם גדול יכול לטעות בזה שניתן לו סמכות בלתי מוגבלת או מעבר לסמכות שניתן לו, וכן יכולים שאר נבראים להגדיל כח של נברא גדול במעלות, לתת לו סמכות בלתי מוגבלת, או מעבר לסמכות שניתן לו מאת הבורא יתברך שמו.

ואחד מן הדברים שהקב"ה עשה כדי שיהא ניכר שהאדם הוא נברא ואין לו להתנאות כלפי הקב"ה, הוא שאדם שולט עליו המיתה והוא עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, וכן, כל אדם יכול לטעות באיזה דבר וכן יכול לחטא, ונאמר (קהלת ז כ) **כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא**, וכן הברואים הכי גדולים כולל משה רבינו ע"ה טעו, כמו שמבואר בתורה, (ע' ויקרא י טז-כ) וכל זה מגלה לאדם שהנברא נשאר נברא והוא כאין נגד הקב"ה.

הנה הקב"ה מתוך ענותנותו נתן כח גדול ביד גדולי ישראל, עד שיש מצבים שנאמר בהם מסרן הכתוב לחכמים, (חגיגה יח:), וע' רש"י שבת סט: ד"ה הכי גרסין, מ"ק ב. ש"ה משקין, שבעות ז: ד"ה מטומאות) וכביכול הקב"ה מסכים עם מה שב"ד של מטה עושה. (חגיגה ג:)

אולם כדי שלא יבא האדם לחשוב שזה דבר מוחלט וכל מה שב"ד של מטה אומר הקב"ה מסכים על ידיהם בצורה בלתי מוגבלת, התנה תנאי בדבר זה, שרק במידה מוגבלת ניתן כח זה ואין יכולים לעשות מה שרצו, ומשום זה יש פרשת העלם דבר של ציבור בתורה.

וכן המלך, כולל מלך המשיח הוא מוגבל וכפוף לתורה ואין יכול לקבוע דברים רק במסגרת שהקב"ה נתן לו רשות לקבוע.

וכדי להבאיר הלכה למעשה ענין זה הבאנו כאן דוגמה של טעות אצל גדולי ישראל, ואין כאן ח"ו שום כוונה להמעיט ערך של גדול אחד נגד השני, או ח"ו להמעיט ערך של כל גדולי ישראל פחות ממה שהתורה נותנת להם ערך, כי כל קיום כלל ישראל תלוי בהנהגת גדולי ישראל, וע' במדרש (שח"ש רבה פ' א' ד"ה ענין יונים) וז"ל (במדבר טו כד) **והיה אם מעיני העדה, רמ"ח אברים יש באדם וכולם אין הולכים וחוזרים אלא אחר העינים, כך אין ישראל יכולים לעשות דבר חוץ מסנהדרין שלהם**, והכוונה בחיבור זה להראות שכל גדולי עולם אין להם סמכות יותר ממה שהתורה נותנת להם, כולל מלך המשיח, שאין לו דינים מיוחדים ממלך הנאמר בתורה, והחידוש אצלו הוא רק שיעלית בדרכיו, ואמרו חז"ל (ר"ה ת:): **מלך נכנס לדין תחילה**, והם רק שלוחים לומר רצון ה' אבל הם מוגבלים וכפופים להקב"ה ולמה שנאמר בתורה וגם הם בני אדם שיכולים לטעות, וכל סמכותם, כולל דברים שהקב"ה נתן להם סמכות לקבוע, הוא רק בצורה ובמידה מוגבלת כפי השיעור שהקב"ה נתן להם לקבוע ולא מעבר לזה.

ואמרו חז"ל (ערובין סג. ברכות יט:), שבעות ל: סנהדרין פב.) **אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' (משלי כא ל) כל מקום שיש חילול ה' אין חולקים כבוד לרב**

וזה אחד מן הדברים שע"י יתגלה מה שנאמר (זכריה יד ט) **והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד**.

## הקדמה ב', בנושא "הקב"ה עם הגולן" ועם כל א"י

כתוב בתורה הרבה פעמים שהקב"ה נשבע לאבותינו לתת לנו את הארץ, וכתוב שבועה זו שש פעמים בתפילין וכן כתוב במזוזה וכן אומרים זה בקריאת שמע, וכן בתפילה בקטע של הודו לה' קראו בשמו וכו', אשר כרת את אברהם וגו' וכן וכו' עמו הברית וגו' ובעה"ת נתקיים בחלקו שבועה זו בדורינו, שנת תש"ח תש"ט ובשנת תשכ"ז, ואף שנעשה ע"י השתדלות בני אדם, מ"מ אנו צריכים לומר (דברים ח יח) וזכרת את ה' א-להיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה

הנה יש מקצת מנהיגים גדולי ישראל, שמסירים כל השתייכות של הכיבושים האלו לקיום שבועה זו, או מטעם שטוענים שעדיין נהוג ג' שבועות המוזכרים סוף כתובות, או מטעם שנעשה ע"י השתדלות בני אדם ולא כמו שציפו שיבא מלך המשיח צדיק ויכבוש בלי נשק, או משום שנעשה ע"י חילונים, או משום שהכיבוש אינו בשלימות בגשמיות וברוחניות או משום איסור להתחבר עם רשעים, או שמפחדים מן הגוים במקום שהתורה ציוותה שלא לפחד, או שהגולן ח"ו לא מא"י, או טענות אחרות, ומשום זה יש הסתייגות מכל חשיבות של הכיבוש עד שמגיע למצב שכשיש נסיון להצטרף לרשעי אומות העולם ולטועי בני ישראל להחריב חלקי א"י ולמסור לגוים, (או להשאיר הישובים תחת שלטון הגוי בבחינת "אין מוצאים הדגים מן המים רק המים מן הדגים", או תחכום אחר, באופן שהשטח כבר לא יתייחס לברית של הקב"ה או יצמצם אותו) הם מוכנים להצטרף עליהם או עכ"פ לא להגן על חלקי א"י ולהשתמט מלהגיד דיעה בענין עד שהציבור הפשוט נבוכ מאוד בנושא.

ועמדה זו לא בא מתוך הציבור הפשוט אלא דוקא מתוך מקצת ממנהיגי ישראל, ומשום זה שייך לחיבור הזה

ע' חזו"א (שביעית ס' כ"ד ס"ק א') שהביא איסור לא תחנם ואיסור לא ישבו בארצך שהכל חלק ממצות ביעור ע"ז. וזה שנא' אבד תאבדון את כל המקומות (דברים יב ב')

וז"ל ודין איסור ישיבה הוא שנתחייבנו לגרשו מארצנו והוא חייב על כל אחד מישראל וכשי"כ מי שמוכר לו בית או שמשכירו שעובר בלית זו.

ושם ובאיסור חניה בקרקע ליכא פלוגתא שהרי עיקרה נאסרה בזמן שאין יד ישראל תקיפה וכו' אבל הדבר מוכרע בסברה שדין זה בכלל הרצון שתהא הארץ מיושבת מישראל ולא יחנו בארץ ע"ז, וארץ ישראל הוא גם בגלותינו, והרי אנו חייבים ביישובה ולדור בה גם בגלותינו וכמו שהארץ הר"מ פ"ה דמלכים וכמשי"כ חרד"ב פ"ד מחל' סנהדרין ח"ו, והדבר מבואר בהדיא בר"מ פ"י מה' ע"ז ח"ג שכתב ומותר למכור להם בתים ושדות בחו"ל מפני שאינו ארצנו ואילו הדבר תלוי בקדושת הארץ לא שייך למיחב טעמא על חיתר חיל. אלא לפי שאיסור ליתן להם חניה בקרקע הוא מפרטי מצות ביעור ע"ז, והיה ראוי למסר בכל העולם ולא להזחלנו אלא בארצנו, אבל ביעור ע"ז מארצנו הוא בכל זמן וזה שדקדק הר"מ שלא נפטרנו אלא בחו"ל לפי שאינו ארצנו, והנה נתבאר שמכירת בתים ושדות לע"ז אף בזה"ז מן התורה והלכך כל הארץ שכבשום עולי מצרים בכלל האיסור

ושם ס"ק ג' ואף לדעת הראב"ד דוקא שהוא שלם באמונת ישראל שישאל נתייב בתרי"ג ובי"ג בו, אבל אם יש לו דעות כוזבות והוא משועבד לדעותיו אף שאין בהם ע"ז ממש וגם הוא שומר ד' מצות מצד חיובו שאינו ראוי לקבל לגר תושב, (הגה' המעתיק ע' רמב"ם הל' מלכים ספ"ח) הרי הוא באיסור לית (=לא תחנם) ובאיסור ישיבה וקרינן בהו פן יחטאו בכפירתן, ואע"ג דלענין לאיסור י"ן בע"ז תלוי וכמשי"כ הר"מ פ"ג מהמ"א ה"א והט"ז י"ד ס' קכ"ד ס"ק ד', הכא לענין לא תחנם אין חילוק וכל זה אפילו כשהיהודי מוכר מרצונו את ביתו לגוי, וכן אינו נותן שילטון לגוי, וא"כ כ"ש שלא להרוס ישובי א"י ולגרשם מארצם, או לתת חלקי א"י לגוים ולהושיבם שם, נגד רצון היהודים שם או לתת להם שילטון שם שהוא חמור הרבה יותר, שכל זה הוא כבר בכלל מלחמה נגד יהודים

והתורה אומרת שאסור לקחת מעשו אפילו מדרך כף רגל שעם ישראל יכנס שם בלי רשות עשו, כמו שנאמר (דברים ב ה) אל תתגרו בהם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל, כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר וכ"ש שאסור לקחת מיהודים ארץ שנתן להם הקב"ה ולתת לעשו או לאומה אחרת, אפילו לתת להם רק כח שיכולים לכנס בלי רשותינו

ע"כ כתבנו כאן בתוך חיבור זה החשיבות של כל חלק של א"י ובפרט של הגולן שעומד היום על הפרק להחריב אותו ח"ו, ויש נידון שיעשו משאל עם, שכל יהודי צריך לתת העמדה שלו אם הוא דבוק בקיום שבועתו של הקב"ה לתת לנו את הארץ או ח"ו להיפוך

והבאנו הרבה ראיות מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים, שכל הכיבוש של דורינו הם מקיום שבועתו של הקב"ה וכל הטענות נגד זה הם מופרכים לגמרי, ומי שמצטרף ח"ו להחריב חלק של א"י ולמוסרם לגוים הולך לעשות מלחמה נגד הקב"ה ונגד עם ישראל ונגד תורתנו הקדושה, ואף שצריך ללמד זכות שכולם בשוגג, אבל מ"מ סוף סוף מצטרפים למלחמה זו, ולא יעזור אם קורא מלחמה זו בשם "שלום", כי לא הביטוי החיצוני בשם מי הוא בא ומה הוא בא לעשות קובע, רק מה האמת.

וכן כשם שדבר שהוא עבירה א"א להכשיר אותה ע"י שקורין לה מצוה, ה"ה דבר שהוא מצוה א"א לפסול אותה ע"י שקורין לה עבירה, ואפילו אם אומרים על מצוה מסוימת או דיעה נכונה ע"פ תורה, שכל מי שמקיים אותה ואוחז בה הוא אפיקורס וכופר בעיקר, מ"מ לא הואיל בכל זה לפסול את המצוה ואת הדיעה הנכונה.

על כן קראנו קטע זה שנמצא באמצע החיבור, **"הקב"ה עם הגולן"** כדי לחזק את עם ישראל שיש כאן קיום שבועתו של הקב"ה בכיבוש הגולן וכן שאר חלקי א"י

ועוד יש כאן חשיבות בשביל התפילה שאנו מתפללים **עשה למען שמך** שכשמשא רבינו התפלל לבטל גזירת העגל, אמר שאם ח"ו הקב"ה יקיים הגזירה יהא חילול ה' כי זה עמו שהקב"ה בחר בו, ועשה להם ניסים וכשיהרגו אותם יהא חילול ה', וכן משום ברית האבות, ובגלל טענות אלו הקב"ה מחל לעם ישראל, וכעת שאנו מפרסמים, שכל חלק של א"י שנכבש הוא מקיום שבועתו של הקב"ה, שנשבע לאבותינו לתת לנו את הארץ, ממילא אנו מעוררים הטענה שאם ח"ו יחרב יהא חילול ה', וכן יתמעט ברית האבות, ואם יתקיים יהא קידוש ה', ויתקיים ברית האבות, וממילא יכולים אנו לבא בטענה "עשה למען שמך" "עשה למען אבותינו אברהם יצחק ויעקב" שהקב"ה יעזור לנו למען כבוד שמו ולמען בריתו עם אבותינו, ולמען תורתנו הקדושה שכתובה בו הרבה פעמים הברית הזאת, שלא ימסר שום חלק של א"י לגוים ח"ו, ונזכה בקרוב לביאת המשיח ולבנות בית המקדש ולגילוי כבוד שמים בכל העולם.

ועצם כתיבת החיבור והפצתו הוא בכלל מלחמת מצוה, כי בשלב זה, להציל חלקי א"י אינו תלוי בלחימה רק בדעת הקהל, וא"כ להשפיע על הציבור הוא בכלל מלחמת מצוה,

וכעת המלחמת מצוה היא מצד להציל ישראל מיד צר שלא יכבשו א"י (רמב"ם הל' מלכים פ"ה הל' א, או"ח ס' שכ"ט סע' ו') בתכסיס של "שלום", וכן מצד מצות כיבוש א"י, (ברמב"ן השמטה לספר המצות מצוה ד') ואף אם מי שבידו הצבא אין רצון להוסיף לכבוש, מ"מ צריך עכ"פ להחזיק מה שיש בידו וזה בכלל מצות כיבוש א"י, וזה נעשה כעת ע"י הפצת ההסברים, שבוזה גם מי שאינו מלומד במלחמה להחזיק נשק, מ"מ חייב בזה. (וכן אין בעיה של גיוס בנות והתחברות לאינשי לא מעלי) וכן הגוים כעת מלחמתם בעיקר דרך פיתוי והשתדלות לרמות אותנו, בגדר (בראשית כה כח) **כי ציד בפיו** וכן נאמר (תהילים קמד יא) **פצני והצילני מיד בני נכר אשר פיהם דיבר שוא וימינם ימין שקר**

והרי גם בזמן שעושים מלחמה בפועל, צריך דיבורים לחיזוק כמו דיבורים של כהן משוח מלחמה והשוטרים כמבואר בתורה, וכעת עיקר מערכת המלחמה בתוך הציבור ע"י הסברים וחיזוקים, ולענן זה יוצא גם חתן מחדרו.

וע' חזו"א שהחמיר מאוד בענין זה שאפילו אם אפשר בלי החתנים, אין להם זכות פטור, (או"ח ס' קי"ד ס"ק ג') נראה דהא דתנן דבמלחמת מצוה אפילו חתן מחדרו, לא איירי בזמן שצריכים לעזרתם לנצחון המלחמה, דזה פשיטא, דבשביל פיקוח נפש והצלת העם כולם חייבים. אלא אפילו בזמן שאין צורך אלא למספר מסוים [וכן היו רוב מלחמותיהם שלא היה מקום לחיל הצבא הלוחמים אלא למספר מסוים] היה רשות ליקח חתן מחדרו, שאין להחזירין שום זכות במלחמת מצוה.

ולא נסמך בזה על נס כמו שכתב ברמב"ן (במדבר א מה) והיו משה והנשיאים צריכים לדעת מספר חלוצי צבא המלחמה וכן מספר כל שבט ושבט ומה יפקוד עליו בערבות מואב במערכת המלחמה, כי התורה לא תסמוך על הנס שירדוף אחד אלה, וזה טעם "כל יוצא צבא בישראל", כי המגן מפני צבא המלחמה, וכ"כ החזו"א (שביעית ס' י"ח ס"ק ד') ולא אמרה תורה לסמוך על הברכה להמנע מהשתדלות המחויבת בדרכי הטבע, ואפשר ללמוד לענינו בשלב זה שהמלחמה מתנהלת בדיבור ובכתיבה ובהפצה

## מצות כיבוש א"י והצלה מפני הצר כולל ג"כ הוצאת הטלויזיה ודברים הדומין לזה

יש אנשים שהם אדוקים בא"י וצועקים בצדק על כל שילטון גוי שמביאים לא"י, ונתנית נשק לגוים וכו' שהוא בכלל לתת חרב בידם להרגינו, ומ"מ יש להם טלויזיה ואינטרנט ודברים הדומין לזה בבית, והוא צע"ג, שהרי מלבד האיסור של ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, שרואים שם כל מיני עריות, ורציחה וגניבה, ואפיקורסות, וליצנות על התורה וכו' וכו', יש גם בעיה חמורה של איסור (שמות כג לג) לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי, שצריך לגרש הגוים מא"י, ולא מספיק שיגרשו הגוים מא"י אם בתוך הבית עצמו מלא גילולים של תרבות הגוים של כל הרע שיש בעולם, והא ג"כ בכלל "לתת חרב ביד כוחות הטומאה להרגינו", וזה שהביא לשחיתות החברה ברצח ואונס וסמים והרס משפחות וכו', וע' ספרי סוף עקב, (שהובא ברמב"ן השמטה לספר המצות מצוה ד' שזה אחד מעיקרי המקורות של מצות כיבוש וישוב א"י בדורינו) או רשות בידם לכבש חו"ל עד שלא יכבשו ארץ ישראל ת"ל (דברים יא כג) וירשתם גוים גדולים ועצומים מכם ואח"כ כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה, שלא תהא ארץ ישראל מטמאה בגלולים ואתם חוזרים ומכבשים חו"ל, אלא משתכבשו א"י תהיו רשאים לכבש חו"ל.

הרי שכבשו בחו"ל מנין שמצות נוהגות שם, הרי אתה דן נאמר כאן יהיה ונאמר להלן יהיה מה יהיה האמור להלן מצות נוהגת שם אף יהיה האמור כאן מצות נוהגות שם.

וא"ת מפני מה כבש דוד ארם נהרים וארם צובה ואין מצות נוהגות שם, אמרו דוד עשה שלא כתורה, התורה אמרה משתכבשו א"י תהיו רשאים לכבש חו"ל והוא לא עשה כן אלא חזר וכבש ארם נהרים וארם צובה ואת היבוסים סמוך לירושלים לא הוריש, אמר לו המקום, את היבוסים סמוך לפלטרין שלך לא הורשת היאך אתה חוזר ומכבש ארם נהרים וארם צובה.

ויוצא שגם מחיוב כיבוש א"י צריך לדאוג שלא לטמא הארץ בגילולי הגוים וממילא צריך להוציא כלים אלו מן הבית. ואדרבה, זה יש לו חיוב קדימה משום שזה בתוך הבית ממש, ויותר ממה שטענו על דוד "סמוך לפלטרין שלך לא הורשת" וכ"ש בתוך הפלטרין, ומדין זה י"ל שאם יש לנו אפשרות, לכבוש שאר א"י או לבער קילקול הטלויזיה, יש להקדים לבער קילקול הטלויזיה וכדו', שזה כיבוש א"י בתוך הבית. וכן מי שיש לו כלים אלו, הוא מכור להם, ונמצא שהכלים אלו שולטים עליו ועל בני ביתו, שאינן יכולים לזוז מלהסתכל בהם, ונמצא שמביא שילטון גוי בתוך ביתו.

ומ"מ הדבר אינו פוטר גם לגרש הגוים מכאן וכ"ש שלא להכניסן כאן וכ"ש שלא לתת להם שילטון או נשק

רק כתבנו כאן שאלו שעוסקים בזה להשפיע על הציבור להוציא הטלויזיה מן הבית ודברים הדומין לה, הם לא עוסקים בפחות במצות ישוב א"י ומצות לא ישבו בארצך וצעקות נגד הכנסות שילטון גוים לכאן, ממי שדואג שלא יבואו גוים ושילטון גוים לכאן. והתיקון בשלימות א"י ושלימות מצות כיבוש ומצות לא ישבו בארצך, הוא רק כשמקיים שני הענינים האלו.

(במדבר ל"ג נ"ה) ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם וצרתם אתכם על הארץ אשר אתם יושבים בה

וע' ברמב"ן שיש כאן שתי סכנות, אחד סכנת מכשול החטא ושנית סכנת נפשות, וז"ל אבל הסכנה בשיכים בעיניכם להטעות אתכם ולא תראו ולא תבינו כמו כי השוחד יעור פקחים, (שמות כג ח) וכן לפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט יד) על דעת רבותינו, יאמר כי יגדלו עיניכם להטעות אתכם ולא תראו ולא תבינו וילמדו אתכם בכל תועבותיהם ולעבוד את אלהיהם כמו שאמר לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי, כי תעבוד את אלהיהם ואחר שיהיו שיכים בעיניכם ויטעו אתכם לשוב מאחרי, יהיו צנינים בצדיכם שיכאיבו ויצערו אתכם לשלול ולבז אתכם, ואח"כ וצרתם אתכם שילחמו בכם וכו'

ופשוט שכל זה שייך ג"כ במי שמחזיק טלויזיה ואינטרנט וכיו"ב בבית. (ע"ע ס"ק ח' אות יז)

## הקדמה ג', בענין כיסוי ראש נשואה

התורה מחייבת לנשואה לכסות שיערה ברחוב, משום גדר ערוה, ובבית אין חיוב לא מדאורייתא ולא מדרבנן, רק חומרה, והיום מקפידים לכסות בבית, ובחוץ מכסים בפאה נכרית שאין בו כלום של גדר ערוה, והכל נתהפך לרועץ, וע' בפנים (ס"ק ט') המקורות והשתלשלויות של הטעויות.

# ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

הקדמה ב

## כוחם ומגבלותיהם של ארבע מנהיגים בישראל

### (א) סמכות כללית של ארבע מנהיגים

#### (א) מלך סנהדרין כהן ונביא

יש ד' מנהיגות בעם ישראל בזמן שהדבר על תיקונו, מלך, סנהדרין, כהן גדול ונביא, (סימן משכן מלך שופט כהן נביא) ויש דברים שכל אחד יש לו התחום שלו ואין לו רשות להכנס בתוך תחום של השני, ויש הרבה מצבים שהדבר כרוך בהסכמת שנים או יותר גופים שמחליטים על הדבר, ולפעמים היה אדם אחד ממונה על שני או כמה תפקידים וכן כל כח שילטון יש לו המגבלות שלו, ואין שום כח שיש לו סמכות בלתי מוגבלת.

#### (ב) מלך וההשתלשלות

ובזמן שאין הדבר על שלימותו כגון בזמן הגלות או לפני העמדת מלך בישראל, אז המנהיגות המלכות ניתן לריש גלותא, ובזמן שגם זה אינו, אז יש רק ז' טובי העיר, ובזמנינו בנוגע לשלטון העיר יש ראש העיר, ואם יש מדינה אז יש כאן סמכות של ממשלה כפי שנבנית בהסכמת הציבור

#### (ג) סנהדרין וההשתלשלות

סמכות הסנהדרין ניתן לבתי דינים ורבנים בתור שליחותיהם של הסנהדרין (גיטין פ"ח:), ויש בזה הרבה צימצומים לעומת הסנהדרין בגלל שחסר סמיכה.

#### (ד) כהן גדול

סמכות של כהן בזמן שיש כהן גדול, מבואר בפשטות הפסוקים בין בבית ראשון ובין בית שני, שמעבר לעבודת הקרבנות ששייכים לכהן גדול, היה לו ג"כ סמכות של שילטון במה שנוגע לבית המקדש, ע' רמב"ם (הל' כלי המקדש והעובדים, (פ"ד הל' יב עד יט) שהכהן גדול היה לו שמנה ממונים מתחתיו שהיו דואגים לכל צרכי בית המקדש והוא היה על כולם, וכנראה שהשתמשו הרבה פעמים בסמכותם מעל ומעבר לזה. דוגמא, יהוידע בזמן יואש המלך, יהושע בן יהוצדק בזמן בנין בית שני, יהושע בן גמלא (יבמות סא.) שתיקן מלמדי תינוקות. (ב"ב כ.)

והיום אין כלל סמכות כהן, ונשאר רק נתינת כבוד של (ויקרא כא ח) וקידשתו, וכל המצות הנוגעים לכהונה, אבל אין לזה סמכות שילטונית.

#### (ה) נביא וההשתלשלות

הנביא היה לו סמכות מעבר למצות תוכחה, גם בעניני מלחמה, גם היה הרבה פעמים מיועצי המלך כמו נתן הנביא, שדוד נתיעץ אתו על בנין בית המקדש (ש"ב ז ב, וע' מ"א א כג) ובזמנינו אין לנו עדיין נביא ממש, אולם יש השתלשלות מעין נבואה, כגון גילוי אליהו, וגילוי מלאכים, וגילוי נשמות צדיקים.

דברים מעין אלו היה לו להאר"י הקדוש, ומרן הב"י, והרמח"ל והגר"א והבעש"ט והרבה מקובלים ואדמו"רים ושאר צדיקי הדורות.

וכן יש לפעמים התעוררות פנימית ע' מורה הנבוכים, ח"ב פרק מ"ה כמה מעלות הנבואה וחשב שם שמעלה הראשונה (היינו היכי נמוכה) הוא לא ממש נבואה רק דרגות בנבואה, וז"ל המעלה הראשונה

תחילת מעלות הנבואה שילווה את האדם עזר א-לקי יעוררו ויורו לעשות טובה גדולה בעלת ערך, כגון הצלת קבוצת חסידים מידי קבוצת רשעים או הצלת חסיד גדול, או השפעת טובה על אנשים רבים, וימצא מצד עצמו לכך התעוררות ודחיפה לפעולה וזה נקרא רוח ה', או נחה עליו רוח ה' או לבשה אותו רוח ה' או היה ה' עמו וכיוצא בשמות אלו, וזו היא דרגת כל שופטי ישראל אשר נאמר בהם באופן כללי (שופטים ב יח) וכי הקים ה' להם שופטים והיה ה' עם השופט והושיעם, וזהו גם דרגא כל משיחי ישראל החסידים, ונתבאר

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק א

זה בפירוט במקצת השופטים והמלכים, (שופטים יא כט) ותהי על יפתח רוח ה', וגאמר (ש"א יא ו) ותצלח רוח א-לקים על שאול כשמעו את הדברים, וכך נאמר בעמשה כאשר עוררתו רוח הקדש לעזרת דוד, (דה"א יב יט) ורוח לבשה את עמשי ראש השלשים לך דוד ועמך בן ישי שלום וכו' ודע כי בדומה כח הזה לא נפרד משה רבנו מעת שהגיע לגיל הבגרות, ולפיכך נתעורר להרוג את המצרי ולגזוף בחוטא משני הנצים, ומחמת תוקף הכח הזה בו אפילו לאחר שפחד וברח כאשר הגיע למדין והוא זר ירא, כיון שראה דבר עושק לא יוכל להמנע מלסלקו, ולא היה בכחו לסבלו, כמו שאמר (שמות ב יז) ויקם משה וישיען, וכך נתלוה עם דוד בדומה לבח זה מאז שנמשח בשמן המשיחה כמו שאמר הכתוב (ש"א טז יג) ותצלח רוח ה' אל דוד מחיום ההוא ולמעלה, ולפיכך היה לו האומץ נגד הארי והדב והפלישת, וכגון רוח ה' זו לא נרמה לאחד מאלו לדבר במאומה, אלא תכלית הכח הזה לעורר אותו האומץ לפעולה מסוימת. ולא לאיזה פעולה שתזדמן, אלא לעזרת עשוק אם אחד גדול ואם קבוצה, או למה שיביא לידי כך. וכשם שאין כל הרואה בחלום צודק נביא, כך אין כל מי שלווה אותו עזר לדבר מסויים איזה דבר שיהיה כגון רכישת ממון או השגת מטרה המעניגת אותו, יימר עליו שלווה אותו רוח ה', או ז' עמו, ושהוא עשה מה שעשה ברוח הקדש, אלא אומרים כן במי שעשה מעשה טוב שיש לו ערך גדול או מה שמביא לידי כך, כגון הצלחת יוסף בבית המצרי אשר היתה סבה ראשונית לדברים גדולים שאירעו אחר כך כפי שידוע, עכ"ל

ע"ע חז"א ספר אמונה ובטחון סוף פ' ב' יש עוד ממידת הבטחון כי על הבוטח שורה רוח קודש ומתלוה עמו רוח עז המבשרו כי אומנם יעזרהו ה' וכמו שאמר דוד המלך ע"ה אם תחנה עלי מחנה לא ירא לבי אם תקום עלי מלחמה בואת אני בוטח, וזה ענין מתחלף לפי מעלת הבוטח ורוב קדשו.

ויסוד של הרגשות חזקות הוא קיום של כל היהדות בכל הדורות מעת שנפסק הנבואה וכן רוח הקודש בדרגות יותר חזקות, וכן בדורנו השתמשו בזה, כל מי שבא ליסד מוסד כמו ישיבה וכולל וכו', כי על פי רוב על פי דרך הטבע א"א להחזיק מעמד להחזיק במוסדות, מחמת עול כספי הכבד, ושאר בעיות, וכל מי שנכנס בעול הזה הוא בגלל הרגשות חזקות שבא עליו רוח מלמעלה שיכול לעמוד בזה.

וע' בספר צדיקת הצדיק, עמ' ר"ח, שגם ביאת אליהו הוא באופן נסתר ונתינת הרגשים חזקים, וז"ל שאלהו יבא לפני ביאת המשיח, פירוש שיתגלה כחו בלבבות כל בני ישראל... להשתמש במדת הכעס והנקימה בזרוע עז שיהיה נולד בלבם התעוררות, וזה נקרא ביאת אליהו,

ויש בכל אלו מגבלות, וצריך לדון כעת על הסמכות המקורי כיון שהדבר אי"ה יבא לתיקונו, ואי"ה יהיה לנו כל המנהיגים וצריך לדעת כוחם ומגבלותיהם

וכן כל אלו אשר באים מכח השתלשלות המנהיגות האלה, אין בכחם יותר מן הסמכות המקורי.

## ב) כפיפות לתורה כולל את כולם

### א) כפיפה כללית והיוצא מן הכלל

אחד של המגבלות שכולל את כולם, שכולם כפופים לתורה ואין להם רשות לעבור על דברי תורה, למעט דין של ב"ד שיכול לעקור דברי תורה בשב ואל תעשה, במקום שיש סיבה חזקה לזה מחמת גזירה כגון שאין תקעין בשבת (יבמות צ: ) ולמעט אם יש צורך של הוראת שעה אפילו בקום ועשה. (שם ובתוס' שם ד"ה ולגמר, רמב"ם הל' ממרים פ"ד הל' ג' וע' לקמן ס"ק ד-ו), או בדיני ממונות אפילו בקום ועשה וקבוע לדורות לעשות תקנות כפי מה הצורך כמו שתקנו פרוזבול. (יבמות פט: גיטין לו:)

וכן יכולים הציבור לעשות תקנות (ע' ד"מ חו"מ ס' ב' ס"ב בשם הרשב"א דכל ציבור וציבור במקומן כגאונים לכל ישראל שתקנו כמה תקנות לכל ישראל)

והדבר מחייב שדיינים יתישבו לקבוע תקנות ב"ד בכל העניינים שבין אדם לחברו ובין איש לאשתו, כמו שתקנו תקנות בכל הדורות, בזמן המשנה, הגמרא, ובתקופת הגאונים והראשונים כמו תקנות טוליטולה וש"ס (שו"ע אה"ע ס' קי"ח) כי המציאות מחייבת תקנות חדשות. וכן מדין (דברים ו יח) ועשית הישר והטוב צריך לעשות תקנות, כי דיני התורה הכתובים אינם מספיקים לעשות סדר, ע' רמב"ן שם ולרבותינו בזה מדרש יפה אמרו זו פשרה ולפנים משורת הדין, וכו' וזה ענין גדול לפי שאי אפשר להזכיר בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו ורעיו וכל משאו ומתנו ותיקוני הישוב והמדינות כולם,



## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק ב אות א

אבל אחרי שהזכיר מהם הרבה, כגון לא תלך רכיל, לא תקום ולא תטור, ולא תעמוד על דם רייעך לא תקלל חרש מפני שיבה תקום, וכיו"ב, חזר לומר בדרך כלל שיעשה הטוב והישר בכל דבר, עד שיכנס בזה הפשרה ולפנים משורת הדין, וכגון מה שהזכירו בדינא דבר מצרא, ואפילו מה שאמרו פרקו נאה ודבורו בנחת עם הבריות עד שיקרא בכל ענין תם וישר

ונבאר מקודם הראייות שכל אלו כפופים לתורה ואין להם רשות לעבור על דברי תורה

### (ב) כפיפת הסנהדרין

סמכות הסנהדרין למדים מן הפסוק (דברים יז יא) לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל

מגבלות הסנהדרין שכפופים לתורה למדים מן פר העלם דבר של ציבור (ויקרא ד יג) ופר ושעיר של ע"ז (במדבר טו כב-כו) וכן בענין עגלה ערופה נאמר (דברים כא ו) וכל זקני העיר ההיא הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם על הגלה הערופה בנחל: וענו ואמרו ידינו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו

ורואים מזה שסנהדרין וב"ד משועבדים לכללים שמעליהם והם מצווים להוציא מן הכח אל הפועל את רצון ה'

וכן דרשו חז"ל (סנהדרין מט.) את הפסוק אצל יהושע כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצוו יומת (יהושע א יח) יכול אפילו לדברי תורה ת"ל רק חזק ואמץ.

ופסוק זה נאמר על יהושע בן נון, שהיה מלך וראש סנהדרין והתורה נמסרה אלינו מידו כדאיתא ריש אבות משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים, ואעפ"כ אם היה מצוה לעבור על דברי תורה אסור היה לשמוע לו,

וע' (הוריות ב:) ששואלת הגמ' בת"ח שיודע שב"ד טעה איך מביא חטאת, הרי אסור לשמוע לב"ד ומתרתת הגמ' שטעה במצוה לשמוע דברי חכמים, שלא ידע שאסור לשמוע לסנהדרין שמתירים דבר אסור, וכתב שם בתוס' הרא"ש בשם הירושלמי, על פי הפסוק (דברים יז יא) לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, עד שיאמר לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל.

והא דאיתא בחז"ל (עי' רש"י שם) אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין תשמע לו, איירי במי שלא הגיע להוראה ותושב שהדיין טעה אבל אינו יודע בבירור, וכן אם בא לפניו ואומר טענותיו ושבשו עליו טענותיו, מחויב לקבל הכרעתם אף שהוא עצמו חכם גדול, אבל כל זמן שלא שיבשו עליו טענותיו, אסור לשמוע להם. כמו שהאר"י בזה הרמב"ן בהשגותיו לספר המצות (שורש א, דפוס ישן ז, דפוס פרנקל עמוד כו) וכשיבשו עליו טענותיו מחויב לשמוע להם, וזה היה המעשה של רבי יהושע ורבן גמליאל במעשה דקידוש החודש סוף פרק ב' דר"ה

ואז שייך לומר מה שכתוב בדרשות הר"ן דרוש י"א בד"ה ואחר שהשלים, וז"ל ותחיל לבאר אל השופטים אם יקרה להם ספק בדבר מה איך יתנהגו, וצויה אליהם שיתנהגו בדבר ההוא ע"פ מה שיכירו ב"ד הגדול כאמרו כי יפלא ממך דבר וכו' על פי התורה וגו', ובא בקבלה ז"ל אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל וכו', כלומר אפילו ברור לך שאין האמת כדברי הוראת סנהדרין אעפ"כ שמע אליהם כי כן צויה ה' יתברך שננהג בדברי תורה ומצותיה כפי מה שהם הכריעו, יסכימו לאמת או לא יסכימו, וזה ענין ר' יהושע עם רבן גמליאל שצוה רבן גמליאל שיבא במעותיו ביום הכפורים שחל להיות בחשבונו וכן עשה וע"ש באריכות (נראה שהדמיון מרבי יהושע שנכנע לר"ג הוא מדעת רבי דוסא שטען שצריך לקבל פסק ב"ד אפילו מי שחולק עליו, ומה אפשר ללמוד גם לשאר הלכות, ואז צריך שישבשו עליו טענותיו, דאילו לטענה של ר"ע שהחדש נקבע ע"פ בין בזמנם ובין שלא בזמנם, אי"א ללמוד מכאן לשאר הלכות שהרי כאן יש פסוק שאפילו אם האמת הוא שלא נראה הלבנה מ"מ חל הקידוש וא"צ שישבשו עליו טענותיו. ואולי רבי יהושע לא היה ס"ל הכלל שבין בזמנם ובין שלא בזמנם, והוא נכנע להכלל הזה ובוזה צריך שישבשו עליו טענותיו ולהוכיח לו שיש כלל כזה.)

אולם כל זמן שלא נתקיים התנאי הזה שישבשו אליו טענותיו, לא נאמר כל זה ואסור לשמוע לסנהדרין אם יודע שטעו, כנ"ל וע' לקמן ס"ק ה' וס"ק ט', עוד מגבלה כשב"ד הורו בדבר שהצדוקין מודו בו. שאין זה בכלל הוראה

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ב אות ב

ואם יעלה על דעתו של אדם שמלך או אפילו כל חכמי הדור יש בהם כח לשנות כונת התורה, על זה אמרו חז"ל (שהש"י על הפסוק שחורות כעורב) שהיו"ד של "לא ירבה" באה בטענה לפני הקב"ה ששלמה ביטלה והקב"ה השיב **יבטלו שלמה ואלף כיוצא בו ויו"ד ממך לא תבטל**.

### ג) כפיפת המלך

דרשו חז"ל (סנהדרין מט) על הפסוק והשיב ה' את דמו על ראשו אשר פגע בשני אנשים צדיקים וטובים ממנו ויהרגם בחרב ואבי דוד לא ידע, את אבנר בן נר שר צבא ישראל ואת עמשה בן יתר שר צבא יהודה: ושב דמיהם בראש יואב וגו': (מ"א ב לב) ומבארת הגמ' צדיקים וטובים ממנו טובים שהיו דורשין אכין ורקין והוא לא דרש, צדיקים שהן בפה ולא עשו והוא באגרת עשה. דהיינו שכשאל המלך ציוה בפיו על אבנר ועמשה להרוג את כהני נוב לא שמעו לו, שדרשו "רק" חזק ואמץ "רק", למעט אם מצוה לעבור על דברי תורה, כנ"ל. אבל כשצוה דוד באגרתו ליואב לגרום למיתת אוריה, שמע יואב לדוד ולא דרש 'אכין ו'רקין', וזו היתה טענת דוד איך הרג יואב את אבנר ועמשה שהיו צדיקים וטובים ממנו,

א"כ אפילו דוד המלך שהיה גדול בתורה וסמך שלשים אלף זקנים ביום אחד (ע' רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד הל' ז) והיה מלך ונמשח בשמן המשחה, אסור היה לשמוע לו כשצוה לעבור על דברי תורה,

וכ"כ הרמב"ם הל' מלכים פ"ג הל' ט' המבטל גזירת המלך בשביל שנתעסק במצות, אפילו במצוה קלה הרי זה פטור, דברי הרב ודברי העבד דברי הרב קודמין ואין צריך לומר אם גזר המלך לבטל מצוה שאין שומעין לו

### ג) גם מלך המשיח כפוף לזה

הגבלה זו שכולל המלך, כולל ג"כ מלך המשיח, שמלך המשיח אין לו דינים מיוחדים ממלך של בית דוד כמבואר ברמב"ם הל' מלכים (פ"א הל' ג) (הוספנו הוספות מדפוס תימן שהועתק ברמב"ם לעם מה שהשמיט הצנורה) ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות איתות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא בדברים אלו, אין הדבר כך שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי המשנה היה, והוא היה נושא כליו של בן כוזיבא המלך, והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח, ודימה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח עד שנהרג בעוונות, כיון שנהרג נודע להם שאינו, ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת,

ועיקר הדברים ככה הם שהתורה הזאת חוקיה ומשפטיה לעולם ולעולמי עולמים ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן. [וכל המוסיף או גורע או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצות מפשוטן, הרי זה בודאי רשע ואפיקורס].

הרי כתב הרמב"ם, שהדין שא"א להוסיף או לגרוע על התורה, הוא על מלך המשיח

וכן ממשיך שם הרמב"ם (הל' ד') ואם יעמוד מלך מבית דוד הונה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחום מלחמת ה' הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח [ונצח כל האומות שסביביו] ובנה מקדש במקומו, וקבץ גדחי ישראל, הרי זה משיח בודאי,

הרי ביאר הרמב"ם, שאחד מעיקרי עבודת מלך המשיח הוא לחזק את בדקה, דהיינו לתקן הקילקולים שנכנסו בתוך כלל ישראל, ולדאוג שעם ישראל ישמור את כל התורה, ולא בהיפוך שיעשה תורה חדשה, ומה שנתחדש במלך המשיח, זה שיצליח במלחמותיו ובקיבוץ גלויות ובבנין בית המקדש, וזה כל דבר שכתובים בתורה אבל אין לו רשות להוסיף או לגרוע מן התורה

וכ"כ פ"א מהל' מלכים הל' א' המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ גדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבים קרבנות ועושין שמיטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה,

והוא דאיתא במדרש רבה פ' שמיני על הפסוק וזאת החיה אשר תאכלו, שכתוב שם **תורה חדשה מאיתי תצא, חידוש תורה מאיתי תצא**, וע"ש שיאכלו נבילות בסעודת לויתן, צריך לדעת שהמדרש

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ג

הזה לא איירי בזמן משיח, שהוא עדיין זמן של עבודת ה' ובחירת האדם, רק שם איירי לעתיד לבא, שהוא זמן של קבלת שכר, ואינו בתחום עולם הזה, ולא הוזכר שם כלל משיח, אבל ימות המשיח שהוא זמן של חיי עולם הזה ושמירת התורה, בזה אין לנו שום שינוי מן התורה שניתנה מסיני, רק שיתוסף שמירת כל התורה, שכולל גם חלק התורה שלא היה לנו אפשרות לקיים בזמן הגלות ובזמנינו שעם ישראל הולך לקראת הגאולה, וימות המשיח ולעתיד לבא הם שני תקופות, ע' בגמ' (שבת קי"ג:) בנוגע לרות (רות ב טו) ותאכל בעולם הזה ותשב לימות המשיח, ותותר לעתיד לבא וע' ספרי זוטא פיסקא ז' עדיין אני אומר לא ימשה לימות המשיח, אבל ימשה לעתיד לבא וכ'.

וראיה לזה שבזמן משיח נוהג כל התורה כמו שהיא כתובה בתורה, מן הפסוק בפרשת נצבים (דברים כט ה) ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום והרי פסוק זה איירי בימות המשיח, ובכל זאת כתוב כאן שנוהג כל התורה כולה כמו שכתובה בתורת משה

ובאמת בפרשה זו לא הוזכר כלל על האדם "משיח" רק על הגאולה הכללית, ומשיח הוזכר בפרשת בלעם כמש"כ הרמב"ם פ"א דמלכים, ושם הוא אומר (במדבר כד יז) אראנו ולא עתה זה דוד אשורנו ולא קרוב זה מלך המשיח, דרך כוכב מיעקב זה דוד, וקם שבט מישראל זה מלך המשיח, ומחץ פאתי מואב זה דוד, וכן הוא אומר (ש"ב ח ב) ויך את מואב וימדד בחבל. (במדבר כד יז) וקרקר כל בני שת זה מלך המשיח, שנאמר בו (זכריה ט י) ומשלו מים עד ים, ונראה ההבדל שהפרשת נצבים, עיקר מה שכתוב שם הוא החזרת בני לא"י ושמירת כל התורה, ואין להאדם "משיח" להוסיף או לגרוע על התורה, וענין ההלכות מתיחסות בעיקר לסנהדרין, והוא צריך בעיקר לקיים מה שסנהדרין אומר, אבל בפרשת בלעם מדברים על המלחמות שינצח כל הגוים וזה מתיחס בעיקר להמלך שהוא זה שמוציא את העם למלחמה, ועכ"פ זה ברור שרואים מן התורה שלמלך המשיח אין לו שום רשות להוסיף או לגרוע ממה שכתוב בתורה

וכן מבואר בגמ' מנחות מה. שהקשו על הפסוק ביחזקאל (מד לא) כל נבילה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים. וכי רק כהנים אסורים לאכל הרי גם ישראל אסורים לאכל, ומתרץ רבי יוחנן שאלוהו עתיד לדרוש הפסוק, ורבינא מתרץ שרק לכהנים הוצרך להזהיר משום שחיה להם מקום להקל בנבילה משום שהותרה אצלם מליקת העוף בקרבנות, אבל לישראל א"צ להזהיר. ואח"כ קאמר הגמ' שבקשו לגנוז ספר יחזקאל משום שיש דברים שסותרים לדברי תורה, עד שבא אחד ודרש הכל כדי שלא יהא שום סתירה

הנה כל הפסוקים של יחזקאל איירי בימות המשיח, כמבואר ביחזקאל שם דאיירי בבית שלישי, ובכל זאת כמעט שגנוז כל הספר בגלל שיש דברים שנראה כאילו סותרים דברי תורה, רק שמצאו תירוץ או שאלוהו עתיד לדרוש, דהיינו שיפרש דבריו באופן שלא יסתרו דברי תורה, או שאנו כבר יש לנו תירץ, אבל זה לא יעלה על הדעת שבזמן ימות המשיח לא ינהג איזה דין של התורה. וזה ראייה ברורה למה שכתב הרמב"ם שבזמן המשיח נוהג כל דיני התורה בלי שום שינוי, והמדרש הנ"ל שתורה חדשה מאיתי תצא והותרה נבלה לא איירי בימות המשיח רק לעתיד לבא בזמן קבלת שכר ולא בעולם הזה

ואפשר ללמוד מן הגמ' הנ"ל שאם ימצאו ספר אפילו נכתב מפי נביא אמת, ויש שם דברים הסותרים לדברי תורה, או שכתוב שם שבימי ימות המשיח לא נוהג איזה מצוה בתורה, יש לנו ג' אפשרויות לעשות, או שנאמר שאלוהו עתיד לדרוש באופן שאין זה יסתור דברי תורה, או שאנו יש לנו פרוש בתוך הספר באופן שלא יסתרו דברי תורה, ואם כל זה אינו אפשרי, אז צריך לגנוז הספר

וע"ע מדרש תנאים (דברים יט ט) ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה, לימות המשיח הכתוב הדבר, או אינו אלא לעתיד לבא, ת"ל כי תשמור את כל המצוה הזאת, לע[תיד] אמרת, וכי יש מצות נוהגות לעתיד לבא, הא מה ת"ל ויספת לך עוד שלש ערים, לימות המשיח הכתוב מדבר

ורואים מזה ברור, שיש שני תקופות, ימות המשיח שנוהגות כל המצוות, ולעתיד לבא שאין נוהגות המצוות

וכן מאמר חז"ל (ויקרא רבה פרשה ט ד"ה ז', תנחומא אמור פרשה ט, רמב"ן ויקרא כג יז) כל הקרבנות עתידין לבטל חוץ מקרבן תודה, אינו מתיחס לימות המשיח, שהרי ביחזקאל בבית שלישי כתובים

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ג

כל הקרבנות (מב יג, מג כז, מד נט, מה יז, ) עולה חטאת אשם מנחה שלמים נסכים. וכן מתפללין אנו בתפילת מוספים ונקריב לפניך את קרבנות חובותינו, וכן בסוף האגדה של פסח בברכת הגאולה, וגאכל שם מן חובתים ומן הפסחים, או שהכונה כמו שכתב ברד"ק (ירמיה כג יא) שיבא הזמן שלא יחטאו ולא יצטרכו להביא אשם וחטאת אבל אינו מדבר על קרבנות חובה, וזה לא נקרא עקירת דבר מן התורה כשלא יתקיימו הסיבות שבשביל זה היו צריכים להביא קרבן ויחזקאל מדבר כשעם ישראל עדיין במצב שיש חטאים

ומי שיבא ויאמר ש"תורה חדשה מאיתי תצא" מתיחס לימות המשיח ויבא לעקור מצוה אחת ממצות התורה בזמן משיח, ומאידך יאמר שהוא משיח, אפילו יעשה אותות ומופתים, זה אחד מן הסימנים שבודאי הוא לא משיח

ועוד ראייה, שהרי כל ענין של מלך המשיח הוא המשכיות של דוד המלך, כמבואר בכל מקום בתנ"ך ובחז"ל, ודבר זה מפורש בנביא (ש"ב ז' טו) ונאמן ביהך וממלכתך עד עולם לפניך, כסאך יהיה נכון עד עולם, (תהילים פט לא) אם יעזבו בניו תורת, ובמשפטי לא ילכו וגו' ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם, וחסדי לא אפיר מעמו, (לו) אחת נשבעתי בקדשי אם לדוד אכזב: זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי (תהילים קלב יא) נשבע ה' לדוד אמת לא ישוב ממנה מפרי בטןך אשית לכסא לך (ישעיה יא א) ויצא חוטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה וכן התפילות שלנו בשמונה עשרה ובברכת המזון הם תמיד על מלכות בית דוד, ודוד המלך הוזכר בכל מקום לשמור התורה, וכל מה שנעשה הוא מלך במקום שאול הוא רק בגלל ששאל עבר על מצות מסוימות, בעמלק עבר על דברי תורה, שלא הרג את כולם, ובגלגל עבר על דברי הנביא שאמר לו להמתין לו עד שיבא, (ע' רש"י דברים יז כ) וא"כ אפשר ללמוד מזה שמלך המשיח אין לו שום כח יותר, ואינו יכול לשנות או לעבור על שום מצוה שבתורה, וממילא אם בא לעקור מצוה או אפילו חצי מצוה מן התורה, חסר לו מהותו של משיח.

אולם כל זה בזמן שבא לעשות תורה חדשה או לעקור מצוה אחת ממצות התורה באופן עקרוני, אז חסר לו עצם מהותו של משיח, אבל אם נכשל בחטא, או שטעה בדבר, אין זה חסרון במלכות, כל זמן שהקב"ה אינו קובע שבשביל זה הפסיד המלכות, שהרי משיח הוא בעל בחירה כמו כל אדם ויש לו אפשרות לחטא, ואפשרות לטעות, והרי כתב הרמב"ם שצריך לעשות כמו דוד אביו, וגם דוד המלך עם כל גדולותיו נכשל בחטא, וגם טעה בדין, (בענין נשיאות של הארון) רק שחזר בתשובה על זה, ולא במלאכי השרת עסקין אלא בבן אדם שעליו נאמר (קהלת ז כ) כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וכן בענין בר כוכבא שר"ע אמר עליו הוא מלך המשיח, ומבואר ברמב"ם הל' מלכים פ"א שלומד מזה הלכות משיח, לא נתבטל ממנו שם חזקת משיח עד שנהרג, ואף שעבר על כמה חטאים, (ע' ירושלמי סוף תענית) שחייב שכל חיל יגלה אמיצות לבו ע"י שיחתוך אצבע, כדי לדעת מי יש לו אומץ, עד שחכמים הוכיחו אותו, והרג ר"א המודעי (בפשיעה) שחשדו למלשין, ואמר שהקב"ה לא יסעיה לו, כי טעה בפסוק של (תהילים ס יב) ולא תצא א-להים בצבאותינו, ואף שאחר שנהרג כבר אפשר לתלות סיבת כשלונותיו באחד מחטאים האלה, מ"מ מבחינת הלכה אין זה סיבה לפוסלו כשעודנו בחיים

וההבדל בין עקירת דבר מן התורה באופן עקרוני ובין כשלון בחטא, מבואר היטב ברמב"ם דברים על הפסוק (דברים כז כו) ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת

וכן מבואר ביחזקאל כשמדבר על הנשיא שהוא מלך המשיח. ע' (יחזקאל מג ז) ויאמר אלי בן אדם את מקום כסאי ואת מקום כפות רגלי אשר אשכן שם בתוך בני ישראל לעולם ולא יטמאו עוד בית ישראל שם קדשי המה ומלכיהם בזנותם ובפגרי מלכיהם במותם: בתיתם סיפם את סיפי ומזוזתם אצל מזוזתי והקיר ביני וביניהם, וטמאו את שם קדשי בתועבותם אשר עשו ואכל אותם באפי: עתה ירחקו את זנותם ופגרי מלכיהם ממני ושכנתי בתוכם לעולם

וביאור הענין שהנביא טוען על מלכי יהודה שדרו אצל בית המקדש, ועשו שם עבירות בקירבת המקום לבית המקדש, וחוף מזה קברו המלכים ע"י בתייהם, ונמצא קבורים ע"י בית המקדש,

וזה גרם שנענשו, על כן כדי לתקן זאת בבנין בית שלישי, יהא היקף הר הבית גדול וממילא יהא בית המלכות רחוק מבית המקדש, ואם יעשה עבירות, לא יהא זה בקרבת מקום בית המקדש וכן הקבורה תהא רחוקה מבית המקדש ועל כן ישרה הקב"ה השכינה לעולם, כך יוצא ע"פ פירוש רש"י והמלבי"ם. (וכן משמעות הפסוקים שכל זה כתוב אחרי שהסביר גודל הבית ת"ק על ת"ק אמה)

ת"ק

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ג

הנה כאן מדברים על המלכים בשעת בנין בית שלישי, דהיינו בפשטות כלול ג"כ מלך המשיח, ואין כאן בטחון שיהא בעצם יותר טוב ממלכי יהודה הכשרים שחטאו, רק שביתו יהא רחוק מבית המקדש,

אולם הרד"ק והמצודות מפרשים שכוונת הפסוק בלשון "עתה ירחקו את זנותם", היינו שלא יעשו עוד עבירות כאלו, דהיינו ריחוק מכל וכל, אבל ענין ריחוק פגרי המלכים, היינו בריחוק מקום, וגם לפי דבריהם מה שירחקו מזנותם, אינו ענין בפרטיות אצל המשיח, רק שזה התעוררות כללית בתוך העם והוא אינו גרוע בענין זה מהם.

וכן נאמר (יחזקאל מה ח) **לֹאֲרֶץ יִהְיֶה לוֹ לְאַחֲזָנָה בְּיִשְׂרָאֵל וְלֹא יוֹנֵה עוֹד נְשִׂאִי אֶת עַמִּי וְהָאָרֶץ יִתְּנוּ לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְשִׁבְטֵיהֶם**, ע' במצודות שבגלל שהנשיא היינו מלך המשיח יקבל חלק גדול בארץ לא יונה עוד את עם ישראל לקחת מנחלתם, ומשמעות הדברים שלא מצד גדלותו לא יעשה זאת רק מצד שאין לו נחיצות וצורך לזה, וגם זה מראה שאם היה לו נסיון לקחת מנחלת העם, היה חשוד ליקח.

וכן מבואר עוד (יחזקאל מו טז) **כֹּה אָמַר ה' א-לֵהִים, כִּי יִתֵּן הַנְּשִׂאִי מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנָיו, נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תִּהְיֶה אַחֲזֹתָם הִיא בְּנַחֲלָה: וְכִי יִתֵּן לְאֶחָד מֵעַבְדָּיו וְהָיְתָה לוֹ עַד שְׁנַת הַדְּרֹר וְשִׁבְתָּ לְנָשִׂאִי, אֲךָ נַחֲלָתוֹ בְּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה: וְלֹא יִקַּח הַנְּשִׂאִי מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנֹתָם מֵאַחֲזֹתָם, מֵאַחֲזֹתוֹ יִנַּחֵל אֶת בְּנָיו, לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִפְּצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאַחֲזֹתוֹ:**

ועוד רואים מכאן שהמשיח ימות ובניו ינחלו נחלתו, וכמו שכתב הרמב"ם, (בפח"מ סנהדרין פ' חלק, בדיה ועתה אתחיל, ויש שם עוד קטע בא"ד המתחיל אמנם ימות המשיח

וכ"כ רבי נחמן מברסלב (ע' ח"י מוהר"ן ס' רעיה) העולם סוברים שכשיבא משיח לא ימותו, לא כן הוא, אפילו משיח בעצמו גם הוא ימות. ואמר זאת ברבים.

ואם יש מדרשים לא בדרך הזו, (ע' ילקוט שמעוני יחזקאל כח בסוף) זה בגדר אם ישנה הקב"ה סדרי בראשית, או שירצה ברצונו הטוב לעשות דבר יוצא מן הכלל, אבל הסדר הפשוט הוא כמו שכתוב כאן וכך צריך משיח לחשוב וכן כל הדור

והא דאיתא בשבת קנא: (קהלת יב א) **וְהִגִּיעוּ שְׁנִים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי בָהֶם חֶפֶץ, אֱלֹי יָמוֹת הַמִּשְׁחָה שְׁאִין בָּהֶם לֹא זְכוּת וְלֹא חֻבָּה**, (ע' רמב"ן פ' נצבים ל י) והיינו שיתבטל היצר הרע וכל אדם יעשה המצות בהכרח, זה דעת רבי יוחנן אבל שמואל חולק שם וס"ל שאין בין עולם לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד, וממילא יש עדיין יצר הרע, אולם גם לר' יוחנן נוהג כל התורה בימות המשיח, והפסוקים ביחזקאל הנ"ל על חטאי המלך, צריך לפרש שגם ר' יוחנן מודה שיש אפשרות כזה שלא יתבטל היצר הרע, רק הוא כתב על אפשרות כזו שיבטל היצר הרע

מה שהזכיר הרמב"ם לענין מלך המשיח שיתנהג כדוד אביו, הוא לשון המורגל בספר מלכים, למדוד לפי? אם המלכים שבאו אחריהם הלכו בדרך התורה או לא, (ע' מ"א ג, יא ד, יא ו, יא ג, טו ג, טו יא, מ"ב יד ג, טז ב, יח ג, כב ב, דה"ב כח א, כט ב, לד ב, לד ג.) ואין הדמיון לכל עניני דוד שהיה ת"ח סמוך וחיבר ספר תהילים ברוח הקודש, אלא שישמור התורה לעצמו ולדאוג שעם ישראל ישמור התורה, כדרך שמלך כשר צריך להתנהג.

וע"ע תשו' הרשב"א ח"א ס' צ"ג וז"ל

שאלת מה שאמרו במדרש ספר משלי בפסוק (משלי ט) **טִבַּחַת טִבַּחַת שְׂכַל הַמוֹעֲדִים בְּטִלִּים וַיָּמִי הַפּוֹרִים לֹא יִהְיוּ בְּטִלִּים, שְׁנֵאמַר (אסתר ט) וַיָּמִי הַפּוֹרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יִסּוּף מִזְרַעָם, וְיָמִי הוּא זֶה שִׁיאֲמַר שִׁיבְטֵל מִן הַתּוֹרָה אֶפִּילוֹ אוֹת אַחַת וְאֶפִּילוֹ קוּצוֹ שֶׁל יוֹד, וְרַבּוֹ הַמִּפְרָשִׁים הַגְּדָה זוּ בְּאִזְנֵי וְלֹא נִכְנַס בָּהּ אֶחָד מֵהֶם, הַדּוּעִיגִי פִירוּשׁוֹ**

תשובה, דברים נוספים עוד בהגדה זו והוא שאמרו שם אמר רבי אף יום הכפורים אינו בטל שנאמר (ויקרא יז) **וְהָיְתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וְאֵם כֵּן קִשָּׁה יוֹתֵר שֶׁהָיָה גַם בַּפְּסָחִים כֵּתֵב חֶקֶת עוֹלָם שְׁנֵאמַר (שמות יב) וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְהַגּוֹתָם אוֹתוֹ חֵג לַחַיִּים לְדוֹרוֹתֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם תַּחֲגִּוּהוּ, וְכָתוּב וְשִׁמְרָתָם אֶת הַיּוֹם הַזֶּה לְדוֹרוֹתֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם, עַל כֵּן נִרְאָה לִי פִירוּשׁוֹ, שְׂכַל הַמוֹעֲדִים לֹא הִבְטִיחַ עֲלֵיהֶם יִתְבָּרַךְ שֶׁלֹּא יִגְרוּם חֲטָא בִּטּוֹלָם בְּאֶחָד מִן הַיּוֹמִים וְכִמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ב) שֶׁכֶּח ה' בְּצִיּוֹן מוֹעֵד וְשִׁבְתָּ, אֲבָל בִּימֵי הַפּוֹרִים הִבְטִיחַ דְּכָתִיב לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יִסּוּף מִזְרַעָם, לֹא**

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק ג

יעברו ולא יסוף עשאים הבטחה לא אזהרה, וכן יום הכפורים והיתה זאת לכם הבטחה שתהיה לחקת עולם שהיום יכפר ואפילו לא ישמרוהו, ודעת רבי כאן בדעתו בנמי דאמר יום הכפורים מכפר בין על השבים בין על שאינם שבים אבל חקת עולם האמור בפסח אזהרה לא הבטחה, דכתיב (שמות יב) חקת עולם תחננוהו ושמרתם לדורותיכם

ויש היום ניגון שמקורו באידיש (כמדומני שכבר תורגם בעברית) "מה יהיה כשמשית יבא" ובהמשך מתארים את סעודת לוי'תן יפה מאוד, ויושבים שם משה אהרן ומרים ויאכלו שם שור חבד וישתו יין מששת ימי בראשית. הנה הניגון מצד נקודת ההתעוררות ויופי הניגון הוא מוצלח מאוד, אולם הוא מטעה את הציבור טעות חמורה, שמדמין לעצמן שסעודת לוי'תן תהא באותו זמן של ביאת המשיח, ולא ידעו ולא יבינו שזה תקופה אחרת לגמרי יותר מאוחר ואין לה שייכות עם ימות המשיח, רק הציבור אותה לשמוע דברים כאלו כיון שעי"ז אין חיוב להכין עצמינו לימות המשיח שהוא זמן של עבודת ה' בקיום כל התורה כולל עבודת בית המקדש ודיני טומאה וטהרה וחזרת סנהדרין וארבע מיתות ב"ד וכו', ויותר נעים לתאר ימות המשיח באכילת סעודת לוי'תן ושור חבד ויין מששת ימי בראשית.

וזה מעין של לקיחת סמים, שמטרתו להוציא את האדם מן המציאות הריאלי ולהכניסו לעולם דמיוני לא מציאותי, אף כאן, אף שאין רצונם בשביל שעה זו עכשיו ממש להוציא את האדם ממציאות הריאלי, מ"מ הניגון הזה והדברים הדומין לו מטרתו עכ"פ לזמן הקרוב שמצפים לביאת המשיח, להוציא את האדם ממציאות הריאלי שבוואתו זמן לדמיונות לא מציאותיים כדי להפקיע עכשיו כל ההכנות הריאליות להכנות לאותו זמן, ולשכוח הדברים שכבר נוגעים היום ממש שמקושרים עם אותו תקופה. כי אין לנו שום ענין להכין בדרך ריאלי לסעודת לוי'תן, רק ע"י קיום המצות שאין להם הכנה ישירה לה, משא"כ לביאת המשיח המציאותי, יש לעשות הכנות בביאור כל הסוגיות של הקרבת קרבנות ולימוד טומאה וטהרה וכן ההכנות המעשיות לענין זה וכו' וכן כל מה שנוגע לענין דיני ארץ ישראל ואכמ"ל

### ד) כפיפת נביא לתורה חוץ מהוראת שעה

וכן בענין נביא אין לו רשות לשנות התורה, אם לא בהוראת שעה, ע' רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ט הל' ב' א"כ למה נאמר בתורה נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך, לא לעשות דת הוא בא אלא לצוות על דברי התורה ולהזהיר העם שלא יעברו עליה, כמו שאמר האחרון שבהן (סוף מלאכי) זכרו תורת משה עבדי וכן אם ציונו בדברי הרשות כגון לכו למקום פלוני או אל תלכו, עשו מלחמה היום או אל תעשו, בנו חומה זו או אל תבנוה, מצוה לשמוע לו והעובר על דבריו חייב מיתה בידי שמים שנאמר והיה האיש אשר לא לשמע אל דברי הנביא אשר ידבר בשמי אנכי אדרוש מעמו,

וכן אם יאמר לנו הנביא שנודע לנו שהוא נביא לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה או על מצות חרבה בין קלות בין חמורות לפי שעה מצוה לשמוע לו, וכן למדנו מחכמים ראשונים מפי השמועה בכל אם יאמר לך הנביא עבור על דברי תורה כאלוהיך בחר הכרמל שמע לו חוץ מעבודת כוכבים, והוא שיהיה הדבר לפי שעה, כגון אליהו בחר הכרמל שהקריב עולה בחוץ וירושלים נבחרת לכך והמקריב בחוץ חייב כרת, ומפני שהוא נביא מצוה לשמוע לו, וגם בזה נאמר אליו תשמעון, ואילו שאלו את אליהו ואמרו לו היך נעקור מ"ש בתורה פן תעלה עולותיך בכל מקום, היה אומר לא נאמר אלא המקריב בחוץ לעולם חייב כרת כמו שצוה משה, אבל אני אקריב היום בחוץ בדבר ה' כדי להכחיש נביאי הבעל, ועל דרך הזאת אם צונו כל הנביאים לעבור לפי שעה מצוה לשמוע להם,

וע"ש עוד שנביא אינו יכול לפסוק הלכה, וכן אם עקר דבר שלמדנו מפי השמועה או שאמר בדין מדיני התורה שח' צויה לו שהדין כך הוא והלכה כדברי פלוני, הרי זה נביא השקר ויחגק, אע"פ שעשה אות, שהרי בא להכחיש התורה שאמרה לאו בשמים היא אבל לפי שעה שומעין לו בכל, (מקור של הרמב"ם ב"מ נט: שאין שומעין לבת קול שהלכה כר"א)

יש כאן קושיה על הרמב"ם מבת קול שהכריע הלכה כדברי ב"ה (ערוכין יג:) וע' בתוס' (חולין מד.) שכתבו, שרק במחלוקת בין חכמים לרבי אליעזר, אין שומעין לבת קול, מכיון שיחיד ורבים הלכה כרבים אבל במחלוקת ב"ש וב"ה לא היה הכרעה שב"ה רבים וב"ש חדודי טפי, ומש"ה שומעין לבת קול, אולם מן הרמב"ם לא משמע כך, ושמעתי תירוץ, שהבת קול לא הכריע הלכה כב"ה, רק קבעה שכל עם ישראל צריכים להיות תלמידי ב"ה, ומש"ה אמרה אלו ואלו דברי א-להים חיים, וכן לא בא הבת קול על מחלוקת מסוימת בדין פלוני, רק על על ההנהגה הכללית, משא"כ במחלוקת ר"א ורבנן, (בי"מ נט:), היה הבת קול בא על הלכה מסוימת, ואין שומעין לה, (הלשון של הבת קול הלכה כר"א בכל מקום הוא גוזמא בעלמא) ולהיות תלמיד של פלוני, אין זה הלכה, רק הנהגה, כי ההנהגה יכול כל אדם לקבוע דרך מרא דאתרא ע"י שהוא גר במקום פלוני, (שבת קל.) וכן יכולים לקבוע ע"פ בת קול שפלוני יהיה

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ד

מרא דאתרא, וממילא יוצא שבסופו של דבר יקבעו הלכה כמותו ברוב הדברים מדין מרא דאתרא, ואם הוא טעה, האחריות על מרא דאתרא ולא על הבת קול, וממילא במחלוקת ב"ש וב"ה ההלכה נקבע ע"פ ב"ה ולא ע"פ בת קול, ומש"ה באמת במקום שהבאים אחריהם ס"ל כב"ש הלכה כב"ש ע' תוס' (סוכה ג. ד"ה דאמר) ששה פעמים פוסקים הלכה כב"ש, ועיקר כונת הרמב"ם שאסור לבת קול או נביא לקבוע בהלכה מסוימת שהלכה כפלוגי, שאז ההנהגה אינו מתייחסת על פי החכם רק על פי הבת קול שהיא קבעה הפסק דין, ואם יש טעות, האחריות על הבת קול, וזה אסור, ומדויק בלשון הרמב"ם שהוא מדבר על הדין ולא על מעמד החכם

וע' (תמורה טז.) **אלה המצות, שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה**, וע' שבת קד. מגילה ב: יומא פ.) וע' ערובין (מה.) שדוד שאל אם יעשה מלחמה בשבת עם קעילה ושואל הגמ' **מאי קמבעי ליה, אילימא אי שרי אי אסור, הרי בית דינו של שמואל הרמתי קיים**, ע' רש"י ומידי דאיסור והיתר לא משייל באורים ותומים. וע' שבת קח. **מאי אם יבא אליהו וע' רש"י היתר ואיסור אינו תלוי בו דלאו בשמים היא**

ועכ"פ למידם מכל זה, שכח הנביא הוא מוגבל, ואינו יכול להתערב בהלכה

וא"כ אפשר ללמוד שכ"ש בענין השתלשלות של נביא ואורים ותומים, כמו בעלי רוח הקדש, ובעלי מופתים, וכל שאר עניני התעוררות מן השמים וכן עשית גורלות, כמו פסוק לי פסוקיך, (ע' חולין צה:) וגורל הגר"א, (ע' גר"א על יו"ד ס' קע"ט ס"ק יא) כל זה אינו יכול להתערב בעניני הלכה

## ה) כפיפת סנהדרין לתורה, ודין סנהדרין שטעה

### א) סנהדרין הגדול

וכן אותו דבר שייך ג"כ לסנהדרין אם טעו בדבר אין שומעין להם, כמבואר לעיל (סיק ב אות ב), אולם יש נפ"מ שאם טעו בדבר הצריך עיון ובגדר הוראה, צריך מי שהוא ראוי לכך לחלוק כדאמרינן הוריות ב: כגון שמעון בן עזאי וע"ש ברא"ש בשם הירושלמי שסגי שהוא ת"ח בדין זה, אולם אם סנהדרין טעה בדבר פשוט שהצדוקין מודו ביה, כל אחד אסור לשמוע, ע' הוריות ד. לענין פר העלם דבר של ציבור אמר ר' יהודה אמר שמואל אין ב"ד חייבים עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו אבל בדבר שהצדוקין מודין בו פטורין, מאי טעמא זיל קרי ביה רב הוא וע' רש"י זיל קרי ביה רב, דכיון דאפשר לו ללמוד ולידע לא הוי שוגג מעליא וקרוב למזיד הוא. (ומ"מ מביא חטאת יחיד, שלענין זה נקרא שוגג, רק שלא מביאים קרבן ציבור שפוטט כל יחיד)

וכאן איירינן אפילו בסנהדרין הגדול בירושלים שכולם ראויין להוראה, כדתנן שם ד: **עד שיהיו כולם ראויין להוראה**. דבלי זה בין כך אין דין של פר העלם דבר של ציבור, ובכל זאת אם הורו לעבור על מצוה שבתורה שהצדוקין מודו בו, אסור לכל מי שיודע חומש לשמוע להם

ורואים מכאן שאין טענה גמורה לציבור לומר כשרואים שסנהדרין שטעו בדבר שהצדוקים מודים בו, שיאמרו "הרי פסוק זה גם הסנהדרין שהם גדולי הדור יודעים ובכל זאת אמרו מה שאמרו, אלא ודאי שאין ראייה מן הפסוק, ואין לנו אלא מה שסנהדרין פסק" אלא אנו אומרים, שבכל זאת היה הציבור צריך לחשוש שהסנהדרין טעו אפילו בדבר פשוט כ"כ,

ומ"מ לא נתבטל מהם דין סנהדרין לגבי שאר דברים ואפשר לסמוך עליהם בשאר דברים שהרי איירינן בסנהדרין שכולם ראויין להוראה

### ב) סנהדרין של שבט

איתא בגמ' (הוריות ה. הובא ברמב"ן, דברים טז יח) שיש סנהדרין של שבט, וכל בני השבט צריכים לדון לפני סנהדרין הזה.

הנה הדבר ברור, שבמקום שנאמר הכלל "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין תשמע לו", כגון שעדיין לא בא ת"ח והוכיח אותו, והראה שהב"ד טעה והתוכח אתו ודחו כל ראיותיו, (ע' ס"ק ב' אות ב') מ"מ זה שייך רק כלפי בני השבט ההיא, אבל לא כלפי שאר השבטים, שהם לא כפופים לב"ד הזה,

ומכאן למידים בזמנינו, שיש עידות וחוגים וכל אחד יש לו המנהיג שלו, אין דברי רב אחד מחייב

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק ה אות ב

להתנהג לפי דבריו כל שאר העידות, ורק אם אחד מבני שבט אחד יש לו מספיק הוכחות מן המקורות שרבו צודק עד שיכול לשכנע את התלמיד של הרב השני על צדקת דבריו, אז שייך להשפיע עליו ואז צריך לדון מתי יש המצב שהתלמיד של רבו השני יכול לעשות גם נגד רבו, כשהוא משוכנע שרבו טועה בנושא זה

ומכאן נלמד מה שנהוג לכתוב על אדם גדול מישראל שהוא מנהיג של עידה מסוימת, לשון "רשכבה"ג" (רבן של כל בני הגולה), או שאר לשונות כבוד בכיוון זה שהלשון מצד עצמו מראה שהוא מנהיג של כל עם ישראל הוא לישנא בעלמא לתת חשיבות לרבו, אולם אין הכוונה כפשוטו, וזה מורגל מאוד שנותנים תוארים מוגזמים לגדולי ישראל, ואין שיעור לגוזמאות האלו, וכל דור ודור מוסיפים בתוארים,

אולם מי שחושב שהתואר של רשכבה"ג וכדומה, הוא כפשוטו, ורוצה להכריח או להשפיע כל עם ישראל שכולם צריכים להתנהג בעינים סתומות כפי דעת רבו, ומביא המאמר חז"ל "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל תשמע לו", שזה מתיחס לרבו, שמחמת גדלות שהוא מנהיג של עידה מסוימת ממילא זה מחייב את כל עם ישראל להתנהג כמותו, אפילו בנושא שיש להם קושיות עליו, או שמביא מאמר חז"ל (סנהדרין ח.) **דָּבָר אֶחָד לְדוֹר וְלֹא שְׁנֵי דְבָרִים לְדוֹר**, וממילא כיון שמחשיב רבו להכי גדול, ממילא כולם בטלים נגדו שהרי לא שייך שני מנהיגים, אדם כזה עושה ליצנות מעצמו ומרבו,

ומנהיג של כל עם ישראל שייך רק אם באמת נתמנה מפי כל עם ישראל או רובם, או סמכות אחרת שיש לו כח למנות מנהיג על עם ישראל כמו משה רבינו שמינה יהושע על פי נבואה, (ע' בזה בס"ק ז אות ו-ז על המינוים האלה)

### ג) שופט שבימיך ולא שופט של דור שעבר

אמרו חז"ל על הפסוק (דברים יז ט) **וְאֵל הַשּׁוֹפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בִּימֵיהֶם הָהֵם**, אפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אתה צריך לשמוע לו אין לך אלא שופט שבימיך

ולמידים מכאן שתורה נותנת חשיבות מיוחדת לשופט שנמצא בדור הזה, וזה עדיף על מעלת גדלות השופט, כי הכלל שעכשיו הוא חי ורואה הדברים כפי שנמצא עכשיו, עולה על מעלת הגדלות

הנה, התורה בכללות לא משתנה ולא ישתנה לעולם, וזה מיסוד של **אני מאמין שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהיה תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו**,

אולם בכל זאת בהנהגה של קיום התורה, יש שינוים בכל דור ובכל זמן, וננסה להביא קצת מן אפשרות של השינוים,

א) שינוי בפסקי הלכות שקיי"ל שהלכה כבתרא, ע' שו"ע חו"מ ס' כ"ה סע' ב' בהג"ה, שהפוסקים בדור שעבר פסקו כשיטה זו ואח"כ חלקו הבאים אחריהם ופסקו כדעה זו וכדומה, או שחלקו על עצם הפסק, הולכים אחרי הבתרא, וממילא נשתנה ההלכה

וז"ל החז"א י"ד ס' ק"נ ס"ק י'

במש"כ בשביעית ס"ז ז' וס"ז ט' להקל בדרבנן על הפוסקים החולקים על הרמב"ם צריכים אנו לפרש שאין חילוק בזה בין א"י לשאר ארצות, ואין לטעון ממש"כ ב"י בתשובת מהר"ט ס"ז מ"ב וממש"כ מהרש"ם בפ"י יר' שביעית פ"ו ה"א, שהר"מ הוא רבם של בני א"י, שאין הדבר כן עכשיו, היו אמנם ימים שהיו נוהגים ע"פ ספרי הר"מ, אבל מפני הבלבול שעירות הרבו וחזרו ונתישבו נתבטל הדבר, שהחדשים היו גנררים אחר פוסקים אחרים [וכן בלא נתחלפו התושבים, אם קמו ביניהם חכמים גדולים שהיו להם לרב ומורה והם חלקו על הר"ם מדעתם וסברתם היו חייבים כל הקבל לשמוע להם, שאין להם אלא שופט אשר בימיהם, ומפני כל זה נשתנה המנהג בדינים ידועים ובמקומות ידועים] ובזמן מרן ז"ל היו נוהגים לקבוע ההוראה ע"פ קיבוץ דעות כל החכמים וכמו שנהג מרן הב"י ורמ"א ושאר החכמים, ומעולם לא עשה הב"י שו"ע מיוחד לארץ ישראל ע"פ דעת הר"ם, ובזמן שנהגו ע"פ פסקי הר"ם נהגו כן בכל פסקי ההלכות שבכל התורה כולה, ומעולם לא חילקו בין הלכות התלויות בארץ לשאר ההלכות, שהרי הרמב"ם היה רבם בכל מקצועות התורה, ואחרי שחלל המנהג, סמכו הפוסקים האחרונים על דעת פוסקים אחרים וזאת הרמב"ם אף במצוות התלויות בארץ, וכי'

ומה שהזכירו שהיה רבם של בני א"י לא הביאו אלא לסניף כמבואר בדבריהם שהחזיקו בדעת הר"ם



## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ה אות ג

בהלכה שהזכירו וחזקו דבריהם במעלת הרי"מ שהיה רבם, וכן קודם חיבור הבי" שהיו ספרי הפוסקים כתורות הרבה כמשי"כ מרן בהקדמתו היו ארצות רבות נוהגין כהרי"מ כדי לצאת מן המבוכה [ואף בזמן הוא לא נמנעו חכמי הדורות לברר הלכה מן ההלכות ולהכריע בה אף נגד הרי"מ] אבל אחר שהחזיקו בפסקי השי"ע חזרו גם בא"י לגהוג ע"פ השי"ע אף נגד הרי"מ וכמשי"כ האחרונים, וכן אחרי שיש אנו נוהגין להורות ע"פ גדולי האחרונים אף נגד השי"ע כמו השי"ע פרי"ח הגר"א, וכן אנו סומכין בדינים פרטים על אחרונים ז"ל אף נגד השי"ע כגון הגו"ב ועוד, ובכל זה כל הארצות שוין אצלנו וכו'.

ב) שינוי בחיוב המצוה כגון כשהיו ישראל בחו"ל היו פטורים מתרומות ומעשרות ושביעית וכשמגיעים לא"י מחויבים, וכן להיפוך בשעת שהיו בא"י היו מחויבים וכשגלו נפטרו.

ג) שינוי באפשרות של קיום מצוה, שיש זמן שאפשר לקיים מצוה אח"כ אין אפשרות לקיים, כגון בשעת בנין בית המקדש היה אפשר להקריב קרבנות ואחר החורבן לא היה באפשרות, וכן להיפוך, בזמן החורבן א"א להקריב ואח"כ בנו מזבח ואפשר להקריב.

וכן לענין מצות תכלת מבואר ברמב"ם ספ"ב דציצית שלא כל הזמנים שוין, ויש זמנים שמצוי ויש שאינו מצוי, וממילא אין להקיש מזמן אחד לשני, שאף שיש זמן שאינו מצוי אינו פוטר בזמן שהוא מצוי, והוכחת התכלת הוא לגבי מצות ציצית כשיש ספק מחויבים מדין ספק דאורייתא לחומרא כמו כל מצות שיש ספק אם כשרים כמו מי שאין לו אלא ספק תפילין שמנית בלי ברכה (ע"ס לב סע' לו וסע' נ' ובמ"ב שם וס"ס לג ובח"ל שם, וכ"ש בענין תכלת שאין בעיה של ברכה לבטלה, דאף אם אינו תכלת לא גרע מלבן, ואף במקום שצריך לברך, נטו האחרונים להקל לברך כשיש טיפה נטיה להצד שכבר אפשר לברך, ע' במ"ב בכל הל' תפילין ושאר מצוות), ולענין תכלת באבנט להקריב קרבנות צריך בירור יותר שהוא בגדר ודאי בשיעור ודאות המקובלים לפי כללי הפסק, כמו שהיו מתירין בשאלה של טריפות והל' שבת, ומי שפוסל תכלת באופן עקרוני בגלל שלא נהגו, או שמצריך הוכחות מוגזמות מעל ומעבר למה שהתורה מצריכה בשאר חלקי תורה, בגלל שלא נהגו כן, וכ"ש כשאפילו בשביל מצות ציצית לא סגי ליה אפילו הוכחות שהם יותר חזקות ממה שצריך בשביל להקריב קרבנות, ת"ח כזה אינו נחשב לענינים אלו שנתחדשו המציאות והגילויים, מכלל שופט שבימין, (ת"ח כזה ממילא כבר ימצא איזה פקפוק בכל דבר חדש, אבל הדבר הוא טעות, שהרי גם באתרוג ובמצה ובתפילין אין אנו מקיימים בודאות מוחלטת רק בגדרי רוב וחזקה ופסקי הלכות ע"פ רוב פוסקים וכו' לפי הכללים שהתורה סומכת עליהם, ואם טוען שנחכה על נביא, הרי גם נביא אינו ודאות מוחלטת כמבואר ברמב"ם פ"ח מהל' יסודי התורה הל' ב, ואם יאמר שנחכה על משיח, הרי גם משיח אינו ודאות מוחלטת בהתחלה כשמתחיל לבנות בית המקדש, כמבואר ברמב"ם פ' י"א דמלכים ה"ד) (וע"ע בס"ק י' בענין תכלת).

ד) שחכמים גזרו גזירה לאסור איזה דבר, וזה שייך בכל דור ודור לגדור פירצות הדור, כמו בזמנינו לענין הרס הטלוויזיה ודברים הדומין לזה.

ה) בעניני בין אדם לחבירו יש אפשרות וחיוב לעשות תקנות ב"ד בכל הענינים וכן בין איש לאשתו, כמו שתקנו תקנות בכל הדורות, בזמן המשנה, הגמרא, ובתקופת הגאונים והראשונים כמו תקנות טוליטולה ושום (שו"ע אה"ע ס' קי"ח) כי המציאות מחייבת תקנות חדשות. וכן מדין (דברים ו יח) ועשיית הישר והטוב צריך לעשות תקנות, כי דיני התורה הכתובים אינם מספיקים לעשות סדר, ע' רמב"ן שם ולרבותינו בזה מדרש יפה אמרו זו פשרה ולפנים משורת הדין, וכו' וזה ענין גדול לפי שאי אפשר להזכיר בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו ורעיו וכל משאו ומתנו ותיקוני הישוב והמדינות כולם, אבל אחרי שהזכיר מהם הרבה, כגון לא תלך רכיל, לא תקום ולא תטור, ולא תעמוד על דם רי"עך לא תקלל חרש מפני שיבה תקום, וכיו"ב, חזר לומר בדרך כלל שיעשה הטוב והישר בכל דבר, עד שיכנס בזה הפשרה ולפנים משורת הדין, וכגון מה שהזכירו בדינא דבר מצרא, ואפילו מה שאמרו פרקו נאה ודבורו בנחת עם חבריו עד שיקרא בכל ענין תם וישר ומלשוננו מבואר שמכאן סמכו חז"ל דיני שכנים, וכן כלול דברים שהם אסורים מעיקר הדין רק שא"א לכתוב בתורה מחמת ריבוי הדברים.

ע' ד"מ ס' ב' ס"ב בשם הרשב"א דכל ציבור וציבור במקומן כגאונים לכל ישראל שתקנו כמה תקנות לכל ישראל.

ו) שיש הוראת שעה להתיר איזה איסור (ע' לקמן ס"ק ו) וממילא משתנה ההנהגה באופן זמנית להתיר, או להיפוך, שבדור הקודם התירו איזה איסור מדין הוראת שעה, ועכשיו ראו חכמי הדור שאין עוד צורך בהיתר הזה וחזר הדבר לאיסורו.

ז) שיש כעת שעת הדחק גדול וסומכים לקולא על שיטה שבמצבים רגילים אין ראוי לסמוך עליה,

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק דאז

או שבדור הקדום סמכו על שיטה בגלל שעת הדחק גדול וכעת המצב נשתנה ואין סיבה לקולה זו,

ז) בהנהגה כללית של עם ישראל, לא בפסקי הלכות רק בגדר שולחן ערוך החמישי, שלא שייך בהם שו"ע קבוע, דבר זה משתנה בקלות ממצב למצב מעיר לעיר וכ"ש מדור לדור, וכן מורגל בפי הפוסקים במקום שאין הכרעה שאומרים בלשון "הכל לפי הענין", והענין הזה יכול להשתנות

ח) שיש עיר שקבעו תחומים ע"פ צורת העיר וניתוספו בתים ונשתנה התחום, וכן לגבי הדין שהובא שו"ע ס' שכ"ט סע' ו' לצאת למלחמה נגד גוים אם באו על עסקי קש ותבן, שמקודם לא היה שם עיר ועכשיו ניתוסף עיר חל הדין גם על העיר הניתוסף, וכל זה אפילו בחו"ל, ובא"י ניתוסף דין מצות כיבוש א"י (ברמב"ן השמטה לספר המצות מצוה ד'), וזה תלוי לפי היכולת, וא"א לפסוק מזה מדור וזמן אחד לשני רק לפי האפשרות

ט) שיש מהפיקות בעולם, כיבוש ארצות, ובפרט כיבוש א"י, חילופי שילטון, בינין עירות וחורבן עירות, העתק קהילות ממקומן וכו', פיתוח הטכנולוגיה, איך להגדיר כל זה ולמצא בתורה ובבניאייס ובחז"ל ההגדרה הנכונה להבנת התקופה, ולא שייך בעינינו אלו להגדיר המצב בעינים סתומות לפי אימרות של גדולי ישראל שאמרו בדור שעבר, כי השינויים אלו מחייבים מחשבה ועיון לפי מצב הדור שאנו קיימים

י) בתחום הפרט, בחינוך, בחיי אישות, הנסיונות של הדור משתנות, ודרכי החינוך משתנים, ואלו שמטפלים בנושא, בין הורים ובין מורים, צריכים להבין את בעיית הדור, ואינו דומה למה שהיה למה שיש עכשיו ולמה שיהיה

יא) יש מצבים בענין תכונת הנפש, לענין אומץ ללחום נגד גוים, ולקיים מצות כיבוש א"י ומצות ללחום כדי להציל ישראל מן האויבים, שהדור הצעיר יש לו יותר אומץ מן הדור הזקן שהורגל מנעוריו ליכנע לגוים, כמו שמצאנו לענין דור המדבר, ע' אבן עזרא (שמות יד יג) **התיצבו וראו את ישועת ה'** כי אתם לא תעשו מלחמה רק תראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום. יש לתמוה איך ירא מחנה גדול של שש מאות אלף איש מהרודפים אחריהם, ולמה לא ילחמו על נפשם ועל בניהם, התשובה כי המצרים היו אדונים לישראל וזה הדור היוצא ממצרים למד מנעוריו לסבול עול מצרים ונפשו שפלה, ואיך יוכל עתה להלחם עם אדוניו, והיו ישראל גרפים ואינן מלומדים למלחמה, הלא תראה כי עמלק בא בעם מועט ולולי תפילת משה היה חולש את ישראל, והשם לבדו שהוא עושה גדולות, ולו נתכנו עלילות, סבב שמתו כל העם היוצא ממצרים הזכרים כי אין כח בהם להלחם בכנענים עד שקם דור אחר דור המדבר, שלא ראו גלות, והיתה להם נפש גבוה כאשר הזכרתי בדברי משה בפרשת ואלה שמות.

והדור הצעיר שלא ראה גלות הוא באופן כללי אחרת, ואם יקבלו הדרכה נכונה הם מסוגלים לשנות כל העמדה של החלישות הזו ומוכנים ללחום כמו שצריך,

ומי שמפחד, והא בן תורה, מנסה לבסס דבריו, על הנהגת רבי יוהנן בן זכאי, שהיה מוכן לותר על ירושלים בגלל יבנה וחכמיה, (גיטין נו:) ובגלל זה מוכן לותר כעת על חלקי א"י, אולם אינו דומה ששם היה ראית המצב של המצור שממילא לא יצליחו כדאיתא שם **אמרו להו ניפוק ונעביד קרבא בהדיהו אמרו להו רבנן לא מסתייעא מילתא**, ובצירוף שהחורבן נגזר כדאיתא נזיר ל"ב, וכן דלתות ההיכל נפתחו, ועוד סימנים, כדי לגלות שהחורבן קרוב (יומא לט:), והיה רק נידון באיזה זמן יחרב, אבל עכשיו ראינו הרבה ניסים בכיבוש הארץ, ואף שנעשה ע"י חילונים, אין זה מעכב ע' באריכות לקמן אות ז', ורק כעת הציונות החילונית נחלשה מאוד, וצריך לבא ממשלה שבנויה ע"פ התורה, וכן ראינו ניסים גלויים במלחמת המפרץ שזה מחזק אותנו שהקב"ה עוזר לנו, ושם לא היה בהשתדלות החיילים וזה יגלה שגם כשהם כבשו את הארץ היו רק שליחי הקב"ה, על כן כל מי שיש לו ריח תורה צריך ללחום נגד כל נסיגה כל שהיא, וכבר הארכנו בכמה חיבורים ע' שוב אשוב אליך ואיסור החזרת שטחים, ועוד, וע' לקמן אות ו'. (וע"ע אות יד-טו הבדלים מריב"ש לכאן)

ואף שאמרו חז"ל (מגילה לא:) **בנין נערים סתירה וסתירת זקנים בנין**, ולמדים זה מרחבעם בן שלמה, מ"מ אין הכלל הזה נכון בכל מקום, והרי דור המדבר היה לו מעלה גדולה לעומת דור בואי הארץ, שדור המדבר כולם שמעו תורה מפי הקב"ה, משא"כ דור באי הארץ שרק חלקם שמעו בצעירותם קבלת התורה, ומ"מ בענין אומץ מלחמה היה דוקא דור בואי הארץ ראוי לזה, ובענין זה אפשר להביא המשנה (אבות ד כ) **רבי אומר אל תסתכל בקנקן אלא מה שיש בו, יש קנקן חדש מלא ישן וישן שאפילו חדש אין בו ויש שמלאים מכל התורה חוץ מענין זה**

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ה' אות ג

אולם בודאי ענינים אלו אין מחייבים שתלוי בצעירות וזקנות, ורק כתבנו שאין להחליט שהזקנים באופן מוחלט מבינים יותר בענין זה

מכל זה הדבר ברור שהתורה נותנת זכות קדימה לשופט שבימך

אולם יש באפשרות לעבור שלא כדין על הכלל הזה בכמה אופנים,

(א) שמנהיג נפטר ולא רוצים למנות מנהיג אחר במקומו, ואומרים שאין עוד כדוגמתו, ואף שבאמת אפשר עדיין ללמוד מפסקים והנהגות של המנהיג הנפטר, אולם אין לו דין של שופט שבימך, ולא עליו דברה תורה "ואל השופט אשר יהיה בימים ההם", וכ"ש שלא שייך לומר הכלל של "דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור", שבמקום שנאמר הכלל הזה, מדברים שהדבר הוא עדין חי ולא כשנפטר

ואם בכל זאת ממשיכים בצורה כזו, הוא בהנהגה של בדיעבד גדול והדבר מחכה לתיקון, ובודאי שהנהגותיו אין מחייבים לאדם להתנהג כמותו מדין שופט שבימך, במקום שהדברים משתנים

(ב) שיש מנהיג אולם הוא באופן עקרוני וקבוע ממשיך הדרך של המנהיג של דור שעבר, ולא מסתכל כלל על השינויים שקראו בדור הזה, אלא על כל דבר אומר כך נהגו וכך נמשיך לנהוג, וכל מצוה שנתחדש אפשרות קיומו עכשיו, או שאר שינויים במציאות, דוחה אותה, אדם כזה אי אפשר לקרותו "שופט שבימך", כי בעצם הוא שופט של דור שעבר, רק במצב של בדיעבד גדול ממשיכים כך, אבל הדבר מחכה לתיקון, ואין זה מחייב לאדם להתנהג כמותו, כיון שמתעלם מן המציאות העכשיו

למשל, יש דרך שהלכו עליו רבים במשך שנים רבות ועכשיו חפרו בורות בדרך הזה, ושואלים את המנהיג אם אפשר ללכת בדרך הזה, והשיב כך הלכו תמיד וכך נמשיך, או בהיפוך היה דרך מלא בורות ונמנעו ללכת בדרך הזה, ועכשיו סתמו הבורות, ושואלים המנהיג האם אפשר ללכת בדרך הזה, והוא משיב, תמיד נמנעו ללכת ממילא גם עכשיו אין ללכת שם, מנהיג כזה לא שייך לקרות שופט שבימך אלא שופט של דור שעבר

זה שייך ג"כ בדרך חיים ובעבודת השם, ולקחנו ציור זה למשל

ומיהו כל זה נאמר לגבי מצות שנתחדשו, אבל בודאי לגבי חלקי תורה שהיו נהוגים עד עכשיו, אפשר לסמוך על כל הת"ח שראוין להוראה, ואף בדברים שבתוך מצוה זו נשתנו דברים, למשל בענין כשרות, שיש בעיות חדשות כל יום, ורואים שבנושא זה הם ערים להשינויים, אפשר לסמוך עליהם, אף שלענין מצוות שכל המצוה גופא נתחדש, לא מוכנים לקבל

ויוצא לפ"ז שבדורינו, מי שבאמת רוצה לקיים כל התורה ששייך לקיים עכשיו, קשה מאוד שיסמוך רק על רב או מנהיג אחד, כי רוב רובם של ת"ח אינם מוכנים להזדקק לדברים חדשים, ואם מוצא מי שכן מוכן לזה, אינו מחייב שראוי להורות בכל שאר חלקי התורה, וגם אינו קרוב אליו, וכו' וממילא צריך לסמוך על רבו או מרא דאתרא וכו' בשביל חלקי תורה שהיו נהוגים עד עכשיו

### (ד) בעיה בזמנינו לזיהוי נביא וכדומה

הנה יש בעיה רצינית בזמנינו, שבאופן כללי יש התנגדות של מנהיגי ישראל העומדים בראש לדיון בדברים חדשים, ואלו הדברים דרך כלל מתעוררין מלמטה, או מת"ח שאינם מוכרים כמנהיגי הדור, או מבעלי בתים, וא"כ אם הנהגה זו תמשך, כשיבא הגואל, בב"א, בין אם יבא בצורה שאלהיה יבשר, או בלי זה, אלא כהצורה שהרמב"ם פ' י"א מהל' מלכים כותב, ואז שאף מן הראוי היה צריך שגדולי הדור יקחו בידם ההכרעה אם הנביא הוא נביא אמיתי או נביא שקר, ואם משיח הוא משיח אמיתי או עכ"פ בגדר חזקת משיח, או שמדובר כאן על משיח שקר או דמיון של משיח, אולם מכיון שיש התנגדות לדון בדברים חדשים, א"כ אין בכוחם של מנהיגים אלו לדון בנושא, או שימאנו בכל ענין וימצאו איזה פסול, אבל בודאי אין לצפות מהם שיפסקו שפלוני הוא נביא אמת או שאלמוני הוא משיח אמת, שאם בגלל מצות תכלת, שהאחריות אם יש טעות אינו חמור דלא גרע מלבן, אין מוכנים לגשת, כ"ש בדברים יותר חמורים

וגם אם יעשה אותות ומופתים לא יעזור, שהרי גם בזה צריך לדון ולפסוק כדאיתא ברמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ח) והוא רק בגדר חזקה, שאולי הוא כישוף, וכיון שאין לנו קבלה איש מפי איש איך

בודקים נביא, איך יפסקו דבר כזה, וצא ולמד מה היה במעשה של הדיבוק הידוע בניסן תשנ"ט, שהיו יושבים שם ב"ד של ת"ח ויראי שמים והעבירו זה בשידור חי וצלמו זה בפני כל העולם, והעידו שהיה כאן דיבוק, וגם לא היה שם שום התחדשות של מצוה, ורק חיזוק להחזיר בני ישראל בתשובה, מ"מ היה התנגדות ופקפוקים בלתי מובנים מכמה גדולי ישראל, וא"כ מה יהיה, אם תמצא לומר שיבא נביא ויאמר שפלוגי הוא משיח או צבע פלוגי הוא תכלת, וצריך להקריב קרבנות וכו' ויעשה אותות ומופתים על אמיתות נביאותו לעיני ציבור גדול ויעבירו זה בשידור חי ויצלמו זה בווידיאו, האם יכריעו ע"פ זה שדבריו הם נכונים, הרי יש כאן הנהגה שכל דבר שיוצא ממסגרת המקובלת אין נזקקים לו או מנסים להכחיש.

ולפ"ז יוצא שההכרעות אלו צריכים לבא מדלת העם, מת"ח בלתי מוכרים בתור מנהיגים, וכשיתחזק הדבר לאט לאט, בסופו של דבר איך שהוא אחר כל מיני התנגדות, גם גדולי ישראל יסכימו לזה,

אולם אין אנו יודעים איך יפלו הדברים, רק כתבנו כאן השערות שבנויים על ראית מצב הדור של עכשיו

### ה) חיזוק שלא לפחד מן הגוים ע"י ראית מלחמת תש"ח תש"ט, תשכ"ז ומלחמת המפרץ "הקב"ה עם הגולן"

הנה בשני מלחמות היו ניסים גדולים בצירוף השתדלות טבעי, והקב"ה עזר ברוב רחמיו, הצלת עם ישראל וכיבוש א"י, במלחמת השיחרור (שנת תש"ח תש"ט) כבשו א"י עד חצי ירושלים, חוץ מיש"ע, ובמלחמת ששת הימים, כשבאו מצרים וסוריה וירדן ועירק וערב סעודי להשמיד את עם ישראל היושב בא"י, עזר הקב"ה ברוב רחמיו ועם ישראל כבש בששה ימים (מכ"ו אייר [5.4.67 למנינם] עד ב סיון תשכ"ז), ירושלים ויש"ע והגולן וחלק של החרמון וסיני, ובמלחמת המפרץ (מב' שבט עד פורים תשנ"א) זרק הצורר ימ"ש ל"ט טילים, ורק אדם אחד מת בזה, וכולם ראו הנסים הגדולים למעלה מדרך הטבע בלי השתדלות מצד עם ישראל, וכבר נכתבו כמה ספרים על זה

הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל החשיב מאוד מלחמת ששת הימים, וכן המשגיח רב יחזקאל לוינשטיין זצ"ל דרש בכל הדרשות אחרי המלחמה על האמונה בהקב"ה שעזר לנו ועשה נסים גדולים ודימה זה לנסים של יציאת מצרים, וקרא "הארץ היא שלנו" "המדרכנו על במות אויבנו וירם קרננו על כל שונאנו", וכן היה דעת של הרב מפוניבז' רב יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, (ע' אות ח' דעת החולקים)

ורואים בתורה שמשנה רבינו מחזק עם ישראל בשני צורות, אחד שצריכים ללמוד מן הניסים שהקב"ה עשה להם בלי השתדלות מצידם, שממילא הקב"ה יעזר ג"כ במלחמות שאכן כן הם ישתדלו, ושנית שחזק אותם שכשם שהקב"ה עזר להם כשלחמו, כך ימשיך לעזור להם כשילחמו

האופן הראשון כתוב בפרשת דברים (דברים א כט), ואמר אליכם לא תערצון ולא תיראון מהם: ה' א-להיכם ההולך לפניכם, הוא ילחם לכם, ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם: ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' א-להיך כאשר ישא איש את בנו, בכל הדרך אשר הלכתם עד בואכם עד המקום הזה

אולם למי שהוא פחדן לא יעזור כל זה אפילו כשמשנה רבינו דבר אתם, כמו שכתוב שם בהמשך ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' א-להיכם ורק למי שאינו פחדן עוזר החיזוק

האופן שני, (ג כא) ואת יהושע צויתי בעת ההיא לאמר, עיניך הרואות את כל אשר עשה ה' א-להיכם לשני המלכים האלה, כן יעשה ה' לכל הממלכות אשר אתה עובר שמה: לא תיראום, כי ה' א-להיכם הוא הנלחם לכם

ואפשר ללמוד מזה משני הכיבושים האלה (ובפרט שבמלחמת ששת הימים כבשו הגולן, שזה מקומו של כיבוש משה רבינו את ארץ עוג מלך הבשן) (ע"ע לקמן אות ו' בזה), שאנו כעת לא נפחד מן הגוים, ואם הם יתקיפו אותנו, נלחם נגדם ולא נפחד מהם אלא נסמוך על הקב"ה שיעזור חנו במלחמתנו, וכמו שאנו מצווים מפי הקב"ה שלא לפחד מן הגוים. כמו שכתוב בתורה (דברים כ א) כי תצא למלחמה אל איביך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ה' א-להיך עמך המעלך מארץ מצרים: (כ ג) אתם קריבים היום למלחמה על איביכם, אל ירך לבבכם אל תיראו

ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם: כי ה' א-להיכם החולך עמכם להלחם לכם עם איביכם להושיע אתכם: (ע' כל זה מסכת סוטה ריש פרק משוח מלחמה)

אולם למי שהוא פחדן לא יעזור כל זה וימצא תמיד חילוקים ותירוצים, ויותר טוב לו לדמות לחורבן ירושלים, שלא נתנו רבנן ללחום, אף שהוא רחוק ממזרח למערב למצב שלנו, (וע"ע אות ג') [בפרטים שם אות יא] ואות יד טו) כי נוח לו לדמות לדבר שמחזק פחדנותו, ולא רק שאינו מוכן לכיבוש, אלא גם מה שהקב"ה כבר עזר לכבוש מוכן לתת, ולכן גם לשיטתם שמה שדנים הוא אך מה שזה טוב "בשבילנו", ותלוי באינפורמציה שקוראים זה מומחי מלחמה, מ"מ כעת אלו שמתארים המצב הם שמאלנים שלא מאמינים בהקב"ה ומזייפין כל העובדות בדברים הסותרים זה את זה, ואומרים שאם לא ימסרו להם שטחים אז הגוים מאוד מאוד חזקים ורעים ורוצים לעשות מלחמה, כמו שנאמר (דברים א כח) אחינו המסו את לבבינו לאמר עם גדול ורם ממנו יש להם טילים יש להם נשק חזק, וכו' ואם עושים שלום אתם אז פתאום יהיו חלשים, ויהיה אוהבי שלום ויאהבו אותנו מאוד, והפחדן יאמין להם ולגוים שהם אוהבי שלום ואין להם תוכנית איך להרוס אותנו אח"כ אף שאומרים זה מפורש בתקשורת שלהם מיום ליום, וידמין לעצמו שאז יהיה יותר טוב, או שמדמינן שהאמריקנים יעזרו לנו, אשר בשנת תש"נ כשעירק התכוון להתקיף את א"י בנשק כימי, שתקו ולא אמרו שום דבר, ורק כשכבשו את כווית ופחדו שישלטו על הנפט וממילא ישלטו גם על האמריקנים, אז התחילו לצעוק, על כן כתבנו כאן רק חיזוק למי שאינו פחדן, כדי לחזק אותנו שלא לותר על שום חלק מא"י ובאמת אין אנו בכלל מתחילים לדון איך יהיה יותר טוב "בשבילנו", הרי כל השטחים שנכבש ע"י הקב"ה הוא במתנה ממנו והא רוצה בכך, ומה כאן שאלה לדון איפה הסכנה יותר גדולה. (ע' בהמשך)

ונאמד עוד בקרא (דברים י"ב) וידעתם היום כי לא את בניכם אשר לא ידעו ולא ראו את מוסר ה' א-לקיכם את גדלו את ידו החזקה וזרועו הנטויה: ואת אותותיו ואת מעשיו אשר עשה בתוך מצרים וגו' כי עיניכם הרואות את כל מעשה ה' הגדול אשר עשה: ורואים שבדור אשר ראו הניסים יש יותר חיוב התבוננות. ובזה מובן היטב כל הנהגת המשגיח ז"ל אשר צעק כסדר וכסדר על חיוב התבוננות בניסים של כיבוש ששת הימים ואנו מחוייבים עוד כפלי כפליים אחר שראינו הניסים במלחמת המפרץ

### ו) חשיבות הגולן והחרמון בתורה,

יען שנאמר דיבורים קשים נגד הגולן, בין שזה ח"ו לא מארץ שניתנה לאברהם אבינו, ובין שאין לזה חשיבות כלשון אחד ממנהיגי הדור שרצה לותר על הגולן ע"י שכניה אותו כלשונו "גודל השטחים לא מעלה ולא מוריד, ואין לנו אלא התורה" וכאילו ח"ו הגולן הוא לא חלק של התורה, או לשון "אלפיים שנה חיינו בלי הגולן אפשר לחיות עוד אלפיים שנה בלי הגולן", ומשום זה יש בתוך צבור מסוים הנהגה, שאם מדברים על הגולן, מתקפין המדבר "למה אתה מדבר על הגולן ולא על התורה", על כן נכתב קצת על חשיבות מקומות אלו והם גופי תורה, ובכלל השבועה שנשבע הקב"ה לתת לנו את הארץ

הגולן הוא בתורה הבשן, שנמצא בין הר הגלעד ובין החרמון, והא מה שכבש משה רבינו מעוג מלך הבשן ונתן לחצי שבט מנשה, כמבואר בתורה בסוף פרשת דברים, וכמו שנאמר (דברים ג ח) ונקה בעת ההיא את הארץ מיד שני מלכי האמורי אשר בעבר הירדן מנחל ארנון עד הר חרמון, (ג) ויתר הגלעד וכל הבשן ממלכת עוג נתתי לחצי שבט המנשה כל חבל הארגוב לכל הבשן ההוא יקרא ארץ רפאים, וזה ארץ רפאים שהובטח לאברהם אבינו, כמו שכתב רש"י כאן, וע' ירושלמי (ביכורים פ"א הל' ח), שחלק זה הוא יותר נתינה לעם ישראל משאר חלקי עבר הירדן

בתורה אינו ברור אם עד החרמון עד ועד בכלל או עד ולא עד בכלל, אולם ביהושע ברור שעד ועד בכלל, (יהושע יב ג) וגבול עוג מלך הבשן מיתר הרפאים היושב באשתרות ובאדרעי: ומושל בחר חרמון ובסלכה ובכל הבשן עד גבול הגשורי והמעכתי, וחצי הגלעד גבול סיחון מלך חשבון: משה עבד ה' ובני ישראל היכום וכו'

על החרמון נאמרו ארבע שמות (דברים ג ט) צידוניים יקראו לחרמון שריון והאמרי יקרא לו שניר: וכתב רש"י, ובמקום אחר הוא אומר (דברים ד מח) ועד הר שיאון הוא חרמון הרי לו ד' שמות, למה הוצרכו לכתב להגיד שבה ארץ ישראל שהיו ארבע מלוכיות מתפארות בכך זו אומרת על שמי נקרא וזו

אומרת על שמי נקרא

וכן מצאנו כשהתורה מדגישה התורה והמצוות, מקיפה אותה בהגולן מלפניו ומלאחריו, ולפעמים התורה מקיפה את הגולן מלפניו ולאחריו

כתוב בתורה (דברים ד' מד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל: אלה העדות והחוקים אשר דבר משה אל בני ישראל בצאתם ממצרים: וחפסוקים אלו מוקפים מן הגולן, מלפניהם ומאחריהם, מלפניו כתיב (ד' מג) ואת גולן בבשן למנשי: ולאחריו כתיב (ד' מו) בעבר הירדן בגיא מול בית פעור בארץ סיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון אשר היכה משה ובני ישראל בצאתם ממצרים: ויירשו את ארצו ואת ארץ עוג מלך הבשן שני מלכי האמורי אשר בעבר הירדן מזרח שמש: מערוער אשר על שפת נחל ארנון ועד הר שיאון הוא חרמון. ואח"כ כתובים עשרת הדברות,

וכן מצאנו שהתורה והמצוות מקיף את כיבוש הגולן מלפניו ולאחריו

כתוב בתורה (דברים א' ד) אחרי הכותו את סיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך הבשן אשר יושב באשתרות באדרעי: ומצות התורה כתובה לפניו ולאחריו, לפניו (א' ג) דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אותו עליהם, ולאחריו כתיב (א' ה) בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר:

וכנראה משה רבינו לא היה יכול לדבר על התורה והמצוות ועשרת הדיברות אם לא שיזכר עמו את הגולן, והמלחמה שכבשו אותו

וכן באיזה מצוה משה רבינו מתחיל לדבר הוא מצות כיבוש א"י, שכך כתוב בהמשך (א' ז) פנו וסעו לכם ובואו הר האמרי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה בהר ובנגב ובחוף הים ארץ הכנעני והלבנוני עד הנהר הגדול נהר פרת: ראה נתתי לפניכם את הארץ בואו ורשו את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולזרעם אחריהם: וכולל כאן מה שנכבש בין ע"י צדיקים ובין ע"י רשעים ע' בספרי שמילת "אחריהם" היינו כיבוש דוד וירבעם, וכן יש בספרי שם על כיבוש בימות המשיח, וזה כולל כל האפשרות של כיבוש הזה, כולל גם צורת הכיבוש הכתובה ביחזקאל טז (ע' אות ז) שנעשה בתקופת הגאולה ע"י יהודים בבחינת אנשי סדום ושומרון. ומצות כיבוש א"י נוהג בכל זמן שיש לעם ישראל צבא (ברמב"ן השמטה לספר המצות מצוה ד').

וע' חזו"א (זרעים ליקוטים ס' י') שכל עבר הירדן מחויב במצות מן התורה בזמן שנוהג מן התורה, ומבאים ממנו עומר ושתי הלחם,

וכן בבית שני היה הגולן ביד ישראל, כמו שיש הרבה שיירי בתי כנסיות בגולן מתקופת בית שני, וע' תוספתא (שביעית פ' ז' ס' ט') שבכל עבר הירדן הנאמר במשנה דאיירי בבית שני, כלול העיירות שהוזכרו בתורה שהוא עבר הירדן, וכן במשנה וברייא (ערכין לב.) מכלל עיר של ערי חומה, גדוד בעבר הירדן, ומבואר עמוד ב' שם שהמשנה איירי בבית שני (וצ"ע על הרמב"ם חל' שמי" פ"ז הל' ט')

ומכל זה נראה שכל חלק של א"י כולל מה שנכבש עכשיו, הוא גוף התורה, ויפה אמר הרב מנחם זמבה מוורשא ז"ל שמי שמוכן לקרוע חלק של א"י הוא רק זה שמוכן לקרוע חלק של התורה

ז) אם הכיבוש של שנת תש"ח תש"ט ושנת תשכ"ז מתייחס לשבועה שהקב"ה נשבע לאבותינו, וביטול ג' שבועות

הנה השבועה שהקב"ה נשבע לאבותינו לתת לנו את הארץ כתוב הרבה פעמים בתורה, (בראשית יב י') וירא ה' אל אברהם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת. (י"ג י"ד) שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפנה ונגבה וקדמה וימה. כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם, (י"ג י"ז) קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה. (ט"ז ז') אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה. (ט"ז ט"ז) ודור רביעי ישובו הנה (ט"ז י"ח) כיום ההוא כרת ה' את אברהם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת. את הקני ואת הקניזי ואת הקדמוני. ואת החתי ואת הפריזי ואת הרפאים. ואת האמרי ואת הכנעני ואת הגרגשי ואת היבוסי. (י"ז ח') ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגריך את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי לכם לא-לקים. (ע' רש"י ושם אחיה לכם

לא-לקים אבל בן ישראל הדר בחוצה לארץ [דומה] כמי שאין לו א-לה).

(כ"ה ב') וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך. גור בארץ הזאת ואחיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך. והרביתי את זרעך ככוכבי השמים ונתתי לזרעך את כל הארצות האל והתברכו בזרעך כל גוי הארץ.

(כ"ה י"ג) הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך. והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה, (ל"ה י"ב) ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה ולזרעך אתן את הארץ.

ומתוך זה כתוב בכל זוג תפילין ששה פעמים, וכן אומרים זה בקריאת שמע בפרשה שניה וכן כתוב בכל מזוזה, והנה עכשיו הקב"ה עזר שעם ישראל כבש חלק גדול של א"י, אולם יש שטוענים שזה אינו נוגע להשבועה הנ"ל ובגלל זה מזלזלים בענין א"י, ולא רואים חומר החטא במסירת א"י לגוים, ואף שיש מספיק סברות על איסור מסירה גם בלי ענין השבועה, מ"מ ביאור ענין של השבועה מחזק אחיזתנו בא"י

הנה יש שטוענים שאין לזה שייכות לענין השבועה שהקב"ה נשבע לאבותינו, כיון שנעשה ע"י פורקי עול, טענה זו מבוססת על הנחה שהגאולה מוכרחת לבא דרך משיח צדיק יסוד עולם, וכל שלא בא בדרך זו אין לו שייכות עם גאולה, אולם כבר נמסר לנו ע"י יחזקאל הנביא (ע' לקמן) שיש אפשרות של תהליכי גאולה וקיום הברית ע"י פורקי עול המכונים כאנשי סדום והם יכבשו א"י תחילה, וגדלות של משיח הוא בשלב יותר מאוחר, וממילא אפשר להבין כיבוש של זמנינו כיבוש וביאה שלישית, אף שעדיין יש בו המון חסרונות, ואין שום הצדקה לשום חטא ועון שעושים, רק שבכל זאת הכיבוש חל.

וכן בתפילת שמנה עשרה אומרים מקודם "קבוץ גלויות" ואח"כ "השיבה שופטינו" ואח"כ "ולמלשינים" ואח"כ "על הצדיקים" ואח"כ "בנין ירושלים" ובסוף "את צמח דוד", (מגילה יז):

ויש שרוצים לומר שאם נחשיב זה כחלק של השבועה של הקב"ה ממילא מצדיקים ג"כ כל המעשים רעים שנעשו כאן, אולם חיבור שני דברים אלה הם טעות גמור, אלא צריך להפריד בין זה לזה, עצם הכיבוש הוא בגלל השבועה של הקב"ה, והמעשים הוא נושא לעצמו ויש דין ודין לכל דבר ואחד מן החטאים הגדולים שנעשו בהקמת המדינה הוא העברה על הדת של אלפי ילדים ומכירתם ועברו על מה שנאמר (עמוס ב ז) כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים. מ"מ גם משום חטא הנורא הזה, לא פקע דין כיבוש ונחלת אבותינו כמו שיתבאר לקמן.

כתוב ביחזקאל (ט"ז נ"א) ושמרון כחצי חטאתה לא תטא, ותרבי את תועבותיך מהנה ותצדקי את אחותיך בכל תועבותיך אשר עשית(י):

(נב) גם את שאי בלימתה אשר פללת לאחותה בחטאתה אשר התעבת מהן תצדקנה ממך, וגם את בושאי ושאיי בלימתה בצדקתך אחיותך:

(נג) ושבתי את שביתתן את שבית סדום ובנותיה ואת שבית שמרון ובנותיה ושבית שביתתך בתוכנה:

(נד) למען תשאיי בלימתה ונכלמת מכל אשר עשית בנחמתך אתן:

(נה) ואחותיך סדם ובנותיה תשבין למקמתן ושמרון ובנותיה תשבין למקמתן ואת ובנותיה תשובינה למקמתן:

(נו) ולוא היתה סדם אחותך לשמועה בפיה ביום גאונך(?):

(נז) בטרם תגלה רעתך כמו עת תרפת בנות ארם וכל סביבותיה בנות פלישתים השאטות אותך מסביב:

(נח) את זימתך ואת תועבותיך את נשאותיך נאם ה':

(נט) כי כה אמר ה' א-לקים וְעֲשִׂיתִי אֹתָךְ כְּאִשֶּׁר עָשִׂיתָ אֲשֶׁר בָּזִית אֶלֶּה לְהַפֵּר בְּרִית:

(ט) וזכרתי אני את בריתי איתך בימי נעורייך והקיימתי לך ברית עולם:

(סא) וזכרת את דרכיך ונקלמת בקחתך את אחותיך הגדלות ממך אל הקטנות ממך ונתת אתהן לך לבנות ולא מבריתך:

(סא) והקיימתי אני את בריתי איתך וידעת כי אני ה':

(סב) למען תזכרי ובשתי ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני פלימתך בכפרי לך לכל אשר עשית נאם ה' א-לקים:

ונתתי אתהן לך לבנות ולא מבריתך. ע' רש"י ותרגום שהקב"ה שומר הברית אף שאת (=ישראל) לא שומרת הברית ואת תכבשי כל האומות מסביב.

ורואים מכל זה שאפילו עבירות הכי חמורים שנעשה ע"י ישראל אינן מפקיעים דין כיבוש

(יחזקאל ל"ז כא) ואחמול על שם קדשי אשר חיללחו בית ישראל בגוים אשר באו שמה לכן אמר לבית ישראל כה אמר ה' א-לקים לא למענכם אני עושה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חיללתם בגוים אשר באתם שם וגו' ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם. ונאמר, (יחזקאל לו לב) לא למענכם אני עושה נאם ה' א-לקים יודע לכם בוש והכלמו מדרכיכם בית ישראל. וכן נאמר (יחזקאל כ מב) וידעתם כי אני ה' בהביאי אתכם אל אדמת ישראל אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאבותיכם: וזכרתם שם את דרכיכם ואת כל עלילותיכם אשר נטמאתם בהם, ונקטתיכם בפניכם בכל רעותיכם אשר עשיתם: וידעתם כי אני ה' בעשותי אתכם למען שמי, לא כדרכיכם הרעים וכעלילותיכם הנשחתות בית ישראל נאם ה' א-לקים: ונאמר (ישעיה מח יא) למעני למעני אעשה כי איך יחל וכבודי לאחר לא אתן: (וע"ע ישעיה נט, שחשב שם כל העבירות ואח"כ הקב"ה עוזר) ב) כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין א-לקיכם, וחטאתכם הסתירו פנים מכם משמוע: (ובחמשך שם) ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל, וירא ה' וירע בעיניו כי אין משפט: וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע, ותושע לו זרעו, וצדקתו היא סמכתהו: וילבש צדקה כשריון, וכובע ישועה בראשו, וילבש בגדי נקם תלבושת ויעט כמעיל קנאה: כעל גמולות כעל ישלם חמה לצריו גמול לאויביו, לאיים גמול ישלם:

וכן לא גרע הכיבוש מכיבוש של ירבעם בן יואש שהחשיבו הנביא וחז"ל ככיבוש, וז"ל הירושלמי <sup>בבא מציעא</sup> <sup>ל"א</sup> <sup>ה"א</sup> ושמ כתיב (מלכים ב' י"ד) הוא השיב את גבול ישראל מלבא חמת עד ים הערבה כדבר ה' א-לקי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמיתי הנביא וכו' רבי חנינא ורב מנא חד אמר כל מה שכבש יהושע כבש זה וחזינא אמר יותר ממה שכבש יהושע כבש זה תנא ר' חזון מסעיה לר' מנא ימים קלין עשו ישראל באותו הארץ וע' ספרי (דברים א ח) לתת להם אלו באי הארץ ולזרעם אלו בניהם אחריהם אלו שכבשו דוד וירבעם אף שרוב הדור היו עובדי ע"ז (מ"ב י"ד כ"ג) בשנת חמש עשרה שנה לאמציה בן יואש מלך יהודה מלך ירבעם בן יואש מלך ישראל ארבעים ואחת שנה: ויעש הרע בעיני ה' לא סר מכל חטאות ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל: הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה כדבר ה' א-לקי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמיתי הנביא אשר מגת חפר: כי ראה ה' את עני ישראל מרה מאד ואפס עצור ואפס עזוב ואין עוזר לישראל: ולא דבר ה' למחות את שם ישראל מתחת השמים ויושיעם ביד ירבעם בן יואש:

וגם בזמנו היה שולט החטא של מכירת ילדים, שהרי בזמנו היה עמוס הנביא, כמו שנאמר ריש עמוס דברי עמוס וגו' אשר חזה על ישראל בימי עזיה מלך יהודה ובימי ירבעם בן יואש מלך ישראל, והוא ניבא (עמוס ב ז) כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים. בין אם התוכחה היתה מכירת ילדים או לקיחת שוחד כדי לעוות הדין כמו שכתבו המפרשים שם, מ"מ הוא אותו שורש החטא, שהרי חז"ל דרשו פסוק זה גם על מכירת יוסף

ועוד ראינו שעוברי עבירה שכוברים א"י בזמן שהקב"ה נתן להם ועושה להם ניסים בכיבוש, נקרא כיבוש ונחלת אבות, ונס, כמו שנא' (דברים ב יב) ובשעיר ישובו החורים לפניכם ובני עשו יירשום וישמידום מפניהם וישובו תחתם כאשר עשה ישראל לארץ ירושתו אשר נתן ה' להם.

ע' ברמב"ן דברים (ב' י, קרוב לסוף) וז"ל: והנה אמר כי החורים שהם לאברהם ישובו בשעיר לפניכם ובני עשו שהם זרע לאברהם ירשו אותם וישובו תחתם במעשה נס, שהיו הם עם רב בארצם, ועשו בא לגור שם



ונתחזק עליהם כאשר עשה ישראל ליתר הגויים של אברהם אשר נתן להם בכחו הגדול. והנה הנחיל השם כל העמים להם לזרעו של אברהם, אחד מהם לעשו, והשאר לישראל שהוא הבן הבכור, ואין ראוי לגזול מעשו את אשר הורישם הא-לקים. כי השם יקצוף על הגזול מהם נחלה שהנחילם הוא יתברך, כאשר יקצוף על הגזול מישראל הארץ אחרי שיוחלגה להם. וכענין שיאמר (ירמיה י"ב י"ד) על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלת את עמי, וזה טעם כאשר עשה ישראל עכ"ל.

ובאמצע אותו דיבור כתב וז"ל כי בעבור שאמר הקב"ה למשה אל תצר את מואב, כי אני נתתי לבני לוט את ער ירושה, יספר הכתוב כי הארץ ראוייה לזרע אברהם לולי שנתנה לבני לוט, וכי והנה השם עשה נס לבני לוט לכבוד אברהם ויכלו להם וירשום מפניהם ואין ראוי לגזול מהם הארץ אשר נתן ה' להם במעשה נס. עכ"ל.

ולמדים מזה שאף שעשו עמו ומואב היו עובדי ע"ז וגם כבשו בדרך נס שהיה מלוכש בטבע, שהרי עשו השתדלות בזה, מ"מ נחשב לנחלת אבות שנתן להם ה' וא"כ כ"ש לעם ישראל.

(ואפשר ללמוד גם מזה דאם אפילו בני ישראל בזמן משה רבינו שהיו כולם שומרי תורה ומצות. אסור היה להם לכבוש ארץ ארץ עמון מואב ואדום כיון שנתן להם הקב"ה לכבודו של אברהם. עאכ"כ שארץ שניתנה לבני ישראל לנחלה, אסור לגי לקחת גם אם ישראל אינם שומרים מצוות. וכ"ש בזמנינו שנבנו הרבה מקומות התורה בכל א"י)

ואין לומר שבגוי אין הקב"ה מקפיד אבל בישראל יש הקפדה יותר שיכבשו רק שומרי תורה ובלי זה אינו נקרא כלל נתינה ואינו מתיחסת להברית, שהרי כתוב בתורה, (דברים לא כ) כי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותינו זבת חלב ודבש ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלהים אחרים ועבדום וניאצוני והפר את בריתי אלמה שגם במצב כזה נקרא שהקב"ה הביא אותם לאדמה אשר נשבע לאבותיו, ופשוט שהיו מחוייבים בביכורים עד זמן שגלו מן הארץ,

וגם אין לומר שדוקא בדיעבד שאחר הכיבוש נתקלקלו אבל כשהתחילו בקילקול אינו כיבוש, גם זה אינו שהרי נאמר אצל פסל מיכה שלקחו הע"ז ויחד עם זה כבשו הארץ, (שופטים יח כז) והמה לקחו את אשר עשה מיכה ואת הכהן אשר היה לו ויבואו על ליש על עם שקט ובטח ויכו אותם לפי חרב ואת העיר שרפו באש, וזה היה בנחלת דן ובודאי גם מי שגר בנחלת דן מחוייב בביכורים להודות לה' על הארץ הטובה, (ע' יהושע יט מז) ויצא גבול בני דן מהם ויעלו בני דן וילחמו עם לשם וילכדו אתה ויכו אותה לפי חרב וירשו אותה וישבו בה ויקראו ללשם דן כשם דן אביהם. ע' רש"י - שם לשם היא ליש, וכן (דברים לג כב) ולדן אמר דן גור אריה יזנק מן הבשן ע' רש"י - והיא לשם שהיה בחלקו של דן.

וע' (שופטים א כב) ויעלו בית יוסף גם הם בית אל וה' עמם ע' רש"י בית אל, שנפל בגורלם ואע"פ שפסל מיכה עמם שהרי מיכה משבט אפרים, נאמר כאן וה' עמם, הוא שאמר דניאל, (דניאל ט ז) לך ה' הצדקה ולנו בושות הפנים.

ועדיין יש שטוענים שהרי אינו ניכר שזה מדינה יהודית שהרי לפי החוק יש גם לגוים זכויות ובאופן תיאוריטי היה שייך לקחת ראש ממשלה גוי ג"כ, וממילא אם רוצים ליחס הכיבוש בגלל ברית האבות, או בגלל חילול ה' שלא יאמרו הגוים שהקב"ה לא יכול לעזור לעם ישראל, צריך עכ"פ להיות, שמה שנכבש יתחס לעם ישראל צאצאים של אברהם יצחק ויעקב, והא ניכר שהקב"ה עזר כאן לעם ישראל משא"כ לפי המצב, כל מדינה זו אינו מתיחסת לעם ישראל ואין לו קשר עם ברית האבות,

אולם נראה, שעל אף שאנו מצטערים הרבה על המצב האומלל הזה מ"מ אחר כל זאת ניכר שהמדינה יהודית, ויש לזה כמה סימנים

וכן הוא מוסכם בין הפוסקים שאדמת המדינה וכן מה שנכבש בששת הימים מחויב בתרו"מ וכן יכולים למנות שליח להפריש תרו"מ, (במקומות שהיו מחוייבים בזמן עזרא) ולא אמרינן שזה בבעלות של שילטון זר ואינו יכולים למנות שליח. שגוי אינו יכול למנות שליח, (ע' קדושין מא:)

ע' בספר מים חיים (על הלכות כלאים ערלה תרומות ומעשרת ועוד, מהרב חיים אריה הוכמן שליט"א ראש כולל בקרית ספר), שכתב בנושא קרקעות של מנהל מקרקעי ישראל שאינו הפקר אלא יש להם דין בעלות, ולא כמו שכמה חשבו שהכל הפקר, בשם שו"ת מנחת יצחק (ח"ט תשובות ס' ק"א ק"ב ק"ג) אי שילטונות המדינה יש להם דין בעלים על קרקעות א"י או שאין להם דין בעלות מטעם דהו רק כבעלות כללי ולפי"ז אין לומר בהם דינא דמלכותא דינא דהו קבוצת אנשים שהשתלטו על אנשי המדינה וממילא אינם

יכולים לפ"ז למנות שליה או ממונה להפריש תרומה, וכתב שם דמסקנת הפוסקים דיש להם דין בעלות וכתב שם שכן דעת גאוני חב"ד,

ובשו"ת שבט חלוי (ח"ה ס' קע"ב) כתב וז"ל בעלות כללי הוא בעלות גמורא לכל דבר דכל מי שיש לו שליטה ע"פ התורה ובידו לעשות עם הדבר כאוות נפשו למכור ולתת במתנה באין מוחה זהו גדר בעלות ויכולים להקדיש ולהפריש תרומה, ומה שכתב מבוהל אחד דכיון שאין מתנהגין ע"פ התורה מותר לנוולם, וא"כ אין להם בעלות כלל, הוא דבר שאין ראוי להשיב, דחלילה להתיר איסור גביה וגזילה, ואין זה לגדר דינא דמלכותא אם שייך כאן או לא וגם אין שני הדברים תלויין זה בזה, וכי ע"ש

ויש בזה כמה סברות למה נחשב השילטון כשלטון ישראל, ומתיחסת לברית האבות, והרבה יותר ממה שאדום היה מתיחס לאברהם אבינו שבזכותו זכו לירש חלק הארץ

(א) חוק השבות שכל יהודי יכול לבא לא"י, הוא סימן מובהק של יהדות, ואף שמשמשין בו גם בעיוות לגוים, מ"מ השורש הוא יהדות, וזה הסיבה שעשה המציאות שרוב התושבים הם יהודים, וכל יהודי בכל העולם יש לו האפשרות לבא לא"י, ונתקיים הפסוק (דברים ל ג) ושב ה' א-להיך את שבותך, וכן במקביל הפסוקים ביחזקאל, (טז ג) וְשָׁבְתִי אֶת שְׁבִיתְךָ אֶת שְׁבִיתְךָ אֶת שְׁבִיתְךָ אֶת שְׁבִיתְךָ וְאֶת שְׁבִיתְךָ שְׁמִרוֹן וְכִנּוּיָהּ וְשְׁבִיתְךָ וְשְׁבִיתְךָ בְּתוֹכָהּ:

ומכאן זה מה שנכתב בהמשך, יש מהם דברים שהם בעצם חוק המדינה, ויש דברים שאף שהם אינן חוק, מ"מ הם תוצאה של חוק השבות, שהמציאות של רוב יהודים בא"י, נעשה כתוצאה מחוק השבות, ויש דברים שמקיימים אותם גם החילונים.

(ב) שם המדינה וכן הסמל והדגל וההימנון הם סימנים מובהקים של יהדות, וכל אזרח במדינה יש לו הסמל הזה בתעודת זהות, וכן נמצא בכל מטבע וכל שטרי כסף

(ג) השפה המדוברת העיקרית היא שפה עברית שלכל הפחות תשעים אחוז מן השפה הוא לשון הקודש, וכן השמות הפרטים של כל חברי כנסת היהודים הם שמות יהודים, ונתקיים מה שאמרו חז"ל בענין בני ישראל במצרים (פרד"א פ' מח והרבה מדרשים) **שלא שינו את שמם ולשונם**,

(ד) רוב התושבים הם יהודים, ואדעתיה דהכי נבנית המדינה, וע' (כתובות מה:) לענין בשעריך ולא של עכו"ם, שרובו ישראל נחשב שעריך ורוב עכו"ם אינו שעריך, לענין סקילה בעיר שעבד, וא"כ ה"ה מדינה שרוב אזרחיה יהודים היא מדינת יהודים

(ה) החגים הרשמיים הם חגים של יהודים כמו שבת ויו"ט, ואף שיש בעוה"ר הרבה חילול שבת, מ"מ עדיין השבת ניכרת הרבה, והבנקים ומשרדי הממשלה והדואר וראשי הממשלה סגורים בשבת וכן רוב החנויות, ואסור לחלל שבת בפרהסיה בתור תפקיד ראש ממשלה ואף שיש שעוברים על זה, מ"מ זה כבר סיבה לעשות רעש, משא"כ החגים הנוצרים והמוסלמים אין להם שום שייכות עם המדינה והם הוזכרו רק מן הצד אצל העיתונות כמו שמזכירים שאר דברים

(ו) אין מדינה בכל העולם שמחזיק כ"כ מוסדות התורה, והחזרה בתשובה וכו' ובפרט זה נאריך אי"ה באות ט"ז

(ז) כל ישראל (למעט מקרים יוצאים מן הכלל) מקיימים מצות מילה, ומברכים בגלל הילד הזה, ברכת אשר קדשנו במצותיו וציונו על המילה, וכן אשר קדשנו במצותיו וציונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, וכן אשר קידש ידיד וכו' ברת הברית וע"ז מקשרים כל יהודים עם אברהם אבינו ע"ה, ובזכות זאת ירשו את א"י, כמו שנאמר, (בראשית יז ז) והקימותי את בריתי ביני וביניך ובין זרעך אחריך לדרתם לברית עולם להיות לך לא-להים ולזרעך אחריך: ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגרך את כל ארץ כנען לאחזת עולם והייתי להם לא-להים: ובענין זה דורינו במעלה לעומת יהודים של מצרים (ע' שמ"ר א ח)

(ח) בכל הרחובות אינן נוסעים ביום הכיפורים

ואף אם ח"ו ישתנה כל זה לגרעיותיה, מ"מ כל שהוא לא יותר גרוע ממה שארץ אדום הכבוש ע"י בני עשו, מתיחסת לא"א ע"ה, שייכת גם כיבוש זה לא"א ע"ה

והטענה שטוענים שיש כאן הרבה גוים וגם להם יש זכות בחירה, הנה אדום היה מתיחס לא"א ע"ה ואסור לבטל הכיבוש שלו כנ"ל, ואף שהיה מעורב עם שעיר החורי כמבואר בסוף פרשת וישלח,

מ"מ נקרא שם אדום על המדינה שלו, ומה שטוענים שבאופן תיאוריטי היה אפשר לבחור ג"כ ראש ממשלה גוי, הנה מואב קיבל חלקו מכח אברהם אבינו כמבואר בפרשת דברים, ויש דיעה בחז"ל שבלק מלך מואב לא היה כלל ממואב רק ממדין ע' רש"י ריש בלק, ומדין לא קיבל חלק בא"י, וא"כ למה אסור לכבוש את מואב בגלל שקיבלו חלק מכח האברהם אבינו, הרי זה היה מדינה מדינית בגלל המלך, אלא ודאי שזה עדיין לא מפקיע שם מואב מן המדינה, וממילא אפשר ללמוד זה ג"כ לענין מדינת ישראל, שזאת עדיין מתיחס לעם ישראל ומתיחס לברית אבותינו

עוד יש שטוענים כיון שאין לנו שליטה מלאה כאן, אין זה בכלל הכיבוש ואינו מתיחס לשבועה של הקב"ה לתת לנו את הארץ

וגם טענה זו מופרכת מיסודו, שאף שאין הכיבוש בשלימות מ"מ הוא בכלל כיבוש וירושת הארץ ומתיחסת לברית של הקב"ה, והרי ביאה שניה בימי עזרא נחשב בכלל ירושה כמבואר בגמ' (יבמות פ"ב:), ואף שהיה בו הרבה חסרונות שהיו משועבדים למלכי פרס כמבואר בקרא, וכן לא כבשו כל א"י מ"מ נחשב כירושת הארץ, וא"כ ג"כ עכשיו לא גרע מזה וכנראה מבחינת הכיבוש הוא הרבה יותר חזק, וגם יש יותר ממאה פעמים יהודים בארץ מבזמן עזרא

ונאמר בזמן עזרא, (נחמיה ט לו) **הנה אנחנו היום עבדים והארץ אשר נתת לאבותינו לאכל את פריה ואת טובה הנה אנחנו עבדים עליה, ותבואתה מרובה למלכים אשר נתת עלינו כחטאתינו, ועל גויתנו מושלים, ובבהמתנו כרצונם ובצורה גדולה אנחנו**

ומצב כזה נקרא ירושה שניה וזה נקרא שבזמן עזרא נקנית א"י בחזקה, כמו שכתב הרמב"ם, ספ"ז דהל' בית הבחירה

ואף כעת שיש בעה"ר אוטונומיה ערבית, מ"מ לא נפקע נחלת ה' ממה שנשאר בשלטון ישראל, שהרי גם בתקופת השופטים היו מובלעות כנעניות, שאף שנענשו הרבה על זה שהשאירו אותם, (ע' שופטים פרק ב') מ"מ כל מה שכבשו מחויב בביכורים, ונקרא נחלת ה', ואף בזמן שמגר בן ענת היה נקרא נחלת ה' אף שסבלו מן הגוים (שופטים ה' ו') **בימי שמגר בן ענת בימי יעל חדלו ארחות והלכי נתיבות ילכו ארחות עקלקלות וגם ישועת שמגר בן ענת נקרא ישועת ה' אף שהיה רחוק מן השלימות (שופטים ג' לא) ואחריו היה שמגר בן ענת ויך את פלישתים שש מאות איש במלמד הבקר, ויושע גם הוא את ישראל**

וזה דלא בתשובת הגאון הרב עובדיה יוסף שליט"א בתחומין ח"י עמוד 44, שרצה להחליש הכיבוש של היום, ועושה מזה צירוף להתיר נתינת שטחים לגוים, שאה"נ שאין הכיבוש בשלימות, אבל מה שיש יש, והוא בכלל הבטחת הקב"ה וקיום שבועתו

ותפיקדינו לחזק הכיבוש בין בכמות ובין באיכות ולא לומר כיון שבין כך אינו בשלימות, כבר אפשר לומר גם על מה שכבר יש

וכל זה מראה שאחר כל הצרות יש כאן מדינה יהודית, ואף שמנסים לאט לאט להפוך המדינה למדינת כל אזרחיה, מ"מ צריך לחסום נגד זה בכל מה שאפשר, סיבת התגברות של הבאת גוים לכאן וכן הנסיון לטשטש זהות המדינה כמדינה יהודית, יש לזה סיבה בגלל התגברות אנשי תורה וחזרה בתשובה ויש פחד גדול למקצת חילונים שיהפכו המדינה למדינה ע"פ תורה ולכן מחפשים עזרה מן הגוים, כי החילונים אין להם הרבה ילדים, וגם הקצת שיש, הרבה מהם יורדים לחו"ל, וזה סיבת התגברות הבאת גוים בזמן האחרון, ומ"מ זה גופא סיבה לראות התגברות הקדושה בא"י, כי בלי זה אין להם מה לפחד ויש עוד הרבה סברות בכיוון זה ואכמ"ל

וממילא מי שנותן חלק של א"י לגוים, מלבד שאר איסורים כנ"ל, הולך נגד השבועה שנשבע הקב"ה לאבותינו לתת לנו את הארץ וקים כעת הבטחתו, וכמו שנאמר (נחמיה ט ח) **ומצאת את לבבו נאמן לפניך וקרת עמו הברית לתת את ארץ הכנעני והחיתי האמורי והפריזי והיבוסי והגרשי, לתת לזרעו ותקם את דבריך כי צדיק אתה**

ואף ששם היה חסר בכמות ובאיכות מ"מ מה שיש יש, אף היום אף שחסר בקים השבועה בכמות ובאיכות מ"מ מה שיש יש, ובזה נתקם בחלקו השבועה

וקיום שבועה זה ע"י הקב"ה, ביטל ממילא השבועות שלא יעלו כחומה ושלא ימרדו באומות

העולם ושלא ידחקו הקץ, המוזכרים בסוף מס' כתובות, (קיא.) את"ל שלא נתבטלו עד הכיבוש, ואת"ל שהם הענין של הלכה, שהרי השבועות האלו היה תלויים עד שתחפץ, כמו שנאמר (שה"ש ב') השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, ומבואר בגמ' שם שמביא הפסוק (ירמיה כז כב) בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי, שאם יש פקידה כבר נתבטלו השבועות, ובזמן בית שני כשהכריזו כורש לעלות לירושלים כבר היה פקידה (ע' מגילה י"ב), וראינו שהקב"ה כעת חפץ בכיבוש ע"י שעזר לנו בניסים גדולים, לכבוש א"י בשני שלבים, אחד תש"ח תש"ט, ושנית תשכ"ז, וידוע שבעל האור שמח אמר כבר בהצהרת בלפור "סר פחד השבועות", וכ"ש אחרי הצהרת האו"ם 29 נובמבר 47 למנינם, שהסכימו על הקמת המדינה, וכ"ש אחר שני הכיבושים, שנעשו בנסיים (ע' לעיל ד"ה ע' ברמב"ן בענין כיבוש ע"י אדום)

וזה"ל בעל "האור שמח" ו"משך חכמה", במכתב שנפרסם ב"התור" בשנת תרפ"א, אמנם כעת הסבה ההשגחה, אשר באסיפת הממלכות הנאורות בסן רמו (=בתר"פ, בה הוחלט למסור את השלטון בא"י לבריטניה, שהיא תבצע את החלטת בלפור על הקמת בית ועד לאומי ישראל) ניתן צו אשר ארץ ישראל תהיה לעם ישראל, וכיון שסר פחד השבועות, וברשיון המלכים, קמה מצות ישוב א"י, ששקולה כנגד כל מצוות שבתורה, למקומה. ומצוה על כל איש לסייע בכל יכולתו לקיים מצוה זו, ואולי על זה נאמר (ירמיה לא כא) עד מתי תתחמקין.

רבי חיים ויטל זצ"ל כתב בהקדמה לספר עץ חיים ח"א עמוד ח' בשם ברייתא דר' ישמעאל ובשם הזוהר שכל השבועה היתה רק אלף שנים

(וכנראה שמשום זה כתב האור שמח "סר פחד השבועות", ולא כתב נפקעו השבועות, שהרי גם מקודם כבר נתבטלו, רק שהיו אלו אשר חששו לזה, או משום שכל ענין של השבועות אינו להלכה, שהרי לא הוזכרו לא ברי"ף ולא ברמב"ם ביד החזקה ולא ברא"ש, ולא בש"ע, אלא כמו שכתב האבני נור בס' תני"ד שאינו כלל ענין של הלכה, שהרי לא מצאנו מעמד כזה שהשביע הקב"ה את עם ישראל וענו אמן, רק זה ענין של השבעה לשורש נשמתו של ישראל, והכוונה בזה, שהקב"ה נור שכל זמן שלא יהא הקץ מוכן, לא יצליחו בהשתדלותו, אבל אם יצליחו יצליחו וזה גופא סימן שהגיע הזמן, ואין זה ענין של הלכה).

וכן הנסיים העצומים שהיו במלחמת המפרץ היה גילוי גדול שהקב"ה עוזר לעם ישראל בא"י.

ועוד ע' אות טז, באריכות כל הטובות שנעשו בא"י תחת שילטון הזה, וזה מורה שיש כאן השגחה עליונה, ואף שחלקם נעשה על אפם וחמתם של המנהיגים, מ"מ צריך הכרת הטוב להקב"ה וזה מראה בראיית חזקה שכל הכיבוש הזה הוא יד השגחה כדי לקיים שבועתו לתת לנו את הארץ

ונתקיים מה שנאמר (תהילים קלז יז)

כי לעולם חסדו	למכה מלכים גדולים
כי לעולם חסדו	ויהרוג מלכים אדירים
כי לעולם חסדו	לסיחון מלך האמורי
כי לעולם חסדו	ולעוג מלך הבשן
כי לעולם חסדו	ונתן ארצם לנחלה
כי לעולם חסדו	נחלה לישראל עבדו
כי לעולם חסדו	שבשפלנו זכר לנו
כי לעולם חסדו	ויפרקנו מצרינו

אולם יש שהחרימו כל התיחסות להקב"ה במלחמות השחרור וששת הימים, והכריזו שכל מי שמודה להקב"ה על הנצחון והכיבוש הוא בכלל מין ואפיקורס ויש לו דיעות כוזבות, ואין לו "דעת תורה" ומתנגד לכל גדולי ישראל שיש להם "דעת תורה", ע' לקמן אות ח

#### ח) מי כבש א"י בדורינו, הקב"ה או הציונים או השטן

הקדמה לאות זה

מפני שיש באות זה ביקורת על מקצת גדולי ישראל, רצינו לבאר כאן שהביקורת מצטמצם אך

ורק בהנושא עצמו שכתבנו כאן, אולם כל אחד מגדולים אלו יש לו חלק עצום על הרבצת תורה ובנין מוסדות התורה והצלת עם ישראל מן השמד הרוחני שהביאו לנו ראשי מדינת ישראל וכל הממשל אשר חוקקו חוקים אנטי דתיים והעברת עם ישראל על הדת, ובלי הגדולים האלו לא היה נשאר בהרבה מקומות מתורת ה' שריד ופליט, ע"כ ההקדמה

ומי שעדיין תפס בג' שבועות, גם אחרי מלחמת ששת הימים, הוצרך להכחיש כל הניסים ולאמר שהכל מעשה שטן בגלל שלא שייך שהקב"ה עוזר לרשעים, כמבואר בספר "ויואל משה" דעתו על הכיבוש של תש"ח תש"ט, ו"על הגאולה והתמורה" על הכיבוש תשכ"ז, וממילא לא ראה כאן הענין של "עד שתחפץ" אבל כבר הוכחנו בראיות ברורות שאין הדבר כן, שהרי הקב"ה עוזר למען כבוד שמו ולא בגלל מעשינו, או שהוכרחו לטעון שכיון שיש הרבה חילונים שאמרו (דברים ח יז) **כחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה** ולא תלו בהקב"ה, ממילא נמשכו אחריהם ואומרים שבאמת לא הקב"ה כבש זה רק הציונים, וממילא לא ראו כאן הענין של "עד שתחפץ", אולם כל זה טעות גמור וא"א ללחום נגד הכפירה ע"י כפירה, כי אנו צריכים לומר וזכרת את ה' א-להיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה וממילא מיחסין זה להקב"ה, רק הוא פועל דרך שלוחים שהוא בחר בהם, ולא נאמר "כי הוא העושה לך חיל" רק "כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל", וכמו שדייק בדרשות הר"ן פ' י', כדי שלא לפסול חלק השתדלות האדם, (והקב"ה חופשי לבחור שלוחים שהוא רוצה ואינו מחויב לשאול אותנו את מי שהוא צריך לבחור, ולפעמים בוחר שלוחים שרוצים לעשות רצונו ולפעמים אילו שרוצים לעשות היפוך רצונו, גם המן היה שליח של הקב"ה לעשות העץ שתלו אותו בו, כמו שנאמר ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי, ולא נפסל העץ ע"י מחשבתו הרעה, ונאמר (בראשית נ כ) **ואתם חשבתם עלי רעה, א-להים חשבה לטובה, למען עשה כיום הזה להחיות עם רב** ונאמר (איוב כז יז) **יכין (רשע) וצדיק ילבש (ע' ב"מ סא):** וממילא בודאי כבר הגיע הזמן של "עד שתחפץ". (יש עוד הרבה סברות שלא שייך ענין של ג' שבועות), (כל הפסוקים של יחזקאל שהוא אות ז' לא הוזכרו כלל בס' ויואל משה)

ובזה מובן ג"כ, ההנהגה של בעל ויואל משה אחרי מלחמת ששת הימים, שצחק ככרוכיא, בצעקות וזועות ובכיות עצומות ומחאות נגד הזכרת שם שמים על מלחמה זו, עד שהספר "על הגאולה והתמורה" שזה תורות שלו בסעודות שלישיות בשבתות שאחרי המלחמה, לא כתב בעצמו רק ההקדמה והשאר נתן לתלמידיו לכתוב, בגלל שבשעת הכתיבה נתרגש וכעס וזעם כ"כ עד שהיה סכנה לחייו, ואסר לבקר הכותל מערבי וכל השטחים הכבושים שנכבשו ע"י הציונים הרשעים, ואסר להניח תפילין לחילונים, שהיה אז שעת הכושר להחזיר בתשובה ציבור גדול, והכל כדי שלא יבוא לומר שהקב"ה הנהיג מלחמה זו, והוא היה צודק לשיטתיה בגישה זו, שהרי מלחמה זו היה בסתירה גמורה לכל הדרך שלו שפסל המדינה בגלל הג' שבועות, ועכשיו היה כבר המכה בפטיש הגמור שכבר הגיע הזמן שהקב"ה מעורר האהבה לכלל ישראל ונתקיים "עד שתחפץ", ונתבטלו השבועות האלה, והוא הרי היה לו שיטה שלא לשנות את השיטה, וממילא הוצרך להכחיש הנהגת הבורא מכל המלחמה, ולומר שלא היו שם כלל ניסים רק הציונים בכחם ועוצמם כבשו ולחמו או שהיה הכל מעשה השטן, והכל כדי שלא יאמרו שהגיע הזמן של עד שתחפץ ונתבטלו הג' שבועות

ויש עוד כמה סברות שלא שייך היום ג' שבועות, משום שבתוך שבועות אלו הוזכר ג"כ שהגויים לא ישעבדו את ישראל יותר מדאי, והם עברו על זה באופן שלא שייך להיות להיות יותר גרוע בזמן השואה, ויש כלל שב' אנשים שנשבעו זה לזה ואחד עובר על השבועה, נפטר ג"כ השני, (ע' י"ד ס' רל"ז סע' ו'), ובביאור הגר"א שם הביא מקור לזה מן הגמ' (סוטה י). שמשון לחם נגד הפלישתים אף שאברהם אבינו עשה שבועה לאבימלך שלא ילחם נגד הפלישתים, משום שהפלישתים עברו תחילה על השבועה ולחמו נגד ישראל, ממילא בטל ג"כ הסכם של אברהם, וכן בבראשית רבה, (סוף ויצא), שדוד המלך לחם נגד עמון ומואב אף שבתורה כתיב שאסור להתגרות בעמון ומואב, (דברים ב ט ויט), והטעם שמתר, משום שעמון ומואב הפירו את השלום והתחילו להתגרות בישראל, ממילא בטל האיסור להתגרות בהם ע' ברמב"ן על הוספות לספר המצות (לא תעשה בסוף בד"ה עוד אחת) וע"ש שכתב עוד שענין שלא לגרות באומות האלו הוא רק להתחיל להתגרות בהם, אבל אם הם מתחילים מותר להכות בהם מכה חזקה,

(ומכאן יש ללמוד לענין ההסכמים עם המהבליים ימ"ש שנעשו בשנים האחרונים שבדאי הם בטלים ומבוטלים מלבד טענות אחרות, ואכמ"ל)

וחוץ מזה, עכשיו לא שייך כלל ענין ג' שבועות, דמה תאמר שלא יעלו בחומה? אנו כבר עלינו, וזה היה בהסכם האומות, ומה תאמר שלא ימרדו באומות העולם? הרי אין אנו מורדים בהם אלא הם מורדים בנו, שהערבים הורגים ורצונם לקחת הארץ מידינו אשר קיבלנו ע"י השבועה שנשבע הקב"ה לאבותינו. ואם האומות העולם לא מסכימים שאנו נגרש הערבים אשר לוחמים בנו, אז הם המורדים, וראייה ברורה לזה, שהרי איתא בש"ע ס' שכ"ט שגוים שבאו על עסקי תבן וקש בעיר הסמוכה לספר לוחמים נגדם, ולא אמרינן שיש כאן מרידה באומות, וכן שלא לדחוק הקץ לא שייך, שלא אנו דוחקים הקץ רק הקב"ה שהכניס אותנו במצב כזה שאנו צריכים לקיים מצות גירוש, והשבועה אתכם בנות ירושלים אם "תעירו" נאמר, ועל הקב"ה אין איסור זה. אלא הוא דוחק אותנו ואם עיי"ז תצא ישועה לכל ישראל אנו נשמח, ואם אנחנו בשב ואל תעשה אנו מרחקים הקץ ח"ו, ובהדי כבשי דרחמנא למה לך, ואכמ"ל

ומי שהיה הולך בדרך של בעל ה"ויואל משה" היה צריך להסכים למסור ולהחריב כל א"י כל מה שנכבש ונבנה מימות מלחמת השחרור, ולבטל כל הצבא וכל המדינה, בדיוק מה שהערבים בעצם רוצים, שכל שהערבים תובעים הארץ, אם אנו מתנגדים זה כבר מרידה באומות העולם, אלא צריך למסור להם את כל הארץ, ולחכות עד ביאת המשיח שיבא ויתגלה בב"א, אבל מי שעושה חילוקים בין שתי הכיבושים, או בתוך הכיבוש עצמו שמה שנוגע ליותר שייכת לו, אינו מוכן להחריב ומה שאינו שייך לו כ"כ מוכן להחריב, אין לו שייכות עם דיעה זו (ואם אולי יאמר האדם המאמר לא היה עמדה של הג' שבועות זה אחד מן הצירופין וסניפין שגרמו להגאון הרב עובדיה יוסף שליט"א,

לעשות נידון על ויתור של חלקי א"י כמבואר בתשובתו(ושהוא בתחומין חלק י' עמוד 42) ולא הרגיש שכבר כמה פעמים נתבטלו השבועות האלו, ובפרט אחרי מלחמת ששת הימים, שהקב"ה עזר בניסים גדולים לעם ישראל, והוא הושפע מבעל ויואל משה זצ"ל, כמבואר בתשובתו שם שכתב לעיין בספר ויואל משה ומשם בארה, וגם הושפע מהרב שך שליט"א, והרב שך שליט"א הושפע הרבה מדעה של בעל הויואל משה זצ"ל, שהספיד עליו שהוא רבו בנוגע לציונות, וחלק בזה על הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל והמשגיח רב יחזקאל לוינשטיין זצ"ל והרב מפוניבז' רב יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, ע' אות ה', והדיעה של הרב שך נכנס לפוניבז' רק אחרי פטירת המשגיח זצ"ל, בשנת תשל"ד.

ובעל הויואל משה הושפע הרבה לפני המלחמה מן האדמו"ר ממונקטש המנחת אלעזר, שקילל קללות נמרצות את הציונים והמזרחים והאגודאים, שהיה להם איזה קשר עם הציונים, (מאמר אחד ממנו, דרש את הפסוק הוי כל צמא" לכו למים, כל הציוניסט, וכל המזרחיסטן וכל האגודיסטן תטבעו בתוך המים) והאדמו"ר מסטמר לא קילל את היהודים רק הדיעות הפסולות והאפיקורסיות של הציונות, והעבירה הכי חמורה בעולם לעבור את הג' שבועות, והרב שך השתתף גם בבחירות, ורוב יהדות החרדית, אחרי שנדלדל חריפות הענין ע"י הרב שך, יש להם השפעה מזה מ"מ עכ"פ למחצה לשליש ולרביע, שלא מחשיבים את הכיבושים הנ"ל לקיום שבועה של הקב"ה, וממילא לא נותנים את הערך הראוי לכל הכיבוש, וזה אחד מן הדברים שצריכים תיקון גדול.

מה שכתבתי שהגאון הרב עובדיה יוסף שליט"א הושפע מהרב שך שליט"א, זה ניכר מאוד מהתשובה הנ"ל שהוא בתחומין, ששם אחד מן הכותרות הוא האיסור להתגרות באומות העולם, והאמת הוא שלא קיים שום מקום בגמ' וכל המדרשים מאמר כזה, ויש רק איסור למרוד באומות העולם, המבואר בסוף כתובות, ושם זה איסור מוגבל לזמן, כנ"ל וכן לא מדברים כשעם ישראל בא"י ואינו תחת הגוים, וכן יש מאמר חז"ל בברכות ז', ועוד, אם מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, אבל לא מדברים שם כשאומה בא לקחת חלק מא"י שאין לעמוד נגדם להלחם בהם, וכן לא במקום שיש מצות כיבוש א"י, ואם יש מקום בתורה על איסור להתגרות, זה רק כלפי ג' אומות, עמון מואב ואדום, שקיבלו חלק מא"י בזכות של א"א ע"ה, ואין להתגרות בהם (דברים ב ה-ט-יט) וכ"ש שאסור להתגרות ביהודים לזורקן ממקומם.

אולם מאמר זה כמו שכתוב הוא המצאה של הרב שך שליט"א, שדיבר הרבה פעמים על זה, ומשם נתגלגל בטעות לדברי הרב עובדיה יוסף שליט"א, ויש כלל שאין שני בנ"א טועין בדיוק באותו טעות לשון ממש, ועל כרחך שלקח השיטה מהרב שך שליט"א בנושא זה

ועוד הביא שם בתשובה דברי ביאור הרמב"ן על שיר השירים, שגם מלך המשיח צריך רשות מאומות העולם, ויצא לפ"ז שלפי דבריו שעדיין כל הסכמת האומות בהצהרת בלפור והקמת המדינה לא מספיקים לזה, וכן שצריך ג"כ למסור חלקי א"י על פי בקשת האומות, ממילא כשיבא מלך המשיח, והאומות העולם יאמרו לו תן לנו חלק של א"י, הוא צריך לתת להם על מגש של כסף כל מה שמבקשים, !!!.....

ובאמת דיעה זו שגם משיח אין לא רשות לעשות מלחמות, הוא דעת המנחת אלעזר הנ"ל שכתב בספרו חלק חמישי ס' י"ב, בטעם למה לא כתב הרמב"ם בספר המצוות מצות ישוב א"י וז"ל חשב הרמב"ם גם כל מצוות שנוהגות בימות המשיח, .... דמצוות הקרבנות ובנין בית המקדש שיחזרו בבנין ג' חשב הרמב"ם, כיון דאלו ינהגו בעתיד .... משא"כ בעניני כיבוש הארץ שלא יהיה עוד, כמו שהיה קודם בית ראשון, ... ביאת משיח צדקנו וישיבתו על כסא מלכותו לא יהיה בחינת קטנות ח"ו כמו שהיה קודם בית ראשון, ובפרט הבית השני, רק כמו שכתב הרמב"ם ... "וילחם מלחמת ח"ו", היינו לא מלחמה טבעית עם הגוים כמו מלפנים כג"ל ... ממילא מטעם זה לא חשב הרמב"ם בספר המצוות שלו, לכבוש את הארץ ולשבת בה כיון שזה אינו נוהג בימינו. הנה רצה לעקור כל מצות מלחמה וישוב א"י מן התורה.

אולם טעה טעות גדול שברמב"ם הבלתי מצונזר מפורש שילחום מלחמה ממש, (הובא דבריו ס"ק ג') וכן מבואר בתחילת פ"א דמלכים על הדמיון של מלך המשיח לדוד המלך, וכן מפורש ספ"ו לשון "מלחמת ח"ו" כפשוטו, וכן מבואר בקרא, (תהלים ב) שמדבר בענין מלך המשיח, (ברכות ז:) **שאל ממני ואתנה גוים נחלתך ואחזיתך אפסי ארץ: תרועם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם:** ומצות ישוב א"י הוזכר הרבה פעמים בין ברמב"ם בין בש"ע, (הל' מוזה פ"ה הל' י', הל' שבת פ"ו הל' י"א, הל' שמיטה ויובל פ"ד הל' כ"ה כ"ז, הל' אישות פ"ג הל' כ', הל' נזקי ממון פ"ה הל' ב', הל' שכנים פ"ד הל' י', ובפ"ו הל' ב', הל' גזילה ואבידה פ"ה הל' ה' בראב"ד, הל' עבדים פ"ה הל' ט', הל' מלכים פ"ה הל' ט' עד י"ב (הובא חז"א שביעית ס' כ"ד) פ"ו הל' י"ד, וש"ע או"ח ס' רמ"ח סע' ד', ס' ש"י סע' י"א, יו"ד ס' רנ"א סע' ג', ס' רס"ז סע' פ"ב עד פ"ה, ס' רפ"ז סע' כ"ב, אה"ע ס' ע"ה סע' ג', ח"מ ס' קס"ח סע' א', וכן הל' מלחמה הוזכר ברמב"ם בכל הל' מלכים, הל' שבת פ"ב הל' כ"ג, ופכ"ז הל' י"ז, וכן טור ס' רמ"ט, ש"ע או"ח ס' שכ"ט סע' ו' וס' ת"ז סע' ג')

ומהשמטת הרמב"ם בספר המצוות א"א ללמוד הימנו, ולא רצינו להאריך כאן רק נצדד שהרבה מצוות יסודות לא הוזכרו ברמב"ם בספר המצוות, כמו רוב של י"ג עיקרים, מצות קבלת גר, מצות "וחי בהם" שפיקוח נפש דוחה כל התורה, וכל אלו הדברים נכללים במצות אחרות

וכן בענין הגדרת "כחי ועצם ידי", יש כאן גישה מאד מוזרה אצל הרבה בציבור של יהדות החרדי, שמי שאומר על הכיבוש כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה, הוא אפיקורס, ומי שאומר וזכרת את ה' א-להיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה ומיחס הכיבוש להקב"ה שעזר לנו ונתן את הארץ כדי לקיים שבועתו, הוא ג"כ אפיקורס, ומי זה שיש לו דעה הנכונה, זה שאומר שהכל מעשה שטן, אבל ג"כ זה הרבה לא מסכימים ובסופו של דבר לא יודעים כלום איך להגדיר רק פוסלין כל אחד שבא להגדיר, בקיצור הכל כאן טריפה, יש רק "דעת תורה" שלא יודעים בעצמם איזה סוג דיעה יש כאן

בונים בתים ועירות שלימות יפיפות בין במקומות שנכבש בכיבוש ראשון ובין במקומות שנכבש בכיבוש שני, כמו בהר נוף ובנוה יעקב ובקריית ספר ובביתר וכו' ונתקיים מה שנאמר (דברים ח ג) **ובתים טובים תבנה וישבת, וכששואלים אותו מי כבש לך המקום שתוכל לבנות בתים, מי בנה לך הבתים היפים האלה היה צריך לענות כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה שהקב"ה ברוב חסדיו נתן הכח לכבוש ולבנות הבתים האלה רק הוא מנהיג העולם בדרך הטבע ובחר לו כל השלוחים לכיבוש ולבנין, כדי לקיים שבועתו, ולפ"ז אותו סברה שייכת ג"כ לכל הישובים כולל כל יש"ע וכן כל הגולן הכל מכח השבועה של הקב"ה**

ועצם הדיעה של בעל הויואל משה שכל המדינה וכל הציונות הכל מעשה שטן, (שכבר כתבנו שהשפעתו הוא אחד מן הגורמים לנסיגות עד עכשיו, אף שלא קיבלו דיעה שלו רק למחצה ולשליש ולרביע, שהוא העלה את הג' שבועות על סדר היום גם אחרי ששת הימים, ולא החשיב לביטולם שנחשוב "עד שתחפוץ" ועלול השפעה זו ח"ו להמשך), אחר כל המוזרות והסתירות והפירכות שיש על זה, וכמו שהוכחנו מן הפסוקים ביחזקאל לעיל, יש גם קושיה גדולה לשיטתו על הנהגתו בעצמו איך שהוא ניצל מן השואה,

הנה אצל קהילת סטמר חוגגים בכל שנה את יום כ"א בכסלו, יום שהגיע הרכבת של קסטנר לשוויץ שנת תש"ה, (6.12.44 בערב), שבתוכו ניצל האדמו"ר מסטמר זצ"ל, ועושים סעודה גדולה בכל קהילות סטמר להודאה להקב"ה על נס הצלה זו, (ע' ספר דבר בעתו על יום כ"א כסלו)

הנה אחרי שנתפרסם במשפט "גרינולד - קסטנר" בירושלים, את מה שהיה מונח אחורי רכבת הצלה זו, יוצא דבר זה. שהגרמנים ימ"ש היו בשנה אחרונה של המלחמה כבר מותקפים מבנות הברית, וראו שסופם מתקרב, אולם היה להם עדיין עבודה להשמיד כמיליון יהודי אונגריה, ולא היה

להם את האפשרות הזו בין מצד כח אדם ובין מצד חוסר זמן, רק ע"י שמשותפים פעולה אתם מן היהודים עצמם,

הנה נשלח ישראל קסטנר מן הסוכנות היהודי בא"י להציל יהודי אונגריה, ואייכמן ימ"ש (ממונה מטעם היטלר ימ"ש להשמיד יהודי אונגריה), הכניס אותו למסגרת שלו ועשו אתו עיסקא, שהוא יעזור להם ע"י השתקת כל אפשרות בריחה והתקוממות ושאר אפשרות הצלה, להשמיד את יהודי אונגריה, ותמורת זה, יקבל קרוב לאלף ושבע מאות יהודים להצלה, וכך עשה, וקיבץ המיוחסים, אנשי משפחתו, אנשי מעלה ואנשי הון תמורת כסף כבד, והכניס אותם לשני רכבות, והם הגיעו ממחנה ריכוז ברגן-בלזן לשווייץ, השניה בכ"א כסלו תש"ה, ועל העסק הזה יצא משפט גדול בא"י, שאין כאן מקום לפרט והם כתובים בהרבה ספרים (כמו בספר "כחש").

ועכשיו, אילו היינו אומרים שכל הצלה שנעשה ע"י עבירות גדולות, אין מקום להודות להקב"ה למי שניצל, א"כ אין כלל מקום לסעודת כ"א כסלו, והיינו צריכים לפי דרכו לומר שכל הצלה זו היא מעשה שטן.

אולם האמת היא שיש בכל זאת מקום חשוב להזכרת נס הצלה, שיש כאן שני ענינים שצריך לחלק אחד מן השני, אחד, העבירות שנעשו בהצלה זו, ומי שמעורב בפרשה יתן דין וחשבון, בין בידי אדם אם שייך, ובין בידי שמים, וזה עסק של הקב"ה, שנית, חלק הכרת הטוב להניצול, שהקב"ה גזר שזה יהא נהרג וזה יהא ניצל, והא בוחר לו השלוחים לזה, בין אם השליח מתכוון לטוב או לרע,

אולם לפי ג"כ על הקמת המדינה שהיא קיום חברית של הקב"ה לתת לנו את הארץ והצלת נפשות של מיליוני יהודים בשני המלחמות, מלחמת השיחרור, ומלחמת ששת הימים, וכיבוש א"י, ואפשרות התיישבות וכו', צריך להודות להקב"ה, ואין מסתכלים אם היו גם עבירות חמורות מתערבים בתוך הקמת המדינה.

ולפי הדיעה של הבעל היואל משה, שהתנגד לציונות בתקיפות כבר אז, היה עוד צע"ג אחר, חוץ מעצם החטאים שנעשה ברכבת זו, שאיך נכנס לרכבת זו, הרי זה היה מאורגן ע"י הציונים הרשעים האפיקורסים

אולם זה ברור שיש צע"ג על מי שניצל ע"י רכבת של הציונים, וגם נעשתה ע"י עבירות חמורות של גרם השמדת מאות אלפי יהודים, ובנה בגלל זה הרבה מוסדות התורה, שיבא ויכריז על כל המדינה וכתוצאה מכך ממילא כל הישיבות וכל המוסדות שנבנו ע"י הכיבוש הכל מעשה שטן, שלפי דבריו היה ראוי לומר שג"כ כל המוסדות שלו וכל הספרים שלו הם מעשה שטן

אולם מכל מקום יש לו זכות שלחם בכל עוז נגד הרבה שחיתויות וקילקולים שיש במדינה ובה תיקן הרבה דברים שלא ימשכו הרבה מעמינו אחרי הרשעות שנעשה במדינה,

ובעצם ענין להכריע מי צודק כאן בהגדרת המלחמות והכיבושים, צריך לבדוק במקור הדברים, אולם רוב אנשים מכריעים לפי מעשה והנהגות החוגים העיקרים המיצגים דיעה זו ודיעה זו, איפה יש יותר לימוד התורה, יותר דקדוק המצות בעניני תרומה ושביעית וכו', יותר הפרדה בין נשים וגברים, לוחמים נגד טילויזיה ודעימיה, ולפי"ז קובעים העמדה גם לענין הכיבושים, ומי שהולך בדרך זו באמת יכול להגיע למסקנא אחרת ממי שבודק לפי המקורות, וכן מי שנמשך אחרי מילים חריפים נגד הדיעה האחרת, שמי שיותר מומחה לצעוק על השני במינוח ואפיקורסות ועוקר כל התורה כולה, אין לו דעת תורה, וכו' וכו', הוא הצודק, אז ג"כ יוצא לו מסקנא אחרת, וכן מי שנמצא בתוך ציבור שמונה תחת השפעתו של העיתון "יתד נאמן" או דברים הדומים לו, אשר הסיתו והשמיצו שנים רבות נגד כל מי שיש לו דיעה אחרת מדעת מרן שליט"א, (אף שהדיעה האחרת היא דעת המשגיח זצ"ל שדרש במשך כמה שנים דיעה שלו באותו ישיבה של מרן שליט"א) עד שהיה חשש רציני לבעל הדיעה האחרת שיפסיד מקום עבודתו והשפעתו בתור ר"ם או אב"ד וכו' או שיפחד משידוכים של בניו ובנותיו וכו' ואינו יכול לחוות דיעה שלו, ובגלל זה הנסיון בענין זה גדול מאוד ויש בלבול גדול וצריך הרבה סעיתיה דשמיא להגיע להאמת והרבה מסירות נפש להגיד האמת שלא לפחד מן ההתקפות כנגדו.

ובאמת שאין לאדם לחוש לענינים אלו, כיון שכעת ענין לפרסם דיעה האמיתית עומד במקום מלחמת מצוה, כיון שההכרעה תלוי בעם, ונאמר ברמב"ם (פ"ז מהל' מלכים הל' ט"ו) וז"ל **ומאחר שנכנס**



בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה ויודע שעל יחוד ה' הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זיכרונם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה.

ויש להזכיר כאן שבקיץ שנת תשנ"ה היה הצעת חוק בכנסת לחזק את הגולן שיצרכו רוב גדול כדי למסור הגולן לסורים, ואז הצביעו אגודה בעד הגולן ע"פ הוראת הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א, והאדמו"ר מגור רבי פנחס מנחם אלתר זצ"ל והיה אז עת רצון שגם ש"ס הצביע בעד הגולן, ויצא תיקון, וממילא החוק לא נתקבל, ומ"מ אפשר ללמוד מזה לעניינינו

ובסיים מערכת זו נביא מאמר שגם אלו שנתנו ערך לציונות, נתנו גם ערך יסודי למתנגדי הציונות, ע' אגרות הראי"ה (כרך ג' דף קט) הציונות בתור תנועה מרקלמת (=מפרסמת) את היסוד הלאומי של ישראל, היא טובה ונכונה. ויש לה אחרית ותקוה, אבל בתור משגב של האומה כולה, לעולם לא תקום ולא תהיה, מפני שביסודה אינה משגת את אור הקודש של חיי העולם אשר לגשמת האומה, את רוח-א-ל אמת אשר בקרבה, על כן תעסוק יפה בהשטחים החיצוניים של בנין האומה, ומעולם לא תגיע עד החיים הפנימיים, שבנינם עומד הוא הכן בעד עובדים אחרים, שהם לגמרי מסוג אחר, והם יצמחו דוקא, מתוך אותה "ארץ ציה" של החרדים אשר התנגדו להציונות באמת ואמונה, מפני חרדתם התמימה על רוח ה' על עמו על יסוד חייו.

אולם הצדקה זו מתיחסת למתנגדי ציונות מצד קילקול והריסת הדת, כמו החזו"א זצ"ל, אבל לא למתנגדים עקרוניים מצד ג' שבועות והכחשה במצות מלחמה, אפילו אילו נעשה ע"י שומרי תו"מ.

### ט) מקום בא"י שהוא תחת שילטון גוי יש לו מקצת דיני חו"ל לגבי איסור יציאה

מצאנו לפעמים שדין כיבוש ע"י ישראל קובע הדין של איסור יציאה לחו"ל שהרי המקור של איסור זה (ע' כתובות קי:) למידים מדוד המלך שאמר (ש"א כו יט) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך אלהים אחרים ושם לא רצה ללכת לחו"ל ממש רק לארץ פלשתים כמבואר בהמשך הפרשה (כו א) שהיה בשורש ג"כ א"י רק באותו תקופה נשלט ע"י הפלשתים, כי חבל ארץ ההיא היה מתחלף מדור לדור בין ישראל לפלשתים (ע' בזה ש"א ז יד)

ואף שבזמן שכל הארץ נשלט ע"י גוים יש איסור יציאה מא"י לחו"ל ממש, ורואים שיש דין א"י גם מה שנשלט ע"י גוי, מ"מ לעומת ארץ ישראל שנשלט ע"י יהודים נחשב א"י שנשלט ע"י גוים כחו"ל, וחרי גם מעכו ולצפון אסור לצאת (גיטין עו:) אף שבצפון עכו הוא א"י שכבשו עולי מצרים רק לא עולי בבל, הרי גם ממדרגא גבוה של א"י לדרגא נמוכה של א"י אסור לצאת, וממילא מובן שה"ה ממקום שנשלט ע"י ישראל למקום שנשלט ע"י גוים, וזה ענין של דוד המלך.

ויוצא לפ"ז שמקום שנשלט ע"י גוים נחשב כמקום שאין לו א-לה, לעומת מקום שנשלט ע"י ישראל שנחשב כיש לו א-לה, וא"כ מי שמשלט גוים בחלק של א"י, מסלק במקצת השראת השכינה משם, והוא עושה מלחמה ישירה כנגד הקב"ה, וזה אפילו במקום שאין שם בית כנסת ולא בית המדרש, ולא מקום שדרים שם איש ואשה שהשכינה שרויה שם, וכ"ש מי שמחריב בתי כנסיות ובתי מדרשות ומקום מגורים של איש ואשה, שמסלק השכינה משם ועושה מלחמה ישירה כנגד הקב"ה, (ומ"מ צריך ללכת ליריחו ושכם אף שעוברים דרך חלק שנתנו לגוים כי זה לצורך כיבוש א"י)

### י) מצאנו בתורה שבנוגע לאחיזה בא"י בא לפעמים ההתעוררות מלמטה ולא

#### ממנהיגי ישראל

כתוב בתורה בפרשת בנות צלפחד שהם באו בטענה למשה רבינו שיתנו להן חלק בא"י והקב"ה הסכים על ידן ואמר כן בנות צלפחד דוברות, וכן מצאנו בבני יוסף שהמנהיגים הקטנים באו לטעון על הבעיה של הסבת נחלה ממטה למטה, והראיה שהיו מנהיגים קטנים שנאמר (במדבר לו א) ויקרבו ראשי האבות למשפחת בני גלעד בן מכיר בן מנשה ממשפחות בני יוסף, הרי כל אחד מראשי האבות היה מנהיג רק על חלק של בני גלעד בן מכיר בן מנשה, והם שעוררו כלפי מעלה עד שהקב"ה הסכים על ידיהם כמו שנאמר שם כן מטה בני יוסף דוברים

וכל זה מדובר בענין נחלה שלא יסוב ממטה למטה ואינו נוגע לענין לפחד מן הגוים, וכ"ש במקום

שנוגע לפחד מן הגוים, מצאנו שנכשלו בזה גדולי עולם, שהרי המרגלים היו ראשי בני ישראל, וכן הסנהדרין של משה רבינו היו תחילת העם שבכה מחמת פחד, ונמשכו בני ישראל אחריהם, וא"כ אפשר ללמוד מזה שאם יש מנהיגי ישראל שמעוררין פחד מן הגוים, שצריך להתנגד להם ולטעון שאנו בוטחים בהקב"ה ולא מפחדים מן הגוים, ולא שייך כאן כלל ענין של אין לנו אלא שופט שבימין שענין פחד לא שייך תמיד לגדלות התורה, וכבר כתבנו שאינו דומה כלום לריב"ז ע' אות ג' (בפרטות שם אות יא) ואות י"ד וט"ו.

### יא) במלחמת מצוה אם ראשי העם בודקים צדקות העם אם ראויים לנצחון או לא

יש מצבים שיש מלחמת מצוה כגון להציל העם מן האויבים שבאים או בשביל כיבוש א"י, ולא הוזכר תנאי שצריך להיות צדיקים, והרי בזמן אחאב היו כולם ע"ז ונצחו, וכן הוזכר ביחזקאל טז שהבאנו אות ז' שבזמן הגאולה יכבשו ישראל את א"י אף שהם מלא חטאים, ואכן כן ראינו שעם ישראל כבש את ארץ ישראל, במלחמת השחרור ובמלחמת ששת הימים אף שמבחינת ראייה שלנו קשה לומר שהיו כולם צדיקים, אלא הקב"ה עוזר למען כבוד שמו, ולא הולכים לבדוק המעשים,

ומה שכתוב כמה פעמים שהקב"ה הבטיח שאם מקיימים מצות יזכו לא"י ואם לאו יזרקו אותם מא"י, זה לא הלכה בשבילנו להכריע ע"פ מידה זו אם ליכנס למלחמה או לא, רק זה גילוי של אחד מהנהגותיו של הקב"ה, שעוזר לפעמים בשביל קיום המצוות, וזה מחזק אותנו לקיום המצוות, אבל אין זה אמת המידה לקבוע ליכנס למלחמה או לא, ואדרבה כתוב (דברים ט ה) **לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם**

והנהגת הקב"ה אם להעניש ישראל ע"פ עוונותיהם, ולזרוק אותם מא"י בגלל זה, הוא לא דבר קבוע וחוק להקב"ה שמחויב להתנהג ע"פ מידה זו, כי זה רק כשמתנהג ע"פ מידת הדין אבל כשמתנהג ע"פ מידת הרחמים, יש הנהגה אחרת, ויש ג"כ לפעמים שמושיע עם ישראל בזכות האבות ולפעמים למען כבוד שמו שהגוים לא יאמרו שהקב"ה לא יכול לעזור, כמו שהיה אחרי חטא העגל וכן לא השמיד עם ישראל אחרי חטא המרגלים בגלל זה, וכן הוא בגאולה כשעם ישראל לא זוכים וכמו שהובא לעיל אות ז' מן הפסוקים ביחזקאל

וממילא בזמן הזה שראינו שכל זמן שעם ישראל לחם נצחו במלחמה, והיה רק חלישות בתחילת מלחמת יום הכיפורים, כשהמנהיגים לא רצו לפתוח במלחמה בזמן, ונפלו הרבה חיילים, הי"ד, אבל כשלחמו תמיד נצחו, וממילא יש לנו לבטוח בה' שאם נצטרך להלחם ובאמת נלחם, הקב"ה יעזור, ולא נעשה בדיקת מעשים של העם אם ראויים לנצחון או לא, כי לא זה מה שקובע היום, רק כבוד שמים שהגוים לא יגידו שהקב"ה אינו יכול או אינו רוצה לעזור לעם ישראל או כדי שלא שיגידו שדת הנצרות או האיסלם הוא הדת האמיתי ח"ו,

וזה דלא כתשובת הגאון הרב עובדיה שליט"א בתחומין ח"י עמוד 40, שרצה להחליש את עם ישראל בחזקת להם עוונותיהם ואין אנו ראויין לנצחון, ושמו יגרום החטא, ובגלל זה עושה מזה סניף לתת חלקי א"י לגוים, ומעורר פחד מן הגוים

ואה"נ שצריך להוכיח את עם ישראל שיחזרו בתשובה, בזמן תוכחה, אבל לא בקשר ליציאה למלחמה, שאז הזמן להזכיר זכויותיהם, וכמו שעשו חז"ל, על הפסוק (דברים כ ג) **שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה** אפילו אין לך זכות אלא קריאת שמע אתה נוצח, ובגדר לימוד זכות אפשר להזכיר היום מצות מילה שכולם (למעט אחדים יוצאים מן הכלל) נמולים, וכן רשת ב' של קול ישראל שומעים קריאת שמע בכל בוקר בדקה לפני שש, וזה כבר מגלה שבאופן רשמי מאמינים בהקב"ה,

ואם יש להזכיר חטא, זה רק מה שנוגע לענין המלחמה גופא, והיינו אם נכשלו בחטא שלא רצו לכבוש א"י ולא רצו להלחם, וכן מצאנו במשה רבינו ע"ה, כשאמר ספר דברים, התחיל לדבר בתחילה על מצות כיבוש א"י, ואח"כ הזכיר להם חטא המרגלים, ואח"כ הזכיר להם כל הנצחון של כיבוש סיחון ועוג, ורק בפרשת עקב הזכיר באריכות חטא העגל אף שהחטא הזה היה קדום בזמן מחטא מרגלים,

וביאור הענין הוא שאילו היה מזכיר להם מקודם חטא העגל, היו יכולים להגיע לידי חלישות הדעת שאין אנו זוכים לא"י, ובגלל זה לא הזכיר זה, רק ברמז, ואחר שכבר חיזק אותם בסוף פרשת דברים ואמר **לא תיראום כי ה' א-לקיכם הוא הנלחם לכם** וכבר יודעים שאין כאן עיכוב החטא,

אז כדי להחזירם בתשובה הזכיר גם חטא העגל ושאר חטאים,

וכן כשבאו בני גד ובני ראובן לבקש עבר הירדן, כעס עליהם משה רבינו והזכיר חטא המרגלים, מפני שהיה זה לצורך גופו של ענין שלא יחזרו עוד על חטא זה שלא ירצו להלחם, אולם שאר עבירות לא מזכירים כשצריך להלחם, שזה יבא ח"ו רק להחליש ואנו מצווים לחזק

ואף שיש דיעה שמי מתירא מן העבירות שבידו חוזר מעורכי המלחמה, ע"פ הפסוק **מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו**, (סוטה מד.) מ"מ לא קי"ל כדיעה זו, אלא כדעת החולק שם (רמב"ם הל' מלכים פ' יא הל' טו) וחז"ל מזה, זה רק במלחמת רשות ולא במלחמת מצוה, (סוטה מד:) ועוד, מה כתוב שם **מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו**, דהיינו שהוא צריך לעשות הכל כדי שלא להחליש לבב עורכי המלחמה, וילך לביתו וישתוק ולא ידבר על עבירות, אבל מי שמעורר עבירות של כלל ישראל ורוצה ע"י זה להחליש עם ישראל מלצאת למלחמה, ומבסס זה על הפסוק הזה, הוא עושה בדיוק ההיפוך ממה שכתב בפסוק, והוא עובר על הלאו של **ולא ימס את לבב אחיו כלבבו**

ובל"ה גם לפי מה שכתוב שם בתשובה, אסור לתת היום שטחים שהוא כתב שאם יתברר למעלה מכל ספק שיהיה שלום אמת לבין שכנינו אם יוחזר להם השטחים וכו' וכעת רואים שכל מה שנותנים להם הם ממשיכים לעשות פיגועים והם בכלל לא חושבים על שלום רק מסייתים כל הזמן נגד עם ישראל ורוצים לכבוש הכל, ועוד, עצם נתינת חלקי א"י לגוים, הוא הריסת החברה, שהחיללים כבר אינן יודעים מה מטרה של הצבא, אם ללחום נגד האויב למען עם ישראל או ללחום נגד עם ישראל ולהוציא אותם ממקומן למען האויב, וגם שובר רוח הלחימה, וזה כבר נצחון גדול לאויב וזה הסכנה הכי גדולה שהאויב רואה שאנו חלשים ר"ל

וכן מה שנאמר בתורה (ויקרא כ כב) **ולא תקיא אתכם הארץ וכן השמרו לכם פן יפתח לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים וגו' וחרה אף ה' וגו' ואבדתם מהרה וגו'** אין זה ח"ו מצוה על ישראל לבצע זה, זה רק אזהרה שאם הקב"ה יחליט יזרוק אותם מא"י, אבל אינו לו למי שמבצע זה, והרי כל הגוים כמו נבוכדנצר וטיטוס יש"ו נענשו על זה, ונירון קיסר כשראה שרוצים להחרים את ירושלים על ידו ברח, (גיטין נ.) ומצדנו צריך לעורר רחמים, והרבה פעמים הקב"ה עוזר למען כבוד שמו וכמו שהוכחנו (אות ז) שכך הקב"ה מתנהג בדורינו, וגם לקח בביאה ראשונה שמנה מאות וחמישים שנה, ובביאה שנייה ארבע מאות ועשרים שנה, ולא אחרי חמישים שנה, ופרט שמתגברת כיום תנועת התשובה, ומי שמביא טיעון זה או מעין זה על השולחן, כדי להצטרף לזרוק חלק מן העם ממקומו ולהחרים חלק של א"י, מגלה דעתו שמואס בא"י, רק מכסה עצמו בטיעונים מעין אלו.

### יב) ענותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החרובה את ביתינו

איתא בגמ' (גיטין נ.) **אמר רבי יוחנן ענותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החרובה את ביתינו, ושרפה את היכלינו והגליטנו מארצנו**

בחיבור זה אין אנו רוצים לעשות כלל דימיון לגוף הנושא שהיה שם הנידון, למה שקורא עכשיו, (שם כשבא בר קמצא להסית חגוי שיכריח לכהנים להקריב בבעל מום למזבח, והרי צריך לעשות כן מפני פיקוח נפש, אמר רבי זכריה יאמרו בעלי מומין קריבים למזבח וע"ש עוד המשך) אולם מה שכעת אנו רוצים לדמות, הוא שחז"ל יחסו חורבן הבית במידה מסוימת לפסק בלתי נכון של גדול בישראל, שגדולי ישראל נמשכו שלא כדין אחרי הפסק הזה, והטעות של הפסק לא היה מצד חסרון גדלות התורה, רק מצד השתמשות במידת עניות, שבשורש היא מידה נכונה וטובה ורצויה, מ"מ יש זמן ומקום שהיא שלא במקומה, וזה מה שגרם לפסק שאינו נכון, וזה מה שהחריב את בית המקדש

ואף שחז"ל יחסו חטאים אחרים לחורבן הבית כמו שנאת חינוס, (יומא ט:) וכן על קמצא ובר קמצא נחרב בית המקדש, וזה להמחיש לנו כדוגמא אחת ממערכת שנאת חינוס שהיה שורה באותו זמן, מ"מ לא נמנעו חז"ל מלבקר חריפות ג"כ פסק הלכה והנהגה של גדול בישראל שאינו נכון, שבעיקבות הפסק הזה שנגרם ע"י השתמשות של מידה טובה שלא במקומה, הוא שהיה אחד מסיבת חורבן בית המקדש

ויש הבדל גדול בין סוג חטא מה שזכירו סיבת החורבן של ע"ז ש"ד וג"ע של בית ראשון, ושנאת חינוס של בית שני, (יומא ט:) ובין סוג חטא של רבי זכריה בן אבקולס, שבשאר חטאים, לא היה

ישירות סיבה טבעית של החורבן, רק שהחטאים האלו קטרגו בשמים ונגזרו עליהם החורבן, אבל חטא של רבי זכריה בן אבקולס, לא היה מצד קטרגו בשמים, רק שזה היה חטא השתדלות אינו נכונה, שבהנהגה טבעית גרם לחורבן, וזה מעין חטא של לא תעמוד על דם רעיד, שאדם אינו מציל השני כשיכול, והשני מת בגלל זה,

וזה בא ללמדינו, על זמנינו שאם יש לנו נידון שאנו במו ידינו נחריב חלקי א"י וישובים ובתי כנסיות ובתי מדרשות, ולפי המצב העכשוי דבר זה א"א לבצע אם לא יהיו כאן פסקים של גדולי ישראל שיצדיקו ויתמכו בביצוע של החורבן הזה, וכמו שעד עכשיו כל נסיגות ומסירות חלקי א"י לאויב היה אך ורק בסיוע והכרעה של אחד ממנהיגי וגדולי הפוסקים של זמנינו, ממילא אנו מחויבים לבדוק בשבע עינים אחר זה,

ומי שרוצה לטעון שאם יש ח"ו חורבן כזה, נתלה זה בחטאים של גילוי עריות וכפירה ושחיתות וכו', אבל מה שיעשו גדולי ישראל זה אך ורק אמת וטוב ואנו צריכים לשמוע בקולם בעינים שתומות, באו כאן חז"ל להזהיר אותנו, שגם חטא של פסק לא נכון בענין השתדלות הצלה או אי השתדלות בהצלה, שנגרם עקב השתמשות של מידה טובה שלא במקומה, יכול להיות סיבה של חורבן שתז"ל מיחסין לה וזוקפין בגרמתו את החורבן,

וזה שהיה שם היה רק גרמא, שהוא לא פסק לעם ישראל תלכו ותחריבו את המקום, וכ"ש שכשגדול ילך ויפסוק תלכו ותחריבו את המקום ותמסרו אותו ליד גוים, שאם הפסק הזה הוא טעות, מתיחסת החורבן ישירות ובאחריות של הפסק הזה

ומי שפוסק באופן שלא נכון להחריב חלקי א"י, ואחד מן הסיבות בגלל שמפחד מן חטאים של עם ישראל, ואחר החורבן צועק שחטא של גילוי עריות וש"ד וע"ז גרמו לחטא זה, דומה למי שמצא חולה פצוע ברחוב, ויכול להתקשר לאמבולנס, אולם אינו עושה זאת, רק הולך לבית המדרש וצועק, תראו איזה אסונות קראו כאן!, תחזרו בתשובה! יש פריצות! יש גניבות! יש וכו' וכו', ואם רואה מי שאכן כן רוצה להציל, אומר לו מי הגיד לך שהנפגע הזה ראוי שיצילו אותו, קודם תבדוק במעשיו האם הוא לא גזל האם הוא לא פרוץ וכו', אדם הזה הוא עושה שחוק מן התורה והוא עובר על לא תעמוד על דם רעיד, והמיתה מתיחסת ישירות לגבוי

ואם שואלים את הציבור מה דעתם אם יש להחריב כעת חלקי א"י, והם רואים שהפסק של גדול אחד בישראל נראה לא נכון בין מבחינת עצם הטענות, ובין מבחינת שהיה כאן נגיעות ושונד ופחד בלתי מוצדקת ושאר דברים שהיו בעוכריו, רק סותמים את העינים והולכים באמונת חכמים עיוורת אחרי הפסק הזה ותומכים בחורבן, הציבור הוא ג"כ אחראי על זה,

וצריך לדעת כי בשלמא אצל החילונים, שאין להם שייכות עם התורה או רק טיפה, א"א להלהיב אותם למען א"י בגלל התורה, וכל מה שקיבלו מרוח של ארץ ישראל הוא ענין של מקום בטוח ברוח חילוני ואינו מקושר עם הקב"ה, ממילא יש כאן עכשיו משא ומתן איפה יש יותר בטחון ומביאין מומחין לזה ולזה, ובאמת הדבר יותר עמוק, שיש כאן כפירה בהקב"ה ובתורתו וטוענים שאנחנו גזלנים וצריך מצד היושר והאמת לתת א"י לגוים, וזה שגורם להם להסית את הציבור במילת "שלום" שלא במקומו לתת א"י לגוים, אולם הציבור התורני שמאמין בהקב"ה ובתורתו ובבחירת עם ישראל כעם סגולה ועם הנבחר, ובהבטחת הקב"ה לתת א"י לעם ישראל, ואפשרות לחזק אותם בהבטחת התורה (דברים ג כב) לא תירא מהם כי ה' א-להיכם הוא הגלחם לכם, הם מטבעם ומאמונתם מתנגדים לכל נסיגה ונתינת חלקי א"י, ולא מפחדים מן הגוים, כך נתברר לי מצד המצב

אולם מה שהוא בעוכריו ובבילבול של הציבור הזה, הוא אך ורק ההשפעה של מקצת גדולי ישראל שהם באים להכחיש ולהחליש כל זיקה של הכיבוש של תש"ח ותש"ט ותשכ"ז, להבטחת הקב"ה לאבותינו, וכן רוח הפחד הגלתי שנשאר עוד מצעירותם וחינוכם של גדולים האלו בגלות, וכן רוצים להחליש בגלל שיש עבירות בתוך העם וממילא אין ליכנס למלחמה (וכבר ביארנו הטעות בענין זה), והם אשר באים כביכול בשם התורה ובשם "דעת תורה", להחליש את הציבור התורני בעמידה איתנה למען א"י ונמשכו בענין זה אחרי החילונים הכופרים, ומוסיפים ואומרים הגדולים האלה, שהציבור מחויב לשמוע גם בענין זה להגדולים וצריכים לבטל דעתם ומחשבותם, עד שההכרעה נשארת במונופול הטוטלי ביד הגדולים

ואם שואלים אותם איך אפשר לתת א"י לאויבי ישראל, אין להם תשובה הגונה, ומה שיש להם

לחשיב, שזה הוא "דעת תורה", ואין כאן שום זכות לחשוב על הענין רק מי שכעת המנהיג .

ומקור לזה שמי שעומד בראש יכול לקחת לעצמו את המונופול הטוטלי, לחשוב על הנושא וכל הציבור אפילו ת"ח מחויבים לשתוק ולא לחשוב כלל על הנושא, הוא נתחדש ע"י הרב אלחנן וסרמן זצ"ל, ועבר משם להרב מבריסק הגרי"ז זצ"ל, ומשם להרב שך שליט"א, וכעת מנסה הרב עובדיה יוסף שליט"א, לעבוד באותו גישה, וכמו שראיתי באחד מן הגליונות של "מעין השבוע" שהשיבו לאחד שהתקיף דעת הרב עובדיה בנושא א"י, והשיבו שכך "דעת תורה" ואסור להרהר אחריו, והביאו מקור מהרב אלחנן וסרמן זצ"ל, שדחה כך את דעתו של החז"א זצ"ל (נכשהיה החז"א בצעירותו)

והלימוד הזכות שאפשר לומר על הגדולים שלא רצו להזכיר חשיבות השבועה של הקב"ה לתת לנו את הארץ, משום שבתחילת הקמת המדינה היה סכנה למשוך אחרי רוח החילוניות, כי הקמת המדינה היה קשור הדוק עם הרס התורה וממילא התרחקו מכל נתינת ערך למדינה, אולם כעת נשתנה המצב, שהרי אלו שבנו המדינה רוצים כעת להרוס אותה, או חלקה, ומי שטוען כעת שאסור לותר על חלקי א"י אינו מזדהה בגלל זה עם החילונים הכופרים עוקרי הדת, ואדרבה מתנגד להם, וממילא צריך לדון לגופו של ענין ולהדגיש שכל הכיבוש של מלחמת השיחרור היה מהקב"ה לקים שבועותו שנשבע לאבותינו

אולם סברה זו שייך להבין רק מי שמוכן לשנות דעתו ולהבין הדבר ממקורו, אבל מי שהולך רק לפי שימוש חכמים ומורגל שהכרזת המדינה כמעשה שטן ושהציונים בנו אותו והכל טריפה ואפיקורסות, ומדינה של גהינום, ואין לזה שום שייכות עם השבועה של הקב"ה, אז לא ישנה דעתו, ומוכן להחריב כעת חלקי א"י, או מי שנמשך למחצה ולשליש ורביע לדיעה זו, מהני עכ"פ להצטרף להרוס חלק מא"י במקום שאינו פוגע ישירות לישוב שלו או למוסד שלו, וממילא ממשיך כך לחשוב כעת, וכתוצאה מכך מוכן ג"כ להרוס ישובים שלימים וכו'

ובגלל זה כתבנו כאן החיבור ד' סוגי מנהיגים כחם ומגבלותיהם, שצריך לדעת שלא בכל מקום צריך לשמוע מה שמקצת גדולים אומרים כשרואים שאומרים דברים תמוהים ונגד התורה, או שאומרים דברים מתמת פחד ורוח גלותי כעין המרגלים וסנהדרין במדבר, או בנגיעות ושוחד בדיני ממונות ונפשות ששוחד ונגיעות פוסל בהם

ואדם גדול שמפחד מן הגוים אומרים לו מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו, תלך לבית המדרש ותרביץ תורה בה' שבת וטהרת המשפחה ותחזיר עם ישראל בתשובה, אבל בנוגע לא"י תשתוק ולא תחליש את הציבור

וכן מי שבא תחת הכותרת "אסור להתחבר עם רשעים", להחריב ישובי א"י, הוא מתחבר עם כל רשעי אומות העולם, והנוצרים והמוסלמים שרצונם להלחם נגד דת ישראל, ורשעי בני עמינו, כדי להלחם עם עם ישראל להחריב חלקי א"י

וכן מי שבא תחת הכותרת "צריך לקיים הג' שבועות" כדי להחריב ישוב א"י, הוא בא להלחם ישירות נגד השבועה שנשבע הקב"ה לתת א"י לעם ישראל

וכן מי שבא תחת הכותרת "מדינה של כחי ועצם ידי" להחריב ישובי א"י, הוא בעצמו כופר בהקב"ה ואומר שלא הקב"ה כבש את א"י רק הציונים בכחם ועצם ידם

וכן מי שבא תחת הכותרת "אין לנו שיוך רק התורה הזאת" להחריב ישובי ארץ ישראל, הוא הולך להלחם נגד התורה כשהורס עי"ז מוסדות התורה וישיבות וחדרים ובתי כנסיות ובתי מדרשות, ובתים עם מזוזות, ולוחם נגד התורה שכתוב בו הרבה פעמים השבועה, וכן כתוב בתפילין שש פעמים וכן במזוזה וקורא שבועה זו שחרית וערבית בק"ש

וכן מי שבא תחת הכותרת "שמא יגרזם החטא", להחריב ישובי א"י, הוא חטא כאן חטא גדול להחריב ישובים ולמוסרן לגוים ולשתף פעולה עם אויבים ורוצחים להלחם נגד הקב"ה ונגד עם ישראל

וכן מי שבא תחת הכותרת "פיקות נפש דוחה כל התורה" להחריב ישובים, הוא בידיים נותן חרב ביד הגוים להרגינו, והוא שמסכן את כל הציבור, וכל אחד יודע שהגוים אינן רוצים שלום רק מלחמה והם עושים "שלום" רק כתכסיסי מלחמה להקל ללחום נגדינו

וכן מי שבא תחת הכותרת "אסור להתגרות באומות העולם" להחריב ישובי א"י, הוא עושה בדיק האיסור הזה, שמאמר כזה כמו שהוא לא נמצא, ויש רק איסור להתגרות באדם עמום ומואב, שקיבלו חלק מא"י בזכות א"א ע"ה, והוא הולך להתגרות בעם ישראל להוציאם מאדמתן וכובש אותם לצורך אומה גויה שאין לה חלק בא"י

### יג) שופט אסור לקבל שוחד ופסול לדון כשנוגע בדבר

בדיני ממונות יש איסור לדיין לדון כשנוגע בדבר, וכן בדיני נפשות, וזה כלול בודאי ג"כ מנהיגי ישראל, וכ"ש שהשופט אומר שהפסק שלו מבוסס בגלל הכסף שמקבל, אין לזה שם פסק, ומקור דין זה נאמר בתורה בתחילת שופטים לא תיקח שוחד כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים

ודיני נגיעה מבוארים במסכת כתובות פרק י"ג, וש"ע חו"מ ס' ט'

ע' בחז"א באמונה ובטחון פ"ג פ' ל' בענין נגיעה הפוסלת בדיני ממונות ואינו פוסלת באיסור והיתר שבדיני ממונות פוסל שוחד וא"א לדיין לראות את האמת אחר שלקח שוחד. משא"כ בדיני איסור והיתר אינו פוסל שיש בכח האדם להסיר נגיעתו ולראות את האמת.

### יד) בענין שופט שנותנים לו הרבה כסף למוסדות שלו כדי שיפסוק שמותר לתת שטחי א"י לגוים

אם למשל יש נידון אם לתת עיר מא"י או חבל ארץ לגוים ולהרוס ישובים שלימים כולל הריסת בתי כנסיות ובתי מדרשות ומוסדות, ולסכן את הציבור, וצד אחד לדמות למה שמבואר בש"ע (ס' שכ"ט סעי' ו') שאפילו על עסקי תבן וקש יוצאים עליהם למלחמה, וכן מצות כיבוש א"י (ברמב"ן חשמה לספר המצות מצוה ד'). וכ"ש שלא לתת להם, שאז ניתוסף איסור של לא תחנם, ובגיטה בשבועה שהקב"ה נשבע לאבותינו לתת לנו את הארץ וקיים שבועתו, (ע' אות ז') וכן מה שנא' (תהלים קו כד) וימאסו בארץ חמדה, וכן לדמות לחזקיה מלך יהודה שלא נכנע לגוים, ודלא כדעת שבנא שרצה להכנע ואמרו עליו קשר רשעים אינו מן המניין, (סנהדרין כו.) וצד השני שהגוים מבטיחים "שלום" (אף שכל מה שנותנים להם הם מסיתים ומדיחים נגדינו יותר ויותר וכן מבקשים יותר), וכן רוצים לדמות לרבי יוחנן בן זכאי שאמר שלא ללחום נגד הרומיים כשירושלים היה במצור ולהציל יבנה וחכמה ושולשלת של רבן גמליאל, (גיטין נו.) (רק שאיני מבין איזה מצור יש היום, יש רק איזמים, רק אנו מתמצרים את עצמינו ומדמין שיש מצור, ונותנים להם שטח ושק כדי שיבצרו אותנו וכדי לומר אח"כ שיש מצור כדי לאפשר לקבל היתר לתת להם שטחים, וכדי לאפשר להם לפגוע אותנו ביותר קלות, ועל זה נאמר (ישעיה נא יג) ותשכח ה' עשך נוטה שמים ויוסד ארץ ותפחד תמיד כל היום מפני חמת המציק כאשר כונן להשחית, ואיה חמת המציק: וממילא אין כאן שום דמיון לריב"ז רק פחדנות בלתי מוצדקת, וכן שם כתוב אמרו להו ניפוק ונעביד קרבא בהדיהו אמרו להו רבנן לא מסתייעא מילתא, שראו ברור לפי המצב שלא ינצחו, משא"כ היום שנצחו בכל המלחמות כשבאמת רצו ללחום, (ע"ע אות ג') [בפרטים אות יא] ואות טו) ושואלים אחד משופטי הדור מה דעתו על הנושא, ולו יצויר שהיה עלה בדעתו שעונה בצורה כזו, שאם זה נוגע להישוב ששייך לו או שיש לו שם הרבה תומכים למפלגה שלו, אז הפסק הוא שצריך לעשות הכל כדי להרחיק את הגוים משם, כי זה סכנה בשביל הישוב, אבל אם זה נוגע להישוב שאינו שייך לו, אז למען השלום עם הגוים צריך למסור גם עיירות שלימות לגוים, אז בודאי היינו צריכים להרחיק פסק כזה.

או לו יצויר שהיה עלה בדעתו שהיה אומר בצורה כזו, שאם הממונים על המסירה הזו יתנו למוסדות שלו כך וכך כסף, אז יהא הפסק שלמען ה"שלום" עם גוים רוצחים, מותר למסור עיירות שלימות לגוים ולהרוס ישובים ובתי כנסיות ובתי מדרשות (שהם מחוג אחר), ולעשות מחלוקת גדולה עם היהודים, אולם אם לא יתנו למוסדות שלו מספיק כסף, אז יהא הפסק שיש סכנה גדולה למסור שטחים לגוים ואי אפשר להאמין לגוי וכו' וכו'

עכשיו אילו היה מי שפוסק בנוסח זה בין אם זה בגלוי או בהסתתר שהיו יודעים שזה מה שקובע או שהוא אחד ממרכיבי ההכרעה, לא היה על זה שם פסק כלל ולא היה שייך במקרה כזה גדר שופט שבימינו, ולא היה לזה שייכות לריב"ז, ששם מה שיותר ג"כ היה שלו שיותר על ירושלים, והטעם שראה שבין כך לא מסתייעא מילתא ע"ש בגמ', וכן לא הוא החריב את ירושלים רק הרומיים משא"כ

היום עם ישראל גופא רוצים להרוס את הישובים, אבל מי שהיה מותר על מה שאינו מרגיש שזה נוגע לו בציפור נפשו, ואינו שלו, ועושה זה כדי להציל את שלו, אין לו שום קשר עם ריב"ז, (מלבד מה שכתבנו לעיל אות ג' [בפרטים אות יא] וכן אות ט"ו), ועל זה היה נאמר בהפטרות לפרשת וישב, (עמוס ב ז) **כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים**. שדרשו חז"ל ג"כ על מכירת יוסף (ע' תנחומא פ' נח ס' ה', פרקי דרבי אליעזר פ' ל"ז (ס"א ל"ח), ילקוט שמעוני וישב ס' קמב), וע' במפרשים על עמוס שם, שמדובר על דיינים שלוקחים כסף כדי להטות דינו של עני

וגם במכירת יוסף היה שיקולים של סכנה שחששו שיגרם ע"י יוסף כמבואר במפרשים, שחשדו אותו לרודף וכו', ע' אוה"ח הק' פ' וישב (לו כ), ומ"מ דרשו חז"ל במדרשים פסוק זה, והיינו שהכסף היה ג"כ אחד ממרכיבי ההכרעה למכור אותו, ע' תנחומא וישב, שקנו נעלים לרגליהם וכל אחד מעשרה שבטים קנו זוג נעלים בשביל שתי כסף, וע' בב"ר שם שמשום זה שמכרו אותו בעשרים כסף שהוא חמש שקלים, צריך עם ישראל לפדות הבן בחמש שקלים, וכן (ע' פרקי דר"א שם) שחצי שקל שנותנים לקרבנות הוא בשיעור של שתי כסף שכל אחד קנה לו נעלים, והכל כדי לכפר על חטא מכירת יוסף, שנעשה ע"י כסף.

ולכן, בשביל מוסדות, אפילו מוסדות הכי חשובים, כדי להחזיק תורה, ולהחזיר בתשובה אנשים, צריך לקחת כסף ממקום כשר, וכשם שלא יעלה על הדעת שיעשו שוד בנק כדי להשיג כסף בשביל מוסדות התורה, כן לא יעלה על הדעת להחריב ישובים ולמסור חלקי א"י לגוים בשביל להשיג כסף למוסדות

ואפילו עיר הנידחת לא הורסין כשהוא בגבול כדי שלא יכנסו עובדי כוכבים ויחריבו את ארץ ישראל (ע' רמב"ם הל' ע"ז פ"ד הל' ד"ו) וכן אין עושים ג' עיירות עיר הנידחת אפילו כשבשורש היה ראוי להם לעשות כן, וכ"ש עירות של יהודים כולל בתוכם גם שומרי תורה ומצות לא יעלה על הדעת להתנהג אתם מעין עיר הנידחת להחריב הישוב בשביל כסף של מוסדות או נגיעת כסף

ולכן אפילו אם השופט טוען שהפסק שלו אינו קשור כלל עם ענין כסף, אבל המציאות הוא שמי שמבקש ממנו, מציע לו הרבה כסף תמורה הפסק, הרי הוא נוגע בדבר והרי זה שוחד גמור ולא מהני מה שטוען שלא בשביל הכסף עושה שהרי בדיני ממונות ובדיני נפשות פוסל נגיעה ושוחד

וכן לא מהני כלל מה שמשלמים להם בשביל החורבן כי חבל ארץ זה שייכת לעם ישראל ולא ניתן לפדותו בכסף ונאמר אצל אחאב, (מ"א כא ב) **וידבר אחאב אל נבות לאמר תנה לי את כרמך ויהי לי לגן ירק כי הוא קרוב אצל ביתי ואתנה לך תחתיו כרם טוב ממנו, אם טוב בעיניך אתנה לך כסף מחיר זה: ויאמר נבות אל אחאב חלילה לי מה' מתתי את נחלת אבותי לך: ושם לא היה נידון לתת לגוי אלא ליהודי וכ"ש למסור לגוי תמורת כסף לא שייך כלל,**

ולכן מי שיעלה על דעתו לומר שאין כאן איסור של אסור להציל עצמו בממון חבירו, המבואר ב"ק ס:; משום שכתבו הראשונים שאיסור זה נאמר רק כשאין משלמין, אבל כשמשלמין לא שייך זה (ע' טענה זו בתשובת הגאון הרב עובדיה יוסף שליט"א בתחומין ח"י), כאן נקרא שמציל עצמו בממון חבירו או ממנו של עם ישראל במקום שלא ניתן לתשלומין, כי השטח שייך לעם ישראל וקיום השבועה של הקב"ה, ולא שייך לקחת זה תמורת תשלום, כי זה דבר שלא ניתן לתשלומין וכמו כהן שרצה למכור כהונתו לישראל לא שייך כי זה ניתן בברית ולא למכירה, ורק עשו מכר בכורתו ליעקב אבל כהן אינו יכול, וכן יהודי שרוצה למכור יהדותו לגוי, לא שייך, כן שבועת הקב"ה שנשבע לתת א"י ליהודים לא שייך למכור לגוי, ולא שייך לשלם על זה, וכעין זה ידוע בשם הרב מנחם זמבה זצ"ל, מוורשא, שאמר (בכינוס של אגודת ישראל) שמי שמוכן למסור חלק של א"י לגוי הוא רק זה שמוכן לקרוע חלק של התורה, והאדמו"ר מגור הרבי פנחס מנחם אלטר זצ"ל, השתמש במימרא זו כדי שלא לותר על חלק של א"י כשראש הממשלה של אז הציעה לו הרבה כסף למוסדות התורה תמורת ויתור על חלקי א"י, והוא התנגד בתוקף גדול,

אולם אפילו אם יעלה על הדעת שלקבל כסף בשביל מוסדות התורה להציל יהודים מן השמד הרוחני, הוא בגדר פיקוח נפש רוחני המבואר או"ח ס' ש"י בסוף, ובגדר הוראת שעה שמותר לעבור הרבה איסורים למען הצלה זו, ודומה למה שמבואר (כתובות יח:) שמותר לחתום שטר שקר במקום פיקוח נפש, וממילא יעלה על הדעת שמותר ג"כ ליתן פסק לא נכון או לקבל שוחד לפסק, מ"מ זה מהני רק לגבי נותן הפסק, אבל עצם הפסק הוא לא נכון ואחרים אסורים לקבל הפסק, וכמו שטר

שנכתב בשקר מפני פ"נ, השטר הוא פסול אף שהחתם אינו עובר איסור.

וחוץ מזה ע' אות ז' שכל ענין של אחיזה בא"י הוא חלק רוחני עקרוני ביסודי היהדות והמותר על זה הוא עושה מלחמה ישירה נגד הקב"ה

### טו) ביאור תביעה של ריב"ז על רופא בשביל רבי צדוק

אחד מן הדברים שביקש ריב"ז, (גיטין נז:) היה רופא לרבי צדוק שהתענה מ' שנה שלא יחרב ירושלים, ויש לעיין מה היה זה בדרגא של חשיבות כ"כ של ר"צ, הרי בודאי היו שם הרבה חולים.

אולם נראה, שריב"ז גילה בזה שהוא נתן ערך גדול במעשיו של רבי צדוק, שירושלים הוא חשוב כ"כ שראוי לצום עליו ארבעים שנה שלא יחרב, וממילא זה חלק של ברית של הקב"ה שנתן את הארץ וציוה לבנות בית המקדש, ובית המקדש הוא המקום הכי חשוב בעולם והכי קדוש בעולם, ובזמנים רגילים צריך גם להלחם בעבורו כמו בכל חלקי א"י, ואם זה לא עזר ע"כ שבאמת נגזרה הגזירה שאין מה לעשות, חוץ משאר ראיות שראה שממילא אבוד (ע"ע אות ג [בפרטים אות יא] ואות יד)

הנה כעת אנו רואים שבשעת אסיפות תפילות למען א"י שלא ימסרו אותם לגוים (המבואר בש"ע או"ח סי' תקע"ו סע' א) באים בדרך כלל אלו אשר גם מוכנים למסור נפש במחאות ושאר ענינים למען א"י, משא"כ אלו אשר אינן מוחים על מסירות א"י לגוים, גם בתפילות לא באים, כי לא מחשיבים את הכיבוש לחשוב כ"כ שראוי להתפלל בעבורו, וכ"ש שלא להלחם עבורו, וא"כ ממילא מי שאומר דיעה למסור חלקי א"י לגוים אין לו שייכות עם ריב"ז שאצלו היה ירושלים חשוב מאוד ובכל זאת אמר שאין להלחם בעבורו כיון שראה שממילא הדבר אבוד, משא"כ מי שאינו מתפלל עבור זה, היינו שאינו חשוב אצלו, א"כ פסק שלו למסור א"י הוא מחמת חסרון חשיבות אצלו שאינו נותן לה ערך של שבועה של הקב"ה לתת לנו את הארץ וציוה לנו גם להלחם עבורו. ולא מצאנו שום גדול בישראל שיפסוק למסור בית מדרשו ועירו לגוים מטענת פק"נ, ותמיד הציעו אלו של אחרים, משא"כ ריב"ז.

### טז) הטובות שעשה לנו הקב"ה בדורינו בא"י (הוספה לאות ז)

כתוב ביחזקאל (טז נג) ושבתי את שבותהן את שבות סדום ובנותיה ואת שבות שמרון ובנותיה ושבתי שביתיך בתוכהנה: ולשון ושבתי, מתפרש כמו שכתוב בתורה (דברים ל ג) ושב ה' א-לקיך את שבותך, ודרשו חז"ל השיב לא נאמר אלא ושב, שכשנגאלים הכתיב גאולה לעצמו, ע' רש"י, אף כאן והשבתי לא נאמר אלא ושבתי, דהיינו שהשכינה באה איתם, וכיון שנגזר בגאולת בעיתה ששיבת ציון בא מתחילה דרך אנשי סדום ואנשי שומרון ורק בתוכם אנשי יהודה, וכתבנו אות ז', שזה תהליך הקמת המדינה עכשיו, א"כ צריך לראות איך רואים שהשכינה באה מלובשת בתוך כל תהליך הזה, שכולל גם חוק השבות, בנין כבישים ושדה תעופה, הכנת אוכל מים חשמל וכו'.

ואפשר לראות ע"י התגדלות התורה בא"י כעת שזה אחד מעיקרי השראת השכינה,

(הדברים שנכתבו כאן אינם מסודרים ואין לחם שום סדר מכון)

א) גדולי הוראה וריבוי הרבנים שמלמדים ומדרכים העם לשמור התורה ולוקחים על עצמם עול הפסיקה בהלכה ולוחמים מלחמת ה' לגדור כל פירצה בחומת הדת, וריבוי הדיינים ובתי דין צדק, וזה קיום של כל היהדות וכל התורה כולה, וכן לימוד המצב הנוכחי, וכן בשאר חלקי התורה בירור בשאלות שנתחדשו בדורינו, שהוא הדבר הכי קשה, ונא' (דברים יז יא) על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל

ב) וכן העמדת בתי דינים לחושן משפט, ששופטים על דרך התורה ונאמר (ישעיה א כז) ציון במשפט תפדה ושבתי בצדקה,

ג) במשך הזמן בעיקרו בא"י, נתרבה מאוד לימוד התורה בהדרכת גדולי ישראל, רבנים וגדולי הוראה ראשי ישיבות ואדמו"רים, ע"י הקמת הרבה הישיבות וריבוי התלמידים בכמה גוונים וחוגים, ובתי חינוך לבנות, בכמה גוונים וחוגים, ובנין חדרים לת"ת בכמה אופנים, וכן בדרך המשנה אבות ללמוד כל התנ"ך וכל המשניות ואח"כ כל הש"ס, ואמרו חז"ל (שבת ק"ט:) נא' (תהלים קה טו) אל תגעו במשיחי אלן תינקות של בית רבן ובנביאי אל תריעו, אלו תלמידי חכמים, אמר ר"ל משום רבי יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן



(ד) ונתרבו ספרים בכל חלקי התורה ואין עוד שטח שלא נכתב לו ספר וביאורים, על התנ"ך ועל כל ספר של התנ"ך, על ש"ס בבלי וירושלמי, תוספתא ספרי ספרא ומכילתא, ושו"ע, ספר או ספרים על כל מצוה וכמעט בכל סימן, ולפעמים ג"כ על סעיף אחד, ונאמר (קהלת יב יב) 'עשות ספרים אין קץ'

ואמרו חז"ל (פ' ט"ז דמס' סופרים), נמשלה התורה כמלח והמשנה כפלפלין והש"ס כבשמים וא"א לעולם בלא מלח וא"א לעולם בלא פלפלין וא"א לעולם בלא בשמים ואיש עשיר מתכלכל בשלשתן, כך א"א לעולם בלא מקרא וא"א לעולם בלא משנה, וא"א לעולם בלא ש"ס, אשרי אדם שישים עמלו בש"ס, ולא שיהא דולג במקרא ובמשנה ויבא להש"ס אלא על מנת שילמד מקרא ומשנה ויבא להש"ס

כאן היה ראוי להאריך איך בדור הזה נתרבו הספרים, בעה"י, אולם אין היריעה מספקת, ואף אם ימלאו כל הספר, אז למחר כבר יהיו עוד ספרים והדברים מתרבים כמעין המתגבר בכל הנושאים, רק ניקח כדוגמא, בדורות הקודמים היו הרמב"ם, ואח"כ הטור ושו"ע, והיו הרבה שו"ת שכתבו מפוזר על כל חלקי תורה, אולם היום יש ספר לכל נושא ואח"כ ספר בחלק של נושא ואח"כ ספר בחלק של חלק של נושא וכן הלאה, ולמשל או"ח כולל תפילין ציצית תפילה שבת וכו' וכו' ואח"כ יש ספר על הל' תפילין ואח"כ מתפצל, ספר על הלכות צורות האותיות, וספר על הלכות הנחת תפילין וספר על עשית בתים, ואח"כ מתפצל שיש ספר איך כותבים לכתחילה ויש ספר בדיעבד אם כשר, ואח"כ יש ספר על מקצת של האותיות איך כותבים וכו' ולא הארכנו כאן בגדלות דורינו בהוצאת ספרים ובירור הלכה כיון שאין לדבר סוף.

וכל זה בעיקר ע"י ריבוי הכוללים, שהאברכים ממשיכים ללמוד שנים אחרי החתונה, וזה מרבה תורה לאין סוף, ונתקיים מה שנא' (דברים לא כד) 'כי לא תשכח מפי זרעו', ואחד מדוחפים הכי חזקים להקמת כוללים היה מרן החז"א ז"ל, וכעת רואים הפירות באופן שלא היו יכולים להאמין כלל בדור הקודם

(ה) וגם ספרים בשביל אנשים נשים וילדים ונא' (שמות יט ג) 'כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, בית יעקב אלו הנשים בני ישראל לו האנשים'

(ו) ספרים בהלכה ולימוד, בעיון ובפילפול, מפרשי הש"ס ומפרשי הראשונים, ולאסוקיה שמעתתיה אליבא דהלכתא, כמו שנאמר אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ואמרו חז"ל שתהיו עמלים בתורה, ע"י רש"י, ואת מצותיו תשמרו שתהיו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים ועל זה נאמר בהמשך ונתנה הארץ יבולה וגו' ורדפתם את אויביכם וגו' ורדפו מכם חמשה מאה וגו' ונתתי משכני בתוכם וגו' ואמרו חז"ל (ברכות ת.) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה

(ז) ספרים בחינוך כמו שנא' (בראשית יח יט) 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו'

(ח) ספרים באמונה כמו שנא' (דברים ד לט) 'וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא הא-לקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד'

(ט) ספרים באגדה ובחסידיות להשיג אהבת ה' ואהבת הבריות כמו שנא' (דברים ו ד) 'ואהבת את ה' א-לקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך וכן (דברים יא כג) 'לאהבה את ה' א-לקיכם ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו אמרו חז"ל (בספרי שם) למוד דברי אגדה שמתוך דברי אגדה אתה מכיר מי שאמר והיה העולם

(י) ספרים במוסר ומידות, להגיע לידי יראת ה' ונא' (תהילים קיא י) 'ראשית חכמה יראת ה'

(יא) וכן נכתבו ספרים על תורת הסוד, ונאמר (תהילים כה יד) 'סוד ה' ליראיו', שאף שבזמן הראשונים היה לימוד הקבלה למתי מעט, כמו הרמב"ד והרמב"ן, אבל מעת התגלות הזוהר ואח"כ הגילויים להאר"י ז"ל שנכתבו ע"י הרח"ו והגילויים להרמח"ל, נתפשט הרבה לימוד הקבלה, ונתחזק מאוד ע"י הגר"א שכתב ביאורים על הרבה ספרי קבלה, ותלמידיו כגון ר' חיים וולוז'ין, וכן ע"י האור החיים הקדוש והרש"ש ובן איש חי, הבעש"ט ותלמידיו, כגון בעל התניא ור' נחמן מברסלב, והמאור ושמש, וכתוב בקול התור שנכתב ע"י תלמיד הגר"א שצריך להקים בא"י כוללים שלומדים קבלה, וב"ה נתקיים בזמנינו, וע' בזה במבוא לקל"ח פתחי חכמה להרמח"ל שנכתב ע"י הרב חיים פרידלנדר

ז"ל הסיבה והצורך ללימוד קבלה בדורינו, ובפרט משנת ה' אלפים ת"ר שנפתחו תרעי דחכמתא כמבואר בזוהר וירא ק"ז. "שניתן רשות לכל המשתוקקין להדבק בא-לקים חיים ולהתעסק בחכמת האמת לכנס ולטול הרשות כראוי" (לשון ספר לשם שמו ואחלמה ספר הדיעה ח"א עמוד 76), וגם מי שלא זכה לזה בלימוד בפועל, עכ"פ יאהב את אלו אשר לומדים זה ויהא לו ע"ז חלק בלימוד הזה,

(יב) ספרים עם ציורים הלכתיים וציורים הממחישים, וטבלאות,

(יג) וכן ריבוי בעלי תשובה שמתרבים בכל יום באופן עצום, ונא' (דברים ל ב) 'ושבת עד ה' א-לקיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך ככל לבבך ובל נפשך: ושב ה' א-לקיך את שבותך

(יד) וכן ריבוי הילודה בשומרי תורה, עד שהילדים והילדות משחקים ברחובות ירושלים, והנס הגדול הזה, הקב"ה בכבודו ובעצמו מתפלל על זה, ונא' (זכריה ח ה) 'כה אמר ה' צב-אות עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו מרוב ימים: ורחובות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחובותיה: כה אמר ה' צב-אות כי יפלא בעיני שארית שעם הזה בימים ההם, גם בעיני יפלא:

ואמרו חז"ל אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, (נדה יג:) וזה נותן התפשטות והתרחבות עצומה לכח שמירת התורה

(טו) וכן הרחבת מערכת הכשרות בריבוי עצום, שלוקח ממדים עצומים ע"י רוב הטיפול בה וריבוי שומרי כשרות, ובדיקת שעטנז, ונא' (ויקרא כ כה) 'והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה וגו' והייתם לי קדושים כי קדוש אני ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי

(טז) וכן סדר לימוד בציבור גדול, המקיפים כל חלקי התורה, כמו דף יומי ש"ס בבלי דף יומי ש"ס ירושלמי, ומשנה יומי ורמב"ם יומי, והלכה יומי, וכן ספרי חסידות וכו', ומפעל הש"ס, וכו' וכו' דברים שנתעלה בעינינו הרוחניים בכלל ישראל,

(יז) כתיבת והרבצת ספרי סת"ם (=ספר תורה, תפילין מזוזות) ובדיקתם ע"י תוכנית מחשב, ונאמר (דברים כח י) 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ואמרו חז"ל (ברכות ו.) אלו תפילין של ראש, ונא' (דברים יא כ) 'וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ:

(יח) גילוי כתבי יד עתיקים מזמן הגאונים והראשונים וההגהם והרבצם בכל המקומות ונא' (דברים לב ז), 'זכר ימות עולם כינו שנות דוד ודור שאל אביך ויגדך זקיניך ויאמרו לך (ואפשר לסמוך על זה כשיש ראיה שהדברים אמת, ע' חז"א או"ח סי' ל"ט ס"ק ו') אחיכ ראיתי תשובת גאון [הנדפס באוצר הגאונים סי' ל"ג, ואף שאין לסמוך על כתב יד הנמצאים בהפסקת מסורת דוד דור, אבל כאן נראין הדברים שהם דברי גאון]

(יט) וכן גילוי צפונות בתורה, דבר שלא היה דוגמתו בעולם, ונא' (דברים לג ב) 'מימינו אשדת למו ע' רש"י שהתורה כתובה אש שחורה ע"ג אש לבנה, (וע' רמב"ן בפתיחה על התורה קרוב לסוף)

(כ) וכן גילוי התכלת, (ארגמן קהה קוצים) ונא' (במדבר טו לח) 'ונתנו על צצית הכנף פתיל תכלת ונא' (זכריה ח' כג) 'כה אמר ה' צב-אות בימים ההמה אשר יחזיקן עשרה אנשים מכל לשונות הגוים בכנף איש יהודי לאמר גלכה עמכם כי שמענו א-לקים מכם

(כא) תוכנית מחשבים תורנים בגילוי כל חלקי תורה, ולא נשתכח שום דבר ונא' (דברים לא כא) 'כי לא תשכח מפי זרעו

(כב) בנין ישובים תורנים בכל חלקי הארץ מן הצפון עד הדרום, ובנין בתי כנסיות ובתי מדרשות ומקואות בכל הארץ, ושיעורי תורה בקטן ובגדול עד כדי הרבצת התורה בלוינים ובשידורי רדיו, בכמה ערוצים, בכל חלקי הארץ, ואסיפות עצומות לחיזוק הדת, והסתובבות של תלמידי חכמים בכל חלקי הארץ, וכן בהקמת כוללים וישיבות בת"ת ומרכזי חינוך בכל אורח ורוחב הארץ, ונאמר (דברים לג ח) 'והם תוכו לרגליך ישא מדברותיך (ב"ב ח) אלו תלמידי חכמים שמכתתין רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה ונאמר (משלי ה טז) 'פוצץ מעינותיך הוצה

וכן בהקמת שיכונים נאמר (ישעיה נד ב) 'הרחיבי מקום אהליך ויריעות משכנותיך

(כג) וכן חיזוק גדול למען השבת וסגירת חנויות ומפעלים וסגירת רחובות ע"י הסבר וע"י לחץ שנגרם ע"י ריבוי עצום של שומרי שבת, ואמרו חז"ל (שבת קיח) אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלים

(כד) וכן לחימה נגד הפריצות ותמונות תועבות ר"ל, ע"י לחץ של ריבוי שומרי תורה, והרבה מוסרין נפש להסיר הטלויזיה מן הבית ומתעמצין שלא לראות אותן דברים המכוערים, על אף ההתגברות היצר מאוד בדברים האלה, ונאמר (דברים כג טו) כי ה' א-לקיך מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת אויביך לפניך והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר

(כה) מסירות נפש במצות מילה אצל כל חלקי העם כולל ג"כ עולים חדשים שבהם גם מבוגרים, ונאמר (זכריה ט יא) גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו

(כו) קנין ד' מינים וסוכות בחלק גדול של העם, וקיום המצוה בהידור, ואמרו חז"ל (ילק"ש אמור רמז תרנ"א) אמר רבי ברכיה בשם רב אבא, בזכות (ויקרא כג מ) ולקחתם לכם ביום הראשון, אני נגלה לכם ראשון ופורע לכם מן הראשון ובונה לכם את הראשון ומביא לכם את הראשון, אני נגלה לכם ראשון זה הקב"ה, דכתיב (ישעיה מא ד) אני ה' ראשון ופורע לכם מן הראשון זה עשו הרשע דכתיב (בראשית כה כה) ויצא הראשון אדמוני ובונה לכם הראשון זה בית המקדש דכתיב (ירמיה יז יב) כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשינו ומביא לכם את הראשון זה מלך המשיח דכתיב ביה (ישעיה מא כז) ראשון לציון הנה הנם ולירושלים מבשר אתן

(כז) מסירת נפש בעניני טהרת המשפחה והסברה ולימוד הלכות בענין זה, ונא' (יחזקאל לו כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם

(כח) וכן טיפול הרבה בענין שלום בית וכו' וחינוך ילדים ונא' (תהילים כט יא) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום

(כט) ריבוי הגמ"חים כלול לא רק בכסף אלא בכל ענינים מדבר גדול עד מוצאים לתינוקות וכו', ומפעלי חסד להכנסת כלה וכל שאר עניני חסד וצדקה והצלה, ונאמר (ישעיה א כז) ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה (ישעיה נד ד) בצדקה תיכונני

(ל) חסד של אמת גם באופנים הכי מסובכים כגון בשעת הפצצות ר"ל בזיהוי המיתים וחיבור האברים, וכן העלאת מתים מחו"ל ונא' בראשית מז ל) וקברתני בקבורתם, (נ כה) והעליתם את עצמותי מזה ונא' (דברים לב מג) וכפר אדמתו עמו

(לא) קרן המעשרות והרבצת התורה בעניני מצוות התלויות בארץ, ואמרו חז"ל (שמו"ר מא א) גדול כוחן של מעשרות שהן הופכין קללה לברכה

(לב) בנין ירושלים בריבוי עצום ובמסירת נפש ובפרט ישוב עצום של שומרי תורה בעה"ק והתרחבות של ירושלים בשטח, ואמרו חז"ל על הפסוק (ישעיה נט כ) ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב, כל זמן שציון חריבה עדיין לא בא הגואל, (ע' רש"י) וכן בתורה, והקמת מקום העיקרי ומקור עיקרו של התורה בעה"ק ירושלים, שנא' (ישעיה ב ג) כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים

(לג) התאמצות בעניני תפילה ואהבת ה' ויראתו בהרבה אנשים וצדיקים גלויים ונסתרים, ונא' (דברים כו ז) ונצעק אל ה' א-לקי אבותינו וישמע ה' את קולינו וירא את ענינו ואת עמלינו ואת לחצינו, ונאמר (שיר השירים ב יד) יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעיני את קולך כי קולך ערב ומראך נאווה:

(לד) וכן קיבוץ גלויות בריבוי עצום קרוב לחמשת מליון יהודים שהיא כחמישית של כלל ישראל, ויותר ממאה פעמים מבזמן שיבת ציון של בית שני, ונא' (דברים ל ג) ושב ה' א-לקיך את שבותך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' א-לקיך שמה ונא' (ישעיה כז יב) והיה ביום ההוא יחבט ה' משבלת חנהר עד נחל מצרים ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל: והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והגדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלים: ובעיקר נעשה ע"י אוירונים כמו שנא' (ישעיה ס ח) מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם

(לה) מסירות נפש עצום לישוב כל חלקי הארץ תחת סכנה, ובפרט בחברון ושכם ובמקומות הגבול הצפון, וע"י זה נתעורר זכות האבות וברית האבות כמו שנא' (ויקרא כו מב) וזכרתי את בריתי

יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר

(לו) וכן התחזקות של שירים ומוזיקה לחיזוק הדת ולשמחת חתן וכלה ולשמחת בית השואבה, ונאמר (תהלים ק ב) עבדו את ה' בשמחה, ונא' (ירמיה לג י) כה אמר ה' עוד ישמע במקום הזה אשר אתם אמרים חרב הוא מאין אדם ומאין בהמה בערי יהודה ובחוצות ירושלים הנשמות מאין אדם ומאין בהמה: קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה ובעיקר שירים בעניני מבשרי הגאולה, ונתקיים מה שנא' (ישעיה מ ט) על הר גבה עלי לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים, הרימי אל תיראי אמרי להרי יהודה הנה א-לקיכם

(לז) וכן תקיעה בשופר וחצוצרות בעת צרה ונאמר (במדבר ט ט) וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והריעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' א-לקיכם ונושעתם מאיביכם

(לח) וכן התערבות שומרי תורה ומצוות בצבא ונא' (ש"ב י יב) חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי א-לקינו

(לט) ברפואה ונא' (שמות כא יט) ורפא ירפא

(מ) בטכניקה שהיא כהיום הבסיס של כל דבר ונא' (דברים לב ו) הוא עשך ויכוניני, שתיקן אותך בכל מיני בסיס,

(מא) בתקשורת, וזה יסוד ועיקר השפעת התורה על דעת הקהל וגילוי האמת ונא' (סוף קהלת) סוף דבר הכל נשמע את הא-לקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם

(מב) בתחבורה, ונא' (תהלים נ כג) ושם דרך אראנו בישע א-לקים

(מג) בעבודה, ונא' (שמות יח כ) והודאת להם את הדרך ילכו ואמרו חז"ל (ב"מ ל:) את הדרך זו בית חייהם (רש"י, זו אומנות)

(מד) בחקלאות, עד שכתת יש תבואה פירות וירקות בשפע עצום, ונא' (יחזקאל לו ח) ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא: ונא' (שם לו ל) והרביתי את פרי העץ ותנובת השדה למען אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים

(מה) יש הרבה בתי דינים שפוסקים לפי חו"מ וזה נותן כח אלטרנטיבה לבית משפט העליון שאינו פוסק ע"פ תורה, וגם בהרבה דברים רוצה לקעקע יסודות הדת, ונא' (דברים טז יח) שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך,

(מו) וכן לימוד והתעסקות בעניני העתיד ותקופת סנהדרין כמו הל' קידוש החודש ונא' (שמות יב ב) החדש הזה לכם ראש חדשים

(מז) ובענין בנין בית המקדש וכלי המקדש ובגדי כהונה, ועבודת הקרבנות, ועסיקה בסדר טהרות, ונא' (שמות כה ט) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ונא' (יחזקאל מ ד) וידבר אלי האיש בן אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע ושים לבך לכל אשר אני מראה אותך כי למען הראותך הובאתה הנה הגד את כל אשר אתה רואה לבית ישראל ונא' (שם מג יא) ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית ותכונתו ומוצאו ומובאו וכל צורתיו ואת כל חקתיו וכל צורתיו וכל תורתיו הודע אותם וכתב לעיניהם, וישמרו את כל צורתו ואת כל חקתיו ועשו אותם ופרוש רש"י ילמדו עניני מדות מפיק ידעו לעשות לעת קץ

(מח) וכן הכנה ללימוד אומנות ומוסיקה לבנין בית המקדש ושירי הלויים, ונא' (דח"א כה ו) כל אלו על ידי אביהם בשיר בית ה' במצלתיים נבלים וכנורות לעבודת בית הא-לקים

(מט) וכן בנין כבישים בכל רחבי הארץ כדי להגיע מהר לכל מקום והאפשרות להוסיף הרבה כבישים זה יקיים מהרה ענין של עליה לרגל, ונאמר (ישעיה מג ג) קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישרו בערבה מסילה לא-לקינו: כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה: ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר:

(נ) וכן הכנת נשק עצום כולל נשק גרעיני אשר אינו חורס המקום רק האנשים, ואינו מקלקל האויר, לאפשרות למלחמות נגד אויבי ישראל ומלחמת עמלק, וכן יש צבא מסודרת, וכן יש בציבור מסוים רצון ללחום, רק שצריך להכניס אלו שרצונים ללחום בתוך מנהיגי הצבא, וזה הכנה ללחום נגד גוג ומגוג כשיבואו ללחום נגד ירושלים.

ואכן רשימה זו היא רק חלקית ומאוד מצומצמת, ואין כל היריעה מספקת בכל מה שקורה כאן בדברים עצומים, ובעיקר בא"י

ואף שכל דברים אלו לא נמצאים בכל חוג ורק בצירוף כל החוגים יחד, מ"מ כל זה נותן כח למלכות בית דוד לקום ע"י חיבור כל החוגים וכל חלקי התורה, וחיבור כח הגשמי והרוחני יחד,

וכאן יש להדגיש איך אדם יכול להיות לו חלק בכל המצות שכתובים כאן ושאינן כתובים כאן, הרי בלתי אפשרי שאדם אחד יקיים כל זה

אבל ע"י מצות (ויקרא יט יח) ואהבת לרעך כמוך שאדם אוהב כל אחד מישראל יש לו חלק במצוה של השני, כמו שכתב באור החיים פ' פקודי על הפסוק (שמות לט לב) ותכל כל עבודת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו

## יז) חיוב כיבוש א"י מחייב לכבוש כל העולם, בגלל קילקול הטלויזיה והאינטרנט

הנה בגלל חיוב ביעור ע"ז שנאמר (דברים יב ב') אבד תאבדון את כל המקומות ואיסור (שמות כג) לא ישובו בארצך פן יחטאו אותך לי, ואיסור של (דברים ז כו) לא תביא תועבה אל ביתך, וחיוב (במדבר ל"ג נ"ב), והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם (לג נג) והורשתם את הארץ ואסור של לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם כל אחד מחויב להוציא הטלויזיה והאינטרנט מן הבית והדברים הדומין לה, וכבר הארכנו בהקדמה בנושא זה

אולם יש דברים שא"א להוציא, וא"כ צריך לבער כל כוחות הטומאה שיכולים להכנס לכלים אלו, אולם כל זמן שנמצא מקום אחד בעולם שיש שם אפשרות לשדר דברי טומאה, וא"כ זה נקרא שבא"י גופא כבר לא ביערנו הע"ז, שהרי משם משדרין לתוך הבית בא"י, דרך לוינים וטלסקופין וכו', משל למה הדבר דומה, שאם כבשנו כל א"י והוצאנו כל ע"ז מכאן, אבל יש שזורקין מעבר לגבול עד לתוך הגבול כל הזמן פסלים וע"ז, וא"א להפסיקן, אז בודאי מדין כיבוש א"י וביעור ע"ז, צריך לכבוש ג"כ במקום ההוא ולבער משם הע"ז

וא"כ לפי המצב של היום שמשדרין וזורקין מכל העולם לכאן, א"כ כדי לקיים בשלימות מצות כיבוש א"י שכולל הסרת ע"ז צריך לכבוש כל העולם ולטהר כל העולם מן הטומאה

אולם כדי להגיע למצב כזה הדרך עוד ארוכה מאוד, וכל זמן שלא הגענו לידי מידה זו, כל אחד צריך להוציא כלים אלו מן הבית, בין בא"י ובין בחו"ל, ואם אינו עושה כן הוא משתף פעולה עם הגוים ועם כל אנשי רשע, כדי ללחום נגד עם ישראל בני ביתו ולהחטיאם, וגדול המחטאו יותר מן ההורגו, והוא בגדר מאבד עצמו לדעת ורוצח אשתו וילדיו, ומביא שליטון גוי לתוך ביתו, והוא מתפתה דרך "שלוש", ליכנע לשלטון הגוי ואנשי רשע, והוא משתמש בכוחות הטומאה של המשדרים בתור מלמדים ומחנכים ויועצים ומשפיעים, וחברים לשעשוע ולבידור, ומתחבר עמהם בדידות גדולה, ולא יבין שכל כונתם לכבוש אותו ובני ביתו לגמרי ולהכניסם לתוך שילטונם עד שיעקרו אותם משני עולמות, וכבר רבים חללים הפילו, וה"פיגועים" הם לא רק פעם ופעמיים בשנה אלא מידי יום יום כל זמן שיושבים שם ומתפתים ומתקלקלים שם

וקשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג, (ברכות ז:) ואין לך תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר מן הטלויזיה ודברים הדומין לו

וכן אם נקלע למקום שיש כלי בזה, אסור לו ללחוץ ידו לפותחו, שזה לא גרע מלחיצת יד לערפאת ימ"ש, שע"ז מתחבר עם כל כוחות הטומאה

וזה אחד מן הדברים הגדולים של גדולי ומנהיגי ישראל שליט"א, שלוחמים בכל עוז נגד הקילקולים אלו, והם עומדים בראש המחנה של צבאות ה' שלוחמים נגד הגוים וכוחות הטומאה ומגינים על עם ישראל, וכן מקיימים מצות כיבוש א"י מכוחות זרים ומצות ביעור ע"ז ומצות לא ישובו בארצך פן יחטאו אותך לי וכו'.

**ע"כ מערכת "הקב"ה עם הגולן"**

**וגודל הקילקול בלחיצת יד**

**לערפאת ולטלויזיה וכיו"ב ר"ל**

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק ו

### ו) ענין של הוראת שעה לסנהדרין ולב"ד

ע' לשון הרמב"ם פ"ב דממרים הל' ב-ג במה דברים אמורים בדברים שלא אסרו אותן כדי לעשות סייג לתורה אלא כשאר דיני תורה. אבל דברים שראו בית דין לגזור ולאסור לעשות סייג אם פשט איסורן בכל ישראל אין בית דין גדול אחר יכול לעקור ולהתירן אפילו היה גדול מן הראשונים. ג) ויש לבית דין לעקור אף דברים אלו לפי שעה אף על פי שהוא קטן מן הראשונים שלא יהו גזרות אלו חמורין מדברי תורה עצמה שאפילו דברי תורה יש לכל בית דין לעקור הוראת שעה. ד) כיצד בית דין שראו לחזק הדת ולעשות סייג כדי שלא יעברו העם על דברי תורה. מכין ועונשין שלא כדין אבל אין קובעין הדבר לדורות ואומרים שהלכה כך הוא. וכן אם ראו לפי שעה לבטל מצות עשה או לעבור על מצות לא תעשה כדי להחזיר רבים לדת או להציל רבים מישראל מלהכשל בדברים אחרים עושין לפי מה שצריכה השעה. כשם שהרופא חותך ידו או רגלו של זה כדי שיחיה כולו כך בית דין מורים בזמן מן הזמנים לעבור על קצת מצות לפי שעה כדי שיתקיימו כולם כדרך שאמרו חכמים הראשונים הלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.

### ז) האיזון בין שילטון המלך ובין שילטון הסנהדרין

#### א) לענין מלחמות

המלך יכול להוציא למלחמה את העם מלחמת מצוה בלי רשות סנהדרין, אולם לצורך מלחמת רשות צריך רשות מן הסנהדרין כמבואר ברמב"ם הל' מלכים פ"ה הל' ב' **מלחמת מצוה אינו צריך ליטול בה רשות מב"ד, אלא יוצא מעצמו בכל עת, וכופה העם לצאת, אבל מלחמת הרשות אינו מוציא העם אלא על פי בית דין של שבעים ואחד, וברש"י (ברכות ג:) כתב כדי שהסנהדרין יתפלל עליהם**

#### ב) מלך אסור לשבת בסנהדרין

ע' בגמ' (סנהדרין יח:) אין מושיבים מלך בסנהדרין דכתיב לא תענה על ריב, וכתב רש"י אינך רשאי לסתור את דברי מופלא שבדיינין ואי אמר מלך חובה תו לא מצי אינך למחוי ליה זכותא

ומשמעות דבריו שרק שבדייני נפשות ולא בדייני ממונות, וכ"כ תוס' יט. ד"ה אבל, שמה שכתוב מלך דן, איירי בדייני ממונות שאז יכול לישב בסנהדרין אולם מלשון הרמב"ם פ"ב מהל' סנהדרין הל' ד משמע שגם בדייני ממונות הדין כך, שכתב ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין שאסור לחלוק עליו ולמרות את דברו, מלכי בית דוד אע"פ שאין מושיבין אותן בסנהדרין יושבין ודנים הם את העם

ומשמע שמפרש גם בדייני ממונות צריך לעשות דין לעצמו ולא יחד עם הסנהדרין, שגם בדייני ממונות אסור לעבור את פי המלך, ומש"ה אסור לשבת בדין, (ע' לח"מ)

ויש ראייה חזקה לדעת הרמב"ם, שהרי בגמ' דף יח: בתחילה שהביאו קושיה על הדין שהכהן גדול מעיד לפני המלך מקשה הגמ' מדין זה שאין מלך יושב בסנהדרין ומתירין תירוץ רחוק, ולמה לא תירצו דאיירי בדייני ממונות ששם יושב מלך בסנהדרין אלא ודאי שגם בממונות אינו יושב

ויסוד הדבר הוא שסנהדרין צריך לפסוק על פי הכרעת הרוב, ואם המלך יושב שם, אסור לדבר כנגדו, אז אין כאן כח הרוב, ודעת הרמב"ם שגם בדייני ממונות, אף ששם מתחילים מן הגדול ולא חוששין ללא תענה על ריב בנוגע לסתור דברי הגדול, מ"מ כלפי מלך יש איסור מוחלט לסתור דבריו, וממילא אסור לשבת בכל מצב בסנהדרין, ורק לעינן מתחילין מן הצד בדייני נפשות כדי שלא לעבור על דין ולא תענה על רב, ובדייני ממונות מתחילין בגדול, (סנהדרין לב. לו.) משום שאין איסור לחלוק על הגדול, ורק בדייני נפשות יש חשש שהקטנים מחמת כבוד הרב לא יגידו דעתם אף שמותרים, מש"ה הזהירה התורה שמתחילין מן הקטן, (ע' בזה בדברי המהרש"א דף לו ד"ה בפרש"י ובד"ה דע מתחילין), אבל בענין מלך שיש איסור מוחלט לחלוק על דבריו, אז אסור לשבת בסנהדרין אף בדייני ממונות,

ושמענין מזה שחכם אינו יכול לפסוק דין בדבר שאין אדם יכול להכחישו, כי יסוד פסק הלכה הוא שזה דבר שצריך ליתן אפשרות לחכמים לחלוק על דבריו, אבל אם חכם יש לו מעמד כזה שאף אחד אינו יכול לחלוק על דבריו מחמת כבודו או תוקפו, א"כ פסק שלו אין לו ערך, ומש"ה מלך שיש לו דין שאסור לחלוק עליו, וזה נחוץ בשביל הדברים שהוא צריך להוביל כגון מלחמות, ואז לא ניתן

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ז' אות ב

לחלוק עליו, כי זה צורך הציבור שהוא יוביל הדברים, ואין זה בגדר הוראה לדורות ופסק הלכה רק זה ממשפטי המלך, משי"ה הסיר ממנו התורה את הכח לשבת בסנהדרין במקום שדנים על הלכות פסוקות שצריך משא ומתן והכרעה על פי רוב, כי כשיושב הוא שם, לא יצא פסק על פי רוב רק על פי דעתו וזה היפוך כוונת סנהדרין

ואפשר ללמוד מזה, לענין זמן שאין סנהדרין ורק דיינים ורבנים, וזה מדריגה פחות הרבה ממדריגת סנהדרין, רק בכל זאת מצוה לשמוע לחכמים וזה קיום כל התורה בדורות הללו, מ"מ אם יבא חכם אחד ויאמר פסק הלכה, ויגזור ויאמר שאף חכם אחד לא יכול לחלוק על דבריו, ויש לו השילטון הזה לפי המצב שנמצא כי כולם מפחדים ממנו, או שגוזר ואומר שכל מי שחולק על דבריו אין לו דין חכם, עד שממילא הוא נשאר היחידי שיכול לחוות דיעה בענין, אין לפסק זה כח של פסק על פי תורה, כי הרי כל כח חכמים הוא השתלשלות מעין סנהדרין, ושליחותיהו קעבדינן, אבל לא יותר מהם, וכיון שבסנהדרין לא היה לראש סנהדרין כח זה, כ"ש באלו שאין להם יותר משליחותיהו (ומה שהוזכר לפעמים בגמ' כל דין דלא דאין כהאי דינא לאו דיינא הוא, (ב"מ לו:) הוא לשון מליצה ולא כפשוטו, שעדיין נתן כבוד הראוי לחלוק עליו, ולא פסל אותו מלהיות דין)

(ואפשר גם להביא ראיה מן הרמב"ם שחשב לחבר ספר הלכה שאין צורך ללמוד עוד גמרא בשביל לדעת כל זה, ובא הראב"ד וכתב השגות, ועוד השתמש בביטויים חריפים להוציא מן הלב שיש לאיזה חכם סמכות-על כזאת, ע' בהשגת הראב"ד על הקדמת הרמב"ם למשנה תורה, השגה האחרונה, הערת המגיה)

ורק מי שיבא מכח מלכות או השתלשלות של מלכות, ויש לו מספיק מינוי לכח הזה, אז יש לו ערך הזה בדברים שנוגעים לשילטון מלך, אבל לא שייך לקרות לפסק זה דין תורה. ואין לו שום שייכות עם הפסוק (דברים טז י) ושמרת לעשות ככל אשר יורוך.

### ג) תוצאות שמלך אינו יכול לשבת בסנהדרין

לפ"ז יוצא שמלך שאינו יכול לשבת בסנהדרין, כ"ש שאינו יכול לפסוק הלכה בתור מלך,

ויש להקשות על זה הרי דוד המלך פסק הלכות לנשים שהביאו לפניו שפיר ושיליא, (ע' ברכות ד.) וצ"ל ששם לא פסק בציבור רק פסק הלכה בתור חכם וזה א"צ ב"ד רק מורה הוראה פוסק ביחידות, וכיון שלא היה שם בתוך הסנהדרין, ובמעמד גדול, ממילא מי שיש לו דיעה לחלוק יכול לחלוק, וממילא לא גרע דבריו מסתם מורה הוראה, ודוד המלך שאל רבו מפיבושת אם טעה או לא כדאיתא שם

ומצאנו שדוד המלך אמר דברים בסנהדרין, אולם הוצרך לפשוט בגדי מלכות, ע' רמב"ן בהשגות על ספר המצות במצות לא תעשה ששכח הרמב"ם בסוף בד"ה ועוד אחת, וז"ל וראיתי עוד אנדה בבראשית רבה וכן במדרש תהלים ובתנחומא שזנין אותה, אמרו בשעת ששלח דוד את יואב לארם נהרים ולארם צובה, פגע באדומיים ובקש לזנבן, הוציאו לו איצטליות שלהן רב לכם סוב את החר הזה, פגע במואבים ובקש לזנבן, הוציאו לו איצטליות שלהן, אל תצר את מואב, שלח יואב את המאורע, באותה שעה לא נהג דוד עצמו מלך אלא עמד והעביר פורפירין מעליו ועטרה מעל ראשו, נתעטף והלך לו אצל סנהדרין, אמר להם רבותי, לא באתי בבאן ללמוד אלא ללמד, ואם אתם נותנים לי רשות אני מלמד, שלחתי את יואב לארם נהרים ולארם צובה פגע באדומיים ובקש לזנבם הוציאו לו איצטליות שלהן רב לכם סוב את החר הזה והלא הם פרצו את הגדר תחלה, שנאמר (שופטים ג יג) ויאסוף אליו בני עמון ועמלק וכו' פגע במואבים ובקש לזנבן והוציאו לו איצטליות שלהן אל תצר את מואב, והלא הם פרצו את הגדר תחילה (במדבר כב) וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור, ועתה לכה ארה לי

(מדרש זה הובא בראשית רבה פרשה ע"ד על הפסוק עד הגל הזה)

ורואים מזה שיש למלך אפשרות ללמד לסנהדרין אולם יש תנאי שיפשוט בגדי מלכות, וכנראה שכל זה כדי שאם הסנהדרין יש להם מה לחלוק עליו, לא יפחדו ממנו, ולא יהיו נקראים באותו שעה שחולקים על מלך, כיון שבשעה זו מעמיד עצמו כאדם פשוט. ויש צורך הרבה באפשרות הנהגה זו, דבלי זה היה יוצא שמלך הרבה פחות מכל העם שאינו יכול כלל להציע דבריו לפני סנהדרין. וכדי שלא יהא חסרון הזה, ממילא נותנים אפשרות זו למלך, ורק בתנאי שיכולים אז לחלוק עליו.

ועכ"פ רואים מזה שמלך אפילו הוא בעצמו תלמיד חכם, כדוד המלך שמשח שלשים אלף ת"ח לסמוכים, מ"מ כפוף הוא לסנהדרין וצריך לקבל דבריהם, ואין לו רשות לחלוק עליהם יותר מכל

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק 1 אות ג

אדם אחר

ויכול להיות שבמקרה הנ"ל היה לו רשות לפסוק לעצמו את הדין, ולא כל שאלה מחויב לשאול לסנהדרין, ורק שם רצה לקבל הסכמת כל העם ולכן רצה ג"כ פסק סנהדרין, וכדי לקבל פסק זה הוצרך לעשות כל הפעולות האלה לפשוט בגדי מלכות

אולם כמובן שאם סנהדרין יפסוק כנגד דין תורה, כגון שטעו בהוראה והתירו חלב והוא יודע שטעו והגיע להוראה בהלכה זו, אסור לשמוע להם, וכן אם טעו סנהדרין בדבר שהצדוקין מודים בו, והמלך יודע ללמוד תורה ויודע שטעו, אסור לשמוע להם.

הנה לא נכנסנו כאן לכל הפרטים רק ציור שיטחי במגבלות של המלך ושל סנהדרין, אבל בודאי יש הרבה ענינים שצריך לדון עליהם כשיכנס בעיה אחד שיש לדון עליו אם הוא נכנס בסמכות המלך או בסמכות הסנהדרין, וכל מה שכתבנו, הכח והמגבלות שייך ג"כ למלך המשיח, שאין לו דין מיוחד משאר מלכי בית דוד, כמבואר ברמב"ם

ויש דברים שצריך הסכמת כולם, כגון להוסיף על העזרה ועל ירושלים (ע' רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ז הל' יא) אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא ע"פ מלך ועל פי נביא ובאורים ותומים, וע"פ סנהדרין של שבעים ואחד זקנים

### ד) מלך מבית דוד דן ודנין אותו,

אחד מן המגבלות של המלך שכפוף לסנהדרין הוא שאפשר לדון אותו אם עובר על דברי תורה, כדאיתא סנהדרין (יט:) **מלך לא דן ולא דנין אותו**, אמר רב יוסף לא שנו אלא מלכי ישראל אבל **מלכי בית דוד דן ודנין אותו**, דכתיב (ירמיה כא) **בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט: ואי לא דיינינו ליה איננו היכי דייני והכתיב התקושו וקושו**, ואמר ר"ל קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים

וכל זה נאמר ג"כ על מלך המשיח שצריך להיות אדם שאפשר לדון אותו במשפט, ואם הוא אדם שא"א לדונו, א"כ ג"כ הוא אינו יכול לדון אחרים, כמו מלכי ישראל

ומה שאיתא שהוא דן, לפי הרמב"ם שאסור לשבת בסנהדרין, מפרש שדן בפני עצמו, (ע' הל' סנהדרין פ"ב הל' ד) **מלכי בית דוד ע"פ שאין מושיבין אותן בסנהדרין יושבים ודנים הם את העם**

ואולי כוונתו ג"כ שדן משפט המלך, שזה לא תמיד לפי כללי התורה רק כדי להעמיד דת על תילה כדאיתא ברמב"ם פ"ב מהל' רוצח הל' ד', הל' סנהדרין פ"ח הל' ו', הל' מלכים פ"ג הל' י'

ומצאנו שהציבור היה בא לפני המלך למשפט, כמו משפט שלמה, וכן מצאנו אצל דוד ואבשלום (ש"ב טו ב) **ויהי כל האיש אשר יהיה לו ריב לבא אל המלך למשפט**, ואבשלום אמר שיבאו אליו ויצדיק כל אחד, אולם זה היה גניבה, כי א"א להצדיק כל אחד, אבל משמע שלדוד כן באו

ויש לעיין איזה סוג דין דן המלך, והרי אסור לדון יחידי, ואם דן בשלשה, הרי אסור לסתור את דבריו דמש"ה אינו יושב בסנהדרין, וא"כ שוב נקרא שדן יחידי, וצ"ל שזה כמו קיבלו עליהם שדן יחידי, וכל אחד יכול לבחור אם יבא לפני המלך או לפני הב"ד

וכן מבואר בבקשת המלך בימי שאול, שאמרו (ש"א ח כ) **ושפטינו מלכינו ואף ששם היה אפשר לפרש שזה היה טענה על בני ישראל ועשו שלא כדין (ע' מצודות שם) מ"מ משמע שבדיעבד היה בסדר שהרי הקב"ה הסכים על ידם בדיעבד, וכן הרמב"ם הביא פסוק זה בתור הלכה, ע' הל' מלכים (פ"ד הל' י') שאין ממליכים מלך תחילה אלא לעשות משפט ומלחמות שנאמר ושפטינו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמתנו**

וע' דרשות הר"ן דרוש י"א שמאריך בענין משפט מלך, וכתב שם שמשפט המלך לא כפוף כ"כ למשפטי התורה ונעשה בעיקר לתיקון המדינה, ובאמת יש הרבה משמעות לזה, שהרי אין תנאי בהמלכת מלך שצריך להיות ת"ח ובקיא בדינים כמו שהוזכר בענין מינוי דיינים, וע"כ שמשפט מלך הוא סוג משפט אחר, ויש לעיין בגמ' שבת נו: ביאשיהו המלך שדן בקטנותו ואחר כל החזיר כל מה שדן, וצריך לעיין אם אפשר להביא ראייה משם שצריך לפשוט כמו כל דין תורה או שאין ראייה משם.



## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק 2 אות ד

### ה) הרבה פעמים אדם אחד מילא שני או כמה תפקידים

משה רבינו היה מלך (זבחים קב.) ונביא וראש סנהדרין, יהושע בן נון היה מלך (ע' רמב"ם פ"א דמלכים הל' ג' ופ"ג הל' ח'), הל' סנהדרין פ"ח הל' ו' ותרומות פ"א הל' ב' ובקריית ספר שם, יומא עג: ברש"י ד"ה הוא זה, ב"ב עה. ברש"ם ד"ה או) ונביא וראש סנהדרין, השופטים בתקופת השופטים שעיקר תפקידם היה השתלשלות מלך, להושיע את עם ישראל, ולהורות הדרך, היו ג"כ שופטים את העם, כמו כתוב מפורש אצל דבורה ושמשון, ובפשטות היו כך כל השופטים דמשום זה נקראו שופטים, ועל יפתח אמרו חז"ל יפתח בדורו כשמואל בדורו, (ר"ה כה:) ועל שמשון אמרו דין ידיו עמו כאחד שבטי ישראל ואמרו חז"ל (לסוטה י.) זכור לי עשרים שנה ששפטתי את ישראל ולא אמרתי לאחד מהן העבר לי מקל ממקום למקום

שמואל היה שופט (היינו הנהגת השתלשלות מלכות) ונביא וראש סנהדרין, עלי הכהן היה ראש סנהדרין ושופט (בהשתלשלות מלכות) וכהן גדול (ע' תנחומא פרשת שמני' ג' ד"ה ויהי ביום, עלי מה שמחה שמח, שהיה מלך ואב ב"ד וכהן גדול, שנא' (ש"א א ט) ועלי הכהן יושב על הכסא על מזוזת היכל ה', ועלי הכהן שהיה כהן גדול, וישב על כסא, שהיה מלך, על מזוזת היכל ה', שהיה אב ב"ד

ויש לעיין בכל זה איך מקיימים בענינים אלו אין המלך יושב בסנהדרין,

ויכול להיות שכל דין זה שאין המלך יושב בסנהדרין, התחיל בזמן שהונהג מלך ממש ע"פ פרשת מלך שבתורה, דהיינו מזמן שאול המלך, שהרי מקודם לא היה מלך ע"פ פרשה זו רק ע"פ הפסוק (במדבר כז יז) ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רעה ורק בלשון חז"ל נקרא ג"כ מלך

וההבדל אפשר אולי לפרש, שרק מהנהגת מלכות לפי פרשת מלך, התחיל הוד מלכות, שהמלך לבש בגדי מלכות וכתר מלכות (ע' ש"ב א י) וארמון המלך, והמלכות נמשכת לבניו, ובגלל זה הוצרך התורה להזהיר כל האזהרות של לא ירבה וכו', ואז כשהמלך נכנס לסנהדרין, היה פחד גדול ממנו, כי ההוד מלכות שורה עליו, ואסור לדבר נגדו, וקשה לו ברגע להחליף עמדתו מתור מלך, לתור חבר מן הסנהדרין, משא"כ בזמן שמנהיגי ישראל היה להם רק דין רעה, ולא הוד מלכות, אז כשנכנס לסנהדרין היה הוא לא יותר מראש סנהדרין, ולא הוד מלכות, וממילא אפשר לחלוק על דבריו כמו כל ראש סנהדרין, ולומר דיעה שלו

יהודיע הכהן היה כהן גדול וראש סנהדרין, וכן היה במקצת מנהיג את המלך, כמוש"כ שהיה ממצע בין המלך ובין העם, (מ"ב יא יז) וכל זמן שהמלך יואש היה קטן, עיקר הנהגת המלכות היה ע"י יהודיע הכהן וכן אח"כ כתוב שכל זמן שיהודיע היה חי, התנהג יואש על דרך התורה, ורואים מזה שהיה קשור מאוד למלך ומדריכו

וברמב"ם בהקדמה למשנה תורה מבואר שגם דוד המלך היה ראש סנהדרין, שכתב שדוד ובית דינו קיבלו משמואל הנביא. אולם יתכן שרק ב"ד של דוד היה בסנהדרין והוא בעצמו לא ישב רק לימד תורה מן הצד.

וקשה על מה שאמרו חז"ל (סנהדרין יב:) שחזקיה המלך עיבר השנה, ויש על זה שני קושיות, אחד הרי אין המלך יושב בסנהדרין, שנית אין המלך יושב בעיבור השנה, (סנהדרין יח:) וקושיה הראשונה הקשה המהרש"ם, (הודפס אחורי השי"ס בסידור החדש) ותירץ דאיירי שסנהדרין נתנו רשות לב"ד לדון ולא חבנתי הרי הטעם שאינו יושב הוא משום לא תענה על ריב, וזה שייך אף בשלשה, וקושיה שניה הקשה הגרע"א (ע' רמב"ם פרנקל הל' סנהדרין, פ"ב הל' ד') ולא הביא שם תירוץ, וא"א לתרץ מה שאמרו חז"ל שלא הסכימו עם חזקיה, שזה רק מה שעיבר ניסן בניסן, אבל עצם מה שעיבר השנה, לא היה טענה נגדו.

וייתכן שבאמת לא ישב בסנהדרין, רק השפיע על הסנהדרין שיעברו השנה בגלל שהרבה לא היה טהורים, והם הסכימו אתו, ובגלל שהיה נעשה ע"פ עצתו, נקרא על שמו

הנביאים היו נביאים וראשי סנהדרין כמבואר במשנה אבות וזקנים לנביאים, וע' רמב"ם בהקדמה למשנה תורה

בזמן האמוראים היו גדולי החכמים מנהיגים ג"כ מקצת של צרכי ציבור כמו שמצאנו בגמ' (ב"ב

# ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק זאת ה

ט. שבני אומנות שרצו לעשות תקנות בינן לבין עצמם צריכים לשאול מקודם החכם שבעיר ומבואר מכל זה היה זמנים שתלמידי חכמים היו ג"כ מקיימים תפקיד מלכות או השתלשלות מלכות,

ויש לעיין ממה שמצאנו בגמ' (פסחים קי"ב) שלא ידור אדם בעיר שראשיה תלמידי חכמים, משום שכל צרכי העיר אין נעשין כתיקונן, משום שראש העיר טרוד בגירסא

בתקופה שאחר חורבן בית שני, היה לפעמים תפקיד הנשיא שבא"י ממלא ג"כ תפקיד שנוגע למלכות ששייך בענינים אלו כמו רבינו הקדוש, שאם לא היה הריש גלותא עליו, היה הוא הראש לכל ענינים, וע' (סנהדרין לו. גיטין נט.) מימות משה רבינו עד רבי לא מצאנו תורה וגדולה במקום אחד, וגדולה היינו מלכות או נשיאות כמ"ש רש"י בסנהדרין שם, והרי הריש גלותא היה בעיקר בשביל הנהגת השתלשלות מלכות לפי מה שהיה שייך באותן הימים, ואמרינן (הוריות יא): לא יסור שבט מיהודה זה ראש גולה שבבבל שרודה את ישראל במקל ומחוקק מבין רגליו אלו בניו של הלל שמלמדים תורה לישראל ברבים, ומשמע בגמ' שם שגם לרבינו הקדוש היה לו מעמד שנוגע בדברים של ריש גלותא רק הריש גלותא היה עליו, וע"ש בעא מיניה רבי מרבי חייא כגון אנא מהו בשעיר, אמר ליה הרי צרתך בבבל.

וכן אמרינן בירושלמי (כלאים פ"ט הל' ג' וכתובות פ"ב הל' ג') רבי הוה ענוון סגין והוה אמר כל מה דיימר לי בר נשא אנא עביד חוץ ממה שעשו זקני בתירה לזקני, דשרון גרמון מנשיאותיה ומנוניה. אין סליק רב הונא ריש גלותא להכא אנא מותיב ליה לעיל מניי דהוא מן יהודה ואנא מבנימין, דהוא מן דכריא ואנא מן נוקבתא, (הובא בתוס' סנהדרין ה. ד"ה דהכא בקיצור.)

ומבואר ג"כ שלפעמים הריש גלותא ג"כ היה ת"ח גדול שראוי גם בנושא תורה לנשיאות, שהרי הריש גלותא שרצה רבינו הקדוש להביא למקומו היה ת"ח גדול שראוי לנשיאות במקום רבי, וכנראה שבבבל באמת שימש בתפקיד זה. וכ"כ הרמב"ם בפרוש המשנה, שהרבה ממנהיגי מסורת התורה היו ריש גלותא,

גם רב אשי היה גדול בשני ענינים, ואמרינן גיטין נט: שהונא בר נתן (שהיה ריש גלותא) ע' אגרת רש"י ח"ג פ"ד (היה כפוף לרב אשי, והונא בר נתן היה הנשיא אחרי רב אשי, כדאמרינן מו"ק כח. דדחקין רגלין דהונא בר נתן, דהיינו שהגיע זמן של רב אשי להסתלק מן העולם כדי לתת מקום להונא בר נתן ואין מלכות נוגעת בחברתה כמלא נימא

ורואים בגמ' ממה שקאמר מימות משה רבינו עד רבי לא מצאנו תורה וגדולה במקום אחד, שענין זה הוא מעלה גדולה ששני ענינים הם באדם אחד, וכן מבואר בשמואל שהקב"ה היה לו כעס על זה שנתנו המלכות לשאול.

בתקופת הגאונים היה דרך כלל שני מנהיגים, אחד הגאון בתור ראש מתיבתא ושני הריש גלותא בעניני השתלשלות המלכות בדברים שהיה שייך בימים אלו ע' בזה בסדר הדורות ד"א תשנ"ז בשם יסוד עולם, כל ראשי גלויות מזרובבל עד רב חצוב שהיה לפני רב שרירא גאון, וכתוב שם הרבה בענין החיבור בין שני הגופים, גאונים וריש גלותא, ודרך כלל הסתדרו ביניהם ולפעמים היה סיכסוך גדול ביניהם כגון בזמן רבי סעדיה גאון, ע' בזה באגרת רש"י קרוב לסוף

ורואים מזה שאם אדם גדול יש לו סמכות באיזה דבר, אין זה נותן לו סמכות לדבר אחר עד שימנו אותו גם לזה

## ו) מי ממנה את המלך

כתב הרמב"ם פ"א הל' ג' אין מעמידים מלך בתחילה אלא ע"פ ב"ד של שבעים זקנים ועל פי גביא כיהושע שמינוהו משה רבינו ובית דינו וכשאול ודוד שמינם שמואל הרמתי ובית דינו, והיינו מתחילה, אבל מי שהמלכות ירושה לו רק שיש חילוקי דעות אם למנותו, א"צ ב"ד של ע"א.

וכן לא כתב זה לעיכובא, והראייה שגם בכהן גדול כתב (פ"ד מהל' כלי המקדש הל' טו) אין מעמידים כהן גדול אלא ב"ד של אחד ושבעים וזה ודאי לא לעיכובא שהרי בבית שני נתמנו ע"י מלכי אומות

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק 2 אות ו

העולם

וכן איתא בפה"מ להרמב"ם (כריתות פ"א מ"א) אבל אם נודמן שתהא קטטה ומריבה בין בני דוד על איזה מהם ימלוך הזה או זה, ואח"כ הסכימו על אחד מהם או שנגררו אחריו הרוב או מינוהו סנהדרין או נביא או כהן גדול באיזה צד שיודמן לעלות המלוכה ביד אחד מהם הרי זה נמשח בשמן המשחה כדי לסלק המריבה ולהסיר המחלוקת מן ההמון ומבואר מכאן שסנהדרין ונביא וציבור, לא בעינן לעיכובא כל הג' יחד, וסגי ברוב ציבור, או בסנהדרין, או בנביא, או בכהן גדול.

ומקור דברי הרמב"ם לכמה סוגים של מינוי מלך, אפשר לפרש מן הגמ' (כריתות ה:) ואין מושחין מלך בן מלך ואם תאמר מפני מה משחו את שלמה, מפני מחלוקת אדוניה, ואת יהואש מפני עתליה, ואת יהואחז מפני יהויקים אחיו שהיה גדול מאחיו שתי שנים, ובהמשך הגמ' שם ואם תאמר מפני מה משחו יהוא בן נמשי, מפני מחלוקת יורם בן אחאב.

ובמקרים שמביאה הגמ', קבלת ההחלטות נעשתה בכמה צורות, שלמה - מפי הנבואה ונאמרה לדוד כמשי"כ (דה"א כב ט) ויאמר דוד לשלמה, בני וגו' ויהי עלי דבר ה' אלי לאמר וגו', הנה בן נולד לך הוא יהיה איש מנוחה והנחתותי לו מכל אויביו מסביב כי שלמה יהיה שמו ושלום ושקט אתן על ישראל בימיו. הוא יבנה בית לשמי והוא יהיה לי לבן ואני לו לאב והכינותי כסא מלכותו על ישראל עד עולם. יהואש - ע"י יהוידע הכהן הגדול, כמ"ש (מ"ב יא ד) ובשנה השביעית שלח יהוידע ויקח את שרי המאות לכרי ולרצים ויבא אותם אליו בית ה' ויכרת להם ברית וישבע אותם בבית ה' וירא אותם את בן המלך, יהואחז - ע"י העם כמ"ש (מ"ב כג ל) ויקח עם הארץ את יהואחז בן יאשיהו וימשחו אותו וימליכו אותו תחת אביו. יהוא - גם הוא ע"פ נביא (מ"ב ט א) ואלישע הנביא קרא לאחד מבני הנביאים וגו' וראה שם יהוא בן יהושפט בן נמשי וגו' ואמרת כה אמר ה' משחתיך למלך על ישראל.

ורואים שג"כ ע"י העם מהני, ומלשון הרמב"ם בפה"מ שהבאנו שכתב ונגררו אחריו הרוב, מתבאר שסגי ברוב, וזה יתכן דרך בחירות כפי שמקובל בימינו.

וע' רש"י (ר"ה ב:) שהשרים ממנים את המלך

ויש לעיין, כיון שמצאנו כאן כמה אפשרויות של מינוי מלך, שאפשר ע"י נביא או כהן גדול או העם או איזה צורה אחרת, א"כ מי הוא זה שקובע או ממנה את הגוף שממנה את המלך

ונראה מכל דברי הרמב"ם שבאמת אין חוק קבוע לזה, רק תלוי לפי מצב הדור, מי זה שמסוגל לבסוף להעמיד מלך שיכול לעשות סדר בעם ובארץ ולהטיל מרות על העם וללחום מלחמת ה', הוא שקובע הדבר, וזה משתנה מדור לדור, והנהגת העם ויכול להיות ג"כ דרך דמוקרטיה כמו בזמנינו ע' בזה בנציב על פרשת המלך (כמובן שמלכות מחויב להתנהג ע"פ תורה, ואין נפ"מ אם מתנהגת ע"פ מלכות גמור או ע"פ דמוקרטיה)

ועוד רואים, שגם מי שנמשח ע"י נביא, צריך הסכמת העם, שהרי דוד המלך נמשח שלשה פעמים, והמלכת דוד נעשתה בהרכב של מינוי מיד ה' ואח"כ מצד העם ששמואל הנביא משח את דוד ע"פ ה' (ש"א ט"ז יג) וימשח אותו בקרב אחיו. ובכל זאת עד שנעשה מלך בפועל הוצרך להמלכת העם ונמשח עוד שני פעמים, ומקודם מלך רק בחברון שבע שנים על יהודה ורק אח"כ על כל ישראל.

על יהודה כמ"ש (ש"ב ב ד) ויבואו אנשי יהודה וימשחו שם את דוד למלך על בית יהודה ועל כל ישראל כמ"ש (ש"ב ה א) ויבואו כל שבטי ישראל אל דוד חברונה ויאמרו לאמר וגו' ויבואו כל זקני ישראל אל המלך חברונה ויכרות להם המלך דוד ברית בחברון לפני ה' וימשחו את דוד למלך על ישראל, (דה"א י"ב כ"ד) ואלה מספרי ראשי החלוצים לצבא באו על דוד חברונה להסב מלכות שאול אליו כפי ה' אלמא שהיה צריך השתדלות גדולה מצד העם להמליך עליהם את דוד על אף שכבר נגזר הכל מן השמים ע"פ נביא, אולם בלי שכך נגזר מן השמים לא היו מתעוררין להמליכו, כי היה כאן מלכות שאול וצאצאיו שהיו צריכים להמשיך דרכו, ומהיכי תיתי שיבא דוד להיות מלך. ורק על ידי גזרת שמים המליכו אותו, ולמדים מכאן שיש שני דברים, אחד גזירת שמים, שני המלכת העם,

ועוד ראייה לזה ממה שאמרה בת שבע לדוד (מ"א א כ) ואתה אדני המלך עיני כל ישראל עליך להגיד להם מי יושב על כסא אדני המלך אחריו. ומשמע שמה שדוד היה הקובע מי יושב אחריו, משום שעיני כל ישראל מצפים שהוא יגיד זה,

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק 2 אות ו

וע' (ברכות נה.) אין מעמידים פרנס על הציבור אלא נמלכים בציבור שנאמר (שמות לב ל) ראו קרא ה' בשם בצלאל

והיה זמנים שהיו מקבלים דין מלך, ע"י רצח, שאחד הורג המלך ונכנס למקומו, כמו שהיה נהוג במלכי ישראל, ומיהו זה מלכות גרוע, וע' ירושלמי הוריות פ"ג הל' ב דף ט"ו: שלענין להביא שער של נשיא, נחשבו למלכי ישראל עד יהוא בן נמשי ודורותיו, מכאן ואילך בליסטיא היו נוטלין אותה, ע"ש, ומשמע שבעשא מלך ישראל שהיה לפני יהוא ואחאב, נחשב למלך לענין זה ולא כלסטים. ואף שלקח המלכות ע"י רצח וצריך לדעת החילוק,

וע' ברמב"ם (פ"ה מהל' גזילה הל' יח) בדין דיני דמלכותא שלחשוב כמלך צריך שהמטבע שלו יוצא, (הובא בש"ע חו"מ ס' ש"ט סע' ב') וע' בביאור הגר"א (סי"ט ט) המקור מן הגמ' (מגילה יד:) לענין דוד שאביגיל אמרה לו שאין לו דין מלך שעדיין לא יצא טבעד בעולם,

וצריך לדון אם אפשר בזה לתרץ הירושלמי לחלק בין באשא למלכים אחרי דורות של יהוא

### ז) מי ממנה את הסנהדרין

הנה מינוי דיינים נעשה ע"י הסנהדרין או המלך או ריש גלותא כמבואר ברמב"ם (הל' סנהדרין פ"ג הל' ת), ומצאנו ביהושפט המלך שמינה דיינים בכל מקום (ע' דה"ב יז ו)

אולם הסנהדרין בעצמו לא כתוב שם מי ממנה אותה, ובפשטות, הסנהדרין הקדום הוא שממנה הסנהדרין שבא אחריו, שהרי הם מתחלפין כשמת אחד מהן או נעשה אינו ראוי להמשיך מחמת זיקנה או סיבה אחרת, וכן ראש הסנהדרין נתמנה מן שאר חברי הסנהדרין כמו שמצאנו (ברכות כז:) בשעת המחלוקת שבין רבן גמליאל ורבי יהושע, ששאר החכמים פטרו זמנית את ר"ג והעמידו את רב"ע עד שבסופו של דבר עשו רוטציה

ואם אין כלל סנהדרין וצריך לעשות מחדש, אז צריכים כל חכמי א"י להתאסף ביחד ע"פ הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"ד הל' י"א (אין כאן המקום לדון על עצם דין של הרמב"ם)

אולם מי הקובע מי נקרא חכם שראוי להצטרף לחברת המחזירין את הסמיכה, זה דבר שאינו חוק קבוע ותלוי לפי מצב הדור

אולם כל זה בשביל לקבוע את הסמיכה, אבל זה עדיין לא נותן הכח להיות מן הסנהדרין בפועל ומצאנו אצל עזרא בתחילת בית שני שקיבל סמכות של ראש סנהדרין ולהיות ממנה דיינים, וזכות לענוש כל העוברים על הדת, מן המלך של מדי ופרס כמש"כ (עזרא ז כה-כו) וא"כ אפשר ללמוד מזה שהמלך צריך למנות הסנהדרין, והטעם בזה כי הוא שיכול לתת לסנהדרין את הכח לכופ את הציבור, דבלי כח כפיה אין לב"ד כח גדול כי העם עושה מה שרוצים, וכח זה צריך לקבל מן המלך

ודעת רש"י (סנהדרין ה.) שכל כח של הריש גלותא הוא ג"כ רק מכח מלך הגוי (הובא בש"ע ס' ג סע' ד) דזהו בכלל דינא דמלכותא להושיב דיינים ושופטים, ומיהו שם כתוב שצריך ג"כ רשות של הקהל, וא"כ כ"ש שמלך ישראל צריך למנות הסנהדרין, ובפשטות הוא צריך ג"כ רשות הקהל וע' ביאור הגר"א המקור לזה מן הגמ' (ברכות נה.) אין מעמידים פרנס על הציבור אלא נמלכים בציבור שנאמר (שמות לב ל) ראו קרא ה' בשם בצלאל

ולפ"ז יוצא שהסנהדרין יונק כוחו מן המלך, ובכל זאת אם המלך חטא, יכול הסנהדרין להביאו למשפט, אם הוא ממלכי בית דוד וזה הגדלות של מלכי יהודה שאפשר להביאו למשפט.

ומיהו מסתבר שמה שהסנהדרין מקבל כוח מן המלך, זה רק כדי לאפשר השליטה בעם, אולם עצם ההכרעה מי יהא הדיין, זה צריך שעם ישראל יפסוק, כי מה יודע מלך גוי מי ראוי לכך ומי לא, וע' בש"ע (חו"מ ס' ג' סע' ג') מי שאינו מומחה ולא קיבלוהו עליו בעלי דינים, אע"פ שנמל רשות מריש הגולה אין דינו דין

### ח) מי ממנה את הכהן גדול

ע' רמב"ם (פ"ד מהל' כלי המקדש הל' טו) אין מעמידים כהן גדול אלא ב"ד של אחד ושבעים ומשמע

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ז אות ח

שהסנהדרין הוא שממנה, אולם י"ל שעיקר המינוי בא מצד אחר רק שצריך הסכמת הסנהדרין, ומצאנו בצדוק הכהן ששלמה המלך מינה אותו במקום אביתר (מ"א ב לה) ויתן המלך את בניהו בן יהוידע תחתיו על הצבא, ואת צדוק הכהן נתן המלך תחת אביתר

ובבית שני נתמנה ע"פ המלכים, ולפעמים ג"כ שלא כדין ע"י שוחד (יבמות סא). אמר רב יוסף קטיר חזינא הכא דאמר רב אסי תרקבא דדינרא עיילה ליה מרתא בת ביתוס לינאי מלכא עד דמוקי ליה ליהושע בן גמלא בכהנא רברבי אולם משמע שכל מה שלא היה בסדר, משום שנתן כסף למינויו, אבל מה שהמלך ממנה על המינוי, על זה לא היה טענה. ועוד משמע שאף שלא היה כדין, מ"מ בדיעבד חל, ויותר מזה מבואר בגמ' (יומא יט:) שאף כהן גדול שהיה צדוקי, יש עליו דין כה"ג, שהרי השביעוהו שיעשה כדעת החכמים, מחמת חשד היה צדוקי, אבל אחר השבועה שיעשה כדין, אף שבשורש היה צדוקי, היה העבודה כשרה ויש עליו דין של כה"ג.

ונראה מכל זה שאין כאן כללים ברורים מי צריך להיות הממנה, אלא מי שלפי מצב הדור יש לו הכח שיצא הדבר לפועל, ואם יש מלך, אז מלך יש לו הכח הזה רק שיש דין שצריך לשאול לסנהדרין, ואם אינו שואל, מ"מ בדיעבד חל.

### ט) האיזון בין המלך ובין הכהן הגדול בימות המשיח.

ע' בנביא זכריה שמנבא על ימות המשיח, (זכריה ד יא) ואען ואומר אליו מה שני הזיתים האלה על ימין המנורה ועל שמאלה: ואען שנית ואמר אליו מה שתי שבלי הזיתים אשר ביד שתי צנתרות הזהב המריקים מעליהם הזהב: ואמר אלי לאמר הלא ידעת מה אלה: ואומר אלה שני בני היצהר העומדים על אדון כל הארץ ע' מצודות השני הזיתים מרמזים על שני בני היצהר ר"ל המלך המשיח וכהן גדול אשר ימשחו בשמן המשחה, זה למלכות וזה לכהונה גדולה, ורואים מזה שהנביא נותן חשיבות מיוחדת להאיזון בין שני המנהיגים, המלך והכהן גדול, וזה איירי בימות המשיח, וכן מבואר אח"כ (זכריה ו יב) ויהי דבר ה' אלי לאמר: לקוח מאת הגולה מחלדי ומאת טוביה וכו' ולקחת כסף וזהב ועשית עטרת ושמת בראש יהושע בן יהוצרק הכהן הגדול: ואמרת אליו לאמר כה אמר ה' צב-קות לאמר הנה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח ובנה את היכל ה': והוא יבנה את היכל ה' והוא ישא הוד וישב ומשל על כסאו, והיה כהן על כסאו ועצת שלום תהיה בין שניהם: וגם כאן מבואר האיזון בין שניהם, ואף שכתבו המפרשים שעטרת הזהב שייך למלך ושל כסף לכהן, מ"מ שמעינן שגם לכהן נותנים כסא ועטרה, וצריך ברכה מיוחדת שיסתדרו ביניהם

### ח) ביאור הרמב"ם בענין מלך המשיח שתפקידו לחזק בדקה.

הנה לחזק הקילקולים שבתוך עם ישראל, יכול להיות בכמה אופנים, אחד, דבר שמוסכם בתוך כלל ישראל, ויש עברניים שעוברים על זה, תפקיד המלך לדאוג להחזירם בתשובה, בכל האפשרויות העומדים לפניו בשעתו. כגון לעשות ערוצים שמשרדין דברי תורה ויעמיד שם מומחין שבכוחם להחזיר בתשובה את העם ומרביצי תורה בכל האופנים והאפשרויות.

ודברים שאינם מוסכמים, צריך להקים סנהדרין או בתי דין המוסכמים ולדון לפניהם הדינים ואחרי הפסק כולם כפופים לזה, ותפקיד המלך לדאוג שהציבור יקיים הדברים.

ואם יש דברים שהסנהדרין יפסוק בדבר והמלך חולק עליהם, דינו כאדם אחר, שיש לו להביא טענתו לפני סנהדרין ואם שבשו עליו טענותיו, הוא כפוף להם, ואין לו שום כח סמכות מדין מלך, אולם אם רואים שטענתו אמת צריכים להודות לו כמו שצריכים להודות לכל אדם, אולם יש לו מעלה שא"א לדחותו בקש, משא"כ שאר אדם שבא לפני סנהדרין בטענה שטעו בדין והביא ראיות לזה, והסנהדרין אינו רוצה לשמוע טענותיו, ויאמרו כך פסקו וזהו זה, ולא שיבשו עליו טענותיו, אף שעושים שלא כדין מ"מ מה זה האדם יעשה, אבל את המלך יותר קשה לדחותו בקש.

אולם אם יפסוק ויתיר הסנהדרין דבר שהצדוקים מודים בו, (ע' ס"ק ה') ולא מדין הוראת שעה, מוטל עליו להוכיחם על זה ולהראות טעותם ואינו כפוף כלל לסנהדרין על זה. ע' בגמ' (שבת נה.) רישך בקירי רישא דרישך בחמימי, והיינו שכל מי שיש לו יותר כח, מחויב להוכיח את הציבור, אולם שם איירינן בחטאי הציבור, ולא בטעותי הסנהדרין, אולם מאי נפ"מ, אם יש בו יכולת צריך לעשות כן.

(ט) דוגמה ששייך לדון בזמנינו. (בענין פאה נכרית, והפרכת מצות כיסוי ראש לרועץ)

### (א) ביטול היתר פ"נ בזמן משיח

הגאון רש"ז אויערבך זצ"ל אמר שמלך המשיח כשיקום, הדבר הראשון שיעשה הוא לבטל היתר של פאה נכרית (כך אמר בשמו בנו ר' שמואל שליט"א)

וכנראה שכונתו משום דין של לחזק בדקה, ואף שאין צריך מלך המשיח על זה מבחינת הלכה, אולם לפי המציאות ראה שאין בכוחו למחות אפילו להמקורבים אצלו, אמר זה שבסופו של דבר יתקן זה מלך המשיח

ויש לעיין אם לתקן זה צריך סנהדרין לפסוק הדין או א"צ סנהדרין על זה, או אפילו אם סנהדרין יפסוק להיתר, יכול לחלוק עליהם מדין טעו בדבר שהצדוקין יודו בו כמבואר ס"ק ה

והנה אינינו רוצים כאן לפסוק הלכה, רק להראות את הסברות לעיני הקורא, והוא יכריע בעצמו

וכמדומני שאלו שהתירו, אף שהיו גדולי עולם, מ"מ הם בגדר התירו דבר שהצדוקים מודים בו, (ע' ס"ק ה') מכיון שכל אדם יודע שפאה נכרית אין מטרתו לתשמיש כיסוי שער רק לתשמיש שער, ואינו שייך לתכלית חיוב כיסוי מדין הרחקה מעריות המבואר בש"ע (אבה"ע ס' כא סע' ב, וס' זה נכתב תחת הכותרת "להתרחק מן העריות", וכן איתא (גיטין צ:.) שנכלל בכלל (דברים כד א) **כי מצא בה ערות דבר** כמו שאר הנהגת פריצות כמו טוה בשוק ורוחצת במקום בני אדם, ובכתובות נכתב עם דין של מדברת עם כל אדם, היינו דברי קירוב, וכן החיוב הוא רק בחוץ במקום ששכיחא אנשים, (ע' כתובות ע"ב:) וכן משום זה יכול הבעל לגרשה משא"כ באוכלת מאכלים אסורים, משום שכאן הוא חציפות וחשש זנות (ע' ראש"י כתובות פ' ז' ס' ט' וע' תרומת הדשן ס' י'), וכן דין זה הובא לגבי קריאת שמע (אוי"ח ס' ע"ה), שאסור משום הרחוק ונסמך על הפסוק (דברים כג טו) **ולא יראה בך ערות דבר**, שכל הדין שייך לאיש שאסור לקרות נגד שער אשה אבל אשה מותרת לקרות נגד שער אשה אחרת (מ"ב ס"ק ח)

וכהיום משתמשין לקיים מצות כיסוי ראש בפאות נכריות שמעוררין לא פחות משער עצמן אם לא יותר, ומשתמשין בו בעיקר גויות לשם פריצות, ולא משני כאן אם מכירין שזה פ"נ או לא, ואינו דומה לשאר מראית העין שבש"ס, שכאן ראית העין הוא גוף האיסור ולא משום חשד, וכמו ראית סרט, שמזיק לא פחות מראית הדבר בעצמו, אף שיודעים שאין לפניו גוף האדם רק מראיהו

ומה יאמרו על איסור של "מדברת עם כל אדם דברי קירוב", (השנוי יחד עם ראשה פרועה במשנה כתובות עב.) כשאשה מתוחכמת רוצה לקיים את דין המשנה ובכל זאת להיות פרועה, היא מדברת בתוך טייפ, וכשתגיע אצל אנשים מפעילה את הטייפ, והם חושבים כאילו היא המדברת, ולומדת היתר זה מפאה נכרית, האם התחכם הזה מוציאה אותה מדין פרועה.....!?

ואפשר להמשיך "היתר" זה וללמוד ממנו להתיר לדבר לשון הרע ורכילות ולהלבין פני חבירו ברבים ולבזות ת"ח וכו' וכו' דרך טייפ, וא"כ על בסיס של פ"נ אפשר למצא תחבולה ותיחכום איך לעקור כמעט כל התורה כולה

ויש כאן הרגשה כאילו יש תיחכום איך לעבור על דברי תורה ולהטעות ולרמות את עצמינו ואת אחרים ואת הקב"ה, כאילו מקיימים מה שהתורה ציוותה

ומקור ההיתר בנה רבי יהושע בועז בעל השלטי גיבורים, ע"פ הגמ' נזיר כח: ועוד גמרות שהוזכר פ"נ, וחשב ששם מדובר בשימוש כיסוי שער, ועל כן למד משם ההיתר, אולם אם יש מקום להביא ראייה משם, זה לכל היותר לאיסור ולא להיתר

ובאמת שעצם ההיתר פ"נ לשם כיסוי שער (במקום שיש חיוב מצד הדין לכסות כגון בחוץ במקום שיש הרבה אנשים) הוא טעות גמור, ולא משנה אף אם גדולי עולם התירו זה, כי לא מצאנו בשום מקום בש"ס שהוזכר בו פ"נ, שישתמש לשימוש כיסוי שער רק תמיד הוזכר לשימוש או תוספת לשער, ע' נזיר כ"ח:, ושם כתוב שאשה שנדרה בנזירות וכבר עברה הנזירות עד שכבר מותרת לשתות יין וממילא הבעל אינו יכול להפר הנזירות מצד זה להתיר לשתות יין, ומ"מ חסר עדיין תגלחת, והוא יכול לחד מ"ד להפר משום שאומר אי אפשר באשה מגולחת, דהיינו שזכותו לראות את אשתו בשערות מגולות, (כגון בבית שאין חיוב לכסות מעיקר הדין,) ויש מ"ד שא"א להפר משום שתוכל ללבוש פאה נכרית ותראה כיש לה שער, והמ"ד שאפשר להפר סובר שפ"נ יש קצת זוהמה כיון שבא מאשה אחרת וזה מפריע להבעל, ואף שהיתה יכולה ללבוש מטפחת יפה, מ"מ זה לא נקרא שרואה

שער ורק פ"נ נותן אותו הנאה, ומזה רואים שפ"נ משמש שימוש שער ולא שימוש כיסוי שער, ואינו דומה למטפחת יפה משמש שימוש כיסוי שער, (ומכאן נפרך הטענה שטוענים שפ"נ הוא כמו מטפחת יפה, שהרי כאן רואים ברור שמטפחת אינו משמש שימוש שער ופ"נ כן)

## (ב) כל הראשונים סוברים שפ"נ הוא בשימוש שער ולא שימוש כיסוי שער

וכ"כ כל הראשונים בלי יוצא מן הכלל בשאר מקומות שהוזכר פ"נ בש"ס, שפ"נ הוא במקום שאין לה שערות או שער מועט או לבן, היינו שימוש שער ולא שימוש כיסוי שער, ואיירי במקום שאילו יש לה שער מספיק אינה צריכה פ"נ, וע"כ דאיירי באופן שאין איסור גילוי, דהיינו בחצר בשביל בעלה ואם יוצאת לרה"ר מכסה אותה או רק מגלה כשיעור שערות היוצאות מחוץ לצמתן, (ע' ערכין ז': ברש"י, דרגילות היו נשים כששערן מועט לקשור שיעור נשים נכריות לשערן והוא פאה נכרית, משנה שבת פ"ו מ"ה ברע"ב אשה שאין לה רוב שיער לוקחת שיער מנשים אחרות ומשימה על ראשה שנראה כמו שהוא שיער, ושנות אליהו שם. פ' שאין לה שער נוטלת שער ומכנסת תחת הצעיף כדי שתתראה בעלת שער, שבת ס"ד: במאירי ד"ה ובכבול, וענין פאה נכרית היא קליעת שער עשויה משער חברה אם מפני שיער שלה מועט אם מפני שהוא לבן, וחידושי הר"ן ד"ה יוצאת וכן פאה נכרית היא כעין כיפה שעשויה משער חברה לפי שיש לה שער מועט אינן דיש לה שער לבן, ורשב"א שבת ס"ה. ד"ה אמר אביי בא"ד, וכן הטעם בכיפה של צמר שאין אשה מתקשטת עצמה באותה כיפה אלא אשה שהיא קרחת מפאת ראשה והיינו דתני לה בהדי פאה נכרית, ומבואר דפ"נ פשוט שהוא רק בשביל אשה שחסר לה שערות, והריטב"א (הישנים) שם, דכיפה של צמר גמי אין צריך לישא אותה אלא אשה שהיא קרחת מפאת פניה ומידי דמגני הוא וזה ששנה אותה בהדי פאה נכרית וערוך ערך פאה, אשה שאין לה רוב שיער לוקחת שיער מנשים אחרות ומשימה על ראשה שנראה כמו שהוא שיער, וכן לשון הרמב"ם פ"ט מהל' שבת הל' ז', ולא בפאה של שיער שמנחת על ראשה כדי שתראה בעלת שער הרבה, ומשמע שאם רצונה בשער מועט או שממילא יש לה שער הרבה אינה צריכה לפ"נ, ותשמישו ע"כ באופן שמותר לגלות שער עצמה, וברה"ר מכסה אותה,

ורק השלטי גיבורים כתב שפ"נ נעשה לשם כיסוי שער (פ"י דשבת בדפי הרי"ף דף כט, רבי יהושע בועז, שהוא בעל מסורת השי"ס ועין משפט בגליון השי"ס, וכ"כ בעין משפט על גליון הגמ' נזיר הנ"ל מכח הגמ' שם) והוא צע"ג, שהפך את הגמ' לצד השני, וכנגד כל הראשונים, וכן המשנה שבת סד: יוצאה בחוטי שער, מדבר ע"כ באופן שגם שער המחובר לגופה אין איסור, ע' רש"י בגמ' ד"ה ובלבד, וע"כ מה שרואין זה איירי בשער היוצא חוץ לצמתן ואכמ"ל, רק כמה גדולי אחרונים ז"ל, אשר מפיחם אנו חיים, והם גדולי הוראה אשר כל ישראל נסמכו על הוראתם, נמשכו אחר הטעות הזה, ע' רמ"א (או"ח סי' ע"ה סע' ב', בשם הגה' אלפסי החדשים שהוא השי"ג, והמ"א והמ"ב שם), והא כשגגה היוצא מלפני השלטי, (השי"ג חי בזמן המחבר והרמ"א, שהרי מביא את המחבר בעין משפט, והרמ"א מביאו בשי"ע, והרמ"א נולד אחרי המחבר ונפטר לפניו), ובמקום הזה אפשר להציג מאמרי חז"ל, ע' (סוטה לה). שהקב"ה אמר לדוד הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, (מ"ק כה:). אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי הקיר. (עדות פ"א מ"ד) ולמה מזכירים את דברי שמאי והלל לבטלה, ללמד לדורות הבאים שלא יהא אדם עומד על דבריו שהרי אבות העולם לא עמדו על דבריהם

ומצאנו עוד לסנהדרין בלשכת הגזית שכולם ראוין להוראה שיכולים לטעות ולומר אין שבת בתורה אין ע"ז בתורה אין נדה בתורה (ע' הוריות ג: במשנה, וע' לקמן סי"ק י' יותר ביאור)

## (ג) ב"ד שהורו נגד המציאות

והדבר נוטה לומר, שמי שפסק להתיר, זה כמו ב"ד שיפסוק שבור ברשה"ה אפשר לכסות בקש, ואף שיראו בעינים שממשיכים ליפול בתוכו, מ"מ יאמרו כתוב בתורה (שמות כב ג) ולא יכסנו, והרי כיסו אותו, והראיה שגם לקרות קריאת שמע לפני צואה סגי בכיסוי קש, כמו שנא' (דברים כג יד) ושבת וכסית את צאתך ולא יבינו ההבדל, שכאן מטרתו להסיר המכשול ולא סגי ליה בקש, ומי שפוסק דבר כזה וכיו"ב, מלבד המכשול שעושה שבני אדם נופלים לבור, יש כאן עוד חטא יותר חמור, שמציג דברי תורה כחוכא וטלולי לעיני כל ישראל ולעיני העמים, כיון שההיתר הזה רוצה לבסס אותו בתור דברי תורה שמטרת התורה לגלות האמת שהקב"ה רוצה לגלות דרכם בעולם והוא מציג את זה בצורה שאין הדעת סובלתו, ואילו סנהדרין בלשכת הגזית היה פוסק להתיר לכסות בור

בקש, לא היה שומעין להם, ובזמן האחרון יש בעה"י הרבה התעוררות בה, אולם יש עדיין ת"ח שחושבין שיש כאן היתר מוצדקת, וצריך להראות להם כל הנ"ל.

ועוד ניתן לדמות ענין זה למה דאיתא (יבמות צב.) בב"ד שהורו בשבת שכבר חשך והתירו לעשות מלאכה ואח"כ זרחה השמש, ונתגלה שהיו מקודם רק עננים, שזה טעות ולא הוראה וב"ד אין מביאים פר העלם דבר, והציבור חייב, משום שהוראה נקרא רק כשלא טעו במציאות ורק חידשו דין ואח"כ ראו שטעו. הנה כל מה שצריכים לחדש דבר כזה, זה אם בשעת שפסקו להתיר, היו עננים, שהיה עכ"פ מקום לטעות וס"ד שזה נחשב כגדר הוראה רק שטעו קמ"ל שהיה טעות ולא הוראה, אבל זה פשוט שאם אחר זרחה השמש, ימשיכו לפסוק שמותר לעשות מלאכה, פשוט שזה טעות גמור ולא הוראה ולא הוצרך לאשמעין (אף שיגידו שזה לא יכול להיות שב"ד יטעו וע"כ מה שרואים זה לא השמש אלא הירח), שזה דבר שהצדוקין מודים ביה, וכן יש מחלוקת שם לענין אחד שהעיד שמת בעלה והתירו ב"ד ואח"כ חזר בעלה, פליגא אם זה נחשב כהוראה או כטעות, שיש מ"ד שזה טעות וב"ד אין מביאים פר העלם דבר, והציבור חייב ויש מ"ד שזה הוראה ומביאים פר העלם דבר, והציבור פטור, (הרמב"ם פ"ד מהל' שגגות פסק שב"ד פטור דהוה טעות ולא הוראה), אולם זה פשוט שאם אחר שחזר בעלה ימשיכו ב"ד לפסוק שמותרת לשני בלי גט שזה טעות גמור ולא הוראה (אף אם יטענו שכיון שהב"ד כבר פסק, ע"כ שזה לא יכול להיות טעות וממילא הבעל שחזר הוא לא זה אלא אדם אחר שדומה לו) וזה דבר שהצדוקין מודים בו, ויותר מזה שזה הכחשת המציאות, (וע' יבמות פח. ותוס' ד"ה אתא, בענין זה, שכיון שהוא גלוי לכל שהבעל חזר, לא מהני להכחיש אפילו ע"י מאה עדים) שאם אפילו בטעות של המציאות לא הוה הוראה כ"ש בהכחשת המציאות

וכן לענינינו, שבזמן הקדום היה אפשר לטעות בענין פ"נ שזה בגדר כיסו עננים את השמש, כיון שלא היו מוצלחות כ"כ, ולא היה נראה לעין הטעות, אף שמבחינת הסוגיה לא נראה מקום להתיר, אבל היום גם מצד המציאות כבר א"א לומר זה, ומי שעדיין ממשיך להתיר, זה בגדר זרחה השמש וחזר הבעל ועדיין ממשיך להתיר, שזה בכלל טעות גמור והכחשת המציאות ואין זה הוראה

#### ד) מנהג טעות אף שהונהג ע"י גדולי ישראל צריך לבטל

ואף שכבר הונהג בהרבה מקומות, מ"מ אין זה סיבה להמשיך

וכבר הביא כן המ"ב בס' תר"ץ סע' י"א בבה"ל פסק הפר"ח במנהגי איסור שמקורות בריטב"א שאין לילך אחר מנהג אף שנתפשט בכלל ישראל ונתיסד ע"פ גדולים ע' הריטב"א פסחים דף נ"א שכתוב שם בעניני מנהגים שאין רשות לבטלם וז"ל, וכתב עוד וז"ל (הריטב"א בשם הרא"ה) והדבר פשוט שאין משנתנו וכל הגמרא ועובדא אלא במנהג להחמיר אבל במנהג להקל לעולם אין חוששין לו ואפילו היה על פי גדולים שבעולם כל שנראה בו צד איסור לחכם בעל הוראה אשר יהיה בימים ההם שאין לנו אלא שופט שהוא בימינו ומיהו במקום שאין האיסור ברור והמנהג קבוע כבר עד שא"א לו (להעלו) [לבטלו] נהי דליכא הכא משום סירכא דכותים דאי (מסתברא) [מסתריכי] להחמיר מסתריכי אפי' הכי כיון שאינן בני תורה ואין (בחבירו) [כח בידו] יש לו לעשות לעצמו בענין שלא יהא בדבר מחלוקת עד שיוכל להחזירם לאט לאט ואם הטענה מוכרע אין חכמה ואין תבונה נגד ה' עכ"ל (הגהתי ע"פ שו"ת הרדב"ז אלף קס"ה). עכ"ל הריטב"א. (הובא ברדב"ז אלף קס"ה הובא בפר"ח הל' מנהגי איסור ס"ס י' הובא בחתם סופר ס' קנ"ט הובא בבה"ל ס' תר"ץ ד"ה ואין לבטל.)

אולם יש היתר במקום שיש פירצה גדולה ורוב הנשים הולכות כך, וקשה למצא שידוך המתאים, שמותר להתחתן אף עם אשה שיוצאת בגילוי ראש או בפאה נכרית, ע' סוטה כו. אמר רבי יוחנן ישא אדם דומה ואל ישא בת דומה ושמואל אמר ישא בת דומה ואל ישא דומה, ע"ש ברש"י שאם ימצא אחרת לא ישא את שניהם ואם ימצא רק אחת מהם ישא זו, והנידון הוא אם לא יוכל למצא רק אחת משתי אלו את מי עדיף לקחת, וזה שייך גם בשאר פריצות כגון אם יש פרצה שהולכות בשמלות קצרות או בשרוולים קצרים, ואין זה שייכות אם היתר של פ"נ, כי בפאה או בגילוי שער הוא שוה ואין נפ"מ ביניהם, ולפעמים פאה יותר גרוע. רק שמצד חסרון יראת שמים אין כאן ביוצאת בפאה נכרית כיון שהיא מוטעית מצד הוראת כמה מגדולי ישראל והתפשטות ההיתר

וע"ע (הגניגה ב.פסחים פח. ועוד) לענין חצי עבד חצי בן חורין לישא שפחה אינו יכול לישא בת חורין אינו יכול והלא לא נבראה העולם אלא לפריה ורבייה שנאמר לא תוהו בראה לשבת יצרה



מפני תקנת העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין. וא"כ אפשר ללמוד מזה שמפני תיקון העולם, במקום שלא מוצאים אשה אחרת, אפשר ג"כ לקחת אשה שאינה עושה הכל כדין כגון שהולכת בגילוי ראש או בפ"נ שהוא כגילוי ראש, או במקום שרוב הבנות הולכות בשמלות קצרות או בשרוולים קצרות, וא"א למצא שידוך כהלכה, מ"מ מצות פריה ורביה דוחה ענין זה עד שיתקיים בדור הבא והתודו את עוונם ואת עון אבותם במעלם אשר מעלו בו ואשר הלכות עמי בקרי, ויאמרו אך שקר הנחילו אבותינו ויחזרו בתשובה שלימה ויחפשו אך ורק את האמת לאמתו

### (ה) הוספת איסור של חילול ה' וגונב דעת עליון ע"י היתר פיקטיבי

אולם יש מקום לומר, שמבחינה זוית ראייה מסוימת עצם השתמשות של פ"נ לשם כיסוי הוא הרבה יותר חמור מגילוי ראש, שגילוי ראש הוא רק חטא של פריצות, אבל פ"נ, מעבר לחטא של פריצות, יש גם חילול ה' וגונב דעת עליון, שהרי אפילו הכי פרוצים והכי זייפנים שבעולם לא הצליחו לזייף דבר זה ולומר עליו שזה חפץ של צניעות, מה שע"י ההיתר הזה שכביכול בנוי על התורה, הצליחו. וזה דומה לשני בנ"א שחייבים מאה שקל ואין רוצים לשלם, ואחד מהם באמת לא שילם והשני שילם בכסף מזויף, אז זה שלא שילם, לא יכנס לכלא וזה ששילם בכסף מזויף, יכנס לכלא. והחילוק הוא, שזה שלא שילם, יש לו עסק רק עם המלוה, והשני הולך לחתור מתחת אמינות הכסף של כל המדינה ושולל ממנו את הערך, והנמשל ד"ל. וכעין מה שאמרו חז"ל (סוטה כב:) אל תתיראי מן הפרושים ולא ממי שאינן פרושים אלא מן הצבועים שדומין מעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס. אולם טענה זו היא מתיחס בעיקר להרבנים המתירים זה ולא להאשה.

מקור של חילול ה' וגונב דעת עליון ודעת הבריות, בענין מעין זה, לשון רב יוסף גאון הובא בהלכות פסוקות מן הגאונים ס' קכ"ז ובסוף ספר כל בו ובמהר"ם אלשקר ס' מ"ב בשם רבינו יוסף גאון (הובא בבב"ל ס"ס רמ"ו. רק ששם קיצר דבריו ולא הביאו לגמרי).

וז"ל המהר"ם אלשקר אבל רבינו יוסף גאון כתב זה לשונו וכן נמי אסור לבר ישראל שיעשה הערמה עם העובדי כוכבים השותף שהוא חורש עמו שימכור לו בהמה שהוא חורש בה או מקח שבחנותו ולאחר שבת יחזור ויקנה בהמה והמקח מאותו העובדי כוכבים דכיון דהערמה הוא אסור עד (דנתיק לחוץ) [דנפיק להון גרס' כלבו] להחיא בהמה ולהחיא מקח לגמרי עד כאן. עכ"ל מהר"ם אלשקר

ומצאתי בגאוניקה עמוד 196 (GEONICA II) שהועתק כעין תשו' זו ביותר אריכות, וכנראה שזו היתה תשובה העיקרית של ר' יוסף גאון. כי בתשובת הגאונים בהלכות פסוקות ס' קכ"ז ובכלבו הובאו לפני תשו' הנ"ל עוד ג' תשובות בשם ר' יוסף גאון. וכל הד' תשובות הובאו בגאוניקא ביותר אריכות באותו סדר. על כן נראה שהתשו' בהל' פסוקות וכלבו הם קיצור של התשו' שהובאו בגאוניקא. (ע' בהלכות פסוקות בהקדמה אות ח' שכל הה"פ הם רק ליקוט מתש' הגאונים) התשובות הועתקו בספר ביום הראשון תשבי"ח

וז"ל ישראל שמבקש לעשות ערמה עם שותפו גוי שיש לו עמו שורים לחרישה וחנות שלמקח וממכר ומוכרין לו בערב שבת וחוזיר לוקחן ממנו לאחר שבת זה מנהג שלפושעי ישרא' ואסור לעשות כן מפני שני דברים כאן מתחילין ג' דרגות בדרך לא זו אף זו, א' ואין צריך לומר אם לא לקח ישראל דמי שורים וחנות ומה שבתוכה מן הגוי אילא בדברים בעולם (=בעלמא) שמכר לו שאין שוה כלום ואין בו מכירה כלל ואסור לעשות כן ב' ואפלו לקח ממנו דמים ומכר לו מכירה גמורה והעיד עליו עדים שמכרת לי שורים אילו וחנות זו אפעלפי כן כיון שמתנה עמו על מנת שתחזירם לי לאחר שבת אסור מפני שעשה ערמה להשתכר בשבת ולעשות מלאכה בשבת בכונה ואיסור גמור הוא: ג' אילא (או) אפילו מכר לו מכירה גמורה ואין מתנה עמו על מנת שתחזירו לי וקנאו גוי קנין גמור כיון שבמוצא שבת חוזר ובא ישראל לחנותו כמנהגו: הוכר הדבר שבערמה עשו להיתערם במצות ולגונב דעת עליונה ודעת הבריות ויש כאן איסור שבת... וחילול שבת וחילול השם בפני ישראל וגוים שאפלו הערמה...ב... (בכ"י היה כאן חסר כמה אותיות) אפילו בדבר הרשות אסור לעשות לכתחלה ערמה דאמרו ליה רבנן לרב (ששי) [אשי] חזי מד האיי מרבנן ורב (חיה) [חונא] בר חיון וכול' (שבת קלט:) ומעשה מברא שבות בעלמא הוא ואף על פי כן צורבא מרבנן לא אתי למעבר (אעליו בגמ' למעבד ואולי יש ט"ס כאן או שהוא גרס כך בגמ' וחוזר רק על מעשה דמעברא ולא על מעשה דתומי ומיושב בזה פסק הרמב"ם פ' כ"ג הל' ג') כן [נראה דצ"ל כאן] שיש חרישה שהיא איסור מלאכה

ופתיחת חנות בשבת לא כל שכן שאסור מכל צד וצד ויש בו חילול השם: עכ"ל.

ורואים מזה שמי שמתכנן לעשות תכנית פיקטיבית לנצל מן האיסור, לא הסיר כלום מן האיסור ואדרבה, הוסיף על האיסור עוד חילול ה' וגונב דעת עליון ואפשר ללמוד מזה על פ"נ וכדומה שאר תיקונים פיקטיביים, שלא הסירו שום דבר מן האיסור ואדרבה הוסיפו איסור על גבי האיסור

### ו) חילול ה' בפני ישראל ובפני גוים. ועיקר הגאולה להסיר חילול ה' מן העולם

יסוד חילול ה' יכול להיות אף בדבר שאינו עבירה ממש, רק נראה לעיני בני"א כעבירה. ומתזלזל התורה בעיניהם וכ"ש בדבר שיש עבירה ממש והוא עושה הדבר בפני אחר וכ"ש בפרהסיא. וזה יכול לגרום שח"ו מבני עמנו ידלדלו מן קיום המצות

וחטא של חילול ה' הוא חמור יותר מכל עבירות שבתורה כמבואר בסוף יומא (פ"ו) שאפילו תשובה ויום הכיפורים אין גומרים הכפרה עד שימות. ואם אין עושים תשובה, ג"כ ע"י מיתה אין כפרה וכ"ש אם מורין לעשות כן ברבים לחלל שם שמים בפרהסיא הנהגה קבועה לדורות.

ומה שיש כאן חילול ה', משום שבני"א שרואים זה איך ע"י ערמה מפקיעים עצמן מן המצות נזלזל בעיניהם קיום המצות. ורואים איך אפשר לעשות שחוק מן המצות, וגם חושבים שמותר לרמות את הבורא עולם אף שאסור לרמות את הבריות. וע"כ שאין מחשיבים להתנהג הבורא עולם אפילו לא כמו שמתנהגין עם גוי, וזה גורם ח"ו להרס של כל היהדות, כי עיקר קיום היהדות הוא ע"י שרואים איך מחשיבים מצות התורה ואיך מוסרין נפשם על זה. ואם מתנהגים בצורה הפוכה, ח"ו הדבר בהיפוך.

הנה אנו מצווים לקדש שם שמים ג"כ בפני גוים וכמו שכתוב (דברים ד'ו') כי היא חכמתכם ובינתם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה כי מי גוי גדול אשר לו א-לקים קרובים אליו כה' א-לקינו בכל קראינו אליו.

וע' בספורנו וז"ל כי מי גוי גדול, והטעם שראוי להקפיד שתהיו נחשבים ונבונים לעיני העמים הוא שהא-ל יתברך קרוב אלינו בכל קראינו אליו וזה יורה שבחר בנו מכל העמים, יחשבו אתכם העמים לסכלים יהיה חילול ה' באמור להם עם ה' אלה, עכ"ל.

וכוננו על הפסוק (יחזקאל לו כ) ויבואו אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלה ומאמצו יצאו, ואחמול על שם קדשי אשר חיללוהו בית ישראל בגוים אשר באו שמה: לכן אמר לבית ישראל כה אמר ה' א-לקים לא למענכם אני עושה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חיללתם בגוים אשר באתם שם וגו' ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם: וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם

הנה כונת רב יוסף גאון ז"ל שכשמוכרין לגוי חנויות או הבהמה בצורה כזו, והגוי הזה רואה איך היהודי מתנהג עם הבורא עולם, ואיך יש חשיבות בעיניו המצות, ואיך אין שכל במצות התורה, אז בעיניו כל עם ישראל כשחוק, כטפשות, וזה פועל בדיוק ההיפוך של תכלית כלל ישראל בבריאה להאיר רוח אמונה בעולם.

והרי אמרים בכל יום שמע ישראל ה' א-לקינו ה' אחד וכתב רש"י ה' שהוא א-לקינו עתה ולא א-לקי עכו"ם הוא עתיד להיות ה' אחד.

וא"כ אנו צריכים עכ"פ לדאוג, שלא יזלזל כבוד שמים ע"י מעשינו בעיני הגוים,

### ז) לימוד זכות במקום שא"א למחות

ומאידך יש לימוד זכות על כל הרבנים של זמנינו, שבאמת מסתבר שהרבה מהם ג"כ מודים שזה אסור, רק שאין יכולים למחות כפי הכלל (יבמות סה:) כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע, וכן חוששין ששאר דבריהם לא יהיו נשמעים בגלל זה, או שחוששין משום שיפסידו פרנסתם, או שיהיה להם בעיות בשידוכין של בניהם וכו', כפי שמצב

הדור שמי שיוצא מגדרי דברים המקובלים בחברה, כבר מקבל שם של יוצא דופן, ולפי"ז רק צריך לדעת שאין שום ראייה משום רב שמתיר משום שאפשר לתלות מחמת טעמים הנ"ל או שתולה ברב אחר וחשב שהוא מתיר ולא ידע שרק משום טעם הנ"ל אינו מוחה, וכו' וכו'. או שחושב שדין זה הוא בכלל מצוה לשמוע דברי חכמים כעין דאיתא (הוריות ב:) ששואלת הגמ' בת"ח שיודע שב"ד טעה איך מביא חטאת, הרי אסור לשמוע לב"ד ומתרת הגמ' שטעה במצוה לשמוע דברי חכמים, אלמא שיש מקום לטעות בזה, וכן לענים ב"ד שהורה בדבר שהצדוקים מודים ביה, מביא כל יחיד חטאת, (הוריות ד.) אלמא שמ"מ כל יחיד הוא שוגג, כיון שתלה בב"ד

בקיצור, מצד האנשים העוברים על זה זה יש לימוד זכות, כולם טהורים כולם קדושים כולם עוסקים בתורה ובמצות, אבל עצם הדבר צועק עד לשמים

ומאידיך למדים מזה, שאשה שמכסה את הראש כהוגן, אז חוץ ממצות צניעות שהיא מקיימת, הופכת ג"כ התורה מלהיות מקור לשקר וזיוף למקור של אמיתת גילוי של דבר ה' בעולם,

וכנראה שזה היה כוונת הגאון זצ"ל, שבזמנו עדיין לא היה יכול למחות מטעמים דלעיל הנ"ל, ואמר שכשיבא מלך המשיח יבטל זה, וזה אחד מן הדוגמאות של תפקיד מלך המשיח לחזק בדקה, שמתחיל לציבור שומרי תורה. וכנראה ממה שאמר שהדבר הראשון שיעשה הוא לבטל פאה נכרית, נראה ג"כ שא"צ סנהדרין לזה, כי להעמיד סנהדרין הוא טורח גדול ולא יעשה זה ביום או ימים, וע"כ שהיה אצלו כדבר פשוט לבטל מבחינת הלכה וכדבר שהצדוקין מודין בו שא"צ סנהדרין בשביל זה, ואולי אפשר לומר מצד אחר היה ראוי להיות דבר הראשון, אף שלכאורה יש דברים יותר חשובים ללחום נגד מהרסי הדת, מ"מ מבחינה מסוימת זה יש לו דין קדימה, כיון שנראה כאילו אנשי הדת בעצמם מסירים את ערך התורה כביכול מכח התורה בעצמו, וע' בגמ' (יומא פו.) על גודל חטא של חילול ה' שעשה דוקא ע"י אנשים גדולים. וקשה מאוד ללחום למען התורה בזמן שאומרים לעוברי דת, תשמרו תורה זו שיש בו גם דברים שנראה כאילו הם מקור של השקר והזיוף, שמקודם צריך להוכיח שהתורה היא מקור של האמת, ואח"כ אפשר לחייב אותה גם את האחרים

ולא הארכת כן להביא דברי האחרונים החולקים על השי"ג כמו שבזמנינו הוציאו בעה"י הרבה חוברות בענין זה, ומעוררין על גודל הקילקול ועל גודל הזיוף, כי כל זה צריכים במקום שיש מצד עצמותו שני צדדים למטבע, וצריך הכרעת האחרונים להכריע, ובזה צריך לדון מי ומי האוסרין ומי המתירין כמו בשאר חלקי התורה, אבל כמדומני שכאן אין בכלל שני צדדים, ומי שהתיר זה יותר נוטה שהוא בגדר הכחשת המציאות ואין לו שייכות עם הוראה.

וחוץ מזה, מטרת חיבור זה הוא לא לבאר דיני פ"ע, רק לבאר דיני הוראה, שגם סמכות סנהדרין הגדול בלשכת הגזית היא מוגבלת, ולא יכולים להתיר דבר רק כשהדבר מסופק מצד עצמו, ולא כשאין בכלל מקום להסתפק, וכמו שסמכות שאר מנהיגים כולל מלך המשיח היא מוגבלת במגבלות של התורה, ובמגבלות של כפיפות לסנהדרין בדברים שהתורה נותנת סמכות לסנהדרין, רק לקחנו דין פ"ע בתור דוגמא.

### ח) חומרות שגרמו לקילקול, (בענין הקפדה לכסות כל השערות בבית)

ואחד מן הדברים שגרם לזה היה נראה לומר שהם החומרות שהוסיפו שאשה מכסה בראש ג"כ בבית ע"פ הזוהר (שאין בו חיוב כיסוי ראש אפילו בחצר שאין רבים מצוים לדעת הבבלי, ע' תוס' כתובות עב: ד"ה ואלא, הובא שו"ע אה"ע ס' כ"א סע' ב' וס' קט"ו סע' ד' ובמ"א ס' ע"ה ס"ק ד), וחשבו שזה מעקיר הדין, ושם אין ענין של הרחקה מעריות, וממילא טעו לומר שגם בחוץ הוא אותו ענין של הבית וממילא לא מחשיבים זה לזיוף, כי שכחו לגמרי שכל החיוב הוא אך ורק הרחקה מעריות, ויוצא שחומרא זו גרם לעקור את כל העיקר. והיה ראוי לבטל חומרא זו, ובאמת אף שהמ"ב (ס"ק יד) הביאו, ובבב"ל כתב שכ"כ הסמ"ג והש"ג והב"ש ס' קט"ו ס"ק ט' בשם הירושלמי כתובות פ' ז' הל' ו' לאסור גם בחדרה, וזה ליתא שהם דברו רק בחצר ולא בבית, וגם בחצר מבואר בירושלמי ובב"ש שם שא"צ לכסות לגמרי, ואינו דומה למבוי, רק הח"ס הוסיף לאסור גם בבית וגם שלא יצא שום שער החוצה, וגם מה שכתב בשם הב"ח שגם הרמב"ם אסר (הל' אישות פכ"ד הל' יב) אינו כתוב ברמב"ם, רק כל הראשונים מתירין, וכ"כ לדינא בב"י ובד"מ אה"ע ס' קטו, ורק מידת חסידות יש. וגם בזה בספרים ע"פ נגלה לא הזכירו לכסות כל השערות. וענין של קמחית (יומא מז.) הוא מידת חסידות ולא ניתן הדבר לקבוע הלכה קבועה להכלל, וגם שם דעת המאירי שאינו כפשוטו, וכ"ש במקום שמתקש לקדושה, שהבעל צריך זה כדי לשמור עינו מאשה זרה, לא שייך לעשות מידת חסידות, (ע' תענית כג.: בענין אבא חלקיה)

ויש גם קילקול שני, שבבית מכסות במטפחת כל הראש ויש שמתגנות על בעליהן וחז"ל שקדו

שאשה שאין לה מספיק שערות בפאת ראשה שתשים פאה נכרית בחצר בשבת במקום שאין רבים מצויין, כדי שלא תתגנה על בעלה, והתירו לשים פ"ג בחצר שאינו מעורבת, (שלהבלי אין חיוב כיסוי, ולהירושלמי אין חיוב של כל הראש כו"ל) אף שהיה מקום לחוש שתסירם להראות לחברתה (שבת סד:). וזה הפירוש האמיתי בגמ' לפי כל הראשונים, שפ"ג משמש תחליף שער בשביל אשה שאין לה מספיק שערות, כמו שכתבנו לעיל, ויוצא שלכל הראשונים יש ראייה מכאן שחז"ל הקפידו להתיר לאשה לגלות עכ"פ מקצת שערותיה לבעלה, שהרי כתבו מפורש שפ"ג הוא אך ורק לזו שאין לה מספיק שערות ולזו שיש לה מספיק שערות א"צ פ"ג, (וכמו שחז"ל הקפידו שאשה תתאפר בפני בעלה ע"ש בגמ') ורק להש"ג אין ראייה מכאן, כיון שמפרש שפ"ג הוא תחליף כיסוי שער, אבל פירושו הוא צע"ג וכנגד כל הראשונים וכנגד הגמ' בנזיר, ומבואר בגמ' כתובות הנ"ל שבבית מותר אף כשיש אורח, שהרי הקפידו רק בחוץ שיש הרבה אנשים, ובחצר התירו, ואף להירושלמי מותר עכ"פ מקצת שערות.

ועכשיו מכסות כל הראש במטפחת בפני בעלה ובחוץ מתקשטות בפאות יפות בפני אחרים, ונמצא הבעל רואה אשתו מכווערת ונשים אחרות מקושטות, ונמצא הכיסוי נעשה לרועץ בכל מקום והפכו הקערה על פיה ומתנהגין באשתו כמו ביפת תואר שהתורה צוותה לנוולה ולגלח שערותיה כדי שתתגנה בעיניו ויגרשנה, וע' רש"י פ' כי תצא ובכתה את אביה, שתהא בת ישראל מתקשטת וזו מתגוללת, והיה ראוי לבטל כל זה כיון שגרם לקילקול הגדול הזה, ועכ"פ ינהגו שתגלה מקצת משערותיה או שתשים פאה נכרית בבית.

והיה ראוי לומר חידושי של רב ניסים גאון, את אשר החמרת הקלתי ואת אשר הקלת החמרת, את אשר אסרת התרתי ואת אשר התרת אסרתי, הקב"ה נתן יופי ושערות לאשה כדי שתתקשט לבעלה והיא מסירה זה מבעלה ונותנת לזרים, וזה דומיא מה שנהוג האידנא בנוגע לארץ ישראל, שהקב"ה נתנה לעם ישראל ואנו במו ידינו נותנים לזרים, ונתקיים הוידוי שאומרים, יופי אדמתינו לזרים, כוחינו לנכרים, ועדיין לא שבנו מטעותינו,

וכן חומרא זו מוגן ע"י המ"ב (סיק י' ובבה"ל ד"ה ודע), שכתב שאסור לבעל לקרות ק"ש נגד אשתו בבית בגילוי שער, ובגלל זה עשה רעש גדול (באחד מספרי מוסר שכתב), על חיוב כיסוי בבית, והרעיש עולמות על גודל הקילקול שיצא ע"י ברכה לבטלה שהבעל מברך נגד שער מגולה באשתו וא"א להזהר בזה כשהיא מגלה שעה, ולא ידעתי למה נתעורר בעיה זו בזמן החפץ חיים זצ"ל, הרי זה טענה על כל הנשים בזמן חז"ל שהלכו בגילוי ראש בבית, ועצם סברה זו צ"ע דלגבי בעלה מסתבר שנחשבת כבתולה כיון שמוותרת לגלות, והמקור של המ"ב הוא ביד אפרים והוא מדייק זה מן המ"א, ובאמת אין ראייה משם שכל המ"א מדבר בחוץ ואכמ"ל

ועוד חומרא אינו אסור מעיקר הדין, ובגלל זה יש שאמרו שראוי לכסות בפאה בחוץ, שאז אין ניכרות אותן שערות, וזה צע"ג, דזה כמו מי שנפל חתיכת חזיר בתוך הקדירה וחושש שנותן טעם על כן מוסיף בכל הקדירה מלא חזיר עד שאותו חתיכה כבר אינה ניכרת בטעמו, ויותר היה ראוי לעמוד על עיקר הדין ולא לחשוש לאותן שערות ולא יבוא לעקור את כל הגוף ע"י כיסוי מזויף, ע' בגמ' (פסחים נא.) שחדין של דברים המותרים ואחרים נזהגין בו איסור אין רשאי להתיר בפניהם זה רק בזמן שלא גורם קילקול, משא"כ בזמן שגורם קילקול, יתירו בפניהם. ובגלל זה כתוב שם שאם נהגו להפריש חלה מן האורז, שאם רובם אוכלים דגן יתירו בפניהם את האורז, משום שיבואו להפריש מן החיוב על הפטור. ומן הפטור על החיוב, וכאן שייך דבר מעין זה, שהכסוי שזה פ"ג, שראוי לכסוי במקום הפטור שהוא בתוך הבית, משתמשין לכיסוי במקום חיוב, שהוא בחוץ, והכסוי שזה מטפחת, שראוי לכסוי במקום החיוב שהוא בחוץ, משתמשין לכיסוי במקום הפטור שהוא בבית. והנהגה זו יכול להביא לעבור על איסור (שמות כ יד) לא תחמוד אשת ריעך והרבה קילקולים אחרים, ומניעת שלום בית שלפעמים מתגנה בעיניו ולפעמים גם רצונו לגרשה, כדאמרין בענין זה (שבת סד:).

וכן אפשר ללמוד מזה לשאר מקומות שאם ע"י חומרות גורמים לעקור את כל הגוף ראוי לבטל החומרות.

### ט) רבי עקיבא ביטל חומרות של זקנים הראשונים

ע' בגמ' (שבת סה:) על המאמר של רב שכל התכשיטין אסור לאשה לצאת בשבת בחצר שאינה

מעורבת, חוץ מפאה נכרית וכבול, ומקשי הגמ' מאי שנא', ומשני, אמר עולה כדי שלא תתגנה על בעלה כדתניא והדוה בנדתה, זקנים הראשונים אמרו שלא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונים, עד שבא ר"ע ולימד א"כ אתה מגנה על בעלה, ונמצא בעלה מגרשה, אלא מה ת"ל והדוה בנדתה, בנדתה תהא עד שתבא במים

וע' (אבות דר"ע פ"ב) דמשמע שגם זקנים הראשונים לא היו אוסרים מעיקר הדין רק שאין רוח חכמים נוחה הימנה (וזה דלא כהגר"א יו"ד ס' קצ"ה ס"ק י"ג דס"ל שגם לר"ע אין ראוי להתקשט בשעת נידותה, וצ"ע דבריו ז"ל, שהרי משמע שכל המאמר הזה הולך לפי זקנים הראשונים ששם דורשין הפסוק ע"פ זקנים הראשונים ולא כמו ר"ע, וכן בראב"ד בבבלי הנפש הביא כל דברי אדרי"ע לגבי דיני הרחקה בנדח, ודילג קטע זה שנוגע להרחקה מקישוט, וכן ברשב"א בתוה"ב בית השביעי שער השני, אלמא שס"ל שהרחקה זו נדחית לגמרי אפילו מגדר אין רוח חכמים נוחה הימנה)

ורואים מכל זה שהיה כאן שינוי הנהגה, ע"י שר"ע ראה קילקול מצד שמתגנה על בעלה, ואף שהיה מקום להחמיר מצד הרחקה של נדה

ורואים מכאן שאם יש הנהגה בתוך כלל ישראל של פרישות וצניעות שהונהג ע"י גדולי ישראל, ועכשיו רואים שבא לידי קילקול שמתגנה על בעלה, ראוי לחכמי הדור לבטל חומרות אלו,

וא"כ מה שנוהגות ע"פ הזוהר לכסות כל השערות בבית, (והובא זה במ"א ס' ע"ה ובמ"ב ס"ק יד), שיש חשש גדול שמתגנה על בעלה, שזה מתקנת חכמים להתיר פ"צ בחצר ע' אות ח' וע"ש עוד קילקול כלפי פ"צ ברחוב) ראוי ג"כ לבטל חומרא זו, ולא תהא חומרא זו של הזוהר יותר חמור מהנהגת זקנים הראשונים שר"ע ביטל אותה. וזכות המצוה שמגלה מקצת שערותיה בביתה שלא תתגנה על בעלה, דוחה כל רביצת האלה המבוארת בזוהר

וצריך לדעת שמה שאמר ר"ע שנמצא בעלה מגרשה, אינו רוצה לומר שהקילקול הוא אך ורק כשבסופו של דבר מגרשה בפועל, אלא אפילו כשאינו מגרשה בפועל, משום ששוקל הקילקול בגירושין יותר גדול מכשאינו מגרשה, או משום שיש חרם דר"ג, מ"מ, זה שמתגנה בעיניו, עד שהיה לו צד או מחשבה לגרשה זה כבר קילקול גדול, ואין השלום שורה בבית וכולם סובלים מזה, האיש והאשה ויותר מכולם הילדים, ואפילו אם לא עלה במחשבתו לגרשה, מ"מ מה שמתגנה בעיניו הוא כבר קילקול גדול שגורם לחשוב על אשה אחרת, כמו שאמר אבא חלקיה (תענית כד:) ואין ראוי להאריך כאן בזה כי הדברים ידועין, וזה כבר מסבב בהסתער או בגילוי עוד הרבה סיבות אחרות שמפריעים בשלום בית.

ובודאי שיש עוד הרבה ענינים שיכולים לגרום לחסרון שלום בית בגלל התנהגות אינה הולמת בין מצד האיש ובין מצד האשה ע' בספרים רבים שנכתבו על זה, וכאן כתבנו מה שנוגע לענין זה.

וע' (ב"ק פב.) בעשר תקנות של עזרא, ששנים מהם לחזק הקשר בין איש לאשתו, אחד מהם אכילת שום בע"ש ושנית שיהא רוכלים מחזירין בעיירות, למכור תכשיטין לנשים שלא יתגנו על בעליהן, ואף שיש בתקנה זו גם צד קילקול, שהרוכלין חשודים על עריות, (ע' יבמות סג: וע"ש כד.) מ"מ התיקון עדיף, ותיקן ג"כ לצניעות שאשה לובשת סינר

ורואים מכל זה שזה מעבודת גדולי הדור לדאוג בענינים אלו, ויש היום שצועקים בצדק על על הפריצות ברחוב, אולם אין דואגים על מה שקורה בבית פנימה בנושאים אלו, וצריך לתקן גם את זה, ובפרט בדורינו שהפריצות ברחוב גדול,

וכן יש מאמר חז"ל שבמלאכת המשכן היה הכיור חביב מכל משום שנעשה ע"י המראות שהנשים היו מתקשטות בפני בעליהן, ע' רש"י סוף פרשת ויקהל, וגם שם משה רבינו ע"ה חשב שאין ראוי להביא למשכן דברים אלו, בבחינת "נושא זה אין ראוי להביא לבית המדרש", משום שעשוי ליצר הרע, וכ"ש שאינו ראוי לגדולי הדור לתקן דברים בכיוון זה, אולם הקב"ה אמר שזה חביב מן הכל, שע"ז מתקיים עם ישראל,

ע"כ מערכה של כיסוי ראש נשואה

## י) להבין מציאות שסנהדרין יפסוק שאין ע"ז ושבט ונדה בתורה

רבים טוענים שאיך יתכן שסנהדרין הגדול בירושלים יטעה בדברים מפורשים בתורה, ומכאן זה

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק י

לא מאמינים באפשרויות המעשית של משנה זו אין שבת בתורה אין ע"ז בתורה אין נדה בתורה (ע' הוריות ג: במשנה) ואומרים שמשנה זו היא בגדר מה דאיתא (סנהדרין עא.) בן סורר ומורה שלחמ"ד לא היה ולא עתיד להיות, ומכאן זה גם כשמראין בעליל שכאן טעו גדולי ישראל בדברים מפורשים, אומרים לא יתכן דבר זה ועל כרחך שאין כאן טעות ומה שכתוב בתורה או במקורות המחייבים הם בגדר "אליהו הנביא עתיד לדורשו" ואין לנו אלא מה שגדולי ישראל אומרים.

ויש לצייר אפשרות כזו איך יתכן שב"ד יפסוק אין ע"ז בתורה, ע' סנהדרין (קא: קב.) איך הדיח ירבעם בן נבט את עם ישראל לע"ז, שהניח צדיק ורשע ביחד והרשע שאל את הצדיק, אם מוכן לשמוע כל מה שהמלך אומר לו, ואמר לו בודאי, אז שאל הרשע האם גם אם המלך יגיד לעבוד ע"ז, אמר לו הצדיק ח"ו, ואז אמר הרשע, האם אתה חושב שירבעם רוצה באמת לומר דבר כזה, הרי הוא רוצה רק לנסות אותך אם אתה נאמן למלכות, ואז אמר הצדיק, א"כ אני מסכים, וחתם שאם המלך מצוה לעבוד ע"ז צריך לשמוע לו, והיה בין הצדיקים גם הנביא אחיה השילוני.

וממשיכה הגמ' שבדורות יותר מאוחרים, היה יהוא בן נמשי שהיה "צדיקא רבא" שהשמיד כל בית אחאב משום שעבדו ע"ז, ואחר שקרא המכתב של אחיה השילוני, הוא בעצמו עבד ע"ז, כל זה איתא בגמ'

ועכשיו יש קושיה גדולה, איך יכול יהוא בן נמשי לטעות בזה, הרי בודאי ידע התורה, וידע מאיסור ע"ז. אולם התירוץ הוא, שחשב, וכי אחיה השילוני שהוא נביא ה' וראש סנהדרין וכל מסורת התורה עבר דרכו, לא ידע שכתוב בתורה איסור ע"ז, ובכל זאת התיר, ובעל כרחך שאין ראייה מן התורה

ואף שטענה זו אינו אמת והיה צריך לומר איזהו תירוץ שאנו לא מבינים מה קרה שם, והנהגה שלנו הוא ע"פ התורה ולא ע"פ מה שנשמע מן הנביא כשבא לעקור דברי תורה, מ"מ רואים שאדם גדול כזה היה לו טעות כזה. וא"כ אנו יכולים לתאר לעצמינו ששייך שב"ד הגדול בלשכת הגזית יטעה ויאמרו שאין ע"ז בתורה ע"י שראו מכתב של אחיה השילוני, או דבר הדומה לזה. ובדבר זה כל מי שידע חומש אסור לו לשמוע אפילו לסנהדרין הגדול בלשכת הגזית

וכן מצאנו (סוטה לה.) שדוד המלך טעה בפסוק מפורש בתורה (במדבר ז ט) ולבני בני קהת לא נתן, כי עבודת הקדש עליהם בכתף יסעו, והורה לשאת את הארון על העגלה, וכן יתכן שב"ד יסמכו על אליהו בהר הכרמל ויתירו שחוטי חוץ ולא יבינו שזה היתה בגדר הוראת שעה

או שיסמכו על דברי אגדה שהם שלא כפשוטן כגון שיטעו לומר שבימות המשיח בטלה התורה או חלק של המצות, ויסמכו על מאמרי חז"ל שיש להם מקום לטעות כמו הנ"ל (ס"ק ג') או מאמר (נדה סא:) מצות בטלים לעתיד לבא ויחשבו ימות המשיח לגדר לעתיד לבא מפני שימצאו מקורות שנקראו ימות המשיח לגדר לעתיד לבא (לעומת הזמן לפני משיח) רק ששם לא מדובר על ביטול המצות וממילא יערבו את המאמרים עד שיגיעו למסקנא שבימות המשיח יתבטלו כל המצות או חלקם,

או בהיפוך שיאמרו שעד ימות המשיח לא נוהג מצוה פלונית אף שאין שום הצדקה לזה רק מחמת ראיית דברי אגדה כגון שתכלת נגנו (במדבר רבה סוף שלח) ועי"ז יחשבו שלא נוהג עכשיו וממילא אין טעם לבדוק על הוכחות אם גילוי התכלת אמת או לא, ולא ידעו שמדרש זה הוא רק תיאור המציאות שהיה בזמן כתיבת המדרש וזה נמשך עד שימצאו אותו, אבל אין כאן הלכה, וכמו שמבואר בהל' הרי"ף והרא"ש שהביאו כל דיני תכלת, וכן הרמב"ם ס"פ ב' דציצית כתב שאם יש תכלת מחויבים בה, ואילו לא היינו מוצאים פירוש אחר במדרש רק זה שסותר דברי תורה היינו צריכים לגנוז קטע זה כדאמרינן (מנחות מה.) לענין ספר יחזקאל, (ע' ס"ק ג) או שסומכין על דברי רח"ו ז"ל (פרי עץ חיים ח"א בדיני ציצית פ"ה) שיש שם משמעות שאין תכלת רק בזמן בית המקדש קיים, אף שזה נגד התורה שלא הוזכר תנאי זה בתכלת ונגד הגמ' (מנחות מב: מג.) שכתוב מפורש שהשתמשו בתכלת עד סוף ממש של האמוראים, והיו צריכים לומר כדי שלא יצטרכו לגנוז קטע זה של רח"ו, שאיזה תלמיד טועה כתב זה או שיש ט"ס שם או שבכלל לא נתכון לזה או שאלוהי הנביא עתיד לדורשו, ועכ"פ שלא להוציא מזה הלכה שתכלת לא ינהג רק בזמן בית המקדש, ומ"מ רואים בחוש שיש מגדולי ישראל שיש להם טעות בענין זה, וזה יתכן הרבה שמתבלבלים מדברי אגדה ולא מתרצים אותן באופן שלא יסתרו דברי תורה

או שראו מעשה רב מגדולי ישראל שנהגו מחתמת הכרח המציאות וחושבים שזה הלכה קבועה

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק י

לדורות, ולא יתלו שזה היה בגדר הוראת שעה.

### יא) אמונה בהקב"ה צריך להיות יותר חזק מאמונה באדם אפילו האדם הכי גדול בעולם

הנה התורה נתן ערך עליון לתלמידי חכמים וכ"ש לגדולי ישראל כמו שנא' (דברים י כ) את ה' א-להיך תירא, לרבות תלמידי חכמים (פסחים כב: קידושין ט. ב"ק מא: ) וכן נאמר על הסנהדרין (דברים יז יא) ולא תסור מכל אשר יגידו לך ימין ושמאל ואמרו חז"ל ( סנהדרין קי.) כל המהרהר אחר רבו כמהרהר אחר השכינה, וכל החולק על רבו כחולק על השכינה, אולם אותו תורה מלמדת אותנו ג"כ פרשת פר העלם דבר של ציבור, שני פעמים בתורה, פעם אחד בפרשת ויקרא (ג יג), שסנהדרין טעה והתירו שלא כדין מצוה אחת של חייבי כריתות, ופעם שנית בפרשת שלח לך (במדבר טו כב) כשטעו באיסור ע"ז, ועשו כל ישראל על פיהם, שאז סנהדרין מביא קרבן, וחז"ל הוסיפו עוד מציאות של טעות יותר גדולה שבאו לעקור מצוה שלימה, ששם לא מביאים קרבן, אלא האחריות מוטל על הציבור, שחם לא היו צריכים לשמוע לסנהדרין בזה

ומזה למידים שכת התורה יותר חזקה מכח גדולי ישראל, שגדולי ישראל הם רק שליחים לומר לנו מה התורה אומרת, אבל כשלא מקיימים במקרים מסוימים תפקיד זה, מתבטלת דבריהם לעומת התורה שניתנה למשה מסיני

וכן איתא בגמ' (ברכות יט:) כל מקום שיש חילול ה' אין חולקים כבוד לרב. ובאמת בכל מקום שהתורה השווה יראת דבר אחר ליראת ה', יש בציודו הגבלה שלא נאמר זה במקום שפוגע בכבוד המקום, כמו מה שכתוב בתורה (ויקרא יט ג) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו ע' רש"י ואת שבתותי תשמורו סמך שמירת שבת למורא אב, לומר אף על פי שהזהרתיך על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת, אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצות (ב"מ לב.)

וכן לענין מורא מקדש דרשו חז"ל (יבמות ו.) על הפסוק (ויקרא יט ל) את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו נאמרה שמירה בשבת ונאמרה מורא במקדש, מה שמירה האמורה בשבת לא משבת אתה מתירא אלא ממי שהזהיר על השבת, אף מורא האמורה במקדש לא ממקדש אתה מתירא אלא ממי שהזהיר על המקדש הובא ברמב"ם הל' בית הבחירה פ"ז הל' א)

ולכן היה זמנים שעם ישראל היפכו את היוצרות ולקחו ענין של בית המקדש כתחליף לעבודת ה' ואז נגזר החורבן כמו שנא' (ירמיה ז ד) אל תבטחו לכם אל דברי השקר לאמר, היכל ה' היכל ה' היכל ה' חמה (ושם ז יא) המערת פרצים היה הבית הזה אשר נקרא שמי עליו בעיניכם (ושם יד) ועשיתי לבית אשר נקרא שמי עליו אשר אתם בוטחים בו, ולמקום אשר נתתי לכם ולאבותיכם, כאשר עשיתי לשילוי.

ולכן מה שחז"ל מרבים (פסחים כב:) את ה' א-להיך תירא לרבות תלמידי חכמים, צריך ליתר שלא ליקח מורא ת"ח כתחליף למורא הקב"ה, ולכן במקום שפוגע יראת ת"ח בכבוד שמים, נדחית מורא ת"ח מפני כבוד שמים, ובאמת אף הדרש הזה היה שמעון העמסוני ממאן לדרוש משום שחשש שיפגע בכבוד שמים, (ע' רש"י קדושין נז. ד"ה פירש) ובגלל זה פירש מכל דרשות שדרש אתי"ן שבתורה, ורק ר"ע לא פחד מחשש זה, אולם בודאי מודה ר"ע שכל ענין של יראת ת"ח הוא בגלל שמורים הדרך לעבודת ה' אבל לא בזמן שפוגע בכבוד שמים

ועוד, אם נותנים ערך לת"ח גם במקום שזה נגד התורה, א"כ כבר שוכחים שכל מקור סמכותן מכח התורה, ויגיע למצב שהמושג של גדולי תורה נעשה ישות בפני עצמו, ואינו יונק מכח ציווי ה', וזה כבר קרוב למעין ע"ז, שמעבר לכח המצוה שיש להקב"ה, יש כאן עוד כח המצוה בלתי תלוי בה' שנקרא גדולי תורה, וזה בדיוק הפוך ממה שהקב"ה רוצה.

וכן לענין מלכות יש כלל שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, שלמדים מן הפסוק שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך (קדושין לב:) מ"מ הכל כפוף להקב"ה, כמו שנאמר אצל שאול המלך (ש"א יב יג) ועתה הנה המלך אשר בחרתם אשר שאלתם והנה נתן ה' עליכם מלך, אם תראו את ה' ועבדתם אותו ושמעתם בקולו, ולא תמרו את פי ה' והייתם גם אתם וגם המלך אשר מלך עליכם אחר ה' א-להיכם.

וכשעבר את פי ה' הוחלף במלכות בית דוד, וגם שם מבואר כל הזמן הציווי ללכת אחר הקב"ה

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק יא

ויש לעיין איך הגיע בדורינו למקצת אנשים אידיאולוגיה כזו, שנותנים ערך לגדולי ישראל כמו להקב"ה, ואומרים שאם תוכיח לנו שגדולים טעו, א"כ איך יודעים שיש הקב"ה בעולם, ומי בכלל יאמר שהתורה היא אמת, וכיון שזה הרי אתה לא בא להכחיש, א"כ צריך לקבל ג"כ דברי גדולי ישראל אף במקום שרואים שטעו וצריך לתלות שע"כ זה לא טעות

הנה אחד מן היסודות שאנו בונים אמיתות התורה, הוא ע"י המסורת שזהו התורה שקיבלנו מסיני, ע' (דברים ד ט') רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך: יום אשר עמדת לפני ה' א-להיך בחורב ונאמר (דברים לב ז) שאל אביך ויגדך וקניך ויאמר לך. ובלי מסורת רצופה של התורה היתה התורה נשתכחת מאיתנו, וכן ע"י המסורת נשמר תורה שבעל פה שהיא יסוד קיום התורה, והמסורת מדור לדור עד הדור הזה הוא ע"י הנהגת גדולי ישראל ובלי זה לא היינו כלל יכולים להתקיים, והם הדריכו אותנו ללחום נגד מהרסי הדת אשר קמו בכל דור ודור

וממילא מובן שיש חשש, שאם יתחילו להטיל דופי במקצת הלכות ופסקים ויסירו אותם מכלל זכות הכרעה שלהם יש סכנה קיומית של כל הדת

הנה במקום שבאמת התוצאות של הוכחה שגדולי ישראל טעו יגרום שיכפרו לגמרי בהקב"ה ובתורה, אז בודאי מצוה שלא לומר דברים כאלו ויניחו אותם על טעותם ומוטב שיתבטל מצוה אחת מן התורה ממה שיתבטל כל התורה כולה. אולם זה רק הוראת שעה, וא"א להתנהג כך לאורך הזמן, כי שתיקה כזו יש לו ג"כ תוצאות חמורות, דהיינו אם יקרה שמאיזה סיבה אחרת ירגישו שגדולי ישראל טעו בזה, או שאחד מגדולי ישראל שהוא המנהיג של אדם פלוני טעה, או שקורא לו צדיק או רב או ראש ישיבה וכו' או אבא, וכו' טעה (והדבר יכול לקרות ג"כ ע"י חילונים, וע' בספר מלכים (מ"א יג יא-כג) שפעם חטא נביא אמת, ובא נביא שקר והכשיל את הנביא האמת שיעבור על נבואתו, והקב"ה נתגלה לנביא השקר כדי להוכיח את הנביא האמת) ולא הסבירו לו מקודם שזה כלול ג"כ בתוך התורה שיש מציאות כזו שכל גדולי ישראל יטעו, א"כ באמת האדם הזה יש סכנה שיצא לתרבות רעה, כיון שכל הבנין זה בנוי על יסודות רעועות. שהציגו לו כח של גדולי ישראל לסמכות בלתי מוגבלת ולגדלות בלתי ראוי לטעות

וכדי שלא יקרה דבר כזה, צריך להסביר שהאמונה בתורה היא שבתורה כתוב שצריך לשמוע לגדולי ישראל וג"כ כתוב באותו תורה שאם גדולי ישראל אומרים לעבור על דברי תורה באופן שאין כאן הוראת שעה, או שאין כאן הכללים שנותנים להם לעשות תקנות, שא"צ לשמוע להם, וכן צריך להסביר שבתורה ובחז"ל כתובה מציאות כזה שסנהדרין הגדול יכול לטעות ולומר שאין ע"ז בתורה ואז נתבטל דבריהם לעומת התורה, וממילא ע"י שרואים שגדולי ישראל טעו, אינו סותר את האמונה הכללית של התורה, אלא אדרבה, זה מקיים אותה שרואים שגם זה כלול בתורה.

דוגמא לזה, יש הרבה אנשים שפרקו מעליהם עול מחמת שראו השואה, ואומרים שאם זה אמת שיש בורא עולם ויש תורה, איך יתכן דבר כזה, ומה משיבים לאנשים כאלו, אדרבה, הרי השואה בעצמו כתובה בתורה, בפרשת כי תבא והאזינו, וא"כ זה מחזק מציאות ה' ואמיתות התורה, וכן כאן אם מי שיטעון, אם התורה אמת ונתנה סמכות לגדולי ישראל, איך יתכן שיטעו, והתירוץ הוא, הרי זה גופא ג"כ כתוב בתורה, שיש מציאות כזה, שכולם יטעו וכל ישראל יעשו על פיהם ואח"כ מתגלה שכולם טעו וצריך לחזור בתשובה. אולם מי שמחנך את בניו שלא יתכן שגדולי ישראל יטעו, הוא זה שמסכן את בניו ליפול בכפירה כשיראה שאכן כן טעו

ומוטב שכבר אנחנו מגלים את האמת, ומתקנים החטא, ונאמר שהטעות הוא בנו ולא בתורה, וכ"ש כשהחילונים כבר מתלוצצין בצדק עלינו, ונא' (איכה א ח) כל מכבדיה הזילולה כי ראו ערותה

וכל זה הוא בבחינת "ניתוח לב פתוח", שמצד אחד צריך להזהר מאוד בניתוח, כיון שהניתוח יותר מסוכן ומצד שני בלי ניתוח גם מאוד מסוכן, כיון ששם הוא המחלה.

הנה מה שאנו כותבים כאן הוא לא חידוש, שהרי אם ציבור או מנהיג של עידה אחת רואה חסרון בשמירת מצות אצל המנהיג או הציבור השני, הוא לא חס עליו ומוכיח אותו, (ולפעמים גם פוסל אותו בכללותו, וזה באמת צריך כבר טענה חזקה ביותר כדי להצדיק הנהגה כזו, אולם טענה נגד פסק או הנהגה מסוימת, הוא דבר מוצדק) ורק כשנמצא אצל עצמו או חוג שלו איזה דבר כזה, אז שערי תירוצים לא ננעלו. אולם צריך לדעת שהתורה מחייבת כל עם ישראל, בין החוג של השני ובין



## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק יא

החוג של עצמו, בין מנהיג זה ובין מנהיג האחר, כולל את עצמו.

### יב) סיבה שהקב"ה ברא מציאות כזה של טעות של כל גדולי ישראל

הרבה מקשים, למה ברא הקב"ה מציאות כזו של טעות של כל גדולי ישראל וכל עם ישראל, הרי יותר טוב היה שלא יהא מציאות כזו קיימת, ואז היה לכל אחד יכול בעיניים סתומות ללכת אחרי רבו או אחר כל דבר שאומרים, והכל יהיה יותר טוב.

הנה אולי אפשר לומר, שאחד מתפקיד הבריה היא לגלות שהקב"ה שולט בעולם, ואחד מהנהגותיו הוא שנתן מחמתו ומכבודו למנהיגי ישראל, אולם נתן זה במידה מוגבלת, ואילו היה נתון זה במידה בלתי מוגבלת, א"כ יש סכנה שבנ"א יהאילו את אותו האיש או אותו גוף שנקרא סנהדרין, וכבר הקב"ה הוא לא כאן השליט המוחלט בעולם, על כן נתן מקום שכולם יטעו ובה יתגלה שהקב"ה באמת השולט היחידי בעולם, וכל מה שנתן סמכות למקצת אנשים גדולים, זה רק כדי לקיים שליחות הבורא ולא מעבר לזה.

וממילא כשמגלים טעות של כל גדולי עולם, ומתקנים הטעות הזו, ע"ז מגלים שהקב"ה הוא באמת שליט בעולם, ויצא לפ"ז שגם הטעות הוא שגרם לגילוי כבוד שמים בעולם

וזה מסבירים ג"כ שכל גדולי עם ישראל המופיעים בתנ"ך, מצאנו שחטאו, כולל האבות הקדושים, משה רבינו דוד המלך, וכן' כדי להדגיש את הפער הגדול בין האדם ובין הקב"ה, ולא יהאילו שום אדם בעולם

וכן במלך שכולל ג"כ מלך המשיח, (כמו שביארנו בס"ק ג, שמלך המשיח אין לו דינים מיוחדים משאר מלך, והחידוש שלו הוא רק שיצליח במלחמותיו), מדגישה התורה יותר את מגבלותיו ממה שמדגישה את סמכותו, כמו שכתוב בתורה (דברים יז יד) כי תבא אל הארץ אשר ה' א-לקיך נתן לך וירשתה וישבתה בה, ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבתי: שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' א-לקיך בו, מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא: רק לא ירבה לו סוסים (הגבלה בכבודו) ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס, וז' אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד: (הגבלה בנסיעותיו) ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו (הגבלה בהנאותיו) וכסף וזהב לא ירבה לו מאוד: (הגבלה ברכושו) והיה כשבתו על כסא ממלכתו, וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר (שיהא כפוף לתורה) מלפני הכהנים הלויים: (שצריך להגיה הספר תורה ע"פ סנהדרין הגדול כמבואר בספרי וברמב"ם (פ"ב מהל' מלכים ה' א), וזה מגביל אותו שיהיה כפוף לתורה ולסנהדרין) והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, (הגבלה בעסקיו שיהא כפוף ללימוד התורה) למען ילמד ליראה את ה' א-לקיו (הגבלה ביראתו, שיהא עיקר יראתו יראת ה' ולא יראת אדם) לשמר את כל דברי התורה הזאת ואת החקים האלה לעשותם: (הגבלה במעשיו שיהא משועבד למצוות התורה) לבלתי רום לבבו מאחיו (הגבלה במחשבתו שלא יחשוב את עצמו יותר חשוב משאר ישראל והכבוד שצריכים לתת למלך הוא כדי להנהיג את העם ואת קיום התורה) ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאול, (הגבלה שלא יעשה תורה חדשה רק מה שנאמר בתורת משה) למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל ובאופן כזה ראוי למלך אמיתי, שע"ז כל זה יהא גלוי לכל שהוא רק שליח של הקב"ה לתקן החלק ששייכת לעבודתו של המלך ואין הוא הבעלים על העולם, ויש גם סמכויות אחרות כגון סנהדרין ונביא וכהן, ורק הקב"ה הוא השליט על הכל.

הנה צדיק שפועל ישועות ועושה מופתים בגדר "צדיק גזור והקב"ה מקיים" (ע' כתובות ק"ג:) צריך ג"כ לדעת שהדבר אינו מוחלט, אלא בגדר רוב שברוב הפעמים הקב"ה נענה אליו, (ע' דברים רבה סוף וזאת הברכה שהמלאכים צידקו את הדין והכירו באמיתות הקב"ה כשלא קיבל תפילת מרע"ה). וח"ו לומר שהקב"ה מוכרח לקיים תמיד את תפילת הצדיק, ולהאילול את הצדיק, כאילו ח"ו הקב"ה עבד לצדיק. אלא הענין שהקב"ה מקבל תפילת צדיקים, כדי שהעם יתדבק במעשיהם וע"ז בהקב"ה, אבל לא שיתהפכו ח"ו היוצרות, לחשבו לצדיק כבעל כח עצמי בלתי תלוי לעשות מופתים, שאז זה ג"כ בגדר ע"ז.

וכן מי שמצליח במלחמות, וחושב "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", ואינו מבין "כי הוא

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק יב

הנותן לך כח לעשות חיל", גם זו נפילה לבחינת ע"ז, שמאמין בכוחו העצמי. וזהו שאמרו חז"ל (סוטה ד:): כל אדם שיש בו גסות הרוח וכו'... ורבי יוחנן דידיה אמר, כאילו כפר בעיקר. שנאמר (דברים ח יד) ורם לבבך ושכחת את ה' א-לקיך ובהמשך שם כתוב ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה. דהיינו שאמנם האדם צריך לעשות השתדלות בין בפרנסה ובין במלחמה, וצריך להשתמש בכוחותיו, אבל צריך לדעת שהוא גופא כל הכח שיש לו בא מהקב"ה.

וא"כ אם המנצח במלחמה מאמין בכוחו העצמי או שאחרים מאמינים בו, הרי זה כעין ע"ז. וכן מצאנו בבר כוכבא שעשה מלחמות עד שר"ע חשב שהוא משיח, ונכשל בענין זה (נע' ירושלמי תענית פ"ד ה"ה) שאמר (תהילים ס"ב) הלא אתה א-להים זנחתנו ולא תצא א-להים בעבאוננו, וביקש מהקב"ה שלא יעזור ולא יפריע לו, ואם נמשיך קו זה מובן שאם היה נוחל נצחון היה תולה את חסיבה לכך בכוחו ועוצם ידו, ולכן נכשל המרד. (פשוט שבזמן מלחמה גם מי שטועה בזה צריך לגייסו לצבא אם אין מספיק חיילים, אלא שצריך להסביר לו שהוא רק שליח ה').

הנה חזקיה המלך שיועד להיות מלך המשיח, (סנהדרין צד.) והכתוב מעיד על גדלותו וצדקתו, כמו שכתוב (מ"ב יח ג) ויעש הישר בעיני ה', ככל אשר עשה דוד אביו: הוא הסיר את הבמות ושבר את המצבת וכתר את אשרה, וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה, כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחשתן: בה' א-להי ישראל בטח, ואחריו לא היה כמוהו בכל מלכי יהודה ואשר היו לפניו: וידבק בה' לא סר מאחריו, וישמור מצותיו אשר צוה ה' את משה: וכן לחם מלחמת ה' כמו שכתוב שם והיה ה' עמו בכל אשר יצא ישיכל, וימרוד במלך אשור ולא עבדו: הוא הכה את פלשתים עד עזה, ואת גבוליה ממגדל נוצרים עד עיר מבצר, וכן חז"ל אמרו עליו (סנהדרין צד.) חזקיה, שחזק ישראל לאביהם שבשמים וכן איתא שם (צד:) בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבס ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיאים בדיני טומאה וטהרה, ובכל זאת נכשל בזה שנתגאה בצדקתו, כדאיתא בברכות (י:) א"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זמרא כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות אחרים וכל התולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו וכו' חזקיה תלה בזכות עצמו דכתי' זכר נא את אשר התהלכתי לפניך (ישעיה לח ג), תלו לו בזכות אחרים שנא' (מ"ב יט) וגנתי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי, והיינו דריב"ל דאמר ריב"ל מאי דכתיב הנה לשלום מר לי מר אפילו בשעה ששיגר לו הקב"ה שלום מר הוא לו

וכן נאמר (דה"ב לב כה) ולא כגמול עליו השיב יחזקיהו כי גבה לבו ויהי עליו קצף ועל יהודה וירושלם. ואיתא בתנא דבי אליהו פ"ח לא יתגאה אדם מדברי תורה ולא יתגרה עליהם שמא עוקרין אותו מן העולם, שכן מצינו בחזקיהו המלך, שהתגאה בדברי תורה והתגרה עליהן ובקשו לעוקרו מן העולם, ובצדיקים אלו ודאי שצריך להבין חטאים אלו בדקות שבדקות, ומ"מ חז"ל מלמדים אותנו בכך לקחת מוסר לעצמנו,

ועוד איתא שם בתדב"א שחזקיה נתגאה שהקב"ה שינה מעשה בראשית בשבילו, ונלמד מזה שלא לגדל את ענין המופתים ככח עצמי, אלא שהכל יהיה מצד התדבקות בה'.

ואין הענין משום שבאמת חזקיה לא היה לו מספיק זכויות כדי שיעשה נס בשבילו, שהרי חז"ל אמרו מפורש (סנהדרין צד:) שבזכות הרבצת תורה נעשה הנס, רק חזקיה אסור לו להתפלל ולחשוב כך, וע' רש"י ריש ואתחנן, אין חנון בכל מקום אלא מתנת חינוך, אף ע"פ שיש להם לצדיקים תלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חינוך

וע' במלבי"ם (ישעיה פ' לט,) שביאר ג"כ כונת חז"ל (סנהדרין צד.) שביקש הקב"ה לעשות חזקיה מלך המשיח, ובגלל שלא אמר שירה נדחה הדבר, שהחטא הזה היה ג"כ שורש בגאווה, שחזקיה אמר שירה על ישועת עצמו כמבואר (ישעיה לח ט,) שבאותו זמן היה חולה ונתרפא, ורק על ישועת הכלל לא אמר שירה, והטעם כי הוא חשב שכל ישועת ה' לעם ישראל היה בגללו ובצדקתו, וזה שגרם שהכל נדחה

(ובודאי גם אחר כל זה נחשב כאחד מן הצדיקים הגדולים, ורבי יוחנן בן זכאי כשנפטר אמר (ברכות כה:) הכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא)

ואמרו חז"ל (בראשית רבה פרשה צח ס' יג על הפסוק לא יסור שבט מיהודה) אין ישראל צריכים לתלמודו של מלך המשיח, ויש דיעה במדרש שם שהוא מחוויר להם טעויותיהן ויכול להיות טעם של דבר זה, שבעיקרו של דברים א"צ לתלמודו כדי שלא יתלה גדלות תורתן של ישראל בעצמו, רק אם יש טעות

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק יב

צריך להוכיח, ולא יהא עוד הפעם הכשלון כמו שהיה אצל חזקיה המלך.

שלמה המלך ע"ה שהיה חכם מכל אדם, סמך על חכמתו להרבות נשים וכסף וסוסים, ולבסוף נשיו עבדו ע"ז ולא מיחה בידם וזקפו עליו כאילו עבד ע"ז (ע' שבת נ"ז:)

עזיהו המלך, שהיה בשורש צדיק ועשה רצון ה' כמו שהעיד עליו הכתוב, (דה"ב כו ד) ויעש הישר בעיני ה' מ"מ ע"י הצלחותיו במלחמותיו, נתגאה ורצה לקחת את הכהונה, כמ"ש (דה"ב כו טו) ויעש בירושלם חשבנות מחשבת חושב להיות על המגדלים ועל הפנות לירוא בחצים ובאבנים גדלות, ויצא שמו עד למרחוק כי הפליא להעזר עד כי חזק: וכחזקתו גבה לבו עד להשחית וימעל בה' א-להיו, ויבא אל היכל ה' להקטיר על מזבח הקטרת:

עוד מצינו ביואש המלך שנמשח למלוכה בשמן המשחה, עשה עצמו אלוה. (ע' שמות רבה ח ג) יואש מנין שעשה עצמו אלוה, דכתיב (דה"ב כד) ואחרי מות יהוידע באו שרי יהודה וישתחוו למלך, אז שמע המלך אליהם, מהו וישתחוו למלך, שעשאוהו אלוה, אמרו לו אילולי שאתה אלוה, לא היית יוצא לאחר שבע שנים מבית קדשי הקדשים, אמר להן כך הוא, וקיבל על עצמו לעשות אלוה

ויש עוד ממלכי אומות העולם שעשו עצמם אלוה, כגון נבוכדנצר, וחירם מלך צור, וכן פרעה מלך מצרים (ע' שמות רבה פ' ח' סוף אות א וב')

וכן יש"ו הנוצרי, שטענו עליו, שהקב"ה נתגשם בו והוא נתהפך לאלוה, וכעין זה יש שטענו על משיח השקר שבתאי צבי ימ"ש וכן אמר מעין זה על עצמו מהדורא שניה שלו יעקב פרנק ימ"ש

נבוכדנצר רצה לעשות את דניאל לאלוה, אחר שראה שפתר את החלום, והוא לא קיבל, וכן יעקב אבינו רצה לקבר בארץ כדי שהמצרים לא יעשות אותו לאלוה, (ע' בראשית רבה ריש וחי פ' צ"ו ו')

בענין חירם מלך צור נאמר (יחזקאל כח ב) בן אדם אמר לגניד צור, כה אמר ה' א-להים, יען גבה ליבך ותאמר אל אני, מושב אלהים ישבתי, בלב ימים ואתה אדם ולא אל, ותתן לבך כלב אלהים: הנה חכם אתה מדניאל, כל סתום לא עממוך: (ו) לכן כה אמר ה' א-להים יען תתך את לבבך כלב אלהים: וכו' (ט) האמר תאמר אלהים אני לפני הורגניך ואתה אדם ולא אל ביד מחלליך

ואמרו חז"ל על חירם (ילקוט שמעוני יחזקאל כח) יען גבה ליבך ותאמר אל אני, מושב אלהים ישבתי, אמר לו הקב"ה לחירם, אתה עושה את עצמך אלוה, הנה חכם אתה מדניאל, נבוכדנצר רצה להקריב לו זבח ביחוז ומנחה ולא רצה ואתה עושה עצמך אלוה, מה היה סופו על ארץ השלחתך:

חירם מלך צור היה נאה ומתנאה עד מאוד, מה עשה נכנס לים ועשה לו ארבעה עמודים וכו' ועשה שבעה רקיעים וכסא וחיות ורעמים וזיקים וברקים, וכו' אמר הקב"ה ליחזקאל בן אדם אמור לחירם מלך צור מה אתה מתנאה, ילוד אשה אתה, אמר לפניו רבש"ע ח"ך אני הולך אצלו והוא תלוי באויר, באותו שעה הביא הקב"ה רוח בציצית ראשו והעליהו אצל חירם, כיון שראה חירם ליחזקאל נבהל ונודע, א"ל מי העלך לכאן, א"ל הקב"ה כך צונו לך אמור לו למה אתה מתנאה, ילוד אשה אתה, א"ל ילוד אשה אני אלא שאני חי וקיים לעולם, מה הקב"ה מושבו בלב ימים אף אני מושבי בלב ימים, מה הקב"ה בשבעה רקיעים, אף אני כן, ולא עוד אלא כמה מלכים מתו ואני קיים, וכן אחד ועשרים מלכים ממלכי בית דוד (מדוד עד צדקיה) ואחד ועשרים ממלכי ישראל וחמשים נביאים ועשרה כהנים גדולים קברתי כולם ואני חי, הרי אל אני, אני מושב אלהים ישבתי בלב ימים, אמר לו יחזקאל, וחרי עמדו גדולים ממך ולא עשו כמעשיך, למה היה חירם דומה, לעבד שעשה לבוש לאדונו, כל זמן שהיה הלוש על אדונו, העבד רואה והיה מתנאה עשיתי זה הלוש לאדוני, אמר האדון אני קורע הלוש ולא יהיה העבד מתנאה עלי, כך חירם היה מתנאה על ידי ששלח ארזים לבית המקדש, אמר הקב"ה חריני מחריב את ביתי שלא יהיה חירם מתנאה עלי שנאמר (זכריה יא א) פתח לבנון דלתיך ותאכל אש בארזיך

ורואים מכאן הסכנה לאדם שהוא בשורש אדם גדול כחירם, שעזר לבנות בית המקדש, וחי יותר מארבע מאות שנים, וכל זה גרם לו להתגאות ולחשוב את עצמו כאלוה, וכן חזקיה ע"י שהרביץ תורה נתגאה, ויואש ע"י הנסים שנעשו לו נתגאה, ושלמה נתגאה בחכמתו ועזיהו בהצלחת מלחמתו, ובר כוכבא בכוחו, מה יהיה א"כ כשיקום מלך המשיח, ויבנה בית המקדש, (ולא רק שישלח ארזים כחירם), וירביץ תורה כחזקיה, ויעשו לו ניסים כיואש, ויהא חכם כשלמה, ויהא גם נביא, ויצליח במלחמותיו לשלוט על כל העולם, הרבה יותר מעזיהו המלך ומבר כוכבא, ולא יהרג לבסוף, הרי יש כאן סכנה כפלי כפלים שיתגאה עכ"פ כחזקיה, או יותר מזה שיחשוב עצמו כאלוה כחירם, ויאמר

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק יב

שיחיה לעולמים ולא ישלוט עליו המיתה, או שיאמרו עליו שהקב"ה נתגשם בו כמו שאמרו על יש"ו והש"צ ימ"ש או שהוא בעצמו יאמר זה כמו יעקב פרנק ימ"ש, או אחרים יאמרו שהוא נתהפך לאלוה כמו שנבוכדנצר רצה לומר זה על דניאל, וכמו עבדי יואש שאמרו זה על יואש,

ומאידך משיח מוכרח לבא כי כך הבטיח הקב"ה, ואיך אפשר לפטור ביעה זו

אולם למניעות חשש זה, סידר הקב"ה שמשיח לא יהא השליט היחיד, ומקבל רק תפקיד מלך, ויש עוד שליטים, כגון הסנהדרין, והכהן גדול, ונביא, ואומרים לו, ביתך תהא רחוק מבית המקדש, כדי להסביר לך, שעוונותיך לא יגרמו לחורבן בית המקדש, כי חושדים בך שתחטא, כי אתה אדם ולא אל, וגם עליך נאמר משנה זו (אבות ג א) **מאין באת מטיפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רימה ותוליעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מנ"ה הקב"ה**, (ע' בס"ק ג' ראיות מן הפסוקים שמשיח ימות ובניו ימשיכו דרכו) תדע אתה זה ומחה בכל הכח למי שרוצנו לעשות אותך לאלוה, כמו שמחה דניאל לנבוכדנצר, וכן היזהר שכוונתך ושליטתך לא יגרמו שתעקור מצוה אחת מן התורה ולא אפילו חצי מצוה ולא אפילו אות אחת, שלא יאמרו עליך מה שאמרו לשלמה (שהש"ר על הפסוק שחורות כעורב) **יבטלו שלמה ואלף כיוצא בו ויו"ד מן התורה לא תבטל**.

ועצם גדלותו של משיח יש לכאורה סתירה ברמב"ם, שבהל' תשובה (פ"ה הל' ב') וכן באריכות גדולה באגרת תימן) מצייר אותו כנביא גדול קרוב לנבואתו של משה רבינו. והרי נביא צריך לעשות אותות ומופתים כדי שיחזיקוהו לנביא, כמו שכתב בהל' יסודי התורה (פ"ז הל' ז'), או לפחות שיוכיח באות להגיד עתידות ויתקיימו כמ"ש (פ"ה ח"ה), וכ"כ באגרת תימן שמשיח צריך לעשות אותות ומופתים, וכן הוא חכם גבור ועשיר, ותמה שם באגרות תימן על מי שחושב שמשיח אינו נביא,

ומאידך בהל' מלכים (פ"א הל' ד) כתב שלא יעלה על דעתך שמשיח צריך לעשות אותות ומופתים, וממילא נלמד מזה שא"צ שיהא נביא, וכן מהראיה שהביא מרבי עקיבא שאמר על בר כוכבא שהוא משיח, נלמד מזה ג"כ שמשיח א"צ להיות נביא, שהרי בר כוכבא לא היה נביא, וכל הסיגנון שם אחר לגמרי ממה שכתב באגרת תימן,

ונראה לתרץ שבהל' תשובה לא איירי בתחילת הופעתו, ששם לא הגדיר איך מחזיקים אדם בחזקת משיח, רק אי יהיה תשלום הגמול בימות המשיח, וכתב שבסופו של דבר יהא המלך נביא קרוב למשה וחכם יותר משלמה, ואז גם כלל ישראל יתעלה במעלה גדולה, אולם זה יכול להיות שיחכים בתקופה יותר מאוחרת, וכמו שלמה המלך שלא היה חכם מיוחד בתחילת מלכותו, ורק לאחר זמן החכים, אחרי שנגלה אליו הקב"ה בגבעון ואמר לו **שאל מה אתן לך וגו'** (ע' דה"ב א א, א (ז

אולם בהל' מלכים מתאר הרמב"ם את תחילת הופעתו איך נעשה משיח, ובזה לא הוצרך תנאי של נבואה וחכמה.

(אולם על עצם הענין שיהא חכם גדול משלמה יש לעיין בהבטחה לשלמה המלך, (מלכים א, ג יב) **הנה עשיתי כדברייך הנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחרייך לא יקום כמוך וצ"ע** וכן צריך לעיין מה בכלל המקור של הרמב"ם, ואם מוצאים מקור אולי אפשר לפרש על כללות כלל ישראל שתתרבה החכמה מאוד, ואינו דווקא על משיח, וממילא גם לא סותר את ההבטחה לשלמה וצ"ע).

ואפשר להוסיף לפרש, כיון שעיקר תכלית הגאולה לתקן עולם במלכות שד"י וכל אחד יהא מכיר שהקב"ה שליט היחידי בעולם, ממילא לא יתן הקב"ה גדלות גדולה למשיח, רק אחר שנתבאר שיש לו ג"כ מדריגת עניויות של משה רבינו, ולא יתגאה על שום אדם כמו שנא' אצל מלך (דברים יז כ) **ולא ירום לבבו מאחיו**, וכל אחד יכיר שאין הוא כאן השליט רק הוא עבד של הקב"ה למלא שליחותו, וברגע שיתגאה, הקב"ה ימעיט אותו, וכמו שמצאנו בחז"ל כשגדולי ישראל התגאו, תיכף השפילו אותם, ע' (פסחים סו.) במעשה של הלל וע"ש (עמוד ב') **אמר רבי יהודה אמר רב כל המתיתר, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו**

ואף שכתוב במלך יהושפט (דה"ב יז ו) **ויגבה לבו בדרכי ד'** ושם זה היה לטובה כמבואר שם, מ"מ הנהגה זו אינו מתייחד במלך, כי כל אדם צריך להשתמש במידת הגאווה לעבוד ה' ואף אל פי כן להיות עניו, ויש שני מאמרים שלכאורה סותרין זה את זה ובכל זאת אינן סותרים, מצד אחד כתוב (אבות ד (ד) **מאוד מאוד הוי שפל רוח שתקות אנוש רימה**, ומצד שני כתוב (סנהדרין לו.) **כל אחד ואחד חייב**

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק יב

לומר בשבילי נברא העולם, ונאמר (ירמיה ט כב) אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו ואל יתהלל עשיר בעשרו: כי אם בזאת יתהלל המתהלל, השכל וידוע אותי כי אני ה' עשה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה הפצתי נאם ה'.

ואמרו חז"ל (חולין פט.) אמר להם הקב"ה לישראל חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם לפני, נתתני גדולה לאברהם, אמר לפני (בראשית יח כז) ואנכי עפר ואפר, למשה ואהרן ואמרו (שמות טז ז) ואנחנו מה, לדוד, אמר (תהלים כב ז) ואנכי תולעת ולא איש.

על כן מובן מכל זה שהקב"ה הגביל את המלך הרבה כולל מלך המשיח, בעיקר שלא ירום לבבו, כדי שיהא באמת גילוי כבוד שמים שהקב"ה הוא היחיד ששליט בעולם, ויתקיים מה שנאמר (זכריה יד ט) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

## יג) והייתי שפל בעיני, בענין נשיאת הארון

הקדמה לס"ק זה בענין דברים הדומין לע"ז

ע"ז ובחינותיה יש כמה דרגות, ע"ז כפשוטו, ואביזריהו דע"ז, ודברים שרק כאילו ע"ז שחז"ל משתמשין בלשון כזו, ויש דברים שאינם אסורים בעצם, ומ"מ יש בהם שייכות לע"ז.

ונביא כאן כמה דוגמאות שבעצם אינם ע"ז ומ"מ נקטו חז"ל לגביהם במטבע לשון של ע"ז, כמו שאמרו חז"ל כל המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו נוטע אשרה בישראל. (סנהדרין כ:). כל הדר בחז"ל כאילו עובד ע"ז, וכן בדוד הוא אומר (ש"א כו יט) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים. (כתובות ק"י:).

וכן אמרו חז"ל (סוטה ד:) כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד ע"ז. וכן לענין כעס (שבת קט:) כל המקרע בגדיו בחמתו וכו' יהא בעיניך כעובד ע"ז.

והכלל בזה שהרי הקב"ה בורא העולם ומנהיגו, ובאופן עקרוני לא צריך לכבד אף אחד אחר, וזה הטעם שחטא ע"ז הוא אפילו אם חושב שזה כבוד ה', כמו שהאריך הרמב"ם בריש הל' ע"ז בענין ע"ז של דור אנוש, שחשבו שרצון ה' הוא שיעבדו את השמש והירח שהם משרתי ה', וזה נחשב ג"כ ע"ז ממש.

אולם ציונו הקב"ה לכבד בני אדם מסוימים ולירא מפניהם, כגון כבוד אב ואם, ותלמידי חכמים ודיינים, וכבוד מלך. וכבוד זה גופא הוא רצון ה' כל זמן שהכבוד אינו סותר ואף קשור לכבוד שמים.

אולם כשסותר לכבוד שמים כגון כשאביו או שאר אלו שמצווים אנו לכבדם מורים לעבור על דברי תורה, אסור לכבדם בנושא זה ולשמוע להם, ומי שמכבד כל אב, וכל דיין או מנהיג, או אפילו סנהדרין, גם בשעת שהם מצווים לעבור על דברי תורה ושומעים להם, הכבוד הזה כבר אינו מתיחס לכבוד המקום. ונוצרת מנהיגות והוראת דרך שאינה מכח הקב"ה, ואדרבה סותרת למצוותיו, שזה בגדר אדון אחר, המשתייך לבחינת ע"ז.

וכן מה שאמרו חז"ל כל המעמיד דיין שאינו הגון כאילו נוטע אשרה, שדיין או שופט כל זמן שהוא הגון, ההשתעבדות לפסקיו והכרעותיו, וכן כיבודו, הם רצון ה', וממילא כל ההשתעבדות לדיין ושופט היא בעצם השתעבדות לה' שופט כל הארץ, אבל כשהדיין אינו הגון וממילא בפסקיו יש שיקולים שלא כדעת תורת ה', ההשתעבדות אליו היא קבלת עול כח אחר, "כאילו נוטע אשרה", כאילו מעמיד כאן ע"ז.

והדר בחז"ל נחשב כע"ז, כי בארץ הכל בחשגתה ישירה מאת ה' ארץ אשר ה' אלקיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלוקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה (דברים יא יב) ובחז"ל הכל מתנהל ע"י שלוחים, ועל אף שודאי גם שם הכל מאתו ית' מ"מ אין שם התקשרות ישירה אליו, ועל כן נחשב הדר בחז"ל כאילו ע"ז. ע' ברמב"ן פרשת קדושים.

וכן ע' ס"ק יב עוד דוגמאות לענין צדיק פועל ישועות ומנצח במלחמה, מתי מיחסין זה להקב"ה ומתי יש חשש שיעשו מעין ע"ז מן הצדיק או מן המנצח.

# ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק יג אות א

ע"כ ההקדמה

## א) מדריגת שפלות דוד המלך

בספר שמואל (ש"ב ו כ) מסופר על דוד המלך שבשעת נשיאת הארון בפעם השני, היה מרקד לפני הארון בצורה מופרזת ואינו הגון כמנהגי מלך, עד שמיקל בת שאול אשתו, הוכיחו אותו ואמרה מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הריקים: ואמרו חז"ל (במדבר רבה פ' ד' ד"ה כ') ומדרש שמואל פ' כה ד"ה ו' והיה הארון) שבשעת הריקוד נתגלו רגליו ובבית שאול היו מקפידים מאוד על זה, ובאמת שכך ראוי והגון למלך להתנהג בצורה מלכותית (כתובות יז סוטה מא: ) ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול

ודוד המלך ענה לה ויאמר דוד אל מיכל , לפני ה' אשר בחר בי מאביך ומכל ביתו לצות אותי נגיד על עם ה' על ישראל, ושחקתי לפני ה': ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני, ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה

ויש לעיין למה דוקא במקום הזה בשעת נשיאת הארון, עשה דוד השפלה זו, וכן למה הזכיר דוקא כאן ענין שהקב"ה בחר אותו להיות נגיד על עם ישראל,

ואפשר לבאר, שבאמת מלך מחויב להתנהג בתכסיסי מלכות, ואין לו רשות לבזות את עצמו, ואף שלכאורה ע"י הכבוד הגדול שנותנים למלך, יש חשש שיעשו אותו לע"ז, מ"מ אין חוששין לזה, כיון, שהרי כל מעלתו הוא רק בעיני הנהגות מלכות, אבל בדבקות בה', אין למלך עדיפות על שאר העם, וכל אחד יכול לזכות להתקרב להקב"ה כפי עבודתו, וכן כתר תורה נתנה לכל מי שעמל בו ואינו מיוחד למלך, ואמרו חז"ל (יומא עב:) ג' זרים הם של מזבח ושל ארון ושל שולחן, של מזבח זכה אהרן ונטלו, של שולחן זכה דוד ונטלו, של ארון עדיין מונח וכל הרוצה ליקח יבא ויקח, שמא תאמר שהוא פחות ת"ל (משלי ח) בי מלכים ימלוכו

וכן מדריגת האדם שיכול להגיע להיות משכן להשראת השכינה, כמו שאמרו חז"ל (אבות ג ו) עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם , וכו' ומנין אפילו אחד וכו', מדריגה זו אינו מיוחד למלך,

אולם בשעת שנושאים הארון ומשיגים הנהגה עליונה בדביקות בה', ובעיקר בשעת שהמלך הוא שמוליך כל ההנהגה זו, א"כ יש חשש שיחשבו את המלך כגדר נושא ארון ה' ויש לו מעמד עליון מכל העם בדביקות בה', אז יש חשש שיקבל ערך יותר עליון ממה ששייך לו עד שיתקרב הדבר שיעשו ממנו מעין ע"ז, כמו שנבאר א"ה הענין זה

וממילא במצב זה, התנהג דוד המלך כאחד הריקים, לגלות לקבל כל העם, שכאן לפני ה' הוא אינו יותר חשוב מאחד הריקים, ובטלה במצב הזה מעלת מלך. והכבוד שלו במצב זה הוא רק זה שהוא בדרגת אחת האמהות

וזה שאמר דוד לפני ה' אשר בחר בי מאביך ומכל ביתו, א"כ יש כאן לי מדריגה עליונה, וממילא מחויבים כאן למעט הכבוד שכלפי דביקות בהקב"ה בטלה מעלת מלכות, וכולם שוין, ותלוי בעבודתו של כל אחד, וכן כדי שידעו שהבחירה שלי הוא רק מאת ה' במידה שנתן לי ולא יותר מזה, וממילא כשבא לנשיאת הארון, איני מיוחד משאר העם, או שהכונה שבחר בי כיון שאני יודע לבטל את עצמי בזמן שנגע לכבוד שמים.

וביאור הענין שמי שהוא הנושא העיקרי של נשיאת הארון, ובצירוף מלכות, יש חשש שיעשו ממנו ע"ז, אפשר להבין ע"פ מה שמבואר בחז"ל בענין חטא העגל, למה לקחו בדוקא צורת עגל, משום שזה הוא צורת שור שהיא אחד מנושאי המרכבה העליונה, ע' רמב"ן (שמות לב א) בשם המדרש (שמ"ר ג ב, מב ה, מג ח) אתה רואה אותן באין לסיני ומקבלין תורתך, ואני רואה היאך מתבוננני בי שאני יוצא בקרונין שלי שאתן להם את התורה, שנאמר (תהילים סח יח) רכב א-להים רבותים אלפי שנאן ושומטין אחד מטטרמולין שלי, שכתוב (יחזקאל א י) ופני השור מהשמאל ומכניסין אותי בו,

אולם אינו מבואר למה לקחו דוקא צורת שור ולא אריה ונשר, ואולי משום שדרך שור הוא במשא משא"כ נשר ואריה, ואותו בחינה שייך ג"כ בעולמות העליונים

ועכשיו, נושאי הארון הם אותו בחינה של נושאי מרכבה העליונה, שהם נושאי השכינה, יש חשש

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק יג אות א

שיעשו מהם ע"ז, ואכן כאשר הרי הם ארבע ואינו מתיחד לאחד מהם, ממילא עדיין אין כ"כ חשש, אבל כשהדבר מתיחד לאחד החשש הוא גדול יותר, והרי מצאנו ביואש מלך יהודה שבגלל שהיה כמה שנים בבית קדשי הקדשים עשו ממנו ע"ז, (הובא בס"ק יב) וא"כ נושאי הארון שהם נושאים ממש הארון יש להם כבר חשש של התנשאות, תדע לך מקורח שהיה מטועני ארון, (במדבר רבה פ' יח ד"ה ג' ויקח קרח) ורצה ע"י זה להוסיף בכבודו ולבקש יותר ממה שמגיע לו, ואם מתיחסין זה למלך, שדרך העולם להשתחות לו, אז יש חשש ע"י שמשתדל בנשיאות הארון ויחסו אליו נשיאת הארון, יעשו ממנו מעין ע"ז

ויש להוסיף לבאר ענין זה,

דהנה טעה דוד בנשיאת הארון בפעם הראשון, שלש טעויות, כמבואר במלבי"ם

אחד, שנשאוהו בעגלה ולא ע"י בני אדם, שנית, גם עד שהעלו הארון על העגלה, שאכן כן נשאו ע"י בני אדם, מ"מ לא בחר בלויים, אלא משאר העם, שלישית, שנשאוהו שלא ע"י בדיו רק תפסו ישר את הארון, (הדברים מבוארים יותר בפסוקים (בדה"ב טו יב-טו) שהיה ההדגשה מיוחדת בנשיאה השניה כשתיקנו הדבר שצריך לעשות ע"י הלויים, וכן שצריך לשאת ע"י המוטות).

הנה עצם הדבר שהיה כאן טעות בהלכה שדוד בעצמו טעה כמו שאמרו חז"ל (סוטה לה.) שהקב"ה אמר לדוד הריני מכשילך בדבר שאפילו תינזקו של בית רבן יודעין אותו, ושדוד הוצרך לתקן הטעות בפרהסיא, בזה נתגלה שהוא בן אדם בכוחות מוגבלים, ולא יכול להשיג מדריגות גדולות אלא בזמן שיכיר שהוא בן אדם מוגבל שמסוגל לטעות.

אולם יש להוסיף, שעצם הטעות ותיקונו מלמד אותנו דברים מעין זה,

ונדבר מקודם במה שטעה שנשא הארון שלא ע"י לויים אלא משאר העם,

הנה איתא בגמ' (יומא יט.) שהכהנים בעבודתם שלוחים של הקב"ה ולא שלוחים שלנו שאם הם שלוחים שלנו, הרי אין אדם יכול לעשות שליח בדבר שהוא בעצמו אינו יכול לעשות, וממילא להקרבת קרבנות שזר פסול בו, אינו יכול למנות שליח.

ויצא לפ"ז לענין נשיאת הארון, אילו היה הדין, שנשיאת הארון אפשר לעשות ע"י זר, אז המלך בעצמו ג"כ יכול לשאת את הארון, ואז אלו שנושאים נחשבים כשלוחים של המשלח ולא של הקב"ה, וממילא אם המלך ממנה מי שישא הארון, נחשב שהמלך נשא את הארון, ששלוחו של אדם כמותו, אולם עכשיו שדוקא משבט לוי יכול לישא הארון, והמלך הוא זר כלפי שליחות זו, ואינו יכול למנות שליח בענין זה, ממילא נחשב נשיאת הארון כשליחות של הקב"ה, ולא המלך הוא זה שנשא את הארון, וחז"ל הוסיפו בענין זה הדגשה מיוחדת, שארון נושא את נושאי (סוטה לה.) וע' רש"י דה"ב טו כו) כדי לגלות שלא האדם נושא אותו רק הקב"ה

הנה ידוע באיזה נסיון של התנשאות מונחים אלה שנושאים את הארון, תדע לך מקורח כנ"ל, וממילא אפשר להבין, שאילו המלך בעצמו ג"כ יכול לשאת הארון, והוא הרי כבר נמצא במצב של סכנת התנשאות ע"י שאר דרגות שיש לו, אז בצירוף שני הדרגות, מלכות ונשיאות הארון, יש סכנת שעושים ממנו דרגה יתירה שגובל למעין ע"ז

ועל כן אפשר להבין שהקב"ה תיקן כאן חוק, שכל מי שהוא משבט לוי אינו יכול להיות מלך קבוע ע' ירושלמי (הוריות פ"ג הל' ב' הועתק ברמב"ן פ' ויחי) אין מושחין מלכים כהנים אמר רבי יהודה ענתורייא על שם לא יסור שבט מיהודה אמר רבי חייא בר אבא (דברים יז כ) למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל מה כתיב בתריה לא יהיה לכהנים הלויים, [כל שבט לוי חלק ונחלה] ומאידך, הרי יש דין, שנשיאת הארון יעשה רק ע"י שבט לוי כמו שנאמר (דברים ט ח) בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי לשאת את ארון ברית ה', וממילא אין שום אפשרות שמלך קבוע שיש לו מדריגות עליונות, יכול לבא לידי מדריגה של נשיאת הארון, לא הוא ולא שלוחו שכיון שהוא אינו לשאת ממילא אינו יכול למנות שליח, וע"ז מרחיקים החשש שיעשו את המלך לע"ז (וזה מלבד שיש סיבה לתת שכר ללויים שלא חטאו בעגל)

והטעות השניה שלקחו הארון בלי בדים, זה מראה שהם כבר כ"כ קרובים להקב"ה שכביכול אפשר לנגוע בו, משא"כ ע"י בדים מראה הרחק קצת, ועל אף שיש מצות (דברים י כ) ובו תדבק, מ"מ כל זה במידה מוגבלת, וזה מעין טענה שהיה על נדב ואביהו וע' זקנים כשבאו על הר סיני ונאמר

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק יג אות א

(שמות כד יא) ויחזו את הא-להים ויאכלו וישתו, וע' רש"י שם שהסתכלו בו בלב גס ונענשו על זה

והטעות השלישי שהביאו על העגלה, ולא נשאו בכתפים, כי נשיאות על הכתפים הוא דרך כבוד של מעלה שהאדם נמצא מתחתיו ומקבל עליו עול מלכות שמים, משא"כ על העגלה נחשב כאילו מוליך חבילה ואינו מראה עליונות של הארון כלפי האדם,

ומשום זה בפעם שנית כשנשא הארון, תיקון כל דברים האלו כדי שיהיה לו הכנעה גמורה כלפי

הקב"ה

ואולי אפשר לפרש מעין זה בענין נשיאות הארון של הפלשתים ששלחו אותם בחזרה ע"י פרות שלא עלה עליהם עול, כמבואר (ש"א ה ז) שרצו לתקן בזה דומיא של פרה אדומה שלא עלה עליה עול, ולהרחיק חטא העגל, ואף שהארון לקחו הפרות, ולכאורה ע"כ יעלה עליהם העול, מ"מ החשיבו זה כגדר ארון נושא את נושאו וא"צ לחובל אותו ולא נחשב כעלה עליהן עול, והכל להרחיק את הענין שמשחו באמת נושא את הארון (אין מכאן פסיקה כלפי השאלה אם פרה אדומה שנשא את הארון אם נפסלת או לא)

עוד מצאנו בחז"ל על שפלות דוד המלך (מגילה יא.) דוד הוא הקטן, הוא בקטנותו מתחילה עד סופו, כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה, כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה, וכן אמרו חז"ל (חולין פט) אמר רבי יוחנן משום רבי אחעזר בר' שמעון כל מקום שאתה מוצא דבריו של רבי יוסי הגלילי בהלכה עשה אונך כאפרכסת, (דברים ז) לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם וגו', אמר הקב"ה לישראל, חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם, אמר לפני ואנכי עפר ואפר, למשה ואהרן, אמרו ונחנו מה, דוד אמר ואנכי תולעת ולא איש

### ב) נסיון לשלמה המלך בענין הכנסה של הארון

וגם אצל שלמה המלך היה צריך להתמודד עם בעיה זו, (ע' שבת ל. מ"ק ט.) שכשבא החכם מכל אדם להכניס הארון לבית המקדש, דבקו שערים זה בזה, ולא נתנו לו להכניס, ואמר (תהלים כד ז) שאו שערים ראשיכם והנשא פתחי עולם ויבא מלך הכבוד ורצו השערים להורגו שחשבו שהתכון על עצמו ואמרו לו מי זה מלך הכבוד, עד שאמר ה' עזוז וגבור וגו' עד הסוף ועדיין לא נתנו לו להכניס עד שאמר (דה"ב ו מב) ה' א-להים אל תשיב פני משיחך, זכרה לחסדי דוד עבדיך

ויש להקשות מה חשדו אותו שיחשוב שהוא בעצמו מלך הכבוד, הרי כאן לא רצה הוא להכניס רק רצה להכניס הארון, והוא בעצמו לא נכנס שהרי הלויים והכהנים נשאו אותו, וגם מצד הנציגות, הארון מיצג את כבוד השכינה ולא כבוד בשר ודם, ומה שייך לחשוש שכונתו של "יבא מלך הכבוד" הוא על עצמו, הרי הוא בכלל לא בא לשם

אולם יש לומר שחשדו אותו, שע"י שיזכה לבנות בית המקדש ועשה כל הפעולות להניח מקום לארון, כאילו הוא בעצמו נעשה ג"כ מלך הכבוד והארון הוא שליח שלו, וממילא הארון מיצג אותו ג"כ, ובשעה שמכניס הארון, כאילו כבודו הוא נכנס שם, על כן רצו להורגו, עד שאמר ה' צב-אות הוא מלך הכבוד סלה,

הנה הגמ' לומד משם שנתגלה לעיני הכל שהקב"ה מחל לדוד חטא של בת שבע, אולם עדיין אינו מובן למה צריך שלמה המלך לסבול בשביל זה, וע' במדרש (שמו"ר פ' ח') ששלמה המלך נתבייש בזה

ואפשר לפרש שהיה מקום לחשוש ששלמה המלך בשעת נשיאת הארון יקבל התנשאות, שאף שהולך אותו כהלכה ע"י שבת לוי, (מ"ב ח ג-ו) מ"מ ע"י שבנה בית המקדש והכין מקום לארון, ייחס במידה מסוימת נשיאות הארון למקומו בזכות עצמו, על כן סגר הקב"ה לפניו הדרך ולא היה יכול להביא הארון למקומו, עד שהיה מתפלל בזכות דוד המלך ולא בגללו, והרי נהג דוד המלך ע"ה בעצמו בשעת נשיאת הארון כאחד הריקים, וגילה בדעתו שלעומת הארון שכבודו של הקב"ה שורה עליו, הוא נחשב כאחד מפחותי העם, ולא יבא מלך בשר ודם שיש לו כבוד עצום וחכם מכל אדם, וגם לא היה מסוגל לבזות את עצמו בשעת נשיאת הארון כאחד הריקים, עוד להוסיף ולהתנשא ולומר שהוא הוא זה שהכניס את הארון לבית קדשי הקדשים



## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק יג אות ב

### ג) ביאור מאמר חז"ל שלשה שנקראים על שם הקב"ה

וכאן יבואו להקשות, למה באמת היה טענה על שלמה המלך, אילו היה מחשיב את עצמו כמלך הכבוד, הרי מצאנו כמה פעמים שצדיקים נקראים על שם הקב"ה, (המקורות למערכה זו נתעוררתי ע"י ספר יחזקאל דעת ח"צ ס' ע"ג שרצה להליץ בעד המנהג לומר "שאו שערים ראשכם" כשת"ח נכנס לאולם) ע"ב עה: עתידים צדיקים שיקראו על שם הקב"ה, שנא' (ישעיה מג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ואמר רב שמואל בר נחמני ג' נקראו על שמו של הקב"ה ואלו הן צדיקים ומשיח וירושלים, צדיקים הא דאמרן, משיח דכתיב (ירמיה כג) וזה שמו אשר יקראו ה' צדקינו, וירושלים דכתיב (יחזקאל מח) סביב שמונה עשר אלף ושם העיר מיום ה' שמה

וא"כ נניח ששלמה חשב זה לעצמו, הרי מ"מ הרי אפשר לקרות גם לבשר ודם שם ה' וממילא ה"ה התואר "מלך הכבוד" ולמה היה שלמה המלך נהרג תיכף אילו חשב כך

ויש לישב בכמה אנפין, אחד, שרק אם הקב"ה מחלק כבוד זו, אפשר להשתמש בו, אבל לא שהאדם יקח זה לעצמו, שנית, אף כשהקב"ה קורא לאדם כך, אין הכוונה שהאדם נתהפך ע"י להקב"ה, רק שנקרא בשמו, כמו למשל שקורין שמו של ילד אברהם, והמקור הראשון של שם זה בא מאברהם אבינו, אין הכוונה שעכשיו הילד הזה נעשה אברהם אבינו, רק הוא נקרא על שמו, וממילא ג"כ כאן הדבר כך, השאלה "מי זה מלך הכבוד" לא שאלו מי נקרא על שם מלך הכבוד אלא מי הוא בעצם מלך הכבוד וממילא אילו חשב שלמה זה לעצמו היה חייב מיתה

ובדרך הזה, אפשר להבין גם מאמר חז"ל (מגילה יח) מנין שקרא הקב"ה ליעקב א-ל שנאמר (בראשית לג כ) ויקרא לו א-ל א-להי ישראל

וגם זה מוצדק רק כשהקב"ה קראו כך שהרי לפי דעת המדרש שיעקב קרא לעצמו שם זה נענש תיכף במעשה דינה, ע' (בראשית רבה עט ח) ויצב שם מזבח, ויקרא לו א-ל א-להי ישראל, אמר אתה א-ל לזה בעליונים ואני אלוה בתחתונים, ר' חונא בשם ריש לקיש אמר, אפילו חזק חכמתו אינו נוטל שררה לעצמו, ואתה הייתה נוטל שררה לעצמך, מחר בתך יוצאה ומתענה הה"ד ותצא דינה בת לאה

ובדרך הזה מראין דברי חז"ל במדרש תהילים (מומור כא, ותיקנתי אותו ע"פ מדרש שוחר טוב, והוספתי קצת במקום שיש חסרון הניכר בהיקף מרובע) דבר אחר ה' בעזר ישמח מלך, אמר רבי סימון מי הוא זה מלך הכבוד, זה מלך שחילק מכבודו ליראיו ה' צב-אות הוא מלך הכבוד סלה, שנו רבותינו מלך בשר ודם אין רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו ואין משתמשים בשרביטו, ומשה נשתמש בשרביטו של הקב"ה שנאמר (שמות ד כ) ויקח משה את מטה הא-להים בידו, ואליהו רכב על סוסו ומה סוסו של הקב"ה סופה וסערה שנא' (נחום ג א) ה' בסופה ובשערה דרכו וכתוב באלהיו, (מ"ב ג) ויהי בעלות ה' את אליהו בסערה השמים, מלך בשר ודם אין לובשין עטרה שלו והקב"ה נתנה למלך המשיח, [מהו כתר של הקב"ה פז שנא' (שיר השירים ה יא) ראשו כתר פז וכתוב במלך המשיח] (תהילים כא, ד) תשית לראשו עטרת פז, מלך בשר ודם אין לובשין פורפוריא שלו ומהו [לבושו של הקב"ה] חוד והדר [שנאמר (תהילים קד א) חוד והדר לבשת], ובמלך המשיח כתיב (תהילים כא ו) חוד והדר תשוה עליו, מלך בשר ודם אין לובשין על כסאו ושלמה ישב על כסאו, שנאמר (דה"א כט כג) וישב שלמה על כסא ה' למלך, מלך בשר ודם אין קוראין לסגן שלו בשמו והקב"ה קרא למשה בשמו שנאמר (שמות ז א) , ראה נתתיך א-להים לפרעה, וכן לישראל (תהילים פב ו) אני אמרתי אלהים אתם וקראן קדושים שנא' (ויקרא יט ב) קדושים תהיו כי קדוש אני וכתוב (דברים יד ב) כי עם קדוש אתה, וקורא למלך המשיח על שמו, ומה שמו (שמות טו ג) ה' איש מלחמה [ה' שמו], ומלך המשיח (ירמיה כג ו) וזה שמו אשר יקראו לו ה' צדקנו, וירושלים נקראת על שמו, (יחזקאל מח לה) ושם העיר מיום ה' שמה, וישראל לובשין לבושו של הקב"ה שנאמר בו (תהילים צג א) [לבש ה'] עז התעזר, ונתנה לישראל שנאמר (ישעיה נב א) עורי עורי לבשי עוזך, אמר ר' לוי טב למדינתא דשמה כשם מלכה ושם מלכה כשם א-להיה.

וטעם הענין שהאדם נקרא על שם הקב"ה ביאר רבינו בחיי (שמות לג ז) וטעם הדבר בכלם כי הדבק בדבר נקרא על שם הדבר שנדבק בו, ונקרא השליח על שם המשלח. אולם כל זה ברור שהאדם הוא לא יותר משליח ולא נתהפך למשלח עצמו, וכמו ששם העיר כשם מלכה, ולא שייך לומר שהעיר נתהפך למלך, כי העיר הוא דומם והמלך הוא חי, וכן המלך הוא בשר ודם והקב"ה הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא ראשון והוא אחרון

וכעין זה מתפרש מאמר בירושלמי, (ביכורים פ"ג הל' ג) שכתוב שם (חבקוק ב כ) וה' בהיכל קדשו,

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק יג אות ג

הא רבי יצחק בר לעזר בכנישתא דרתא דקיסרין, וענין "וה" מתפרש על ה' ובית דינו, ע' רש"י על הפסוק (בראשית יט כו) וה' המטיר על סדום, כל מקום שנא' וה' הוא ובית דינו, ויש דיעה בחז"ל ש"וה" היינו המלאך גבריאל שהוא שלוחו של הקב"ה ונקרא על שם משלחו, ע' רמב"ן שם וזה כונת רבינו בחיי הנ"ל, ובה מתפרש הענין של רבי יצחק בר' לעזר שהיה שלוחו של הקב"ה לפרסם דבריו.

ובעיקר מה שצריך לדעת שכל מה שנותנים כבוד לאדם בשר ודם, אפילו כשהקב"ה בעצמו קורא לו בשם הוי"ה ומלבישו מלבושו ומושיבו על כסאו ומרכיבו על סוסו ומושיב כתר על ראשו, ונותן לו כח לחיות מתי, מ"מ האדם נשאר אדם, וצריך לחשוב בעצמו מה שנאמר (אבות ג א) מאין באת מטיפה סרוחה, ולכן אתה הולך למקום עפר רימה ותוליעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני ממ"ה הקב"ה, חוץ אם הקב"ה נותן מתנה מיוחדת לאדם שלא ימות כמו אליהו הנביא, וגם הוא לפני שנסתלק אמר (מ"א יט ד) וישאל את נפשו למות

### ד) ביאור מאמר הזוהר [את] פני האדון ה' דא רשב"י

עוד הובא מאמר בזוהר (פ' בא לח.) על הפסוק (שמות לד כג) את פני האדון ה' מאי פני האדון ה' דא רבי שמעון בר יוחאי אולם ע"ש בניצוצי אורות על גליון הזוהר בשם היעב"ץ שהכונת מ"את" פני, כמו שדרשו חז"ל (פסחים כב:) על הפסוק (דברים י כ) את ה' א-להיך תירא, לרבות ת"ח, וגם זה דרשו בקושי ובכבדות, ע' רש"י (קדושין ט. ד"ה פירש) ולשון "את" מתפרש כלשון נטפל, כמו שדרשו (פסחים כב:) את הפסוק שנאמר על שור הנסקל, את בשרו את הטפל לבשרו, וכן דרשו (ברכות לו:) לענין ערלה, (ויקרא יט כג) את פרו את הטפל לפריו

וכונת הזוהר שצריך כל זכר להקביל פני רבו ברגל, ודרשו זה על רשב"י שמתוך גדלותו יש ענין מיוחד ללכת אצלו, וזה מעין דרשות חז"ל, (ר"ה טז: סוכה כז:) חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, ואולי יש כונה ע"פ סוד

וממילא אילו שלמה המלך חשב את עצמו כפני אדון ה', וכתוצאה מכך מיחס מלך הכבוד לעצמו, היה נהרג תיכף

ויש לדעת שאיך שנפרש את המאמר הזה, אם בדרך שכתבנו או בדרך אחרת, אבל זה דבר ברור שרשב"י עם כל הגדלות שלו, היה בן אדם בשר ודם שנפטר ונקבר, וכן היה לו גם טעות, (שבת לג:) אחר שיצאו הוא ובנו מן המערה וראה רשב"י אדם החורש ונתן עיניו בו עד שמת, ויצא בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם חזרו למערתכם, וכן בדרך הלכה אין הוא הכי גדול בדורו, שהרי אין הלכה כמותו לעומת רבי יהודה ורבי יוסי (עירובין מו.).

### ה) מאמר חז"ל רב יוסף אמר כשאמו נכנסה איקום מקמיה שכינה

וכן הובא מאמר חז"ל (קדושין לא:) שר' יוסף כשהיה שומע צעדי אמו היה קם מלא קומתו ואומר הריני קם מפני השכינה שנכנסת, וא"כ אפשר ללמוד מזה, שהשכינה שורה על אדם שצריך לכבדו, וא"כ כ"ש על ת"ח, ועכשיו קשה, מה היה הטענה על שלמה המלך אילו היה מחשיב מלך הכבוד לעצמו, הרי היה יכול לומר שהכוונה על השכינה ששורה עליו, והתירוץ הוא אילו היה מחשיב לעצמו, לא היה מתפרש על השכינה ששורה עליו אלא לעצמו,

וכאן יש לחקור חקירה, כשקמים בפני ת"ח, בפני מי קמים, האם בפני האדם או בפני הקב"ה, א"ת בפני האדם, הרי אילו היה חכם בשאר חכמות לא היו קמים מפניו, ורק משום שהוא נושא תורת ה', וע"כ לא מפני האדם לבד, וא"ת משום הקב"ה, א"כ למה דוקא כשהאדם נכנס, ועל כרחך שקמים מפני האדם, וצ"ל שקמים בפני מציאות "ממוזגת" שכולל הקב"ה והאדם, ויש שקורין זה בפני האדם שיש לו דבר ה' בפיו, ור' יוסף קורא זה בפני השכינה, רק הוא קם כשהאדם נכנס שאז שורה עליו השכינה

ומציאות המיזוג שייך בכל דבר, והרי ת"ח שאומר סברה יש כאן מיזוג בין דבר ה' ובין כח האדם, שהרי יכול להיות שהסברה בטעות אולם האדם צריך לחשוב ולהתנהג לפי סברתו, וא"כ יש כאן מצד אחד דבר ה' שכך ציוה ה' אולם כשנתגלה שטעה, צריך לחזור בו, וא"כ מחשיבים זה להאדם, וא"כ יש כאן מיזוג בין הקב"ה ובין האדם שחלק של הקב"ה נמצא בתוך האדם ובתוך

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק יג אות ה

חכמתו

וזה יסוד הברכה שאומרים לחכם מישראל **שחלק מוחכמתו ליראיו**, (אוי"ח ס' רכ"ד סי' ו) וע"ש במ"א ס"ק ד' שחלק. שישראל הם חלק א-ל והם דבקים בו לכן אמר שחלק

וכן לענין ניצוח מלחמה ועשית פרנסה מיחסין זה מצד אחד להנהגת הקב"ה ומצד שני לפעולת האדם, שהרי נאמר כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל ולא כתוב כי הוא העושה לך חיל (ע' דרשות הר"ן סי' י')

ויש לעיין א"כ איך נידע שלא הפכו כאן את האדם להקב"ה או למעין זה, ועדיין מחשיבים את האדם לנברא ואת הקב"ה להבורא, והרי יכולים לבא לידי טעות ולחשוב שהאדם כיון שיש לו חלק ה' בתוכו, הוא נתהפך להקב"ה או הקב"ה נתגשם בו, וזה כבר קרוב לע"ז

ויש לומר, שאחד מן הבחינות הוא, שאם חושבין שהת"ח הוא אדם שבא מטיפה טרומה, ועתיד ליכנס לקבר והוא אדם שיכול לטעות ויכול לחטא, ועתיד ליתן דין וחשבון לפני מ"ה הקב"ה, אז סימן שלא הפכנו את האדם להקב"ה, אבל אם שוללין חסרון אחד וכ"ש כל החסרונות מן האדם, ואומרים שזה האדם לא שייך שישלוט עליו המיתה, (חוץ אם יש לנו ידיעה ברורה שהאדם לא מת כמו אליהו הנביא וריב"ל ע"ז), שקיבלו מתנת ה' על זה, ויש נפ"מ גדולה בין אם מה שטוענים שלא מת משום שלא שייך שישלוט עליו המיתה, שאז מחשיבים זה לכח עצמי ואינו תחת שילטון הקב"ה, או שהוא בעצמו נתהפך להקב"ה או מעין זה, ובין אם זה מצד הידיעה שקיבל מתנת מהקב"ה שאז מציאות ה' הוא תחת שילטון הקב"ה) או שהוא לא שייך שיחטא או לא שייך שיטעה, (שאינו מחשיבים אותו יותר ממשנה רבינו שג"כ היה שייך אצלו טעות ע' ויקרא י טז-כ) או שאינו צריך ליתן דין וחשבון לפני מ"ה הקב"ה, (שמחשיבים אותו יותר מרבי יוחנן בן זכאי שהיה בקיא בכל התורה כולה בנגלה ובנסתר ובכל חכמת העולם (סוכה כח:) והיה מנהיגם של כלל ישראל ובכל זאת היה לו פחד גדול מיום הדין) (ברכות כח:) אז כבר נכנסים להגזים את גדלות האדם ומחשיבים אותו לישות על-אנושי ונכנסים לגבול שקרוב לע"ז,

ועוד בחינה אחרת, אם הדרגה העליונה של ת"ח שיש לו חלק א-לה, מיחסין לכל גדולי ישראל שבדור, וכן אם גדול אחד מסתלק, אומרים שעכשיו יבא אחר במקומו, ויפתח בדורו כשמואל בדורו, זה סימן שאין חשש שמהפכין את אדם זה להקב"ה, או למעין זה

אבל אם אומרים שאדם זה הוא תכלית הבריאה, וכל ת"ח שבדור כאין נגדו, וכן הוא תכלית של הבריאה וכבר לא יבא אחר במקומו, אז כבר הגזימו את גדלות האדם, וזה כבר הולך אל הדרך להפוך אותו להקב"ה, כי אז כל דבריו הם כבר בגדר הלכה למשה מסיני ואין לאחד כח לחלוק עליו, ואפילו דברים שכתובים מפורש בתורה יכול לומר שעכשיו בא תורה אחרת, וא"כ כבר מתקרבים למושג לחסיר השליטה מהקב"ה שברא שמים וארץ ונתן התורה, ולעשות את עצמו או אחרים שיעשו ממנו מעין אלוה, או שהוא נתהפך להקב"ה והוא הקובע הענינים, וזה ברוח הדברים המבואר ברש"י (בראשית ב' יח) **לא טוב היות האדם לבדו**, שלא יאמרו שתי רשויות הן הקב"ה יחיד בעליונים ואין לו זוג וזה בתחתונים ואין לו זוג, ורואים מזה שהיחידות שמתיחד אדם שהוא לבדו מביא לאדם לידי גבהות וקרוב לע"ז ואף שאין הדבר כאן קובע באופן מוחלט, כי אפשר לעשות ג"כ הרבה סוגי ע"ז, וכן מי שרואין אצלו שנותן ערך הרבה למושג של "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם", אין זה ראיה שחושב את עצמו יתר על המידה רק שרואה דרכו בעבודת ה' גדול מאוד, ושהוא יכול לקרב הרבה יהודים לעבודת ה' אבל לבו שבור בקרבו ורואה כל החסרונות שלו, וכן מדבר רק על נקודה מסוימת של עבודת ה' ומודה שיש חלקים שיש אחרים גדולים ממנו, מ"מ כל שהדבר מתייחד ליחיד, צריך יותר להזהר, ועיקר הדבר תלוי במה שכתבנו בבחינה הראשונה, שצריך להכיר כל אחד בעצמו ולאחרים, שהוא בכלל "דע מאין באת וכו'" ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מ"ה הקב"ה", וזה כולל כל הברואים, גם המלך וגם מלך המשיח, ואז מסירין כל חשש של לעשות ע"ז מאדם

### ו) אם יש להליץ בעד המנהג לזמר "שעו שערים" כשנכנס אדם גדול

ואפשר ללמוד מזה על מנהג שנהוג היום כשת"ח גדול או חתן נכנס לאולם, מזמרים הניגון "שאו שערים ראשיכם" שראוי לבטל מנהג זה, ואף שטוענים שת"ח דומה למלך ונאמר על מי שלומד תורה לשמה (אבות פ"א) **ונותנים לו מלכות וממשלה** וכן חתן דומה למלך, הרי אפילו למלך ממש כמו שלמה המלך, אילו היו מיחסין מלך הכבוד למלך בשר ודם ח"ו, היו הורגין אותו,

## ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק יג אות ו

וראיתי בשו"ת יחזקאל דעת (ח"ג סי' ע"ג) שרצה להליץ בעד המנהג שלבסוף מסיימים המזמור בפסוק מי זה מלך הכבוד, וא"כ מחשיבים כל הכבוד הזה על כבוד השכינה השורה על האדם, ולא על האדם עצמו, וכמו רב יוסף שאמר איקום מקמי שכינה, אולם יש לעיין בדבר, שאולי מה שרב יוסף אמר שעומד בפני השכינה, זה שייך רק בלשון שכינה, שמידה זו שנקראת שכינה, היא המתיחדת ששורה על האדם ועל פעולות שבני אדם עושים לכבוד הקב"ה, כמו שמשנה רבינו התפלל יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, (ע' רש"י שמות לט מג) אבל לשון מלך הכבוד, לא מצאנו רק כשמדברים על הקב"ה או על הארון שהוא מקום כבודו ממש, אבל לא מצאנו לשון זה כשמדברים על חלק א-לה כששורה על האדם, שאז יש מקום לטעות שהכונה על האדם עצמו

וחוץ מזה, לא תמיד מסיימים את הניגון ואז אומרים רק פסוק ראשון, וזה קרוב לע"ז, שנותנים כבוד לאדם בלשון מלך הכבוד ועל זה כמעט שלמה המלך נהרג אילו חשב זה לעצמו,

אולם יש קצת ללמד זכות שהרי על כרחך לא מכוונים להאדם שהרי הוא באמת אינו מלך ממש, רק יש לו שייכות למלכות, וממילא בודאי לא נתכוונו לומר עליו אפילו הוה אמינה שהאדם הוא מלך הכבוד, וכן כיון שמזמרים זה לכל אדם גדול, וא"כ ע"כ שזה נוסח בעלמא ומכוונים רק על כבוד השכינה השורה על האדם, וזה שייך לכל אדם גדול ולא רק לזה, ואחר כל זאת הדבר צע"ג וראוי להתרחק מן הכיעור ומחדומה לו

ואפשר ללמוד מזה שכשיבא מלך המשיח, בקרוב בעה"ת, שלא יזמרו לו הניגון הזה, שע"י זה יש סכנה שיהפכו היוצרות, ולא ידעו עוד להבחין מי זה מלך מלכי המלכים הקב"ה, ומי זה מלך בשר ודם, כי מלך הכבוד הוא הקב"ה ומלך המשיח הוא מלך בשר ודם, ושם הסכנה הוא הרבה יותר גדולה מסתם ת"ח גדול בתורה משני אנפין, אחד, שהרי הוא באמת מלך, ויש לחשוש שיחשבו אותו למלך הכבוד וכן יש לו בענין מלכות מעלה שאין לאחרים וממילא הסכנה להפוך אותו לאלוה הוא חשש שיש בו ממש, ושנית כיון שיש מאמר חז"ל שנקרא בשם הו"ה "ה' צדקיננו", יכולים לטעות שהוא באמת נתהפך להקב"ה ולא ידעו ולא יבינו שרק נקרא בשם זה כמו שגם ירושלים נקרא בשם זה וכמו שהסברנו לעיל, ומשיח הוא בשר ודם ושולט עליו המיתה והוא אדם שיכול לטעות ויכול לחטא, וכתר תורה של ת"ח חכמי הדור הן מעליו לנוגע לדיני התורה, ועתיד ליתן דין וחשבון לפני ממו"ה הקב"ה, (ע' ס"ק ג באריכות) וצריך להכריז מי הוא זה מלך הכבוד, ה' צב-אות הוא מלך הכבוד סלה, אולם למה לנו להכנס ולומר לכתחילה דבר זה כשיש מקום לחשוש שמתחשך להאדם, עד שנצטרך להוציא מליבם ולתרוץ מי זה מלך הכבוד.

ועוד, מאן לימא לך שזה יעזור כשאומרים ה' צב-אות הוא מלך הכבוד, דכיון שיש לחשוש שיאמרו שהאדם הזה נתהפך להקב"ה או למעין זה, שאין מכירים בין אבא דיהיב מיטרא לאבא דלא יהיב מיטרא (תענית כג:) א"כ יאמרו שנקרא ג"כ ה' צב-אות, וא"כ שוב יש לחשוש שיאמרו שזה האדם גופא הוא מלך הכבוד, וכבר סבל מעין דברים אלו כלל ישראל ע"י אנשים שהחשיבו את עצמם או את אחרים לאלוה או מעין זה, וכבר הארכנו לעיל הרבה בזה (ע' ס"ק יב)

### יד) מלך צריך יותר הכנעה בתפילה

ע' בגמ' (ברכות לד:) לענין כריעה בתפילה, הדייט כמו שאמרנו, כהן גדול תחילת כל ברכה וברכה, המלך כיון שכרע שוב אינו זוקף שניא (מ"א ח נד) ויהי ככלות שלמה להתפלל וגו' קם מלפני מזבח ה' מכרוע על ברכיו

וע' רש"י כל מה שהוא גדול ביותר צריך להכניע ולהשפיל עצמו

נגמר כעת י"ט אלול תשנ"ט עמנואל --- שכס, ציון יוסף הצדיק

מהדורא שניה כז שבט תש"ס

## תמצית הספרים של המחבר

הספר **בריתי יצחק גרות** (ביאור הלכה בדיני גרות והטפת דם ברית, זעקה נגד גרות בקבלת מצות בצורת "הצגה", ואיסור לגייר לשם אישות).

הספר **בריתי יצחק על עירובין** (פילפול בסוגיות ובהלכה על כל המסכתא, וערעור גדול על רוב רובם של תיקוני עירובין, שחוג לגרור קולות ע"ג קולות שיוצא לגמרי מכללי הפסק. וכן טענה נגד מנהג חגורת שבת, שמוסיפים מפתח באופן שאין זה דרך חגורה כלל).

בסוף הספר מאמר "מקום הטפת דם ברית" (להוכיח שעיקר שמקום הד"ב כדעת חת"א יו"ד ס' קני"ד ג' בעטרה דהיינו בחוט הגבוה ולמטה הימנה (כלפי הנקב) ולא למעלה הימנה (כלפי הגוף).

פתיחת שערי העיר, (להוכיח שאף המצריכים ס"ר מצטרף כל העיר, ועוד דיני רשות הרבים ושכירות רשות, ובו השגות על ספר רחובות העיר שבא לישיב הקושיות על הערוב באנטווערפן, וכן תוכחה לאלו שגורדין קולות בהל עירובין).

יבום או חליצה (ביאור הלכה והתעוררות לבטל הנהגת ההתנגדות ליבום בגלילות אשכנז, גם לדעת אבא שאול, והשאלה ששואלים ליבם (שאינו נשוי) אם רוצה יבום או חליצה צריך להיות אמיני ולא שאלה פיקטיבית, וחזוק לדאגה שלא ימחה שם אחד מישראל).

ובסוף החיבור כתבתי דרוש על כל הפרשה יהודה ותמר שהיא פרשת אורו של משיח, שמסביר כל התקופה שלנו והשתלשלות ישוב א"י שהתחיל במיעוטו ע"י גדולי ישראל והמשיך בתוקף ע"י חילונים ולבסוף יתחפף לשומרי תורה

בגדי שלום ואמת, (התוכן, חיזוק לחיוב קישוט לאשה בבית ולמעט ברחוב, והתנגדות לפאה נכרית ברחוב, כ"ש לחפאות החדשות של זמנינו, וכן ראיות חזקות ששוק באשה ערוה היינו חלק שלמטה מן הברך, והמ"ב שלא כ"כ הוא טעות גמור וכן טועה בדבר משנה אחלות פ"א מ"ח ועוד הרבה ראיות )

תיקוני שבת כהלכתו (הערות על ספר שמירת שבת כהלכתו)

קונטרס שוב אשוב אליך, ואיסור החזרת שטחים (הסברת התקופה שאנו בתהליכי הגאולה, וחייב הכרת הניסים של ששת הימים וחשיבות שטחים שנכבשו, וחומר האיסורים לתתם לגוים)

קונטרס חשיבות ארץ חמדה, (חשיבות התישבות בכל שטחי א"י ואין לנו רק התורה שנתנה למשה רבינו ע"ה ומצוה לומר האמת אף שמקבלים בזיונות מזה, והסברת התקופה,

ביום הראשון תשביתו, (ביאור הלכה ועירעור עצום נגד מכירת חמץ הנהוגה, וזעקה נגד קיום מצוות בצורת "הצגה")

בסוף קונטרס זה מאמר התורה חסה על ממנום של ישראל, (מבואר גודל חנוני לגור במקום הזול, ולא לתבוע בשביל שידוך כסף הרבה כדי לדור במרכז הארץ, וחז"ל מזה יש מצוה לישב כל הארץ,

קונטרס גרמא כמעשה, (ביאור הלכה ועירעור נגד נסיונות להתיר חילול שבת במסוה של גרמא וכח שני ומניעת מונע, כי גרמא הוזכר רק בצירוף מקרים, אבל בכלי מכשיר המתוכנן לכך הוה מעשה בידים)

לשון השער: **לבאר שמכשירי גרמא שנעשו ע"י "מכון טכנולוגיה לבעית הלכה" וע"י "מכון צומת", להתיר מלאכת שבת, הם לפי הדין מעשה בידים והמשתמש בהם חייב חטאת. במקום פיקוח נפש יש להשתמש במכשירים רגילים, ולא במכשירי גרמא, כדי שלא לתת יד לחילול ועקירת השבת**

חוט תכלת, (ביאור הלכה למספר חוטי תכלת וקשירתם, הכרעה כדעת הראב"ד במספר החוטין שנים תכלת וששה לבן, ודברי חיזוק לחלולון שנמצא בזמן האחרון ארגמן קוה קוצים, התנגדות לאלו שאין רוצים לדון בדברים שנחדשו)

חצוצרות מלחמה (לחדש מצות חצוצרות בעת צרה ויותר בעת מלחמה, וחזוק לניצוח במלחמה נגד האויבים)

לא ישבו בארץ, (חיוב גירוש גוים שאין מקיימים ז' מצוות, וכ"ש אומה שמסכנת קיומנו, וחזוק למתנחלים שמקיימים מצות ביעור ע"י, והבטחה לניצוח במלחמה)

בסוף הקונטרס מאמר בני בני בני (דרוש בפרשת דוד ואבשלום במצות תשובה לשומרי תורה) לבאר שחטאי החילונים הגלויים הם כזכוכית מגדלת לחטאי שומרי תו"מ הנסתרים מתחת מסוה של התיירים מדומים והצעת מאמרי חז"ל שלא במקומם, ביסוד של הפסוק **כי אתה עשית בסתר ואני אעשה את הדבר הזה נגד כל**

## ישראל ונגד השמש)

חממות גוש קטיף; (ביאור הלכה שלא להתיר זריעת ירקות בחממות בשביעית אף בעציץ שאינו נקוב, וכן דחית צירוף ההיתר מכירת העציצים לגוי בצורת "הצגה")

להוציא בלעו מפיו (ע"פ האוה"ח הקדוש שמות ג' ח' בתהליכי גאולה מתוך נ' שערי טומאה, והיחס בין חרדים לחילונים)

קונטרס הקמת ממשלת התורה, (ביאור הלכה על חיוב לעשות ממשלת התורה וראשי פרקים של תפקיד ממשלה זו)

קונטרס קדושת הארץ באילת וגבולי צפון (לחזק הדיעה שאילת היא א"י לענין יו"ט שני ולא לענין תרומ' ושביעית) מכח גבולי משפטים, ולא מחמת גבולי מסעי, וכן לחזק השיטה שגבול צפון מגיע עד טורי אמנוס שנמצאים היום בדרום טורקיה, בגובה של עיקום הפרת, וכן עד עיקום הפרת הוא א"י גמור ומשם מתחיל סוריא, וכדי לכבוש עד שם הוה מלחמת מצוה וא"צ סנהדרין, נכתב להעיר ללומדים)

פנו דרך ה', מצות פינוי קברים לצורך בנין כביש לעה"ק ירושלים,

ושפל אנשים יקים עלה ביאור ענין של משיח בגאולת בעינת שחוא בדרגא נמוכה מכל הבחינות, והעולם מתנהג בנסים מלובשים בטבע, ואין לצפות לאיש מופת עושה ניסים, וא"צ לנביא ולא לנח"ח מופלג אלא כמתואר ברמב"ם ח"י מלכים ולא כמתואר בה"ל תשובה, ונסיון לישב הסתירה בהרמב"ם. ובסופו דרושים בס' בראשית בהתנפשויות, יעקב לעשו, תמר לזונה, ויוסף למלך אכזר, המרמזים איך ולמה התחפשו תהליכי הגאולה בתוך מדינה חילונית, ואיך הקב"ה כביכול "התחפש" בתוך הבריאח, ביסוד של מלא כל הארץ כבודו

ובתוכו, ויכוח גדול בין יהדות החרדי ודתי לאומי, הבעיות שיש בכל חוג. כמה בעיות שיש בתוך עם ישראל ונסיון לתיקונם, וכן עצות לתיקון עגונות, לתאונות דרכים ועוד, הקילקולים שצאו מטלויזיה, והבעיות במקצת מקומות שמוכרים האב וחמיו לבחינת עבד עולם, ע"י שאין מוכנים להתחתן עד שההורים יתחייבו בדירה או מחצה, והוא בבחינת **על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים**, ולפעמים מתים מזה, וזה בגדר גרם רציחה על טהרת הקדוש. (וידוע האימרא "ואנשי סדום רעים וחטאים --- לה' מאוד", דהיינו כל רעתם וחטאתם, היתה רק למען הקב"ה, ובלי נדנד איסור רק הכל כשר חלק.)

ד' סוגי מנהיגים כחם ומגבלותיהם (ביאור חילוק מנהיגות למלך שופט כהן ונביא, ואפשרות טעות לכל אדם כולל סנהדרין ומלך המשיח, כדי שכל נברא לא יתגאה שנתחפץ לבורא או מעין זה תואר מוגזם שאסור לומר על נברא, או שהבורא ית' מתגשם בו שזח בכלל ע"י, וביאור כמה פרטי טעות שטעו גדולי עולם,

בתוך הספר מאמר "הקב"ה עם הגולן", וגודל הקילקול בלחיצת יד לערפאת ולטלויזיה וכיו"ב ר"ל, (מצות כיבוש א"י כולל גירוש גוים שאין שומרים ז' מצות, והדגשה על כל גוי שאינו מאמין שעם ישראל הוא עם הנבחר, וכן כולל הוצאת הכלים מן הבית שע"י רואים דברי כפירה ועריות וכיו"ב),

עוד בתוך הספר, ביאור הלכה ודברי חיזוק בנושא "כסווי ראש לגדר ערוה והפיכתו לרועץ", קריאה לביטול היתר פאה נכרית ברחוב, שחיוב כיסוי ראש עיקרה הרחקה מעריות כמבואר בש"ע (אבה"ע ס' כא סע' ב, וס' זה נכתב תחת הכותרת "להתרחק מן העריות"), וכן איתא (גיטין צ.ו.): שכלל בכלל (דברים כד א) **כי מצא בה ערות דבר** כמו שאר הנהגת פריצות כמו טווח בשוק ורוחצת במקום בני אדם, ועוד הרבה ראייות לזה, שעיקר החיוב רק ברחוב ולא בבית, וכו', ובפ"י, מלבד הפריצות שבדבר, יש ג"כ הפיכת מצות התורה לכוונה הפוכה, (וע"ע רמב"ם ח"י מזוה פ"ה ח"י ד' על חומר החטא להוציא מצוה ממחותו האמיתי לעניינים אחרים), וכן פ"י שתשמישו לשימוש שער (כמבואר בגמ' נזיר כח: וכל הראשונים ע' ערוך ערך פאה, ערכין ז': ברש"י, שבת פ"ו מ"ה ברע"ב שבת ס"ד: במאירי וחיידושי הר"ן, וכו', וכן הוא מציאות הידוע לכל), הפכו לשימוש כיסוי שער ר"ל. וכן קריאה לביטול החומרא שהנהיגו ע"פ הזוהר לכסות כל השערות בבית, שחומרא זו גורמת בדורינו להרסית בתי ישראל, וכמו שר"ע ביטל חומרות זקנים הראשונים מטעם זה, וכן גרם הבנה מוטעית במצות כיסוי ראש, והוטעה לעניינים אחרים, וגרם לאי הבנת איסור פ"ע ברחוב.

הביטול אל אברהם אביכם (ביאורים לאורך פרשת וירא ממצות מילה עד העקדה לסימן בתהליכי הגאולה, מזמן אור החיים הקדוש הגר"א והבעש"ט עד הסכם "יו"י", והתחלפות הממשלה לממשלה שבקדושה, ובנין בית המקדש. חוספה של מהדורא השניה, ממשלת ברק ונפילתה. חוספה במהדורה שלישית עוד הפעם מאמר בני בני ע' לעיל, וכאן ניתוסף עוד הפעם משום שהוא ג"כ מרומז בפרשת וירא בשחיתת האיל

לא תנסו את ה' - תורה לא בשמים היא (ביאור, שקיום מצות צריך לקיים כשאפשר, בלי להתנות שהקב"ה צריך לעשות נסים, וכלול בזה עליה להר הבית שאין לחכות לעלות עד שהקב"ה יעשה נסים)

זעקת שנת השביעית, ביאור הסכם אוסלו ומכירת הארץ להפקיע שביעית, בערי"ה תשנ"ד. הוספה למחדורא שניה, ביאור פרוץ האינטיפדה הגדולה ומכירת הארץ להפקיע שביעית, בערי"ה תשס"א. הוספה למחדורא שלישית, דברי ירמיהו הנביא,

רשפיה רשפי אש ביאור הלכה במכונות חשמלים חדשים, וכל טכנולוגיה חדשה והמצאות, שיש איזה שינוי קטן בעשיית מלאכה ממנה שהיה בזמן חז"ל, יש לנו חיוב להוסיף תולדות לאבות, כמו שחז"ל היו עושים בדורם לפי המציאות שלהם. כגון מיקרו-גל משום מבשל, נורות ניאון משום מבעיר, מחשב משום כותב ומבעיר, וכן כל חשמל אפשר להבין שהוא מבעיר, וכן לעתיד התחדשות הטכנולוגיה מחייב התחדשות תולדות שבת. יסוד זה שתולדות הם סברות חז"ל ולא הלמ"מ, מבוסס על הירושלמי שבת פ"ז ה"ב בדברי ר"י ור"ל, ומרומז בבבלי צה. בכוונה העמוקה של תשובת רב נחמן בר גורא

תכלת - קיום כל התורה, ע"י מצות תכלת שנתגלה דרך הטבע, מגלים לנו להתכוון לגאולה טבעית, וכן למשיח טבעי, וכל המשתמע מזה, מלחמה טבעית ובנין בית המקדש ע"י השתדלות וכ"י ועי"י יתקיים כל התורה. ולא לסמוך שהכל משיח יסדר לבד ואנו ישינים במטה ובית המקדש יפול מן השמים וכל האויבים יכלו וכולם מוזמנים לסעודת ליתן.....

עוד בענין חיוב חידוש מצוות שלא היו נהוגין, שאם אין מחדשין, גם מצות שהיו נהוגין יתבטלו כגון שבת, שיעשו דברים בצורה קצת שונה מפעם וצריך לחדש תולדות, ע"י בקונטרס רשפיה רשפי אש. וכן אם לא ילחמו נגד הערמות והצגות שיעשו במשך הדורות כמו לענין מכירת חמץ וא"י לענין שביעית, ישמש זה כתקדים להציג התורה כמקור של השקר והזיוף ועי"י לעשות הצגה מן השבת, ולעוקרו עי"י כמו שהתהליך כבר התחיל ע"י מכוונות גרמא של מכוון צומת ומכוון טכנולוגיה לבעית הלכה. ע"י קונטרס "גרמא כמעשה" וכן "עמנואל - מבחן האמונה", בענין הקלנועית

בקיצור, אין אפשרות להמשיך השמרנות, אלא או שמתקדמים וכן מתקנים הפירצות עד שיקיימו כל התורה או שנסוגים עד שיעקרו ח"י כל התורה, וכמו לענין א"י, אין אפשרות להמשיך המצב הקיים, אלא או שאנו ממשיכים לכבש או שנסוגים עד שהם יכבשו אותנו ח"י.

עמנואל - מבחן האמונה ביאור איך אפשר להכיר האמונה של יהודי ע"י תמיכתו בעיר עמנואל, מכתבים שנכתבו בעיקבות הפיגועים בעמנואל וחזיון העיר

בתוך החיבור, סכנת עקירת השבת ע"י התפשטות הקלנועית ושאר מכוונות גרמא של מכוון צומת

בדין הריגת עובר לבאר שהריגת עובר מפורש בגמרא שהוא שפיכת דמים וכן דעת כל הראשונים, ולא הותר רק במקום פיקוח נפש, והמתירים להרוג עובר חולה בתסמונת דאון וכיו"ב אין להם על מה לסמוך,



# --- עמנואל ---

## מבחן האמונה



ביאור איך אפשר להכיר האמונה של יהודי ע"י תמיכתו  
בעיר עמנואל

מכתבים שנכתבו בעיקבות הפיגועים בעמנואל  
וחיזוק העיר



סכנת עקירת השבת בתוך ציבור מסוים ע"י  
התפשטות הקלנועית ושאר מכונת גרמא של מכון צומת

הדפס  
הוצאה  
למכירה  
במחיר  
נמוך  
במיוחד  
במסגרת  
הפרויקט  
הזה



נכתב בעה"י ע"י

יצחק ברנד

מח"ס בריתי יצחק על גרות ועירובין, פתיחת שיערי העיר, ביום הראשון תשבינו, בגדי  
שלום ואמת, שוב אשוב אליך, איסור החזרת שטחים, חשיבות ארץ חמדה, תיקוני שבת  
כהלכתו, גרמא כמעשה, חוט תכלת, חצוצרות מלחמה, קדושת הארץ באילת וגבולי צפון,  
חממות גוש קטיף, הקמת ממשלת התורה, להוציא בלעו מפיו, יבום או חליצה, לא ישבו  
בארץ, ושפל אנשים יקים עלה, פנו דרך ה', ד' סוגי מנהיגים כחם ומגבלותיהם, (בתוך  
החיבור - הקב"ה עם הגולן, כסוי ראש לגדר ערוה והפיכתו לרועץ), הביטו אל אברהם  
אביכם, לא תנסו את ה' - תורה לא בשמים היא, ועקת שנת השביעית, רשפיה רשפי אש,  
תכלת - קיום כל התורה

(תמצית הספרים בסוף החיבור)

כתובת המחבר

ת.ד. 906

עמנואל, 44845

טל. 09-7922460

## מפתח

### סימן א

#### עמנואל, מבחן האמונה

- (א) כיבוש ששת הימים  
(ב) שני סוגי התנגדות, שמאל החילוני ושמאל החרדי, והפרכות  
(ג) הפיכת האמונה שהמאמין הוא כופר והכופר הוא מאמין, וענין ג' שבועות  
(ד) תמיכה או התנגדות לעמנואל הוא מבחן האמונה  
(ה) יש גם סיבה בטחונית לחזק עמנואל  
(ו) הרבה מגיעים מכח תמיכה מסיבה בטחונית, גם תמיכה מסיבה אמונה בהקב"ה  
(ז) הנגיעה שיש לכפור שהכיבוש היה מהקב"ה כדי לקיים השבועה  
(ח) אחד מן הבעיות הרוחניות שיכול לצאת מהתנגדות ליהדות החרדי לאחוז בנשק  
(ט) הוכחה נוספת שמלחמת ששת הימים היתה מתנת ה', התפתחות עמנואל
- סימן ב' סכנת עקירת השבת בתוך ציבור הדתי-לאומי ע"י התפשטות הקלנועית ושאר מכונת גרמא של מכון צומת**

- (א) התפשטות ההיתר וההתנגדות של הגאון ר' יוסף שלום אלישיב שליט"א  
(ב) קיצור הטענות נגד היתר גרמא  
(ג) טענות נגד היתר המשך מצב  
(ד) שיחה עם בעל הבית שיש לו שכל ישר  
(ה) הדמיון בין חילול ועקירת השבת לעקירת ישובים  
(ו) ההתעוררות יכול לבא מלמטה אם לא בא מלמעלה  
(ז) מכשירי גרמא למיניהם מכתים בכתם שחור את תומכיהם ומסכן ע"ז את א"י  
(ח) חילול ועקירת השבת הוא כפירה בחידוש העולם וסכנה לא"י  
(ט) מי שיכול למחות צריך למחות ואם לאו שתיקה כהודאה  
(י) איך ע"י היתר גרמא יגיעו להתיר לעשן בשבת  
(יא) דור המבול נאבדו בגלל הסתמכות על התירים מדומים

### נספחים

- תיקונים שצריך לעשות בעיר עמנואל  
תושבי עמנואל שיחיו שומרים על כל ארץ ישראל  
תושבי עמנואל משרים השכינה בארץ ישראל  
תושבי עמנואל תובעים מן הממשלה, תגרשו את הערבים מא"י  
תשובה על זה מסגן הבינוי והשיכון ר' מאיר פרוש  
גילוי שם אהיה-אשר אהיה-ע"י הפיגועים בעמנואל  
הפיגועים - חבלי משיח  
בענין עקירת אלני פרי סמוך לישובים כדי שלא יסתתרו בהם מחבלים,  
מתזקקים את עמנואל ותושבי יש"ע, עצרת ליום השלשים, בהשתתפות מרן הרב עובדיה  
יוסף שליט"א והרב הראשי ישראל מאיר לאו שליט"א  
בענין נשיאת נשק ביישוב ובדרכים  
מכתב לראש ממשלה להחזרת קבר יוסף  
הכרת הטוב לכל הרבנים וגדולי ישראל אשר חיזקו העיר עמנואל אחרי הפיגועים  
תמצית ספרים של המחבר

## סימן א

### עמנואל, מבחן האמונה

#### (א) כיבוש ששת הימים

אחד מיסודי הדת הוא להאמין שהקב"ה בורא ומנהיג את העולם

אולם לא רק האמונה באופן כללי אלא גם האמונה באופן פרטי שייד לזה

הנה במלחמת ששת הימים מכ"ו אייר עד ב' סיון שנת תשכ"ז עזר הקב"ה לכבוש הרבה שטחים, אחרי שהאומות שסביב רצו להחריב כל א"י שהיה ביד ישראל באותו זמן, והקב"ה עזר בניסים גדולים, ועם ישראל נצח הגוים וכבש ירושלים המזרחי, כולל עיר העתיקה ומקום המקדש, שכונות רמות ורמת שלמה, גילה, גונן, נוה יעקב, פסגת זאב, ועוד הרבה שכונות, יהודה שומרון וחבל עזה, ורמת הגולן, וסיני, ובתוך כל זה כבשו ג"כ המקום שנבנה אח"כ עמנואל, והיה כאן נסיון לעם ישראל אם אנו אומרים כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה או שאנו אומרים וזכרת את ה' א-לקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה

והצדיק המשגיח של פוניבז' ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל אמר אז, שהניסים של ששת הימים דומים לניסים של יציאת מצרים וזה יסוד האמונה להאמין שהכל מהקב"ה והוא נתן לנו את הארץ, וחזר על זה הרבה פעמים בדרשותיו (הגעתי לשיבת פוניבז' באייר תשכ"ח ועדיין דרש זה הרבה פעמים)

וידוע דברי דרשות הר"ן דרוש י' שמדייק ממה שנאמר (דברים ח יח) **כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל**, ולא נאמר כי הוא העושה לך חיל אלא כדי שלא יאמר האדם שאין צורך בהשתדלות, אלא האדם צריך לעשות ההשתדלות משלו, ואם הצליח, יאמין שכל מה שהיה אפשר לעשות ההשתדלות, בא הכל מהקב"ה

וכן אמר נחמיה לאנשי ירושלים כשבאו לבנות החומה והיו אויבים שרצו להרוג אותם כדי לבטלם מן העבודה ונחמיה נתן להם נשק כדי להתגונן מפני האויבים (נחמיה ד ח) **וארא ואקום ואמר אל החורים ואל הסגנים ואל יתר העם אל תראו מפניהם, את ה' הגדול והנורא זכורו והלחמו על אחיכם בניכם ובנותיכם נשיכם ובתיכם**

והנפקא מינה בין אם מיחסין הכיבוש להקב"ה לקיים השבועה או לבני אדם בלי ליחס להקב"ה או אף אם מיחס להקב"ה אבל לא שזה טובה לקיים השבועה אלא עונש ע' לקמן, הוא אם אנו מוכנים למסור נפש כדי להחזיק השטח שנכבש, שאם זה רק ענין של בני אדם, או עונש מהקב"ה, אז יכול לבא סיבות מן הסיבות גשמיות לבלבל את האדם שיותר כדאי לותר על זה.

אולם אם מאמינים שהכל בא מהקב"ה כדי לקיים את השבועה שנשבע לאבותינו לתת לנו את הארץ, אז מוכנים למסור נפש בשביל זה.

#### (ב) שני סוגי התנגדות, שמאל החילוני ושמאל החרדי, והפרכות

הנה היה כאן התנגדות ליחס זה להקב"ה כדי לקיים השבועה שנשבע לאבותינו, משני כיוונים שונים לגמרי, אחד נקרא השמאל החילוני והשני נקרא השמאל החרדי, ובשניהם יש בזה כמה דרגות, השמאל החילוני, הם אלו אשר כופרים לגמרי בהקב"ה ולא מאמינים בהקב"ה או שמאמינים בהקב"ה אבל לא מאמינים שהתורה מחייבת אותנו לקיימו. וממילא אם יש איזה חשבון לפום ריהטא לותר על כל מה שנכבש, עושים הכל כדי לותר על זה ולעשות שלום עם האויבים.

השמאל החרדי, הם אלא אשר מאמינים בהקב"ה בשורש הענין, ומאמינים שיש תורה ושצריך לקיים אותה, אולם אינן מחשיבים את הכיבוש של ששת הימים שבא מהקב"ה לקיים השבועה שנשבע לאבותינו לתת לנו את הארץ, ויש בזה כל מיני הסברים מוזרים, או שהכל בא מן השטן, כדעת האדמו"ר מסטמר, או איזה תירוץ אחר שלא להחשיב זה מהקב"ה לקיים את השבועה, ואף שמחשיבים את כל מי שאומר על המלחמה ההיא כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה, נחשב כאפיקורוס, מ"מ הם עצמם אומרים שכוחם ועוצם ידם של הציונים עשו זה ולא מתייחס להקב"ה, או

## עמנואל, מבחן האמונה

סימן א ס"ק ב

עכ"פ לא מיחסין זה להשבעה שנשבע הקב"ה לתת לנו את הארץ, אלא כעין עונש שהקב"ה רצה להעניש אותנו ע"י ואנו צריכים לפטור מזה, או איזה סוג הסבר מאוד מוזר.

וטוענים שכיבוש א"י ששייך ליחס להקב"ה שנשבע לתת לנו את הארץ, שזה אך ורק כשנעשה ע"י שומרי תורה ומצוות, או רק כשנעשה דרך נס גמור בלי השתדלות של בני אדם, וכן אין לנו רשות לעשות מלחמות לפני משיח וכו', ואם זה כן נעשה זה לא בא מהקב"ה לקיים השבועה.

אולם כל הטעמים האילו כבר מופרכים, מה שטוענים שא"ל לבא ישועה דרך רשעים כבר מופרך מהרבה מקומות, וכן שאין מלחמות וכיבוש לפי ביאת המשיח מופרך וכבר הארכנו בזה בשאר חיבורים ואכמ"ל

ויסוד זה שנעשה בגלל חסד ה' ולמענו וכן להקים הברית שכרת לאבותינו אברהם יצחק ויעקב, ולא מזכותינו, היא מושרש בתורה ובנביאים, ובכתובים

בתורה (דברים ט' ד') אל תאמר בלבבך בהדף ה' א-לקיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה ה' מורישם מפניך: לא בצדקתך וביושר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה ה' א-לקיך מורישם מפניך, ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב: וידעת כי לא בצדקתך ה' א-לקיך נתן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה ערף אתה: זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' א-לקיך במדבר למן היום אשר יצאת מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים היתם עם ה': עד שביקש משה שבזכות האבות יכנסו לארץ כמו שנא' זכר לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב, עד שנא' (י' יא') ויאמר ה' אלי קום לך למסע לפני העם ויבואו וירשו את הארץ אשר נשבעתי לאבתם לתת להם.

בנביאים, (יחזקאל ל"ו כא) ואחמול על שם קדשי אשר חיללהו בית ישראל בגוים אשר באו שמה לכן אמר לבית ישראל כה אמר ה' א-לקים לא למענכם אני עושה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חיללתם בגוים אשר באתם שם וגו' ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם. וכן נאמר (יחזקאל כ מד) וידעתם כי אני ה' בעשותי אתכם למען שמי, לא כדרכיכם הרעים וכעלילותיכם הנשחתות בית ישראל נאם ה' א-לקים: ונאמר, (יחזקאל לו לב) לא למענכם אני עושה נאם ה' א-לקים יודע לכם בושו והכלמו מדרכיכם בית ישראל. ונאמר (ישעיה מח יא) למעני למעני אעשה כי איך יחל וכבודי לאחר לא אתן: (וע"ע ישעיה נט, שחשב שם כל העבירות ואח"כ הקב"ה עוזר) ב) כי אם עונתיכם היו מבדילים ביניכם לבין א-לקיכם, וחטאתכם הסתירו פנים מכם משמוע: (ובהמשך שם) ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל, וירא ה' וירע בעיניו כי אין משפט: וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע, ותושע לו זרעו, וצדקתו היא סמכתו: וילבש צדקה כשריון, וכובע ישועה בראשו, וילבש בגדי נקם תלבושת ויעט כמעיל קנאה: כעל גמולות כעל ישלם חמה לצריו גמול לאויביו, לאיים גמול ישלם:

(יחזקאל טז סא) וזכרת את דרכיך ונכלמת בקחתך את אחותיך הגדולות ממך אל הקטנות ממך ונתתי אתהן לך לבנות ולא מבריתך. (סא) והקימותי אני את בריתי אתך וידעת כי אני ה'. (סב) למען תזכרי ובשת ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני כלימתך בכפרי לך לכל אשר עשית נאם ה' א-לקים.

ע' רש"י וזכרת. בהטיב לך, את דרכיך הרעים, ונכלמת מלפני על שגמלת לי רעה ואני גומלך טובה, בקחתך את אחותיך, כשתכבשי, לירש את מקומות אשר סביבותיך הקטנות והגדולות. לבנות. לפרוורים (פרברים) לך משועבדים לך כמו סדום ובנותיה וכפרנהא. ולא מבריתך, ולא משמרך את הברית אשר כרתי אתך אלא בחסדי וברחמי שאני שומר את בריתי

בכתובים, (תהילים קכו א) לא לנו ה' לא לנו כי לשמך תן כבוד על חסדך על אמיתך: למה יאמרו הגוים איה נא א-לקיהם, (תהילים עט ט) עזרינו א-לקי ישעינו על דבר כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך וע"ע רמב"ן סוף האזינו והנה אין בשירה הזאת תנאי בתשובה ועבודה, רק הוא שטר עדות שנעשה הרעות ונוכל, והשם יתברך יעשה בנו בתוכחות חימה, אבל לא ישיבית זכרינו, וישוב ויתנחם ויפרע מן האויבים בחרבו הקשה והגדולה והחזקה, וכפר על חטאתינו למען שמו, אם כן, השירה הזאת הבטחה מבוארת בגאולה העתידה על כרחן של מינים. וכן מתפללים ומביא

## עמנואל, מבחן האמונה

סימן א ס"ק ב

גואל לבני בניהם למען שמו באהבה,

ונאמר אצל פסל מיכה שלקחו הע"ז ויחד עם זה כבשו הארץ, (שופטים יח כז) והמה לקחו את אשר עשה מיכה ואת הכהן אשר היה לו ויבואו על ליש על עם שקט ובטח ויכו אותם לפי חרב ואת העיר שרפו באש, וזה היה בנחלת דן ובדאי גם מי שגר בנחלת דן מחוייב בביכורים להודות לה' על הארץ הטובה, (ע' יהושע יט מז) ויצא גבול בני דן מהם ויעלו בני דן וילחמו עם לשם וילכדו אתה ויכו אותה לפי חרב וירשו אותה וישבו בה ויקראו ללשם דן כשם דן אביהם. ע' רש"י - שם לשם היא ליש, וכן (דברים לג כב) ולדן אמר דן גור אריה יונק מן הבשן ע' רש"י - והיא לשם שהיה בחלקו של דן. וע' (שופטים א כב) ויעלו בית יוסף גם הם בית אל וה' עמם ע' רש"י בית אל, שנפל בגורלם ואע"פ שפסל מיכה עמדם שהרי מיכה משבט אפרים, נאמר כאן וה' עמם, הוא שאמר דניאל, (דניאל ט ז) לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים.

ונא' אצל ירבעם בן יואש. (מ"ב י"ד כ"ג) בשנת חמש עשרה שנה לאמציהו בן יואש מלך יהודה מלך ירבעם בן יואש מלך ישראל בשמרון ארבעים ואחת שנה. ויעש הרע בעיני ה' לא סר מכל חטאות ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל. הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה כדבר ה' א-לקי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי הנביא אשר מגת החפר. כי ראה ה' את עני ישראל מרה מאד ואפס עצור ואפס עזוב ואין עזר לישראל ולא דבר ה' למחות את שם ישראל מתחת השמים ויושיעם ביד ירבעם בן יואש.

וע' תנא דבי אליהו זוטא, סוף פ"ז באותה השעה אמר הקב"ה אף על פי שהדור ההוא עבדו עבודת אלילים וגם ראש הדור עובד ע"א אפילו הכי הארץ אשר אמרתי לאברהם וליצחק וליעקב לתת לזרעם אתננה בידו של זה

### ג) הפיכת האמונה שהמאמין הוא כופר והכופר הוא מאמין, וענין ג' שבועות

וכדי לחזק טענתם לומר שלא בא מהקב"ה, הפכו את האמונה על צד השני ואמרו שכל מי שמאמין שהכיבוש היה מהקב"ה כדי לקיים השבועה, הוא אפיקורוס, וכל מי שאומר שלא היה מהקב"ה, הוא המאמין בהקב"ה, זאת אומרת, מי שמאמין בהקב"ה הוא כופר ומי שכופר בהקב"ה הוא המאמין, אולם א"א להפוך את האמונה לצד השני וכבר הארכנו בזה הרבה

וקיום שבועה זה ע"י הקב"ה, ביטל ממילא השבועות שלא יעלו כחומה ושלא ימרדו באומות העולם ושלא ידחקו הקץ, המוזכרים בסוף מס' כתובות, (ק"א.) את"ל שלא נתבטלו עד הכיבוש, ואת"ל שהם הענין של הלכה, שהרי השבועות האלו היה תלויים עד שתחפץ, כמו שנאמר (שח"ש ב') השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, ומבואר בגמ' שם שמביא הפסוק (ירמיה כז כב) בבליה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי, שאם יש פקידה כבר נתבטלו השבועות, ובזמן בית שני כשהכריז כורש לעלות לירושלים כבר היה פקידה (ע' מגילה י"ב), וראינו שהקב"ה כעת חפץ בכיבוש ע"י שעזר לנו בניסים גדולים, לכבוש א"י בשני שלבים, אחד תש"ח תש"ט, ושנית תשכ"ז, וידוע שבעל האור שמח אמר כבר בהצהרת בלפור "סר פחד השבועות", וכ"ש אחרי הצהרת האו"ם ב-29 נובמבר 47 למנינם, שהסכימו על הקמת המדינה, וכ"ש אחר שני הכיבושים, שנעשו בנסיים.

וז"ל בעל "האור שמח" ו"משך חכמה", במכתב שנפרסם ב"התור" בשנת תרפ"א, אמנם כעת הסבה ההשגחה, אשר באסיפת הממלכות הנאורות בסן רמו (=בתר"פ, בה הוחלט למסור את השלטון בא"י לבריטניה, שהיא תבצע את החלטת בלפור על הקמת בית ועד לאומי ישראל) ניתן צו אשר ארץ ישראל תהיה לעם ישראל, וכיון שסר פחד השבועות, וברשיון המלכים, קמה מצות ישוב א"י, ששקולה כנגד כל מצוות שבתורה, למקומה. ומצוה על כל איש לסייע בכל יכולתו לקיים מצוה זו, ואולי על זה נאמר (ירמיה לא כא) עד מתי תתחמקין.

רבי חיים ויטל זצ"ל כתב בהקדמה לספר עץ חיים ח"א עמוד ח' בשם ברייתא דר' ישמעאל ובשם הזוהר שכל השבועה היתה רק אלף שנים

(וכנראה שמשום זה כתב האור שמח "סר פחד השבועות", ולא כתב נפקו השבועות, שהרי גם מקודם כבר

## עמנואל, מבחן האמונה

סימן א ס"ק ג

נתבטלו, רק שהיו אלו אשר חששו לזה, או משום שכל ענין של השבועות אינו להלכה, שהרי לא הוזכרו לא ברי"ף ולא ברמב"ם ביד החזקה ולא ברא"ש, ולא בש"ע, אלא כמו שכתב האבני נור בס' תנ"ד שאינו כלל ענין של הלכה, שהרי לא מצאנו מעמד כזה שהשביע הקב"ה את עם ישראל וענו אמן, רק זה ענין של השבעה לשורש נשמתן של ישראל, והכוונה בזה, שהקב"ה נזר שכל זמן שלא יהא הקץ מוכן, לא יצליחו בהשתדלותן, אבל אם יצליחו יצליחו וזה גופא סימן שהגיע הזמן, ואין זה ענין של הלכה).

וכן הנסים העצומים שהיו במלחמת המפרץ היה גילוי גדול שהקב"ה עוזר לעם ישראל בא"י.

ועוד ע' בספר הקב"ה עם הגולן ס"ק ח' אות טז, באריכות כל הטובות שנעשו בא"י תחת שילטון הזה, וזה מורה שיש כאן השגחה עליונה, ואף שחלקם נעשה על אפם וחמתם של המנהיגים, מ"מ צריך הכרת הטוב להקב"ה וזה מראה בראייה חזקה שכל הכיבוש הזה הוא יד השגחה כדי לקיים שבועתו לתת לנו את הארץ

אולם יש שהחרימו כל התיחסות להקב"ה במלחמות השחרור וששת הימים, והכריזו שכל מי שמודה להקב"ה על הנצחון והכיבוש הוא בכלל מין ואפיקורס ויש לו דיעות כוזבות, ואין לו "דעת תורה" ומתנגד לכל גדולי ישראל שיש להם "דעת תורה",

ומי שעדיין תפס בג' שבועות, גם אחרי מלחמת ששת הימים, הוצרך להכחיש כל הניסים ולאמר שהכל מעשה שטן בגלל שלא שייך שהקב"ה עוזר לרשעים, כמבואר בספר "ויואל משה" דעתו על הכיבוש של תש"ח תש"ט, ו"על הגאולה והתמורה" על הכיבוש תשכ"ז, וממילא לא ראה כאן הענין של "עד שתחפץ" אבל כבר הוכחנו בראיות ברורות שאין הדבר כן, שהרי הקב"ה עוזר למען כבוד שמו ולא בגלל מעשינו, או שהוכרחו לטעון שכיון שיש הרבה חילונים שאמרו (דברים ח יז) **כחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה** ולא תלו בהקב"ה, ממילא נמשכו אחריהם ואומרים שבאמת לא הקב"ה כבש זה רק הציונים, וממילא לא ראו כאן הענין של "עד שתחפץ", אולם כל זה טעות גמור וא"א ללחום נגד הכפירה ע"י כפירה, כי אנו צריכים לומר **וזכרת את ה' א-להיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה** וממילא מיחסין זה להקב"ה, רק הוא פועל דרך שלוחים שהוא בחר בהם, ולא נאמר "כי הוא העושה לך חיל" רק "כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל", וכמו שדייק בדרשות הר"ן פ' י', כדי שלא לפסול חלק השתדלות האדם, (והקב"ה חופשי לבחור שלוחים שהוא רוצה ואינו מחויב לשאול אותנו את מי שהוא צריך לבחור, ולפעמים בוחר שלוחים שרוצים לעשות רצונו ולפעמים אילו שרוצים לעשות היפוך רצונו, גם המן היה שליח של הקב"ה לעשות העץ שתלו אותו בו, כמו שנאמר **ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי**, ולא נפסל העץ ע"י מחשבתו הרעה, ונאמר (בראשית נ כ) **ואתם חשבתם עלי רעה, א-להים חשבה לטובה, למען עשה כיום הזה להחיות עם רב** ונאמר (איוב כז יז) **יכין (רשע) וצדיק ילבש (ע' ב"מ סא:)** וממילא בודאי כבר הגיע הזמן של "עד שתחפץ". (יש עוד הרבה סברות שלא שייך ענין של ג' שבועות), (כל הפסוקים של יחזקאל שהוא לעיל לא הוזכרו כלל בס' ויואל משה)

ובזה מובן ג"כ, ההנהגה של בעל ויואל משה אחרי מלחמת ששת הימים, שצחק ככרוכיא, בצעקות וזועות ובכיות עצומות ומחאות נגד הזכרת שם שמים על מלחמה זו, עד שהספר "על הגאולה והתמורה" שזה תורות שלו בסעודות שלישיות בשבתות שאחרי המלחמה, לא כתב בעצמו רק ההקדמה והשאר נתן לתלמידיו לכתוב, בגלל שבשעת הכתיבה נתרגש וכעס וזעם כ"כ עד שהיה סכנה לחייו, ואסר לבקר הכותל מערבי וכל השטחים הכבושים שנכבשו ע"י הציונים הרשעים, ואסר להניח תפילין לחילונים, שהיה אז שעת הכושר להחזיר בתשובה ציבור גדול, והכל כדי שלא יבואו לומר שהקב"ה הנהיג מלחמה זו, והוא היה צודק לשיטתיה בגישה זו, שהרי מלחמה זו היה בסתירה גמורה לכל הדרך שלו שפסל המדינה בגלל הג' שבועות, ועכשיו היה כבר המכה בפטיש הגמור שכבר הגיע הזמן שהקב"ה מעורר האהבה לכלל ישראל ונתקיים "עד שתחפץ", ונתבטלו השבועות האלה, והוא הרי היה לו שיטה שלא לשנות את השיטה, וממילא הוצרך להכחיש הנהגת הבורא מכל המלחמה, ולומר שלא היו שם כלל ניסים רק הציונים בכחם ועוצמם כבשו ולחמו או שהיה הכל מעשה השטן, והכל כדי שלא יאמרו שהגיע הזמן של עד שתחפץ ונתבטלו הג' שבועות

ויש עוד כמה סברות שלא שייך היום ג' שבועות, משום שבתוך שבועות אלו הוזכר ג"כ שהגויס לא ישעבדו את ישראל יותר מדאי, והם עברו על זה באופן שלא שייך להיות להיות יותר גרוע בזמן השואה, ויש כלל שב' אנשים שנשבעו זה לזה ואחד עובר על השבועה, נפטר ג"כ השני, (נע' יו"ד ס' רל"ז סע' ו'), ובביאור הגר"א שם הביא מקור לזה מן הגמ' (סוטה י). ששמשון לחם נגד הפלישתים אף

## עמנואל, מבחן האמונה

סימן א ס"ק ג

שאברהם אבינו עשה שבועה לאבימלך שלא ילחם נגד הפלישתים, משום שהפלישתים עברו תחילה על השבועה ולחמו נגד ישראל, ממילא בטל ג"כ הסכם של אברהם, וכן בבראשית רבה, (סוף ויצא), שדוד המלך לחם נגד עמון ומואב אף שבתורה כתיב שאסור להתגרות בעמון ומואב, (דברים ב ט ויט), והטעם שמותר, משום שעמון ומואב הפירו את השלום והתחילו להתגרות בישראל, ממילא בטל האיסור להתגרות בהם ע' ברמב"ן על הוספות לספר המצות (לא תעשה בסוף בד"ה עוד אחת) וע"ש שכתב עוד שענין שלא לגרות באומות האלו הוא רק להתחיל להתגרות בהם, אבל אם הם מתחילים מותר להכות בהם מכה חזקה,

( ומכאן יש ללמוד לענין ההסכמים עם המחבלים ימ"ש שנעשו בשנים האחרונות שבודאי הם בטלים ומבוטלים מלבד טענות אחרות, ואכמ"ל)

וחוץ מזה, עכשיו לא שייך כלל ענין ג' שבועות, דמה תאמר שלא יעלו בחומה? אנו כבר עלינו, וזה היה בהסכם האומות, ומה תאמר שלא ימרדו באומות העולם? הרי אין אנו מורדים בהם אלא הם מורדים בנו, שהערבים הורגים יהודים ורצונם לקחת הארץ מידינו אשר קיבלנו ע"י השבועה שנשבע הקב"ה לאבותינו. ואם האומות העולם לא מסכימים שאנו נגרש הערבים אשר לוחמים בנו, אז הם המורדים, וראייה ברורה לזה, שהרי איתא בש"ע ס' שכ"ט שגוים שבאו על עסקי תבן וקש בעיר הסמוכה לספר לוחמים נגדם, ולא אמרינן שיש כאן מרידה באומות, וכן שלא לדחוק הקץ לא שייך, שלא אנו דוחקים הקץ רק הקב"ה שהכניס אותנו במצב כזה שאנו צריכים לקיים מצות גירוש, והשבעתי אתכם בנות ירושלים אם "תעירו" נאמר, ועל הקב"ה אין איסור זה. אלא הוא דוחק אותנו ואם ע"ז תצא ישועה לכל ישראל אנו נשמח, ואם אנחנו בשב ואל תעשה אנו מרחקים הקץ ח"ו, ובהדי כבשי דרחמנא למה לך, ואכמ"ל

הנה אין אנו דנים כאן על הבעיה של שמאל החילוני, כי אצלם צריך מקודם להסביר שיש בורא עולם ושיש תורה, ויש בזה ספרים אחרים שמטפלים בנושא, רק כאן אנו מדברים על הבעיה של שמאל החרדי,

### ד) תמיכה או התנגדות לעמנואל הוא מבחן האמונה

הנה אחד ממבחני האמונה, אם יהודי שהוא שומר תורה ומצות שמאמין באופן כללי בהקב"ה, אם הוא מאמין ג"כ שהקב"ה נתן לנו את הארץ כדי לקיים את השבועה שנשבע לאבותינו, או שהוא כופר בזה, הוא איך האדם מתיחס לעיר עמנואל אחרי הפיגועים הכבדים, דהיינו איך הוא אומר, האם צריך לעזוב את העיר או לחזק את העיר

שאם הוא אומר שצריך לחזק את העיר, סימן שהוא מאמין בהקב"ה שנתן לנו את הארץ ושהכיבוש של מלחמת ששת הימים היה כיבוש מהקב"ה כדי לקיים את השבועה שנשבע לאבותינו לתת לנו את הארץ

אולם מי שאומר שצריך לעזוב את העיר, הוא זה שכופר בכיבוש הזה וטוען שזה לא בא מהקב"ה כדי לקיים את השבועה שנשבע לאבותינו

ואף שלכאורה זה לא נוגע דוקא לעמנואל אלא זה שייך בכל יש"ע, מ"מ בשביל הציבור החרדי שייך בעיקר לעמנואל, שיש שם ישוב חרדי, כי בשאר ישובים שהיה שם פיגועים כבדים, ששייך לזרם אחר, אז הציבור החרדי לא נשאל אם לעזוב את העיר או לא, הוא לא בר דיעה להשפיע או להכריע בנושא

אולם בעיר עמנואל יש הרבה ששייכים לציבור החרדי שנשאלים או שמשפיעים לחיזוק העיר או להיפוך ח"ו

ועכשיו יש כאן מבחן האמונה אם הוא מאמין שהקב"ה במלחמת ששת הימים נתן לנו את הארץ כדי לקיים את השבועה שנשבע לאבותינו או שכופר בזה

וא"כ, אם רוצים לבדוק אדם אפילו הוא ת"ח גדול, אם הוא מאמין שהקב"ה נתן לנו את הארץ בששת הימים, או שהוא כופר בזה ומיחס הכיבוש רק לבני אדם, או לשטן או חושב שזה עונש שהקב"ה נתן את הארץ לצריכים אנו להפטר מן העונש, יש עצה לשאול אותו מה דעתו על עמנואל, האם לחזק

## עמנואל, מבחן האמונה

סימן א ס"ק ד

העיר או להחליש ולעזוב העיר

שאם עונה שצריך לחזק העיר, סימן שהוא מאמין שהקב"ה נתן לנו את הארץ כדי לקיים השבועה שנשבע לאבותינו, ואם אומר לעזוב את העיר או להחלישו, כופר בכיבוש של ששת הימים, וטוען שזה לא בא מהקב"ה כדי לקיים השבועה אלא סיבה אחרת

### ה) יש גם סיבה בטחונית לחזק עמנואל

אולם כתבנו רק בגדר סימן ולא בודאות, כי מי שמחזק את העיר, יכול להיות שלא מצד שטוען שזה בא מהקב"ה כדי לקיים את השבועה אלא מסיבה בטחונית, שטוען שאם ח"ו יעזבו את העיר אז יש סכנה לשאר ישובים ובפרט לישובים חרדים, שהערבים יאמרו הצלחנו במשימתנו ויהא להם חשק להמשיך, ויאמרו שלישוב חרדי אפשר לפגוע, וכן ויתור גורם ויתור נוסף ועיר הסמוכה לספר צריך לשמור בכל תוקף, וטענות אלו הם ג"כ אמת, וכן הגיע אחד מן הרבנים מביתר; תיכף אחרי הפיגוע השני והזהיר שלא לעזוב ח"ו עמנואל כי זה יכול לסכן את שאר ישובי החרדים בישי"ע כמו ביתר, קרית ספר, תל ציון.

אולם מי שטוען שצריך לעזוב את העיר, הוא מגלה דעתו שהכיבוש לא בא מהקב"ה כדי לקיים את השבועה, וחופץ מזה כיון שאינו מתחשב ג"כ מן הבעיות הבטחוניות שיוכלו לגרום ח"ו מעזיבת העיר, והסכנה הנוראה שיצא ח"ו מזה, זה סימן שהוא אינו אחראי על עם ישראל והוא אדם מצומצם מאוד ולא אדם ששייך למנהיגות עם ישראל ואין לו השקפה כללית לעם ישראל, *לפיכך אין זה סימן* (מי שטוען שהוא לא התכוון שימסרו השטחים לערבים, רק התכוון שהתושבים יעזבו את המקום והצבא תמשיך לשמור, הוא אדם שחי על הלבנה ולא על הארץ, ואינו יודע שברגע שהתושבים עוזבים המקום, יקחו הערבים את המקום וגם ממשלת ישראל גופה תמסור המקום לערבים, והרי כל אחיזה בישי"ע הוא בגלל התושבים והצבא עצמה אין לו שום ענין לשמור על מקום ריק מירושלם)

### ו) הרבה מגיעים מכח תמיכה מסיבה בטחונית, גם תמיכה מסיבה אמונה בהקב"ה

ויש כאן להוסיף, שאילו שמתנגדים לנסיגה וממילא תומכים בעמנואל מצד סיבה בטחונית, יש סיכוי גדול שבסופו של דבר יגיעו ג"כ לאחוז בא"י מצד קיום השבועה שנשבע הקב"ה לתת לנו את הארץ, וראינו זה כבר אצל חסידי חב"ד, שמעיקרי עיקר התנגדות לנסיגה היה מצד סיבה בטחונית, שדברו תמיד על "ארץ ישראל בסכנה" וכן על ס' שכ"ט סע' ו' בענין קש ותבן, אולם בסופו של דבר הגיעו למסקנה שזה בעצם ארץ אבותינו ושצריך למסור הנפש לא רק מצד סיבה בטחונית אלא גם מצד ישוב א"י

וכן ראיתי הרבה שהגיע למסקנה זו בסופו של דבר, ובזה אנו מבינים קצת השגחה עליונה שהביא צרות לעם ישראל ע"י הערבים, כדי שלבסוף אנו מכירים שהקב"ה הוא שנתן לנו את הארץ,

### ז) הנגיעה שיש לכפור שהכיבוש היה מהקב"ה כדי לקיים השבועה

הסיבה לכך יש מקום לומר אצל הרבה שהולכים בכיוון הזה, כי מה שפסלו כל הכיבוש, הוא משום שנמשכו אחרי ה"וואל משה" שטען שכל המדינה וכל כיבוש של ששת הימים היה מעשה שטן (על מלחמת ששת הימים כתב בספרו "על הגאולה ועל התמורה"), וקיבלו דיעותיו עכ"פ למחצה לשליש ולרביע, וזה לא מצד שביררו שהוא צודק, כי כל מי שקורא את הספר רואה שהכל שם הפוך אל הפוך, ואיך יתכן שלומדי תורה ימשכו אחרי זה מבחינת בירור הלכה, אלא הסיבה העיקרית הוא שמקבלים קצת הדיעה שלו לענין להכחיש שהכיבוש בא מהקב"ה, מצד המסקנה שלו, שא"צ ללכת לצבא, כי האחיזה בשטחים מעורר את האדם שיש צורך בצבא וממילא מי שבכללות הציבור מתנגדים לצבא, אפילו לאלו שאין לומדים, ויש להם עי"ז נקיפת מצפון כלפי החילונים ודתיים שכן הולכים לצבא, דוחין הנקיפת מצפון ע"י שפוסלים את כל הכיבוש וטוענים שיותר טוב בעצם להכנע לאויב ולמסור הכל או לערפאת או לאמריקנים וסברות דומין מעין זה, ואז מדמיין לעצמם שאין צורך בצבא. ונמצא שנגיעה הזו מביא לידי כפירה ליחס הכיבוש להקב"ה, ובודאי להוריד לגמרי



## עמנואל, מבחן האמונה

סימן א ס"ק ז

נקיפת מצפון, זה עושים ע"י שאומרים שהליכה לצבא אפילו במקום שאין בנות והיה אפשר לסדר שלא יהא קילקולים רוחניים, מ"מ מחשיבים זה בכלל יהרג ואל יעבור וחטא חמור של כפירה בהקב"ה

ולכן הרבה שאין מקבלים הדיעה שלו לענין שאסור לקבל כסף מן הממשלה, מ"מ לענין זה שאסור ללכת לצבא אף אם אין קילקולים רוחניים, כן מקבלים, דהיינו שכל המושג של הכיבוש של שטחי ישי"ע ומזרח ירושלים, הוא נכון רק בזמן שהוא לזכותינו, (גרים בשכונת רמות ורמת שלמה וקרית ספר, וכו' שנכבש בששת הימים) אבל בזמן שזה מחייב אותנו באיזה דבר, אז מהפכין החיוב הזה לעבירה, ואומרים שכל המושג כיבוש הוא טריפה וכפירה, וכ"ש שבהנהגת הממשלה יש באמת הרבה דברים שהם כפירה, ומנצלים זה לפסול גם חלק של טובת הקב"ה, ומוכנים בגלל זה גם ללחום נגד שומרי תורה ומצוות ולהרוס ישובים ולסכן כל עם ישראל, ולכן יש עדיין כאילו שתומכים בנסיגה, וזה מתבטא כעת בטענה שכל תושבי עמנואל צריכים לעזוב את הישוב, וממילא ימסרו ישי"ע לערבים ח"ו ה"ת, ומנמקים זה שזה פיקוח נפש (אף שכל אחד יודע שהדבר בהיפוך, שנסיגה מסכנת עם ישראל), אולם אלו הם בכלל מוסרין ומלשינים והורסי דת, על אף שמחשיבים עצמם כיהודים חרדים לכל דבר, והם מתחברים יחד בענין זה עם מר"ץ ופרס וטיבי והערבים וכל רשעי העולם, ובוגדים בהקב"ה ובתורתו בעמו וארצו, (הקב"ה יחזיר אותם בתשובה) ועדיין לא למדו מהגאון ר' עובדיה יוסף שליט"א, שאף שהיה זמנים שתמד בנסיגה, מ"מ חזר בו וכעת תמד בכל כוחו בהתנחלויות, וכמו שראינו בזמן האחרון דיבורים שלו נגד הערבים ימ"ש, וכ"ש בעצרת ו' אלול תשס"ב בעמנואל, שהכריז על המצוה הגדולה בהתישבות ביש"ע ומצוות ישוב א"י שקול כנגד כל התורה כולה, וע"ע לקמן רשימה של גדולי ישראל ורבנים שנתנו חיזוק לעיר עמנואל

(ודעת היינאל משה" בספרו שכל ענין של מלחמות כבר נתבטל ולא יהיה עוד, כי לפני ביאת המשיח הוא איסור חמור לעורר מלחמות וזה נחשב למרידה באומות ולדחיקת הקץ ע"פ ג' שבועות שהזכירו כתובות קי"א, ומשיח עצמו יעשה הכל בלי שום נשק רק בכח ניוסי כמבואר שם במאמר ג' שבועות אות ס"ח וס"ט, וא"כ אין עוד ענין כלל לדניי מלחמות, [ואין לו שום פירוש בדברי הרמב"ם סוף הל' מלכים, ובש"ע ס' שכ"ט סע' ו' שאם בא גויים על עסקי קש ותבן לוחמים נגדם כדי שלסוף לא יכבשו הגויים כל א"י] ודברי היינאל משה" הוא עיקר התנגדות לצבא, (וביטול טענות ג' שבועות הארכנו בזה בכמה חיבורים ואחד מהם "יד" סוגי מנהיגים", בקטע "הקב"ה עם הגולן")

אולם כפירה זו בהקב"ה ע"י שמחס מלחמת ששת הימים והכיבוש שבעיקבותיו, לבני אדם ולא להקב"ה או ליחסו להשטן או סוג סברות כאילו שפוטרים את האדם ללכת לצבא, עוזרת, כל זמן שאין מודים שיש גם בעיה בטחונית בנסיגה, אולם ברגע שרואים את הסכנה הבטחונית ע"י הנסיגה, א"כ ממילא מחויבים להודות שצריך צבא, ושצריך לאחוז בכל ישי"ע מבחינה בטחונית, וכן נאמר בספר שופטים בפרק ג' שאחד מן הסיבות שיש גויים שעושים צרות כדי ללמד בניי לעשות מלחמות כמו שנא' ואלו הגוים אשר הניח ה' לנסות בם את ישראל את כל אשר לא ידעו את כל מלחמות כנען, רק למען דעת דורות בני ישראל ללמדם מלחמה, רק אשר לפנים לא ידעום, ונאמר (ש"ב א יז) ויקנן דוד את הקינה הזאת על שאול ועל יהונתן בנו: ויאמר ללמד בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר, ונאמר (במדבר לב ו) האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה. וע"ע בספר המידות של רבי נחמן מברסלב ("מריבה" אות צ"ו) צריך להתחזק נגד השונאים ולהעריך עמחם מלחמה בתחבולה, והקב"ה יעשה הטוב בעיניו, (ושם אות קא) בשעת מלחמה צריך להכין כלי מלחמה כנחוג, והקב"ה יעשה מה שברצונו, ואין לסמוך על הגם, וממילא צריך ללמוד (בצורה כשרה) לאחוז בנשק, וגם להכין ממשלת התורה שצריך אנשי מלחמה ששומרים תורה ומצוות

וממילא נגיעה זו כבר יורדת מן הפרק, וממילא כבר אפשר להכיר שבעצם כל הכיבוש הוא מהקב"ה כדי לקיים השבועה שנשבע לאבותינו לתת לנו את הארץ, וממילא כבר מודים שגם מצד זה אסור לסגת מכל חלקי א"י (אצל חסדי חב"ד לא שייך טענה זו כי הם הלכו תמיד לצבא מצד זיכוי הרבים להפיץ יהדות בתוך החיילים)

אצל השמאל החילוני כל זה לא יעזור, כיון ששם עיקר סיבת הכפירה כדי להתיר גילוי עריות בפרהסיא, וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין סג:) לא עבדו ישראל ע"ז אלא להתיר להם עריות בפרהסיא, והם כופרים לגמרי בהקב"ה ולא רק בענין שהכיבוש בא מהקב"ה, וממילא בכלל לא מוכנים להודות שיש בורא עולם, ושעם ישראל הוא עם הנבחר, וממילא יש הרבה מהם שאף שמבחינה הגיונית היו מוכרחים להודות שהנסיגה היא סכנה לכל עם ישראל, מ"מ כדי שלא יבואו להכיר ע"י התמיכה ביש"ע בהקב"ה, שאז היו להם נקיפת מצפון על העריות שלהם, אז מוכנים לתמוך בנסיגה ולסכן כל

ישראל, כדי להתיר עריות בפרהסיא ולהסיר נקיפת מצפון. הקב"ה יחזירם בתשובה בקרוב.

## (ח) אחד מן הבעיות הרוחניות שיכול לצאת מהתנגדות ליהדות החרדי לאחוז בנשק

הנה הרבה מן החרדים טוענים למה צריכים אנו לאחוז בנשק, הרי זה יכולים החילונים לעשות וכן הציבור הדתי-לאומי, והם כבר יסדרו העניינים

אולם יש כאן טעות בזה, כי מי שיש לו הנשק ביד הוא גם השולט, וכעת יש שילטון חילוני, וזה מביא הרבה צרות, ואם הציבור הדתי לאומי ישלטו כאן בלי הצטרפות של צבור החרדי, יש חסרון גדול בענין שמירת שביעית כהלכתה בלי היתר מכירה, וכן יהא בסופו של דבר עיקרת השבת ויו"ט ויום כיפור על ידי התפשטות של מכשירי גרמא של מכון צומת, משא"כ בתוך ציבור החרדי כעת ע"י מלחמת מצות של הגאון ר' יוסף שלום אלישיב שליט"א נגד מכשירי גרמא ודברים הדומין של מכון צומת ומכון טכנולוגיה לבעית הלכה, הדברים לא מתפשטים (ונקוה שזה ימשיך כך, ואם יש מקצת שמשמשין בזה, זה בא בהשפעה שלילית של מכון צומת) ע' לקמן ס' ב' באריכות על הנושא הזה.

(ושילטון כזה שתומך במכשירי גרמא של מכון צומת הוא מבחינה מסוימת יותר גרוע משילטון חילוני, כי עכשיו יש עדין מקומות שלא נוסעים בשבת, וכתוב עליו "אין כניסה לרכב בשבת וחג" אולם בשילטון שתומכת במכון צומת, השלט הזה לא יעכב כניסת הרכב, זה אחד מן הדוגמאות, והרשימה ארוכה ואין לדבר סוף)

(דברתי פעם עם משה פייגלין על זה שלא ידפיס מודעה על מכונת גרמא בגליון שלו" לכתחילה", ואמר לי שהרב שלו ר' יצחק ליפשיץ שליט"א מפסגת זאב, מתנגד בתוקף למכשירי גרמא וכתב בספרו "רזא דשבת" שזה מעשה בידים, והפסיקו להדפיס מודעות מסוג זה. וע' לקמן ס' ב' ס"ד ד בענין השיחה שהיית לי עמו בנושא זה, והוא בסדר בענין זה, אולם אם ח"ו יתפשט היתר בתוך ציבור הדתי-לאומי איני יודע כמה הוא מסוגל ללחום נגד הרבנים אלו שהולכים לעקור את השבת, ואם הוא מבין שבזמן שהרבנים הולכים לעקור את השבת אסור לשמוע להם, ועל כן צריך הוא צירוף חזק של יהדות החרדי

בענין זה של שילטון יהודי שומר תורה ומצות, שהוא הולך לעשות השתדלות בנושא, איני יודע כמה יש לו סיכוי להצלחה, אולם בודאי הכיוון הוא נכון, וזה כבר יכול עכ"פ להשפיע, ויש סיכוי להיות בכך מאזנים ואז יש לו כח גדול, ועצם ההשתדלות לכיוון זה הוא גילוי דעת שאנו צריכים לעשות השתדלות בכל נושא הגאולה ולא לומר נחכה על משיח והא יסדר כבר הכל, וכבר הארכתי בזה בעוד חיבורים, "ע" לא תנסו את ה' - תורה לאו בשמים היא", "תכלת קיום כל התורה", ואם זה לא הוא אז זה משהו אחר, אבל עכ"פ הוא בונה את הרעיון לכיוון זה, וזה דבר מאוד נכון

ועכ"פ כל מה שיתרבו החרדים בנשיאת נשק, יש יותר סיכוי להשפיע על הממשלה בענין קיום השבת וללחום נגד עוקרי השבת דרך מכשירי גרמא

## (ט) הוכחה נוספת שמלחמת ששת הימים היתה מתנת ה', התפתחות עמנואל

אחד מן הדברים שמגלים השגחת ה' עלינו, ושכל הכיבוש של ששת הימים היתה מאת ה' כדי לקיים השבועה שנשבע לאבותינו, הוא התפתחות עמנואל, שאחרי שני הפיגועים הכבדים, אחרי ההתנגדות של האויבים מבחוץ, והאויבים והאוהבים מבפנים, למרות כל זאת התחיל כעת בנין שכונה החדשה, מחוץ לגדר הישוב, לקיים מה שנאמר (ישעיה נד ב) **הרחיבי מקום אהלך ויריעות משכנותיך יטו אל תחשכי האריכי מיתריך וייתדותיך חזקי** ויש כאן הכרת הטוב לראש המועצה הרב ישכר פרנקנטהל נ"י, שמוסר נפש למען התפתחות העיר ומוסדות החינוך, וכו'

## תיקונים בעיר עמנואל אחרי שבת נחמו תשס"ב

יש שלשה סוגי תיקונים שצריך לעשות

א. תיקונים ישירים בעיר עמנואל להוסיף בשמירה

ב, תביעה ציבורית כלפי הממשלה לעשית מלחמה רצינית נגד הערבים,

ג, תיקנים רוחניים בתוך העיר, אולם לא להשתמש בזה כדי למעט ההשתדלויות האחרים.

### א. תיקונים ישירים בעיר עמנואל להוסיף בשמירה

(א) לקצוץ בדחיפות כל העצים סביב לכביש עמנואל, ואח"כ כל העצים בכל האזור ובעיקר מתחת רחוב חתם סופר עד ואדי קנה,

(ב) לא להפעיל בשום פנים ואופן פועל ערבי, כי כולם חשודים בריגול לטובת המחבלים, וכבר התריתי בזה אחרי פיגוע הראשון ולא נשמעו דברי, וכנראה שזה היה סיבה בין לפיגוע הראשון ובין לפיגוע השני, וצריך ללכת בתוקף כנגד זה שכל מי שמביא פועל ערבי לשוב צריך להוציא אותו מן הישוב. ואנחנו מוחלים כל הבנינים וכל התיקונים בעיר אם אין אפשרות לעשותם רק ע"י פועל ערבי ואין נפקא מינה בין אם הוא ערבי פלסטנאי או ערבי ישראלי. וע' בזה באור החיים על הפסוק ואם לא תורישו, שצריך לגרש הגוים מכאן אף שהם עוזרים לנו

(ג) צריך לתת נשק לכל מי שיש לו האפשרות לזה וכ"ש למי שכבר עשה צבא, ולא כמו שעשו עד היום שהרבה ביקשו נשק ולא נתנו להם, ואח"כ טוענים שאין מי שמסוגל ללחום נגד המחבלים.

(ד) הממונים על השמירה צריכים להיות בני אדם שמוכנים למסור נפש למען הישוב ואף להכנס לסכנה בשביל זה כי זה מהות של חייל, ומי שאינו מוכן לזה אינו חייל אמיתי. ע' בזה ברמב"ם ספ"ז מהל' מלכים הל' ט"ו וז"ל ומאחר שנכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה ויודע שעל יחוד ה' הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זיכרונם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה. וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה שנא' אל ירך לבבכם אל תראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניכם ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצאורו ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו הרי זה כשופך דמי הכל שנא' ולא ימס את לבב אחיו כלבבו. והרי מפורש בקבלה ארור עושה מלאכת ה' רמיה וארור מונע חרבו מדם. וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה. ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא. שנא' כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמות ה' אדוני נלחם ורעה לא ימצא בך וגו' והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' א-לקיך, עכ"ל הרמב"ם.

(ה) באוטובוס צריך להיות חייל עם נשק שיכול לירות במצב של התקפה.

(ו) הכביש מצומת עמנואל עד הישוב צריך להיות תחת פיקודו של עמנואל, ויש לעשות שם סיורים ולא לסמוך על הצבא, ולבדוק גם בלילה אם אין שם מחבלים מסתתרים, ע"י נורה שמאירים בצידי הכביש וכמו שראיתי בשמירה בקדומים.

(ז) הכיתות כוננות צריך להיות מוכן עם רכב לעת הצורך וכן שלא יצטרכו להחליף בגדי צבא בשעת שהמחבלים יורים, כי ע"ז מפסידים דקות חשובות.

(ח) להקים ב"ד של תלמידי חכמים שיבדקו כל הנושאים האלו אם הן נעשו כדין, וכמו בשאר ישובי יש"ע שהרבנים הם העומדים על נושא הבטחון. ורואים בגמרא שגם ענין זה מוטל על הב"ד ע'

בגמ' מ"ק דף ה' יוצאים לקוץ את הדרכים ולתקן את הרחובות ואת האסטרטאות ולמוד את המקואות וכל מקוה שאין בו מ' סאה מרגילים לתוכה מ' סאה. ומנין שאם לא יצאו ועשו כל אלו שכל דמים שנשפכו שם מעלה עליהם הכתוב כאילו הם שפכו ת"ל והיו עליך דמים.

וכן בגמ' (גיטין נו.) אמר רבי יוחנן ענותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתו, ושרפה את היכלו והגליתו מארצנו, והטעם שלא הסכים להרוג את בר קמצא, אלמא אף שהיה שאר עבירות שם של שנאת חנם, אין זה פוטר לטפל בנושאים בטחונים, ונאמר (דברים כא ו') וכל זקני העיר ההיא הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל: וענו ואמרו ידינו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו. וכתב רש"י וכי עלתה על דעתך שזקני ב"ד שופכי דמים הם אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא ליה אלמא שגם ענין זה של בטחון מוטל על הב"ד

### ב, תביעה צבורית כלפי הממשלה לעשית מלחמה רצינית נגד הערבים,

(א) להכריז שצריך לגרש הערבים מכאן, כמו שכתוב בתורה, ובנתיים לתבוע תגובה חולמת להחריב ולהרוג הרבה ערבים תמורת ההרג שעשו לנו ולא לפחד לומר זה, כי הערבים צריכים לדעת שיש להם כאן עסק עם יהודים רצינים ולא כמו שחושבים שיש להם עסק רק עם ישוב חרדי שאין להם רק עסק בתפילות ולימוד התורה.

להכריז שאסור להקל על הסגר בשכם ושאר מקומות, כי הפיגוע היה תוצאה ישירה מהקלת הסגר, ואף אם כל אומות העולם יצקו להקל על הסגר, אין לשמוע להם, ואם הערבים יטענו שאין להם כח לעמוד בהסגר אז צריכים לומר להם תלכו מפה 22 מדינות ערב ואין לכם עסק כאן. והתביעות האלו צריכים לבא גם מעמנואל ולפרסם ברבים.

### ג, תיקונים רוחניים בתוך העיר, אולם לא להשתמש בזה כדי למעט ההשתדלויות האחרים.

(ב) ראשית כל הוא להסיר הקיטרוג הגדול שרובץ על עמנואל, ע"י הרבה אנשים ששלמו ועדיין משלמים לבנקים כסף על דירות שלא קיבלו והרבה שבורים ורצוצים מזה. וצריך לטפל לשלם להם כל מה שהם שילמו לאורך הזמן.

(ג) להביא רב לישוב, ורב שלא נמצא כאן ברוב הזמן אין לו מקום להיות רב בעמנואל ולקבל משכורת מעמנואל, ואין נפקא מינה בזה אם הוא ספרדי או אשכנזי. וכל משכורות שמיועד לרב הוא אך ורק לרב שנמצא רוב הזמן בישוב.

(ד) להביא את רבי ישועה בן שושן שליט"א לעשות תפילות עם תיקון דרך אמירת פיוטם הקטורת ותקיעות בחצוצרות לעורר רחמי שמים וביטול הגזירות מעמנואל ומכל ארץ ישראל, וכן לומר דברי התעוררות.

איני רוצה להאריך יותר מדאי בענין זה כדי שלא לפגוע בהשתדלות למה שכבר כתבנו עד כאן. וע' בעל הטורים בראשית טז יא וקראת שמו ישמעאל, ד' במסורה, הכא ואידך וקראת אתכם הרעה, וקראת שמו עמנואל, וקראת ישועה חומותיך, שע"י קריאת ישמעאל קראת הרעה, אבל ע"י קריאת עמנואל קראת ישועה

וביאר הענין לפי המצב שלנו, וקראת שמו ישמעאל, אם אתה קורא לישמעאלי לעשות עבודה שלך, אז וקראת הרעה, אבל אם אתה קורא לעמנואל לחזק את הישוב, אז וקראת ישועה חומותיך

נכתב בעה"ת יום א' פ' עקב כאן עה"ק עמנואל ת"ו

יצחק ברנד

בס"ד

ערב תשעה באב תשס"ב כאן עה"ק עמנואל ת"ו

## תושבי עמנואל שיחיו, שומרים על כל ארץ ישראל

אמרין בגמרא עירובין מה. שגויס שבאו על עסקי נפשות יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין את השבת ואם באו על עסקי קש ותבן אין יוצאים עליהם בכלי זיין ואין מחללין עליהם את השבת, ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו אלא על עסקי קש ותבן יוצאים עליהם למלחמה ומחללין עליהם את השבת

והסיבה לכך כתוב ברש"י והבא במ"ב ס' שכ"ט סע' ו' עיר המבדלת בין גבול שישראל דרים בה לגבול העו"ג, וחיישינן שאם ילכדוה משם תהא הארץ נוחה ליכבש לפניהם,

ורואים מזה שאם ח"ו תתבטל ישוב הסמוכה לספר, יש סכנה לכל הישוב של א"י, ובגלל זה חז"ל נתנו היתר מיוחד לעיר הסמוכה לספר לחלל גם על עסקי קש ותבן אף שמצד הקש והתבן לבד, לא היה ראוי לחלל שבת, ורק מצד שקיום הישוב הזה הוא קיום של כל שאר הישובים, היקלו בה הרבה ועכשיו הדבר ברור שעמנואל וכן רוב ישובי יהודה שומרון וחבל עזה הם עיר הסמוכה לספר, ואם ח"ו יש ביטול הישוב ישתלטו הערבים כאן וזה כבר הפתח להשתלטות של שאר א"י, וא"כ קיום הישוב שנעשה ע"י התושבים הוא קיום של כל ארץ ישראל.

וא"כ כיון שחז"ל התיירו כאן לחלל שבת בשביל קיום הישוב, על אחת כמה וכמה שכל תושב עמנואל לא יעזוב את הישוב שלא יתן ח"ו חולשה בתוך הציבור, וזה בכלל כל המשתתף בצרתן של הציבור זוכה ורואה בנחמתן וכל הפורש עצמו מן הציבור אינו רואה בנחמתן, (ש"ע ס' תקע"ד) וע' במ"ב ס"ק יג ובשה"צ שאפילו אם חשש סכנה, אם יוכל לעזור לא יפרוש מן הציבור, וכל תושב עמנואל עוזר לציבור כאן, וכן לכל עם ישראל היושב בארץ כמו שביארנו

וה' יתברך ישלח רפואה שלימה לכל הפצועים וישלח נחמה לכל האבלים בתוך שאר אבילי ציון וירושלים

נחמו נחמו עמי יאמר א-לקיכם, וכו' כי לקתה מיד ה' כפליים

יצחק ברנד

ט"ו באב תשס"ב כאן עה"ק עמנואל ת"ו

## תושבי עמנואל משרים השכינה בארץ ישראל

גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק

החיצים שזרק ישמעאל על יצחק היו כדי שיכול לרשת את ארץ ישראל, וזה בדיוק המצב של עכשיו כמו אז, שהישמעאלים טוענים שהארץ שלהם, אולם אנו מאמינים בני מאמינים שהארץ ניתנת לעם ישראל ולא לישמעאל, וכמו שנאמר לאברהם אבינו (בראשית י"ז) ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגוריו את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי לכם לא-לקים ונאמר את בריתי אקים את יצחק

ומכאן גם למידים שהשראת השכינה שורה בעיקר בזמן שעם ישראל על אדמתו ואז מתגלה מה שנאמר כאן והייתי לכם לא-לקים

וכן אמרו חז"ל (כתובות ק"א:) כל היוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ כאילו אין לו א-לה, ולמידים זה מן הפסוק (ש"א כ"ו יט) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים שדוד המלך אמר לשאול כיון שאתה שרודף אותי, אתה מכריח אותי לברוח לארץ פלשתים ושם אין השראת השכינה וכאילו אתה מכריחני לעבוד ע"ז.

והשאלה נשאלת הרי דוד רצה ללכת לארץ פלשתים, ולא ממש לחו"ל כמו שנאמר שם (כ"ו א) וארץ פלשתים הוא ארץ ישראל, כמבואר ריש פרשת תולדות, ובגבולות מסעי, (וכן הוא בתוס' גיטין ב.) וא"כ למה נחשב ההולך לארץ פלשתים כאילו אין לו א-לה,

והתירוץ הוא, שבזמן ההוא היה ארץ פלשתים נשלטת ומיושבת ע"י הפלשתים, ואז אין לו אותו דרגת השראת השכינה כמו שאר א"י וזה נחשב כבר מי שהולך לשם כאילו אין לו א-לה

ולמידים מזה שאם ח"ו עוזבים ישוב שנשלטת ומיושבת ע"י ישראל, ומוסרים אותו לישמעאלים ימ"ש, מסירים השראת השכינה מאותו מקום, ומוסרים אותו לידי הקליפות

וא"כ תושבי עמנואל שמגינים על המקום משרים כאן השכינה, ובפרט שיש כאן תורה וצניעות וקדושה מיוחדת, ומעבר לזה כיון ששומרים על כל א"י מדין עיר הסמוכה לספר, גורמים השראת השכינה בכל ארץ ישראל, וזה חוץ ממה שמצילים את כל עם ישראל, מדין עיר הסמוכה לספר,

אנחנו נמצאים במלחמת מצוה של כיבוש א"י, שאף שאין כעת ביד התושבים לכבוש שאר א"י, מ"מ אפשר להחזיק עכ"פ מה שכבר יש, והתושבים עצמם הם חלק של המערכה, כי ע"י הישוב מתקיים הכיבוש, ובמלחמה נאמר תחילת נפילה ניסה (ע' רש"י דברים כ"ט) והעוזב מביא חולשה בתוך העם ואחראי ח"ו על דם שנשפך, ועל סילוק השכינה ח"ו, היה לא תהיה.

וכל מי שנותן חיזוק לתושבי עמנואל, זכות קיום של כל עם ישראל תלוי בו וכן השראת השכינה בתוך עם ישראל בארץ ישראל

### יצחק ברנד

נ. ב. שוב הראוני דברי הרד"ק כמו שכתבנו, על הפסוק (ש"ב י"ב) חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי א-לקינו וה' יעשה הטוב בעינינו וכתב הרד"ק ובעד ערי א-לקינו, שלא יכבשו אותם אויבינו וישבו בהם אם יתחזק עלינו וינצחונו, ואם עשו כן לא יהיו ערי א-לקינו אלא ערי אלהים אחרים

וכן הוא בספרי זוטא (הובא בילקוט) על הפסוק (במדבר לה לד) ולא תטמאו את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שכן בתוכה כי אני ה' שכן בתוך בני ישראל אין השכינה שורה אלא בתוך בני ישראל ובזמן שהן בארץ

בס"ד

יום ב' פ' כי תבא אל הארץ, י"א אלול תשס"ב

## בענין חשיבת קביעות בית עלמין בעיר עמנואל

בתורה רואים כמה פעמים שאחיזה אמיתית במקום הוא רק כשיש בית עלמין בעיר

אברהם אבינו קנה במסירת נפש את מערת המכפלה

וע' בספורנו על הפסוק (בראשית כג ד) גר ותושב אנכי עמכם ובשביל חיותי גר אין לי פה קבר  
כאמרו ומי לך פה כי חצבת לך פה קבר, והטעם שאני מבקש לקנותו הוא מפני שאני תושב עמכם  
שבאתי להשתקע, לא לגור בלבד

ורואים מזה שמה שקובע אם אדם נקרא קבוע במקום או רק ארעי, זה תלוי אם יש לו כאן מקום  
לקבורה, שאם יש לו, אז נחשב קבוע, ואם לאו, נחשב כאינו קבוע, וכעין זה כתבו ג"כ הרמב"ן  
ורבינו בחיי

וא"כ הרי אנו רוצים להכריז כלפי התושבים וכלפי עם ישראל, וכן קבל כל העולם, שאנו קבועים  
בעמנואל ולא ארעים, ולכן צריך לקבוע כאן בית עלמין

וזה הסיבה שכל הישובים באזור יש להם בית עלמין כדי לחזק את השתקעות העיר ביד עם  
ישראל

וכן אמרו חז"ל (ב"ר עט ז) שלשה מקומות שאין אומות העולם יכולים להונות את ישראל לומר  
גזולה היא בידכם, מערת המכפלה, ביהמ"ק וקבורתו של יוסף שנקבר באותו מקום כדאיתא סוף  
ספר יהושע

ורואים מחז"ל שאף שהמקום נקנה ע"י יעקב אבינו, וזה בעצם נתן התקיפות להקנין, מ"מ מיחסין  
המקום לקבורתו של יוסף, ואם לא היה שם מקום קבורה, לא היה נחשב אחיזה כ"כ חזקה, וכן בענין  
מערת המכפלה עיקר האחיזה היה משום שהיה מקום קבורה

וכן מצאנו בספר נחמיה, כשנחמיה ביקש מן המלך לחזור לירושלים דיבר על מקום קבורת  
אבותיו, כמו שנאמר (נחמיה ב ג) ואמר למלך, המלך לעולם יחיה, מדוע לא ירעו פני אשר העיר  
בית קברות אבותי חריבה וכן לקמן תשלחיני אל יהודה אל עיר קברות אבותי ואבננו

וכן הרי הקב"ה רוצה לנסות אותנו, אם אנו מוכנים למסור נפש בשביל האחיזה בעמנואל שהוא  
גילוי כבוד שמים בעולם, וגילוי שא"י הוא ירושה מאבותינו וכמו שנאמר (שמות ו ח) ונתתי אתה לכם  
מורשה אני ה', והנסיון הזה מבואר בפסוק כמו שנאמר למען ענותך לנסותיך לדעת את אשר  
בלבבך התשמור מצותיו אם לא, על כן הביא לנו נסיונות, ואז אם אנו ממשיכים ונאחזים במקום  
עמדנו בנסיון הזה, ובודאי קביעות מקום קבורה, שהוא אחיזה עולמית במקום, הוא דבר שאנו  
מכריזים שאנו אוהזים במתנת ה' ולא נעזוב אותה

על כן יש להשתדל לתקן בית עלמין סמוך לעיר עמנואל

והקב"ה יאמר לצרותינו די ונזכה לגאולה שלימה ובילע המות לנצח

יצחק ברנד

ה'תש"ז  
130

יום ג' לפרשת לא תירא מהם, י"ד מנחם אב תשס"ב, כאן עדיק עמנואל ת"ו

## תושבי עמנואל תובעים מן הממשלה

### תגרשו את הערבים מארץ ישראל

כבר קרוב לשנתיים אנו נמצאים באינטיפאדא כבידה, ובתוכם נהרגו כשש מאות יהודים הי"ד על ידי הערבים ימ"ש, ומתוך אלו, רק בשער עמנואל לבד נהרגו בשבעה חדשים האחרונים יותר מעשרים יהודים הי"ד, ועדיין לא הבינה הממשלה את הפיתרון האמיתי מה שצריך לעשות, ומחפשים פתרון מזויף להקמת מדינה פליסטנאית. וכן מיגונים למיניהם, אוטובוסים מוגנים, מחיצות מוגנים, שומרים פה ושם, אולם לא זה הפיתרון האמיתי, רק פתרון רעוע. היה פיגוע הראשון, וטענו שהאוטובוס לא מוגן, הביאו אוטובוס מוגן ירי, היה אותו פיגוע עוד הפעם יחד עם המיגון. באותו מקום ועוד יותר גרוע.

והפיתרון האמיתי והצודק הוא מה שכתוב בתורה והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם, שצריך לגרש את כל הגוים אשר לא נכנעים ולא מסכימים שכל ארץ ישראל שייכת לעם ישראל, והתורה מזהירה לנו ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשיכים בעיניכם ולצננים בצדיכם וציררו אתכם על הארץ אשר אתם יושבים בה.

לא צריך לפחד מכל האומות העולם כי הקב"ה אשר הביא אותנו לא"י ועזר לנו בכל המלחמות של כיבוש עד עכשיו, הוא יעזור לנו ללחום מלחמתנו, כמו שנאמר בתורה כי ה' א-לקיכם ההולך עמכם להלחם עם איביכם להושיע אתכם.

אנחנו תושבי עמנואל החתומים למטה תובעים זה מן הממשלה, ואם הממשלה לא תעשה זה, נשתדל אי"ה לפעולות של החלפה לממשלה אחרת, (בדרכים מקובלים).

קאמ	פילון	313776379	רח' דא עס 716
מא	מא	5213689	חס' 4/4
מא	מא	57390037	מא 9
מא	מא	07186865	מא 7/7
מא	מא	54198296	מא 2
מא	מא	058396207	מא 28
מא	מא	319460085	מא 28/5
מא	מא	00058566-1	מא 39/6
מא	מא	039359469	מא 31
מא	מא	05865336	מא 29/5
מא	מא	6304156	מא 15
מא	מא	058101825	מא 4/4
מא	מא	097922375	מא 24
מא	מא	309052207	מא 35/5
מא	מא	043431998	מא 23
מא	מא	5169514	





סגן שר הבינוי והשיכון

בס"ד, ירושלים, כ"ז באב, תשס"ב  
5 באוגוסט, 2002  
סימוכין: 05082002010086

לכבוד  
ה"ה יצחק ברנד  
ת.ד. 905  
עמנואל

שלום רב,

מאשר אני קבלת מכתבך מיום ט"ז אב תשס"ב.

אני מודה על תשומת הלב בהעברת הפטיציה שבו מועברת הדרישה בדבר גירוש הערבים מארץ ישראל.

אני מבין ללבכם ואף מסכים איתכם ומקוה שבקרוב נזכה לשבת בארצנו הקדושה לבטח.

בכבוד רב,  
  
מאיר פרוש  
סגן השר

(27) (23)

## גילוי שם הגאולה אהי-ה אשר אהי-ה ע"י הפיגועים בעמנואל

בפיגוע ראשון כ"ח כסלו נר ד' של חנוכה תשס"ב נרצחו על קידוש ה'

הקדוש ר' משה דוב בן יוסף גוטמן הי"ד

הקדוש ר' ישראל בן דוד שטרנברג הי"ד

הקדוש ר' ירמיהו בן דניאל סאלם הי"ד

הקדוש ר' יעקב בן חנניה צרפתי הי"ד

הקדוש ר' חנניה גבריאל בן יעקב צרפתי הי"ד

הקדוש ר' דוד יהודה בן יעקב צרפתי הי"ד

הקדוש הבחור אברהם נחמן בן עודד ניצני הי"ד

הקדוש הבחור יאיר בן אורן עמר הי"ד

הקדוש החיל יואל בן שבתאי בינפלד הי"ד

הקדוש הרב חיים בן נסים צ'פרוט הי"ד

הקדושה מרת אסתר בת שלום אברהם הי"ד

בפיגוע השני ז' מנחם אב תשס"ב נרצחו על קידוש ה'

הקדוש ר' גל בן יעקב שילון הי"ד

הקדוש החיל אלעד בן אהוד גרנדיר הי"ד

הקדוש הבחור יהונתן בן יאיר גמליאל הי"ד

הקדושה מרת אילנה בת יוסף סיטון הי"ד

הקדושה מרת קרן חיה בת רפאל קשאני הי"ד

הקדושה מרת זילפה בת דוד קאשי הי"ד

הקדושה מרת גלילה בת מתתיהו חי עדס הי"ד

הקדושה הבח' יוכבד בת יוסף בן-חנן הי"ד

הקדושה התינוקת שרה תפארת בת גל שילון הי"ד

הקדוש התינוק בן צבי הי"ד

(שמות ג' יד) ויאמר א-להים אל משה אהי-ה אשר אהי-ה.

וכתב רש"י **אהי-ה עמם** בצרה זאת אשר **אהי-ה עמם** בשיעבוד שאר מלכויות

הקב"ה אמר מצידו **אהי-ה עמם**, ואנו אומרים מצדנו **אהי-ה עמנו**, דהיינו השם הקדוש של הגאולה **אהי-ה** הוא **עמנו**, וזה בעיר הקודש **עמנואל-ל**, וזה מתגלה ע"י הצרה הזאת של העשרים ואחד קדושים שנהרגו בעמנואל, כמספר **אהי-ה**.

ידוע שיסוד הגאולה הוא חיבור של כל עם ישראל, כמו שנאמר ע"י יעקב אבינו **האספו ואגידה לכם את אשר יקרה אתכם באחרית הימים**.

וכעת בו' באלול תשס"ב עקב הפיגועים, מתאספים גדולי ישראל ורבנים וציבור מכל החוגים, לזכר כ"א קדושים כמספר **אהי-ה**, הגאון מרן הרב עבדיה יוסף שליט"א הרב הראשי לישראל רב ישראל מאיר לאו שליט"א, וכן רבנים ספרדים ואשכנזים ותימנים, ליטאים חסידים ודתי-לאומי, כדי לאחד כל עם ישראל, חיזוק כל חלקי התורה, חיזוק אחיזה בארץ ישראל, חיזוק שמירת שבת חיזוק לימוד התורה חיזוק צניעות, והכרזה פומבית שאנו אדוקים בהקב"ה ומקבלים יסורים באהבה.

ועי"ז הקב"ה ירחם עלינו ויביא הגאולה בקרוב ויזכינו לבנין בית המקדש וביאת המשיח.

נכתב בעה"ת ו' אלול תשס"ב ע"י יצחק ברנד, עמנואל

(28) (2007)

בס"ד

ל' מנחם אב ראש חדש אלול תשס"ב כאן עה"ק עמנואל ת"ו

## הפיגועים - חבלי משיח

ביותר ביאור אפשר לבאר הפיגועים שהיו בחדש אב תשס"ב שמרמזים על חבלי משיח ידוע מספרים קדושים, שאותיות **משיח** הוא ר"ת של העיירות של קברי צדיקים מצפון לדרום

**מ**ירון, מקום קבורתו של התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי  
**ש**כם, מקום קבורתו של יוסף הצדיק  
**י**רושלים, מקום קברי מלכי ישראל  
**ח**ברון, מקום קברי אבות

ובחודש הזה היו באיזורים האלו פיגועים כבידים

בז' בו בעמנואל שע"י שכם, עשרה הרוגים הי"ד והרבה פצועים ונשארו הרבה יתומים

בי"ז בו בהר חברון שנהרגו אב ואם ובן, ועוד חיל הי"ד ועוד פצועים, ונשארו תשעה יתומים

בכ"ב בו בהר הצופים בירושלים, שנהרגו שבעה הי"ד ועוד הרבה פצועים

בכ"ו בו בצומת מירון שנהרגו תשעה הי"ד ועוד הרבה פצועים

והיו עוד הרבה פיגועים רק כאן נחשוב את אלו

## ואומר לך בדמיך חיי ואומר לך בדמיך חיי

ובודאי שכל אלו הפיגועים הם מחבלי משיח ומקרבים הגאולה, והקב"ה ירחם עלינו וישלח נחמה לכל האבלים ורפואה לכל הפצועים, וחיזוק לכל התושבים ונזכה בקרוב לגאולה שלימה בביאת המשיח ובנין בית המקדש

יצחק ברנד

בס"ד

יא אלול תשס"ב כאן עמנואל ת"ו

**בענין עקירת אלני פרי סמוך לישובים כדי שלא יסתתרו בהם מחבלים,  
או כדי שלא ינצלו לקיטת הפרי לתירוץ לבא במקומם**

הנה הדבר פשוט שאין בו חשש של בל תשחית, שכל ענין של בל תשחית הוא כשזה דרך השחתה אבל לצורך מניעת היזק מותר כמבואר ברמב"ם הל' מלכים וכו"ש המצב קרוב לפיקוח נפש,

ע' רמב"ם פ"ו מהל' מלכים הל' ח' אין קוצצין אילני מאכל מחוץ למדינה ואין מנעין מהם אמת המים כדי שיתבישו שנא' לא תשחית את עצה וכל הקוצץ לוקה, ולא במצור בלבד אלא בכל מקום כל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה לוקה. אבל קוצצין אותו אם היה מזיק אילנות אחרים או מפני שמזיק בשדה אחרים או מפני שדמיו יקרים, לא אסרה תורה אלא דרך השחתה

וא"כ כ"ש כאן שיש היזק לבני אדם,

ויותר מזה מפורש ברשב"ם על החומש שאם האילן משתמש למסתור לאויב מותר לקצוץ,

ע' מה שכתב על הפסוק (דברים כ"ט) **כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור** וז"ל הרשב"ם כל "כי" שאחרי "לא", מתפרש "אלא", אותו לא תכרות אלא עץ השדה לבא האדם מפניך במצור אותו תכרות, הם הקרובים לעיר שנסתרים בהם אנשי העיר הבורחים מפניך ובאים בתוך העיר כדכתיב (מ"ב כד י') ותבא העיר במצור, **כי האדם [עץ השדה]**, אלא האדם עץ השדה, לבא מפניך במצור שגורם לבא מפניך במצור, רק עץ אשר תדע וגו' אילן סרק בין קרוב לעיר בין רחוק מעיר תשחית לבנות מצור אבל עץ מאכל הרחוק לא תכרות כי אם הקרוב לעיר שמעכב את החיל להתקרב לחומה

הנה למדנו ממנו, שאם האילן משמש להגנת האויב להסתתר אחוריו כדי לברוח מפניך, מותר לכרות וא"כ כ"ש כשמשמש להסתתר אחוריו כדי להתקיף את ישראל

ביאור הרשב"ם הובא בסמ"ג לאוין רכ"ט בשם הרשב"ם

יצחק ברנד

## נשיאת נשק בשוב ובדרכים

באתי לעורר לציבור, שכל מי שיש לו הרשיון ואפשרות לשאת נשק, שישא נשק בפרהסיא, בין בחול ובין בשבת בין ביום כיפור, כדי להטיל אימה על האויבים, וכן אם הולכים בדרך מחוץ לשוב, שאף אם ח"ו ישלחו לכאן מרגל, שיראו שכאן יש אפשרות להרוג כל מחבל, וכן אם ח"ו יכנס מחבל לעיר, יש אפשרות להרגו, וצא ולמד מה שקרה לפני כשבועיים בשוב הר-ברכה, שנכנס מחבל והתחיל לירות על קבוצת אורחים, ופצע שנים, והיה בס"ד יהודי עם נשק והרג תיכף את המחבל, וכן נאמר בספר שופטים בפרק ג' שאחד מן הסיבות שיש גוים שעושים צרות כדי ללמד בני לעשות מלחמות כמו שנא' ואלו הגוים אשר הניח ה' לנסות במ את ישראל את כל אשר לא ידעו את כל מלחמות כנען, רק למען דעת דורות בני ישראל ללמדם מלחמה, רק אשר לפנים לא ידעום, ונאמר (ש"ב א יז) ויקנן דוד את הקינה הזאת על שאול ועל יהונתן בנו: ויאמר ללמד בני יהודה קשת הגה כתובה על ספר הישר, ונאמר (במדבר לב ו) האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבנו פה. וע"ע בספר המידות של רבי נחמן מברסלב ("מריבה" אות צ"ו) צריך להתחזק נגד השונאים ולהעריך עמם מלחמה בתחבולה, והקב"ה יעשה הטוב בעיניו, (ושם אות קא) בשעת מלחמה צריך להכין כלי מלחמה כנהוג, והקב"ה יעשה מה שברצונו, ואין לסמוך על הנס,

והקב"ה ירחם עלינו וישמור עלינו מכל צרה וצוקה,

בברכת גמר חתימה טובה

יצחק ברנד

# מחזקים את עמנואל ותושבי י"ע

עצרת התעוררות חודש הרחמים והסליחות

**אזכרת השלושים לקדושים  
שנרצחו בפיגוע הקשה בעמנואל**

במעמד מרגן ורבנן ובראשם  
שר התורה פאר הדור והדרו מורנו ורבנו עטרת ראשנו

מין **הרב עובדיה יוסף** שליט"א  
הראשון לציון ונשיא מועצת חכמי התורה

ובהשתתפות הרב הראשי לישראל  
הגאון **הרב ישראל מאיר לאו** שליט"א

אדמו"רים, רבנים,  
שרים, חברי כנסת,  
ראשי רשויות ואישי ציבור

העצרת תתקיים אי"ה ביום רביעי ו' אלול (14.8.02 למינינים) בשעה  
17:30 ברחבת ביה"ס "יסודי התורה" רח' בית ישראל, עמנואל.  
"איש את רעהו יעזור ולאחיו יאמר חזק"

המקום מאובטח ע"י צה"ל  
הסעות ממוגנות ירי  
עזרת נשים פתוחה



ישכר מרנקנטהל



עדי מינץ

(27)  
(32)



בנצי ליברמן



למרים חריטמנה

למרים חריטמנה  
אחד השמות - רחמי חזי - טל': 053-714276, מועצת ישיע - אחד בים - טל': 056-903993  
ירושלים - חיים סון - טל': 064-295551, חברון - ברוך מרזל - טל': 055-693566  
מוקד מידע בעמנואל - 09-7921448 או למנות לינון חריר - טל': 067-202854

## לכבוד ראש ממשלת ישראל אריאל שרון שיחיה

כבר כמעט שנתיים שאנחנו נמצאים באינטיפדה קשה ביותר שגבה יותר משש מאות הרוגים ואלפי פצועים, ובתוכם הרבה באזור שומרון, (להזכיר הפיגועים בעמנואל, באיתמר, באלון מורה וכו')

וידוע לכל שעיקר מוקד וקן של המחבלים הוא בעיר שכם, משם מסיתים כל הזמן, משם יוצאים המחבלים, שם מיצרים הנשק וכל אמצעי לחימה וכו'.

וכן ידוע שהאינטיפדה התחיל מן היום שהצבא עזב את האחיזה היהודית האחרון בשכם הוא קבר **יוסף**. והיה בשני שלבים, בראש השנה כבר החליטו שאין לעזור מבחוץ לחיילים שנמצאים בקבר **יוסף**, ובגלל זה לא הצילו את החיל יוסוף שנפצע בראש השנה תשס"א, והניחו אותו לדמם עד שמת, ובח' תשרי שבת שובה, ברחו החיילים מקבר **יוסף**, וכמה שעות אחר כך נחטפו שלשה חיילים בגבול צפון, ומאז לא עבר יום שלא היה פיגוע או נסיון פיגוע עד עצם היום הזה.

הנה יש להאריך הרבה על המשמעות החורבן הרוחני שגרם עזיבת קבר **יוסף** שהוא חזרה על חטא מכירת **יוסף**, שמכח זה נהרגו עשרה הרוגי מלכות כמו שאמרו חז"ל, וכן עכשיו עיקר מוקד הטרור הוא שכם וג'נין, שני מקומות שמתחסיין למכירת **יוסף**, בשכם היה המחשבה כמבואר ברש"י על הפסוק (בראשית לו יד-ט) **ויבא שכמה: - נסעו מזה כי שמעתי אומרים נלכה דותינה**, רש"י לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם וכן חז"ל מיחסין המכירה לשכם, ע' רש"י סוף יהושע בשכם גבוהו בשכם החזירוהו ובדוהו היה המכירה כמבואר בפסוק, **וימצאם בדותן**, וזה ע"י ג'נין

אולם כאן אני רוצה לבאר את המשמעות הטבעי הריאלית, איך כל הצרות הגיעו ע"י עזיבת קבר **יוסף**

(א) התקפלות לפני האויב ולהראות לו שאנחנו חלשים ויש להם אפשרות לנצח אותנו ע"י פיגועים, כי ויתור גורם ויתור.

(ב) האחיזה בקבר **יוסף** הוא אחיזה יהודית, אזרחית וצבאית, בעיר שכם, וזה עוזר שלא יתפשטו שם קינים של מחבלים ומפעלים לאמצעי לחימה, וברגע שעזבו זה התחיל שם התפשטות של קיני מחבלים ויצור נשק, וגם הקלה לציאה של מחבלים, האחיזה של הצבא בשכם היה בין בקבר **יוסף**, בין בצומת ממתקים וכן בעוד מקומות, ואחרי העזיבה, עזבו מכל אלו מקומות וניתן חופש תנועה לכל המחבלים. וזה מה שהגדיל הפיגועים בין באזור שומרון ובין בשאר מקומות, כידוע שגם חלק מן הפיגועים בירושלים נעשה ע"י מחבלים מעיר שכם.

הנה כעת צריך לתקן כל זה, ואף שבסופו של דבר צריך לכבוש כל א"י, מ"מ בשלב ראשון צריך להתחיל באחיזה יהודית בקבר **יוסף**, אולם יותר גדול ממה שהיה מקודם, כדי לשמור על המקום, ובין כך כעת נמצאים החיילים בשכם, וזה ידוע שאם ח"ו יעזבו שם, יהיו פיגועים ח"ו, כי מה שעד עכשיו עשתה הצבא, זה רק לתפוס פה ושם מחבל, וכן השמידו הרבה מפעלי נשק, אולם רוח הלחימה של האויב לא דיעכו ולא מיעטו, וברגע שנותנים להם חופש פועלה חוזר הכל כמו שהיה ועוד יותר גרוע ח"ו,

וא"כ האחיזה בקבר **יוסף** בודאי יצמצם הרבה את הפיגועים וגם יתן רוח עוז מחדש לעמוד על נפשינו, וזה יהיה ההתחלה לכיבוש ארץ ישראל מחדש ולביטול הסכמי אוסלו אשר הביא לנו כל הצרות האילו, ומבחינה חוקית אין בעיה. שהרי קבר **יוסף** הוא בבעלות ישראל גם לפי הסכמי אוסלו האומללים.

על כן אני קורא לראש הממשלה שיחזרו לאחיזה יהודית בקבר **יוסף** באחיזה גמורה, בחזרה לישיבת "עוד **יוסף** ח"י" ובנין עוד ישיבות שם וכן אחיזה של משפחות במקום, לתפוס כל האזור כמטחוי קשת סביב לקבר.

בכבוד רב

יצחק ברנד, עמנואל - בית המדרש "תעה בשדה" שע"י מחנה חורון בפאתי שכם

## עמנואל, מבחן האמונה

סימן א ס"ק ח

### הכרת הטוב לכל הרבנים וגדולי ישראל אשר חיזקו העיר עמנואל אחרי הפיגועים

כ"ק האדמו"ר מסלונים שליט"א שצוה לכל תושבי עמנואל שלא לעזוב את העיר

כ"ק האדמו"ר מצאנז שליט"א שצוה שלא לעזוב את העיר

מ"ן פאר הדור הגאון רב עובדיה יוסף שליט"א שהגיע לעמנואל לעצרת לחזק את  
העיר

הרב הראשי לישראל ר' ישראל מאיר לאו שליט"א שבא לעמנואל לעצרת לחזק  
העיר

הגאון הרב חיים גריינמן שליט"א שצוה ושלח שתי משפחות לגור בעמנואל לחזק את  
העיר

האדמו"ר מאמשינאוו שליט"א ששלח משפחה לגור בעמנואל

הרב אריה שכטר שליט"א שהגיע תיכף אחרי הפיגוע לדרוש לחזק את העיר

הרבנים של גב ההר, הרב דוד דודקביץ שליט"א מיצהר, הרב אליקים לבנון  
שליט"א מאלון מורה, הרב אליעזר מלמד שליט"א מברכה, הרב נתן חי שליט"א  
מאיתמר ששלחו מכתב חיזוק לכל תושבי עמנואל

הרב יצחק הלוי שליט"א מקרני שומרון שבא לדרוש בעמנואל לחיזוק העיר

הרב הגאון ר' ניסים קרליץ שליט"א שצוה וחיזק לרב לבא לעמנואל

הרב הגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א שנתן ברכה לרב לבא לעמנואל

האדמו"ר ממקווא הרב שמעון למברגר שליט"א שהגיע לעמנואל אחרי פיגוע  
הראשון לחיזוק העיר

הרב ישועה בן שושן שליט"א שהגיע לעמנואל לעשות תפילות ותיקון הקטורת

כולם יתברכו מן השמים על אשר חיזקו את ארץ ישראל חיזקו האמונה בהקב"ה וחיזקו התורה.  
וחיזקו כבוד שמים בעולם, חיזקו תושבי עמנואל וכל תושבי יש"ע



## תמצית הספרים של המחבר

**הספר בריתי יצחק גרות** (ביאור הלכה בדיני גרות והטפת דם ברית, זעקה נגד גרות בקבלת מצות בצורת "הצגה", ואיסור לגייר לשם אישות).

**הספר בריתי יצחק על עירובין** (פילפול בסוגיות ובהלכה על כל המסכתא, וערעור גדול על רוב רובם של תיקוני עירובין, שנהוג לגרור קולות ע"ג קולות שיוצא לגמרי מכללי הפסק. וכן טענה נגד מנהג חגורת שבת, שמוסיפים מפתח באופן שאין זה דרך חגורה כלל).

**בסוף הספר מאמר "מקום הטפת דם ברית"** (להוכיח שעיקר שמקום הד"ב כדעת החו"א י"ד ס' קנ"ד ג' בעטרה דהיינו בחוט הגבוה ולמטה הימנה (כלפי הנקב) ולא למעלה הימנה (כלפי הגוף)).

**פתיחת שערי העיר**, (להוכיח שאף המצריכים ס"ר מצטרף כל העיר, ועוד דיני רשות הרבים ושכירות רשות, ובו השגות על ספר רחובות העיר שבא לישיב הקושיות על הערוב באנטווערפן, וכן תוכחה לאלו שגוררין קולות בה"ל עירובין).

**יבום או חליצה** (ביאור הלכה והתעוררות לבטל הנהגת ההתנגדות ליבום בגלילות אשכנז, גם לדעת אבא שאול, והשאלה ששואלים ליבם (שאינו נשוי) אם רוצה יבום או חליצה צריך להיות אמיתי ולא שאלה פיקטיבית, וחזוק לדאגה שלא ימחה שם אחד מישראל).

**ובסוף החיבור** כתבתי דרוש על כל הפרשה יהודה ותמר שהיא פרשת אורו של משיח, שמסביר כל התקופה שלנו והשתלשלות ישוב א"י שהתחיל במיעוטו ע"י גדולי ישראל והמשיך בתוקף ע"י חילונים ולבסוף יתהפך לשומרי תורה

**בגדי שלום ואמת**, (התוכן, חיזוק לחיוב קישוט לאשה בבית ולמעט ברחוב, והתנגדות לפאה נכרית ברחוב, כ"ש להפאות החדשות של זמנינו, וכן ראיות חזקות ששוק באשה ערוה היינו חלק שלמטה מן הברך, והמ"ב שלא כ"כ הוא טעות גמור וכן טועה בדבר משנה אהלות פ"א מ"ח ועוד הרבה ראיות )

**תיקוני שבת כהלכתו** (הערות על ספר שמירת שבת כהלכתו)

**קונטרס שוב אשוב אליך, ואיסור החזרת שטחים** (הסברת התקופה שאנו בתהליכי הגאולה, וחזוק הכרת הניסים של ששת הימים וחשיבות שטחים שנכבשו, וחומר האיסורים לתתם לגוים)

**קונטרס חשיבות ארץ חמדה**, (חשיבות התישבות בכל שטחי א"י ואין לנו רק התורה שנתנה למשה רבינו ע"ה ומצוה לומר האמת אף שמקבלים בזיונות מזה, והסברת התקופה)

**ביום הראשון תשביתו**, (ביאור הלכה ועירעור עצום נגד מכירת חמץ הנהוגה, וזעקה נגד קיום מצוות בצורת "הצגה")

**בסוף קונטרס זה מאמר התורה חסה על ממונם של ישראל**, (מבואר גודל הענין לגור במקום הזול, ולא לתבוע בשביל שידוך כסף הרבה כדי לדור במרכז הארץ, וחזק מזה יש מצוה לישב כל הארץ),

**קונטרס גרמא כמעשה**, (ביאור הלכה ועירעור נגד נסיונות להתיר חילול שבת במסוה של גרמא וכח שני ומניעת מונע, כי גרמא הוזכר רק בצירוף מקרים, אבל בכלי מכשיר המתוכנן לכך הוה מעשה בידים)

**חוט תכלת**, (ביאור הלכה למספר חוטי תכלת וקשירתם, הכרעה כדעת הראב"ד במספר החוטין שנים תכלת וששה לבו, ודברי חיזוק להחלון שנמצא בזמן האחרון ארגמן קהה קוצים, התנגדות לאלו שאין רוצים לדרן בדברים שנתחדשו)

**חצוצרות מלחמה** (לחדש מצות חצוצרות בעת צרה ויותר בעת מלחמה, וחזוק לניצוח במלחמה נגד האויבים)

**לא ישובו בארצך**, (חיוב גירוש גוים שאין מקיימים ז' מצוות, וכ"ש אומה שמסכנת קיומנו, וחזוק למתנחלים שמקיימים מצות ביעור ע"ז, והבטחה לניצוח במלחמה)

**בסוף הקונטרס מאמר בני בני בני** (דרוש בפרשת דוד ואבשלום במצות תשובה לשומרי תורה) לבאר שחטאי החילונים הגלויים הם כזכוכית מגדלת לחטאי שומרי תו"מ הנוסתרם מתחת מסוה של התירים מדומים והצעת מאמרי חז"ל שלא במקומם, ביסוד של הפסוק **כי אתה עשית בסתר ואני אעשה את הדבר הזה נגד כל ישראל ונגד השמש**

**חממות גוש קטיף**, (ביאור הלכה שלא להתיר זריעת ירקות בחממות בשביעית אף בעציץ שאינו נקוב, וכן דחית צירוף ההיתר מכירת העציצים לגוי בצורת "הצגה")

**להוציא בלעו מפיו** (ע"פ האוה"ח הקדוש שמות ג' ח' בתהליכי גאולה מתוך נ' שערי טומאה, והיחס בין חרדים

קונטרס הקמת ממשלת התורה, (ביאור הלכה על חוב לעשות ממשלת התורה וראשי פרקים של תפקיד ממשלה זו)

קונטרס קדושת הארץ באילת וגבולי צפון (לחזק הדיעה שאילת היא אי" לענין יו"ט שני (ולא לענין תרומה ושביעית) מכח גבולי משפטים, ולא מחמת גבולי מסעי, וכן לחזק השיטה שגבול צפון מגיע עד טורי אמנוס שנמצאים היום בדרום טורקיה, בגובה של עיקום הפרת, וכן עד עיקום הפרת הוא אי" גמור ומשם מתחיל סוריא, וכדי לכבוש עד שם הוה מלחמת מצוה וא"צ סנהדרין, נכתב להעיר ללומדים)

פנו דרך ה', מצות פינאי קברים לצורך בנין כביש לעה"ק ירושלים,

ושפל אנשים יקים עלה ביאור ענין של משיח בגאולת בעיתה שהוא בדרגה נמוכה מכל הבחינות, והעולם מתנהג בנסים מלובשים בטבע, ואין לצפות לאיש מופת עושה ניסים, וא"צ לנביא ולא לתי"ח מופלג אלא כמתואר ברמב"ם הל' מלכים ולא כמתואר בהל' תשובה, ונסיון לישב הסתירה בהרמב"ם. ובסופו דרושים בס' בראשית בהתחפשויות, יעקב לעשו, תמר לזונה, ויוסף למלך אכזר, המרמזים איך ולמה התחפשו תהליכי הגאולה בתוך מדינה חילונית, ואיך הקב"ה כביכול "התחפש" בתוך הבריאה, ביסוד של מלא כל הארץ כבודו

ובתוכו, ויכוח גדול בין יהדות החרדי ודתי לאומי, הבעיות שיש בכל חוג. כמה בעיות שיש בתוך עם ישראל ונסיון לתיקונם, וכן עצות לתיקון עגונות, לתאונות דרכים ועוד, הקילקולים שצאו מטלויזיה, והבעיות במקצת מקומות שמוכרים האב וחמיו לבחינת עבד עולם, ע"י שאין מוכנים להתחתן עד שהחורים יתחייבו בדירה או מחצה, והוא בבחינת **על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים**, ולפעמים מתים מזה, וזה בגדר גרם רציחה על טהרת הקודש. (וידוע האימרא "אנשי סדום רעים וחטאים --- לה' מאוד", דהיינו כל רעתם וחטאתם, היתה רק למען הקב"ה, ובלי נדנדוד איסור רק הכל כשר חלק.)

ד' סוגי מנהיגים כחם ומגבלותיהם (ביאור חילוק מנהיגות למלך שופט כהן ונביא, ואפשרות טעות לכל אדם כולל סנהדרין ומלך המשיח, כדי שכל נברא לא יתגאה שנתהפך לבורא או מעין זה תואר מוגזם שאסור לומר על נברא, או שהבורא ית' מתגשם בו שזה בכלל ע"י, וביאור כמה פרטי טעות שטעו גדולי עולם,

בתוך הספר מאמר "הקב"ה עם הגולן", וגודל הקילקול בלחיצת יד לערפאת ולטלויזיה וכיו"ב ר"ל, (מצות כיבוש אי" כולל גירוש גוים שאין שומרים ז' מצות, והדגשה על כל גוי שאינו מאמין שעם ישראל הוא עם הנבחר, וכן כולל הוצאת הכלים מן הבית שע"י רואים דברי כפירה ועריות וכיו"ב),

עוד בתוך הספר, ביאור הלכה ודברי חיזוק בנושא "כסוי ראש לגדר ערוה והפיכתו לרועץ", קריאה לביטול היתר פאה נכרית ברחוב, שחייב כיסוי ראש עיקרה הרהקה מעריות כמבואר בש"ע (אבה"ע ס' כא סע' ב, וס' זה נכתב תחת הכותרת "להתרחק מן העריות"), וכן איתא (גיטין צ.י.) שכלל בכלל (דברים כד א) **כי מצא בה ערות דבר** כמו שאר הנהגת פריצות כמו טוה בשוק ורוחצת במקום בני אדם, ועוד הרבה ראייות לזה, שעיקר החיוב רק ברחוב ולא בבית, וכו', ובפ"י, מלבד הפריצות שבדבר, יש ג"כ הפיכת מצות התורה לכוונה הפוכה, (וע"י רמב"ם הל' מזוזה פ"ה הל' ד' על חומר החטא להוציא מצוה ממהותו האמיתית לענינים אחרים), וכן פ"י שתשמישו לשימוש שער (כמבואר בגמ' נזיר כח: וכל הראשונים ע' ערוך ערך פאה, ערכין ז: ברש"י, שבת פ"ו מ"ה ברע"ב שבת ס"ד: במאירי וחידושי הר"ן, וכו', וכן הוא מציאות הידוע לכל), הפכו לשימוש כיסוי שער ר"ל. וכן קריאה לביטול החומרא שהנהיגו ע"פ הזהור לכסות כל השערות בבית, שחומרא זו גורמת בדורינו להריסת בתי ישראל, וכמו שר"ע ביטל חומרות זקנים הראשונים מטעם זה, וכן גרם הבנה מוטעית במצות כיסוי ראש, והוטעה לענינים אחרים, וגרם לאי הבנת איסור פ"י ברחוב.

הביטול אל אברהם אביכם (ביאורים לאורך פרשת וירא ממצות מילה עד העקדה לסימן בתהליכי הגאולה, מזמן אור החיים הקדוש הגר"א והבעש"ט עד הסכם "יו"י", והתחלפות הממשלה לממשלה שבקדושה, ובנין בית המקדש. הוספה של מהדורא השניה, ממשלת ברק ונפילתה. הוספה במהדורה שלישית עוד הפעם מאמר בני בני בני ע' לעיל, וכאן ניתוסף עוד הפעם משום שהוא ג"כ מרומז בפרשת וירא בשחיתות האיל

לא תנסו את ה' - תורה לא בשמים היא (ביאור, שקיום מצות צריך לקיים כשאפשר, בלי להתנות שהקב"ה צריך לעשות נסים, וכלול בזה עליה להר הבית שאין לחכות לעלות עד שהקב"ה יעשה נסים)

זעקת שנת השביעית, ביאור הסכם אוסלו ומכירת הארץ להפקיע שביעית, בער"ה תשנ"ד. הוספה למהדורא שניה, ביאור פרוץ האינטיפדה הגדולה ומכירת הארץ להפקיע שביעית, בער"ה תשס"א. הוספה למהדורא שלישית, דברי ירמיהו הנביא,

רשפיה רשפי אש ביאור הלכה במכונות חשמלים חדשים, וכל טכנולוגיה חדשה והמצאות, שיש איזה שינוי קטן

בעשית מלאכה ממה שהיה בזמן חז"ל, יש לנו חיוב להוסיף תולדות לאבות, כמו שחז"ל היו עושים בדורם לפי המציאות שלהם. כגון מיקרו-גל משום מבשל, נורות ניאון משום מבעיר, מחשב משום כותב ומבעיר, וכן כל חשמל אפשר להבין שהוא מבעיר, וכן לעתיד התחדשות הטכנולוגיה מחייב התחדשות תולדות שבת. יסוד זה שתולדות הם סברות חז"ל ולא הלמ"מ, מבוסס על הירושלמי שבת פ"ז ה"ב בדברי ר"י ור"ל, ומרומז בבבלי צה. בכוונה העמוקה של תשובת רב נחמן בר גורא

**תכלת - קיום כל התורה**, ע"י מצות תכלת שנתגלה דרך הטבע, מגלים לנו להתכוון לגאולה טבעית, וכן למשיח טבעי, וכל המשתמע מזה, מלחמה טבעית ובנין בית המקדש ע"י השתדלות וכו' ועי"ז יתקיים כל התורה. ולא לסמוך שהכל משיח יסדר לבד ואנו ישנים במטה ובית המקדש יפול מן השמים וכל האויבים יכלו וכולם מוזמנים לסעודת לויתן.....

עוד בענין חיוב חידוש מצוות שלא היו נהוגין, שאם אין מחדשין, גם מצות שהיו נהוגין יתבטלו כגון שבת, שיעשו דברים בצורה קצת שונה מפעם וצריך לחדש תולדות, ע' בקונטרס רשפיה רשפי אש. וכן אם לא ילחמו נגד הערמות והצגות שנעשו במשך הדורות כמו לענין מכירת חמץ וא"י לענין שביעית, ישמש זה כתקדים להציג התורה כמקור של השקר והזיוף ועי"ז לעשות הצגה מן השבת, ולעוקרו עי"ז כמו שהתהליך כבר התחיל ע"י מכונות גרמא של מכון צומת ומכון טכנולוגיה לבעית הלכה. ע' קונטרס "גרמא כמעשה" וכן "עמנואל - מבחן האמונה", בענין הקלנועית

בקיצור, אין אפשרות להמשיך השמרנות, אלא או שמתקדמים וכן מתקנים הפירצות עד שיקיימו כל התורה או שנסוגים עד שיעקרו ח"י כל התורה, וכמו לענין א"י, אין אפשרות להמשיך המצב הקיים, אלא או שאנו ממשיכים לכבוש או שנסוגים עד שהם יכבשו אותנו ח"י.

**עמנואל - מבחן האמונה ביאור** איך אפשר לחכיר האמונה של יהודי ע"י תמיכתו בעיר עמנואל, מכתבים שנכתבו בעיקבות הפיגועים בעמנואל וחזוק העיר

בתוך החיבור, סכנת עקירת השבת ע"י התפשטות הקלנועית ושאר מכונות גרמא של מכון צומת

**בדין הריגת עובר** לבאר שהריגת עובר מפורש בגמרא שהוא שפיכת דמים וכן דעת כל הראשונים, ולא הותר רק במקום פיקוח נפש, והמתירים להרוג עובר חולה בתסמונת דאון וכיו"ב אין להם על מה לסמוך,